

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

SADDHARMAPUNĀRĪKA.

EDITED BY

Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio.

With 1 plate.

1908 - 1912

**MOTILAL BANARSIDASS PUBLISHERS
PRIVATE LIMITED • DELHI**

First Indian Edition: 1965

ISBN. 81-208-0976-9

Also available at

MOTILAL BANARSIDASS

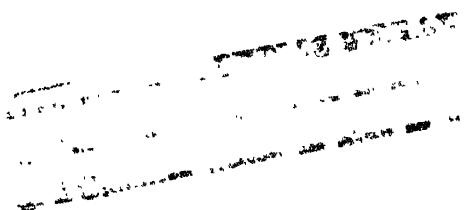
41 U.A., Bungalow Road, Jawahar Nagar, Delhi 110 007

120 Royapettah High Road, Mylapore, Madras 600 004

16 St. Mark's Road, Bangalore 560 001

Ashok Rajpath, Patna 800 004

Chowk, Varanasi 221 001

PRINTED IN INDIA

BY JAINENDRA PRAKASH JAIN AT SHRI JAINENDRA PRESS, A-45 NARAINA
INDUSTRIAL AREA, PHASE I, NEW DELHI 110 028 AND PUBLISHED BY
NARENDRA PRAKASH JAIN FOR MOTILAL BANARSIDASS PUBLISHERS
PVT. LTD., BUNGALOW ROAD, JAWAHAR NAGAR, DELHI 110 007

Preface.

Nearly thirty years have passed since I made a complete copy of the text of the *Saddharmapundarīka-sūtra*, while I was studying Sanskrit under the instruction of Professor Max Müller at Oxford. The manuscript then used was in the possession of the Royal Asiatic Society in London. It was a modern MS., consisting of 174 leaves, each leaf being 17 inches by 3 inches, six lines in a page, as described in Cowell and Egge-ling's Catalogue, p. 7. At that time my friend Mr. Kenjiu Kasawara was with me, who was in fact always a partaker of my work. Accordingly as soon as my copy was completed, we went to Cambridge, where we collated it with two MSS. of the University Library of that place. After that I alone went to London, where I did the same with a rather old palm-leaf MS. of the British Museum. It was in July 1882, when Kasawara's illness became evident, and he determined to start from England for Japan. Next year I met Mr. Watters in London, who was then the British Consul at Formosa. He possessed a Nepalese MS. of the same Sūtra, and lent it me for collation. Beside these five MSS., I also saw the lithographic text of the 4th chapter, published by Ph. Éd. Foucaux, and a wood-cut one of the 24th chapter in a collection of several texts, edited in China or Tibet. The latter book was given to Mr. Wylie by a gentleman in Peking. A specimen would be seen in the last page of the *Anecdota*

Oxoniensia, Aryan Series, Vol. 1, Part 1¹). Though I knew well that there were two MSS. in Paris, and one each in the Library of the College of Fort William, and that of the Asiatic Society of Bengal, yet I was unable to see them. A few years ago, Rev. Ekai Kawaguchi brought with him MSS. of 43 different texts from Nepal, one of which was that of this Sūtra. I at once borrowed it from him and collated my old copy with it. But after all, all the MSS., I ever used, belonged to the same family of texts, except the Chinese or Tibetan text of the 24th chapter above mentioned. From such sources I have carefully copied the whole text for publication, adding various readings in foot-notes, and sent it to Professor Kern. It is he, who has made the final judgment for the most part of many obscure passages, adding different readings of some fragments of MSS. from Kashgar.

Now I shall add a few words about the Chinese translations and commentaries of this Sūtra. First of all this Sūtra is said to have been rendered into Chinese six times, but three of these translations were already lost in A. D. 730, when a Catalogue was compiled by Ch'-shang (Chi-shō in Jap., № 1485 of my Catalogue of the Chinese Tripiṭaka). The dates of these six versions are about A. D. 255, 270, 286, 335, 400 and 601 respectively. Those of A. D. 255, 270 and 335 are the lost ones. The remaining there are Nos. 138, 134 and 139 of my Catalogue, being the versions of Dharmarakṣa, Kumārajīva, and Jñānagupta and Dharmagupta respectively. The details of these versions will be seen in my Catalogue, col. 44—46. № 139 is the latest Chinese translation and agrees for the most part with the Sanskrit text. Beside these, two incomplete versions are mentioned in Ch'-shang's Catalogue, the dates being about A. D. 223 and 335, but they were also lost already in 730.

As to the commentaries of this Sūtra, there are two versions of a similar text, entitled the Saddharmapūṇḍarīka-sūtra-ḥāstra,

1) Another copy of it is to be found in the Library of the St. Petersburg University cf. Minajev Introduction to his «Буддизмъ» vol. I, 2.

compiled by the Bodhisattva Vasubandhu. In the Chinese title, the word of upadeṣa is given in transliteration instead of ṣ'āstra. One of them was translated by Bodhiruci (№ 1232), and the other by Ratnamati (№ 1233), the dates being the same as A. D. 508, or the latter being somewhat later. In China and Japan, Kumārajīva's version is most popular, and it is almost worshipped by the followers of Tendai in both countries, and Nichiren in the latter. They are used to repeat the seven characters Na-mu-myō-hō-ren-ge-kyō, i. e. Namaḥ Saddharmapuṇḍarīkāya sūtrāya, as their formula. So there are several works on the version, among which the following are found in the sacred canon: Nos. 1542, 1543, 1547 (the author Heoui-sz' (E-shi in Japanese) died A. D. 577), 1510, 1534, 1536, 1538, 1540, 1555, 1557 (the author Ch'-i (Chi-gai) d. 597) 1511, 1535, 1537, 1539, 1541, 1578 (the author Tsān-zhan (Tan-nen) d. 782), 1518, 1556, 1558 (the author Ch'-li (Chi-rai) about 1010) of my Catalogue. According to a Catalogue of the Books of several Sects (Sho-shiu-shō-sho-roku) compiled in Japan (A. D. 1790), there are 2 or 4 works of the Kegon sect, 60 of the Tendai, 15 of the Sanron, 38 of the Hossō, and 14 of the Shingon. Some of these works are of course not only commentaries of older commentaries, but also treatises and extracts. Among the 60 works of the Tendai sect, Hokke-gi-sho (Commentary of the Saddharmapuṇḍarīka) is mentioned. The name of the author is Umayado, better known by his posthumous name Shi-toku-tai-shi, the Prince Imperial of his aunt, the 36-th reigning Empress Sui-ko (A. D. 593 — 628). He wrote a commentary each on three Sutras, namely, Ṣrīmālādevīsīmaṇada (№ 59), Vimalakīrttinirdeṣa (№ 146) and Saddharmapuṇḍarīka (№ 134), from A. D. 609 till 615. He composed his works in pure Chinese, so that even a Chinese priest named Ming-khung (Myō-kū) of the Tang (Tō) dynasty made a commentary on his first work. The Prince died in his 49 th year (A. D. 622), and he was the first promulgator of Buddhism and Confucianism in Japan.

So far for the Chinese translations and commentaries. Now in conclusion, I wish to express my grateful feelings for the possessors of the MSS. already alluded to, who have so freely allowed me that I could have used them for some time, and equally for my partaker Professor Kern, through whose perseverance only this text has been published for the first time. Moreover I do not wish to omit to thank for the editor, whose agreement has very much encouraged me to forward my own copy for the press.

Bunyu Nanjio.

Tōkyo, 30 th June 1910.

Additional note.

To supplement the foregoing Preface I have to add an account of the use of material at my disposal, which, owing to the extreme liberality of the lamented Mr. N. Th. Petrovskij, I have been in the occasion to examine. That material consisted of remnants of a text of the Saddharmapuṇḍarīka discovered in Kashgar, namely an incomplete manuscript containing about $\frac{3}{5}$ of the whole text, and further various fragments from different MSS. of the same work. Unfortunately these fragments added but very little to the missing parts of the incomplete great manuscript, yet they were valuable in so far as they appeared to represent an identical text barring some insignificant differences, partly clerical errors.

I know from Prof. Lüders in Berlin and Prof. Leumann in Strasburg that a certain number of other fragments of the Saddharmapuṇḍarīka, found in Kashgar, are in other hands, especially of Prof. Hoernle in Oxford. One specimen shown to me appeared to be a leaf wanting in one of the fragments in the collection of Petrovskij; other specimens, however, showed other readings, so that it is quite possible that in Kashgar there was more than one version. Whatever may be brought to light by further investigations, the matter at my disposal I can not consider but to represent one class of MSS., the readings of which I denote by O.

The Kashgar text known to me is highly remarkable. It stands wholly apart from the texts in the Nepalese MSS. and so far as a superficial knowledge of some parts of the Chinese versions permits me to judge, likewise from the latter. It is much more prolix, and in the metrical parts the verses often follow in a different order, but the most striking difference is the language of the prose parts of the text. In that language, in general much resembling that of the Mahāvastu, but without the corruptness of the latter, the number of Prākṛtisms and wrongly sanskritized expressions, is incomparably greater than in the Nepalese MSS. In order to give an idea of that peculiarity I here subjoin a list of terms in the first column with the corresponding of the Nepalese texts in the second.

O.	N.
akilasī	aklāntaḥ
akṣubhya	akṣobhya
acintika (in Gāthā)	acintiya
atiriva	atīva
adāsīt	(Perf.)
adhardik	adhodik
anukampāya	anukampāyāi
Anuruddha (var. r. Aniruddha)	Aniruddha
antamaçalḥ	antaçalḥ
antardhita	antarhita
abhyantarakalpa	antarakalpa
Amitāyu(s)	Amitābha
argata	argata
artha (n. g.)	artha (m. g.)
avarupta	avaropita
avalokayiṃsu	avalokayāmāsa
avocuḥ	avocan

açraddadhāniya	açraddheya
açvagarbha	açmagarbha
asthāsīt	(asthāt <i>or</i> Perf.)
ākaḍḍhana	ākaraṣana
ākaṇḍeyuḥ (r. ākaḍḍeyuḥ)	ākareṣeyuḥ
ādāpana	ādāpana
āptamaṇaḥ	āttamaṇaḥ
idam artham	imam (etam) artham
upaniṣṛāya	upaniṣṛitya
uparimā (dik)	ūrdhvā (dik)
ettaka	iyant
— ebhiḥ (Instr. pl.)	— aiḥ
kārapayi(ṃ)su	(kārayāmāsuḥ)
kāta, kāḍa	kāla (kṛiṣṇa)
— kṛtvā	— kṛtvāḥ
kevacirotpanna	kīyaccirotpanna
khaṭṭayati	ghaṭṭayati
Gaja-Kāçyapa	Gayā-Kāçyapa
gameṣamāna	gaveṣamāna
gilāna	glāna
gailānya	glānya
jānīte	jānāti
tāṭanā	tāḍanā
tuṣme (<i>also</i> yuṣmākam)	yuṣmākam
tebhiḥ	taiḥ (<i>but in Gāthā</i> tehi)
nirdhāpeti	nirdhāveti
niryādayati	niryātayati
niṣiditvā	niṣadya
pattiyiṣyanti	{ pratiyiṣyanti { <i>and</i> pattiyiṣyanti
parājinitvā	parājayitvā
parāhaniṃsu	parāhananti sma
parimimāṃsayāmi	parimīmaṃse
pariyāpuniṣyanti	paryavāpsyanti

parivambhita	parivañcita
pariṣad	parṣad
paryañkam baddhā	paryañkam ābhujya
parvatarājan	parvatarāja
paçyivā	drṣṭvā
pāramī	pāramitā
pusta	pustaka
praṇāmayivā	praṇāmya (read praṇāmya)
Baḍi	Bali
babhūva (Perf.)	abhūt (Aor.)
balasā	halātkāreṇa
buddhyāpaka	pratibodhaka
buddhyāpana	pratibodhana
bodhisatvotpāda	bodhisattvāvavāda
bhadanta	<i>often for bhagavan</i>
bhāṣati	{ bhāṣate
	{ bhāṣati
bhāṣayinsu	bhāṣante sma
bhikṣma	bhikṣma
bhūyaso mātrayā	bhūyasyā mātrayā
{ bhūyiṣṭhataram	bhūyiṣṭhena
{ bhūyiṣṭham	
mandagailānya	mandaglāna
{ māñujña	manoñña
{ manojña (<i>less common</i>)	
mahādvipāni	(mahā)dvipāḥ
mahārājebhiḥ	mahārājaiḥ
māriṣa	mārṣa
maitrā	maitrī
°yānika	°yaniya (<i>more usual</i>)
yuṣme	yūyam
laya	lava
{ leḍu } <i>both in</i>	loṣṭa
{ leṣṭu } <i>Gāthā</i>	

vāṭa	vāḍa
vipratyaniya	vipratyanika
viyūha	vyūha
vedayitavyam	veditavyam
vaitulya (<i>along with</i> vaipulya)	vaipulya
Çaradvatiputra (<i>in Ch. I — IV</i>)	Çāriputra
çraddadhāsyanti (<i>but in Gāthā çraddadhiṣyanti</i>)	çraddhāsyanti (<i>but in Gāthā = O.</i>)
çraddahanā	çraddadhānatā
sāntikāt	antikāt
sāntike	antike
stūpāni	stūpāḥ

As to the orthography of the Kashgar text it will suffice to remark that in the correct use of *b* and *v*, as well as of the three sibilants, it excels the Nepalese MSS. In general the distinction of those sounds is the same as in the Bombay editions of Sanskrit texts. A notable exception is *Bārāṇasī* for *Vārāṇasī*, like in Pāli. Worth mentioning is the regular use of the Jihvāmūliya in *duḥkha* and similar cases. Barring in the instance of *Bārāṇasī* we have not scrupled to follow the spelling of the Kashgar text in respect to the aforementioned sounds, without paying regard to the other MSS.

The characteristics, such as described, warrant, in my opinion, the conclusion that, in formal respect, the Kashgar version is more original than the Nepalese texts, and that the more regular Sanskrit of the latter is the outcome of subsequent innovations due to continued revision. It is a quite different question whether the Kashgar version is materially a more faithful copy of the original composition of the *Saddharmapuṇḍarika* than the other texts we know of. An attempt at solving this question will only be possible after a comparison of the existing Chinese trans-

lations with the texts of the Nepalese MSS. and with the Kashgar text or maybe texts, a complete edition of which is much to be desired.

Whatever may be the results of further investigations, it can not be doubted that the Kashgar writings precede some centuries the date of the oldest MSS. from Nepāl, though we are unable to define the time of those writings with something like precision. Thus much may be observed that the kind of Brāhmī of our Kashgar text exactly resembles the writing of the two pages containing a fragment of the Sanskrit Dharmapada with the translation into the language I B., which have been published by Mr. N. D. Mironov in *Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg*, VI série, pp. 547, ff., in his paper on «*Fragments de manuscrits, rapportés par M. M. Berezovskij de Kuča*¹⁾». It is a matter of course that the fragments even if we knew their date, do not afford a clue to determining the time when the text embodied in them was framed.

On account of the profound difference between the Kashgar version and the other text, chiefly in consequence of its greater prolixity, its various readings have been adduced only at passages where the wording of the phrase was not too different. As to the peculiar forms of words, several of them recurring more than once, the reader is referred to the list given above.

In the metrical parts of the work the reader will repeatedly have occasion to light on inconsistencies which the editors felt obliged to leave untouched. One of those consists in the irregular use of the Visarga. It is sufficiently clear that in the dialect underlying the Gāthās there is no place for the Visarga. This is proved by the fact that instead of the Sanskrit pluralending *āḥ*, Pāli *ā*, we here and there find *a*. Now such a shortening can not be explained if the original Prākṛtic idiom had not lost Visarga,

1) The Russian title is: Изъ рукописныхъ матеріаловъ экспедиціи М. М. Березовскаго въ Кучу.

which is wanting already in Pāli, and the dialect in question shows the traces of a somewhat later language, for instead of Pāli *o* (Skr. *ah*) in the Nominative case of masculine words a very common ending is *a* or *u*; likewise for Pāli *am*, Skr. *am*; for Skr. and Pāli *e*, in the Locative case singular, and in the Nominative plural masculine of Pronouns, we often find *i*; a form *ahu* for *aham* points in the same direction. The dialect is not only younger than Pāli, but also different in other respects, though it has many traits in common. Whether the original of the prose in the Kashgar text was identical to the idiom of the Gāthās, both being overlaid with a Sanskrit varnish, much more thoroughly in prose, than in the Gāthās, can no more be ascertained. For obvious reasons the verses could not be sanskritized to such an extent as the prose. When reading the verses, especially those in Triṣṭubh and Jagatī, no one will fail to observe that the sanskritized words spoil the metre, since prosodically short vowels remain so throughout before consonant-combinations like *jñ*, *st*, *sth*, etc. It can not be admitted for a moment that in any language, in verses regulated by quantity, short syllables are unaffected by such combinations. We have, of course, no right to change texts, which, though formally not original, have been fixed by authoritative revisers of a sacred book, but we may apply the required correction mentally. It is perhaps not superfluous to add that, with few exceptions, the versification is good, and that the Triṣṭubh and Jagatī stanzas are of a more ancient type than is found in mediæval Sanskrit works. Regularly there is a secondary pause after the fourth or fifth foot, just as in Vaidic prosody; before the pause a short syllable has the value of a long one, in which case we find in the MSS. the quantity often marked by writing e. g. *co* or *cā* for *ca*, but not always. This rule is unknown to Piṅgala¹), a sufficient proof, in my opinion, that the manual under his name is not old.

1) See A. Weber, *Indische Studien*. VIII, p. 371, ff.

The Saddharmapuṇḍarika is a composition bearing the traces of having been compiled from more than one source. This circumstance, combined with the work of revisers qualified to modify the text agreeably to the particular tenets, or maybe crotchets of their school or sect prevents us to go back to what may be called the very first text of the book. The editors of the present book could do no more but try to give a readable, not decidedly faultive text, leaving it to every reader to consult the copious various readings and choose for himself what he would prefer.

Before finishing this note, it behoves me to pay my hearty thanks to Professor S. d'Oldenburg, for his unwearied efforts to further in every respect my work and for the many marks of kindness I have received from him in the course of years.

H. Kern.

•

Handwritten text in Devanagari script, appearing as a list or series of entries. The text is highly degraded and difficult to decipher, but it seems to contain several lines of text, possibly including a title or chapter heading.

Saddharmapundarika. Ms. Petrovskij. End of Chapter III.

Handwritten text in Devanagari script, appearing as a list or series of entries. The text is highly degraded and difficult to decipher, but it seems to contain several lines of text, possibly including a title or chapter heading.

Saddharmapundarika. Ms. Petrovskij. End of Chapter X.

Preliminary Notice.

The text of the Saddharmapuṇḍarīka, now published for the first time, is based upon the following MSS.:

A.: MS. of the Royal Asiatic Society, London.

B.: MS. of the British Museum, London.

Ca.: Add. MS. 1682 of University Library, Cambridge.

Cb.: Add. MS. 1683 of University Library, Cambridge.

K.: MS. in the possession of Mr. Ekai Kawaguchi, acquired in Nepāl.

W.: MS. in the possession of Mr. Watters, formerly British Consul in Ferosa.

O.: Indicates readings found in sundry fragments of MSS., all from Kashgar, now in possession of Mr. N. F. Petrovskij, and deposited by him in the Asiatic Museum of the Imperial Academy of Sciences in St. Petersburg.

The fragments, though belonging to different MSS., show all of them the same peculiarities and evidently belong to the same family of texts.

P.: The lithographic text in Nāgarī published by Ph. Ed. Foucaux in his work *Parabole de l'Enfant égaré* (Paris, 1854).

A more detailed account will be given in the Preface after the completion of the whole work.

The Editors.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

I.

स्रो⁽¹⁾ नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वैः । नमः सर्वतथागतप्रत्येकबुद्धार्पणावकेभ्यो ऽतो-
तानागतप्रत्युत्पन्नैः⁽²⁾ बोधिसत्त्वैः⁽³⁾ ॥

वैपुल्य⁽⁴⁾मूत्रराजं परमार्थनयावतारनिर्देशम् ।
सद्धर्मपुण्डरीकं सन्नाय मक्षापथं वदये⁽⁶⁾ ॥

एवं मया श्रुतम् । एकस्मिन्समये भगवान्नागगृहे विक्रति स्म गृधकूटे पर्वते ६
मक्ता भित्तुसंघेन सार्धं द्वादशभिर्भित्तुशतैः सर्वैर्ऋद्धिः क्षीणान्नवैर्निःक्षेशैर्वशोभूतैः सुवि-
मुक्तचित्तैः सुविमुक्तप्रज्ञैराज्ञानेयैर्महानागैः कृतकृत्यैः कृतकम्पापैरपकृतभारैरनुप्राप्त-
स्वकार्थैः परिक्षीणभवसंयोजनैः सम्यग्ज्ञानसुविमुक्तचित्तैः सर्वचेतोवशितापरमपारमिता-
प्राप्तैर्भिन्नानाभिज्ञातिर्मक्षावकैः । तद्यथा । आयुष्मता चाज्ञातकौण्डिन्येन १ आयुष्मता
चाश्वजिता २ आयुष्मता च बोष्पेण ३ आयुष्मता च महानाम्ना ४ आयुष्मता च भद्रिकेण ५ 10

1) स्रो left out in B.

2) श्री added in W.

3) In B. only.

4) ल्यं K.

5) रं K. W.

6) The whole verse in left out in B.

7) ज्ञाना K.

8) ज्ञाभिज्ञाते A. Ca. Cb. ज्ञाताभिज्ञाते B. O. ज्ञानाभिज्ञाने K. ज्ञानाभिज्ञाते W.

घायुष्मता च मरुकाकाशयेन ६ घायुष्मता चोक्तचित्वाकाशयेन ७ घायुष्मता च नदीका-
 शयेन ⁽¹⁾ ८ घायुष्मता च गयाकाशयेन ९ घायुष्मता च शारिपुत्रेण १० घायुष्मता च मरु-
 मौद्गल्यायनेन ११ घायुष्मता च मरुकाकाशयेनेन १२ घायुष्मता चानिहतेन १३ घायुष्मता
 च र्वेतेन १४ घायुष्मता च कपिकेनेन ⁽⁹⁾ ⁽⁹⁾ १५ घायुष्मता च गवांपतिना १६ घायुष्मता च
 ४ पिलिन्दवत्सेन १७ घायुष्मता च बकुलेन १८ घायुष्मता च मरुकाकौष्ठिलेन १९ घायुष्मता
 च भरद्वाजेन २० घायुष्मता च मरुकाशयेनेन ⁽⁵⁾ २१ घायुष्मता चोपनन्देन २२ घायुष्मता च
 सुन्दरनन्देन ⁽⁶⁾ २३ घायुष्मता च पूर्णमित्रायणीपुत्रेण ⁽⁷⁾ २४ घायुष्मता च सुभूतिना २५ घायुष्म-
 ता च राङ्गलेन २६ । एभिश्चान्यैश्च मरुकाशयैः । घायुष्मता चानन्देन २७ शैतेण । अन्या-
 भ्यां च द्वाभ्यां भित्तुसक्त्याभ्यां शैताशैताभ्याम् । मरुकाप्रज्ञापतीप्रमुखैश्च षड्भिर्भित्तुणी-
 १० मरुतैः । यशोधरया च भित्तुण्या राङ्गलमात्रा सपरिवारया । अशीत्या च बोधिसत्त्वस-
 क्तैः सार्धं सर्वैरेवर्तिकैरेकज्ञातिप्रतिबद्धैर्पुत्रानुत्तरायां सम्यक्संबोधी ⁽¹²⁾ धारणीप्रति-
 लब्धैर्मरुकाप्रतिभानप्रतिष्ठितैरेवत्यधर्मवक्रप्रवर्तकैर्बहुबुद्धशतसत्त्वपर्युपासितैर्बहुबु-

1) Left out in A. B. Cb. K. W.

2) कपिक and कपि Q. कपि the others.

3) छे A. ने Ca. O. एडे K. Cp. Burnouf Introd. 132, note 7.

4) कु K.

5) मरु left out in B. O.

6) न्द्र left out in K.

7) पूर्णान A. K. पौष B.

8) च द्वाभ्यां left out in A. K.

9) पति A. K. पतोगोतिमो Cb.

10) भि in B. only.

11) ति left out in K.

12) याः घेरु B. K.

13) ति W.

14) कं K.

15) ने K.

दशतसकृन्नावरोपितकुशलमूर्त्तिर्बहुशतसकृन्मस्तुतिर्मेत्रीपरिभावितकापचितस्तथाग-
तज्ञानावतारणकुशलैर्महाप्रसैः प्रज्ञापारमितागतिर्गतिर्बहुलोकधातुशतसकृन्विशुत्तैर्ब-
हुप्रणिक्तोटीन्युतशतसकृन्संसारकैः । तद्यथा । मञ्जुश्रिया १ च कुमारभूतेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेनावलोकितेश्वरेण २ च^(४) महास्थामिप्राप्तेन ३ च सर्वार्थनाम्ना ४ च नित्योद्युक्तेन
५ चानिनिप्तधुरेण ६ च रत्नपाणिना ७ च भैषज्यराज्ञेन ८ च भैषज्यसमुद्गतेन ९ च व्यूह- 5
राज्ञेन १० च प्रदानशूरेण^(६) ११ च रत्नचन्द्रेण १२ च रत्नप्रभेण^(७) १३ च पूर्णचन्द्रेण १४ च
महाविक्रामिणा १५ चानस्रविक्रामिणा १६ च त्रैलोक्यविक्रामिणा १७ च महाप्रति-
भानेन १८ च सततसमिताभियुक्तेन १९ च धरणीधरेण^(११) २० चाक्षयमतिना २१ च पद्मश्रिया
२२ च नत्त्रराज्ञेन २३ च मैत्रेयेण २४ च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सिंहेन २५ च बोधिस-
त्त्वेन महासत्त्वेन । भद्रपालपूर्वगमेश षोडशभिः सत्पुरुषैः सार्धम् । तद्यथा । भद्रपालेन १ च 10
रत्नाकरेण २ च सुसार्थवाक्त्रेण ३ च नरदत्तेन ४ च गुह्यगुप्तेन ५ च वरुणादत्तेन ६ चेन्द्रदत्तेन
७ चोत्तरमतिना ८ च विशेषमतिना ९ च वर्धमानमतिना १० चामोघदर्शना ११ च सुसंप्र-^(१४)

- 1) ते K.
- 2) टि K. O.
- 3) स्त्रै K.
- 4) B. adds बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन.
- 5) न B.
- 6) सूर्येण B.
- 7) Left out in A. K. W.
- 8) क्र K. क्रमतिना A. क्रमेण O.
- 9) क्र K. क्रमेण O.
- 10) क्र K.
- 11) णि B. णिं Cb. O.
- 12) Left out in K.
- 13) O. नाल°
- 14) प्र left out in Ca. प्रति K. W.

- स्थितेन १२ च मुक्कित्तविक्रामिणा १३ चानुपममतिना १४ च सूर्यगर्भेण १५ च धरणी-
धरेण १६ च । एवंप्रमुखैरशीत्या च बोधिसत्त्वसकृत्सैः सार्धम् । शक्रेण च देवानामिन्द्रेण
सार्धं विंशतिदेवपुत्रसकृत्परिवरेण । तद्यथा । चन्द्रेण १ च देवपुत्रेण सूर्येण २ च देवपु-
त्रेण समत्तगन्धेन ३ च देवपुत्रेण रत्नप्रभेण ४ च देवपुत्रेणावभासप्रभेण ५ च देवपुत्रेण ।
- ५ एवंप्रमुखैर्विंशत्या च देवपुत्रसकृत्सैः । चतुर्भिश्च मकारज्ञैः सार्धं त्रिंशद्देवपुत्रसकृत्परि-
वारैः । तद्यथा । विद्वल्लकेन १ च मकारज्ञेन विद्वल्लपत्तैण २ च मकारज्ञेन धृतराष्ट्रेण ३ च
मकारज्ञेन वैश्रवणेन ४ च मकारज्ञेन । ईश्वरेण १ च देवपुत्रेण महेश्वरेण २ च देवपुत्रेण
त्रिंशद्देवपुत्रसकृत्परिवाराभ्याम् । ब्रह्मणा च सकृत्पतिना सार्धं द्वादशब्रह्मकायिकदेव-
पुत्रसकृत्परिवारेण । तद्यथा । शिखिना १ च ब्रह्मणा ज्योतिष्प्रभेण २ च ब्रह्मणा । एवं-
१० प्रमुखैर्द्वादशभिश्च ब्रह्मकायिकदेवपुत्रसकृत्सैः । षष्टाभिश्च नागराज्ञैः सार्धं बहुनागकोटी-
शतसकृत्परिवारैः । तद्यथा । नन्देन १ च नागराज्ञेनोपनन्देन २ च नागराज्ञेन सागरेण
३ च वासुकिना ४ च तल्लकेण ५ च मनस्विना ६ चानवतप्तेन ७ चोत्पलकिनेन ८ च नाग-
राज्ञेन । चतुर्भिश्च किंनरराज्ञैः सार्धं बहुकिंनरकोटीशतसकृत्परिवारैः । तद्यथा । द्रुमेण
१ च किंनरराज्ञेन मकारधर्मेण २ च किंनरराज्ञेन सुधर्मेण ३ च किंनरराज्ञेन धर्मधरेण^{१०}
१५ ४ च किंनरराज्ञेन^{१०} । चतुर्भिश्च गन्धर्वकायिकदेवपुत्रैः सार्धं बहुगन्धर्वशतसकृत्परिवारैः ।^{११}

1) क. K. °क्रात्तमतिना B. °क्रात्तविक्रमेण O.

2) णि B. णि Ca. K. णीश्वरराज्ञेन O.

3) Left out in K. in which धृतराष्ट्र is given first, so too in O.

4) O. वैश्रम°.

5) सकृत् left out in K.

6) शि Cb.

7) व left out in K.

8) Cb. adds नागराज्ञेन.

9) Cb. adds नियुत, O. नयुत, the latter omitting कोटी.

10) Left out in B. W.

11) कैः K. A. B. Ca. Cb. K.

12) नैः A.

तद्यथा । मनोस्तेन १ च गन्धर्वेषा मनोहस्वरेण २ च मधुरेण ३ च मधुरस्वरेण ४ च गन्ध-
र्वेषा । चतुर्भिश्चासुरेन्द्रैः सार्धं बह्वसुरकोटीशतसकलपरिवारैः । तद्यथा । बलिना १ चा-
सुरेन्द्रेण^(२) खिरस्कन्धेन २ चासुरेन्द्रेण वेमचित्रिणा^(३) ३ चासुरेन्द्रेण राक्षसा ४ चासुरेन्द्रेण^(४) ।
चतुर्भिश्च गह्वरेन्द्रैः सार्धं बहुगह्वरेन्द्रकोटीशतसकलपरिवारैः । तद्यथा । मन्त्राज्ञेन १ च
गह्वरेन्द्रेण मन्त्राज्ञेन २ च मन्त्रापूर्णेन^(६) ३ च मन्त्रिणप्राप्तेन ४ च गह्वरेन्द्रेण । राज्ञा चा- ६
ज्ञातशत्रुणा मागधेन वैदेकीपुत्रेण सार्धम् ॥

तेन खलु पुनः समयेन भगवांश्चतसृभिः पर्षद्विः^(७) परिवृतः पुरस्कृतः सत्कृतो गुरु-
कृतो मानितः पूजितो ऽर्चितो ऽपचायितो^(९) मन्त्रानिर्देशं नाम धर्मपर्यायं सूत्रात्तं मन्त्रवैपुल्यं
बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्धपरिग्रहं भाषित्वा तस्मिन्नेव मन्त्रधर्मासने पर्यङ्कमाभुष्यान्तनि-
र्देशप्रतिष्ठानं नाम समाधिं समापन्नो ऽभूदनिश्चिन्तनेन कायेन स्थितो ऽनिश्चिन्तनेन च चि- 10
तेन^(१२) । समनन्तरसमापन्नस्य खलु पुनर्भगवतो^(१८) मन्द्दारवमन्त्रामन्द्दारवाणां मञ्जुषकमन्त्राम-
ञ्जुषकाणां दिव्यानां पुष्पाणां^(१४) मन्त्रपुष्पवर्षमभिप्रावर्षत्^(१५) भगवत्तं तांश्च^(१६) चतस्रः पर्षदो

1) Cb. adds निपुत. O. नपुत

2) सु A. K. W.

3) त्रेण A. K. W.

4) K. adds च.

5) A. adds निपुत, O. नपुत.

6) Left out in K.

7) O. चतुर्णां परिषदां.

8) संस्कृ K.

9) ऽपचितो A. Cb. O.

10) O. ०३ बद्धा.

11) निश्चय O. Grammatically correct would be स्थित आनिश्चयप्राप्तेन, = Pāli ānejjapattena.

12) O. adds अस्पन्दमानेन चेतसा.

13) मन्दा A. K.

14) मन्त्रं Cb. Prākṛtic; मन्त्रं A. K.

15) तेन for तं in Ca. Cb. W., left out in K. A., added by us.

16) च left out in K.

अथवकिरत्सर्वावस्रं⁽¹⁾ बुद्धनेत्रं षड्विकारं प्रकम्पितमभूच्चलितं संप्रचलितं वेधितं संप्रवे-
धितं क्षुभितं संप्रभ्रुभितम् ॥ तेन खलु पुनः समयेन तस्यां पर्वदि भिन्नुभिन्नुपुपासकोपा-
सिकादेवनागयत्तगन्धर्वासुरगुरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्याः संनिपत्तिता मभूवन्संनि-
षध्या राजानश्च मण्डलिनो ब्रह्मचक्रवर्तिनश्चतुर्द्विपिकचक्रवर्तिनश्च ते सर्वे सपरिवारा
5 भगवत्तो व्यवलोकयन्ति स्माश्चर्यप्राप्ता मद्भुतप्राप्ता⁽²⁾ श्रौद्धित्यप्राप्ताः⁽³⁾ ॥⁽⁴⁾

अथ खलु तस्यां वेलायां भगवतो भूविवरासराहर्षाकोशादेका रश्मिर्निश्चरिता ।
सा पूर्वस्यां दिश्यष्टादशबुद्धनेत्रसकृन्नाणि प्रसृता । तानि च सर्वाणि बुद्धनेत्राणि तस्या
रश्मेः⁽⁶⁾ प्रभया सुपरिस्फुटानि संदृश्यन्ते⁽⁷⁾ स्म यावद्वर्षोर्चर्मकानिरयो यावच्च भवायम् । ये च
तेषु बुद्धनेत्रेषु षट्सु गतिषु सन्नाः संविद्यन्ते⁽⁸⁾ स्म ते सर्वे ऽशेषेणा संदृश्यन्ते स्म । ये च तेषु
10 बुद्धनेत्रेषु बुद्धा भगवत्तस्तिष्ठन्ति धियन्ते यापयन्ति⁽⁹⁾ च ते ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म । यं च ते
बुद्धा भगवत्तो धर्मं देशयन्ति⁽¹⁰⁾ स च सर्वो निखिलेन श्रूयते स्म । ये च तेषु बुद्धनेत्रेषु भिन्नु-
भिन्नुपुपासकोपासिका योगिनो योगाचारीः⁽¹²⁾ प्राप्तफलाश्चाप्राप्तफलाश्च⁽¹³⁾ ते ऽपि सर्वे संद-
श्यन्ते स्म । ये च तेषु बुद्धनेत्रेषु बोधिसत्त्वा मकृत्सत्त्वा धनेकविधाश्रवणारम्बणाधिमु-⁽¹⁴⁾

1) सर्वावस्रं Cb. O.; Prakṛtic.

2) In B. Cb. only.

3) उ K. W. O.

4) All but O. °चित्ताः.

5) कौशा K.

6) तस्य रश्म्ये A. तस्या रश्मेः B. तस्य रस्मयो K. W. तस्या रश्म्याः Cb.

7) सु in Cb. only.

8) संदृश्यन्ति K.

9) In Cb. only.

10) भाषन्ते B. K. W.

11) धर्मो B. सर्वान्य K. W.

12) रसंपन्नाः Cb.

13) अप्राप्तफलाश्च left out in K. W.

14) शारम्बणा left out in B. Cb.

क्तिहेतुकारणैरुपायकौशल्यैर्बोधिसत्त्वचर्यां चरन्ति ते ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म । ये च तेषु बुद्धनेत्रेषु बुद्धा भगवतः परिनिर्वृतास्ते ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म । ये च तेषु बुद्धनेत्रेषु परिनिर्वृतानां बुद्धानां भगवतां धातुस्तूपा रत्नमयास्ते ऽपि सर्वे संदृश्यन्ते स्म ॥

यथ खलु मैत्रेयस्य बोधसत्त्वस्य मकासत्त्वस्यैतद्भूत्⁽⁸⁾ । मकानिमित्तं⁽⁵⁾ प्रातिकार्यं बतेदं तथागतेन कृतम् । को न्वत्र हेतुर्भविष्यति किंकारणं यद्भगवतेदमेवंद्वयं मकानि- 6 मित्तं प्रातिकार्यं कृतम् । भगवांश्च समाधिं समापन्नः । इमानि चैवंद्वयाणि मकाश्चर्यादुता- चिन्त्यानि मर्कटिप्रतिकार्याणि संदृश्यन्ते स्म । किं नु खल्वक्मेतमर्थं परिप्रष्टव्यं⁽⁹⁾ परि- पृच्छेयम् । को न्वत्र समर्थः स्यादेतमर्थं विसर्जयितुम् । तस्यैतद्भूत् । अयं मञ्जुश्रीः कुमा- रभूतः पूर्वजिनकृताधिकारो ऽवरोपितकुशलमूलो⁽⁹⁾ बहुबुद्धपर्युपासितः । दृष्टपूर्वाणि चा- 10 नेन मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन पूर्वकाणां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामेवंद्वयाणि नि- मित्तानि भविष्यन्ति । अनुभूतपूर्वाणि च मकाधर्मसांकाध्यानि । यत्त्वहं मञ्जुश्रियं कुमार- भूतमेतमर्थं परिपृच्छेयं ॥

तासां चतसृणां पषदां भित्तुभित्तुपयुपासकोपासिकानां बहूनां च देवनागयत्तगन्ध- र्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्याणामिममेवंद्वयं भगवतो मकानिमित्तं⁽¹⁴⁾ प्रातिकार्य-

- 1) सत्त्व left out in K. W.
- 2) All but Cb. परिनिर्वृतिः.
- 3) मकासत्त्वस्य left out in A. K. W.
- 4) अभवत् A. Cb.
- 5) त्त A. K.
- 6) K. W. O. add कः प्रत्ययः.
- 7) प्रा ep. Pāli.
- 8) द् A. K. W.
- 9) left out in Cb.
- 10) दृष्टः K. W.
- 11) MSS. °भूतानि पू.
- 12) B. O. add मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन.
- 13) A. K. add च.
- 14) Read मर्कटिप्रो.

र्यावभासं दृष्ट्वाश्चर्याप्राप्तानामद्भुतप्राप्तानां कौतूहलप्राप्तानामेतदभवत् । किं नु खलु वय-
मिममेवंद्रपं भगवतो मर्कटिप्रतिहार्यावभासं कृतं परिपृच्छेम ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो नृपालवमुद्भूतेन तासां घतमृणां
पर्षदां चेतसैव चेतःपरिवितर्कमाज्ञायात्मना च धर्मसंशयप्राप्तस्तस्यां वेलायां मञ्जुश्रियं
6 कुमारभूतमेतदवोचत् । को न्वत्र मञ्जुश्रुः कृतुः कः प्रत्ययो यद्यमेवंद्रपं घ्राश्रयाद्भुतो भग-
वत्तस्यैवभासः कृतं इमानि चाष्टादशबुद्धनेत्रसकृन्नाणि विचित्राणि दर्शनोयानि परमदर्श-
नोयानि⁷ तथागतपूर्वगमानि तथागतपरिणायकानि संदृश्यते⁷ ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो मञ्जुश्रियं कुमारभूतमाभिर्गाथाभिरुध्य-
भाषत ॥

10

किंकारणं मञ्जुशिरा⁽⁹⁾ इयं किं रश्मिः प्रमुक्ता नरनायकेन ।
प्रभासयन्ती⁽¹⁰⁾ धूमकात्तरातु⁽¹¹⁾ ऊर्णाय कोशादियमेकरश्मिः ॥ १ ॥
मान्दार्वाणां च मक्तवर्ष⁽¹²⁾ पुष्पाणि मुञ्चति सुराः सुकृष्टाः⁽¹³⁾ ।
मञ्जुषकांश्चन्दनचूर्णाग्निश्रान्दिव्यान्सुगन्धांश्च मनोरमांश्च ॥ २ ॥

1) संस्कृतं K.

2) All but C. संश्रय°.

3) श्री A. Ca. Cb. K. W. श्रिः B. O.

4) Left out in K. W.

5) ता सत्त्वा A. ता स K. तो स W.

6) सः कृत A. सः कृतः K. स कृतं W.

7) Left out in A. K.

8) All but O. add स्म.

9) शिरि O.; the others श्री.

10) षयन्ती Ca. षयन्ती O. षयन्ति Cb. The others षयन्ते.

11) All have a nonsensical धूमुखा° or धुमुखा°; cp. धूम Mahāvastu 11, 44, and Pāli *bhamuka*. — All but O. °रात

12) MSS. मक्त°.

13) प्रकृष्टाः O.

14) सां दिव्यां in all MSS., except O., where °गामिव दि°

येकी⁽¹⁾ मकी शोभतिर्ये समत्तात्पर्षाश्च⁽²⁾ चत्वारि⁽³⁾ मुल्लब्धकर्षाः ।
 सर्वं च क्षेत्रं इमुं⁽⁴⁾ संप्रकम्पितं षड्विक्कारेकि सुभीष्मद्वयम् ॥ ३ ॥
 सा चैव रश्मी पुरिमादिशाय अष्टादशक्षेत्रसकृत्पूर्णाः ।
 अत्रभासयो एकतपोन सर्वे सुवर्णवर्णा इव भोत्ति⁽⁵⁾ क्षेत्राः ॥ ४ ॥
 यावानवीची परमं भवायं क्षेत्रेषु यावन्ति च तेषु सन्नाः ।
 षट्सु गतीषु तर्कि⁽⁶⁾ विद्यामानाः⁽⁷⁾ द्यवन्ति ये चाप्युपपद्य तत्र ॥ ५ ॥
 कर्माणि चित्रा⁽⁸⁾ विविधानि तेषां गतीषु दृश्यन्ति सुखा दुखा⁽⁹⁾ च ।
 क्तीनाः⁽¹⁰⁾ प्रणीता तत्र मध्यमाश्च इक् स्थितो अदृशि⁽¹¹⁾ सर्वमेतत् ॥ ६ ॥
 बुद्ध्यामि पश्यामि नरेन्द्रसिंहाप्रकाशयन्तो विचरन्ति धर्मम्⁽¹²⁾ ।
 प्रशासमानान्बहुसहकोटोः उदाकरतो मधुरस्वरां गिरम् ॥ ७ ॥
 गम्भीरानर्घोषमुदारमद्भुतं मुञ्चन्ति क्षेत्रेषु स्वकस्वकेषु ।
 दृष्टान्तेतूनयुतान कोटिभिः प्रकाशयन्तानिमु⁽¹³⁾ बुद्धधर्मम्⁽¹⁴⁾ ॥ ८ ॥

5

10

- 1) कि K.
- 2) पर्षदांश्च A. पर्षाश्च B. K. W. पर्षश्च Ca. Cb. परिषाश्च O.
- 3) रिं Ca. रि Cb. K.
- 4) इमु A. Ca. Cb. K. W. इयु B. इदं O.
- 5) वर्णानि भवन्ति A. K. भास्ति O.
- 6) All but O. तर्कि.
- 7) द्यु A. K. द्य B. Ca. W.
- 8) MSS. चित्राणि.
- 9) प्रुभाप्रुभासु O. सुखादुःखाश्च the others.
- 10) O. क्तीनाश्च, the rest क्तीना.
- 11) O. पश्यामि तत्र सर्वे; the rest अदृशि.
- 12) MSS. विचरन्ति.
- 13) धर्मान् A. K. धर्मतां B. Ca. धर्म Cb. W.
- 14) प्रकाश B. Ca. Cb. A. W. प्रश्नात्.
- 15) म A. C. Ca. Cb. K. मु W.
- 16) धर्मा A. K. धर्मान् Ca. Cb. धर्म B. W.

- दुःखेन संपोडित ये च सन्ना ज्ञातीन्नराखिन्नमना घञ्ञानकाः⁽¹⁾ ।
 तेषां प्रकाशेति⁽²⁾ प्रशात्तनिर्वृतिं दुःखस्य अतो अयु भित्तवेति ॥ ९ ॥
 उदारस्थामाभिगताश्च ये नराः पुण्यैरूपेतास्तथ बुद्धदर्शिनैः ।
 प्रत्येकयानं च वदन्ति तेषां संवर्णयन्तो इमं धर्मेनेत्रोम् ॥ १० ॥
- 5 ये चापि अन्ये सुगतस्य पुत्रा अनुत्तरां ज्ञान गवेषमाणाः ।
 विविधां क्रियां कुर्विषु सर्वकालं तेषां पि बोधोयं⁽⁶⁾ वदन्ति वर्णम् ॥ ११ ॥
 ष्णोमि पश्यामि च मञ्जुघोष इह स्थितो ईदृशकानि तत्र ।
 अन्ये विशेषेण⁽⁸⁾ सकृन्नकोट्यः प्रदेशमात्रं तु हि वर्णयिष्ये ॥ १२ ॥
 पश्यामि नेत्रेषु बहूषु चापि ये बोधिसत्त्वा यथ गङ्गवालिकाः ।
- 10 कोटोसकृन्नाणि घनल्पकानि विविधेन वीर्येण जनेन्ति बोधिम् ॥ १३ ॥
 दर्शन्ति दानानि तथैव केचिद्धनं क्लृपयं रजतं सुवर्णम्⁽⁹⁾ ।
 मुक्तार्माणां⁽¹⁰⁾ शङ्कशिलाप्रवाडे⁽¹¹⁾ दासाश्च दासोरथ अथ एउकान् ॥ १४ ॥
 शिविकास्तथा रत्नविभूषिताश्च ददन्ति दानानि प्रकृष्टमानसाः⁽¹²⁾ ।
 परिणामयन्तो इह अघन्नोद्यौ वयं हि यानस्य भवेम लाभिनः ॥ १५ ॥

1) This presupposes an original Prakṛtic अज्ञानका; O. has अज्ञानकाः.

2) MSS. but O. °काशति.

3) घिग O.

4) वर्ण O. Ca. Cb. K. W. पूर्णा A. B.

5) वर Ca. Cb. Probable to r. यन्ति इमि, as O. has it.

6) All बोधाय.

7) K. W. add पि.

8) विशेषे A. विशेषणा K. W. विशेषाण Ca. Cb. विशेषत अन्ये (r. अन्य) O.

9) B. reads सुवर्णं रजतं क्लृपयं.

10) णि A. K. णी B. Ca. णी Cb. णिं W.

11) उं A. K. लां W.

12) MSS. शिविकास्त° and °षितांश्च.

13) परितुष्ट K.

त्रैधातुके श्रेष्ठविशिष्टयानं पद्दुहयानं सुगतेहि वर्णितम् ।
 अहं पि तस्यो भवि क्षिप्र लाभी ददत्ति दानानि इमीदृशानि ॥ १६ ॥
 चतुर्कुर्येयुक्तरथांश्च केचित्सवेदिका⁽²⁾न्पुष्पधत्तैरलङ्कितान्⁽³⁾ ।
 सवैत्रयत्नान्⁽⁴⁾ रतनामयानि ददत्ति दानानि तथैव केचित् ॥ १७ ॥
 ददत्ति पुत्रांश्च तथैव पुत्रीः प्रियाणि मांसानि ददत्ति केचित् ।
 कृस्तांश्च पादांश्च ददत्ति याचिताः पर्येषमाणा इममद्यबोधिम् ॥ १८ ॥
 शिरांसि केचिन्नयनानि केचिद्ददत्ति केचित्प्रवरात्मभावान्⁽⁷⁾ ।
 दत्त्वा च दानानि प्रसन्नचित्ताः प्रार्थेति ज्ञानं हि तथ्यगतानाम् ॥ १९ ॥
 पश्याम्यहं मञ्जुशिरी कर्कचित्स्फीतानि राघ्यानि विसर्जयित्वा ।
 अन्नःपुरान्द्वीप तथैव सर्वानमात्यज्ञातोश्च विक्रय सर्वान् ॥ २० ॥
 उपसंक्रमो लोकविनायकेषु पृच्छति धर्मं प्रवरं शिवाय ।
 काषायवस्त्राणि च प्रावरति केशांश्च श्मश्रूपययतारपत्ति ॥ २१ ॥
 कांश्चित्च पश्याम्यङ्ग बोधिसत्त्वान्भिन्न समानाः पवने वसति⁽¹¹⁾ ।
 श्रूय्याण्यरण्यानि निषेवमाणानुद्देशस्वाध्यायरतांश्च कांश्चित् ॥ २२ ॥

1) अहमपि W.

2) कं A. K. W. का B. कां Ca. Cb

3) ता K.

4) All but O. °यत्ता.

5) रत्न A. K. रत्ना W. रतना B. Ca. Cb.

6) पुत्रास्तथ भार्यडुक्तरा A. K. पुत्रान्ददत्ति तथ भार्या केचित् O.

7) वां A. Ca. वं B. K. W. वान् Cb.

8) पश्यामि मञ्जुशिरीहं A. K.

9) प्रणामयित्वा O, having given them their leave. Pāli *paṇāmeti* occurs in the same meaning.

10) केन्द्र Cb.

11) समानाः पवने वसति O.; the rest समानापवने वसन्तान्; पवन. = Pāli *pavana*.

काञ्चिच्च पश्याम्यङ्ग बोधिसत्त्वान्गिरिकन्दरेषु प्रविशन्ति धीराः ।

विभिव्यतो इमु बुद्धज्ञानं^(१) परिचित्तयतो क्षुपलत्तयात्त ॥ २३ ॥

उत्सृज्य कामाञ्च अशेषतोऽन्ये परिभावितात्मान विप्रमुद्गोचराः ।

अभिज्ञपञ्चेक च स्पर्शयित्वा वसन्त्यरण्ये सुगतस्य पुत्राः ॥ २४ ॥

६ पादैः समैः स्थित्विक केचि धीराः कृताञ्जली अस्मिंमुख^(२) नायकानाम् ।

अभिस्तवतीक कर्षं जनिता^(३) गाथासकन्नेकि जिनैन्द्रराज्ञम् ॥ २५ ॥

स्मृतिमत्त दात्ताञ्च विशारदाञ्च सूक्ष्मा^(४) चरिं केचि प्रज्ञानमानाः ।

पृच्छन्ति धर्मं द्विपदोत्तमानां श्रुत्वा च ते धर्मधरा भवन्ति ॥ २६ ॥

परिभावितात्मान जिनैन्द्रपुत्रान्काञ्चिच्च पश्याम्यङ्ग तत्र तत्र ।

१० धर्मं वदन्तो बहुप्राणकोटिनां^(५) दृष्टान्तेतून्यतैरनेकैः ॥ २७ ॥

प्रामोद्यज्ञाताः प्रवदन्ति धर्मं समादपेत्तो^(६) बहुबोधिसत्त्वान् ।

निकृत्य मारं सबलं सवारुनं परारुनन्ति इमु धर्मडुन्दुभिम् ॥ २८ ॥

पश्यामि काञ्चित्सुगतस्य शासने संपूजितान्नरमरूपत्तरात्तसैः ।

सुविस्मयत्तान्सुगतस्य पुत्राननुब्रताञ्चात्तप्रशात्तचारीन् ॥ २९ ॥

१५ वनषण्ड निश्चाय तथान्यत्रया अत्रभासु कायातु^(७) प्रमुञ्चमानाः ।

अभ्युद्धरन्तो नरकेषु सद्भांस्तांशैव बोधाय समादपेत्ति^(८) ॥ ३० ॥

१) ष Cb. २) पानं O.

३) संमु O; the rest अभिमु.

४) By reading जनिता कर्षं the verse would be metrically correct. O. has °स्तवी कर्षं जनिता अयां.

५) सूक्ष्मा K. सूक्ष्मा O.; the rest सूक्ष्म.

६) टी A. K.

७) दपेत्ति O.; the others दयत्तो.

८) All but O. नत्ती, but there is a pause after it.

९) नरमरु A. Cb. K. नरक B. नरवहू Ca. नमेनु W.

१०) All but O. कायातु.

११) All but O. दयत्ति.

वीर्यं स्थिताः केचि जिनस्य पुत्रा मिदं ज्ञद्विवा च अशेषतो ऽन्ये
 चङ्गम्ययुक्ताः पवने⁽¹⁾ वसन्ति वीर्येण ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३१ ॥
 ये चात्र रत्नानि सदा विशुद्धं शीलं अखण्डं मणिरत्नसादृशम् ।
 परिपूर्णाचारी च भवन्ति तत्र शीलेन ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३२ ॥
 नात्तीबला केचि जिनस्य पुत्रा अधिमानप्राप्तान् तमन्ति भित्तुणाम् ।
 आक्रोश⁽²⁾परिभाष तथैव तर्जनां नात्त्या किं ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३३ ॥
 कांश्चिच्च पश्याम्यङ्ग बोधिसत्त्वान्क्रोडारतिं सर्वं विवर्जयित्वा ।
 बालान्सकृपायान् परिवर्जयित्वा श्रेयुषं सर्गार्तान्समाकृतान् ॥ ३४ ॥
 विज्ञेपचित्तं च विवर्जयत्तानेकाग्रचित्तान्वनकन्दरेषु ।
 ध्यायन्त वर्षाणाम् सङ्घकोट्यां⁽³⁾ ध्यानेन ते प्रस्थित अग्रबोधिम् ॥ ३५ ॥ 10
 ददन्ति दानानि तथैव केचित्सशिष्यसंघेषु जिनेषु संमुखम् ।
 खाद्यं च भोज्यं च तथास्नपानं गिलानभैषज्यं बहून् अन्त्यकम् ॥ ३६ ॥
 वस्त्राणां कोटीशतं ते ददन्ति सङ्घकोटीशतमूल्यं केचित् ।
 अन्वर्धमूल्यांश्च ददन्ति वस्त्रान्सशिष्यसंघान् जिनान् संमुखम् ॥ ३७ ॥
 विकारकोटीशतं कारयित्वा रत्नमयांश्चो तथ चन्दनमयान्⁽⁴⁾ । 15
 प्रभूतशय्यासनमण्डितांश्च निर्यातयन्तो सुगतान् संमुखम् ॥ ३८ ॥
 धाराम् चोत्तांश्च मनोरमांश्च फलेरूपेताङ्कुसुमैश्च चित्रैः ।
 दिवाविकारार्थं ददन्ति केचित्सञ्जावकाणां पुरुषर्षभाणाम् ॥ ३९ ॥

1) All but O. क्विने. 2) तिमू B.

3) K. adds मान.

4) विमुञ्च A.

5) All but O. बालास°.

6) गतां A. W. रता B. रतां Ca. K. W.

7) तां A. B. Ca. K. W. ता Cb.

8) व्याः K. W. The original r. probably °व्या, sanskritized to °टीर्ध्या° in O.

9) या A. B. K. यां Ca. य W. यान् Cb. K. R. चन्दनामयान् or with O. चन्दनस्य.

ददति दानानिममेवद्वपा⁽¹⁾ विविधानि चित्राणि च कर्षज्ञाता⁽²⁾ ।

दत्त्वा च बोधाय जनेति वीर्यं दानेन ते प्रस्थित अयबोधिम् ॥ ४० ॥

धर्मं च केचित्प्रवदति शासं दृष्टान्तकेतूनयुतेरनेकैः ।

देशेति ते⁽³⁾ प्राणसकृत्कोटिनां⁽⁴⁾ ज्ञानेन ते प्रस्थित अयबोधिम् ॥ ४१ ॥

निरोक्ता⁽⁶⁾ धर्मं प्रज्ञानमाना⁽⁷⁾ द्वयं प्रवृत्ताः खगतुल्यसादृशाः ।

धनोर्पालिताः⁽¹⁰⁾ सुगतस्य पुत्राः⁽¹¹⁾ प्रज्ञाय ते प्रस्थित अयबोधिम् ॥ ४२ ॥

भूयश्च पश्याम्यङ्ग मञ्जुघोष परिनिर्वृतानां सुगतान् शासने ।

उत्पन्नधीरा⁽¹²⁾ बहुबोधिमन्त्राः कुर्वन्ति सत्कारु⁽¹³⁾ जिनान्⁽¹⁴⁾ धातुषु ॥ ४३ ॥

स्तूपान् पश्यामि सकृत्कोट्यो⁽¹⁵⁾ अन्नल्पका पथरिव गङ्गवालिकाः ।

10 येभिः सदा मण्डित क्षेत्रकोटियो⁽¹⁷⁾ ये कारिता तेहि जिनान्मन्त्रेहि ॥ ४४ ॥

रत्नान् सप्तान् विशिष्ट उच्छ्रिताः सकृत् पञ्चो परिपूर्णयोत्रिनां⁽¹⁸⁾ ।

द्वे चो सकृत् परिणाकृतः⁽¹⁹⁾ कृत्रघनास्तेषु सकृत्कोट्यः ॥ ४५ ॥

1) पां A. B. Ca. K. पाः Cb. पा W.

2) तां A. ताः Cb. K. W. सताः B.

3) Left out in K. W.

4) गिा K. W.

5) टी K. W.

6) का O. A. Ca. W. कां B. Cb. K.

7) नां in all MSS. but O.

8) तां A. B. Ca. Cb. ता K. ताम W. Perhaps to r. वियं(Skr. वियत्) प्र.

9) शां A. B. Ca. Cb. शाः A. W. O.

10) सां A. Cb. W. साः B. K. सा Ca.

11) त्रां W.

12) वीरा A. K. O.

13) र O. B. Ca W.

14) नाय A. नान B. नान K.

15) यो A. Ca. K. W. य Cb. या B.

16) कां पथ A. W. का पथवि B. Ca. Cb. कानि पथ K. O.

17) योः Cb.

18) नां A. K. W. ना Ca. Cb. नाः B.

19) तः कृत्र A. B. W. तः कृत्र K. तस्कृ C, a. C, b.

सवेजयत्ताः सद् शोभमाना घण्टासमूहे रणमान नित्यम् ।
 पुष्पैश्च गन्धैश्च तथैव वाच्यैः संपूजिता नरमरूपतराक्षसैः ॥ ४६ ॥
 कारापयति सुगतस्य पुत्रा जिनान् धातुष्विक् पञ्चमोदशीम् ।
 येभिर्दिशापो दश शोभितापः सुपुष्पितैर्वा यथ पारिजातैः ॥ ४७ ॥
 अहं विमाञ्च^(४) बद्धप्राणकोद्य इह स्थिताः पश्यिषु^(५) सर्वमेतत् ।
 प्रपुष्पितं लोकामिमं सदेवकं जिनेन मुक्ता इयमेकरश्मिः ॥ ४८ ॥
 अहो प्रभावः^(६) पुरुषर्षभस्य अहो ऽस्य ज्ञानं विपुलं अनाम्रवम् ।
 पश्यैकरश्मिः प्रसृताश्च लोके दर्शति तेत्राण बहूंसकृन्ना^(७)न् ॥ ४९ ॥
 आश्रयंप्राप्ता स्म निमित्तं दृष्ट्वा इममीदृशं चाद्भुतमप्रमेयम् ।
 वदस्व मञ्जुस्वर^(९) एतमर्थं कौतूहलं^(१०) क्षयनयं बुद्धपुत्र ॥ ५० ॥
 चत्वारिमा^(११) पथं उदग्रचिन्ताः^(१२) तां चाभिवीक्षति हि मां च वीर ।
 जनेहि^(१३) कृषं व्यपनेहि काङ्क्षं त्वं व्याकरोहि सुगतस्य पुत्र ॥ ५१ ॥
 किमर्थमेषः सुगतेन अथ प्रभास एतादृशको विमुक्तः ।
 अहो प्रभावः^(१४) पुरुषर्षभस्य अहो ऽस्य ज्ञानं विपुलं विम्रुद्धम् ॥ ५२ ॥

6

10

1) मनु B. नृमरु K.

2) All but O. त्ती.

3) अहं इमे च O. विमाञ्चो A. B. विमाञ्चो Ca. विस्वा Cb. विमाचो K.
 विमोचो W.

4) All but O. स्थिता; O. तिथिता.

5) पश्यति A. K.

6) वं K. W.

7) हूँ K.

8) तां Ca. K.

9) द् A. K. W.

10) A. W. add सम K. reads कुरप्राप्त मम.

11) O. मे परिम उ° the rest मा परिषड्.

12) ताः A. B. Cb. K. W. ता Ca. ताम् O.

13) All but O. शोको.

14) वं A. K.

यस्यैकरश्मो प्रसृताश्च लोके र्शेति तेत्राण बहून्सकृन्नान् ।

एतादृशो षर्थ षयं भविष्यति येनैष⁽³⁾ रश्मो विपुला प्रमुक्ता ॥ ५३ ॥

ये षप्रधर्मा सुगतेन स्पृष्टास्तद्⁽⁴⁾ बोधिमण्डे पुरुषोत्तमेन ।

किं तेह⁽⁵⁾ निर्देदयति लोकनाथो षय व्याकरिष्यत्ययु बोधिसत्त्वान् ॥ ५४ ॥

5 अन्ल्पकं कार्णोष⁽⁶⁾ भेष्यति⁽⁷⁾ यद्दर्शिताः⁽⁸⁾ तेत्रसकृन्नेके ।

मुचित्रचित्रा रतनोपशोभिता बुद्धाश्च दृश्यन्ति⁽¹⁰⁾ षनत्तचत्तुषः ॥ ५५ ॥

पृच्छेति⁽¹¹⁾ मैत्रेय त्रिनस्य पुत्र स्पृक्षेत्ति ते नर्मरूपत्तरात्तसाः ।

चत्वारिमा वर्ष उदोत्तमाणा मञ्जुस्वरः किं न्विह⁽¹²⁾ व्याकरिष्यति⁽¹³⁾ ॥ ५६ ॥

षय खलु⁽¹⁴⁾ मञ्जुष्योः कुमारभूतो मैत्रेयं बोधिसत्त्वं मक्षासत्त्वं तं च⁽¹⁵⁾ सर्वावत्तं बोधिस-

10 ज्ञगणामान्नयते स्म । मक्षाधर्मश्चवणासांकथ्यमिदं कुलपुत्रास्तथागतस्य कर्तुमभिप्रायो
मक्षाधर्मवृष्ट्याभिप्रवर्षणां च मक्षाधर्मडुन्दुभित्तप्रवादनं च मक्षाधर्मधनसमुच्छ्रयणां च मक्षा-
धर्माल्कात्तप्रञ्जालनं च मक्षाधर्मशङ्काभिप्रपूर्णां च मक्षाधर्मभेरीपाराङ्गानं च⁽¹⁶⁾ । मक्षाधर्म-

1) ह्रन् A. ह्रं K.

2) ती A. B.

3) मेनेह् A. K. W.

4) All but O. तथ

5) Thus O; the others लेह्.

6) I. e. कार्णमिह; O. °णमेत, the rest °णे च.

7) भविष्यती K. W.

8) MSS. °ता and तं.

9) रत्तो K. W.

10) पश्य Ca. Ch. W.

11) पृच्छति O.

12) नृमह् A. K. W.

13) O. च परिष उ°, the rest सा वर्षडु°.

14) All ष्यतीति.

15) Left out in K. W.

16) पराङ्गानं A. K. W. प्ररूपी Ca. Ch. Comp. Mahāvastu I, 42.

निर्देशं चाथ कुलपुत्रास्तथागतस्य कर्तुमभिप्रायः । यथा मम कुलपुत्राः प्रतिभाति यथा
 च मया पूर्वकाणां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामिदमेवंद्वयं पूर्वनिमित्तं दृष्टमभूत् ।
 तेषामपि पूर्वकाणां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामेवं रश्मिप्रमोचनावभासो अभूत् ।
 तेनैवं प्रज्ञानामि मकार्धर्मश्रवणासांकष्यं तथागतः कर्तुकामो मकार्धर्मश्रवणं श्रावयितु-
 कामो यथेदमेवंद्वयं पूर्वनिमित्तं प्राडुष्कृतवान् । तत्कस्य केतोः । सर्वलोकविप्रत्यनीयं- 6
 कधर्मपर्यायं श्रावयितुकामस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो यथेदमेवंद्वयं मकार्प्रातिकार्यं
 रश्मिप्रमोचनावभासं च पूर्वनिमित्तमुपदर्शयति ॥

अनुस्मराम्यकं कुलपुत्रा अतीति ऽधन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतैर्विपुलैरप्रमेयैर-
 चित्तैरपरिमितैरप्रमाणीस्ततः परेण परतरं यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन चन्द्रसूर्यप्र- 10
 दीपा नाम तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोक-
 विदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । स धर्म देश-
 यति स्मादौ कल्याणं मध्ये कल्याणं पर्यवसाने कल्याणं स्वर्थं सुव्यञ्जनं केवलं परिपूर्णं
 परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं संप्रकाशयति स्म । यदुत श्रावकाणां चतुरार्यसत्यसंप्रयुक्तं
 प्रतीत्यसमुत्पादप्रवृत्तं धर्मं देशयति स्म ज्ञातिज्ञराव्याधिमरणाशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्यो- 15
 पायासानां समतिक्रमाय निर्वाणपर्यवसाने । बोधिसत्त्वानां च मकार्प्राप्तानां च पट्टारमि-

1) बुध K. W

2) मुच्च A. K. W. O.

3) या Cb. या A. या K. W.

4) मः A. Ca. K. W.

5) Cp. Pāli *vipaccanikā* and Sacred Books of the East, Vol. XX, p. 17, foot-note 2; and Mahāvastu III, 314.

6) म Cb.

7) A. Ca. K. W. add स्म.

8) अचित्त्य left out in K. W.

9) सद्धर्म A. Ca. K. W. स धर्म B. Cb.

10) B. adds परि.

11) B. Cb. K. W. add धर्म देशयति स्म.

12) Ca. Cb. leave out च.

13) A. Ca. W. add च.

ताप्रतिसंयुक्तमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य सर्वज्ञज्ञानपर्यवसानं धर्मं देशयति स्म ॥

तस्य खलु पुनः कुलपुत्राश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य परेण परतरं चन्द्रसूर्यप्रदीप एव नाम्ना तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो लोक उद्पादि⁽⁸⁾ इति क्षत्रितैतेन परंपरोदाहारेण चन्द्रसूर्यप्रदीपनामकानां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामेकनामधेयानामेककुलगोत्राणां यदिदं⁽⁴⁾ भ्रद्वाजसगोत्राणां⁽⁴⁾ विंशति⁽⁵⁾ तथागतसंख्यापयभवन् । तत्राज्ञित तेषां विंशति⁽⁷⁾ तथागतसंख्याणां पूर्वकं तथागतमुपादाय यावत्पश्चिमकस्तथागतः सो ऽपि चन्द्रसूर्यप्रदीपनामधेय एव⁽⁸⁾ तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्⁽⁹⁾ । सो ऽपि धर्मं देशितवानादौ कल्याणं मध्ये कल्याणं पर्यवसाने कल्याणं स्वर्थं 10 सुव्यञ्जनं केवलं परिपूर्णां परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं संप्रकाशितवान्⁽¹⁰⁾ । यदुत भ्रावकाणां चतुरार्यसत्यसंयुक्तं प्रतोत्यसमुत्पादप्रवृत्तं धर्मं देशितवाञ्जातिजराव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदोर्मनस्योपायासानां समतिक्रमाय निर्वाणपर्यवसानं⁽¹¹⁾ । बोधिसत्त्वानां च महासत्त्वानां⁽¹²⁾ (च) षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य सर्वज्ञज्ञानपर्यवसानं धर्मं देशितवान् ॥

1) ज्ञानाम A. B. ज्ञा K.

2) एवं K. W.

3) A. adds विद्याचरणं^o till मनुष्याणां च; K. विद्याचरणसंपन्न.

4) Left out in A. भार B.

5) तिस्तथा B. K.

6) तानां B. K. W.

7) तिस्तथा K. W. तानां B.

8) यं एवं A.

9) From सो ऽपि till भगवान् in A. W. O. only.

10) संप्रकाशयति स्म A. Ca.

11) B. adds धर्मं देशयति स्म K. W. देशितवान्.

12) K. W. add च.

13) ज्ञानाम A. B. K.

तस्य खलु पुनरञ्जित भगवतश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य
 पूर्व⁽¹⁾ कुमारभूतस्यानभिनिष्क्रान्तगृह्णावाप्तस्याष्टौ पुत्रा⁽²⁾ अभूवन् । तद्यथा । १ मतिश्च नाम
 राजकुमारो⁽³⁾ अभूत् । २ सुमतिश्च नाम राजकुमारो⁽⁴⁾ अभूत् । ३ धनत्तमतिश्च नाम⁽⁵⁾ ४ रत्नमतिश्च
 नाम ५ विशेषमतिश्च नाम ६ विमत्तिसमुद्घाटी च नाम ७ घोषमतिश्च नाम ८ धर्ममतिश्च
 नाम राजकुमारो अभूत् । तेषां खलु पुनरञ्जिताष्टानां राजकुमाराणां तस्य भगवतश्चन्द्रसूर्य- 5
 प्रदीपस्य तथागतस्य पुत्राणां विपुलर्द्धिरभूत् । एकैकस्य चत्वारो मन्दाहोपाः परिभोगो
 अभूत्⁽⁶⁾ । तेष्वेव च राज्यं कारयामासुः । ते तं भगवत्तमभिनिष्क्रान्तगृह्णावाप्तं विदित्वानुत्तरां
 च सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धं श्रुत्वा सर्वराज्यपरिभोगानुत्सृज्य तं भगवत्तमनुप्रन्नञ्जिताः । सर्वे
 चानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंप्रस्थिता धर्मभाषाकाशाभूवन् । सदा च ब्रह्मचारिणो बहु-
 बुद्धशतसकृन्नावरोपितकुशलमूलाश्च ते राजकुमारा अभूवन् ॥ 10

तेन खलु पुनरञ्जित समयेन⁽⁷⁾ स भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो
 मकानिर्देशं नाम⁽⁸⁾ धर्मपर्यायं⁽⁹⁾ सूत्रात्तं मकविपुल्यं⁽¹⁰⁾ बोधिसत्त्वाववाद् सर्वबुद्धपरिचरं भाषित्वा
 तस्मिन्नेव त्नालवमुहूर्ते तस्मिन्नेव पर्यत्संनिपाते तस्मिन्नेव मक⁽¹¹⁾धर्मासने पर्यङ्कमाभुष्या-
 नत्तनिर्देशप्रतिष्ठानं नाम समाधिं समापन्नो⁽¹²⁾ ऽभूदनिञ्जमानेन कायेन स्थितेनानिञ्जमानेन⁽¹³⁾

1) पूर्व O. B. K. पूर्व A. Ca. Cb. W.

2) त्राया A. Ca.

3) राजपुत्रो A.

4) Left out in A.

5) A. adds राजकुमारो अभूत्.

6) भूवन् K. W.

7) Left out in Cb. K. W.

8) Cb. adds मका.

9) K. W. add मका.

10) मका left out in K. W.

11) मका in Cb. only.

12) All but O. स्थितो ऽनि°.

13) All °निञ्जमानेन.

चित्तेन । समनत्तरसमापन्नस्य खलु पुनस्तस्य भगवतो मान्दारवमकामान्दारवाणां मञ्जुष-
कमकामञ्जुषकाणां च दिव्यानां पुण्याणां मकृतपुण्यवर्षमभिप्रावर्षत् । तं भगवत्तं सपर्व-
दमभ्यवकिर्त्तसर्वावञ्च⁽⁸⁾ तद्बुद्धेत्त्रेण षड्विकारं प्रकम्पितमभूञ्चलितं संप्रचलितं वेधितं संप्र-
वेधितं तुभितं संप्रतुभितम् ॥ तेन खलु पुनरञ्जित समयेन⁽⁴⁾ काले⁽⁴⁾ ये⁽⁴⁾ तस्यां वर्षदि
6 भित्तुभित्तुण्युपासकोपासिकादेवनागयत्तगन्धर्वासुरभृद्किंनरमहोरगमनुष्यामनुष्याः सं-
निपतिता अभूवन्सनिषष्ठा रात्रानश्च मण्डलिनो बलचक्रवर्तिनश्चतुर्द्वीपकचक्रवर्तिनश्च
ते सर्वे सपरिवारास्तं भगवत्तं व्यवलोकयन्ति स्माश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता श्रीद्विल्यप्राप्ताः ॥
अथ खलु तस्यां वेलायां तस्य भगवतश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्य तथागतस्य भूविवरात्तराहर्णा-
कोशादेका रश्मिर्निश्चरिता । सा पूर्वस्यां दिश्यष्टादश बुद्धेत्त्रसकृन्नाणि प्रसृता । तानि
10 च बुद्धेत्त्राणि सर्वाणि तस्यां⁽⁶⁾ रश्मेः प्रभया सुपरिस्फुटानि संदृश्यन्ते स्म । तद्यथापि ना-
माञ्जितैतर्क्येतानि बुद्धेत्त्राणि संदृश्यन्ते⁽⁷⁾ ॥

तेन खलु पुनरञ्जित समयेन तस्य भगवतो विंशति⁽⁸⁾बोधिसत्त्वकोट्यः समनुबद्धा
अभूवन् । ये तस्यां वर्षदि धार्मश्रवणिकास्त आश्चर्यप्राप्ता अभूवन्द्भुतप्राप्ता श्रीद्विल्य-
प्राप्ताः⁽⁹⁾ कौतूहलसमुत्पन्ना एतेन⁽¹⁰⁾ मकारश्म्यवभासेनावभासितं लोकं दृष्ट्वा ॥

15 तेन खलु पुनरञ्जित समयेन तस्य भगवतः शासने वरप्रभो नाम बोधिसत्त्वो ऽभूत् ।
तस्याष्टौ शतान्यत्तेवासिनामभूवन् । स च भगवांस्ततः समाधेर्व्युत्थाय तं वरप्रभं बोधि-

1) Ca Cb. K. W. add पुण्याणां.

2) मकृतांतं B. Cb.

3) सर्वावन्तं Cb. सर्वाश्च A.

4) In K. W. only.

5) काः K. W.

6) तस्य K. W.

7) All but A. O. add स्म

8) तिर्बो K.

9) In B. Cb. only.

10) तेन A. K. W.

सह्यमारभ्य सहर्मपुण्डरीकं नाम धर्मपर्यायं संप्रकाशयामास । यावत्परिपूर्णान्बुद्धत्तरक-
 ल्पान्भाषितवानेकासने निषण्णो ऽसंप्रवेधमानेन कायेनानिञ्जमानेन चित्तेन । सा च सर्वा-
 वती पर्षदेकासने निषण्णा तान्बुद्धत्तरकल्पांस्तस्य भगवतो ऽत्तिकार्यं शृणोति स्म ।
 न च तस्यां पर्षद्येकसह्यस्यापि कायक्लमथो ऽभूत् च चित्तक्लमथः ॥

अथ स⁽⁸⁾ भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्हसम्यक्संबुद्धः षष्ट्यत्तरकल्पानामत्य- 5
 यात्तं सहर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सूत्रात्तं मूलावैपुल्यं बोधिसह्याववादं सर्वबुद्धपरिग्रहं
 निर्दिश्य तस्मिन्नेव तणालवमुद्धते परिनिर्वाणमारोचितवान्सदेवकस्य लोकस्य समार-
 कस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः संदेवमानुषामुरायाः पुरस्तात् । अथ
 भित्तवो ऽस्यामेव रात्र्यां मध्यमे यामे तथागतो ऽनुपदिशेषे निर्वाणघातौ परिनिर्वास्य-
 तीति ॥ 10

अथ खल्वजित स भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्हसम्यक्संबुद्धः श्रीगर्भं नाम
 बोधिसह्यं मूलासह्यमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ⁽⁵⁾ व्याकृत्य तां सर्वावतीं पर्षदमामह्यते स्म ।
 अयं भित्तवः श्रीगर्भो बोधिसह्यो ममानत्तरमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते विमल-
 नेत्रो नाम तथागतो ऽर्हसम्यक्संबुद्धो भविष्यति ॥

अथ खल्वजित स भगवांश्चन्द्रसूर्यप्रदीपस्तथागतो ऽर्हसम्यक्संबुद्धस्तस्यामेव 15
 रात्र्यां मध्यमे यामे ऽनुपदिशेषे निर्वाणघातौ परिनिर्वृतः । तं च सहर्मपुण्डरीकं धर्मपर्याय
 स वरप्रभो बोधिसह्यो मूलासह्यो धारितवानशीर्षितं चात्तरकल्पांस्तस्य भगवतः परिनि-
 र्वृतस्य शासनं स वरप्रभो बोधिसह्यो मूलासह्यो धारितवान्संप्रकाशितवान् । तत्राजित ये
 तस्य भगवतो ऽष्टौ पुत्रा अभूवन्मत्तिप्रमुखास्ते तस्यैव वरप्रभस्य बोधिसह्यस्यात्तेवासि-

1) यावत् left out in B. Cb. O.

2) ऽत्तिकार्यं in A. only.

3) Left out in B.

4) षष्टीनाम् A.

5) A. adds व्याकार्षीत्.

6) धारयित B.

नो⁽¹⁾भूवन् । ते तनैव परिपाचिता अमूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधी तैश्च ततः पश्चाद्बहूनि
बुद्धकोटीन्युत्तशतसकृन्नाणि दृष्टानि सत्कृतानि च । सर्वे च ते अनुत्तरां सम्यक्संबोधिम-
मिसंबुद्धाः पश्चिमकश्च तेषां दीपंकरो भूत्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ॥

तेषां चाष्टानामत्तेवासिश्चतारिणांमेको बोधिसत्त्वो ऽधिमात्रं लाभगुरूको भूत्सत्का-
6 रगुरूको ज्ञातिगुरूको यशस्कामस्तस्योद्दिष्टोद्दिष्टाणि पश्यन्नान्यत्तर्धीयन्ते न संतिष्ठन्ते
स्म । तस्य यशस्काम इत्येव संज्ञाभूत् । तेनापि तेन कुशलमूलेन बहूनि बुद्धकोटीन्युत्त-
शतसकृन्नाण्यारागितान्यभूवन् । आरागयित्री⁽⁸⁾ च सत्कृतानि गुरूकृतानि मानितानि पूजि-
तान्यार्चितान्यपचायितानि । स्यात्खलु पुनस्ते ऽजित काङ्गा वा विमतिर्वा विचिकित्सा
वा । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन वरप्रभो नाम बोधिसत्त्वो मत्सत्त्वो भूद्दर्मभाणकः ।
10 न खलु पुनरेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अर्हं स तेन कालेन तेन समयेन वरप्रभो नाम
बोधिसत्त्वो मत्सत्त्वो भूद्दर्मभाणकः । यश्चासौ यशस्कामो नाम बोधिसत्त्वो भूत्कौसीद्य-
प्राप्तः । त्वमेवाजित⁽⁹⁾ स तेन कालेन तेन समयेन यशस्कामो नाम बोधिसत्त्वो भूत्कौसी-
द्यप्राप्तः ॥

इति ज्ञाजितात्मनेन पर्यायेणोद् भगवतः पूर्वनिमित्तं दृष्ट्वैवंतृणां रश्मिमुत्सृष्टामेव
15 परिमीमांसि यथा भगवानपि तं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सूत्रात्तं मरुवैपुल्यं बोधिसत्त्वा-
ववादे⁽¹¹⁾ सवंबुद्धपरिग्रहे⁽¹¹⁾ भाषितुकामः ॥

1) का अमूवन् A. B.

2) न O. Ca. K. W. नि A. B.

3) शत left out in B. Cb.

4) त्र A. त B. ति Cb. K. W. The whole word left out in O., but cp. st. 90.

5) बद्ध K. W.

6) All but O. नियुत्त.

7) आराधिता° O.

8) आराग्य Cb. K. W. आराध्य O.

9) Left out in Ca. K.

10) इदं B.

11) Left out in Ca. K. W. सत्वोत्पादे O.

अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूत एतमेवार्थं भूयस्या मात्रया प्रदर्शयमाणस्तस्यां वेला-
यामिमा गाथा अभाषत ॥

अतीतमघानमनुस्मरामि अचित्तिये⁽¹⁾ अपरिमितस्मिं कल्पे ।

यदा जिनो अस्मि प्रज्ञान उत्तमशन्द्रस्य सूर्यस्य प्रदीप नाम ॥ ५७ ॥

सद्धर्म देशेति प्रज्ञान नायको विनेति सज्ञान अनन्तकोट्यः ।

5

समादयेति⁽⁴⁾ बहुबोधिसत्त्वानचित्तियानुत्तमि बुद्धज्ञाने ॥ ५८ ॥

ये चाष्ट पुत्रास्तद् तस्य आसन्कुमारभूतस्य विनायकस्य ।

दृष्ट्वा च तं प्रब्रजितं मकामुनिं जज्ञित कामाँल्लधुं सर्विं प्राब्रजन् ॥ ५९ ॥

धर्मं च सो भाषति लोकनाथो अनन्तनिर्देशवरं ति मूत्रम् ।

नामेन वैपुल्यमिदं प्रबुध्यति⁽⁶⁾ प्रकाशयो प्राणिसकृन्नकोटिनाम्⁽⁷⁾ ॥ ६० ॥

10

समनत्तरं भाषिय सो विनायकः पर्यङ्क बन्धित लणस्मिं तस्मिन् ।

अनन्तनिर्देशवरं समाधिं धर्मासनस्थो मुनिश्चेष्ट ध्यायी ॥ ६१ ॥

दिव्यं च मान्दारववर्षमःसीदघटिता उन्डुभयश्च नेडुः ।

देवाश्च यत्नाश्च स्थितात्तरीत्ते कुर्वन्ति पूजां द्विपदोत्तमस्य ॥ ६२ ॥

सर्वं च क्षेत्रं⁽⁹⁾ प्रचचाल तत्तणामाश्रयमभ्यद्भुतमासि तच्च ।

15

रश्मिं च एकां प्रमुमोच नायको भुवात्तरात्तामतिदर्शनीयां ॥ ६३ ॥

1) अचित्तिके O. अचित्तिये the rest.

2) तस्मिं Ca.

3) आसीत् A.

4) All पेत्ती.

5) कामां लघु A. K. W. काम B.

6) MSS. प्रबुध्यति and प्रबुध्यते.

7) कोट्यः B.

8) स्मिं A. Cb.

9) सर्वं च क्षेत्राः B. Ca. K. W.

- पूर्वा च गत्वा दिश सा हि रश्मिर्ष्टादशनेत्रसरुन्नपूर्णाः ।
 प्रभास्यं⁽¹⁾ धाजति सर्वलोकं दर्शति सञ्चान द्युतोपपादं ॥ ६४ ॥
 रत्नामया क्षेत्र तथात्र केचिद्दूर्यनिर्भास तथैव केचित् ।
 दृश्यति चित्रा अतिदर्शनीया रश्मिप्रभासेन⁽²⁾ विनायकस्य ॥ ६५ ॥
- 5 देवा मनुष्यास्तथ नागयक्षा गन्धर्व तत्रापस्पर्किनराश्च ।
 पे चाभिपुक्ताः सुगतस्य पूजया दृश्यन्ति पूजेति च लोकधातुषु ॥ ६६ ॥
 बुद्धाश्च दृश्यन्ति स्वयं स्वयंभुवः सुवर्णपूया इव दर्शनीयाः ।
 वैदूर्यमध्ये⁽³⁾ वै सुवर्णाबिम्बं पर्षाय मध्ये प्रवर्त्तति धर्मम् ॥ ६७ ॥
⁽⁴⁾ तं हि श्रावकाणां गणना न विद्यते ते चाप्रमाणाः सुगतस्य श्रावकाः ।
- 10 एकैकनेत्रस्मि⁽⁵⁾ विनायकानां रश्मिप्रभा दर्शयते हि सर्वान् ॥ ६८ ॥
 वीर्यरूपेताश्च अखण्डशीला अचिह्नशीला मणिरत्नसादृशाः ।
 दृश्यन्ति पुत्रा नरनायकानां विक्रन्ति ये पर्वतकन्दरेषु ॥ ६९ ॥
 सर्वस्वदानानि परित्यजन्तः ताप्तीबला ध्यानरताश्च धीराः ।
 बहुबोधिसत्त्वा यथ गङ्गवाल्मिकाः सर्वे ऽपि⁽⁶⁾ दृश्यन्ति तथा हि रश्म्या ॥ ७० ॥
- 15 अनिञ्जमानाश्च अवेधमानाः ताप्ती स्थिता ध्यानरताः समाहिताः ।
 दृश्यन्ति पुत्राः सुगतस्य श्रीरसा ध्यानेन ते प्रस्थित अपबोधिम् ॥ ७१ ॥
 भूतं पदं शास्त्रमनास्रवं च प्रज्ञानमानाश्च प्रकाशयन्ति ।
 देशेति धर्मं बहुलोकधातुषु सुगतानुभावादिपमोदशी क्रिया ॥ ७२ ॥

1) प्रकाशयं B. प्रभासयो O.

2) वे A.

3) च Cb. K. W. व A. B.

4) त B. Ca. K. W. O. ते A. Cb.

5) स्मि K. W.

6) हि B. Cb. K. W. पि A.

7) त A.

दष्टा च ता पर्ष चतस्र तापनश्चन्द्रार्कदीपस्य इमं प्रभावम् ।
 कर्षस्थिताः सर्वि भवित्वा तत्क्षणमन्योन्य पृच्छन्ति कथं नु एतत् ॥ ७३ ॥
 अचिराच्च सो नरमरुपक्षपूजितः समाधितो व्युत्थित लोकनायकः ।
 वरप्रभं पुत्र तदाध्यभाषत यो बोधिसत्त्वो विदु धर्मभाषाकः ॥ ७४ ॥
 लोकस्य चक्षुश्च गतिश्च त्वं विदुर्वैद्यासिको धर्मधरश्च मक्ष्यम् ।
 त्वं कृत्र सात्तो मम धर्मकोशे यथाहु भाषिष्यि⁽¹⁾ क्तिताय प्राणिनाम् ॥ ७५ ॥
 संस्थापयित्वा बहुबोधिसत्त्वान्कर्षित्व संवर्णाय संस्तवित्वा ।
 प्रभाषते तस्मिन् अग्रधर्मान्परिपूर्णा सो अक्षरकल्पषष्टिम् ॥ ७६ ॥
 यं चैव सो भाषति लोकनाथो एकासनस्थः प्रवराग्रधर्मम् ।
 तं सर्वमार्ध⁽⁴⁾रि सो जिनान्मज्जो वरप्रभो यो अगु धर्मभाषाकः ॥ ७७ ॥
 सा चो जिनो भाषिष्य अग्रधर्मं प्रकर्षयित्वा जनतामनेकाम् ।
 तस्मिंश्च दिवसे वदते स नायकः पुरतो हि लोकस्य सदेवकस्य ॥ ७८ ॥
 प्रकाशिता मे इय धर्मनेत्री स्यात्तितो धर्मस्वभाव⁽⁶⁾ यादृशः ।
 निर्वाणकालो मम अथ भित्तवो रात्रिय यामस्मि ह मध्यमस्मिन् ॥ ७९ ॥
 भवथाप्रसक्तः अधिमुक्तिसारा अभियुज्यथा मया इमस्मि शासने ।
 सुडुर्लभः भोति जिना मकर्षयः कल्पान कोटीनयुतान अत्यथात् ॥ ८० ॥

1) ष्ये A. ष्यि Ca. K. W. In O. left out यथाहु; further it has भाषिष्यकं प क्ति सर्वप्रा°.

2) प्रकाशयी सो जिन O.

3) थ Ca. थः A. थो B. Cb. K. W. नायक O.

4) धार् A. B. राध Ca. Cb. K. W.

5) सोच्च Ca. Cb सो च A. B. W. सो चज्जिनो K. स च O.

6) व left out in A.

7) म left out in A. स्मि ह मध्यम left out in K. W.

8) अभ्य B. K. अत्यये O.

संतापज्ञाता बहुबुद्धपुत्रा दुःखेन चोग्रेणा समर्पिताभवन् ।

श्रुत्वा न⁽¹⁾ घोषं द्विपद्योत्तमस्य निर्वाणशब्दं अतित्तिप्रमेतत् ॥ ८१ ॥

आश्वासयित्वा च नरेन्द्रराज्ञा⁽²⁾ यां प्राणकोट्यो बद्ध्वा अचित्तिपाम⁽³⁾ ।

मा भाषथ⁽⁴⁾ भिन्नव निर्वृते मयि भविष्यथ⁽⁵⁾ बुद्ध ममात्तरेण ॥ ८२ ॥

5 श्रीगर्भ एषो विदु बोधिसत्त्वो गतिंगतो ज्ञानि⁽⁶⁾ अनानवस्मिन्⁽⁷⁾ ।

स्पृशियते उत्तममप्रबोधिं विमलाग्नेत्रो ति जिनो भविष्यति ॥ ८३ ॥

तामेव रात्रिं तद् यामि मध्यमे परिनिर्वृतो क्लृप्तये व दीपः ।

शरीरं⁽⁹⁾ वैस्तारिकु⁽¹⁰⁾ तस्य चाभूत्स्तूपान कोटीनपुता अनत्तको⁽¹¹⁾ ॥ ८४ ॥

भिन्नू बहू⁽¹²⁾ तथ पि च भिन्नुणीयो ये प्रस्थिता उत्तममप्रबोधिम् ।

10 अनल्पकास्ते यथ गङ्गवालिका अभियुक्त तस्य⁽¹³⁾ सुगतस्य शासने ॥ ८५ ॥

पश्चापि भिन्नूस्तद् धर्मभाणको वरप्रभो येन स⁽¹⁴⁾ धर्मं धारितः ।

अशोति सो अत्तरकल्पपूर्णां तद्धि⁽¹⁵⁾ शासने भाषति अग्रधर्मान् ॥ ८६ ॥

अष्टाशतं तस्य अभूषि शिष्याः प्ररिपाचिता ये तद् तेन सर्वे⁽¹⁶⁾ ।

1) O. किं; the rest च for न.

2) ये Ca. Cb; the rest ता.

3) All but O. त्तिपाम्.

4) All but O. था.

5) O. था, the rest ते.

6) न A. Cb. K. W. ति B. नि Ca.

7) All but et अवे ऽस्मिन्.

8) O. त्तिनुनाम भेष्यति.

9) हू B.

10) क B. O.

11) All but O. काः.

12) भिन्नूश्च तत्र A. K.

13) पि च in Cb. only

14) सद्धर्म A. K.

15) स्तद्धि A. न किं B. तद् Cb. तद्धि K. O. तदि W.

16) O. सर्वि तेन; the others नेन for तेन.

दृष्टा⁽¹⁾ च तेभिर्बहुबुद्धकोद्यः सत्कारु⁽²⁾ तेषां च कृतो मर्कृषिणाम् ॥ ८७ ॥

चर्या चरित्वा तद् घानुलोमिको बुद्धा मभूवन्बहुलोकधातुषु ।

परस्परं ते च घनत्तरेण अन्योन्य व्याकर्षु तदायबोधये ॥ ८८ ॥

तेषां च बुद्धान परंपरेण दीपकरः पश्चिमको मभूषि ।

देवातिदेवो ऋषिसंघपूजितो विनीतवान्प्राणिसत्कृत्नकोद्यः ॥ ८९ ॥

5

यश्चासि तस्य सुगतात्मज्ञस्य वरप्रभस्य तद् धर्म भाषतः ।

शिष्यः कुसीदश्च स लोलुपात्मा लाभं च ज्ञातं च गवेषमाणः ॥ ९० ॥

पशोर्गर्थिकश्चाप्यतिमात्रं घासीत्कुलाकुलं च प्रतिपन्नमासीत् ।

उद्देशस्वाध्यायु तथास्य सर्वो न तिष्ठते भाषितु तस्मिं काले ॥ ९१ ॥

नामं च तस्य इममेवमासीद्यश्चकामनाम्ना दिशतासु विभ्रुतः ।

10

स चापि तेना⁽⁷⁾ कुशलेन कर्मणा कल्माषं भूतेनभिसंस्कृतेन ॥ ९२ ॥

आरागयी⁽⁹⁾ बुद्धसत्कृत्नकोद्यः पूजां च तेषां विपुलामकार्षीत् ।

चोर्षा च चर्या वरं घानुलोमिको⁽¹⁰⁾ दृष्टश्च बुद्धो म्रयु शक्यसिंहः ॥ ९३ ॥

म्रयं च सो पश्चिमको भविष्यति म्रनुत्तरं लप्स्यति चायबोधिम ।

मैत्रेयगोत्रो भगवान्भविष्यति विनेष्यति प्राणिसत्कृत्नकोद्यः ॥ ९४ ॥

15

1) All दृष्टा.

2) O. र्.

3) O. प्राण, preferable.

4) O. ज्ञात्रं.

5) O. °चोर्षामासि.

6) तस्मिं A. K. W.

7) तेनो A. तेन B. Ca. O. तेना Cb. K. W

8) कर्माय B.

9) धयी O.

10) किं A. की B. Ca. Cb. कां K. W. का O.

11) छं च B. छाश्च A. W. छो च O.

12) O. ते, the others ती.

कौसीच्यप्राप्तस्तद् यो बभूव पारिनिर्वृतस्य मुगतस्य शासने ।

त्वमेव सो तादृशको बभूव अहं च घ्रासीतद् धर्मभाणकः ॥ १५ ॥

इमेन⁽¹⁾ क् कारणकेतुनाद्य दृष्ट्वा निमित्तं इदमेवत्रयम् ।

ज्ञानस्य तस्य प्रथितं निमित्तं प्रथमं मया तत्र वदामि दृष्टम् ॥ १६ ॥

5 ध्रुवं त्रिनेन्द्रो ऽपि समस्तचतुः शाक्याधिराजः परमार्थदर्शो ।

तमेव यं⁽⁸⁾ इच्छति भाषणाय पर्यायमयं तद् यं मया श्रुतम् ॥ १७ ॥

तदेवं⁽⁵⁾ परिपूर्णानिमित्तमद्य उपायकौशल्य विनायकानाम् ।

संस्थापनं कुर्वति शाक्यसिंहो भाषिष्यते धर्मस्वभावमुद्गमम् ॥ १८ ॥

प्रयत्ना मुचिता भवथा कृताञ्जली भाषिष्यते⁽⁶⁾ लोकहितानुकम्पी ।

10 विषिष्यते धर्ममनन्तवर्षे त्रिषिष्यते ये स्थित बोधिदेतोः ॥ १९ ॥

येषां च संदेहगतीक काचिद्ये संशया या विचिकित्स काचित् ।

व्यपनेष्यते ता विदुरात्मज्ञानां ये बोधिसत्त्वा इक बोधिप्रस्थिताः⁽⁸⁾ ॥ २०० ॥

इत्यार्यसिद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये निदानपरिवर्तो नाम प्रथमः ॥

1) तर्कि A. left out in K. W.

2) दृष्टन् K. W.

3) O. च.

4) पर्यार्या A.

5) ये A. Cb. K. दे B. Ca. W.

6) ष्यति O.

7) All but O. संशयाका.

8) Thus O.; the rest तां.

9) B. adds इति.

10) इति in A. K. W. आर्य in B. Cb. The title in O. is सिद्धर्मपुण्डरीके वरप्र-
वरमकारत्वैतुत्यसूत्रे.

II.

अथ खलु भगवान्स्मृतिमान्संप्रज्ञानस्ततः⁽¹⁾ समाधेर्व्युत्थितो व्युत्थायापुष्पसं शा-
रिपुत्रमामन्त्रयते स्म⁽²⁾ । गम्भीरं शारिपुत्रं दुर्दशं डुरनुबोधं बुद्धज्ञानं तथागतैरर्कृद्भिः सम्य-
क्संबुद्धैः प्रतिबुद्धं दुर्विज्ञेयं सर्वथावकाप्रत्येकबुद्धैः । तत्कस्य केतोः । बद्धबुद्धकोटीन-
युतशतसकस्रपर्युपासिताविनो किं शारिपुत्रं तथागता अर्कृतः सम्यक्संबुद्धा बद्धबुद्धको-
टीनयुतशतसकस्रचीर्णाचरिताविनो ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ दूरानुगताः कृतवीर्या अ- 5
शयाद्भुतधर्मसमन्वागता दुर्विज्ञेयधर्मसमन्वागता दुर्विज्ञेयधर्मानुज्ञाताविनः ॥

दुर्विज्ञेयं शारिपुत्रं संघभाष्यं तथागतानामर्कृतान् सम्यक्संबुद्धानाम् । तत्कस्य
केतोः । स्वप्रत्ययान्धर्मान्प्रकाशयति विविधोपायकौशल्यज्ञानदर्शनकेतुकार्णनिर्देशना-⁽⁶⁾
रम्बणानिहृक्तिप्रज्ञप्तिभिस्तेस्तेरूपायकौशल्यैस्तस्मिंस्तस्मिंस्त्रयान्स्त्रयान्प्रमोषयितुम् ।
मकोपायकौशल्यज्ञानदर्शनपरमपारमिताप्राप्ताः शारिपुत्रं तथागता अर्कृतः सम्यक्संबुद्धाः । 10
असङ्गाप्रतिकृतज्ञानदर्शनबलवैशारद्यावेणिकेन्द्रियबलबोध्यङ्गध्यानविमोक्षसमाधि⁽⁹⁾-
त्यद्भुतधर्मसमन्वागता विविधधर्मसंप्रकाशकाः⁽¹⁰⁾ । मकृशर्याद्भुतप्राप्ताः शारिपुत्रं⁽¹¹⁾ तथागता

1) संप्रज्ञानस्ततः A. B. Ca. Cb. O. K. संप्रज्ञातवान् ततः W.

2) यामास A. K. W. O.

3) नि A. Ca. Cb. W.

4) All but B. O. ति.

5) नु left out in B. Ca. Cb.

6) निर्देशन left out in B. Ca. Cb.

7) वि Cb. K.

8) K. W. add ज्ञान before कौशल्य.

9) समाधि left out in K. O.

10) शयका B.

11) Cb. adds ते.

अर्कतः सम्यक्संबुद्धाः । अलं शारिपुत्र एतावदेव भाषितं भवतु परमाश्चर्यप्राप्ताः शारिपुत्र
 तथागता अर्कतः सम्यक्संबुद्धाः । तथागत एव शारिपुत्र तथागतस्य धर्मं देशयेद्यान्धर्मा-
 स्तथागतो⁽¹⁾ ज्ञानाति । सर्वधर्मानपि शारिपुत्र तथागत एव देशयति । सर्वधर्मानपि तथागत
 एव⁽²⁾ ज्ञानाति । ये च ते धर्मा यथा च ते धर्मा यादृशाश्च ते धर्मा यल्लक्षणश्च ते धर्मा यत्स्व-
 5 भावाश्च ते धर्माः । ये च यथा च यादृशाश्च यल्लक्षणश्च यत्स्वभावाश्च ते धर्मा इति । तेषु
 धर्मेषु तथागत एव प्रत्यक्तो ऽपरोक्षः⁽³⁾ ॥

अथ खलु भगवानेतमेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा
 अभाषत ॥

अप्रमेयो मद्गावीरा लोके समरुमानुषे ।

10 न शक्यं सर्वशो ज्ञातुं सर्वसन्नैर्विनायकाः ॥ १ ॥

बला विमोक्ष्णाश्च ये⁽⁵⁾ तेषां वैशारद्याश्च यादृशाः ।

यादृशा बुद्धधर्माश्च न शक्यं ज्ञातुं⁽⁶⁾ केनचित् ॥ २ ॥

⁽⁷⁾पूर्वं निषेविता चर्या बुद्धकोटीनं⁽⁸⁾ अस्तिके ।

गम्भीरं⁽⁹⁾ चैव मूढमा च दुर्वाच्येया मुहुर्दृशा ॥ ३ ॥

15 तस्यां चीर्षाय चर्यायां कल्पकोट्यो अचिन्तिया ।

फलं मे बोधिमण्डस्मिन्दृष्टं यादृशकं किं तत् ॥ ४ ॥

1) O. त एव ज्ञानीते.

2) एवं K. W.

3) From तेषु till ऽपरोक्षः in O. K. W. only.

4) य Ca.

5) ये left out in A.

6) ज्ञातुं A.

7) पूर्वं O. K. पूर्व B. Ca. Cb.

8) म° Cb. K. W. सा° O., preferable.

9) रं A.

10) All but O. एतेऽस्मि.

अहं च तत्प्रज्ञानामि ये चान्ये लोकनायकाः ।

यथा यथादृशं चापि लक्षणं चास्य यादृशम् ॥ ५ ॥

न तद्दर्शयितुं शक्यं व्याहारो ऽस्य न विद्यते ।

नाप्यसौ तादृशः कश्चित्सन्नो लोके ऽस्मि⁽¹⁾ विद्यते ॥ ६ ॥

यस्य⁽³⁾ तं देशपेढर्म⁽⁴⁾ देशितं चापि जानियात् ।

5

अन्यत्र बोधिसत्त्वैभ्यो अधिमुक्तीय ये स्थिताः ॥ ७ ॥

ये चापि ते लोकविदुष्य आवकाः कृताधिकाराः सुगतानुवर्णिताः ।

लीणास्रवा अन्तिमदेहधारिणो न तेष विषयो ऽस्ति जिनान ज्ञाने ॥ ८ ॥

सचैव सर्वा इय लोकधातु⁽⁶⁾ पूर्णा⁽⁷⁾ भवेच्छारिसुतोपमानाम् ।

एकोभवित्वानुविचिन्तयेयुः सुगतस्य ज्ञानं न किं⁽⁸⁾ शक्यं ज्ञानितुम् ॥ ९ ॥

10

सचे क्वंसादृशकेहि पण्डितैः पूर्णा भवेयुर्दृश पिद्दिशायो⁽⁹⁾ ।

ये चापि मय्यं इमि आवका ऽन्ये तेषां पि पूर्णा भवि एवमेव ॥ १० ॥

एकोभवित्वान च ते ऽद्य सर्वे विचिन्तयेयुः सुगतस्य ज्ञानम् ।

न शक्त⁽¹⁰⁾ सर्वे सर्क्ता पि ज्ञातुं यच्चाप्रमेयं मम बुद्धज्ञानम् ॥ ११ ॥

1) सर्वो A. B. Ca. W. सर्वे Cb. सन्नो K.

2) स्मिं A. K. W. स्मि B. ऽस्मि Cb. Probably to r. लोकस्मि.

3) All but K. W. यस्य.

4) वा B. Ca.

5) मुक्तौ कि in all but O.

6) धातुं O., the rest धातुषु.

7) पूर्ण B. पूर्णो O.

8) तु A. ते O.

9) दिशस्रसेषाः K. W.

10) All but O. शक्य.

- प्रत्येकबुद्धान अनामवाणां तीदपोन्द्रियाणास्तिमदेकधारिणाम् ।
 दिशो दश⁽¹⁾ सर्व भवेयु पूर्णा यथा नडानां वनवेणुनां वा ॥ १२ ॥
 एकीभविज्ञान विचिन्तयेयुर्ममाग्रधर्माणा प्रदेशमात्रम् ।
 कल्पान कोटीनयुताननत्ताम् तस्य भूतं परिज्ञानि अर्थम् ॥ १३ ॥
- 5 नवपानसंप्रस्थित बोधिसत्त्वाः कृताधिकारा बहुबुद्धकोटिषु ।
 सुविनिश्चितार्था बहुधर्मभाणकास्तेषां पि पूर्णा दशमा दिशो भवेत् ॥ १४ ॥
 नडान वेणून च नित्यकालम् अचिक्कुरूपूर्णा भवि सर्वलोकः ।
 एकीभविज्ञान विचिन्तयेयुर्धर्म सात्तात्सुगतेन दृष्टः ॥ १५ ॥
 अनुचिन्तयित्वा बहुकल्पकोट्यो गङ्गा यथा वालिका अग्रमेयाः ।
- 10 अनन्यचिन्ता⁽²⁾ मुखमाय प्रज्ञया तेषां पि चास्मिन्विषयो न विद्यते ॥ १६ ॥
 अविवर्तिका ये भवि बोधिसत्त्व⁽⁴⁾ अनल्पका यथारिव गङ्गवालिका⁽⁵⁾ ।
 अनन्यचिन्ताश्च विचिन्तयेयुस्तेषां पि चास्मिन्विषयो न विद्यते ॥ १७ ॥
 गम्भीरधर्मा सखर्मा पि बुद्धा अतर्किकाः सर्वि अनामवाश्च ।
 अर्कं च ज्ञानामि क्व⁽⁷⁾ यादृशा कि ते ये वा ज्ञिना लोकि दशद्विंशसु ॥ १८ ॥
- 15 यं शारिपुत्र सुगतः प्रभाषते अधिमुक्तिसंपन्न भवाह्नि⁽⁸⁾ तत्र ।
 अनन्यथावादि ज्ञिनो मर्कुर्यां चिरेण पि⁽⁹⁾ भाषति उत्तमार्थम् ॥ १९ ॥

1) MSS. दशः.

2) ताः K. W. ता A. B. Ca. Cb.

3) चात्र A. B. Ca. Cb. W. O. चास्मिं K.

4) This quarter is left out in B.

5) काः K. W. का A. B. Ca. Cb.

6) चास्मिं A. K.

7) क्व A. कि K. W.

8) न्नु भवाह्नि O., the others °न्न गवेसि (a misread भवेहि).

9) All but O. पी.

श्रामस्त्वयामि इमि⁽¹⁾ सर्वश्रावकान्प्रत्येकबोधाय च ये ऽभिप्रस्थिताः ।

संस्थापिता⁽²⁾ ये मम⁽³⁾ निर्वृतीय⁽⁴⁾ संमोक्षिता दृःखपरंपरा⁽⁵⁾तः ॥ २० ॥

उपायकौशल्य ममेतदग्रं भाषामि धर्मं बद्धं येन लोके ।

तद्विं तद्विं लय प्रमोचयामि त्रोगी⁽⁶⁾ च यानान्युपदर्शयामि ॥ २१ ॥

अथ खलु ये तत्र पर्यत्संनिपाते⁽⁷⁾ महाश्रावका आज्ञातकीपिउन्मप्रमुखा अर्कस्तः 5
 लीषाम्नावा द्वादशवशीभूतशतानि ये चान्ये श्रावकयानिका भित्तुभित्तुपुपासकोपासिका
 ये च प्रत्येकबुद्धयानसंप्रस्थिताः तेषां सर्वेषामेतदभवत् । को नु हेतुः किं कारणां यद्भग-
 वानधिमात्रमुपायकौशल्यं तथागतानां संवर्णयति । गम्भीरश्रायं मया⁽⁸⁾ धर्मो ऽभि⁽⁹⁾संबुद्ध
 इति संवर्णयति । दुर्विज्ञेयश्च सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धैरिति संवर्णयति । यथा⁽¹⁰⁾ तावद्भगवता
 एकैव विमुक्तिराख्याता व्ययमपि बुद्धधर्माणां लाभिनी निर्वाणप्राप्ताः । अस्य च⁽¹¹⁾ वैप भगव- 10
 तो भाषितस्यार्थं न ज्ञानीमः ॥

अथ खल्व्वायुष्माञ्छारिपुत्रस्तासां चतसृणां पर्यदां विचिकित्साः कथं कथां विदित्वा
 चेतसैव चेतःपरिवितर्कमाज्ञापात्मना च धर्मसंशयप्राप्तस्तस्यां वेलायां भगवत्तमेतद्वो-

1) इमि A. O. इम B. Cb K. W इमु Ca.

2) संप्रस्थिता A.

3) मयि Ca. K. मय O.

4) All but O. निर्वृती किं.

5) परंपरांतः A. परंपरातः B. Cb परंपरात् K. परंपरांतः W. परंपराय O.

6) त्रोगी Cb. त्रयश्च O.

7) तत्र पर्यदि ये ते A. ऽपाते Cb. k. W. तस्यां परिषदि ये ते O.

8) In A. only, मे in O.; cp. p. 34, l. 4.

9) अभि left out in K. W.

10) यदा B. Ca. Cb. K. W. यथा A. यदिदानीं O.

11) Left out in K. W. O. has अतो व्ययस्य.

12) ज्ञाय ता आ A.

13) ता in all MSS.

घत् । को भगवन्केतुः कः प्रत्ययो यद्भगवानधिमात्रं पुनः पुनस्तथागतानामुपायकौशल्य-
 ज्ञानदर्शनधर्मदेशनां संवर्णयति । गम्भीरश्च मे धर्मो ऽभिसंबुद्ध इति । डुविज्ञेयं च संधाभा-
 स्यमिति पुनः पुनः संवर्णयति । न च मे भगवतो ऽस्मिन्नादेवंद्रयो धर्मपर्यायः श्रुतपूर्वः ।
 इमाश्च⁽⁹⁾ भगवंश्चतस्रः वर्षद्ये विचिकित्साकथं कथाप्राप्तास्तत्साधु भगवान्निर्दिशतु यत्संघाय⁽³⁾
 5 तथागतो गम्भीरस्य तथागतधर्मस्य पुनः पुनः संवर्णनां करोति ॥

अथ खल्व्वापुष्पाञ्जलिपुत्रस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

चिरस्याद्य नरादित्यं⁽⁴⁾ ईदृशीं कुरुते कथाम् ।

बला विमोक्षं ध्यानाद्य अप्रमेया मि स्पर्शिताः ॥ २२ ॥

बोधिमण्डं च कीर्त्तिसि पृच्छकस्ते न विद्यते ।

10 संधाभाष्यं च कीर्त्तिसि न च त्वां कश्चिं पृच्छति ॥ २३ ॥

अपृच्छितो व्याकुरसि चर्या⁽⁷⁾ वर्णिसि चात्मनः ।

ज्ञानाधिगमं⁽⁸⁾ कीर्त्तिसि गम्भीरं च प्रभाषसे ॥ २४ ॥

अद्येमे⁽⁹⁾ संशयप्राप्ता वशीभूता अनामवाः ।

निर्वाणं प्रस्थिता ये च किमेतद्भाषते जिनः ॥ २५ ॥

1) दर्शन in Cb. दर्शनं in O.; omitted in the rest

2) इमां A B. Ca. Cb. इमाश्च K. W.

3) यत्सञ्ज्ञा A. Ca. K. W. यत्संघाय B. O. यत्संघ्याभाष Cb.

4) O. दित्यो.

5) कश्चित् B. Cb. K. W.

6) र् O. A. B. K. W. रे Cb.

7) All but O. चर्या.

8) मे A, K. W. म B. Cb. मा Ca.

9) All अद्य मे.

10) म K. W. न्य O. The m and hi to avoid hiatus.

प्रत्येकबोधिं⁽¹⁾ प्रार्थेति⁽²⁾ भिक्षुपयो भिन्नवस्तथा ।

देवा नागाश्च यक्षाश्च गन्धर्वाश्च मङ्कोरगाः ॥ २६ ॥

समालपत्तो षण्योन्यं प्रेतत्ते द्विपदोत्तमम् ।

कथं⁽⁴⁾ कथो⁽⁵⁾ विचिन्ते⁽⁶⁾ व्याकुरुष्व मङ्कामुने ॥ २७ ॥

यावत्तः श्रावणाः सन्ति मुगतस्येह सर्वशः ।

5

अहमत्र पारमीप्राप्तो निर्दिष्टः परमर्षिणा ॥ २८ ॥

ममापि संशयो क्वात्र स्वके स्थाने नरोत्तम ।

किं निष्ठा मम निर्वाणे अथ चर्या मि दर्शिता⁽⁸⁾ ॥ २९ ॥

प्रगुञ्ज घोषं वरडुन्दुभिस्वरा⁽⁹⁾ उदाहृस्व यथ एष⁽¹⁰⁾ धर्मः ।

इमे स्थिता पुत्र जिनस्य घोरसा व्यवलोकयन्तश्च कृताञ्जली जिनम् ॥ ३० ॥

देवाश्च नागाश्च सपत्नरात्तसाः कोटीसकृन्ना यथ गङ्गवाल्मिकाः ।

ये चापि प्रार्थेति समग्रबोधिं सकृन्नाशतिः परिपूर्णा ये स्थिताः ॥ ३१ ॥

राज्ञान ये मन्त्रिपति चक्रवर्तिनो ये आगताः क्षेत्रसकृन्नाकोटिभिः ।

कृताञ्जली सर्वि मगौरवाः स्थिताः कथं नु चर्या परिपूरयेम⁽¹²⁾ ॥ ३२ ॥

1) धिं A. K.

2) All but O. प्रार्थेति.

3) O. प्रेतत्ति, the rest प्रेत्यत्ते.

4) था B. Cb. K. W.

5) घ for वि A. K. W.

6) ति O. तां Cb. ता the rest.

7) All but O. मिता.

8) ताः A. B. Ca. Cb. ता K. W. O.

9) रा A. K. W. राः B. रो Cb. र O.

10) एक A. K. W.

11) क्ही W.

12) इति added in A. K. W. येत् B.

एवमुक्ते भगवानाप्युष्मत्तं शारिपुत्रमेतदवोचत् । अलं शारिपुत्र । किमनेनार्थेन भाषितेन । तत्कस्य कृतोः । उच्चसिष्यति⁽¹⁾ शारिपुत्रायं सदेवको लोको ऽस्मिन्नर्थे व्याक्रियमाणे ॥

द्वैतोपकमप्यापुष्माञ्छारिपुत्रो भगवत्तमध्येषते स्म । भाषतां भगवान्भाषतां सुगते⁽⁴⁾ एतेमेवार्थम् । तत्कस्य कृतोः । सति भगवंस्तस्यां वर्षदि बहूनि प्राणिशतानि बहूनि प्राणिसकृन्नाणि बहूनि प्राणिशतसकृन्नाणि बहूनि प्राणिकोटीनपुतशतसकृन्नाणि पूर्वबुद्धर्शावीनि⁽⁷⁾ प्रज्ञावन्ति⁽⁸⁾ यानि⁽⁹⁾ भगवतो भाषितं अद्वास्यन्ति प्रतीयिष्यन्त्युक्तीष्यन्ति ॥

अथ खल्वाप्युष्माञ्छारिपुत्रो भगवत्तमनया गाथयाध्यभाषत ॥

विस्पष्टु भाषस्व जिनान उत्तमां सत्तीकृ पर्षाय सकृन् प्राणिनाम् ।

10 अद्वाः⁽¹³⁾ प्रसन्नाः सुगते सगौरवा ज्ञास्यन्ति ये धर्ममुदाकृतं ते ॥ ३३ ॥

अथ खलु भगवान्द्वैतोपकमप्यापुष्मत्तं शारिपुत्रमेतदवोचत् । अलं शारिपुत्रानेना

1) उच्चस्यति A. K. W. संत्रासमापत्स्यतोक् O.

2) द्वि for द्वै B. Ca. द्विरप्य O.

3) षंतु B. षतु O.

4) All गतैन or गतैत. — एव om. in O.

6) O. प्राणा.

6) नि in all but Cb. O.

7) वन्ति B. विनः A. K. W. O. वीनि Cb.

8) वत्तः A. K. W.

9) ये च A. K. W.

10) प्रतीयिष्यन्ति left out in B. पत्तीयिष्य° O.

11) इय A. K. प्य B. च Cb. न्य W. या भा° O.

12) नरेन्द्रराज्ञा K. W. जिनेन्द्रराज्ञा O.

13) MSS. अद्वा and अद्वाः.

14) द्वि for द्वै B. द्विरप्य O.

र्थेन प्रकाशितेनोन्नतिष्यति शारिपुत्राय सदेवको⁽¹⁾ लोको ऽस्मिन्नर्थे व्याक्रियमाणे⁽²⁾ ऽभि-
मानप्राप्ताश्च भिन्नत्रो मन्त्राप्रपातं प्रपतिष्यन्ति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमां गाथामभाषत ॥

अलं हि धर्मेणिकृ भाषितेन सूक्ष्मं इदं ज्ञानमतर्किकं च ।

अभिमानप्राप्ता बहु सति बाला निर्दिष्टधर्मस्मि⁽³⁾ त्तिपे⁽⁴⁾ अज्ञानकाः ॥ ३४ ॥

5

त्रैतोयकमप्यायुष्माञ्छारिपुत्रो भगवत्तमध्येषते स्म । भाषतां भगवान्भाषतां सुगत⁽⁵⁾
एतमेवार्थम् । मादृशानां भगवन्निकृ वर्षदि बहूनि प्राणिशतानि संविद्यन्ते ज्यानि च⁽⁶⁾
भगवन्बहूनि प्राणिशतानि बहूनि प्राणिसकृन्नाणि बहूनि प्राणिशतसकृन्नाणि बहू-
नि प्राणिकोटीनयुतशतसकृन्नाणि यानि भगवता पूर्वभवेषु परिपाचितानि तानि भग-
वतः भाषितं अद्वास्यन्ति प्रतीयिष्यन्त्युद्भूयन्ति । तेषां तद्विष्यति दीर्घरात्रमर्थाय 10
कृताय सुखापेति ॥

1) को in Cb. O. only.

2) ऽभि B. Ca. Cb. ऽधि A. K. W. O.

3) ऽभि B. Ca. Cb. K. W. ऽधि A.

4) मे A. Cb. K. W.

5) स्मि A. K. W.

6) पेत् Ca. पत्त्य O.

7) तूतो B. K.

8) A. K. W. add भा.

9) तु B. K. K. O.

10) All गते. एव om. in O.

11) मत्सद् O. याद् B. Cb. K.

12) प्राणा O. throughout.

13) All but Cb. नियत, which is om. in O.

14) पत्तोयि O.

अथ खल्वायुष्माञ्छारिपुत्रस्तस्यां वेलायामिमा गात्रा अभाषत ॥

भाषस्व धर्मं द्विपदानमुत्तमं⁽¹⁾ अहं त्वमध्येषमि द्योष्ठपुत्रः ।

सत्तोक्तं प्राणीनिं⁽⁸⁾ सकृन्मकोट्यो ये अद्दधास्यन्ति ते धर्मं भाषितं ॥ ३५ ॥

ये च त्वया पूर्वभवेषु नित्यं परिपाचिता सन्न मुदोर्धरात्रम् ।

5 कृताञ्जलो ते पि स्थितात्र सर्वे ये अद्दधास्यन्ति तवैत धर्मम्⁽⁴⁾ ॥ ३६ ॥

अस्मादृशा द्वादशिमिं शताश्र ये चापि ते प्रस्थित अग्रबोधये ।

तान्पश्यमानः सुगतः प्रभाषतां तेषां च कृषं परमं जनेतु ॥ ३७ ॥

अथ खलु भगवाञ्चैतीयकमप्यायुष्मतः शारिपुत्रस्याध्येषणां त्रिदिस्वायुष्मत्तं शा-

रिपुत्रमेतद्वोचत् । यदिदानो त्वं शारिपुत्र यावच्चैतीयकमपि तथागतमध्येषसे । एवम-

10 ध्येषमाणां त्वां शारिपुत्र किं वदयामि । तेन हि शारिपुत्र ऋणु साधु च सुष्ठु च मनसि-
कुरु ॥ भाषिष्ये ऽहं ते ॥

समनस्रभाषिता चेयं भगवता वागय खलु ततः पर्वदं अग्निमानिकानां भिन्नूणां

भिन्नूणीनामुपासत्रानामुपासिकानां पञ्चमात्राणि सकृन्नापयुत्थायासनेभ्यो भगवतः पादौ

शिरसाभिवन्दित्वा ततः पर्वदो⁽¹¹⁾ ऽपक्रामन्ति स्म । पथापीदमभिमानाकुशलमूलेनाप्राप्ते प्रा-

1) मं A.

2) भोः प्राणं O.

3) सु A. B. ते O. Cb. षु K. W.

4) ते धर्ममेतत् Cb. O.

5) येश्चताश्र A. ते ये शताश्र B मे शताश्र Cb. K. ये ष ताश्र W. मे सकृन्ना O.

6) मे A. स K.

7) तु B. K. O. W.

8) त्रिरप्य O.

9) All but O. णीं.

10) धि A. अधि O.

11) A. B. W. add सं.

12) धि A. W. O. पि B.

13) मानिका अकु O. मानकु the rest.

ससंज्ञिनो ऽनधिगते ऽधिगतसंज्ञिनः । तं घात्मानं सन्नपां⁽¹⁾ ज्ञात्वा ततः पर्वदो ऽपक्रान्ताः ।
भगवांश्च तूष्णीं⁽²⁾ भविनाधिवासयति स्म ॥

अथ खलु भगवानायुष्मत्तं शारिपुत्रमामन्त्रयते स्म⁽⁴⁾ । निष्पलावा⁽⁵⁾ मे शारिपुत्र पर्व-
दपगतफल्लुः अद्धारो⁽⁶⁾ प्रतिष्ठिता । साधु शारिपुत्रैतेषामभिमानिकानामतो ऽपक्रम-
णाम् । तेन हि शारिपुत्र भाषिष्य एतमर्थम् । साधु भगवन्त्रित्यायुष्याञ्छारिपुत्रो भगवतः 6
प्रत्यश्रीषीत् ॥

भगवानेतद्वोचत् । कदाचित्कार्किकिच्छारिपुत्र तथागत एवञ्च⁽⁹⁾ धर्मदेशनां कथ-
यति । तद्यथापि नाम शारिपुत्रोऽडुम्बरपुष्यं कदाचित्कार्किकिसंद्श्यते एवमेव शारिपुत्र
तथागतो ऽपि कदाचित्कार्किकिदेवञ्च⁽¹⁰⁾ धर्मदेशनां कथयति । अद्धार⁽¹¹⁾ मे शारिपुत्र भूत-
वाद्यकृमस्मि तथावाद्यकृमस्म्यनन्यथावाद्यकृमस्मि । दुर्बोध्यं शारिपुत्र तथागतस्य 10
संघाभाष्यम् । तत्कस्य हेतोः । नानानिरुक्तिनिर्देशाभिलाषनिर्देशनैर्मया शारिपुत्र विवि-
धैरूपायत्रौषल्यशतसकृन्नैर्धर्मः संप्रकाशितः । अतर्को ऽतर्कावचरस्तथागतविज्ञेयः शारि-
पुत्र सद्धर्मः । तत्कस्य हेतोः । एककृत्येन शारिपुत्रैकत्रापायेन तथागतो ऽर्कन्सम्यक्सं-

1) तत Cb. ते O.

2) संवर्णा O. सन्नक्षणां Ca. Cb. A. सन्नपां K. सन्नक्षणां in W., left out in B.

3) तूष्णीं K.

4) यामास A. K. W. यति स्म O.

5) निष्पुंगलावा मे A. निष्पलावे B. निष्पुङ्गलावा मे Cb. K. निष्पुंग-
लाक मे W. निष्पलावा O. Cp. Pali *palāpa*.

6) नु added in A. For °सारे °as would expect °सारा.

7) धि A. O.

8) कर्क B. Cb. कथं O.

9) पान् A. K.

10) कथं O.

11) थ A. O.

12) र्मे A. K. W.

बुद्धो लोक उत्पद्यते मूढाकृत्येन मूढाकरणीयेन । कतमच्च शारिपुत्र तथागतस्यैककृत्यमेककरणीयं मूढाकृत्यं⁽¹⁾ मूढाकरणीयं येन कृत्येन तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते⁽²⁾ । यदिदं तथागतज्ञानदर्शनसमादापनहेतुनिमित्तं सन्नानां तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानदर्शनमंदर्शनहेतु⁽³⁾निमित्तं सन्नानां तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानदर्शनावतारणहेतुनिमित्तं सन्नानां तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानप्रतिबोधनहेतुनिमित्तं सन्नानां तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणहेतुनिमित्तं सन्नानां तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । इदं तच्छारिपुत्र तथागतस्यैककृत्यमेककरणीयं मूढाकृत्यं मूढाकरणीयमेकप्रयोजनं लोके प्राडुर्भावाय । इति हि शारिपुत्रं⁽⁴⁾ यत्तथागतस्यैककृत्यमेककरणीयं मूढाकृत्यं मूढाकरणीयं तत्तथागतः करोति । तत्कस्य हेतोः । तथागतज्ञानदर्शनसमादापक एवाहं शारिपुत्र तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शक एवाहं शारिपुत्र तथागतज्ञानदर्शनावतारक एवाहं शारिपुत्र तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधक एवाहं शारिपुत्र तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारक एवाहं शारिपुत्र । एकमेवाहं शारिपुत्र यानमारभ्य सन्नानां धर्मं देशयामि यदिदं बुद्धयानं । न किंचिच्छारिपुत्र द्वितीयं वा तृतीयं वा यानं संविद्यते । सर्वत्रैषा शारिपुत्र धर्मता दशदिग्⁽⁵⁾लोके । तत्कस्य हेतोः । येषपि ते शारिपुत्रातीते ऽघ्न्यभूवन्⁽⁶⁾दशशु दिस्वप्रमेयेष्वसंख्येषु⁽⁷⁾ लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक्सं-

1) Left out in A.

2) उत्पद्यते K. उत्पादि W.

3) संदर्शन left out in B. K. W.

4) A. adds वि.

5) त्रायं B. यं for यत् the others.

6) तं for तत् in all but B., where it is left out.

7) From here till मार्गावतारक left out in A. Cb.

8) दिशि A. B. दशमु दिनु O.

9) येष्वसंख्येषु B. Ca. Cb. यास्यसंख्येषामु A. K. W. which seems preferable, धातु being usually of fem. g. in S. P.

बुद्ध ब्रह्मज्ञनकृताय ब्रह्मज्ञनसुखाय लोकानुकम्पायि मर्कतो ज्ञनकायस्यार्थाय कृताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । ये नानाभिनिर्कारनिर्देशविविधहेतुकारणनिर्दर्शनारम्ब-
 णानिरुक्त्युपायकौशल्यैर्नानाधिमुक्तानां सञ्चानां नानाधात्वाशयानामाशयं विदित्वा धर्मं
 देशितवन्तः । ते ऽपि सर्वे शारिपुत्र बुद्धा भगवन्त एकमेव यानमारभ्य सञ्चानां धर्मं देशि-
 तवन्तो यदिदं बुद्धयानं सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिदं तथागतज्ञानदर्शनसमादायनमेव सञ्चानां 5
 तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शनमेव तथागतज्ञानदर्शनावतारणमेव तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधन-
 मेव तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणमेव सञ्चानां धर्मं देशितवन्तः । यैरपि शारिपुत्र सञ्चै-
 स्तेषामतीतानां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामत्तिक्रात्सद्धर्मः श्रुतस्ते ऽपि सर्वे ऽनु-
 त्तरायाः सम्यक्संबोधेर्लाभिर्नो ऽभूवन् ॥

ये ऽपि ते शारिपुत्रानामते ऽधनि भविष्यन्ति दशसु दिक्प्रमेयेष्वसंख्येषु लोके- 10
 धातुषु तथागता धर्कतः सम्यक्संबुद्धा ब्रह्मज्ञनकृताय ब्रह्मज्ञनसुखाय लोकानुकम्पायि
 मर्कतो ज्ञनकायस्यार्थाय कृताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । ये च नानाभिनिर्कार-
 निर्देशविविधहेतुकारणनिर्दर्शनारम्बणानिरुक्त्युपायकौशल्यैर्नानाधिमुक्तानां सञ्चानां ना-
 नाधात्वाशयानामाशयं विदित्वा धर्मं देशयिष्यन्ति । ते ऽपि सर्वे शारिपुत्र बुद्धा भगवन्त
 एकमेव यानमारभ्य सञ्चानां धर्मं देशयिष्यन्ति यदिदं बुद्धयानं सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिदं 15
 तथागतज्ञानदर्शनसमादायनमेव सञ्चानां तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शनमेव तथागतज्ञानदर्शना-
 वतारणमेव तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधनमेव तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणमेव सञ्चानां
 धर्मं देशयिष्यन्ति । ये ऽपि ते शारिपुत्र सञ्चैस्तेषामनागतानां तथागतानामर्कतां सम्य-
 क्संबुद्धानामत्तिक्रातं धर्मं श्रोष्यन्ति ते ऽपि सर्वे ऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेर्लाभिर्नो भवि-
 ष्यन्ति ॥

1) A reads श्रवतारणा for श्रारम्बण.

2) संदर्शन in K. W. only.

3) यास्वसंख्येयासु A. See above.

ये ऽपि ते शारिपुत्रैर्तिक्रिं प्रत्युत्पन्ने ऽधनि दशसु दिक्त्वप्रमेयेष्वसंख्येषु⁽¹⁾ लोकधा-
 तुषु तथागता अर्कतः सम्यक्संबुद्धास्तिष्ठन्ति धियन्ते धाययन्ति धर्मं च देशयन्ति बहुजन-
 क्तिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै मक्तो जनकायस्यार्थाय क्तिताय सुखाय देवानां च
 मनुष्याणां च । ये नानाभिनिर्कारनिर्देशविविधकेतुकारणानिदर्शनारम्बणानिरुक्त्युपायकौ-
 5 शल्यैर्नानाधिमुक्तानां सन्नानां नानाधात्वाशयानामाशयं विदित्वा धर्मं देशयन्ति । ते ऽपि
 सर्वे शारिपुत्र बुद्धा भगवन्त एकमेव यानमारभ्य सन्नानां धर्मं देशयन्ति यदिदं बुद्धानां
 सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिदं तथागतज्ञानदर्शनसमादापनमेव सन्नानां तथागतज्ञानदर्शनसंदर्श-
 नमेव तथागतज्ञानदर्शनावतारणमेव तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधनमेव तथागतज्ञानदर्शन-
 मार्गावतारणमेव सन्नानां धर्मं देशयन्ति । ये ऽपि ते शारिपुत्र सन्नास्तेषां प्रत्युत्पन्नानां
 10 तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामत्तिकान्तं धर्मं प्रपूवन्ति⁽²⁾ ते ऽपि⁽³⁾ सर्वे ऽनुत्तरायाः सम्य-
 कसंबोधैर्लाभिनो भविष्यन्ति ॥

अकम्पि⁽⁴⁾ शारिपुत्रैर्तिक्रिं तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो बहुजनक्तिताय बहुजनसु-
 खाय लोकानुकम्पायै मक्तो जनकायस्यार्थाय क्तिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च
 नानाभिनिर्कारनिर्देशविविधकेतुकारणानिदर्शनारम्बणानिरुक्त्युपायकौशल्यैर्नानाधिमुक्ता-
 15 नां सन्नानां नानाधात्वाशयानामाशयं विदित्वा धर्मं देशयामि । अकम्पि शारिपुत्रैकमेव
 यानमारभ्य सन्नानां धर्मं देशयामि यदिदं बुद्धानां सर्वज्ञतापर्यवसानं यदिदं तथागतज्ञान-
 दर्शनसमादापनमेव सन्नानां⁽⁶⁾ तथागतज्ञानदर्शनसंदर्शनमेव तथागतज्ञानदर्शनावतारणमेव
 तथागतज्ञानदर्शनप्रतिबोधनमेव तथागतज्ञानदर्शनमार्गावतारणमेव सन्नानां धर्मं देशया-

1) यास्वसंख्येषामु A.

2) प्रपूवन्ति K.

3) A. adds शारिपुत्र.

4) ये पि ते A.

5) निर्देशना A. B.

6) In A. only.

मि । ये ऽपि ते शारिपुत्र सन्ना एतर्हि ममेम⁽¹⁾ धर्मं श्रुत्वन्ति ते ऽपि सर्वे ऽनुत्तरायाः सम्य-
कसंबोधेर्लाभिनो भविष्यन्ति । तदनेनापि शारिपुत्र पर्यायेणैवं⁽²⁾ वेदितव्यं यथा नास्ति
द्वितीयस्य यानस्य क्वचिदशसु दिनु लोके प्रज्ञप्तिः कुतः पुनस्तृतीयस्य ॥

अपि तु खलु पुनः शारिपुत्र यदा तथागता अर्हन्तः सम्यकसंबुद्धाः कल्पकषाये⁽³⁾
वोत्पद्यन्ते सन्नकषाये वा ल्लेशकषाये वा दृष्टिकषाये वापुष्कषाये वोत्पद्यन्ते । एवंद्वेषु 5
शारिपुत्र कल्पसंतोभकषायेषु बद्धसत्त्वेषु लुब्धेष्वल्पकुशलमूलेषु तदा शारिपुत्र तथा-
गता अर्हन्तः सम्यकसंबुद्धा उपायकौशल्येन तदेवैकं बुद्धानं त्रियाननिर्देशेन निर्दिश-
न्ति । तत्र शारिपुत्र ये श्रावका अर्हन्तः प्रत्येकबुद्धा वेमां क्रियां तथागतस्य बुद्धानस-
मादपनां⁽⁵⁾ न श्रुत्वन्ति नाचतरन्ति नावबुध्यन्ति न ते शारिपुत्र तथागतस्य श्रावका वेदि-
तव्या नाप्यर्हन्तो नापि प्रत्येकबुद्धा वेदितव्याः ॥ 10

अपि तु खलु पुनः शारिपुत्र यः कश्चिद्विदुर्वा भित्तुणी वार्हृत्त्रं प्रतिज्ञानीयादनुत्-
तरायां सम्यकसंबोधौ प्राणिधानमपरिगृह्योच्छिन्नो⁽⁷⁾ ऽस्मि बुद्धानादिति वेदेतावन्मे समु-
च्छ्रयस्य पश्चिमकं परिनिर्वाणं वेदेदाभिमानिकं तं शारिपुत्र प्रज्ञानीयाः⁽⁸⁾ । तत्कस्य हेतोः ।
अस्थानमेतच्छारिपुत्रानवकाशो यद्वित्तुर्हन्तीणाम्भ्रः संमुखीभूते तथागत इमं धर्मं श्रुत्वा
न अद्ध्यत्स्थापयित्वा परिनिर्वृतस्य तथागतस्य । तत्कस्य हेतोः । न हि ते शारिपुत्र 15

1) All but O. दं.

2) ने इदं Ca.

3) येषु A. पञ्चसु कषायेषु लोकेषु O.

4) A. B. add मूलेषु, but the true reading will be बद्धमूलेषु; sic O.

5) नं A. K. न W. नां Ca. Cb. O.

6) मे प्राप्तं ज्ञानीयात् O.

7) उच्छिन्नो निश्चिन्दो A. निच्छिन्दो B. उच्छिन्नो K. W. निस्तीर्णा स्म इति
वाचं भाषेया प्रच्छिन्दका स्मेति O. Probably to r. निश्चिन्दो ऽस्मि बुद्धान
(Loc. c.) इति.

8) अथ A. B. Ca. K. W. याः Cb. संज्ञानीयासि O.

श्रावकास्तस्मिन्काले तस्मिन्समये परिनिर्वृते तथागत एतेषामेवंब्रूपाणां सूत्रात्तानां धारका वा देशका वा भविष्यति । अन्येषु पुनः शारिपुत्र तथागतेष्वर्हत्सु सम्यक्संबुद्धेषु निःसंशया भविष्यति । इमेषु बुद्धधर्मेषु अद्दधार्धं मे शारिपुत्र पत्नीयतावकल्पयत । न हि शारिपुत्र तथागतानां मृषावादेः संविद्यते । एकमेवेदं शारिपुत्र पानं यदिदं बुद्धपानम् ॥

5 अथ खलु भगवानेतमेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा श्राषत ॥

अथाभिमानप्राप्ता ये भिन्नुभिन्नुपयुपासकाः ।

उपासिकाश्च अश्राद्धाः सकृन्नाः पञ्चनूतकाः ॥ ३८ ॥

संपश्यन्त इमे दोषं क्लिन्नशिलाभिमन्विताः ।

10 अथाश्रयं परिरुन्ततः प्रकात्ता बालबुद्धयः ॥ ३९ ॥

पर्षत्कषट् ताञ्ज्ञात्वा लोकनाथो ऽस्मि धंसि तान् ॥

तत्तेषां कुशलं नास्ति शृणुयुर्धर्म ये इमम् ॥ ४० ॥

शुद्धा च निष्पलावा च सुस्थिता परिषन्मम ।

फल्गु व्यपगता सर्वा सारं चेयं प्रतिष्ठिता ॥ ४१ ॥

1) दनां K. दना W.

2) निम Cb. निद O.

3) अथ added conjecturally.

4) धि B. O.

5) A. adds थ or था.

6) शीला O.

7) कां ज्ञात्वा A. तां ज्ञात्वा B. तां ज्ञाना K. W.

8) स्मि धंसि तां A. स्मि शंसयि B. मुद्गात्रवोत् K. W. धंसति त्रिनभाषितम् O.

9) अ A. Ca. K. W. श्वा B. Cb. O.

10) लाया O.

11) पर्ष संथो मि सुस्थितम् O. संप्रस्थिता पर्षन्मम the others.

12) All सारे.

ऋषोक्ति मे शारिसुता यथैष संबुद्ध धर्मः पुरुषोत्तमेति ।
 यथा च बुद्धा कथयन्ति नायका उपायकौशल्यशतैरनेकैः ॥ ४२ ॥
 यथाशयं ज्ञानिय ते चरिं च नानाधिमुक्तानिक् प्राणिक्कोटिनाम् ।
 चित्राणि कर्माणि विदित्व तेषां पुराकृतं यत्कुशलं च तेति ॥ ४३ ॥
 नानानिरुक्तीकि च कार्ष्णेकि संप्रापयामि इम तेष^(२) प्राणिनाम् ।
 केतूकि दृष्टान्तशतेकि चाक् तथा तथा तोषपि सर्वसद्धान् ॥ ४४ ॥
 सूत्राणि^(३) भाषामि तथैव गार्था^(४) इतिवृत्तकं ज्ञातकमद्भुतं च ।
 निदान श्रीपम्यशतेश्च चित्रैर्गेयं च भाषामि तथापदेशान् ॥ ४५ ॥
 ये भोक्ति कीनाभिरता अविद्धमू अचीर्णाचर्या बद्धबुद्धकोटिषु ।
 संसारलयाश्च मुद्दःखिताश्च निर्वाण तेषामुपदर्शयामि ॥ ४६ ॥
 उपायमेतं कुरुते स्वयंभूर्बौद्ध^(६)स्य ज्ञानस्य प्रबोधनार्थम् ।
 न चापि तेषां प्रचदे कदाचिद्युष्मे^(७) पि बुद्धा इह लोके भेष्यथ^(८) ॥ ४७ ॥
 किंकार्णां कालमवेद्य^(९) तापो तपो च दृष्ट्वा न तु पश्च^(१०) भाषते ।
 सोऽयं तपो अथ कथंचि लब्धो वदामि येनेक् च भूतनिश्चयम् ॥ ४८ ॥

5

10

1) पुत्र A. पुत्रा B. Ca.

2) इमे तेषु A. इम तेष B. Cb. इमुदेष K. इमुदेष W. इति तेष O.

3) Sic O. सूत्रांश्च Cb. सूत्रान्त the others.

4) गार्था A. थाः K. W.

5) कल्प B. K.

6) बौध A. K. W. बोद् B. बौद्ध Cb. O.

7) युष्मा A. Ca. Cb.

8) Sic O; बुद्धोक् भविष्यथेति the rest.

9) मुपेद्य Cb.

10) पद्यद्वा K.

नवाङ्गमेतन्मम शासनं च प्रकाशितं सख्खबलाबलेन ।

उपाय एषो वर्दस्य ज्ञाने प्रवेशनार्थाय निर्दर्शितो मे ॥ ४६ ॥

भवन्ति मे चेत् सदा विशुद्धा⁽¹⁾ व्यक्ता श्रुची सूत बुद्धपुत्राः ।

कृताधिकारा बद्धबुद्धकोटिषु वैपुल्यसूत्राणि वदामि तेषाम् ॥ ५० ॥

5 तथा हि ते आशयसंपदाय⁽²⁾ विशुद्धत्रयाय⁽³⁾ समन्विता भूत ।

वदामि तान्बुद्ध भविष्यथेति अनागते ऽध्वानि हितानुकम्पकाः ॥ ५१ ॥

श्रुत्वा च प्रीतिस्फुट भोक्ति सर्वे बुद्धा भविष्याम जगत्प्रधानाः ।

पुनश्च हं ज्ञानिय तेष चर्या वैपुल्यसूत्राणि प्रकाशयामि ॥ ५२ ॥

इमे च ते आवक नायकस्य येहि श्रुतं शासनमेतमग्र्यम् ।

10 एकापि गाथा श्रुत धारिता वा सर्वेषु⁽⁵⁾ बोधोय⁽⁵⁾ न संशयो ऽस्ति ॥ ५३ ॥

एकं हि याने द्वितियं न विद्यते तृतीयं हि नैवास्ति कदाचि लोके ।

घन्यत्रुपाया पुरुषोत्तमानां पय्यानानानात्पदर्शयन्ति ॥ ५४ ॥

बौद्धस्य ज्ञानस्य⁽¹⁰⁾ प्रकाशनार्थं लोके सुमत्पश्यति लोकनाथः ।

एकं हि कार्यं द्वितियं⁽¹¹⁾ न विद्यते न हीनयानेन नयन्ति बुद्धाः ॥ ५५ ॥

1) From व्यक्ता till the end of the first half of the next verse, left out in A.

2) श्रुद्धवीरा K. W.

3) त्रयाकरूणा K. W.

4) ते B.

5) Sic O. सर्वेषु A. B. Ca. सर्वे पि K. W. All बोधाप.

6) ती A. B. K. ति Cb.

7) MSS. तृतीयं.

8) All but O. यः.

9) लु A. K. W. नु Cb. न्वु O.

10) यानस्य O, better.

11) ती A. B. K. W. O. ति Cb.

प्रतिष्ठितो यत्र स्वयं स्वयंभूयञ्चैव बुद्धं यय यादृशं च ।
 बलाश्रये ध्यानविमोले इन्द्रियास्तत्रैत्रिं सञ्जापि प्रतिष्ठयेति⁽²⁾ ॥ ५६ ॥
 मात्सर्गदोषो हि भवेत् मत्स्यं स्पृशित्वा बोधिं विरज्ञां विशिष्टाम् ।
 यदि ह्योनयानस्मि प्रतिष्ठयेयमेकं पि सत्त्वं न ममेतु⁽³⁾ साधु ॥ ५७ ॥
 मात्सर्गं मत्स्यं न कर्तुं चि विद्यते ईर्ष्या न मे नापि च ह्युद्रागः ।
 उच्छिन्नपाया मम सर्वधर्मास्तेनास्मि बुद्धो जगतानुबोधात् ॥ ५८ ॥
 यथा क्यद् चित्रितु लक्षणोक्तिं प्रभासयन्तो इमु सर्वलोकम् ।
 पुरस्कृतः प्राणिशतैरनेकैर्देशमिमां धर्मस्वभावमुद्दाम् ॥ ५९ ॥
 एवं च चित्तेष्वुक्तं शारिपुत्रं कथं नु एवं भवि सर्वसत्त्वाः ।
 द्वात्रिंशतीलक्षणत्रयधारिणः स्वयंप्रभा लोकविद् स्वयंभूः⁽⁷⁾ ॥ ६० ॥
 यथा च पश्यामि यथा च चिन्तये यथा च संकल्प ममासि पूर्वम् ।
 परिपूर्णमेतत्प्रणिधानं मत्स्यं बुद्धा च बोधिं च प्रकाशयामि ॥ ६१ ॥
 सचेदकं शारिमुता वदेयं सत्त्वान बोधाय जनेथ ह्युद्रम् ।
 अज्ञानकाः सर्वे धमेपुरत्र न ज्ञातु गृह्णीयु सुभाषितं मे ॥ ६२ ॥

1) तत्रापि B.

2) येमि O. यन्ति the others.

3) समेतु A. मयेति B. समैति Ca. समेति Cb. ममत्तु K. ममेष O.

4) द्वि Cb.

5) °न्न सर्वे मम पापधर्मा° O., preferable.

6) त्रा K. W.

7) भू A. K. W. यद्दरकं O. for लोकविद्.

8) पि for सि in all but O.

9) बुद्धा विमानोधि B. the second च in K. W. only. Have we to r. बुद्धान

बो°? or बुद्धाय बो°?

10) पुत्रा K. W.

- ताथैव क्व ज्ञानिय एवत्रपान्न चीर्णचर्याः पुरिमामु ज्ञातिषु ।
 मध्येषिता⁽¹⁾ कामगुणेषु सक्ता⁽²⁾स्तृष्णाय संमूर्च्छित मोक्षचिन्ताः ॥ ६३ ॥
 ते कामहेतोः प्रपतन्ति दुर्गातं षट्सू गतीषू परिखिद्यमानाः ।
 कटसो च⁽³⁾ वर्धेति⁽⁴⁾ पुनः पुनस्ते⁽⁵⁾ दुःखेन संपीडित अल्पपुण्याः ॥ ६४ ॥
- 5 विलग्न दृष्टीगर्हनेषु नित्यमस्तीति नास्तीति तथास्ति नास्ति ।
 द्वाषष्टिदृष्टीकृत निशयित्वा⁽⁶⁾ असत्तभावं परिगृह्य ते स्थिताः ॥ ६५ ॥
 दुःशोधका मानि च दम्भिनश्च वङ्काः शठा अल्पश्रुताश्च बालाः ।
 ते नैव श्रूयन्ति सुबुद्धघोषं कदाचि पि ज्ञातिसकृत्सकोटिषु ॥ ६६ ॥
 नेषामकं शारिसुता उपायं वदामि दुःखस्य करोथ अत्तम् ।
- 10 दुःखेन संपीडित दृष्ट्वा सत्त्वान्निर्वाण तत्राप्युपदर्शयामि ॥ ६७ ॥
 एवं च भाषाम्यङ्ग नित्यनिर्वृता आदि प्रशात्ता इमि सर्वधर्माः ।
 चर्या च यो⁽⁸⁾ पूर्यि बुद्धपुत्रो अनागते ऽधानि जिनो भविष्यति ॥ ६८ ॥
 उपायकौशल्य ममेवत्रयं यन्त्रोणि यानान्युपदर्शयामि ।
 एकं तु⁽⁹⁾ यानं क्वि⁽⁹⁾ नयश्च⁽¹⁰⁾ एक एका चियं देशन नायकानाम् ॥ ६९ ॥

1) बुद्धोमिता O., मध्येषिताः the others.

2) सक्ता° O., शक्ता° the rest.

3) कटसो च O., कटांसि the rest.

4) गतिश्च विध्येति K. W.

5) कां A. तां B. Ca. Cb. W. ते O.

6) गतमाश्रयित्वा O.

7) नो ज्ञा° O., पिज्ञा° the others.

8) All सो.

9) क्वि तु A. K. W. तु क्वि B. Cb.

10) नयश्च A. Cb. K. W.

व्यपनेहि काङ्गां तथ संशयं च येषां च केषां चिद् काङ्गं विद्यते ।
 अन्नन्यथावादिन लोकनायका एकं इदं यान द्वितीयं नास्ति ॥ ७० ॥
 ये चाप्यभूवन्पुरिमास्तथागताः परिनिर्वृता बुद्धसकृद्भनेके ।
 अतोतमधानमसंख्यकल्पे तेषां प्रमाणं न कदाचि विद्यते ॥ ७१ ॥
 सर्वेहि तेहि⁽⁴⁾ पुरुषोत्तमेहि⁽⁴⁾ प्रकाशिता धर्म बहू विप्रुदाः ।
 दृष्टान्तकैः कारणाहेतुभिश्च उपायकौशल्यशतैरनेकैः ॥ ७२ ॥
 सर्वे च ते दर्शयि एकयानमेकं च यानं घवतारयन्ति ।
 एकास्मि⁽⁵⁾ याने परिपाचयन्ति अचिन्तिया प्राणिमसकृद्भनोद्यः ॥ ७३ ॥
 अन्ये⁽⁶⁾ उपाया विविधा जिनानां येही प्रकाशन्ति ममाग्रधर्मम् ।
 ज्ञात्वाधिमुक्तिं तथ घाशयं च तथागतो लोकि सदेवकस्मिन्⁽⁷⁾ ॥ ७४ ॥
 ये चापि सन्नास्तहि तेष संमुखं श्रूयन्ति धर्मं अथ वा श्रुताविनः ।
 दानं च दत्तं चरितं⁽⁸⁾ च शीलं⁽⁹⁾ नात्या च संपादित सर्वचर्याः ॥ ७५ ॥
 वीर्ये⁽¹⁰⁾ च ध्याने⁽¹⁰⁾ च कृताधिकाराः प्रज्ञाय वा चिन्तित एति धर्माः ।
 विविधानि पुण्यानि कृतानि येहि⁽¹¹⁾ ते सर्वि बोधाय⁽¹²⁾ अभूषि लाभिनः ॥ ७६ ॥

1) यु Ca.

2) ल्यैः Cb.

3) ये Ca.

4) हि Cb. K. भिः O., the rest ही.

5) स्मिन् A. स्मि K. W.

6) अन्यत्र उ Ca.

7) के स्मि B.

8) चरिताश्च all but O.

9) ल A. लो B. ले Ca. K. W. लं O. Equally good would be चरिता च शीला, Nom. pl. n.

10) न B.

11) ही B.

12) All धाय.

परिनिर्वृतानां च जिनान् तेषां ये शासने केचिद्भूषि सन्नाः ।

तात्ता च दात्ता च विनोत तत्र ते सर्वि बोधीय⁽¹⁾ भ्रभूषि लाभिनः ॥ ७७ ॥

ये चापि धातून करोत्ति⁽²⁾ पूनां जिनान् तेषां परिनिर्वृतानाम् ।

रत्नामयान्स्तूपसदृशनेकान्सुवर्णात्रयस्य च स्फाटिकस्य ॥ ७८ ॥

6 ये चाष्मगर्भस्य करोत्ति स्तूपान्कर्केतनमुक्तमयांश्च केचित् ।

वैर्य्यश्रेष्ठस्य तथैन्द्रनीले ते⁽⁴⁾ सर्वि बोधीय⁽¹⁾ भ्रभूषि लाभिनः ॥ ७९ ॥

ये चापि शैलेषु करोत्ति स्तूपान्ये चन्दनानामगुरुस्य⁽⁵⁾ केचित् ।

ये देवदारुस्य करोत्ति स्तूपान्ये दारुसंघातमयांश्च केचित् ॥ ८० ॥

इष्टामयान्मृत्तिकसंचितान्वा प्रोताश्च कुर्वन्ति जिनान् स्तूपान् ।

10 उद्दिश्य ये पांसुकराशयो ऽपि अटवोषु डुर्गेषु च कारयन्ति ॥ ८१ ॥

सिकतामयान्वा पुन कूटं कृत्वा ये केचिद्दुद्दिश्य जिनान् स्तूपान् ।

कुमारकाः क्रोडिषु तत्र तत्र ते सर्वि बोधीय⁽⁸⁾ भ्रभूषि लाभिनः ॥ ८१ ॥

रत्नामयान्बिम्ब तथैव केचिद्भूत्रिंशतीलतण्डुलपधारिणः ।

उद्दिश्य कारापित येहि चापि ते सर्वि बोधीय⁽⁸⁾ भ्रभूषि लाभिनः ॥ ८३ ॥

12 ये सप्तरत्नामय तत्र केचिद्ये ताभिका⁽⁹⁾ वा तथ कांसिका वा ।

कारापयोषू सुगतान् बिम्बा⁽¹⁰⁾ ते सर्वि बोधीय⁽⁸⁾ भ्रभूषि लाभिनः ॥ ८४ ॥

1) All धाय.

2) Here and in the sequel करिन्सु O.

3) नं O. ना the rest.

4) All but O. तथैन्द्रनीलैस्ते.

5) मद्रकस्य A. मरुकस्य B. मगरुस्य Cb. मगुरुस्य K. मतुगुरुस्य W. अगुरुस्य O.

6) मया Mss.

7) स्तूपं A. स्तूप K. W.

8) धाय Mss.

9) ता A. का B. Cb. K. W.

10) बिम्बान् Cb. निम्बा Ca. B. बिंबं A. K. W.

सीसस्य लोक्तस्य च मृत्तिकाय वा कारापयीषु⁽¹⁾ सुगतान विद्यन्तान् ।
 ये पुस्तकर्मामय दर्शनीयांस्ते सर्वि बोधीय⁽²⁾ ग्रभूषि लाभिनः ॥ ८५ ॥
 ये चित्रभित्तीषु करोति विद्यन्तपरिपूर्णगात्राञ्छतपुण्यलक्षणान् ।
 लिखितस्वयं चापि लिखापयेद्वा ते सर्वि बोधीय⁽²⁾ ग्रभूषि लाभिनः ॥ ८६ ॥
 ये चापि केचित्किं शिक्तमाणाः क्रोडारतिं चापि विनोदयन्तः ।
 नखेन काष्ठेन कृतसि⁽³⁾ विद्यन्तस्ते सर्वि बोधीय⁽²⁾ ग्रभूषि लाभिनः ॥ ८७ ॥
 भित्तीषु पुरुषा च कुमारका वा सर्वे च ते कारुणिका ग्रभूवन् ।
 सर्वे ऽपि ते तारि⁽⁴⁾पि प्राणिकोद्यः समादयेत्ता⁽⁵⁾ बद्धबोधिसत्त्वान् ॥ ८८ ॥
 धातूषु ये चापि तथागतानां स्तूपेषु वा मृत्तिकविद्यकेषु वा ।
 श्रालेख्य⁽⁶⁾ भित्तीष्वपि पांसुस्तूपे पुष्पा च गन्धा च प्रदत्तं श्राप्सन् ॥ ८९ ॥
 वाद्या⁽⁷⁾ च वादापित येहि⁽⁸⁾ तत्र भेर्यो ऽथ शङ्खाः पटकाः सुघोषकाः ।
 निर्नादिता डुन्डुभयश्च येहि⁽⁸⁾ पूजाविधानाय वरायबोधिनाम् ॥ ९० ॥
 वीणाश्च⁽⁹⁾ ताडा पणावाश्च⁽¹⁰⁾ येहि⁽¹¹⁾ मृदङ्गवैशा⁽¹²⁾ प्रणादा मनोज्ञाः ।
 एकोत्सवा⁽¹⁴⁾ वा सुकुमारका⁽¹⁵⁾ वा ते सर्वि बोधीय ग्रभूषि लाभिनः ॥ ९१ ॥

5

10

1) पिन्सु O. The lengthening of the last syllable not necessary.

2) धाय Mss.

3) One would expect श्रकासि or श्रकामु; O. has च श्रालिखिन्सु.

4) All but O. सर्वे ऽपि चोत्ता; सर्वे च ते ता O.

5) पिन्सु O. यत्ता or यत्ता the others.

6) श्रालेख O.

7) वाद्यापि K. W. वाद्यं च O.

8) येभि O. शैव the rest.

9) व A. B. Ca. Cb. च K. W.

10) श्च A. K. W.

11) की B.

12) शङ्ख B. Cb.

13) तुणावा O.

14) एकोत्सवा A. K. W. एकोत्सवा B. Cb. एकावचारा O. 15) कुसु A. Cb.

- वादापिता कछरियो⁽¹⁾ ऽपि येक्कि बलमण्डका⁽²⁾ वाप्यथ मण्डका⁽³⁾ वा ।
 सुगतान उद्दिश्य थ पून्नार्थं गोतं⁽⁴⁾ सुगोतं मधुरं मनोज्ञम् ॥ १२ ॥
 सर्वे च ते बुद्ध अभूषि लोके कृत्वान तां बद्धविधधातुपूज्ञाम् ।
 किमल्पकं पि⁽⁵⁾ सुगतान धातुषु एकं पि वादापिय वाग्भाण्डम् ॥ १३ ॥
- 6 पुष्पेण चैनेन पि पून्नयित्वा आलेख्य भित्तौ सुगतान बिम्बम् ।
 विनिसचित्ता पि च पून्नयित्वा अनुपूर्वं द्रव्यन्ति च⁽⁶⁾ बुद्धकोट्यः ॥ १४ ॥
 पैशाञ्जलि तत्र कृता ऽपि⁽⁷⁾ स्तूपे परिपूर्णा एका तलशक्तिका वा ।
 उन्नामितं शीर्षमभून्मुहूर्तमवनामितं कायु तथैकवारम् ॥ १५ ॥
 नमो ऽस्तु बुद्धाय⁽⁸⁾ कृतैकवारं येकी तदा धातुधरेषु तेषु ।
- 10 विनिसचित्तरपि एकवारं ते सर्वि प्राप्ता इममद्यबोधिम ॥ १६ ॥
 सुगतान तेषां तद् तस्मिं काले⁽⁹⁾ परिनिर्वृतानामथ तिष्ठतां वा ।
 ये धर्मनामापि श्रुणेन्नु सत्त्वास्ते सर्वि बोधीयं अभूषि लाभिनः ॥ १७ ॥
 अनागता पि⁽¹⁰⁾ बद्धबुद्धकोट्यो अचिन्तिया पेषु प्रमाणु नास्ति ।
 ते पी जिना उत्तमलोकनाथाः प्रकाशयिष्यन्ति उपायमेतम् ॥ १८ ॥

1) वनोरिकाश्च O.

2) मंदका A. मदुका B. मत्तका K. मत्तका W. मण्डका O.

3) मडका A. मडुका B. मुन्न K. मन्न W. Probably to r. मडुका.

4) च A. B. K. W. सु Cb.

5) All but O. पी. अल्पाल्पकापि O.

6) ते A. B. Ca. Cb. च K. W. दृष्टा बद्ध O.

7) धि A. मि K. पि B. W. कृतासि O.

8) बोधाय K. W.

9) तस्मिं A. B. Ca. K. W. तस्मि Cb.

10) Thus O; the others लोके.

11) All बोधाय.

12) All पी.

उपायकौशल्यमनन्त तेषां भविष्यति⁽¹⁾ लोकविनायकानाम् ।

येना विनेष्यत्सिक् प्राणकौट्यो बौद्धस्मि ज्ञानस्मि अनामवेस्मिन्⁽²⁾ ॥ ११ ॥

एको ऽपि सन्नो न कदाचि तेषां श्रुत्वान धर्मं न भवेय बुद्धः ।

प्रणिधानमेतद्धि तथागतानां चरित् बोधाय चरापयेयम् ॥ १०८ ॥

धर्मासुखा कोटिसकृन्ननेके⁽³⁾ प्रकाशयिष्यन्ति अनागते ऽध्वे⁽⁴⁾

5

उपदर्शयन्तो इमेकयानं वदन्ति धर्मं हि तथागतत्वे ॥ १०९ ॥

स्थितिका हि एषा सद धर्मनेत्री प्रकृतिश्च धर्माण सदा प्रभास्वरा ।

विदित् बुद्धा द्विपदानमुत्तमा प्रकाशयिष्यन्ति ममेकयानम् ॥ १०२ ॥

धर्मस्थिति धर्मनिषामतां च नित्यस्थितां लोकि इमामकम्प्याम् ।

बुद्धाश्च बोधिं पृथिवीय मण्डे प्रकाशयिष्यन्ति उपायकौशल्यम्⁽⁵⁾ ॥ १०३ ॥

10

दशसू दिशाम् नरदेवपूजितास्तिष्ठन्ति बुद्धा यत्र गङ्गवालिकाः ।

सुखापनार्थं इह सर्वप्राणिनां ते चापि भावन्तिमम्यबोधिमं⁽⁶⁾ ॥ १०४ ॥

उपायकौशल्य प्रकाशयन्ति विविधानि यानान्युपदर्शयन्ति⁽⁷⁾ ।

एकं च यानं परिदोषयन्ति बुद्धा इमामुत्तमशास्त्रभूमिम् ॥ १०५ ॥

चरितं च ते ज्ञानिय सर्वदेहिनाः यथाशयं यच्च पुरा निवेचितम्⁽⁸⁾ ।

15

वोर्यं च स्थामं च विदित् तेषां ज्ञात्वाधिमुक्तिं च प्रकाशयन्ति ॥ १०६ ॥

1) ऽप्यते O. ऽप्यतो the rest.

2) बोधेस्मि ज्ञानेस्मि अनामवेस्मिन् A. बुद्धस्मि ज्ञानेस्मि B. बोद्धस्मि Cb. बौद्धस्मि K. बोधेस्मि W. बौद्धस्मि यानस्मि O.

3) Thus Mas.

4) ध्वे A. K. W. O. ध्वनि B. Cb.

5) All कौशल्यम्, in O, however, कौशल्य प्रकाशयन्ति.

6) ययानं B. Cb. K. O.

7) यन्ति Cb. याति O. यत्तः the rest.

8) रूपान्निवेचितं A.

दृष्टान्तेतून्बहु दर्शयति बहुकारणान्ज्ञानबलेन नायकाः ।

नानाधिमुक्तांश्च विदित्व सन्नाम्नानाभिनिर्कारूपदर्शयति ॥ १०७ ॥

अहं पि चैतर्किं ज्ञिनेन्द्रनायको⁽²⁾ उत्पन्न सन्वान मुखापनार्थम् ।

संदर्शयामि⁽⁸⁾ इम बुद्धबोधिं नानाभिनिर्कारमरुन्नकोटिभिः ॥ १०८ ॥

5 देशेभि धर्म च बहूप्रकारं अधिमुक्तिमध्याशय ज्ञात्वा प्राणिनाम् ।

संक्षयामि⁽⁹⁾ विविधैरुपायैः प्रत्यात्मिकं ज्ञानबलं ममेतत् ॥ १०९ ॥

अहं पि पश्यामि दरिद्रसन्धानप्रज्ञाय पुण्येकिं च विप्रकीर्णान् ।

प्रस्कन्द⁽⁴⁾ संसारि निरुद्ध दुर्गे⁽⁵⁾ मयाः पुनः दुःखपरंपरासु ॥ ११० ॥

तृष्णाविलम्बाद्यमरोव वाले कामैरिक्ताब्धोकृतसर्वकालम् ।

10 न बुद्धमेषति मकानुभावं न धर्म मार्गति⁽⁶⁾ दुःखात्तगामिनम्⁽⁷⁾ ॥ १११ ॥

गतीषु षट्सु⁽⁸⁾ परिरुद्धचिन्ताः कुदृष्टिदृष्टोषु स्थिता अकम्प्याः ।

दुःखेन दुःखानुप्रधावमानाः कारुण्य मयं बलवन्तु तेषु⁽¹¹⁾ ॥ ११२ ॥

सो ऽहं विदित्वा तर्कि बोधिमण्डे सप्ताह त्रीणि परिपूर्णा संस्थितः ।

अर्थ⁽¹²⁾ किं चित्तेमिममेवद्वय⁽¹³⁾ उल्लोकपन्यादपमेव तत्र ॥ ११३ ॥

1) र उप A. K. W. र प्र O.

2) को A. काः B. को K. W. राज्ञा for नायको O.

3) All मी.

4) One would expect प्रस्कन्न.

5) मार्गे Cb. The three nominatives in this verse ungrammatical.

6) दुः A. W

7) नाम् B.

8) All °सू followed by परिशुद्ध, ऽपरिशुद्ध, but पलिशुद्ध O. Our reading conjectural. Cp. Pāli *palibuddha*.

9) म्प्यान् W.

10) दुःखेन दुःखात् प्रधावमानः O. दुःखानुदुःखं प्रतिवेधमानः the others. दुःखानु° is for दुःखमनु°.

11) All but O. षाम्.

12) अर्थे A. K. W. कथं B. अर्थं Cb. O.

13) विचित्तेमि कथं करोमि O.

14) शालोक B.

प्रेतामि तं चानिमिषं रुमेन्द्रं तस्यैव क्लृष्टे घनुचङ्कामामि ।
 आश्चर्यज्ञानं च इदं⁽¹⁾ विशिष्टं सत्त्वाद्य मोक्षान्ध घविद्वसू इमे ॥ ११४ ॥
 ब्रह्मा च मां याचति तस्मि काले शक्रश्च चत्वारि च लोकपालाः ।
 मक्षेश्वरो ईश्वर एव चापि महद्गणानां च सकृन्नकोटयः ॥ ११५ ॥
 कृताञ्जली सर्वि स्थिताः सगौरवा अर्थं च चित्तेमि कथं करोमि ।
 अहं च बोधोय वदामि वर्णान् इमे च दुःखैरभिभूत सत्त्वाः ॥ ११६ ॥
 ते मन्त्र धर्मं क्षिपि बाल भाषितं क्षिपिब गच्छेपुरपायभूमिम् ।
 श्रेयो मम⁽³⁾ नैव कदाचि भाषितुं अथैव मे निर्वृतिरस्तु शास्ता ॥ ११७ ॥
 पुरिमांश्च बुद्धान्समनुस्मरतो⁽⁴⁾ उपायकौशल्यं⁽⁵⁾ यथा च तेषाम् ।
 पन्नून् कं पि इम बुद्धबोधिं त्रिधा विभाष्येह प्रकाशयेयम् ॥ ११८ ॥
 एवं च मे चिन्तितुं एष धर्मो⁽⁷⁾ ये चान्ये बुद्धा दशसुद्विशासु ।
 दर्शिन्यु⁽¹⁰⁾ ते मन्त्र तदात्मभावं साधुं⁽⁸⁾ ति घोषं समुदीरयन्ति ॥ ११९ ॥
 साधू मुने लोकविनायकाय⁽¹²⁾ अनुत्तरं ज्ञानमिहाधिगम्य ।
 उपायकौशल्यं विचिन्तयन्तो अनुशिक्षते लोकविनायकानाम् ॥ १२० ॥

5

10

1) इमां A. K. W. इमं B. इदं Ca. मिमं Cb.

2) अविद्वलाश्च O

3) All but O. ममा.

4) रामि Ca. O.

5) ल्यु Cb.

6) All पो.

7) त B. Cb.

8) एव K.

9) मं A.

10) शो B. Ca. शं Cb. K. W. शिं O.

11) Rather साधू.

12) या A. O. ग B. Ca. गं Cb. यं K. यां W.

- वयं पि बुद्धाय⁽¹⁾ परं⁽²⁾ तदा पदं तृधा च कृतवान्⁽³⁾ प्रकाशयामः ।
 स्तोनाधिमुक्त्वा किं अविद्वन् नरा भविष्यथा बुद्ध न अद्विधेयुः ॥ १२१ ॥
 ततो वयं कारणसंग्रहेण उपायकौशल्य निषेवमाणाः ।
 फलाभिलाषं परिकीर्तयन्तः समादयेमो बहुबोधिसत्त्वान् ॥ १२२ ॥
- 5 अहं चुर्यस्तद् घ्रासि श्रुत्वा घोषं मनोज्ञं पुरुषर्षभाणाम् ।
 उदग्रचित्तो भणि तेष तापिनां न मोहवादी प्रवरा मरुर्षी ॥ १२३ ॥
 अहं पि एवं समुदावरिष्ये यथा वदन्ति⁽⁴⁾ विडु लोकनायकाः ।
 अहं पि संतोभि इमस्मि दारुणे उत्पन्न सत्त्वान कषायमध्ये⁽⁵⁾ ॥ १२४ ॥
 ततो⁽⁶⁾ अहं शारिसुता विदिवा वाराणसो प्रस्थितु तस्मि काले ।
- 10 तर्हि पञ्चकानां प्रवदामि भित्तुणां धर्म उपायेन प्रशात्तभूमिम् ॥ १२५ ॥
 ततः प्रवृत्तं मम धर्मचक्रं निर्वाणशब्द⁽⁷⁾श्च अमूषि लोके ।
 अहं तत्तशब्दस्तथ⁽⁸⁾ धर्मशब्दः⁽⁹⁾ संघस्य⁽¹⁰⁾ शब्दश्च⁽¹¹⁾ अमूषि तत्र ॥ १२६ ॥
 भाषामि वर्षाणि अनल्पकानि निर्वाणभूमिं⁽¹²⁾ चुपदर्शयामि ।
 संसारदुःखस्य च एष अतो एवं वदामि⁽¹³⁾ अहं नित्यकालम् ॥ १२७ ॥

1) बुद्धाय O., बुद्धा किं the others; बुद्धाय for बुद्धाय.

2) किं वयं B. किं वरं B. K. किं परं Ca. W विकरं Cb. उत्तमं पदं O.

3) तृविधं करित्वान O. तृधा च कृत्वा किं the rest.

4) चप्युदये A. मुदय B. चूदय Ca. चोदय Cb. K. W. क्युदय O.

5) All but O. त्तो.

6) कशत्र O. Cp. Pāli *kaṣaṭa*.

7) व्य A. K. W.

8) व्दं च A. O. च K. W.

9) शब्दं तथ A. O.

10) शब्दं A. O.

11) च K. W.

12) मिमु B. O.

13) वदेमि O., a form also used in Pāli. Other Mss. वदामो.

यस्मिंश्च काले अरु शारिपत्र पश्यामि पुत्रान्द्विपदोत्तमानाम् ।

ये प्रस्थिता उत्तममयबोधिं कोटोत्कलाणि अनल्पकानि ॥ १२८ ॥

उपसंक्रमित्वा च ममैव अस्तिके कृताञ्जलीः सर्वि स्थिताः सगौरवाः ।

येही श्रुतो धर्म ज्ञानान् आसीत्⁽²⁾ उपायकौशल्य बद्धप्रकारम् ॥ १२९ ॥

ततो मम⁽³⁾ एतद्भूषि तत्तथा⁽⁴⁾ समयो मम भाषितुमयधर्मम् ।

यस्याद्मर्थं इह लोकि ज्ञातः प्रकाशयामि⁽⁵⁾ तमिहायबोधिम् ॥ १३० ॥

दुःखदधं एतु भविष्यते ऽय निमित्तसंज्ञीनिह बालबुद्धिनाम् ।

अधिमानप्राप्तान् अविद्वमूनां इमे तु श्रोष्यन्ति हि बोधिसत्त्वाः ॥ १३१ ॥

विशारदशाक्त तदा प्रकृष्टः संलीयनां सर्वं विवर्जयित्वा ।

भाषामि मध्ये सुगतात्मज्ञानां तांश्चैव बोधाय समादयेमि ॥ १३२ ॥

10

संदृश्य चैतादृशबुद्धपुत्रांस्तवापि काङ्क्षा व्यपनीत भेष्यति ।

ये चा शता द्वादशमे अनास्रवा बुद्धा भविष्यन्तिमि लोकि सर्वे ॥ १३३ ॥

यथैव तेषां पुर्माणा⁽⁸⁾ तायिनाम् अनागतानां च ज्ञानान् धर्मता ।

गमापि एषैव विकल्पवर्जिता तथैव ह देशगि अथ तुभ्यम् ॥ १३४ ॥

कदाचि क्विंचि⁽⁹⁾ कथंचि कीके उत्पादु भोति पुरुषर्षभाणाम् ।

15

उत्पद्य चा लोकि अनस्रचतुषः कदाचिदेतादृशु धर्म देशयुः⁽¹⁰⁾ ॥ १३५ ॥

1) अनस्र A. K. W. O. अनल्प B. Cb.

2) आशो A. आशो B. Cb. आसोत K. आसोत् W. आसि O.

3) All but O. मया.

4) ममा A. K. W. मया B. मम O.

5) All but O. मो.

6) तामवि A. तान् अ B. Cb. तान् अ Ca. O. ता अ K, तो वि W.

7) नं सर्वि B. Ca.

8) All परि.

9) क्विंचि A. किंचिच्च B. कंचिच्च Ca. कश्चिच्च Cb. क्विंचिच्च K. क्विंचि-
चिच्च W. The metre in A., K., W. faulty.

10) देशकः A. K. W. °युः B. Ca. °सुः Cb. पिषु! O (a misread पिषु).

मुडर्लभो ईदृशु अयधर्मः कल्पान कोटीनयुतैरपि स्यात् ।

मुडर्लभा ईदृशकाश्च सत्त्वाः श्रुत्वान्⁽¹⁾ ये अदधि अयधर्मम् ॥ १३६ ॥

श्रीडुम्बरं पुष्प यथैव डर्लभे कदाचि कर्त्तुं⁽²⁾ कथंचि दृश्यते ।

मनोज्ञत्रयं च जनस्य तद्भवेदाश्च⁽³⁾ लोकस्य सदेवकस्य ॥ १३७ ॥

5 अतश्च आश्चर्यतरं वदामि श्रुत्वान्⁽⁴⁾ यो धर्ममिमं सुभाषितम् ।

अनुमोदि एकं पि भणोय⁽⁵⁾ वाचं कृतं सर्वबुद्धान भवेय पूजां⁽⁶⁾ ॥ १३८ ॥

व्यपनेहि काङ्क्षामिह संशयं च आरोचयामि⁽⁷⁾ अङ्ग धर्मराज्ञा ।

समादयेमि⁽⁷⁾ अहमप्रबोधी न आवकाः केचिदिहृस्ति मन्थम् ॥ १३९ ॥

तव शारिपुत्रैतु रक्षस्यु भोतु ये चापिमे आवक मन्थ सर्वे ।

10 ये बोधिसत्त्वाश्च इमे प्रधाना रक्षस्यमेतन्मम धारयन्तु ॥ १४० ॥

किंकारणं पञ्चकषायकाले नुद्राश्च दुष्टाश्च भवन्ति सत्त्वाः ।

कामैरिहान्धोक्त बालबुद्धयो न तेष बोधाय कदाचि चित्तम् ॥ १४१ ॥

श्रुत्वा च यानं मम एतदेकं प्रकृशितं तेन जिनैः⁽¹⁰⁾ आसोत्⁽¹¹⁾ ।

अनागते ऽध्वानि धमेयु सत्त्वाः सूत्रं तिपित्वा नरकं व्रजेयुः ॥ १४२ ॥

1) च A. K. W. न B. Cb.

2) कर्त्तुं चिञ्च A. K. W. किञ्चिञ्च B. Ca. O. कश्चिञ्च Cb. The same remark as above.

3) युं Ca.

4) च सो A. च यो B. K. W. न यो Cb.

5) व्य A. र्य K. W. पि B. Cb. वाच भाषि O.

6) भवेत पूजा O. भवेयु पूजाम् the rest.

7) All but O. मी.

8) अङ्ग अय A. K. W. अङ्ग बुद्ध B. अहमय Ca. अहमय Cb.

9) त्र K. W.

10) तेहि जिनेहि A. K. W. तने हि जिनेहि B. तेभि जिनेहि Ca. तेन जिनेन Cb. O.

11) आसि O.

लङ्गी शुची ये च भवेयु सत्त्वाः संप्रस्थिता उत्तममयबोधिम् ।

विशारदो भूव वेदेमि तेषामेकस्य यानस्य घनत्तवर्णान्⁽¹⁾ ॥ १४३ ॥

एतादृशी देशन नायकानामुपायकौशल्यमिदं वरिष्ठम् ।

बहूनि संधावचनेऽपि चोक्तं दुर्बोध्यमेतं किं अशिक्षितेऽपि ॥ १४४ ॥

तस्माद्धि संधावचनं विज्ञानिया बुद्धान लोकाचरियाण तापिनाम् ।

ज्ञातृत्वा काङ्क्षां विज्ञातृत्वा संशयं भविष्यथा बुद्ध जनेषु कृष्यम्⁽²⁾ ॥ १४५ ॥

इत्यार्यसंद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय उपायकौशल्यपरिवर्तो नाम द्वितीयः ॥

1) षीं A. K. W. षीं B. षीं Cb.

2) Mss. add इति.

3) इति in A. K. W. अर्य in B. अर्य is added in A. instead of अर्य. The same in similar cases hereafter. O has संद्धर्मपुण्डरीके मकृत्वितुल्यमूत्ररत्ने.

III.

यथ खल्व्वायुष्माञ्छारिपुत्रस्तस्यां वेलायां तुष्ट उदयं चात्तमनाः प्रमुदितः प्रीति-
 सौमनस्यज्ञातो येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽¹⁾ भगवतो⁽²⁾ ऽभिमुखो⁽³⁾ भगवत्तमेव व्यवलोक्य-
 मानो भगवत्तमेतदवोचत् । आश्चर्याद्भुतप्राप्तो ऽस्मि भगवन्नैद्विल्यप्राप्त इमेवैवंप्रं भगवतो
 ऽत्तिक्राहोषं श्रुत्वा । तत्कस्य हेतोः । अश्रुत्वैव तावदहं भगवन्निदमेवंप्रं⁽³⁾ भगवतो ऽत्ति-
 5 काद्धर्मतदन्यान्बोधिसत्त्वान्दृष्ट्वा बोधिसत्त्वानां चानागते ऽध्वनि बुद्धनाय श्रुत्वातीव शोचा-
 म्यतोव संतप्ये श्रेष्ठो ऽस्म्येवंप्रयातथागतज्ञान[गोचराः]ज्ञान⁽⁴⁾दर्शानात् । यदा चाहं भगवन्न-
 भोदेषां गच्छामि पर्वतगिरिकन्दराणि वनधण्डान्यारामनदीवृक्षमूलान्येकात्तानि दिवा-
 विकृताय तदाप्यहं भगवन्मद्वयस्त्वेनानेनैव विकृतेण विकृतामि । तुल्य⁽⁵⁾नामधर्मधातुप्र-
 वेशे वयं भगवता क्लीनेन यानेन निर्यातिताः । एवं च मे भगवंस्तस्मिन्समये भवत्यस्माक-
 10 मेवैयो ऽपराधो नैव भगवतो ऽपरार्धः । तत्कस्य हेतोः । सचेद्भगवानस्माभिः प्रतीक्षितः
 स्यात्सामुत्कर्षिको धर्मदेशनां कथयमानो यदिदमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमार्ग्य तेष्वेव
 वयं भगवन्धर्मेषु⁽⁶⁾ निर्याताः स्याम । यत्पुनर्भगवन्नस्माभिरनुपस्थितेषु बोधिसत्त्वेषु संधा-
 भाष्यं भगवतो ऽज्ञानमनिस्त्वरमाषौः प्रथमभाषितैव तथागतस्य धर्मदेशना श्रुत्वोद्भूता
 धारिता भाविता चिन्तिता मनसिकृता सो ऽहं भगवन्नात्मपरिभाषण्यैव⁽⁷⁾ भूयिष्ठेन रात्रि-

1) Mss. प्रणाम्य. Equally good would be प्रणाम्य and प्रणामयित्वा.

2) भगवतो ऽभिमुखो एव left out in A. K. W.

3) रूपं left out in K. W.

4) The syllables in brackets wanting in O.

5) तुल्य A. Ca. Cb. K. W. तुल्यो B. तुल्ये O. Cp. Kern's version, p. 60, note 2, and st. 8.

6) K. adds अ.

7) या एव A. B. या एवं K. W. षपेव Ca. षेवया Cb. षाय एवं O.

दिवान्यतिनामयामि । अस्मि⁽²⁾ भगवन्निर्वाणप्राप्तः । अस्मि⁽²⁾ भगवन्परिनिर्वृतः । अथ
मे भगवन्नर्कं प्राप्ते । अस्माकं⁽⁸⁾ भगवन्भगवतः पुत्रो ज्येष्ठ श्रौरसो सुखतो ज्ञातो धर्मज्ञो धर्म-
निर्मितो धर्मदापादो धर्मनिर्वृतः⁽⁴⁾ । अथगतपरिदाहो ऽस्म्यद्य भगवन्निममेवंत्रयमद्भुतधर्म-
अतपूर्वं भगवतो ऽत्तिकाहोषं अत्वा⁽⁵⁾ ॥

अथ खल्वायुष्माञ्छारिपुत्रस्तस्यां वेलायां भगवन्तमाभिर्गाथाभिर्ध्यभाषत ॥ 5

आश्चर्यप्राप्तो ऽस्मि मकृविनायकं⁽⁶⁾ श्रीद्विल्यज्ञातो ऽमु घोषे⁽⁷⁾ अत्वा ।
कथं कथा मन्थ न भूय काचित्परिपाचितो ऽहं इह⁽⁸⁾ अथयाने ॥ १ ॥
आश्चर्यभूतः सुगतान घोषः काङ्क्षां च शोकं च जहति प्राणिनाम् ।
तीणाम्नवस्य मम यश्च शोको विगतो मि⁽⁹⁾ सर्वं अणुपान घोषम् ॥ २ ॥
दिविद्वारं⁽¹⁰⁾ अनुचङ्गमत्तो वनषण्ड आरामथ वृत्तमूलम्⁽¹¹⁾ ।
गिरिकन्दरं⁽¹²⁾ श्राप्युपसेवमानो अनुचिन्तयामि इममेवचिन्ताम् ॥ ३ ॥
अहो ऽस्मि परिर्वचितु पापचित्तैस्तुल्येषु धर्मेषु अनामनेषु ।
यन्नाम त्रैधातुकि अथधर्मं न देशयिष्यामि अनागते ऽध्वे ॥ ४ ॥

10

1) दिवां K. दिवां परिष्णामयामि W. रात्रिदिवसान्य° O.

2) स्मि A. Ca. Cb. स्मिन् B. स्मि K. W.

3) भगवन् left out in A. K. W.

4) निर्वृतः O.

5) सात्तिकाच्छ्रुत्वा O.

6) उ K. W.

7) ष B. Ca. Cb. ष K. W.

8) इमु A.

9) म A. मि B. Ca. Cb. स्मि K. W. पि O.

10) द्वारं चानु A. द्वारमनु B. द्वारामनु Cb. द्वारं चनु Ca. द्वानं चनु K.

द्वानं चानु W.

11) Thus O.; मूलान् the rest.

12) All but O. मी.

- दात्रिंशतीलक्षण मक्ष भष्टा⁽¹⁾ सुवर्णवर्णाच्छ्विता⁽²⁾ च भष्टा ।
 बला विमोक्षान्निमि सर्वि रिक्षिता तुल्येषु धर्मेषु श्रको ऽस्मि मूढः ॥ ५ ॥
 श्रुव्यञ्जना ये च मक्षामुनीनामशीतिपूर्णाः प्रवरा विशिष्टाः ।
 श्रष्टादशावेणिक ये च धर्मास्ते चापि भष्टा श्रुक् वक्षितो ऽस्मि ॥ ६ ॥
- 5 दष्टा च त्वां लोकहितानुकम्पी⁽³⁾ दिवाविकारं परिगम्य चैकः ।
 द्वा वक्षितो ऽस्मोति विचिन्तयामि श्रसङ्गज्ञानातु श्रचिन्तियातः ॥ ७ ॥
 रात्रिं दिवानि क्षेपयामि नाथ भूयिष्ठ सो एव विचिन्तयत्तः ।
 पृच्छामि तावद्भगवत्तमेव⁽⁵⁾ भष्टो ऽक्षमस्मीत्यथ वा न वेति ॥ ८ ॥
 एवं च मे चिन्तयतो ज्ञिनेन्द्र गच्छति रात्रिं दिव नित्यकालम् ।
- 10 दष्टा च श्रन्यान्बहु बोधिसत्वान्संवरिणां लोकविनायकेन ॥ ९ ॥
 श्रुत्वा च सो ऽक्षं श्रु बुद्धधर्मं संधाय एतत्किल भाषितं ति ।
 श्रतर्किकं मूढमनास्रवं च ज्ञानं प्रणेति⁽⁶⁾ ज्ञिन बोधिमण्डे ॥ १० ॥
 दष्टो विलग्नो न्यक्षामसि पूर्वं परिभ्राजकस्तीर्थिकसंमतश्च ।
 ततो मम श्राशु ज्ञान्त्र नाथो दष्टी विमोक्षाय ब्रवीति निर्वृतिम् ॥ ११ ॥
- 15 विमुच्य ता दष्टिकृतानि सर्वशः श्रून्यांश्च धर्मान्हु स्पर्शयित्वा ।
 ततो विज्ञानाम्यहु निर्वृतो ऽस्मि न चापि निर्वाणामिदं प्रबुध्यति⁽⁷⁾ ॥ १२ ॥

1) भष्ट O., भष्टा: and भ्राष्टा: the others.

2) All but O. विना.

3) I. e. Skr. °कम्पिन्. O. has °कम्पका.

4) ति Ch. K. W.

5) वा K. W.

6) All but O. ती.

7) प्रकृष्यते O. Undoubtedly an older reading had प्रबुध्यति, a Sanskritised पवञ्चति.

यदा तु बुद्धो भवते ऽयसत्त्वः पुरस्कृतो नरमरूपतरात्मैः ।

द्वात्रिंशतीलक्षणद्वयधारो षशेषतो निर्वृतु भोति तत्र⁽¹⁾ ॥ १३ ॥

व्यपनीते⁽²⁾ सर्वाणि⁽³⁾ मि मन्यितानि श्रुत्वा च घोषं षरुमद्य निर्वृतः ।

यदापि व्याकुर्वमि षप्रबोधौ पुरतो हि लोकस्य सदेवकस्य ॥ १४ ॥

बलवच्च षासीन्मम कृम्भितत्वं⁽⁴⁾ प्रथमं गिरं श्रुत्वा विनायकस्य ।

5

मा कैव मारो स भवेद्विकेठको षभिनिर्गमिता भुवि बुद्धवेषम् ॥ १५ ॥

यदा तु केतूहि च कार्पौश्य दृष्टान्तकोटोनपुतैश्च दर्शिता ।

सुपरिस्थिता सा वरबुद्धवोधिस्ततो ऽस्मि निष्काङ्कु श्रुणित्वा धर्मम् ॥ १६ ॥

यदा च मे बुद्धसत्त्वकोट्यः कीर्ते⁽⁶⁾ तान्परिनिर्वृताञ्जिनान् ।

यथा च तैर्देशितु एष धर्म उपायकौशल्य प्रतिष्ठित्वा ॥ १७ ॥

10

षनागताशो⁽⁷⁾ ब्रह्मबुद्ध लोके तिष्ठन्ति ये चो⁽⁷⁾ परमार्थदर्शिनः ।

उपायकौशल्यशतैश्च धर्म निर्दर्शयिष्यन्त्यथ देशयन्ति च ॥ १८ ॥

यदा च ते आत्मन यादृशी चरो षभिनिष्क्रमित्वा प्रभृतौ संस्तुता⁽¹⁰⁾ ।

1) निर्वृति तत्र भोति O.

2) य A. K. W. त B. Ca. Cb.

3) नि A. सर्वे मम O.

4) च्छेत्सितत्वं A. संचितत्वं B. च्छुभितत्वं Ca. O. च्छेत्सितत्वं Cb. कृम्भितत्वं K. W.

5) धि A. B. Ca. K. W. धिं Cb. O. The Skr. Sandhi, of course, not original.

6) कीर्ते, O. कीर्ति the others.

7) च for चो O., rightly.

8) दर्शयन्ति A. B. Ca. Cb. देशयन्ति K. W.

9) षभिनिष्क्रमणात्प्रवृत्तौ A. Cb. ष प्रभृतौ B. ष प्रभृतौ Ca. ष प्रभृतौ K. W. Our r. = O.

10) All but O. तः.

- बुद्धं च⁽¹⁾ ते यादृशु धर्मचक्रं यथा च ते ऽवस्थित धर्मदेशना ॥ १९ ॥
 ततश्च ज्ञानामि न एष मारो भूतां चरिं दर्शयि लोकनाथः ।
 न ह्यत्र माराण गतीकृ विध्यते ममैव चित्तं विचिकित्सप्राप्तम् ॥ २० ॥
 यदा तु मधुरेण गभीर⁽²⁾बल्लगुना संकर्षितो बुद्धस्वरेण चाकृम् ।
 5 तदा मि विधेसित⁽³⁾ सर्वसंशया विचिकित्स नष्टा च स्थितो ऽस्मि⁽⁴⁾ ज्ञाने ॥ २१ ॥
 निःसंशयं भेष्यि तथागतो ऽहं पुरस्कृतो लोकि सदेवकेस्मिन्⁽⁵⁾ ।
 संघाय वक्ष्ये इमु बुद्धबोधिं समादपेत्तो⁽⁶⁾ बहुबोधिसत्त्वान् ॥ २२ ॥

एवमुक्ते भगवानाप्युत्तमं शारिपुत्रमेतदवोचत् । मारोचयामि ते शारिपुत्र प्रतिवेद-
 यामि ते ऽस्य सदेवकस्य लोकस्य पुरतः समारकस्य सब्रह्मरास्य सन्नमगब्राह्मणिकायाः
 10 प्रजायाः⁽⁶⁾ पुरतो मया त्वं शारिपुत्र विंशतीनां बुद्धकोटो नपुतशतसकृन्नाणामत्तिके⁽⁸⁾ परिपा-
 चितो ऽनुतरायां सम्यक्संबोधौ । मम च त्वं⁽⁹⁾ शारिपुत्र दीर्घरात्रमनुज्ञितितो भूत् । स त्वं
 शारिपुत्र बोधिसत्त्वसंमन्त्रितेन बोधिसत्त्वर्कस्येनेकं मम प्रवचन उपपन्नः । स त्वं शारिपुत्र
 बोधिसत्त्वाधिष्ठानेन तत्पौर्वकं चर्याप्रणिधानं बोधिसत्त्वसंमन्त्रितं बोधिसत्त्वर्कस्यं न सम-
 नुस्मरसि । निर्वृतो⁽¹¹⁾ ऽस्मोति मन्यसे । सो ऽहं त्वां⁽¹¹⁾ शारिपुत्र पूर्वचर्याप्रणिधानज्ञानानुबो-

1) बुद्धश्च B.

2) MSS. गम्भीर.

3) सर्वि B.

4) स्मिं K. W.

5) कस्मिं K. कस्मि O. केस्मिन् the rest.

6) पिष्ये O.

7) left out in K. W.

8) न Ab. O. नि in other MSS.

9) सत्वं A. मम च त्वं B. Cb. स च त्वं K. W. मया च त्वं O.

10) स A. B. Ca. K. W. and it is left out in Cb. But see below.

11) अनिर्वृतो निर्वृतो O. All but O. स्तोति.

धमनुस्मारयितुकाम इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सूत्रात्तं महवैपुल्यं बोधिसत्त्वाववा⁽¹⁾दं
सर्वबुद्धपरिग्रहं श्रावकाणां संप्रकाशयामि ॥

अपि खलु पुनः शारिपुत्र भविष्यसि त्वमनागते ऽधन्यप्रमेयैः कल्पैरचित्यैरप्र-
⁽⁹⁾माणैर्बहूनां तथागतकोटीनिपुतशतसकृन्नाणां सद्धर्मं धारयित्वा विविधां च पूजां कृत्वेसा-
मेव बोधिसत्त्वचर्यां परिपूर्ण⁽⁴⁾ं पद्मप्रभो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यसि 5
विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां
च⁽⁵⁾ बुद्धो भगवान् ॥

तेन खलु पुनः शारिपुत्र समयेन तस्य भगवतः पद्मप्रभस्य तथागतस्य विरजं नाम
बुद्धक्षेत्रं भविष्यति समं रमणीयं प्रासादिकं परमसु⁽⁶⁾दर्शनीयं परिशुद्धं च स्फोटं चर्द्धं च त्रेमं
च सुभित्तं च बहुजननारीगणाकीर्णं⁽⁷⁾ च महप्रकीर्णं च वैडूर्यमयं सुवर्णसूत्राष्टापदनिबद्धम् 10
तेषु चाष्टापदेषु⁽⁸⁾ रत्नवृक्षा भविष्यन्ति सप्तानां रत्नानां पुष्पफलैः सततसमितं समर्पिताः ॥

सो ऽपि शारिपुत्र पद्मप्रभस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धत्त्वोपयेव यानान्यारभ्य धर्मं
देशयिष्यति । किंचापि शारिपुत्र स तथागतो न कल्पकषाय⁽⁹⁾ उत्पत्स्यते । अपि तु
प्रणिधानवशेन धर्मं देशयिष्यति ॥

1) The title in O. is constantly सूत्रं महवैपुल्यं बोधिसत्त्वात्पादं.

2) अग्रमापौर left out in K. W.

3) न Cb. O. The others have नि.

4) परिपूर्णयित्वा A. K. W. O. परिपूर्ण B. Ca. Cb.

5) O. has regularly देवमनुष्याणां, agreeing with Pāli devamanussānam.

6) प्रदर्श A. K. W. दर्श B. O. सुदर्श Ca. परमदर्श Cb.

7) बहुजनमनुष्याकीर्णं Cb. बहुनरदेवपरिपूर्णं च O, with omission of मह-
प्रकीर्णं च. One MS. has बहुजनमहप्रकीर्णं.

8) °पदीकृतं सर्वत्र चाष्टापदे O. Have we to r. तत्र चाष्टापदे?

9) B. adds काले.

मकार्त्तप्रतिमण्डितश्च नाम शारिपुत्र स कल्पो भविष्यति । तत्किं मन्यसे शा-
रिपुत्र केन कारणेन स कल्पो मकार्त्तप्रतिमण्डित इत्युच्यते । रत्नाणि⁽¹⁾ शारिपुत्र
बुद्धनेत्रे बोधिसत्त्वा उच्यन्ते । ते तस्मिन्काले⁽²⁾ तस्यां विरज्ञायां लोकधातौ बहवो बो-
धिसत्त्वा भविष्यन्त्यप्रमेयासंख्येयाचिन्त्यातुल्यामाप्या गणानां समतिक्रान्ता⁽³⁾ अन्यत्र तथाग-
8 तगणनया । तेन कारणेन स कल्पो मकार्त्तप्रतिमण्डित इत्युच्यते ॥

तेन खलु पुनः शारिपुत्र⁽⁵⁾ समयेन बोधिसत्त्वास्तस्मिन्बुद्धनेत्रे पद्मपत्ता⁽⁶⁾ रत्नपद्मवि-
क्रामिणो भविष्यन्ति । अनादिकर्मिकाश्च ते बोधिसत्त्वा भविष्यन्ति चिरचरितकुशलमूला
बहुबुद्धशतसहस्रचोर्णा⁽⁷⁾ ब्रह्मचर्यास्तथागतपरिसंस्तुता बुद्धज्ञानाभियुक्ता म्हाभिज्ञापरिक-
मनिर्ज्ञाताः सर्वधर्मनयकुशला⁽¹⁰⁾ मार्दवाः स्मृतिमत्तः । भूयिष्ठेन⁽¹¹⁾ शारिपुत्रैवंत्रयाणां बोधिस-
10 ज्ञानां परिपूर्णं तद्बुद्धनेत्रं भविष्यति ॥

तस्य खलु पुनः शारिपुत्र पद्मप्रभवस्य तथागतस्य द्वादशान्तरकल्पा⁽¹²⁾ घ्रायुष्प्रमाणं
भविष्यति स्थापयित्वा कुमारभूतत्वम् । तेषां च सत्त्वानामष्टान्तरकल्पा घ्रायुष्प्रमाणां भवि-

1) रत्नं A. B. Ca. Cb. W., left out in K. रत्नानि O.

2) B. adds तस्मिन्समये, then reads तस्मि विरज्ञासि. O has कल्पे for काले.

3) MSS. ना.

4) वीतिवृत्ता O. Cp. Pāli *vītivatta*.

5) शारिपुत्र is put in after समयेन in A. K. W.

6) भूयसो O.

7) र्णाः A. W. र्णां Cb. र्णाः K. चरित B.

8) भियुक्ता म्हाभिज्ञा left out in A. यान for ज्ञान O. ज्ञाना W.

9) कार्य B.

10) कुशलमूला B.

11) भूयस्त्वेन B. भूयिष्ठं O.

12) कल्पमायु A. K. W. कल्पा घ्रायु B. Cb. कल्पनायु O.

प्यति⁽¹⁾ । स च शारिपुत्र पद्मप्रभस्तथागतो द्वादशानामत्तरकल्पानामत्ययेन धृतिपरिपूर्णा
 नाम बोधिसत्त्वं महासत्त्वं व्याकृत्यानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ परिनिर्वास्यति । अयं भित्तवो
 धृतिपरिपूर्णा बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ममात्तरमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते ।
 पद्मवृषभविक्रामो⁽⁵⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः
 सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । 8
 तस्यापि शारिपुत्र पद्मवृषभविक्रामिणस्तथागतस्यैवंद्वयमेव बुद्धतेऽत्र भविष्यति ॥

तस्य खलु पुनः शारिपुत्र पद्मप्रभस्य तथागतस्य परिनिर्वृतस्य द्वात्रिंशदत्तरक-
 ल्पान्सद्धर्मः⁽⁶⁾ स्थास्यति । ततस्तस्य तस्मिन्सद्धर्मक्षेत्रे द्वात्रिंशदत्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिद्व-
 पकः स्थास्यति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

10

भविष्यसे शारिसुता तु कृ पि⁽⁷⁾ अनागते ऽध्वानि जिनस्तथागतः ।
 पद्मप्रभो नाम समत्तचतुर्विनेष्यसे प्राणिसकृत्सकोत्सः ॥ २३ ॥
 बहुबुद्धकोटीषु करिष्व सत्क्रिया⁽⁸⁾ चर्याबलं तत्र उपासयित्वा ।
 उत्पादयित्वा च दशो⁽¹⁰⁾ बलानि स्पृशियसे उत्तममयबोधिम ॥ २४ ॥

1) From स्थापयित्वा till भविष्यति left out in B. कल्पाना O.

2) दशात्तर Cb.

3) त्वा A. Ca. Cb. K. W. त्या B.

4) MSS. ममात्तरम° and ममात्तराद°.

5) क्रमो O. So too in the sequel.

6) A. K. W. add प्रति.

7) सुतानुकम्पी Cb. Cp. Kern's English version, p. 68 note 2.

8) चतुः in all MSS.

9) यां A. याम् K. W. यान् Cb. पूर्वा B.

10) दशब् Cb.

अचिन्तिषे अपरिमितस्मिं⁽¹⁾ कल्पे प्रभूत्स्वस्तद् कल्पुं⁽²⁾ भेष्यति ।
 विज्ञा⁽³⁾ च नाम्ना⁽⁴⁾ तद् लोकधातुः क्षेत्रं विप्रुद्धं द्विपदोत्तमस्य ॥ २५ ॥
 वैदूर्यसंस्तीर्णा⁽⁵⁾ तथैव भूमिः सुवर्णसूत्रप्रतिमण्डिता च ।
 रत्नामयैर्वृक्षशतैरूपेता मुदर्शनीयैः फलपुष्पमण्डितैः ॥ २६ ॥
 5 स्मृतिमत्त तस्मिन्बहुबोधिसत्त्वाः चर्याभिनिर्कारसुकोविदाश्च ।
 ये शिक्षिता बहुशतेषु चर्या ते तत्र क्षेत्रे उपपद्य सन्ति ॥ २७ ॥
 सो चञ्जिनः⁽⁷⁾ पश्चिमके समुच्छ्रये कुमारभूमीमतिनामयित्वा ।
 जज्ञिष्व कामानभिनिष्कामित्वा स्पृशिष्यते उत्तममद्यबोधिम् ॥ २८ ॥
 सम द्वादशा⁽⁸⁾ अक्षरकल्प तस्य भविष्यते घ्रायु⁽⁹⁾ तदा जिनस्य ।
 10 मनुजानामभ्यक्षरकल्प अष्ट घ्रायुष्प्रमाणं तद्धि तेष भेष्यति ॥ २९ ॥
 परिनिर्वृतस्यापि जिनस्य⁽¹¹⁾ तस्य द्वात्रिंशती⁽¹²⁾ अक्षरकल्पपूर्णां ।
 सद्धर्म संस्थास्यति तस्मिन्काले कृताय लोकस्य सदेवकस्य ॥ ३० ॥

1) स्मिं A. K. W.

2) ल्यु A. B.

3) ज्ञा A. B. Ca. Cb. O. ज्ञो K. W.

4) नामा O. नाम्नस्त° the others.

5) All but O. संस्तीर्णा.

6) तत्र A. B. K. W. O.

7) सचेञ्जिनः A. K. W. सचञ्जिनः B. सो पिञ्जिनः Ca. सो जिनः Cb. स च जिनः O.

8) शाद् B. शाभ्य O.

9) स A. K. W. त Cb. left out in B. तत्र O.

10) Thus O.; the others ज्ञानयी अक्षर°.

11) तथाग Cb.

12) द्वाविंश O. तो in all.

13) स्मिं A. K. W. स्मि B. O. तत्र Cb.

सद्धर्मि⁽¹⁾ तीणे प्रतिवृत्तको स्य⁽²⁾ द्वात्रिंशती अन्तरकल्प स्यास्यति ।

शरीरवैस्तारिक तस्य तापिनः सुसत्कृतो नरमृतैश्चानित्यम् ॥ ३१ ॥

एतादृशः सो भगवान्भविष्यति प्रकृष्टं तं शारिसुता भवस्व ।

त्वमेव सो तादृशको भविष्यसि घनाभिभूतो द्विपदानमुत्तमः ॥ ३२ ॥

अथ खलु तादृशतन्त्रः पर्वदो भित्तुभिन्नपुण्यपासकोपासिकादेवनागपत्तगन्धर्वासुरग- 5
रूडिकिनरमहोरगमनुष्यामनुष्या⁽⁴⁾ आयुष्मतः शारिपुत्रस्येदं व्याकरणमनुत्तरायां सप्त्यक्सं-
बोधौ भगवतो जन्तिकात्संमुखं श्रुत्वा तुष्टा उदया घातमनसः⁽⁵⁾ प्रमुदिताः प्रीतिसीमनस्य-
ज्ञाताः स्वकस्वकैश्चीवरैर्भगवत्तमभिच्छादयामासुः । शक्रश्च देवानामिन्द्रो ब्रह्मा च सत्कां-
पतिरन्याश्च देवपुत्रशतसकृन्नायो भगवत्तं दिव्यैर्वस्त्रैर्भिच्छादयामासुः । दिव्यैश्च मा-
न्दारवैर्महामन्दारवैश्च पुष्पैर्भयवकिरन्ति स्म । दिव्यानि च वस्त्राण्युपर्यत्तरिणे धामप- 10
त्ति स्म । दिव्यानि च तूर्णशतसकृन्नाणि उन्डुभयश्चोपर्यत्तरिणे पराकृन्ति⁽⁷⁾ स्म । मरुत्तं
च पुष्पवर्षमभिप्रनर्षयित्वैवं च वाचं भाषन्ते स्म । पूर्वं भगवता वाराणस्यामृषिपतने मृग-
दावे धर्मचक्रं प्रवर्तितमिदं पुनर्भगवताम्यानुत्तरं द्वितीयं धर्मचक्रं प्रवर्तितम् ॥

ते च देवपुत्रास्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषन्त ॥

धर्मचक्रं प्रवर्तेसि लोके घप्रतिपुद्गलं⁽⁸⁾ ।

15

वाराणस्यां महावीर स्कन्धानामुदयं व्ययम् ॥ ३३ ॥

1) Thus O.; the others धर्म.

2) All but O. कस्य

3) उ B. O.

4) ष्यशतश्च A. K. ष्यश्च शतश्च W. ष्यशतसकृन्नाणि O.

5) मनस्का A. K. W.

6) र्वमक्ता B. Cb.

7) पराघ्नन्ति A. B. Ca. Cb. पराकृन्ति K. W. पराकृन्तिमु O.

8) लः A. K. W.

प्रथमे प्रवर्तितं तत्र द्वितीयमिक् नायक ।

डुःश्रद्धेय यस्तेषां⁽¹⁾ देशितो ऽयं विनायक⁽⁹⁾ ॥ ३४ ॥

बद्धधर्मः श्रुतो ऽस्माभिलोकनाथस्य संमुखम् ।

न चायमीदृशो धर्मः श्रुतपूर्वः कदाचन ॥ ३५ ॥

5 श्रुमोक्षाम मरुावीर संघाभाष्यं मरुर्षिणाम् ।

यथार्यो⁽⁴⁾ व्याकृतो ऽग्रेष शारिपुत्रो विशारदः ॥ ३६ ॥

वयमप्येदृशाः स्यामो बुद्धा लोके श्रुततराः ।

संघाभाष्येण देशितो बुद्धबोधिमनुत्तराम् ॥ ३६ ॥

यच्छ्रुतं कृतमस्माभिरस्मिँल्लोके⁽⁶⁾ षरत्र वा ।

10 श्रारागितश्च यद्बुद्धः⁽⁷⁾ प्रार्थना भोतु बोधये ॥ ३८ ॥

अथ खल्वायुष्माञ्छारिपुत्रो भगवत्तमेतदवोचत् । निष्काङ्गे ऽस्मि भगवन्विगत-
कथंकथो भगवतो ऽस्मिन्कालेऽस्मिन्मिदमात्मनो व्याकरणं श्रुत्वानुत्तरायाम् सम्यक्संबोधौ ।
यानि चेमानि भगवन्द्वादश वशीभूतशतानि भगवता पूर्वं शैतभूमौ स्यापितान्येवमववदि-
तान्येवमनुशिष्टान्यभूवन् । एतत्पर्यवसानो मे भित्तवो धर्मविनयो यदिदं ज्ञातिज्ञराव्या-

1) डुःश्रद्धेयो यदन्येषां A. डुःश्रद्धेयो यमन्येष्यन् B. डुःश्रद्धेयो यस्तेषां Cb.
डुःश्रद्धेयं । यदन्येषां K. डुःश्रद्धेयं यदन्येषां W. डुःश्राद्धेयमिदं धर्मं O.

2) देशितं अथ शास्त्राणां (r. शास्त्राणां) O. Perhaps the whole to r. डुःश्रद्धेयं
यदन्येषां देशिताय (i. e. देशितमथ) विनायक.

3) स्माकं लो K. W.

4) यथा यो A. B. K. W. यथार्यो Ca. Cb.

5) संघाय K. W.

6) स्मिँ लोके A. Ca. Cb. K. W. स्मिँल्लोके B.

7) श्राराधित O.

8) All but O. संबुद्धः.

9) All but O. एव.

धिर्मरणशोकसमतिक्रमो निर्वाणसमवसरणः । इमे च भगवन्दे भिन्नसकृन्ने शैता⁽²⁾शैताणां
 भगवतः श्रावकाणां सर्वेषामात्मदृष्टिविभवदृष्टिसर्व⁽³⁾दृष्टिविवर्जितानां निर्वाणभूमिस्थिता
 स्म इत्यात्मान संज्ञानतां ते भगवतो ऽत्तिकादिर्ममेवंत्रपमश्रुतपूर्वं धर्मं श्रुत्वा कथं कथामा-
 पन्नाः । तत्साधु भगवान्भाषतामेषां⁽⁴⁾ भिन्नाणां कौकृत्यचिनोदनार्थं यथा⁽⁵⁾ भगवन्नेताशतस्रः⁽⁶⁾
 पर्षदो निष्काङ्का निर्विचिकित्सा भवेयुः⁽⁷⁾ ॥

5

एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं शारिपुत्रमेतदवोचत् । ननु ते गया शास्त्रिपुत्र पूर्वमेवा-
 ष्यातं यथा नानाभिनिर्हृारनिर्देशविधिविधकेतुकारणनिर्देशनारम्बणानिरुक्त्युपायकौशल्या-
 र्नानाधिमुक्तानां सन्नानां नानाधात्वशयानामाशयं विदित्वा तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो
 धर्मं देशयति । इमामेवानुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य सर्वधर्मदेशनाभिर्बोधिसत्त्वयानमेव
 समादापयति⁽¹¹⁾ । अथि तु खलु पुनः शारिपुत्रौपम्यं ते करिष्यामि अस्यैवार्थस्य भूपस्यां⁽¹²⁾
 मात्रया संदर्शनार्थम् । तत्कस्य हेतोः । उपमयेकैकत्यां⁽¹³⁾ विज्ञपुरुषा भाषितस्यार्थमाज्ञा-
 नन्ति ॥

1) व्याधि in Cb. O. only.

2) शैता left out in B. K. W.

3) विभवदृष्टि left out in K. W.

4) सत्त्व B.

5) All द्.

6) भाष त्वमेषां A. भाषतामेवं दृषां B. भाषतामेषां Cb. भाषस्य त्वमेषः K. W.

7) Left out in K. W.

8) वान्निमाश A. वनिमां च K. W.

9) विहोरेयुः A. K. W.

10) निर्देश A. K. W.

11) तीति B.

12) भूपसो O.; cp. Pali *bhīyosā*.

13) All but O. एकया.

तद्यथापि नाम शारिपुत्रेक स्यात्कस्मिंश्चिदेव ग्रामे वानगरे वा निगमे वा जन-
 पदे⁽¹⁾ वा⁽¹⁾ जनपदप्रदेशे वा राष्ट्रे वा राजधान्यां वा गृहपतिर्जीर्णो वृद्धो मरुत्तको ऽभ्यतो-
 तबयोऽनुप्राप्त आद्यो⁽²⁾ मरुत्तधनो मरुत्तभोगः । मरुत्तस्य⁽³⁾ निवेशनं भवेत्तुच्छ्रितं च वि-
 स्तोर्णं च चिरकृतं च जीर्णं च द्वयोर्वा त्रयाणां वा चतुर्णां वा पञ्चानां वा प्राणिशताना-
 ५ मावासः । एकद्वारं च तन्निवेशनं⁽⁴⁾ भवेत् । तृणसंक्लृप्तं भवेत् । विगडितप्रासादं च भवेत् ।
 पूतिस्तम्भमूलं च भवेत् । संशीर्णकुञ्जकटलेपनं च भवेत् । तच्च मरुत्तैव मरुत्ताग्निस्कन्धेन
 सर्वपार्श्वेषु सर्वावत्तं⁽⁶⁾ निवेशनं⁽⁶⁾ प्रदीप्तं भवेत् । तस्य च पुरुषस्य बहवः कुमारकाः स्युः
 पञ्च वा दश वा विंशतिर्वा स च⁽⁷⁾ पुरुषस्तस्मान्निवेशनाद्वह्निर्निर्गतः स्यात् ॥

अथ खलु शारिपुत्र स पुरुषस्तं स्वकं निवेशनं मरुत्ताग्निस्कन्धेन समतात्संप्रत्य-
 10 लितं दृष्ट्वा भीतस्त्वस्त उद्विगचित्तो भवेदेवं चानुविचित्तयेत्प्रतिबलो ऽक्रमेण मरुत्ताग्नि-
 स्कन्धेनासंस्पृष्टो ऽपरिदग्धः त्तिप्रमेव स्वस्तिनास्माद्गृह्णादादीप्ताद्दूरेण निर्गन्तुं निर्धावि-
 तुम् । अपि तु⁽⁸⁾ य इमे ममैव पुत्रा बालकाः कुमारका अस्मिन्निवेशनं आदीप्ते तैस्तेः
 क्रोडनकैः क्रोडन्ति रमन्ति⁽⁹⁾ परिचारयन्ति⁽¹⁰⁾ । इमं चागारमादीप्तं न जानन्ति न बुध्यन्ते न
 विदन्ति न चेतयन्ति नोद्देगमापद्यन्ते । संतप्यमाना अप्यनेन मरुत्ताग्निस्कन्धेन मरुत्ता च
 15 दुःखस्कन्धेन स्पृष्टाः समाना न दुःखं मनसि कुर्वन्ति । नापि निर्गमनमनसिकारमुत्पाद-
 यन्ति ॥

1) Left out in K. W.

2) मरुत्तं चास्य A. B. K. W. मरुत्तं चास्य O.

3) K. W. add क.

4) In Cb. only.

5) संशीर्ण A. संशीर्ण B. संशीर्ण Cb. संशीर्ण K. O. संशीर्ण W.

6) Left out in B. O.

7) सचेत्पु A. K. W. स च पु B. Ca. Cb.

8) B. adds खलु पुनर् O. खलु.

9) Better would be रमन्ते, the reading later on.

10) Left out in K. W.

स च शारिपुत्र पुरुषो बलवान्भवेद्वाङ्मलिकः । स एवमनुविचितयेदृक्मस्मि
 बलवान्वाङ्मलिकश्च । यञ्चकृं सर्वाग्निमान्कुमारका⁽¹⁾निकपिपुडयिलोत्सङ्गेनादायास्माद्-
 क्वात्रिर्गमयेयम् । स पुनरेवमनुविचितयेत् । इदं खलु निवेशनमेकप्रवेशं संवृतद्वारमेव कु-
 मारकाश्चपलाश्चलला बालज्ञातीयाश्च मा कैव परिभ्रमेयुः । ते ऽनेन मरुताग्निस्कन्धेनान-
 पव्यसनमापद्येरन् । यन्नमरुमेतान्संचोदयेयमिति प्रतिसंख्याय तांस्कुमारकानामन्वयते 5
 स्म । घ्रागच्छत्⁽⁸⁾ भवत्तः⁽⁴⁾ कुमारका निर्गच्छत्⁽⁵⁾ । घ्रादीप्तमिदं गृहं मरुताग्निस्कन्धेन । मा
 कैवात्रैव सर्वे ऽनेन मरुताग्निस्कन्धेन धृद्यद्यानयव्यसनमापत्स्यथ⁽⁶⁾ ॥ अथ खलु ते कुमा-
 रका एवं तस्य कृतिकामस्य पुरुषस्य तद्वापितं नात्रबुध्यते नोद्विषति नाक्षसति न
 संत्रसति⁽⁷⁾ न सत्रासमापद्यते न विचितयति न निर्धावति नापि ज्ञानति⁽⁸⁾ न विज्ञा-
 नति किमेतदादोषं नामेति । अन्यत्र तेन तेनैव धावति विधावति पुनः पुनश्च तं पित- 10
 रमवलोकयति । तत्कस्य हेतोः । पथापीदं बालभावत्वात् ॥

अथ खलु स पुरुष एवमनुविचितयेत् । घ्रादीप्तमिदं निवेशनं मरुताग्निस्कन्धेन
 संप्रदोषं मा कैवाहं चेमे च कुमारका इकैवानेन मरुताग्निस्कन्धेनानपव्यसनमापत्स्या-
 महे । यञ्चकृमुपायकौशल्येनेमान्कुमारकानस्माद्क्वात्रिष्कामयेयम्⁽¹⁰⁾ । स च पुरुषस्तेषां
 कुमारकाणामाशयज्ञो भवेदधिमुक्तिं च विज्ञानीयात् । तेषां च कुमारकाणामनेकविधान्य- 15

1) सर्वाणिमानि O. सर्वाणिमां the rest.

2) All यान्ये.

3) थ A. O.

4) भगवत्तः कुमारकाहे O.

5) थ A. K. W. O. त Cb.

6) A. K. W. add ये खलु पुनः व्यसनमापत्स्यथं. O. has वाहं (r. दाहमा-
 साद्यानगाद्यसनमापत्स्यथेति. The correct Skr. form is °धे.

7) Left out in K. W.

8) न तुल्यति O.

9) नया व्यसना व्य O.

10) निष्क्रामयेयं O. Cp. p. 76, l. 10.

नेकानि क्रोडनकानि भवेयुर्विबिधानि च रमणीयकानीष्टानि कात्तानि प्रियाणि मनघा-
 पानि⁽⁴⁾ तानि च दुर्लभानि भवेयुः । घद्य खलु स पुरुषस्तेषां कुमारकाणामाशयं ज्ञानंस्ता-
 न्कुमारकानेतद्वोचत् । यानि तानि कुमारका युष्माकं क्रोडनकानि रमणीयकान्याद्य-
 र्पाद्गतानि येषामलाभात्संतप्यथ⁽⁵⁾ नानावर्णानि बहुप्रकाराणि । तद्यथा गोरथकान्यन्नरथ-
 5 कानि⁽⁷⁾ मृगरथकानि⁽⁷⁾ । यानि भवतामिष्टानि कात्तानि प्रियाणि मनघापानि तानि च मया
 सर्वाणि बह्निर्विवेशनद्वारे स्थापितानि युष्माकं क्रोडनकेतोः । घद्यच्छक्तु भवतो निर्धा-
 वत्वस्मान्निवेशनादहं वो यस्य यस्य येनार्थो येन प्रयोजनं भविष्यति तस्मै तस्मै तत्प्र-
 दास्यामि । घद्यच्छक्त⁽⁸⁾ शीघ्रं तेषां कार्णां निर्धावत⁽⁹⁾ । घद्य खलु ते कुमारकास्तेषां क्रोडन-
 कानां रमणीयकानामर्थाय⁽¹⁰⁾ पथेत्सिन्नानां यदासंकल्पितानामिष्टानां कात्तानां प्रियाणां
 10 मनघापानां नामघेयानि भुत्वा तस्मादादीप्ताद्गारात्तिप्रमेवारब्धवीषा⁽¹¹⁾ बलवता ज्ञेना-
 न्योन्यमप्रतोत्तमाणाः कः प्रथमं कः प्रथमतरमित्यन्योन्यं संघट्टितकायास्तस्मादादीप्ता-
 द्गारात्तिप्रमेव निर्धाविताः ॥

1) उपन Ca. O.

2) From भवेयु till कानि left out in A. K. W. क left out in Ca. रमणीय-
 कानि left out in A. K. W.

3) From कात्तानि till भवतामिष्टानि left out in A.

4) मनापानि B. Cb. O. K. W. मनघापानि Ca.

5) घद्य K. W. सेतापमापद्यथ O.

6) गोने B.

7) नि left out in B. Cb.

8) च्क्षु A. K. W. O. च्क्षु B. च्क्षु Cb.

9) थ Cb. O.

10) मर्थाय left out in K. W.

11) All but O. °लब्ध.

12) या त A. K. W. योस्त B. यां त Cb.

घृथ स पुरुषः क्षेमस्वस्तिना तान्कुमारकात्रिर्गतान्दृष्ट्वाभयप्राप्तानिति विदिवा-
काशे प्रामघवर् उपविष्टः प्रीतिप्रमोद्यज्ञातो निरुपादानो विगतनिवर्णो भयप्राप्तो
भवेत् । घृथ खलु ते कुमारका येन स पिता तेनोपसंक्रामश्चुपसंक्रम्यैवं वदेयुः । देहि नस्तात
तानि विविधानि क्रीडनकानि रमणीयानि । तद्यथा गोरथकान्यन्नरथकानि मृगरथका-
नि । घृथ खलु शारिपुत्र स पुरुषस्तेषां स्वकानां पुत्राणां वातन्नवसंपन्नान्गोरथकानेवानु- 5
प्रपच्छेत्सप्तत्रयान्सवेदिक्कान्सकिङ्कणीजालाभिप्रलम्बितानुच्चान्प्रगृहीतानाश्याद्दु-
त्तरत्वालंकृताब्रह्मदामकृतशोभान्पुष्पमाल्यालंकृतांस्तूलिकागोषिकास्तरणान्दूष्यपटप्र-
त्यास्तोर्णानुभयतो लोहितोपधानाञ्छेतैः प्रपाण्डुरैः शीघ्रन्नवैर्गोषीर्योञ्जितांस्त्रुपुरुषप-
रिगृहीतान्सवैज्ञयत्तान् । गोरथकानेव वातबलन्नवसंपन्नानेकवर्णानेकविधानेकैकस्य दार-
कस्य दद्यात् । तत्कस्य हेतोः । तथा हि शारिपुत्र स पुरुष आद्यश्च भवेन्महाधनश्च 10
प्रभूतकोशकोष्ठागारश्च ⁽¹³⁾ स एव ⁽¹⁴⁾ पश्येत् । घलं न एषां कुमारकाणामन्यैर्नैर्नैरिति ।

1) निर्गतान् left out in B. परिमुक्ता O.

2) वा B.

3) नी O.; the form constantly used in Mahāvastu, agreeing with Pāli *nīvarana*.

4) उपसंक्रामन् in B. Cb. only. उपसंक्रमेपुरुषसंक्रमित्वा O.

5) O. has better यकानि; cp. above p. 74.

6) गोन B.

7) च्चात्प्र A. च्चा प्र B. K. W. च्चान्प्र Cb.

8) प्रत्याती A. K. W. वस्त्रास्ती B. प्रत्यास्ती Cb. O.

9) क्लितकृतो A. K. W.

10) योजितां A. B. योजयित्वा Cb. O. योजयितां K. W.

11) गोण Cb.

12) Left out in K. W.

13) In K. W. only.

14) मन्येद् O. B.

15) नैर्नै A. Cb. K. W. नैदते B. नैर्नैस्त O.

तत्कस्य हेतोः । सर्व एवैते कुमारका ममैव पुत्राः सर्वे च मे प्रिया मनघ्रायाः⁽¹⁾ । सविद्यसे
 च मे⁽²⁾ श्मान्येवंद्वयाणि मृगायानानि समं च मयैते कुमारकाः सर्वे चित्तयितव्या न विषमम् ।
 अहमपि बहुकोशकोष्ठागारः सर्वसत्त्वानामप्यहमिमान्येवंद्वयाणि मृगायानानि दद्याम् ।
 किमङ्ग पुनः स्वक्रानां पुत्राणाम् । ते च दारकास्तस्मिन्समये तेषु मृगायानेष्वभिरुक्ष्याश-
 5 र्याद्भुतप्राप्ता भवेयुः । तत्किं मन्यसे शारिपुत्र मा क्वैव तस्य पुरुषस्य मृगावादाः स्याद्येन
 तेषां दारकाणां पूर्वं त्रोगिण यानान्युपदर्शयित्वा पश्चात्सर्वेषां⁽⁴⁾ मृगायानान्येव दत्तान्युदारया-
 नान्येव दत्तानि ॥

शारिपुत्र⁽⁵⁾ अहं⁽⁵⁾ । न ह्येतद्भगवन्न ह्येतत्सुगत । अनेनैव तावद्भगवन्कार्षणेन स
 पुरुषो न मृगावादी भवेद्यत्नेन पुरुषेणोपायकौशल्येन ते दारकास्तस्मादादीप्ताद्दृष्टान्नि-
 10 ष्कामिता⁽⁸⁾ जीवितेन चाभिच्छादिताः । तत्कस्य हेतोः । अस्मात्प्रतिलम्भेनैव भगवन्स-
 र्वक्रीडनकानि लब्धानि भवन्ति । यद्यपि तावद्भगवन्स पुरुषस्तेषां कुमारिकाणामेकार्थ-
 मपि न दद्यात्तथापि तावद्भगवन्स पुरुषो⁽¹⁰⁾ न मृगावादी भवेत् । तत्कस्य हेतोः । तथा हि
 भगवन्स्तेन पुरुषेण पूर्वमेवैव⁽¹¹⁾ नुविचिन्तितमुपायकौशल्येनाहमिमान्कुमारकास्तस्मान्मृगतो
 दुःखस्कन्धात्परिमोचयिष्यामीति । अनेनापि भगवन्पर्यायेण तस्य पुरुषस्य न मृगावादी

1) मनायाः in all MSS. for मनघ्रायाः.

2) मे in all MSS.

3) सत्त्वेभ्यो B.

4) सर्वेभ्यो B.

5) Left out in Cb.

6) Left out in K. W.

7) कुमारका B. Cb. बालदारका O.

8) निष्कामिता O. Cp. p. 73, l. 14.

9) All but O. यद्यदि.

10) In B. K. only. नं A.

11) एव in K. W. only.

12) MSS. कान्त.

भवेत् । कः पुनर्वादो यत्नेन पुरुषेण प्रभूतकोशकोष्ठागारमस्तीति कृत्वा पुत्रप्रियतमिव
मन्यमानेन भ्राघमानेनैकवर्षान्येकयानानि दत्तानि यदुत⁽¹⁾ मन्हायानानि । नास्ति भगवंस्त-
स्य पुरुषस्य मृषावादः ॥

एवमुक्ते भगवानापुष्मत्तं शारिपुत्रमेतदवोचत् । साधु साधु शारिपुत्र । एवमेतच्छा-
रिपुत्र । एवमेतद्यथा वदसि । एवमेव⁽²⁾ शारिपुत्र तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सर्वभयवि- 5
निवृत्तः सर्वोपद्रवोपायासोपसर्गदुःखदौर्मनस्याविद्यान्धकारतमस्तिगिरपटलपर्यवनक्षेभ्यः
सर्वेण⁽⁴⁾ सर्वं सर्वथा विप्रमुक्तः । तथागतो ज्ञानबलवैशारद्यावेणिकबुद्धधर्मसमन्वागत ऋद्धि-
बलेनातित्रलवाँछोकोपिता महोपायकौशल्यज्ञानि⁽⁵⁾परमपारमिताप्राप्तो महाकारुणिको
ऽपरिखिन्नमानसो हितैष्यनुक्रमकः । स⁽⁶⁾ त्रैधातुके महतां दुःखदौर्मनस्यस्कन्धेनादीप्तज्ञी-
र्षापटलशरणनिवेशनसदृश उत्पद्यते सत्त्वानां ज्ञातिज्ञराव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदौर्म- 10
नस्योपायासाविद्यान्धकारतमस्तिगिरपटलपर्यवनारूपप्रतिष्ठानां रागद्वेषमोहरूपरिमोचनके-
तोर्नुत्तरायां सम्यक्संबोधौ समादापनकेतोः । स⁽⁹⁾ उत्पन्नः समानः पश्यति सत्त्वान्दन्त्यतः
पच्यमानांस्तप्यमानान्परितप्यमानाञ्जातिज्ञराव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपा-
यासैः परिभोगनिमित्तं च कामकेतुनिदानं चनिवाविधानि दुःखानि प्रत्यनुभवति । दृष्टधा-
र्मिकं च पर्येष्टिनिदानं⁽¹⁰⁾ परिग्रहनिदानं च सांप्रसारिकं नरकतिर्यग्योनियमलोकेश्वरनेक- 15

1) यदिदं Cb. O.

2) एवं A. K. W. एवमेव B. Cb.

3) A. K. W. add प्य.

4) Left out in K. W.

5) ज्ञान left out in Cb. K. शल्येन K. ज्ञानदर्शन O.

6) सर्व A. W.

7) त left out in A. K. W.

8) तेन A. K. W. स B. सो Cb.

9) समुत्प A. K. W. स उप B. सडुन्य Cb.

10) पर्याष्ट K. W.

विधानि दुःखानि प्रत्यनुभविष्यति⁽¹⁾ । देवमनुष्यदारिद्र्यमनिष्टसंयोगमिष्टविनाभाविकानि च दुःखानि प्रत्यनुभवति । तत्रैव च दुःखस्कन्धे परिवर्तमानाः क्रीडन्ति रमन्ते परिचारयन्ति नोत्तसन्ति न संत्रसन्ति न संत्रासमापद्यन्ते न बुध्यन्ते न चेतयन्ति⁽²⁾ नोद्विजन्ति न निःसंरणं⁽³⁾ पर्येषन्ते तत्रैव चादीप्तागारसदृशे त्रैधातुके ऽभिरमन्ति तेन तेनैव विधावति ।

6 तेन च मरुता दुःखस्कन्धेनाभ्याकृता न दुःखमनसिकारसंज्ञामुत्पादयति ॥

तत्र शारिपुत्र तथागत एवं पश्यति । घटं खल्वेषां सञ्चानां पिता । मया ह्येते सत्त्वा धस्मादेवैवन्नपान्मरुतो दुःखस्कन्धात्परिमोचयितव्या मया चैषां सञ्चानामप्रमेयमचिर्यं बुद्धज्ञानमुखं दातव्यं येनेते सत्त्वाः क्रीडिष्यन्ति रमिष्यन्ति परिचारयिष्यन्ति विक्रीडितानि च⁽⁵⁾ करिष्यन्ति ॥

10 तत्र शारिपुत्र तथागत एवं पश्यति । सचेदृक्तं ज्ञानबलं ऽस्मीति कृत्वाद्दिवलो ऽस्मीति कृत्वानुपायेषां सञ्चानां तथागतज्ञानबलवैशारद्यानि संश्रावयेयं नेते सत्त्वा एभिर्धर्मनिर्वायेयुः । तत्कस्य हेतोः । अद्यवसिता क्यमी सत्त्वाः पञ्चसु कामगुणेषु⁽⁷⁾ त्रैधातुक-रत्यामपरिमुक्ता ज्ञातिज्ञराव्याधिमरणशोकपरिदेवदुःखदीर्घमनस्योपायासेभ्यो दृश्यन्ते पद्यन्ते तप्यन्ते परितप्यन्ते⁽⁹⁾ । अनिर्धावितास्त्रैधातुकादादीप्तनीर्णपटलशरणनिवेशनसदृशा-
15 त्कथमेते बुद्धज्ञानं परिभोत्स्यन्ते⁽¹¹⁾ ॥

1) भवति A. Ca. Cb. K. W. भविष्यति B.

2) चित्तयति O.

3) निश A. K. निस B. निःश Cb. W. निस्स O.

4) चेभ्यः सत्त्वेभ्य अत्र B.

5) In Cb. K. only.

6) ज्ञान left out in K. W. ज्ञानदर्शन O.

7) A. K. W. add अद्यवसिता क्यमी सत्त्वाम्.

8) के K. W. Cb.

9) Left out in W.

10) Thus O., agreeing with p. 79, l. 9—10. The others have दीप्तशरण-पटलनि°.

11) बुद्धोपुस्तत्र O.

तत्र शारिपुत्र तथागतो यद्यथापि नाम स पुरुषो बाहुबलिकः स्थापयित्वा बा-
 हुबलमुपायकौशल्येन तान्कुमारकास्तस्मादादोसादगारान्निष्कासयेत्त्रिष्कासयित्वा च तेषां
 पश्चाद्दाराणि मरुपायानि⁽⁴⁾ दद्यात् एवमेव शारिपुत्र तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धः
 तथागतज्ञानबलवैशारद्यसमन्वागतः स्थापयित्वा तथागतज्ञानबलवैशारद्यमुपायकौशल्य-
 ज्ञानेनादीप्तज्ञोर्पापलशरणनिवेशनसदशान्त्रैधातुकात्सञ्चानां निष्कासनहेतोस्त्रोणि याना- 5
 न्युपदर्शयति यदुत⁽⁷⁾ श्रावकयानं प्रत्येकबुद्धयानं बोधिसत्त्वयानमिति । त्रिभिश्च यानैः
 सञ्चोभयत्येवं चैषां वदति । मा भवतो ऽस्मिन्नादोसागारसदृशे त्रैधातुके ऽभिरमधं⁽⁸⁾ की-
 नेषु त्रयशब्दगन्धरसस्पर्शेषु । अत्र हि यूपं त्रैधातुके ऽभिरताः पञ्चकामगुणसङ्गतया
 तृष्णाया दृश्यं तप्यथ परितप्यथ⁽⁹⁾ । निर्धावधमस्मान्त्रैधातुकास्त्रोणि यानान्यनुप्राप्त्यथ⁽¹¹⁾
 यदिदं श्रावकयानं प्रत्येकबुद्धयानं बोधिसत्त्वयानमिति । अहं वो ऽत्र स्थाने प्रतिभूहं⁽¹⁰⁾
 वो दास्याम्येतानि त्रोणि यानान्यभियुष्यथे⁽¹³⁾ त्रैधातुकास्त्रिःसरणहेतोः । एवं चैतांस्तोभ-
 यामि । एतानि भोः प्रज्ञा यान्यार्याणि चार्यप्रशस्तानि च महारमणीयकसमन्वागतानि चा-

1) In O. तद्यथा.

2) ष्कासितानि नि A. ष्कामये नि B. ष्कासये नि Cb. ष्कसितानि नि K.
 ष्कामितानि नि W. ष्कामयति O.

3) ष्काम्य चेत्येभ्यः कुमारकेभ्य पश्चा B. ष्कामयित्वा O.

4) दारान्मरुपायानैव B.

5) ंदे A. Ca. Cb. W. त् । ए B.

6) ज्ञान left out in B. Cb. ज्ञानदर्शन O.

7) यदिदं B. Cb. O.

8) भि in A. O. only. ंथ O.

9) In B. O. only.

10) धम् A. त B. K. W. थ Cb. निर्धापय O.

11) Thus O. ंप्राप्नुवन्ति the others.

12) Left out in K. W.

13) थ Cb. O. Correct would be धं.

14) Left out in A. Cb.

कृपणमेतैर्भत्रतः क्रीडिष्यथ रमिष्यथ परिचारयिष्यथ । इन्द्रियबलबोधङ्गध्यानविमोक्त-
समाधिसमापत्तिभिश्च मर्कतो रतिं प्रत्यनुभविष्यथ । मर्कता च सुखसौमनस्येन समन्वा-
गता भविष्यथ ॥

तत्र शारिपुत्र ये सत्त्वाः पण्डितज्ञातीया भवन्ति ते तद्यागतस्य लोकापितुरभिषद्-
5 धत्ति⁽³⁾ । अभिषद्दधित्वा⁽⁴⁾ च तद्यागतशासने ऽभियुज्यन्ते⁽⁵⁾ उद्योगमापद्यन्ते⁽⁶⁾ । तत्र केचित्सत्त्वाः
परधोषश्चानुगमनमाकाङ्क्षाणां⁽⁷⁾ आत्मपरिनिर्वाणहेतोश्चतुरार्यसत्यानुबोधाय तद्यागत-
शासने ऽभियुज्यन्ते⁽⁹⁾ । त उच्यन्ते आवकथानमाकाङ्क्षाणांस्त्रैधातुकात्रिधावन्ति तद्यथापि
नाम तस्मादादीप्ताद्गारादन्यतरे⁽¹⁰⁾ दारका मृगरथमाकाङ्क्षाणां⁽¹¹⁾ निर्धावितः । अन्ये सत्त्वा
अनाचार्यकं ज्ञानं दमश्मथमाकाङ्क्षाणां आत्मपरिनिर्वाणहेतोर्हेतुप्रत्ययानुबोधाय तद्या-
10 गतशासने ऽभियुज्यन्ते⁽¹²⁾ । त उच्यन्ते प्रत्येकबुद्ध्ययानमाकाङ्क्षाणांस्त्रैधातुकात्रिधावन्ति तद्य-
थापि नाम तस्मादादीप्ताद्गारादन्यतरे⁽¹³⁾ दारका अत्ररथमाकाङ्क्षाणां⁽¹⁴⁾ निर्धावितः । अपरे⁽¹⁵⁾

1) भविष्यन्ति B. Cb.

2) तुम् A. K. W. तुर्भाषितम् O.

3) अद्वास्यन्ति B. Cb. O.

4) अद्वाय B. too correct.

5) रूढ्यन्त A. युज्यन्ते K. W. left out in B. Cb. उद्योगमारस्यन्ति O.

6) उद्यो left out in Cb. पत्स्यन्ते B. Cb.

7) नुयामा K.

8) A. Ca. add परित्याग between आत्म and प°.

9) रूढ्यन्ते A. ति Cb. O.

10) र K.

11) B. adds क.

12) ति Cb. O.

13) अगाराद् left out in K. निष्क्रान्ता इति O.

14) K. W. add क.

15) धावति A. K. W.

पुनः सन्नः। सर्वज्ञानं बुद्धज्ञानं⁽¹⁾ स्वयंभुजानमनाचार्यकं⁽²⁾ ज्ञानमाकाङ्क्षाणा ब्रह्मज्ञानकृताय
ब्रह्मज्ञानमुखाय लोकानुकम्पायै मक्तो जनकायस्यार्थाय कृताय मुखाय देवानां च मनुष्या-
णां च सर्वसन्नपरिनिर्वाणकेतोस्तथागतज्ञानबलवैशारद्यानुबोधाय तथागतशासने ऽभि-
पुष्यते । त उच्यते म्हायानमाकाङ्क्षाणास्त्रिधातुकार्निर्धावन्ति । तेन कारणेनोच्यते बो-
धिसन्ना म्हासन्ना इति । तद्यथापि नाम तस्मादादीप्तादगारादन्यतरे दारका गोर्धमा- 8
काङ्क्षाणा निर्धावितोः⁽⁵⁾ ॥

तद्यथापि नाम शारिपुत्र स पुरुषस्ताःकुमारकांस्तस्मादादीप्तादगारात्रिधाविता-
न्दृष्ट्वा नेमस्वस्तिभ्यां⁽⁶⁾ परिमुक्तानभयप्राप्तानिति विदित्वात्मानं च म्हाधनं विदित्वा⁽⁷⁾ तेषां
दारकाणामेकमेव यानमुदारमनुप्रयच्छेत्⁽⁸⁾ एवमेव शारिपुत्र तथागतो ऽप्यर्कन्सम्यक्संबुद्धो
यदा पश्यत्यनेकाः सन्नकोटीस्त्रिधातुकार्परिमुक्ताः दुःखभयैर्बोपद्रवपरिमुक्तास्तथागत- 10
शासने द्वारेण निर्धाविताः परिमुक्ताः सर्वभयोपद्रवकात्तरेभ्यो ऽनर्घितसुखप्राप्ताः। ताने-
ताःशारिपुत्र तस्मिन्समये तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धः प्रभूतो म्हाज्ञानबलवैशारद्यकोश
इति विदित्वा सर्वे धैते ममैव पुत्रा इति ज्ञात्वा बुद्धयानेनैव तान्सन्नान्परिनिर्वापयति । न
च कस्यचित्सन्नस्य प्रत्यात्मिकं परिनिर्वाणं वदति⁽¹³⁾ । सर्वाश्च तान्सन्नास्तथागतपरिनि-

1) Left out in B. Cb.

2) स्वयंभुवस्थानंमाचा A. स्वयंभुजानमनाचा B. Cb. स्वयंभुजः ज्ञानंमाचा K.W.

3) कं left out in Cb.

4) Cb. adds क.

5) ता स्युः A. K. W. निष्क्रान्तामिति O.

6) त्वां W. नेमेण स्वस्तिना O

7) From आत्मानं till विदित्वा left out in Cb. आत्मनश्च W.

8) तेभ्यो दारकेभ्यः एक B.

9) प्रदत्तं । ए A. W. प्रदत्ते । ए K. प्रयच्छेत् । ए B. प्रयच्छेत् Cb. प्रयच्छति O.

10) का सन्नकोटीः A. K. W. का सन्नकोटी B. °कोटीस् O काः सन्नकोट्याम् Cb

11) पूर्णा Cb.

12) तानेमांश्चा A. तानेनांश्चा K W. एता शा B. तमेनांश्चा Cb.

13) वदति B O. वदामि A. Cb. K. W.

र्वाणेन मर्यापरिनिर्वाणेन⁽¹⁾ परिनिर्वापयति⁽²⁾ । ये चापि ते शारिपुत्र सञ्ज्ञास्त्रिधातुकात्परि-
मुक्ता भवन्ति तेषां⁽³⁾ तथागतो ध्यानविमोक्षसमाधिसमापत्ती⁽⁴⁾रिधाणि परममुखानि क्रीड-
नकानि⁽⁵⁾ रमणीयकानि ददाति सर्वाण्येतान्येकवर्णानि । तद्यथापि नाम शारिपुत्र तस्य
पुरुषस्य न मृषावादी भवेत्⁽⁷⁾ त्रीणि यानान्युपदर्शयित्वा तेषां कुमारका⁽⁸⁾णामेकमेव मर्या-
5 यानं सर्वेषां⁽⁹⁾ दत्तं⁽¹⁰⁾ सत्तत्त्वमयं सर्वालंकारविभूषितमेकवर्णमिवोदारयानमेव सर्वेषामग्रया-
नमेव दत्तं भवेत्⁽¹¹⁾ एवमेव शारिपुत्र तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धो न मृषावादी भवति येन
पूर्वमुपायकौशल्येन त्रीणि यानान्युपदर्शयित्वा पश्चान्मर्यापानेनैव सञ्ज्ञान्परिनिर्वापयति ।
तत्कास्य हेतोः । तथागतो हि शारिपुत्र प्रभूतज्ञानबलवैशारद्यकोशकोष्ठागारसमन्वागतः
प्रतिबलः सर्वसञ्ज्ञानां सर्वज्ञज्ञानसरुगतं धर्ममुपदर्शयितुम् । अनेनापि शारिपुत्र पर्यायेणैव
10 वेदितव्यम् । यद्योपायकौशल्यज्ञानाभिनिर्कारैस्तथागत एकमेव मर्यापानं देशयति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥ •

यथा⁽¹²⁾ हि पुरुषस्य भवेद्गारं जीर्णं मरुत्तं⁽¹³⁾ च मुडुर्बलं⁽¹⁴⁾ च ।

विशीर्णं प्रासादं तथा भवेत् स्तम्भाश्च मूलेषु भवेयु पूतिकाः ॥ ३५ ॥

1) Left out in B.

2) पयामि Cb.

3) तेभ्यस्त B.

4) तिरा A. K. W. तीं घा B. तय घा Cb. तयः घा O

5) रा A. K. W.

6) एतानि in B. only.

7) भवति । येन Cb. O.

8) तेभ्यः कुमारकाभ्यः B.

9) सर्वेभ्यो B.

10) दत्तं A. B. Ca Cb. O. दद्यात्तं K. दद्यात् W.

11) Left out in O. B. Cb.

12) यथा K. O. तथा A. B. Ca. Cb. W.

13) All but O. मरुत्तं.

14) मुडुर्बलं च A. B. Cb. मुडुर्बलं च K. O. मुडुर्बलश्च W.

गवान्कर्म्या गडितैकदेशो⁽¹⁾ विशोर्ण कुड्यं कटलेपनं च ।

शीर्णप्रवृद्धं⁽²⁾ धृतवेदिकं च तृणाच्छर्दं सर्वत श्योपतत्तम् ॥ ४० ॥

शतान पञ्चान अन्नकानां श्रवामु सो तत्र भवेत प्राणिनाम्⁽³⁾ ।

बद्ध्नि च⁽⁴⁾ निष्कुटसंकटानि⁽⁵⁾ उच्चारपूर्णानि जुगुप्सितानि ॥ ४१ ॥

गोपानसी विगडित तत्र सर्वा कुड्याश्च भित्तोश्च तथैव स्रस्ताः ।

5

गृधाण कोट्यो निवसन्ति तत्र पारावतोलूकं तथान्यपत्तिणः ॥ ४२ ॥

श्री⁽⁶⁾विषा दारुण तत्र सन्ति देशे प्रदेशेषु महाविषोयाः ।

विचित्रिका वृश्चिक मूषिकाश्च एतानि⁽⁷⁾ श्रवामु मुडुष्टप्राणिनाम् ॥ ४३ ॥

देशे च देशे अमनुष्य⁽⁸⁾ भूयो उच्चारप्रत्नावविनाशितं च ।

कृमिकोटखद्योतकपूतिकं च श्रभिः प्रगालैश्च⁽⁹⁾ निनादितं च ॥ ४४ ॥

10

भेरुपडका दारुण तत्र सन्ति मनुष्यकुणपानि विभक्तपत्तः⁽¹¹⁾ ।

तेषां च निर्पाणु प्रतीतमाणाः श्रानाः⁽¹²⁾ प्रगालाश्च वसन्त्यनेके ॥ ४५ ॥

ते दुर्बला नित्यं लुधाभिभूता देशेषु देशेषु विखादमानाः⁽¹³⁾ ।

कलकं करोत्ताश्च निनादयन्ति सुभैरवं तद्गुरुमेवद्रपम् ॥ ४६ ॥

1) MSS. शी, but O. quite different.

2) प्रवृद्धोद्धृत O.

3) All but O. तेषाम्.

4) All but O. चा.

5) O. संकुटानि.

6) श्री B. Ca. Cb. K. W. श्री A. O.

7) ने K. विविधान O.

8) रूपो अमनुष्य (i. e. नोज्ञा) भूमयः O. To read अमनुष्यभूमयो?

9) All but O. रैश्च

10) निनादितं A. विनासितं B. Cb. निनादितं Ca. K. O. निनादिच्च W.

11) ये भक्तपत्ति O.

12) श्रानाः A. O. श्राना B. Cb. K. W.

13) विषादमाणाः A.

सुरीद्रचिता पि वसन्ति यत्ता मनुष्यकुण्डानि विकड्डमानाः ।

देशेषु देशेषु वसन्ति तत्र शतापदी⁽¹⁾ गोवसकाश्च⁽²⁾ व्याडाः ॥ ४७ ॥

देशेषु देशेषु च⁽³⁾ नितिपत्ति ते पोतकान्यालपनानि⁽⁴⁾ कृत्वा ।

न्यस्तानि न्यस्तानि च तानि तेषां ते यत्त भूयो परिभक्तयत्ति ॥ ४८ ॥

४ यदा च ते यत्त भवन्ति तृप्ताः परसन्न खादित्व सुरीद्रचिताः ।

परसन्नमांसैः परितृप्तगात्राः कलकं तदा तत्र करोति तीव्रम् ॥ ४९ ॥

विधस्तलेनेषु⁽⁵⁾ वसन्ति तत्र कुम्भाण्डका दारुणरौद्रचिताः ।

वितस्तिमात्रास्तथ कृत्तमात्रा द्विकृत्तमात्राश्चनुचङ्कमत्ति⁽⁶⁾ ॥ ५० ॥

ते चापि शानान्परिगृह्य पादिरूतानकान्⁽⁷⁾ कृत् तथैव भूमौ ।

10 ग्रीवासु चोत्पीड्य वितंसयन्तो⁽⁸⁾ व्यायासयन्तश्च⁽⁹⁾ र्गमन्ति तत्र ॥ ५१ ॥

नानाश्च कृष्णाश्च तथैव दुर्बला उच्चा मरुत्ताश्च⁽¹⁰⁾ वसन्ति प्रेताः ।

त्रिघत्सिता भोजन मार्गमाणा घातस्वरं क्रन्दिषु तत्र तत्र ॥ ५२ ॥

सूचीमुखा गोणमुखाश्च केचित् मनुष्यमात्रास्तथ शानमात्राः ।

प्रकीर्णकेशाश्च करोति शब्दमाकारतृष्णापरिदृश्यमानाः ॥ ५३ ॥

1) शतपादिका O.

2) All गोणा.

3) परि B. Ca. Cb. पनि O.

4) ना A. B. का Cb. O.; left out in K. W.

5) MSS. लयनेषु; but O. उर्धस्थले तत्र.

6) °त्रामनु° O., the m being a means to avoid hiatus.

7) कां A. Cb. K. W. कं B. कानि O.

8) श्वभत्सयन्तो A. K. च भंसमत्त B. विभर्त्सत्त Ca. च भर्त्सत्त Cb. श्व तत्स-
मत्तो W. Our r. conjectural.

9) व्यश्चायपंतश्च A. वस्यायसंतश्च B. व्यसायपंतश्च Ca. व्यसायंतश्च Cb. व्य-
स्वावगतश्च K. W. वव्यापयत्तिश्च O. Our r. conjectural.

10) All but O. मरुत्ता°.

11) त्। श्रम A. K. W. त्। श्र B. त्। म Cb. न्म Ca. O. वक्र for मात्र in O

चतुर्दिशं चात्र विलोकयन्ति गवांश्च⁽¹⁾ उच्छोकनकेकि नित्यम् ।
 ते यत्प्रेताश्च पिशाचकाश्च गृधाश्च घाकार् गवेषमाणाः ॥ ५४ ॥
 एतादृशं भैरवु⁽²⁾ तद्गृहं भवेत् मरुत्तमुच्चं च सुदुर्बलं च ।
 विजर्जरं दुर्बलमिवरे⁽³⁾ च पुरुषस्य एकस्य परिग्रहं भवेत् ॥ ५५ ॥
 स च बाह्यतः स्यात्पुरुषो गृहस्य निवेशने तच्च भवेत्प्रदीप्तम् ।
 मरुत्ता समन्तेन चतुर्दिशं च श्वात्तासकृत्तैः परिदीप्यमानम् ॥ ५६ ॥
 वंशाश्च दात्राणि च अग्नितापिताः करोन्ति शब्दं गुरुकं सुभैरवम् ।
 प्रदीप्तं स्तम्भाश्च तथैव भित्तयो यत्ताश्च प्रेताश्च मुचन्ति नादम् ॥ ५७ ॥
 संलूषिता गृधशताश्च भूयः⁽⁴⁾ कुम्भाण्डकाः श्लोष्ठमुखा धमन्ति ।
 समन्ततो व्याडशताश्च तत्र नदन्ति क्रोशन्ति च दृश्यमानाः ॥ ५८ ॥
 पिशाचकास्तत्र बहू धमन्ति संतापिता अग्निं मन्दपुण्याः ।
 दत्तेहि पाटिब ते⁽⁵⁾ अन्यमन्यं रुधिरेण सिञ्चन्ति च दृश्यमानाः ॥ ५९ ॥
 भैरुण्डका कालगताश्च तत्र खादन्ति सत्त्वाश्च ते अन्यमन्यम् ।
 उच्चारं दृश्यत्यमनोत्तमगन्धः प्रवापते⁽⁶⁾ लोकि चतुर्दिशासु ॥ ६० ॥

5

10

- 1) ते Cb.
- 2) वु K. W. च A. B. Cb. O.
- 3) भित्तु A. K. W. दुर्बल B. Cb.
- 4) All but O. भैरवं. भिज्जति O.
- 5) Left out in W.
- 6) Left out in B. K.
- 7) ना in all MSS. but O.
- 8) संलूषिता O. (Skr. स्वलोपिता). The others but K. तू.
- 9) भूतं A. भूवन् B. Cb. W. भूवम् K. भूयः O.
- 10) चाष्ट A. प्रोष्ट B. श्लोष्ट Cb. पाण्ड K. W. तत्र बहू O.
- 11) ना K. W.
- 12) नमत्पुण्याः O., r. °न अ° with shortening of ā before a vowel.
- 13) ते A. Ca. Cb. K. W. न B
- 14) प्रदायती O.

शतापदीयो प्रपलायमानाः कुम्भापउकास्ताः⁽¹⁾ परिभक्तयन्ति ।
 प्रदीप्तकेशाश्च धमन्ति⁽²⁾ प्रेताः तुधाय दाक्तेन⁽³⁾ च दक्षमानाः ॥ ६१ ॥
 एतादृशं भैरव तन्निवेशनं ज्वालासक्तमैर्किं विनिश्चरद्भिः⁽⁴⁾ ।
 पुरुषश्च सो तस्य गृक्ष्य स्वामी द्वारस्मि अस्थामि विपश्यमानः⁽⁵⁾ ॥ ६२ ॥
 5 प्रृणोति चासौ स्वके⁽⁶⁾ घत्र पुत्रान्क्रीडापिनः क्रीडनसक्तबुद्धीन् ।
 रमन्ति ते क्रीडनकप्रमत्ता⁽⁸⁾ पथापि बाला अविज्ञानमानाः ॥ ६३ ॥
 श्रुत्वा च सो⁽⁹⁾ तत्र प्रविष्टुं त्तिप्रं प्रमोचनार्थाय तदात्मज्ञानाम् ।
 मा मक्ष्य बाला इमि सर्वदारका दक्ष्येयु नश्येयु च त्तिप्रमेव ॥ ६४ ॥
 स भाषते तेषमगारदोषान्दुःखं इदं भोः कुलपुत्र दाह्याम् ।
 10 विविधाश्च सञ्चेदुं अयं च अयिं मरुत्तिका⁽¹⁰⁾ दुःखपरंपरात्रिं⁽¹¹⁾ ॥ ६५ ॥
 अशीविषा यत्त सुरीद्रचित्ताः कुम्भापउप्रेता बह्वो वसन्ति ।
 भेरुपउका अज्ञानप्रगालसंधा गृध्राश्च आकार गवेषमाणाः⁽¹⁸⁾ ॥ ६६ ॥
 एतादृशात्रं⁽¹⁴⁾ बह्वो वसन्ति विनापि चायैः⁽¹⁵⁾ परमं सुभैरवम् ।
 दुःखं इदं केवलमेवत्रपं समत्ततशायिरपं प्रदीप्तः ॥ ६७ ॥

1) MSS. तान्य.

2) भवन्ति A. K. W. धमन्ति B. Cb. O.

3) दाक्तेन A. K. W. दाक्तेन B. Cb.

4) शरन्ति A. °म्राणि °शरन्ति O.

5) ना A. B. W. नाः Cb. K. नः O.

6) MSS. स्वकमत्र, the e short before vowel. The r. in O. quite different.

7) श A. र B. Cb. स K. W.

8) MSS. तान् and तान्. O. different.

9) सो B. स O. The others सौ.

10) अयि A. K. W. अयो B. Cb. अयिर Ca. O.

11) All but O. मरुत्°.

12) रातु Cb.

13) All but O. र्.

14) शास्मि A. K. W. शास्तत्र B. शातत्र Cb. शात्र O.

15) All but O. चायय.

ते घोषमानास्तथ बालबुद्धयः कुमारकाः क्रीडनके प्रमत्ताः ।
 न चित्तयत्ते पितरं भणत्तं न चापि तेषां मनसीकरोति ॥ ६८ ॥
 पुरुषश्च सो तत्र तदा विचित्तयेत्मुहुःखितो ऽस्मिं इह पुत्रचित्तया ।
 किं मन्थ पुत्रेहि अयुत्रकस्य मा नाम दक्षेपुरिकाग्निना इमे ॥ ६९ ॥
 उपायं⁽²⁾ सो चित्तपि तस्मिं⁽⁸⁾ काले लुब्धा⁽⁴⁾ इमे क्रीडनकेषु बालाः ।
 न चात्र क्रीडा च रती⁽⁵⁾ च काचिद्बालान को यादृशु मूढभावः ॥ ७० ॥
 स तानवोचच्छृणुथा⁽⁶⁾ कुमारका नानाविधा यानक यां ममास्ति ।
 मृगैरज्ञैर्गोणवैश्च युक्ता उच्चा मरुता⁽⁸⁾ समलंकृता⁽⁹⁾ च ॥ ७१ ॥
 तां⁽¹⁰⁾ बान्धतो अस्य निवेशनस्य निर्धावथा तेहि करोथ⁽¹¹⁾ कार्यम् ।
 युष्माकमर्थं मय कारितानि निर्याथ तेस्तुष्टमनाः समेत्य ॥ ७२ ॥
 ते यान एतादृशका⁽¹²⁾ निशाम्य⁽¹³⁾ आरब्धवीर्यास्वरिता किं भूता ।
 निर्धावितास्तत्क्षणमेव सर्वे⁽¹⁵⁾ आकाश तिष्ठन्ति दुःखेन मृक्ताः⁽¹⁶⁾ ॥ ७३ ॥

5

10

- 1) All but O. स्मो.
- 2) All but O. उपायि.
- 3) स्मिं A. Cb. W.
- 4) यथा Cb.
- 5) All but O. चरतीव.
- 6) था B. Cb O. The rest ता.
- 7) यो A. W. ये B. Cb. या K.
- 8) All but O. कृताः.
- 9) युक्ता O. ताश्च the rest.
- 10) All ते
- 11) कुरुथ A. Cb. W. कुरुथ K. कुरुथ B करोथ O.
- 12) MSS. कान्.
- 13) All but O. लब्ध.
- 14) एता भवित्वा O. एतंकि भूता the others.
- 15) र्वे Cb.
- 16) शा A. Cb. W. स K. सि B.
- 17) All but O. add च.
- 18) All दुः.
- 19) न in B. only. विप्रमु Cb. O.

पुरुषश्च सो निर्गतिं⁽¹⁾ दृष्ट्वा दारकान्ग्रामस्य मध्ये स्थितु चत्वरस्मिन्⁽²⁾ ।
उपविश्य सिंकासनं तानुवाच स्रक्तो स्रक्त्वे निर्वृतु स्रक्तं मार्षाः⁽³⁾ ॥ ७४ ॥

ये दुःखलब्धा मम ते तपस्विनः पुत्राः प्रिया शोरस विंश बालाः ।
ते दारुणे दुर्गमृक्ते अभूवन्बहुजन्तुपूर्णं च सुभैरवे च ॥ ७५ ॥

5 आदीप्तके ज्वालसदृशपूर्णो रता च ते क्रीडरतीषु घासन् ।
मया च ते मोचितं स्रक्तं सर्वे येनाह निर्वाणुः⁽⁵⁾ समागतो ऽथ ॥ ७६ ॥

सुखस्थितं तं⁽⁶⁾ पितरं विदित्वा उपगम्य ते दारक एवमाहुः ।

ददाहि नस्तात यथाभिभाषितं त्रिविधानि यानानि मनोरमाणि ॥ ७७ ॥

सचेत्तव सत्यक तातं सर्वं यद्भाषितं तत्र निवेशने ते⁽⁸⁾ ।

10 त्रिविधानि यानानि⁽⁹⁾ ह्ये संप्रदास्ये ददस्व कालो ऽयमिहाथ तेषाम् ॥ ७८

पुरुषश्च सो कोशबली भवेत् सुवर्णात्रय्यामृषामुक्तिकस्य ।

द्विरप्य दासाश्च स्रक्तपकाः स्युरूपस्थापकाः⁽¹²⁾ नेकविधानयाना⁽¹³⁾ ॥ ७९ ॥

1) O. त, the rest तु. निर्गतिनिर्गते, Skr. निर्गतान्.

2) O. चरे the others चरेस्मिन्.

3) मार्षा A. K. W. सर्वाः B. सखाः Cb. मार्षा O.

4) मय A. मम O. मयि the rest.

5) णमुपा B. Cb. निर्वृत स्रक्तं मार्षाः O.

6) च A. K. W. तं B. left out in Cb.

7) सचैव तं सत्यं कर्तुता च A. W. सचैवकं सत्यक तात B. सर्वे ते सत्यक तात Cb. सचेत्तव सत्य ददाहि तात O

8) ति B. नस्मि O.

9) ह्ये A. K. W. च B. चो Cb.

10) त् Cb. K. विदित्वा O.

11) मुक्ति Cb. O. मौक्ति K. W. मुक्त Ca. A. B.

12) उपस्थपेस्य O. उपस्थान स्रक्ते the others. Our reading conjectural.

13) MSS. यानान् and यानम्.

रत्नामया गोणारथा विशिष्टाः सवेदिकाः किङ्किणिजालनदाः ।

कृत्रघ्ननेभिः समलंकृताश्च मुक्तामणीजालिकद्वादिताश्च⁽¹⁾ ॥ ८० ॥

सुवर्णपुष्पाणां⁽²⁾ कृतैश्च दामिर्देशेषु देशेषु प्रलम्बमनिः ।

वस्त्रैरुद्गैः परिसंवृताश्च प्रत्यास्तृता डुप्यवैश्च शुक्लैः ॥ ८१ ॥

मृडकान पट्टान तथैव तत्र वर्तूलिकासंस्तृतं पेक्त्ते रथाः ।

प्रत्यास्तृताः कोटिसकृन्मूल्यैर्वैश्च कोच्चैर्बककंसलत्तणैः⁽³⁾ ॥ ८२ ॥

श्वेताः सुपुष्टा⁽⁵⁾ बलवत्त गोणा मरुप्रमाणा घभिर्दर्शनीयाः ।

ये योजिता रत्नरथेषु तेषु परिगृहीताः पुरुषैरनेकैः ॥ ८३ ॥

एतादृशान्तो पुरुषो ददाति पुत्राण सर्वाण वरान्विशिष्टान् ।

ते चापि तुष्टान्तमनाश्च तेहि दिशाश्च विदिशाश्च भ्रजन्ति क्रीडकाः ॥ ८४ ॥

एवमेव⁽⁶⁾ हे शारिसुता मरुर्षी सञ्चान त्राणञ्च पिता च भोमि ।

पुत्राश्च ते⁽⁷⁾ प्राणिन सर्वि मरुत्त्रैधातुके कामविलग्न बालाः ॥ ८५ ॥

त्रैधातुकं⁽⁸⁾ च पथ तन्निवेशनं सुभैरवं डुःखशताभिकीर्णम् ।

अशेषतः⁽⁹⁾ प्रस्वलितं समत्ताऽज्ञातीजराव्याधिगतैरनेकैः ॥ ८६ ॥

1) Instead of the Nominatives here and in the next following vs. the MSS. have Accusatives.

2) Sic O.; डुप्या the rest. सकृन् for कृतैश्च O.

3) All but O. संस्वृत.

4) कोट्टाम् A. कोट् B. कोटा Cb. कोडम् K. कोट् W. कोट्यै O. Cur r. conjectural; cp. कोच्च Divyāvadāna 553, 2; Pāli *koच्चा*, Skr. कूर्च.

5) Sic O.; सुपुष्ट्या the rest.

6) एवमेव हे A. Ca. Cb. K. W. एवमेव हे B.

7) मे A. B. K. W. ते Cb.

8) वा A.

9) Sic O.; अशेषतं the rest.

- अहं⁽¹⁾ च त्रैधातुकमुक्तं शाक्तो⁽²⁾ एकाक्षस्थायो पवने⁽³⁾ वसामि ।
 त्रैधातुकं च ममिदं परिग्रहो ये ऋत्र दक्षति⁽⁴⁾ ममैति पुत्राः ॥ ८७ ॥
 अहं च आदीनिव तत्र दर्शयो⁽⁵⁾ विदित्वा त्राणां अहमेव चैषाम् ।
 न चैव मे ते श्रुणि सर्वि बाला यथापि कामेषु विलग्नबुद्धयः ॥ ८८ ॥
 5 उपायकौशल्यमहं प्रयोजयी यानानि त्रीणि प्रवदामि चैषाम् ।
 ज्ञात्वा च त्रैधातुकि नेकदोषान्निर्धावनार्थाय⁽⁷⁾ वदाम्युपायम् ॥ ८९ ॥
 मां चैव ये निश्चित भोक्ति पुत्राः षडभिस्तत्रैविद्यमकानुभावाः ।
 प्रत्येकबुद्ध्याश्च भवन्ति ये ऽत्र अविवर्तिका⁽⁹⁾ ये चिह्नं बोधिसत्त्वाः ॥ ९० ॥
 समान पुत्राणां⁽¹¹⁾ तेष तत्क्षणमिमेन दृष्टान्तरेण परिउतं⁽¹²⁾ ।
 10 वदामि एकं⁽¹³⁾ श्मु बुद्धानं परिगृह्यथा सर्वि जिना भविष्यथ ॥ ९१ ॥
 तच्च⁽¹⁴⁾ वरिष्ठं सुमनोरमं च विशिष्टरूपं चिह्नं⁽¹⁵⁾ सर्वलोके ।
 बुद्धान ज्ञानं द्विपदेत्तमानामुदाररूपं तथ वन्दनीयम् ॥ ९२ ॥ •

1) From त्रै° till वसामि left out in K.

2) तो A. W. O. तः B. तो Cb.

3) All but O. °ह वने. Cp Mahāvastu II, 372, and Pāli *pavana*.

4) मे A. B. Ca. Cb. मै K. W.

5) वु A. K. W.

6) यो A. Cb. यि B. यी B. Ca. दर्शी K. W.

7) नै K. W. निर्धापनार्थाय O.

8) सिद्धावनास्थाय Cb. or निर्धावनार्थाय, see Kern's version, p. 88, note.
The rest निर्वापना°.

9) All but O. अवेव°.

10) ये चिह्नं A. ये चिह्नं B. ये हि च Cb. यो चिह्नं K. या चिह्नं W.

11) नाहु A. K. W. णहु Ca. णहु B. नहु Cb. O.

12) तां A. K. W. ता B. Cb. कोलित O.

13) वर B. K. W.

14) तं च A. तथा B. तं चो Cb. तं चा K. W. तं चैव इष्टं O.

15) चिह्नं in all MSS. cp. verse 90 above.

बलानि ध्यानानि तथा विमोक्षाः समाधिनां कोटिशता चनेका⁽¹⁾ ।

अथ रथो ईदृशको वरिष्ठो रमन्ति येन सद् बुद्धपुत्राः ॥ १३ ॥

क्रीडन्ति एतेन तपोत्ति⁽³⁾ रात्रयो दिवसांश्च पतानृतवो ऽथ मासान् ।

संबत्सरागतत्तर्काल्पमेव⁽⁴⁾ च तपोत्ति⁽⁸⁾ कल्पान सद्स्रकोट्यः ॥ १४ ॥

रत्नामयं यानमिदं वरिष्ठं गच्छन्ति येन इह बोधिमाण्डे ।

विक्रीडमाना बद्धबोधिसत्त्वा ये च श्रृणोन्ति सुगतस्य आचकाः ॥ १५ ॥

एवं प्रज्ञानादि त्वमद्य तिष्य नास्तीह यानं द्वितिषं⁽⁷⁾ कर्त्तुं चित् ।

दिशो दश सर्वं गवेषयित्वा स्थाप्येतुपायं⁽⁸⁾ पुरुषोत्तमानाम् ॥ १६ ॥

पुत्रा मम पूयमहं पिता वो मया च निष्कासित पूय दुःखात् ।

परिदृश्यमाना बद्धकल्पकोट्यस्त्रिधातुवातो भयभैरवातः⁽¹⁰⁾ ॥ १७ ॥

एवं च हं तत्र वदामि निर्वृतिमनिर्वृता पूय तथैव चाद्य ।

संसारदुःखादिह पूय मुक्ता बौद्धं⁽¹²⁾ तु यानं च गवेषितव्यम् ॥ १८ ॥

10

1) शतां च नैके A. K. शताश्च नैके B. Cb. शता च नैके W. सद्स्रनेका O.

2) A. Ca. K. W. have येनेह.

3) Sic O.; तपोत्ति the others.

4) All but O. कल्प एव.

5) इह A. Cb. K. बद्ध B. left out in W.

6) ति A. B. Cb. O. तो K. W. To r. चो or चा for च.

7) ती A. B. K. W. ति Cb.

8) स्थाप्येतुपायं A. स्थापित्व नामं B. स्थाप्येतुपायं Cb. स्थाप्येतुपायं h.

स्थाप्येतुपायं W. स्थाप्य उपायं O. Cp. Pali *thapetvā*.

9) गृ A. Cb.

10) भौवात् O.; preferable.

11) अत्र K. W.

12) बौध A. W. बौद्ध B. Cb. बौध K. बोधाय O.

ये बोधिसत्त्वाश्च इहास्ति केचिच्छृण्वन्ति सर्वे मम बुद्धनेत्रोम्⁽¹⁾
 उपायकौशल्यमिदं जिनस्य येनो विनेति⁽²⁾ बहुबोधिसत्त्वान् ॥ ११ ॥
 कृतिषु कामेषु जुगुप्सितेषु रता यदा भोत्तिमि पत्र सत्त्वाः ।
 दुःखं तदा भाषति लोकनायको अनन्यथावादिरिक्तार्थसत्यम् ॥ १०० ॥
 5 ये चापि दुःखस्य घ्नानमाना मूलं न पश्यन्ति क्व बालबुद्धयः ।
 मार्गं हि तेषामनुदर्शयामि समुदागमस्तृष्णा दुःखस्य संभवः ॥ १०१ ॥
 तृष्णानिरोधार्थं सदा अनिश्चिता निरोधसत्यं तृतिथं⁽⁷⁾ इह मे ।
 अनन्यथा येन च मुच्यते नरो मार्गं हि भावित्व विमुक्त भोति ॥ १०२ ॥
 कुतश्च ते शारिसुता विमुक्ता⁽⁸⁾ घ्नन्तप्राकृतु विमुक्त भोत्ति ।
 10 न च ताव ते सर्वतं मुक्त भोत्ति घनिर्वृतास्तान्वदतीक नायकः ॥ १०३ ॥
 किंकारणं नास्य वदामि मोक्षमप्राप्तिमामुत्तममद्यबोधिम् ।
 ममैष हृन्दो घञ्जु धर्मराज्ञा सुखापनार्थायिक लोकि ज्ञातः ॥ १०४ ॥
 इय शारिपुत्र मम धर्ममुद्रा या पश्यकाले ममं⁽¹²⁾ अद्य भाषिता ।
 कृताय लोकस्य सदेवकस्य दिशामु विदिशामु⁽¹³⁾ च देशयस्व ॥ १०५ ॥

1) त्रौ Cb. त्रीन् A. Ca. K. W. धर्मनेत्रोः O.

2) ये बुद्धनेत्री W. पथा विनेति O. येनो विनेत्री the rest.

3) अत्र B. Cb.

4) सर्वा Cb. रमन्ति ये तत्र बहूनि बालाः O.

5) समुदागम seems here to be used as another name for समुद्रय, or beginning, origin; cp. Pāli.

6) Sic B. दुःखस्य the rest.

7) इह A. इमं B. इयं Cb. K. W. ममेदम् O.

8) घ्न in B. O. only; घ्नन्तेभिर्वा O.

9) त A. Cb. O. त्र K. W.

10) नायकाः O.; the others विनायकाः.

11) पश्चिमके कालि Cb. पश्चिमकालि K.

12) All but O. मयाद्य.

13) प्रकाशयस्व O. Kumārajiwa seems to read न instead of च as he translates

यथापि ते भाषति काश्चि सन्नो अनुमोदयामोति वदेत वाचम् ।

मूर्धन चेद् प्रतिगृह्य सूत्रं अविवर्तिकं तं नरु धारयेस्त्वम् ॥ १०६ ॥

दष्टाश्च⁽³⁾ तेन⁽⁴⁾ पुरिमास्तथागताः सत्कारु तेषां च कृतो अभूषि⁽⁵⁾ ।

श्रुतश्च धर्मो घयमेवद्वयो य एत सूत्रं अभिषद्दधेत ॥ १०७ ॥

अरुं च त्वं चैव भवेत दष्टो अर्थं च सर्वो मम भित्तुसंघः ।

5

दष्टाश्च सर्वे इमि बोधिसत्त्वा ये अदधे भाषितमग्र मरुह्यम् ॥ १०८ ॥

सूत्रं इमं बालजनप्रमोक्तं⁽⁶⁾मभिज्ञ ज्ञात्वा न ममैत⁽⁷⁾ भाषितम् ।

त्रिषयो हि नैवास्तिक आवकाणां प्रत्येकबुद्धान गतिर्न चात्र ॥ १०९ ॥

अधिमुक्तिसारस्तुव शारिपुत्र किं वा पुनर्मरुह्य इमे ऽन्यश्चावकाः⁽⁸⁾ ।

एते ऽपि अद्वाप ममैव यान्ति प्रत्यात्मिकं ज्ञानु न चैव चिद्यते ॥ ११० ॥

10

मा चैव त्वं स्तम्भिषु मा च मानिषु मायुक्तयोगिन वदेसि एतत्⁽⁹⁾ ।

बाला हि कामेषु सदा प्रमत्ता अज्ञानका धर्मु क्षिप्यु भाषितम् ॥ १११ ॥

उपायकौशल्य क्षिपित्व मरुह्यं वा बुद्धनेत्री सद् लोकि संस्थिता ।

भृङ्गाटं करित्वान क्षिपित्व याने विपाङ्गा तस्येक शृणोहि तीव्रम् ॥ ११२ ॥

1) सन्नः । अनु A. B. K. W. O. सर्वः । अनु Ob. सन्नो ऽनु Ca

2) नरु धारयाहि O.

3) Sic O.; दष्टा च the rest.

4) तेन A. Cb. K. W. O. तेनो B.

5) भविष्यति A. B. अभूवन् Cb. K. W. अभूषि O.

6) कं । अ A. K. W. कर्त्तुं । अ Cb. O. बोधनं । अ B

7) Sic O.; हि मि एव तु A. हि मि एव Cb. W. एवं K. ममैव Ob.

8) का in all MSS.

9) एव तत् A. एतं B. एव Cb. एतत् K. W. The r. in O. is 'ग्नीषु ब्रवा-

हि सूत्रम्.

10) धर्म प्रतिक्षिपति O.

11) क B. Cb. O.

त्तिपित्त्र सूत्रं इमेवद्वयं मयि तिष्ठमाने परिनिर्वृते वा ।
 गिनूषु वा तेषु खिलानि कृत्वा तेषां विपाकं ममिह⁽¹⁾ ऋणोक्तिं⁽³⁾ ॥ ११३ ॥
 द्युत्वा मनुष्येषु अवीचि तेषां प्रतिष्ठ भोती परिपूर्णाकल्पान् ।
 ततश्च भूयो उत्तरकल्पनेकाश्च्युताश्च तत्र प्रपतन्ति⁽⁴⁾ बालाः ॥ ११४ ॥
 5 पदा च नरकेषु⁽⁵⁾ द्युता भवन्ति ततश्च तिर्यन्तु⁽⁶⁾ व्रजन्ति भूयः ।
 सुडुर्बलाः श्वानप्रमृगालभूताः परेषु⁽⁷⁾ क्रीडापनका भवन्ति ॥ ११५ ॥
 वर्षानि ते कालक तत्र भोन्ति कल्माषका⁽⁸⁾ ब्राह्मिक⁽⁹⁾ कण्डुलाश्च ।
 निर्लामका दुर्बल भोन्ति भूयो विद्वेषमाणा मम अग्रबोधिम ॥ ११६ ॥
 बुगुत्सिता प्राणिषु नित्यं भोन्ति लोष्टप्रकाराभिकृता रुदन्तः ।
 10 दण्डेषु⁽¹⁰⁾ संत्रासित तत्र तत्र लुधाविपासाकृतं शुष्कगात्राः ॥ ११७ ॥
 उष्ट्राश्च वा गर्दभ भोन्ति भूयो भारं वहन्तः कशदण्डताडिताः ।
 आहारचित्तमनुचित्तपत्तो ये बुद्धनेत्री⁽¹¹⁾ त्तिपि बालबुद्धयः ॥ ११८ ॥
 पुनश्च ते क्रोष्टुक भोन्ति⁽¹²⁾ तत्र बीभत्सकाः⁽¹³⁾ काणुक कण्डुलाश्च ।
 उत्पठिता यामकुमारकेहि लोष्टप्रकाराभिकृताश्च बालाः ॥ ११९ ॥

1) विपाकममिहं A. W. विपाकममिहं B. विपाकं ममिहं Cb. O. विपाक-
मिहं K. Perhaps originally इहं in the sense of «now».

2) अथ A. K. W. O.

3) उत्तरनेककल्पान् B. ऽनेकाश् A. K. W.

4) व्रजन्ति Cb. द्युताश्च्युतास्तत्र पतन्ति O. preferable.

5) नरकेभ्य O.

6) तिर्यग्गती ते पुनरेव यान्ति O.

7) Sic O.; परेषु the rest.

8) अथ A. Cb. K. W. आ B.

9) एतु A. B. K. W. एतु Cb. लुडुलका व्रणोत्सता O.

10) दण्डेन O. दण्डेषु perhaps a misread दण्डेहि.

11) R. ऽनेत्रो ?

12) तु A. K. W. भोन्ति B. शांति Cb.

13) विभत्स A. भीभत्स B. K. W. भभित्स Cb.

ततश्चयवितान च भूयु बालाः पञ्चाशतीनां सम योजनानाम् ।
दीर्घात्मभावा हि भवन्ति प्राणिनो जडाश्च मूढाः परिवर्तमानाः ॥ १२० ॥
अपादका भोति च कोउसक्किनो⁽¹⁾ विष्वाद्यमाना बहुप्राणिकोटिभिः ।
मुदारूपां ते अनुभोति वेदनां त्रिपित्त सूत्रं इमेवद्वयम् ॥ १२१ ॥
पुरुषात्मभावं च यदा लभन्ते ते कुण्डका लङ्क भोति तत्र ।
कुन्नाथ काणा च जडा जघन्या अश्रद्धत्ता⁽²⁾ इम सूत्र मन्थम् ॥ १२२ ॥
अप्रत्यनीयाश्च भवन्ति लोके पूती मुखात्तेषु⁽³⁾ प्रवाति गन्धः⁽⁴⁾ ।
पतयको उक्रमि⁽⁵⁾ तेषु⁽⁶⁾ कापे अश्रद्धत्तानिम⁽⁷⁾ बुद्धबोधिम⁽⁸⁾ ॥ १२३ ॥
दरिद्रका प्रेषणकारकाश्च उपस्थायका नित्य परस्य दुर्बलाः⁽⁹⁾ ।
आबाध तेषां बहुकाश्च भोति अनाथभूता विकृति लोके ॥ १२४ ॥
यस्यैव ते तत्र करोति सेवनामदातुकामो भवती स तेषाम् ।
दत्तं पि चो⁽¹⁰⁾ नश्यति तिप्रमेव फलं हि पापस्य इमेवद्वयम् ॥ १२५ ॥

10

1) कोत्रशक्तिणो A. कोधिसंज्ञानः B. कोउसक्किना Cb. कोउसक्किणो K.
कोउसक्किणो W. कोउसर्पि O.

2) ल A. Cb. K. W. O. ला B. For कुण्डका O. has खड्का.

3) धत्ता Cb. धिता O.

4) का Cb.

5) षु Cb.

6) नित्यं Cb.

7) उक्रमि A. Cb. K. O. अक्रमि B. उयमि W.

8) षु A. W.

9) तानि मम A. तानिम B. K. W. तानि मम Cb.

10) ला in all MSS. The original Prākṛt had, of course, no visarga. Cp. का-
णा च for Skr. काणाश्च १२२. Likewise दरिद्रका.

11) ति K. W.

12) चो A. B. K. W. चा Cb. The lengthening here not necessary. The
reading in O. quite different

- यच्चापि⁽¹⁾ ते तत्र लभन्ति शीषधं सुपुक्कद्रपं कुशलैकिं दत्तम् ।
 तेनापि तेषां ह्यनु भूय वर्धते सो व्याधिरत्तं न कदाचि गच्छति ॥ १२६ ॥
 अन्यैकिं चौर्याणि कृतानि भोत्ति उमराथं⁽²⁾ डिम्बास्तथ विद्यकाश ।
 द्रव्यापकृशाश्च कृतास्तथान्यैर्निपतन्ति तस्योपरि⁽³⁾ पापकर्मणाः ॥ १२७ ॥
- 6 न ज्ञातु सो पश्यति लोकनाथं नरेन्द्रराज्ञं महिं शासमानम् ।
 तस्याज्ञगेष्वेव किं वासु⁽⁴⁾ भोति इमां क्षिपित्वा मम बुद्धनेत्रीम् ॥ १२८ ॥
 न चापि सो धर्मं प्रणोति वालो बधिरश्च सो भोति घचेतनश्च ।
 क्षिपित्वा बोधीमिममेवद्रवामुपशान्ति तस्या न कदाचि भोति ॥ १२९ ॥
 सकृन्ननेका⁽⁵⁾ नपुतांश्च भूयः कल्पान कोट्यो यथ गङ्गवालिकाः ।
- 10 जडात्तमावो विकलश्च भोति क्षिपित्वा सूत्रं इमु पापकं⁽⁶⁾ फलम् ॥ १३० ॥
 उद्यानभूमौ नरको ऽस्य भोति निवेशनं तस्य अयापभूमिः ।
 खरसूकरा क्रोष्टुक भूमिसूचकाः⁽⁷⁾ प्रतिष्ठितस्यैक भवन्ति सित्यम् ॥ १३१ ॥
 मनुष्यभावत्वमुपेत्य चापि अन्धत्वं बधिरत्वं जडत्वमेति ।
 परंप्रेष्य⁽⁸⁾ सो भोति दरिद्र नित्यं तत्कालिं⁽⁹⁾ तस्याभरणानिमानि ॥ १३२ ॥
- 15 वस्त्राणि चो व्याधय भोत्ति⁽¹¹⁾ तस्य व्रणान कोटीनपुताश्च काये ।
 विचर्चिका कण्डु तथैव पापा कुष्ठ क्लिमांसं तथ घामगन्धः ॥ १३३ ॥

1) यत्रापि A. ये चापि B. Cb. यच्चापि K. W.

2) उमरं च डिम्ब कलकं च O.

3) तस्य Cb. तेषां O.

4) धामु K. W. भवति वासं O.

5) All but O. नेके.

6) इमदीदृशं A. B. K. W. इमु पापकं Cb. इदं पापकं O

7) सूचकाः O.

8) ष्य A. Cb. K. W. O ष्यु B.

9) त्र Cb. K. W. सत्कालस्तस्या B. तांके कालि O.

10) °व्रणा भवन्ति O.

11) बहूनि तस्यैव भवन्ति व्याधयो O.

सत्कायदांष्ट्रश्च घनास्य भांत उदीर्यते क्रोधबलं च तस्य ।
 संतामु तस्यातिभृशं च भोति तिर्याणयोर्नीषु⁽¹⁾ च सो सदा रमी ॥ १३४ ॥
 सचेदकं शारिसुताश्च तस्य परिपूर्णाकल्पं प्रवदेय दोषान् ।
 यो ह्री ममा एतु त्तिपेय⁽²⁾ सूत्रं पर्यन्तु दोषाण न शक्य गत्तुम् ॥ १३५ ॥
 संपश्यमानो इदमेव चार्थं त्वां संदिशामी⁽³⁾ अङ्गु शारिपुत्र ॥
 मा केव त्वं⁽⁴⁾ बालननस्य म्रयतो भाषिष्यसे सूत्रमिवेवद्वपम् ॥ १३६ ॥
 ये तू इह व्यक्तं बद्धश्रुताश्च स्मृतिमत्त ये पण्डित ज्ञानवत्तः ।
 ये प्रस्थिता उत्तममद्यबोधिं ताञ्छ्रावयेस्त्वं परमार्थमेतत् ॥ १३७ ॥
 दृष्ट्या येही बद्धबुद्धकोट्यः कुशलं च ये र्हापितमप्रमेयम् ।
 अद्याशयशा दृढ येषं⁽⁵⁾ च स्याताञ्छ्रावयेस्त्वं परमार्थमेतत् ॥ १३८ ॥
 ये वीर्यवत्तः सद् मैत्रचित्ता भवेत्ति⁽⁶⁾ मैत्रीमिह दोर्धरात्रम् ।
 उत्सृष्टकाया तथ जीविते च तेषामिदं⁽⁷⁾ सूत्रं भणोः समीक्षम् ॥ १३९ ॥
 अन्योन्यसंकल्प सगौरवाश्च येषां च बालोक्तिं⁽⁸⁾ न संस्तवो⁽⁹⁾ ऽस्ति ।
 ये चापि तुष्टा गिरिकन्दरेषु ताञ्छ्रावयेस्त्वं इदं^{(10), (11)} सूत्रं भद्रकम् ॥ १४० ॥

5

10

1) किं A. B.

2) त्तिपेत O. B. K. त्तिपेय A. W. त्तिपित्त्व Cb.

3) संघितस्याम्यङ्गु Cb. संदिशामि O.

4) मार्षो हे ख त्वं A. मा खे ऊ त्वं B. मा ह्यो खु तं Ca. मा खा ऊ त्वं Cb.
 मा खो ऊ त्वं K. मा खो ऊ त्वं W. मा त्वमिदं O. Our reading conjectural.

5) ष K. O. षु the others.

6) भवेत्ति Cb. कं. भवत्ति B. भवेत्ति O. भवित्वा A. W.

7) मं B. K.

8) षु A. Ca. Cb. W. न O.

9) सम्भवो K.

10) यस्व O.

11) म A. B. K. W. द Cb. O.

- कल्याणमित्रांश्च निषेवमाणाः⁽¹⁾ पापांश्च मित्रान्परिवर्जयन्ताः ।
यानीदृशान्पश्यसि बुद्धपुत्रांस्तेषामिदं सूत्रं⁽²⁾ प्रकाशयेसि ॥ १४१ ॥
अच्छिद्रशोला⁽⁸⁾ मणिरत्नसादृशा वैपुल्यसूत्राण परिपद्ये स्थिताः ।
पश्येसि यानीदृशबुद्धपुत्रांस्तेषामृतः⁽⁴⁾ सूत्रमिदं वदेसि ॥ १४२ ॥
5 अक्रोधना ये सद् अर्जवाश्च कृपासमन्वागत सर्वप्राणिषु ।
सगौरवा ये सुगतस्य अस्तिके तेषामृतः⁽⁴⁾ सूत्रमिदं वदेसि ॥ १४३ ॥
यो^{(5)c} धर्मु भाषे परिषाय मध्ये असङ्गप्राप्तो वदि युक्तमानसः ।
दृष्टान्तकोटीनयुतैरेनेकैस्तस्येदं सूत्रं उपदर्शयेसि⁽⁷⁾ ॥ १४४ ॥
मूर्धाञ्जलिं यद्य करोति बद्धा⁽⁸⁾ सर्वज्ञभावं परिमार्गमाणः ।
10 दिशो⁽⁹⁾ दशो यो ऽपि च चङ्कमेतं⁽¹⁰⁾ सुभाषितं भित्तु गवेषमाणाः ॥ १४५ ॥
वैपुल्यसूत्राणि च धारयन् न चास्य⁽¹¹⁾ ह्युच्यन्ति कदाचिदन्ये ।
⁽¹³⁾ एकां⁽¹⁴⁾ प्यि गाथां न च धारये ऽन्यतः संश्रावयेस्त्वं वरसूत्रमेतत् ॥ १४६ ॥

- 1) ना A. B. Cb. W. नां K. नाः O.
2) त्रं K. तेषामृतः सूत्रमिदं भणस्व O.
3) ला A. Cb. K. O. W. लात्म B.
4) षामृतः W. भाषाहि तेषामृत एत सूत्रम् O. But तेषामृतः सूत्रमिदं भणा-
क्ति vs. 143.
5) धर्म A. B. Cb. W. O. धर्मु K.
6) वदि for वदे (वदेत्).
7) दर्शयसि O.
8) बद्धा in all MSS. except O., which has करित्व तिष्ठेत्.
9) दिशोदशो B. K. O. has दिशा च विदिशापि. दशो दिशो the others.
10) ते A. W. तत् B. तं Cb. त K.
11) यानि A. येत् B. K. येन Cb. येत W. यन्तो O.
12) रोदति A. W. ह्युच्यति B. Cb. K. O.
13) एका A. B. Cb. W. एकां K.
14) येन्यतः A. येत्तत् B. येतः Cb. येततः K. येन्यतं W. रेत अन्यम् O.

तथागतस्य यथ धातु धारयेत्तथैव यो मार्गति कोचि तं नरः⁽¹⁾ ।

एमे⁽²⁾ यो मार्गति सूत्रमीदृशं लभित्व च⁽³⁾ मूर्धनि धारयेत् ॥ १४७ ॥

अन्येषु सूत्रेषु⁽⁵⁾ न कदाचि चित्ता लोकायतैरन्यतरैश्च शास्त्रैः⁽⁶⁾ ।

बालान एतादृश भोक्ति गोचरास्तांस्त्वं⁽⁷⁾ विविर्त्तव प्रकाशयेद्विद्म्⁽⁸⁾ ॥ १४८ ॥

पूर्णा⁽⁹⁾ पि कल्पं अङ्गु शारिपुत्र वदेयमाकारसकृत्प्रकोशः ।

ये प्रस्थिता उत्तममद्यबोधिं तेषामतः सूत्रमिदं वदेसि⁽¹⁰⁾ ॥ १४९ ॥

इत्यार्यसङ्घर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय औपम्यपरिवर्ते नाम तृतीयः ॥

1) कोचिते नरः A. कोविडं नरः W. कोविदन्यः B. Cb. केचिदन्यः K.

2) K. adds च.

3) Sic O.; लब्धा the rest.

4) मूर्धारिक् A. मूर्धेनि च B. मूर्धेति च Cb. मूर्धेर्क् च K. मूर्द्धि इक् W.
मूर्धनि O.

5) अन्येभि सूत्रेभि न तस्य O. Corrupt; perhaps to r. अन्येहि सूत्रेहि
न तस्य.

6) लोकायतं नैव कदाचि चित्तया O.

7) रान् ते त्वं A. W. राः तास्त्वं B. रा एवं Cb. रास्तांस्त्वं K.

8) शयेद्विद्म् all but O which has शयेसि.

9) पूर्णापि A. W.

10) सीति A. Cb. K. भणाहि O.

IV.

अथ खल्वायुष्मान्सुभूतिरायुष्मांश्च मूढाकात्यायन आयुष्मांश्च मूढाकाश्यप आयु-
 ष्मांश्च मूढामौद्गल्यायन इमेवैत्रपमश्रुतपूर्वं धर्मं श्रुत्वा भगवतो ऽत्तिकात्संमुखमायुष्मतश्च
 शारिपुत्रस्य व्याकरणं श्रुत्वानुत्तरायां सम्यक्संबोधावाश्रयंप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता श्रीद्वित्य-
 प्राप्तास्तस्यां वेलायामुत्थायासनेभ्यो येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन्नुपसंक्रम्यैकांसमुत्तरामेङ्गं⁽¹⁾
 कृत्वा दक्षिणं⁽²⁾ ज्ञानुमण्डलं⁽²⁾ पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणामयित्वा भगव-
 5 त्तमभिमुखमुल्लोकयमाना⁽⁴⁾ अवनतकाया⁽⁵⁾ अभिनतकायाः प्रणतकायास्तस्यां वेलायां भगव-
 त्तमेतद्वोचन् ॥

वयं हि भगवज्जीर्णा वृद्धा मूढाका अस्मिन्भित्तुसंघे स्थविरंसमता जराजीर्णाभूता⁽⁷⁾
 निर्वाणप्राप्ताः स्म इति भगवन्निरुद्यमा⁽⁸⁾ अनुत्तरायां सम्यक्संबोधावप्रतिबलाः स्माप्रति-
 10 वीर्यारम्भाः स्म । यदापि भगवान्धर्मं देशयति चिरं निषण्णश्च भगवान्भवति वयं च तस्यां
 धर्मदेशनायां प्रत्युपस्थिता भवामः । तदाप्यस्माकं भगवन् चिरं निषण्णानां भगवत्तं चिरं पर्यु-
 पासितानामङ्गप्रत्यङ्गानि दुःखन्ति संधिविसंधयश्च दुःखन्ति⁽⁹⁾ । ततो वयं भगवन्भगवतो

1) उपसंक्रामन् left out in K. उपसंक्रमी पसंक्रमित्वा O.

2) °सङ्गानि° दक्षिणानि °मण्डलानि.

3) Sic O.; प्रणाम्य the rest; correct would be प्रणम्य or प्रणामय्य.

4) अभि K.

5) वि K. O.

6) A. adds प्रणष्टकाया.

7) All but O. जीर्णाभूता.

8) रूत्सुका A. B. W. रूद्यमाना Ca. Cb. रूद्यामः O.

9) दुःख्यति A. Ca.

धर्मं दृश्यमानस्य शून्यतानिमित्ताप्रणिकृतं सर्वमाविष्कुर्मा⁽¹⁾ नास्माभिरेषु बुद्धधर्मेषु बुद्ध-
 तेत्रव्यूहेषु वा बोधिसत्त्वविक्रीडितेषु वा तथागतविक्रीडितेषु वा स्पृकेत्पादिता। तत्क-
 स्य हेतोः। यच्चास्माद्भगवंस्त्रैधातुक्रान्निर्धाविता निर्वाणसंज्ञिनो वयं च जराजीर्णाः⁽³⁾। ततो
 भगवन्नस्माभिरप्यन्ये बोधिसत्त्वा भववदिता भ्रूयन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधावनुशिष्टा⁽⁴⁾श
 न च भगवंस्तत्रास्माभिरकमपि स्पृहाचित्तमुत्पादितमभून्। ते वयं भगवन्नेतर्हि भगवतो 6
 ऽन्निकाच्छ्रावकाणामपि व्याकरणमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ भवतीति श्रुवाश्रयाद्भुतप्रा-
 ता मङ्गलाभप्राप्ताः स्म भगवन्नद्य सक्रमैवेगमेवंद्वयमश्रुतपूर्वं तथागतघोष श्रुत्वा मङ्गार-
 त्वप्रतिलब्धाश्च⁽⁵⁾ स्म भगवन्नप्रगेरत्नप्रतिलब्धाश्च⁽⁵⁾ स्म । भगवन्नमार्गितमपर्यष्टमचिन्ति-
 तमप्रार्थितं चास्माभिर्भगवन्निदमेवंद्वयं मङ्गारत्वं प्रतिलब्धम् । प्रतिभाति⁽⁷⁾ नो भगवन्प्रति-
 भाति नः⁽⁷⁾ सुगत ॥ 10

तद्यथापि नाम भगवन्काश्चिदेव पुरुषः पितुरत्तिकादपक्रामेत्⁽⁸⁾ सो ऽपकम्यान्यतरं
 जनपदप्रदेशं गच्छेत् । स तत्र बहूनि वर्षाणि विप्रवसेद्विंशतिं वा त्रिंशदा चत्वारिंशदा
 पञ्चाशदा । अथ स भगवन्महान्पुरुषो भवेत्स च दरिद्रः स्यात्स च⁽⁹⁾ वृत्तिं पर्येषमाण आका-
 रचीवरहेतोर्दश दिशः प्रक्रामन्नन्यतरं जनपदप्रदेशं गच्छेत् । तस्य च स पिता⁽¹¹⁾न्यतमं जन-

1) ऽकारोम Cb ऽक्रामः K. मनसि करोम O.

2) हो ऽप्यु A. B. हाप्यु Ca. हामु Cb. हा उ K. होत्या W. O.

3) जराव्याधिकीर्णा A. जराभिभूता O.

4) शास्ता Cb.

5) शा A. B. Ca. Cb. W. चा K.

6) पर्यन्विष्ट A. B. Ca. W. पर्यष्ट Cb. K. पर्येषित O., better.

7) प्रतिलाभिनो ऽनः A. Ca. W.

8) क्रा Cb. K. W. क्र Cb. O. का प्रका A. सात्तिकादपक्र O.

9) च in Ca. only.

10) दिशविदिशः A. B. W. दिशोविदिशः Ca. दिशोदिशः Cb. दशोदिशः K.

11) In Ca. Cb. O. only.

12) तम left out in Ca. Cb. O.

पदं प्रकृतः स्याद्बद्धधनधान्यं⁽¹⁾ किरण्यकोशकोष्ठागारस्य भवेद्बद्धसुवर्णं⁽²⁾ व्यमणिसुक्तवै-
 डूपर्शङ्कशिलाप्रवाडजातद्वपरजतंसमन्वागतस्य भवेद्बद्धदामीदासकर्मकरपौरुषेयस्य भवेद्ब-
 द्धस्त्यश्चरथगवेडकसमन्वागतस्य भवेत् । मत्पापरिवारस्य भवेन्मत्काजनपदेषु च धनिकः
 स्यादायोगप्रयोगकृषिविषिष्यप्रभूतस्य भवेत् ॥⁽⁴⁾

- 6 अथ खलु⁽⁵⁾ भगवन्स दरिद्रपुरुष आकारचौवरपर्येषितोर्ग्रामनगरनिगमजनपदरा-
 ष्ट्राजधानीषु पर्यटमानो⁽⁶⁾ अनुपूर्वेणा यत्रासी पुरुषो बद्धधनकिरण्यसुवर्णकोशकोष्ठागार-
 स्तस्यैव पिता वसति तन्नगरमनुप्राप्तो भवेत् । अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्य पिता
 बद्धधनकिरण्यकोशकोष्ठागारस्तस्मिन्नगरे वसमानस्तं पञ्चाशद्वर्षनष्टं पुत्रं सततसमित-
 मनुस्मरेत्समनुस्मरमाणश्च न कस्यचिदाचते⁽⁷⁾ न्यत्रैक एवात्मनाध्यातमं संतप्येदेवं च चि-
 10 तयेत् । अक्षमस्मि जीर्णो बृद्धो मरुल्लकः प्रभूतं मे किरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारं
 संविद्यते न च मे पुत्रः कश्चिदस्ति । मा कैव मम कालक्रिया भवेत्सर्वमिदमपरिभुक्तं वि-
 नश्येत् । स तं पुनः पुनः पुत्रमनुस्मरेत् । अको नामाकं निर्वृतिप्राप्तो भवेयं⁽⁸⁾ यदि मे स पुत्र
 इमं धनस्कन्धं परिभुञ्जीति ॥⁽⁹⁾

- अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुष आकारचौवरं पर्येषमाणो अनुपूर्वेण येन तस्य प्रभूत-
 15 किरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारस्य समृद्धस्य⁽¹⁰⁾ पुरुषस्य⁽¹¹⁾ निवेशनं तेनोपसंक्रामेत् ।

1) धान्य in K. only.

2) व्यप्य left out in A. W.

3) रजत left out in K.

4) बाणिस्य P. वणिक् O.

5) खलु is left out in B. Ca. Cb. throughout this chapter.

6) Sic P. अनुक्लिपमानः O. पर्येषमाणो the rest.

7) चतेपाद्° O.; an instance of wrong Sanskritisation of an original आ-
 चकक्षेप, Skr. आचतीत.

8) भूयो Ca. Cb. K. भूयां P. भवेद् O. भूयां for भूयासं.

9) त् A. Cb. त Ca. यात् K. P.

10) In Cb. only.

11) In Cb. K. only.

अथ खलु भगवन्स तस्य दरिद्रपुरुषस्य पिता स्वके निवेशनद्वारे मक्त्या ब्राह्मणत्रि-
यविट्कूटपरिषदा परिवृतः पुरस्कृतो मक्त्यासिंकासने सपादपीठे सुवर्णाञ्जल्यप्रतिमण्डित
उपविष्टो क्षिप्रपयोदोशतसकृत्सैव्यवहारं कुर्वन्वालय्यज्ञेन वीक्ष्यमानो विततविताने
पृथिवीप्रदेशे मुक्तकुसुमाभिकीर्णं रत्नदामाभिप्रलम्बिते मक्त्यर्घ्यापविष्टः स्यात् ।
अद्राक्षीत्स भगवन्दरिद्रपुरुषस्तं स्वकं पितरं स्वके निवेशनद्वारं एवंद्वयर्घ्यापविष्टं 5
मक्त्या ज्ञनकायेन परिवृतं गृह्यतिकृत्यं कुर्वाणम् । दृष्ट्वा च पुनर्भीतस्त्रस्तः संवियः संकृ-
ष्टरोमकूपजात उद्विग्नमानसं एवमुनविचिन्तयामास । सकृत्सैवायं मया राज्ञा वा राजमात्रो
वामादितो नास्त्यस्माकमिह किञ्चित्कर्म । गच्छामो वयम् । येन दरिद्रवीथी तत्रास्मा-
कमाहारचीवरमल्पकृच्छ्रेणैवोत्पत्स्यते । अलं मे चिरं विजम्बितेन । मा कृत्वाकृमिह
वैष्टिको वा गृह्येयान्यतरं वा दोषमनुप्राप्नुयाम् ॥ 10

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषो दुःखपरंपरामनसिकारभयभीतस्वरमाणाः प्रका-
मेत्पलायेन तत्र संतिष्ठेत् । अथ खलु भगवन्स आद्यः पुरुषः स्वके निवेशनद्वारे सिंकासन
उपविष्टस्तं स्वकं पुत्रं सकृदर्शनेनैव प्रत्यभिज्ञानीयात् । दृष्ट्वा च पुनस्तुष्ट उदमं घ्रातम-
नस्कं प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातो भवेदेवं च चिन्तयेत् । आश्चर्यं पावत्त्र (10) किं (11) नामास्य
मक्तो क्षिप्रपयुवर्णाधनधान्यकोशकोष्ठागारस्य परिभोक्तोपलब्धः । अहं चैतमेव पुनः 15
पुनः समनुस्मरामि । अयं च स्वयमेवेकागतः । अहं च त्रीणि वृद्धो मकृत्सकः ॥

1) विट्कूट A. K. गृह्यतिपरिषदा B. Cb. गृह्यतिपरिषदा O.

2) शत in Ca. Cb. O. only.

3) रत्नवितान A. B. K. W. F.

4) स्यात् left out in K.

5) संकृषित Cb. संकृष्ट O. The others संकृषित.

6) Left out in Cb.

7) अनुवि left out in A. Cb. K. O. P.

8) विष्टीकारको O. 9) मनाः B. O.

10) पावत् यस्य A. यत्र (without पावत्) Ca. Cb. O.

11) Left out in K. नामेस्य for नामास्य O.

अथ खलु भगवन्स पुरुषः पुत्रतृष्णासंपीडितस्तस्मिन्तपालवमुहूर्ते ङवनान्पुरुषान्संप्रेषयेत्⁽⁵⁾। गच्छत मार्षा एतं पुरुषं शीघ्रमानयधम्। अथ खलु भगवंस्ते पुरुषाः सर्व एव ङवेन प्रधावितास्तं दरिद्रपुरुषमध्यालम्बेयुः। अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्तस्यां वेलायां भीतस्त्रस्तः संविद्यः संकृष्टरोमकूपजात उद्विग्नमानसो दारुणमार्तस्वरं मुञ्चेदारवे-
 5 द्विरवेत्। नाकं⁽⁸⁾ युष्माकं किञ्चिदपराध्यमिति वाचं भाषेत। अथ खलु ते पुरुषा बला-
 त्कारेण तं दरिद्रपुरुषं विरवत्तमप्याकर्षेयुः। अथ खलु स दरिद्रपुरुषो भीतस्त्रस्तः
 संविद्यं⁽⁹⁾ उद्विग्नमानसं एवं च चिन्तयेत्। मा तावदकं वध्यो दण्ड्यो भवेयं नश्यामीति। स
 मूर्च्छितो धरण्यां प्रपतेत्। विसंज्ञश्च स्यादासन्ने चास्य स पिता भवेत्। स तान्पुरुषानेवं
 वदेत्। मा भवत्त एतं⁽¹³⁾ पुरुषमानयन्त्विति⁽¹⁴⁾ तमेनं शीतलेन वारिणा परिमिञ्चिन्वा न भूय

1) ष्णायां B. ष्णाया O.

2) Cb. O. add तस्मिन्समये.

3) B. Cb. read तपो तस्मिं लवे तस्मिं मुहूर्ते. O. has तपो लपमुहूर्ते.

4) Sic O.; ङवनान् the rest.

5) संप्रयच्छति K.

6) MSS. संकृषित.

7) From सो till उद्विग्नमान (before एवं चिन्तयेत्) left out in Cb. मना Ca. O.

8) रवेनार्क in all MSS.

9) O. has समुद्विग्नमाना एवं च. After संविद्यः MSS. except Cb. O. add संकृ-
 पितरोमकूपजात.

10) मना A. Ca. K.

11) विसंज्ञश्च भवेदा O. विषर्षश्च स्या A. B. K. W. विषसाश्च सा Ca. निषसा
 स्या Cb.

12) स च तावत्पु Cb.

13) एवं A. K. W. एन Ca. एतं Cb.

14) नयिस्त्विति A. नयतस्तमेन B. नयतेति Ca. नयंतु Cb. नययुरिति K.
 नयेयुरिति P. नयस्त्विति W. नयथ A. थ घ्राद्यपुरुषस्त O.

ग्रालपेत् । तत्कस्य हेतोः । ज्ञानाति स गृहपतिस्तस्य⁽¹⁾ दरिद्रपुरुषस्यं कीनाधिमुक्तिका-
तामात्मनयोदारस्थामतां ज्ञानाति च ममैष⁽²⁾ पुत्र इति ॥

अथ खलु भगवन्स गृहपतिरूपायकौशल्येन न कस्यचिदाचलेन्ममैष पुत्र इति⁽³⁾ अथ
खलु भगवन्स गृहपतिरन्यतरं पुरुषमामन्त्रयेत् । गच्छ त्वं भोः पुरुष । एवं दरिद्रपुरुषमेवं
वदस्व । गच्छ त्वं भोः पुरुष येनाकाङ्क्षसि मुक्तो ऽसि । एवं वदति स पुरुषस्तस्मै प्रति- 5
श्रुत्य येन स दरिद्रपुरुषस्तेनोपसंक्रामेडुपसंक्रम्य तं दरिद्रपुरुषमेवं वदेत् । गच्छ त्वं भोः
पुरुष येनाकाङ्क्षसि मुक्तो ऽसीति⁽⁴⁾ । अथ खलु स दरिद्रपुरुष इदं वचनं श्रुत्वाश्चर्याद्भुतप्राप्तो
भवेत् । स उत्थाय तस्मात्पृथिवीप्रदेशाद्येन दरिद्रवीथी तेनोपसंक्रामेदाकारचोवरपर्य-
ष्टिकेतोः । अथ खलु स गृहपतिस्तस्य दरिद्रपुरुषस्याकर्षणाहेतोरूपायकौशल्यं प्रयोज-
येत् । स तत्र द्वौ पुरुषौ प्रयोजयेदुर्वर्णावल्पौन्नस्की । गच्छतां भवन्तौ यो ऽसौ पुरुष इहा- 10
गतो ऽभूत्⁽⁵⁾ । तं युवा दिगुणया दिवसमुद्रयात्मवचनेनैव भ्रातृत्वैकं मम निवेशने कर्म का-
र्यापयेथाम्⁽⁶⁾ । सचेत्स एवं वदेत्किं कर्म कर्तव्यमिति स युवाभ्यामेवं वक्तव्यः संकारधानं
शोधयितव्यं सहावाभ्यामिति । अथ तौ पुरुषौ तं दरिद्रपुरुषं पर्येषयित्वा⁽⁷⁾ तथा क्रियया
संपादयेताम् । अथ खलु तौ द्वौ पुरुषौ स च दरिद्रपुरुषो वेतनं गृह्णीत्वा तस्य महाधनस्य

1) A. K. add च.

2) व A. B. ष Ca. Cb. K. स्ववशगतश्च मे एष O.

3) This sentence is left out in Cb.

4) इति in B. Ca. only.

5) धर्म is added in A. B. Cb. K. W. आश्चर्यप्राप्तो O.

6) दरिद्र left out in K.

7) थ A. त B. Ca. Cb. W. तं K. तु O.

8) भवेत् A. K. W.

9) भर्त्वा धानयथ इह O.

10) यथाः A. यतः B. P. येषाः Ca. K. W. गत Cb. कार्यापणाय O.

11) K. adds खलु.

12) पर्येष्य Ca. पर्येषित्वा Cb.

पुरुषस्यात्तिकान्तस्मिन्नेव निवेशने संकारधानं शोधयेयुः⁽¹⁾ । तस्यैव च मरुधनस्य पुरुषस्य
गृहपरिसरे कटपलिकुञ्चिकायां⁽²⁾ वासं कल्पयेयुः । स चाद्यः पुरुषो गवात्तवातायनेन तं
स्वकं पुत्रं पश्येत्संकारधानं शोधयमानम् । दृष्ट्वा च पुनराश्चर्यप्राप्तो भवेत् ॥

अथ खलु स गृहपतिः स्वकान्निवेशनादवतीर्यापनपित्वा⁽³⁾ मात्याभरणान्यपनपित्वा
5 मृदुकानि वस्त्राणि चौत्ताण्युदाराणि मलिनानि वस्त्राणि प्रावृत्य दत्तिणोः पाणिना
पिटकं परिगृह्य पांसुना स्वगात्रं दूषयित्वा दूरत एव संभाषयमाणो येन स दरिद्रपुरुष-
स्तेनोपसंक्रामेदुपसंक्रम्यैवं वदेत् । वरुण भवतः पिटकानि मा तिष्ठतं दूरत पांसूनि ।
अनेनोपायेन तं पुत्रमालपेतसंलपेच्चैनं वदेत् । इद्वै त्वं भोः⁽⁷⁾ पुरुष कर्म कुरुष्व मा भूयो
ऽन्यत्र गमिष्यसि । सविशेषं ते ऽहं वेतनकं दास्यामि । येन येन च ते कार्यं भवेत्तद्विश्रब्धं
10 मां यचेर्यदि वा कुण्डमूल्येन यदि वा कुण्डिकामूल्येन यदि वा स्थालिकामूल्येन यदि वा
काष्ठमूल्येन यदि वा लवणमूल्येन यदि वा भोजनेन यदि वा प्रावरणेन । अस्ति मे भोः
पुरुष शीर्षाण्णटी । सचेतया ते कार्यं स्याद्यचिरहं ते ऽनुप्रदास्यामि । येन येन ते भोः पुरुष
कार्यमेवंत्रयेण परिष्कारेण तं तमेवाहं ते सर्वमनुप्रदास्यामि । निर्वृतस्त्वं भोः पुरुष भव
पादशस्ते पिता तादृशस्ते ऽहं मत्तव्यः । तत्कस्य हेतोः । अहं च वृद्धस्त्वं च दूरो मम
15 च तया बद्ध कर्म कृतमिमं संकारधानं शोधयता न च तया भोः पुरुषात्र कर्म कुर्वता

1) शोधयामासुः Ca. शोधयामास Cb.

2) गृहपतिपरिसरे कटके पलिकुञ्चिकायां A. W. कटकपलिकुञ्चिकाया B. गृहप-
तिपरिसरे कटपलिकुञ्चिकाया Ca. ंकायां Cb. गृहपतिपरिसरे K. P. कटपलिकुञ्चिकायां P.
गृहपार्श्वे कुत्तपलिकुञ्चे O. Cp. vs. 23 below.

3) अपनीय B. तीर्य संकरदूषितगात्रस्य । मूलमुपसंक्रमति । अपनामपित्वा O.

4) चौत्ताणि left out in K.

5) Probably an error for संभावयमानो; O. has संक्रामयमाणो.

6) तं A. B. Cb. K. W. ता Ca.

7) In Cb. only. For भोः MSS. except O. commonly भो.

8) क A. B. Ca. K. P. W. चोटकम्बलेन O. and for भोजनेन is has स्थाली-
मूल्येन.

शायं⁽¹⁾ वा वक्रता वा कौटिल्यं वा मानो वा मत्तो वा कृतपूर्वः करोषि वा । सर्वथा ते भोः
पुरुष न समनुपश्याम्येकमपि पापकर्म यथैषामन्येषां पुरुषाणां कर्म कुर्वतामिमे दोषाः
संविद्यते । यादृशो मे पुत्र सौरसस्तादृशस्त्वं ममाद्याप्रेण भवसि ॥

अथ खलु भगवन्स गृहपतिस्तस्य दरिद्रपुरुषस्य पुत्र इति नाम कुर्यात्स च दरि-
द्रपुरुषस्तस्य गृहपतेरसिक्ते पितृसंज्ञामुत्पादयेत् । अनेन भगवन्पर्यायेण स गृहपतिः पुत्र- 5
कामतृषितो⁽²⁾ विंशतिवर्षाणि तं पुत्रं संकारधानं शोधापयेत् । अथ विंशतेर्वर्षाणामत्ययेन
स दरिद्रपुरुषस्तस्य गृहपतेर्निवेशने विश्वब्धो⁽⁴⁾ भवेन्निस्रमणप्रवेशे तत्रैव च कटपलिकु-
ञ्चिकायां⁽⁶⁾ वासं कल्पयेत् ॥

अथ खलु भगवन्स्तस्य गृहपतेर्गर्लान्यं प्रत्युर्पास्थितं भवेत्स मरणकालसमयं चात्मनः
प्रत्युपस्थितं समनुपश्येत् । स तं दरिद्रपुरुषमेवं वदेत् । आगच्छ त्वं भोः पुरुष । इदं मम प्रभूतं 10
द्विरप्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारमस्त्यक्तं बाह्यलान इच्छाम्येतं यस्य दातव्यं यतश्च⁽¹⁰⁾
ग्रहीतव्यं यच्च⁽¹¹⁾ निधातव्यं भवेत् । सर्वं संज्ञानोयाः । तत्कस्य हेतोः । यादृश एवाकृमस्य⁽¹²⁾
द्रव्यस्य स्वामी तादृशस्त्वमपि मा च मे त्वं किञ्चिदतो विप्रणाशयिष्यसि ॥⁽¹³⁾

1) साधता A. शाद्यता K.

2) का A. W. P. क Ca. Cb. K.

3) विंशतीनां O. A. B. Cb. K. W. P. विंशतेर् Ca.

4) विश्वम्भी P. विश्वम्भिको O.

5) ष्का A.

6) परिकुचिताया A. पल्लिकुचे Ca. पलिकुचे Cb. परिकुचिकायां K P.
पलिकुचिनायां W. कोणपलिकुचे O.

7) पुरुषेदं O.

8) A. adds च.

9) तं A. K. P. नं Ca.

10) त left out in K.

10) यतश्च Cb. Read येन च ?

12) मे Ca. Cb. K.

13) शेषासीति O.

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषो जनेन पयोषेण तच्च तस्य गृहपतेः प्रभूतं द्दिरण्य-
सुवर्णार्धनधान्यकोशकोष्ठागारं संज्ञानीयादात्मना च ततो निःस्पृहो भवेन्न च तस्मात्किं-
चित्प्रार्थयेदत्तशः सक्तुप्रस्थमूल्यमात्रमपि तत्रैव च कटपलिकुञ्चिकायां वासं कल्पयेतामेव
दरिद्रचित्तामनुविचित्तपमानः⁽²⁾ ॥

- 5 अथ खलु भगवन्स गृहपतिस्तं पुत्रं शक्तं परिपालकं परिपक्वं विदित्वावमर्दित-
चित्तमुदारसंज्ञया च पौर्विक्रया दरिद्रचित्तपतिर्पित्तं ज्ञेयोपमाणं नुगुप्समानं विदित्वा
मरणकालसमये प्रत्युपस्थितं तं दरिद्रपुरुषमानाद्यं⁽⁵⁾ मर्कतो ज्ञातिसंधस्योपनामयित्वा
राज्ञो वा राजमात्रस्य वा पुरतो नैगमज्ञानपदानां च संमुखमेवं संश्रावयेत् । अप्रवस्तु भवन्तो
ज्यं मम पुत्र और्मो मयैव जनिताः । अमुकं नाम नगरं तस्मादेष पञ्चाशदर्ष्या नष्टः । अमुको
10 नामैष नाम्नाकृमप्यमुको नाम । ततश्चाकं नगरदेतमेव मार्गमाणा इहागतः । एष मम पुत्रो
ऽकृमस्य पिता । यः कश्चिन्ममोपभोगो ऽस्ति तं सर्वमस्मै पुरुषाय निर्यातयामि यच्च मे
किंचिदस्ति प्रत्यात्मकं धनं तत्सर्वमेष एव जानाति ॥

- अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्तस्मिन्समय इममेवंत्रयं घोषं श्रुत्वाश्चर्यादुत्प्राप्तो
भवेदेवं च विचित्तयेत्सकृत्सैव मयेदमेव तावद्दिरण्यसुवर्णार्धनधान्यकोशकोष्ठागारं प्रति-
15 लब्धमिति ॥

एवमेव भगवन्वयं तथागतस्य पुत्रप्रतिद्वयकास्तथागतश्चास्माकमेवं वदति पुत्रा
मम पूयमिति यथा स गृहपतिः । वयं च भगवंस्तिमृभिर्दुःखताभिः संपीडिता अभूम्⁽⁷⁾ ।

1) पलिकुञ्चिकायां A. परि° W. पलिकुञ्चे Ca. पलिकुञ्चे Cb. कटपलिकु-
कुञ्चिकायां K. कोषो पलिकुञ्चे O.

2) चित्तयेत् Ca

3) परि left out in K. परिपालनसमर्थं O.

4) Better °यती°य (i. e. °या + ऋतीय); °या ऋतीय° P.

5) Sic P.; नयित्वा the others.

6) उपनाम्य च added in K. P.

7) अभूवन् A. K. W. अभूवं Cb. आसीत् O.

कतमाभिस्तिमृभिर्युत डुःखडुःखतया संस्कारडुःखतया⁽¹⁾ विपरिणामडुःखतया च संसारे च क्तीनाधिमुक्तिकाः । ततो वयं भगवता बहून्धर्मान्प्रत्यवरांस्संस्कारधानसदृशाननुवि-
चिन्तयिताः⁽³⁾ । तेषु चास्म प्रयुक्ता घटमाना व्यायच्छमाना⁽⁴⁾ निर्वाणमात्रं च वयं भगवन्दि-
व-समुद्रागिव पर्येषमाणा मार्गामः ! तेन च वयं भगवन्निर्वाणेन प्रतिलब्धेन तुष्टा भवामो
बहु च लब्धमिति मन्यामहे⁽⁵⁾ तथागतस्यात्तिकादिषु⁽⁶⁾ धर्मेष्वभिपुक्ता घटित्वा व्यायमिवा⁽⁸⁾ ।
प्रज्ञानाति च तथागतो ऽस्माकं क्तीनाधिमुक्तिकतां तत्रश्च भगवानस्मानुपेतते न संभिनति⁽¹¹⁾
नाचष्टे यो ऽयं तथागतस्य ज्ञानकोश एष एव युष्माकं भविष्यतीति । भगवांश्चास्माकमु-
पायकौशल्येनास्मिंस्तथागतज्ञानकोशे दयादानसंस्थापयति⁽¹²⁾ । निःस्पृहाश्च वयं भगवंस्तत
एवं ज्ञानीम एतदेवास्माकं बहुकरं⁽¹⁴⁾ यद्दयं⁽¹⁵⁾ तथागतस्यात्तिकादिवसमुद्रागिव निर्वाणं
प्रतिलभामहे । ते वयं भगवन्बोधिसत्त्वानां मकामत्त्वानां तथागतज्ञानदर्शनमारुयोदारं⁽¹⁶⁾ 10

1) K. puts the 2nd as the 3rd.

2) बहुवो धर्माः प्रत्यवराः P. बहुवो धर्माः वयं च तथागतज्ञानं व्यवहारयामः प्रत्यवराः K.

3) विचिन्तापिताम् Ca. चिन्तापयमानाम् O. चिन्तयिता P.

4) घटामहे व्यायच्छामहे Ca.

5) मन्यमानाः ॥ B. K.

6) व A. W.

7) युष्य B. योजित्वा O., more original.

8) व्यायम्य B. Ca.

9) प्र left out in K. O. P.

10) Sic P. नस्यानु K. नस्माकमनु A. B. Ca. Cb. ज्ञात्वा चास्माकं तथागत उपेतति O.

11) संभिनति O.

12) A. W. P. add वयं च तथागतज्ञानं व्यवहारयामः O. has तथागतज्ञानरत्नकोशे व्योहारापयि.

13) K. adds तत्र.

14) All but O. तरं.

15) यद् left out in A. W.

16) भगवन् left out in A. W. .

धर्मदेशनां कुर्मस्तथागतज्ञानं विवरामो दर्शयाम उपदर्शयामो (1) भगवंस्ततो निःस्पृहाः
 समानाः (2) । तत्कस्य हेतोः । उपायकौशल्येन तथागतो ऽस्माकमधिमुक्तिं प्रज्ञानाति । तच्च
 वयं न ज्ञानीमो न बुध्यामहे यदिदं भगवतैतर्कि कथितं यथा वयं भगवतो भूताः पुत्रा
 भगवांश्चास्माकं स्मारयति तथागतज्ञानदायादान् (3) । तत्कस्य हेतोः । यथापि नाम वयं
 5 तथागतस्य भूताः पुत्रा इति । अपि तु खलु पनुर्कीनाधिमुक्ताः । सचेद्भगवानस्माकं पश्येद्-
 धिमुक्तिबलं बोधिसत्त्वशब्दं भगवानस्माकमुदाहरेद्वयं पुनर्भगवता द्वे कार्ये कारापिता (4) बो-
 धिसत्त्वानां चाग्रतो कीनाधिमुक्तिका इत्युक्तास्ते चोदारायां बुद्धबोधौ समादापिताः (4) ।
 अस्माकं चेदानो भगवानधिमुक्तिबलं ज्ञात्वेदमुदाहृतवाननेन वयं भगवन्पर्यायेणैवं वदामः ।
 सकृत्सैवास्माभिर्निःस्पृहैरनाकाङ्क्षितममार्गतमपर्येषितमचित्तितमप्रार्थितं सर्वज्ञतारुलं
 10 प्रतिलब्धं यथापोदं तथागतस्य पुत्रैः ॥

अथ खल्वायुःशान्महाकाश्यपस्तस्यां वेलामिमामा गाथा अभाषत ॥

आश्चर्यभूता स्म तथाद्भुताश्च (6) श्रौद्धिल्यप्राप्ता स्म श्रुण्विष्व घोषम् ।

सकृत्सैव अस्माभिर्यं तथाश्च (7) मनोज्ञघोषः श्रुतु नायकस्य ॥ १ ॥

विशिष्टरत्नान मकृत्तराशिर्मुहूर्तमात्रेणायमद्य लब्धः ।

16

न चिन्तितो नापि कदाचि प्रार्थितस्तं श्रुत्वा आश्चर्यगता स्म सर्वे ॥ २ ॥

1) In A. added च.

2) In A. K. W. P. only.

3) दानं A. दानां B. दान्मान Ca. दान् K. दापं W. दर्शनस्य दातार दा° O.

4) पि A. Ca. W. O. पि K. P.

5) निःस्पृहेभिर्निष्पिपासेभिर O.

6) र्याद्भु A. K. र्याद्भू P. र्यभू Ca. र्यप्राप्ता O.

7) भू A. W. हु Ca. K.

8) स्म Ca.

9) तद्यथा A. K. तवाद्य Ca. Quite different O.: सकृता हि अस्मैरिदमेवत्रयं मनुज्ञघोषं श्रुत्.

10) All but O. मकृत्त So too in the sequel.

यथापि बालः पुरुषो भवेत् उत्प्लावितो बालव्रजेन सतः ।

पितुः सकाशात्⁽¹⁾ अपक्रमेत्⁽²⁾ अन्यं च देशं व्रजि सो मुद्गरम् ॥ ३ ॥

पिता च तं शोचति तस्मि काले पलायितं ज्ञात् स्वकं किं पुत्रम् ।

शोचतु सो दिग्विदिशामु क्चे⁽³⁾ वर्षाणि पञ्चाशदनूनकानि ॥ ४ ॥

तथा च सो पुत्र गवेषमाणो अन्यं मक्तं नगरं किं गत्वा ।

निवेशनं मापिष तत्र तिष्ठेत्समर्पितो कामुगणोक्त् पञ्चभिः ॥ ५ ॥

बहुं किरण्यं च सुवर्णाव्यं धान्यं धनं शङ्कशिलाप्रवाडम् ।

कृस्ती च अश्वाश्च पदात्पयश्च गावः पशूश्चैव तथैडकाश्च ॥ ६ ॥

प्रयोग आयोग तथैव नेत्रा दासा च दासा बहु प्रेष्यवर्गः ।

सुमत्कृतः प्राणिसकृन्नकोटिभो⁽⁴⁾ राज्ञश्च सो वज्रभु नित्यकालम् ॥ ७ ॥

कृताञ्जली तस्य भवति⁽⁵⁾ नागरो⁽⁶⁾ ग्रामेषु ये चापि वसन्ति ग्रामिणोः ।

बहुवर्षाणिनास्तस्य व्रजन्ति अतिके बहूक्त् कार्येक्त् कृताधिकाराः ॥ ८ ॥

एतादृशो मृद्धिमतो नरः स्याज्जीर्णश्च वृद्धश्च मकृल्लकश्च ।

स पुत्रशोकं अनुचिन्तयन्तः क्षेपे⁽⁸⁾ रात्रिं दिव नित्यकालम् ॥ ९ ॥

1) MSS. शात्तु.

2) त् B. W. स प्रक्रमेय O.

3) क्च A. क्चो B. क्चे K. दिशा च विदिशा च समस्त अपवते O. The verb omitted in P. Cp. अपवति in Mahāvastu, but also Skr. अश्नति; further अपठते and Pāli *andhati*.

4) भि A. K. W. O. षु Cb. भी Ca. P. ˆ

5) भवन्ति A. B. K. W. O. P. नमन्ति Ca.

6) रो A. K. W. P. र Ca. रा Cb. O.

7) भवन्ति ग्रामिका O.

8) Sic P. O. क्षेपेय the rest.

स तादृशो दुर्मति मरुत् पुत्रः पञ्चाश वर्षा पि तदा पलायकः ।

अयं च कोशो विपुलो ममास्ति कालक्रिया चो⁽²⁾ मम प्रत्युपस्थिता ॥ १० ॥

सो चापि बालो तद् तस्य पुत्रो दरिद्रकः कृपणकु नित्यकालम् ।

ग्रामेण ग्रामं अनुचङ्क्रमन्तः पर्येषते भक्त⁽⁸⁾ तथापि चोऽम् ॥ ११ ॥

6 पर्येषमाणो ऽपि कदाचि किञ्चिन्नभेत किञ्चित्पुन नैव किञ्चित् ।

स शुष्यते⁽⁴⁾ परिसरपोषु⁽⁵⁾ बालो दद्रुय कण्डूय विदग्धगात्रः⁽⁶⁾ ॥ १२ ॥

सो च व्रजेतं नगरं⁽⁷⁾ यद्विं पिता अनुपूर्वशो⁽⁸⁾ तत्र गतो भवेत् ।

भक्तं च चोऽं च गवेयमाणो निवेशनं यत्र पितु स्वकस्य⁽⁹⁾ ॥ १३ ॥

सो चापि श्राब्दः पुरुषो मरुत्पथो द्वारस्मि सिंक्तासनि⁽¹⁰⁾ सनिषष्ठः ।

10 परिवारितः प्राणिशतैरनेकैर्वितानं⁽¹¹⁾ तस्य विततो ऽन्तरोत्ते ॥ १४ ॥

श्राप्तो जनश्यास्य समन्ततः स्थितो धनं हिरण्यं च गणोति केचित् ।

केचित्तु लेखानपि लेखयन्ति केचित्प्रयोगं च प्रयोञ्जयन्ति ॥ १५ ॥

1) Better in O. वर्षाणि यदा पलायितः.

2) यां A. चो B. Ca. K. W. P. च Cb. O. The lengthening not necessary before the pause.

3) भक्तम् A. Ca. भक्तं त K. भक्तं तथैव चोऽकम् O.

4) शोचते O.

5) Read परि?

6) Have we to r. विदग्ध? O. has किलासगात्रः.

7) द्विषि A.

8) शस्त O.; सो त the others.

9) पितु सो उपागमि O.; पिता स्वकोऽस्य P.; पिता स्वकस्य the rest.

10) न K. P. ने Cb.

11) नु B. Ca. Cb. K. P. न A. W. नि O.

12) Sic O.; तस्यो P.; तस्या the rest.

सो चा⁽¹⁾ दरिद्रो तर्हि एतु दृष्ट्वा विभूषितं गृहपतिनो निवेशनम् ।
 कर्हि⁽²⁾ नु अथ अकमत्र घागतो राजा अर्थं भेष्यति राजमात्रः ॥ १६ ॥
 मा दानि⁽³⁾ दोषं पि लभेमत्र गृह्णित्व वेष्टिं पि च कारयेयम् ।
 अनुचितपत्तः स पलायते नरो दरिद्रवोथो परिपृच्छमानः ॥ १७ ॥
 सो चा⁽⁴⁾ धनी तं स्वकु पुत्र दृष्ट्वा सिंहासनस्थश्च भवेत्प्रकृष्टः ।
 स हृतकान्प्रेषयि तस्य अतिके अनेथ एतं पुरुषं दरिद्रम् ॥ १८ ॥
 समनन्तरं तेर्हि गृहोतु सो नरो गृहीतमात्रो अथ मूर्च्छं⁽⁵⁾ गच्छेत् ।
 ध्रुवं खु मक्षं वधका उपस्थिताः किमथ चोडेन थं भोजनेन वा ॥ १९ ॥
 दृष्ट्वा च सो पपिडतु तं मरुाधनी क्तीनाधिमुक्तो अयु बाल उर्मतिः ।
 न अद्दधी मक्षमिमां विभूषितां पिता ममायं ति⁽⁷⁾ न चापि अद्दधोत् ॥ २० ॥ 10
 पुरुषांश्च सो तत्र प्रयोञ्जयेत्⁽⁸⁾ वङ्काश्च ये काणक कुण्ठकाश्च ।
 कुचैलका⁽⁹⁾ कृष्णाक क्तीनसन्नाः पर्येषथा तं नरु कर्मकारकम् ॥ २१ ॥
 संकारधानं इमु मक्ष्य पूतिकमुच्चारप्रन्नावविनाशितं च ।
 तं शोधनार्थाय करोर्हि⁽¹⁰⁾ कर्म द्विगुणं च ते वेतनकं प्रदास्ये ॥ २२ ॥

1) च O.

2) तु Cb. W.

3) मेदानि O.

4) धनि A. B. Ca. W. धनी Cb. वनी K. धनी O. MSS. च for चा.

5) मूर्च्छं A. B. K. W. P. मूर्च्छं Ca. (Cb. O.

6) च A. B. Cb. K. W. O P. थ Ca.

7) पि ति A. W. पि न K. P. ति न B. Ca. Cb. न चापि श्लोकत्रयि एष मे पिता O.

8) त A. K. त् Ca. Cb. W.

9) चे A. B. Ca. W. चै K. ले Cb. डुशोडिकाः O.

10) Better तच्छोध O.

11) थ A. B. Cb. K. W. P. कि Ca. O.

एतादृशं घोषं श्रुण्वात्सो नरो घागत्य संशोधयि तं प्रदेशम् ।
 तत्रैव सो घ्रावसथं च कुर्यान्निवेशनस्य⁽¹⁾ पलिकुञ्चिके ऽस्मिन् ॥ २३ ॥
 सो चा धनी⁽²⁾ तं पुरुषं निरीतेद्भवात् श्रीलोकानकेकि नित्यम् ।
 श्रीनाधिमुक्तो घृणु मस्य पुत्रः संकारधानं शुचिकं करोति ॥ २४ ॥
 5 स⁽⁴⁾ श्रोतरिन्वा पिठकं गृहीत्वा मलिनानि वस्त्राणि च प्रावरिवा ।
 उपसंक्रमेतस्य नरस्य घत्तिके⁽⁵⁾ भ्रवभत्सपत्तो न करोथ कर्म ॥ २५ ॥
 द्विगुणं च ते वेतनकं ददामि द्विगुणं च भूयस्तथ पादभक्षणम् ।
 मलोणभक्तं च ददामि तुभ्यं शाकं च शार्ङ्गं च पुनर्ददामि ॥ २६ ॥
 एवं च तं भत्सियि⁽⁶⁾ तस्मि काले संश्लेषयेत्तं पुनरेव परिपुतः ।
 10 सुष्ठु⁽⁷⁾ खलु कर्म करोषि घत्र पुत्रो ऽसि व्यक्तं मम नात्र संशयः ॥ २७ ॥
 स स्तोत्रस्तोत्रकं च गृहं प्रवेशयेत्कर्म च कारापयि तं मनुष्यम् ।
 विशञ्च वर्षाणि सुपूरितानि क्रमेण विश्रम्भयि तं नरं सः ॥ २८ ॥
 हिरण्यु⁽⁸⁾ सो मौक्तिकु⁽⁸⁾ स्फाटिकं च प्रतिशामयोत्तत्रं⁽⁹⁾ निवेशनस्मिन्⁽¹⁰⁾ ।
 सर्वं च सो संगणनां करोर्भत अर्थं च सर्वं अनुचितयेत्⁽¹¹⁾ ॥ २९ ॥

-
- 1) स्या P.; other MSS. have स्यो; O. has स्यमतिहूरि वासम्.
 2) हनी A. धनी O. वनो P. MSS. च. Original r. perhaps चह.
 3) Sic P.; श्रीलो O.; उल्लो the others.
 4) प्रत A. प्रेत W. श्रोत Ca. Cb. श्रोत K. O. P.
 5) भत्स in all MSS. except O., which has उस्थेद्ययत्तश्च! probably for उन्ते-
 जयत्तश्च.

- 6) भत्सिय A. B. W. भत्सिय Ca. भत्सिय Cb. भंसिय K. P.
 7) खलु A. B. Ca. K. W. च त्वं Cb. च म O.
 8) ह्यु कु Ca. ह्यु क in other MSS.
 9) ये तस्मिन् P.; येत्तत्र A. B. Ca. Cb. W. K. Our r. follows O.
 10) All but O. नेऽस्मिन्. To 1. also कस्मिन् vs. 23.
 11) येत या A. येत Ca. येत्वा Ch. गिर्यो K. O. येतया W.

⁽¹⁾ बार्द्ध सो तस्य निवेशनस्य कुटिकाय एको वसमानु बालः ।
 दरिद्रचित्तामनुचित्तयेत न मे ऽस्ति एतादृश भोगु⁽²⁾ केचित्⁽³⁾ ॥ ३० ॥
 ज्ञात्वा च सो तस्य इमेव⁽⁴⁾ द्वपमुदारसंज्ञाभिगतो मि पुत्रः ।
 स घानयित्वा मुक्तज्ञातिसर्थ⁽⁵⁾ निर्यातयिष्याम्य⁽⁶⁾ कुर्वमर्थम् ॥ ३१ ॥
 राजान सो नैगमनागरांश⁽⁷⁾ समानयित्वा बद्धवाणिज्ञांश्च ।
 एवं उवाच⁽⁸⁾ परिषाय मध्ये पुत्रो ममायं चिर विप्रनष्टकः ॥ ३२ ॥
 पञ्चाश वर्षाणि सुपूर्णाकारि⁽⁹⁾ अन्ये घतो विंशतये मि⁽¹⁰⁾ दृष्टः⁽¹¹⁾ ।
 अमुकातु नगरातु ममैष नष्टो अहं च मार्गत इद्वैवमागतः⁽¹²⁾ ॥ ३३ ॥
 सर्वस्य द्रव्यस्य अयं प्रभुर्म एतस्य निर्यातयि सर्वशेषतः ।
 करोतु कार्यं च पितुर्धनेन सर्वं कुटुम्बं च ददामि एतत् ॥ ३४ ॥
 आश्चर्यप्राप्तश्च भवेन्नरो ऽसौ दरिद्रभावं पुरिमं स्मरित्वा ।
 क्लीनाधिमुक्तिं च पितुश्च तान्गुणाँल्लब्ध्वा⁽¹³⁾ कुटुम्बं सुखितो ऽस्मि अद्य ॥ ३५ ॥

5

10

- 1) वर्द्धिधू A. बर्द्धिश्च O.
- 2) Some MSS. भाग or भागु.
- 3) किञ्चित् O. Read कोचित्.
- 4) इमे A. B. Ca. K. W. इममे Cb. P.
- 5) घानि K. घानि P.
- 6) ष्ये ऽस्मिन् P. ष्ये ऽस्मिम O.
- 7) नागरनेगमांश्च B.
- 8) एवमुवाच A. B. W. O. एवं उवाच Ca. Cb. उवाच एवं K. P.
- 9) र्णा सर्वे A. Ca. W. र्णाकानि B. K. P. रितानि Cb. सुगूर पूर्वम् O.
- 10) सो A. कि B. पि Ca. P. K. मि Cb. षि W. विंशानि यतोस्मि O.
- 11) दृष्ट्वा K. P.
- 12) इद्वैव आगतः O. The m is a means to avoid hiatus.
- 13) गुणाँ दृष्ट्वा A. B. K. P. गुणान् दृष्ट्वा Cb. गुणाँ लब्ध्वा Ca.

तथैव चास्माकं⁽¹⁾ विनायकेन कीनाधिमुक्तिं⁽²⁾ विज्ञानियानं⁽³⁾ ।
 न आवितं बुद्ध भविष्यथेति पूयं किल आवक मस्य पुत्राः ॥ ३६ ॥
 अस्माश्च अध्येषति लोकनाथो ये प्रस्थिता उत्तममग्रबोधिम ।
 तेषां वदे⁽⁴⁾ काश्यप मार्गनुत्तरं⁽⁵⁾ यं मार्गं भावित्वं⁽⁶⁾ भवेयु बुद्धाः ॥ ३७ ॥
 5 वयं च तेषां सुगतेन प्रेषिता बहुबोधिसत्त्वान मन्वाबलानाम् ।
 अनुत्तरं⁽⁸⁾ मार्गं प्रदर्शयामि⁽⁹⁾ दृष्टान्तेतूनयुतान कोटिभिः ॥ ३८ ॥
 श्रुत्वा च अस्माकं जिनस्य पुत्रा बोधाय भवेत्ति सुमार्गमग्र्यम् ।
 ते व्याक्रियन्ते च त्वास्मि तस्मिन्⁽¹⁰⁾ भविष्यथा बुद्ध इमस्मि लोके ॥ ३९ ॥
 एतादृशं कर्म करोमं तापिनः⁽¹¹⁾ संरत्तमाणा इम धर्मकोशम् ।
 10 प्रकाशयन्तश्च जिनान्मज्जानां वैश्यासिकस्तस्य यथा नरः सः ॥ ४० ॥
 दरिद्रचित्ताश्च विचित्तयाम विभ्राणयन्तो इमं बुद्धकोशम्⁽¹²⁾ । •
 न चैव प्रार्थेम जिनस्य ज्ञाने जिनस्य ज्ञानं च प्रकाशयामः⁽¹⁴⁾ ॥ ४१ ॥

1) कं A. K. कु Ca. क Cb. W. O. P.

2) क्तिं च A. B. Ca. W. क्तिव Cb. O. क्तिस्व K. P. It ought to be क्तव.

3) नं A. W. नः B. न् Ca. न Cb. K. P.

4) च ते K. P. देशेहि त्वं O.

5) एतमर्थं B. एवमर्थं W.

6) र्गं A. B. Cb. W. O. र्गुं Ca. र्गं K.

7) Sic all for भावेत्.

8) र्गं A. B. Cb. K. W. O. P. र्गुं Ca.

9) मौ Ca. प्रकाशयाम Cb. प्रदायाम W

10) तस्मि O.

11) नां A. O. नः Ca. Cb. K. W. P.

12) इम Ca. Cb. K. P. O. इमु A. W.

13) घोषं Cb. K.

14) A. W. read this half a line as प्रकाशयामो इममग्रबोधिं.

प्रत्यात्मिको⁽¹⁾ निर्वृति⁽¹⁾ कल्पयाम एतावता ज्ञानमिदं न भूयः ।
नास्माक र्षो⁽²⁾ पि कदाचि भोति तेत्रेषु बुद्धान् शुणित्व व्यूक्तान्⁽³⁾ ॥ ४२ ॥
शास्ताः किल सर्विमि धर्मं नास्त्रा निरोधउत्पादविवर्जिताश्च ।
न चात्र कश्चिद्भवतीक् धर्मो⁽⁴⁾ एवं तु चित्ते⁽⁵⁾ न भोति अद्वा⁽⁶⁾ ॥ ४३ ॥
⁽⁷⁾ मुनिःस्पृहा स्म वयं⁽⁸⁾ दीर्घरात्रं बौद्धस्य ज्ञानस्य अनुत्तरस्य⁽⁹⁾ ।
प्रणिधानमस्माक न ज्ञातु तत्र श्यं परा निष्ठ जिनेन उक्ता ॥ ४४ ॥
निर्वाणापर्यन्ति⁽¹¹⁾ समुच्छ्रये ऽस्मिन्परिभाविता शून्यत दीर्घरात्रम् ।
परिमुक्त⁽¹²⁾ त्रैधातुकडुःखपीडिताः⁽¹³⁾ कृतं च अस्माभि जिनेन शासनम् ॥ ४५ ॥
यं हि⁽¹⁵⁾ प्रकाशेम⁽¹⁶⁾ जिनात्मज्ञानां ये प्रस्थिता भोति इक्षायबोधौ⁽¹⁷⁾ ।
तेषां च यत्किंचि⁽¹⁸⁾ वदाम धर्मं स्पृह तत्र अस्माक न ज्ञातु भोति ॥ ४६ ॥

- 1) त्मकी नि Cb. P. त्मकीन्नि Ca. त्मको नि K. त्मकं नि O.
- 2) All but O. र्षपि or र्षम्यि
- 3) विवृक् शुत्वा O. probably more original.
- 4) र्म K. P. O.
- 5) Sic P.; the others चित्तित्वा.
- 6) Verses 43 and 44 are left out in B
- 7) अ Cb.
- 8) Sic P.; च वयं O. वयमिक् A. B. Ca. Cb.
- 9) अनाश्रयस्य Cb K P बुद्धान् ज्ञानस्मि अनुत्तरस्मि O
- 10) धातु अ A Ca. धानमस्माक Cb O. धात अस्माक W धानमस्माक O
- 11) तं W.
- 12) त्ति A. W.
- 13) कि A.
- 14) पीडया O.
- 15) यस्मि K. P. यं मि Cb. यंयि O.
- 16) मु Ca.
- 17) धिं K. P. अयबोधीय भवति प्रस्थिता O.
- 18) मि A. B. Cb. K. W. मु Ca.
- 19) कं K. क P. O. कु the others.

तं चास्म लोकाधरिष्यः⁽¹⁾ स्वयंभूरूपेक्षते कालमवेक्षमाणः ।
 न भाषते भूतपदार्थसंधिं अधिमुक्तिमस्माकं⁽²⁾ गवेषमाणः ॥ ४७ ॥
 उपायकौशल्य यथैव तस्य मद्गाधनस्य पुरुषस्य काले ।
 क्रीनाधिमुक्तं सततं दमेति⁽⁴⁾ दमियान चास्मै⁽⁵⁾ प्रददाति वित्तम् ॥ ४८ ॥
 5 सुदुष्करं कुर्वति लोकनाथो उपायकौशल्य प्रकाशयन्तः ।
 क्रीनाधिमुक्तान्दमयन्तु पुत्रान्दमेत्⁽⁷⁾ च ज्ञानमिदं ददाति⁽⁸⁾ ॥ ४९ ॥
 आश्चर्यप्राप्ता सक्तुमा स्म घ्न्य यथा दरिद्रो लभियान वित्तम् ।
 फलं च प्राप्तं⁽⁹⁾ बुद्धशासने प्रथमं विशिष्टं च अनास्रवं च ॥ ५० ॥
 यच्छूलमस्माभि च दीर्घरात्रं संरजितं लोकविदुष्य शासने ।
 10 सस्माभि लब्धं फलमद्य तस्य शीलस्य पूर्वं चरितस्य नाथ ॥ ५१ ॥
 यद्ब्रह्मचर्यं परमं विशुद्धं निषेवितं शासनि नायकस्य ।
 तस्यो⁽¹⁰⁾ विशिष्टं फलमद्य लब्धं शान्तं उदारं च अनास्रवं च ॥ ५२ ॥
 धयो⁽¹¹⁾ वयं आबकभूत नाथ संभावयिष्यामथ⁽¹²⁾ चाप्रबोधिम् ।

1) कः Cb. यो मर्कार्ष O.

2) क Cb. K. P. O. कु the rest.

3) मुक्तं O.; the others मुक्तिं.

4) ति A. Ca. W. त Cb. थ K. P. मि O.

5) च तस्य द Cb. O. चौ तस्य द K. तद्धनम् for वित्तम् O.

6) प्रयोजयन्तः O.

7) मि A. B. Ca. मियान ज्ञा O.

8) प्रदेति O.

9) तमिद् K.

10) तस्यो Ca. तस्य Cb. A. K. W. P. O.

11) य Cb P. O.

12) म इमाथ O. Cp. लभामथ Mahāvastu III, 9, 17; आसामथ 19; जीवामथ 11, 15; भवेमथ 17.

बोधो⁽¹⁾ शब्दं च प्रकाशयामस्तेनो⁽³⁾ वयं श्रावक भीष्मकल्पाः ॥ ५३ ॥

घर्क⁽⁴⁾भूता वयमद्य नाथ घर्कामके पूज सदेवकातः⁽⁵⁾ ।

लोकात्समारुतु⁽⁶⁾ सब्रह्मकातः सर्वेषु सञ्चान च घत्तिकातः⁽⁶⁾ ॥ ५४ ॥

को नाम शक्तः प्रतिकर्तुं तुभ्यमुद्युक्तत्रपो ब्रह्मकल्पकोद्यः ।

मुहुष्कराणीदशका⁽⁷⁾ करौषि मुहुष्करान्यानिहृ मर्त्यलोके ॥ ५५ ॥

हस्तेहि पादेहि शिरे⁽⁹⁾ चापि प्रतिप्रियं हुष्करकं हि कर्तुम् ।

शिरेषु भ्रमेन पयोधरेण परिपूर्णाकल्पान्यथ गङ्गवालिकाः ॥ ५६ ॥

खाद्यं ददेद्भोजनवस्त्रपानं शयनासनं च⁽¹⁰⁾ विमलोत्तरच्छद्रम्⁽¹¹⁾ ।

विकार कारापयि चन्दनामयानसंस्तोर्यं चो⁽¹²⁾ दूष्ययुगेकि दद्यात् ॥ ५७ ॥

गिलाभ्येषथ्य ब्रह्मप्रकारं⁽¹⁴⁾ पूजार्थं दद्यात्सुगतस्य नित्यम् ।

देये⁽¹⁵⁾ कल्पान्यथ गङ्गवालिका नैवं कदाचित्प्रतिकर्तुं शक्यम् ॥ ५८ ॥

1) बोधो च Cb. बोधाय A. B. Ca. बोधिष K. P.

2) मो A.

3) न Cb. O.

4) घर्कन्म्य A. घर्कन्त्य Ca. W. घर्कन्त Cb. K. O.

5) लोकातो K कातु O. preferable; कातो in other MSS.

6) मात्स A. मारानुस Ca. मारात्स Cb. K. लोकासमागतस W. माराच्च, सब्रह्मकाच्च and सात्तिकातु O.

7) य हुष्करमोदशकं O.; मुहुष्करानीदशकान् the others.

8) रं O. रान् the rest.

9) ण Cb. K. O. P. हि the others.

10) नं A. Ca. K. W. णं Cb.

11) शय्या O. शया P.

12) चो A. B. Ca. W.

13) वा Cb. च O. चो the rest. The lengthening not necessary.

14) रं A. Ca. K. W. O. P. रान् Cb, रान् B.

15) य K. O. P. देते the others.

मन्दात्मधर्मो अतुलानुभावो मर्द्धिकः तात्तिबले प्रतिष्ठितः ।
 बुद्धो महाराज अनाम्रवो त्रिनो⁽¹⁾ सकृत्ति बाला⁽²⁾ न इमीदृशानि⁽³⁾ ॥ ५५ ॥
 अनुवर्तमानस्तथ नित्यकालं निमित्तघारीण ब्रवीति धर्मम् ।
 धर्मश्चरो ईश्वर⁽⁴⁾ सर्वलोके मद्देश्यरो लोकविनायकेन्द्रः ॥ ६० ॥
 प्रतिपत्ति दर्शोति बहुप्रकारं⁽⁵⁾ सन्नान स्थानानि प्रज्ञानमानः ।
 नानाधिमुक्तिं च विदित्व तेषां केतूमकृत्नेकि ब्रवीति धर्मम् ॥ ६१ ॥
 तथागतश्च⁽⁶⁾ प्रज्ञानमानः सर्वेषु सन्नान थ पुद्गलानाम् ।
 बहुप्रकारं हि ब्रवीति धर्मं निदर्शयत्तो इममग्रबोधिम् ॥ ६२ ॥
 इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय अधिमुक्तिपरिवर्तो नाम चतुर्थः ॥

1) ना A. Ca. Cb. O. नाः B. न K. नो W. The plural throughout in O. So too in the following.

2) Kumārajīva seems to read सकृत्ति बालान etc. as he translates 能爲下劣忍于斯事 'he bears this matter for the sake of the low people'.

3) बलानि देशेति तथैन्द्रियाणि O.

4) र A. Ca. Cb. W. रू K.

5) रं A. B. W. रा Cb. रं K P.

6) चरिषे Cb. चरिय K. P. ताध्याशय ज्ञानमानाः O.

7) पुंग A. K.

V.

अथ खलु भगवानायुष्मत्तं महाकाश्यपं तांश्चान्यान्स्थविरान्महाप्रावक्रानामन्वया-
 मासि । माधु साधु महाकाश्यप साधु खलु पुनर्युष्माकं काश्यप यक्ष्ये तथागतस्य भूतान्गु-
 णवर्णान्भाषधे⁽²⁾ । एते च काश्यप तथागतस्य भूता गुणा अतश्चान्ये ऽप्रमेया अस्त्वेषा
 येषां न सुकरः पर्यन्तो ऽधिगन्तुमपरिमितानपि कल्पान्भाषमाणैः⁽³⁾ । धर्मस्वामी काश्यप
 तथागतः सर्वधर्माणां राज्ञा प्रभूर्वशी । यं च काश्यप तथागतो⁽⁴⁾ धर्मं यत्रोपनिक्षिपति स 5
 तथैव भवति । सर्वधर्माश्च काश्यप तथागतो युञ्ज्योपदिश्यत्युपनिक्षिपति । तथागतज्ञाने-
 नोपनिक्षिपति⁽⁴⁾ यथा ते धर्माः सर्वज्ञभूमिमेव गच्छन्ति । सर्वधर्मार्थगतिं च तथागतो व्य-
 च्छलोकयति । सर्वधर्मार्थवशिताप्राप्तः⁽⁷⁾ सर्वधर्माध्याशयप्राप्तः सर्वधर्मविनिश्चयकौशल्यज्ञा-
 नपरमपारमिताप्राप्तः सर्वज्ञज्ञानसंदर्शकः सर्वज्ञज्ञानावतारकः⁽⁸⁾ सर्वज्ञज्ञानोपनिक्षेपकः का-
 श्यप तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ॥ 10

तद्यथापि नाम काश्यपास्यां त्रिसाहस्रमहासाहस्राणां लोकधातौ यावत्तस्तृणगु-
 ल्मौषधिवनस्पतयो नानावर्णा नानाप्रकारा श्रीषधिग्रामा नानानामधेयाः पृथिव्यां ज्ञाताः

- 1) पते स्म B. यति स्म O.
- 2) यतधे A. यत Cb. K. षथ O.
- 3) षणोः A. W. षमाणोभिस्तत्कस्य कृतोः । O.
- 4) All but O. गतेन. यत्रोप wanting in O. Probably to r. यथा for यत्र.
- 5) उपदिशति left out in Cb.
- 6) A. Cb. add तथा (तथो चो Cb.) यनिक्षिपति.
- 7) Left out in Cb.
- 8) Left out in K. O.
- 9) अस्मिं ज्ञे B. येस्मिंस्तु O.
- 10) ज्ञे B. Cb. स्यां K. सक्कमहासक्के O. So too in the sequel.

पर्वतगिरिकन्द्रेषु वा मेघश्च मन्त्राचारिपरिपूर्णं⁽¹⁾ उन्नमेदुन्नमित्री⁽²⁾ सर्वावर्तो⁽³⁾ त्रिसाकृन्म-
 क्साकृन्नां⁽⁴⁾ लोकधातुं संक्वादयेत्संक्वाय⁽⁵⁾ च सर्वत्र समकालं वारि प्रमुञ्चेत् । तत्र काश्यप
 ये⁽⁶⁾ तृणगुल्ममौषधिवनस्पतयो ऽस्यां⁽⁷⁾ त्रिसाकृन्मन्त्राकृन्लोकधातौ तत्र ये तरूणाः
 कोमलनाडशाखापत्रपलाशास्तृणगुल्ममौषधिवनस्पतयो द्रुमा मन्त्राद्रुमाः सर्वे ते ततो मन्त्रा-
 5 मेघप्रमुक्ताद्वारिणो यथाबलं⁽¹⁰⁾ यथाविषयमब्धातुं प्रत्यापिबन्ति ते चैकरमेण वारिणा
 प्रभूतेनैकमेघप्रमुक्तेन यथाबोजनमन्वयं विवृद्धिं विवृद्धिं त्रिपुलतामापद्यन्ते तथा च पुष्प-
 फलानि प्रसवन्ति ते च पृथक्पृथगनानान्मधेयानि प्रतिलभन्ते । एकधरणीप्रतिष्ठिताश्च
 ते सर्वे घोषधियामा बोजयामा एकरसतोयाभिष्यन्दिताः । एवमेव काश्यप तथागतो
 ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते । यथा मन्त्रमेघ उन्नमते⁽¹³⁾ तथी⁽¹³⁾ तथागतो ऽप्युत्पद्य
 10 सर्वावर्तं सदेवमानुषामुरं लोकं स्वरेणाभिविज्ञापयति । तस्यथापि नाम काश्यप मन्त्रमेघः⁽¹⁴⁾
 सर्वावर्तो⁽¹⁵⁾ त्रिसाकृन्मन्त्राकृन्नां⁽¹⁶⁾ लोकधातुमवच्छादयति । एवमेव काश्यप तथागतो

1) प्रति MSS. except K. Q.

2) न्नम्य च B.

3) वंतं A. W. O. वंतमिमं B. वतीयं Cb. K.

4) क्नां A. क्नां O. क्ने B. क्नी Cb. क्नी K. क्नायां W.

5) In B. only,

6) यास्तास्तृ A. B. W. ये तृ Cb. O. ये ते तृ K.

7) स्मिं A. K. स्मिंस्त्रि B. स्यां Cb.

8) क्नां Cb. स्यां K.

9) यु A. B.

10) W. adds यथाविभजनवानं. A. B. Ca. K. यथाभजनविमानं. वि left out in B.

The whole compound is left out in Cb. O. Perhaps meant यथाविभजनं.

11) यु in all MSS. except K. O.

12) ति Cb. K.

13) Left out in B. K.

14) B. K. O. add स.

15) वतीं A. Cb. K. W. वंतं B. O.

16) क्नां A. W. क्नां O. B. क्नी K. क्ने Cb.

ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सदेवमानुषामुरास्य लोकस्य पुरत एवं शब्दमुदीरयति घोषमनुश्राव-
यति । तथागतो ऽस्मि भवतो देवमनुष्या अर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तीर्णस्तारयामि मुक्तो मो-
चयाम्याश्चस्त आश्वासयामि परिनिर्वृतः परिनिर्वापयामि । अहमिमं च लोकं परं च
लोकं सम्यक्प्रज्ञया यथाभूतं प्रजानामि सर्वज्ञः सर्वदर्शी । उपसंक्रामतु मां भवतो देवम-
नुष्या⁽²⁾ धर्मश्रवणाय । अहं मार्गस्याब्ध्याता मार्गदेशिको मार्गविन्मार्गभावको मार्गको- 5
विदः । तत्र काश्यप बहूनि प्राणिकोटोन्पुतशतसकृन्नाणि तथागतस्य धर्मश्रवणागो-
पसंक्रामन्ति । अथ तथागतो ऽपि तेषां सञ्चानामिन्द्रियवीर्यपरा⁽⁴⁾परैवैमात्रतां⁽⁵⁾ ज्ञात्वा तां-
स्तान्धर्मपर्यायानुपसंहरति । तां तां धर्मकथां कथयति बहून् विचित्रां कृष्णोपां परि-
तोषणोपां प्रामोद्यचार्याणां⁽⁵⁾ क्लितसुखसंवर्तनकार्यो⁽⁶⁾ यथा कथया ते सत्त्वा दृष्ट एव धर्मं सुखिता
भवन्ति कालं च क्त्वा सुगतीषूपपद्यन्ते यत्र प्रभूतांश्च कामान्परिभुञ्जन्ते धर्मं च शृण्वन्ति । 10
श्रुत्वा च तं धर्मं विगतनीवरणा भवन्त्यनुपूर्वेण च सर्वज्ञधर्मेष्वभिपुण्यन्ते यथाबलं⁽⁷⁾ यथा-
विषयं यथास्थामनं⁽⁸⁾ ॥

तद्यथापि नाम काश्यपे⁽⁹⁾ मरुमेघः⁽¹⁰⁾ सर्वावतौ त्रिसारुक्षमरुसाकृन्नां⁽¹¹⁾ लोकधातुं
संज्ञाय समं⁽¹²⁾ वारि प्रमुञ्चति सर्वाश्च तृणागुल्मीषधिवनस्पतान्वारिणा संतर्पयति यथाबलं

- 1) मुक्तो मोचयामि left out in K.
- 2) त्तः सदेवमानुषामुरा Cb. त्तो देवमनुष्यामुरा O.
- 3) नि A. Ca. W.
- 4) पराज्ञ K. Omitted in O.
- 5) विदि A. O.
- 6) करणो K. O. करणीयां the rest. Further संवर्तनो O.
- 7) MSS. except Cb. O. add यथाभजमानं.
- 8) मच्च K.
- 9) B. O. add स.
- 10) वंतं A. Ca. K. O. वंत W. वतीयं Cb.
- 11) ज्ञां A. W. ज्ञं B. K. O. ज्ञो Cb.
- 12) Sic O., the others सम, but above समकालं, where in O. सम.

यथाविययं यथास्थामं च ते तृणगुल्मीषधिवनस्पतयो वार्यापिबन्ति स्वकस्वकां च ज्ञा-
 तिप्रमाणातां गच्छन्ति । एवमेव काश्यप तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो यं धर्मं भाषते सर्वः
 स धर्मं एकरसो यदुतं विमुक्तिरसो विरागरसो निरोधरसः सर्वज्ञज्ञानपर्यवसानः । तत्र
 काश्यप ये ते सत्त्वास्तथागतस्य धर्मं भाषमाणस्य स्पृणवन्ति धार्युत्स्यभिसंपुद्ध्यन्ते न तं
 5 आत्मनात्मानं ज्ञानन्ति वा वेदयन्ति वा बुध्यन्ति वा । तत्कस्य हेतोः । तथागत एव
 काश्यप तान्सत्त्वास्तथा ज्ञानान्ति ये च ते यथा च ते यादृशाश्च ते । यं च ते चिन्तयन्ति
 यथा च ते चिन्तयन्ति येन च ते चिन्तयन्ति । यं च ते भावयन्ति यथा च ते भावयन्ति येन
 च ते भावयन्ति । यं च ते प्राप्नुवन्ति यथा च ते प्राप्नुवन्ति येन च ते प्राप्नुवन्ति । तथागत
 एव काश्यप तत्र प्रत्यक्षः प्रत्यक्षदर्शी यथा च दर्शां तेषां सत्त्वानां तामु तामु भूमिषु स्थि-
 10 तानां तृणगुल्मीषधिवनस्पतीनां क्षीनोत्कृष्टमध्यमानाम् । सो ऽर्हं काश्यपैकरसधर्मं वि-
 दित्वा यदुतं विमुक्तिरसं निर्वृतिरसं निर्वाणपर्यवसानं नित्यपरिनिर्वृतमेकभूमिकमाका-

1) सर्वधर्मं A. सर्वं तं धर्मं. The others सर्वः सद्धर्म.

2) यदिदं Cb. K.

3) य A. Cb. K. O. ष्य Ca.

3) चिन्ति Cb. K. O.

4) ते in all MSS.

5) आत्मनात्मानं A. आत्मानामात्मानं B. आत्मनात्मानं Cb. आत्मना आ-
 त्मानं K. आत्मनातनं W.

6) Left out in K.

7) विदन्ति A. W.

8) जानोते A. W.

9) यं च ते left out in K. यं Prakṛticism for यत्.

10) यथा °चिन्ति left out in Cb.

11) Left out in K.

12) A. W. add वा.

13) सं K. O.

14) यदिदं Cb. K. W. O. यदियं A. यद्गत B.

शगतिकमधिमुक्तिं सन्नानामनुर्तमापो न सकृत्सैव⁽¹⁾ सर्वज्ञानं संप्रकाशयामि । आश्चर्य-
प्राप्ता अद्भुतप्राप्ता⁽³⁾ यूयं काश्यप यद्भूयं संधाभाषितं तथागतस्य न शक्नुथावतरितुम्⁽⁴⁾ ।
तत्कस्य हेतोः । दुर्विज्ञेयं काश्यप तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां संधाभाषित-
मिति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां विलाषामिममेवार्थं भूपत्या मात्रया संदर्शयमान इना गाथा 5
अभाषत ॥

धर्मराज्ञा अहं लोके⁽⁷⁾ उत्पन्नो भवमर्दनः ।

धर्मं भाषामि सन्नानामधिमुक्तिं विज्ञानियं⁽⁸⁾ ॥ १ ॥

धीरबुद्धो मरुत्वीरा चिरं⁽⁹⁾ रत्नसि भाषितम् ।

रहस्यं चापि धारेत्सि⁽¹⁰⁾ न च भाषसि प्राणिनाम् ॥ २ ॥

10

दुर्बाध्यं चापि तज्ज्ञानं मरुसा श्रुत्वा बालिशाः ।

काङ्क्षां कुर्युः सुदुर्मेधास्तनो धष्टा धमेयु ते ॥ ३ ॥

यथाविषयु⁽¹¹⁾ भाषामि यस्य यादृशकं बलम् ।

अन्यमन्येहि⁽¹²⁾ अर्थेहि⁽¹³⁾ दृष्टिं कुर्वामि उज्जुकाम् ॥ ४ ॥

1) रस्यन्न A. रत्नन्न B. रत्नमापो न Cb. K. O. रदयमापोन्न W.

2) वं K.

3) Left out in Cb. O.

4) तर्तुं A. O

5) म A. मा B. र् Cb. K. O. व W.

6) न्न A. B. ज्ञा Cb. K. O. ज्ञो W. Ca.

7) लोके O.; preferable on account of the pause.

8) या A. O. यः B. य Cb. K. नोय W.

9) राशिरं O.; रा गिरं the rest; then भाषितम् points to a Prāk. *bhāsitaṃ*.

10) धारयति Cb

11) ये A. W. यु B; K. य Cb.

12) न्येषु चार्थेषु B. Cb. K.

13) For सज्ञक.

- यथापि काश्यपा मेघो लोकधातूप उन्नतः ।
 सर्वमोनक्त⁽⁹⁾ चापि क्वादपत्तो वसुधराम् ॥ ५ ॥
 सो च वारिस्य⁽⁴⁾ संपूर्णो विष्णुन्मालो मरुम्बुरः ।
 निर्नादपत्त⁽⁵⁾ शब्देन कृषयेत्⁽⁶⁾सर्वदेहिनः ॥ ६ ॥
 5 सूर्यरश्मो निवारित्वा शीतलं कृत्वा मण्डलम् ।
 कस्तप्राप्तो ज्वतिष्ठतो वारि मुञ्चेत्समन्ततः ॥ ७ ॥
 स चैव सम मुञ्चेत् प्रापस्कन्धमनल्पकम् ।
 प्राखर⁽⁸⁾त्तः समन्तेन तर्पयेन्मेदिनोमिमाम् ॥ ८ ॥
 इह या कार्चि⁽⁹⁾ मेदिन्यां जाता श्रीषधयो भवेत् ।
 10 तृणगुल्मवनस्पत्यो हुमा वाद्य मरुद्गुमाः ॥ ९ ॥
 सस्यानि विविधान्येव यद्वापि कुरितं भवेत् ।
 पर्वते कन्दरे चैव निकुञ्जेषु च यद्भवेत् ॥ १० ॥
 सर्वान्मंसतर्पयेन्मेघस्तृणगुल्मवनस्पतीन् ।
 तृषिता⁽¹¹⁾ धरणी⁽¹²⁾ तपत्परिषिञ्चति चौषधोः⁽¹³⁾ ॥ ११ ॥

-
- 1) यो A. प K.
 2) तुपड्ड A. Cb. W. तूप उ O.
 3) कून A. K. W. नक्तते B. Cb.
 4) स्प A. B. W.
 5) त्त A. B. Ca. Cb. W. त K. निर्नादपत्त O.
 6) पन्स A. B. Ca. Cb. वं स W. पत्स K. यीत्त O.
 7) ल्व A. B. Ca. Cb. K. O. त W.
 8) प्रात्खरन्तः A. प्रखरन्तः B. K. प्रत्यारन्तः Cb. प्राखरन्तः W. प्रागरन्तः O.
 Skr प्रत्तरन् Pālī paṅgharanto.
 9) कश्चि A. W. कश्चित् Cb.
 10) तपो Cb.
 11) णो in all MSS.
 12) तर्पेत A. तर्पेति Cb.
 13) धोम् O., धीन् the rest.

तच्च ⁽¹⁾ एकरसं वारि मेघमुक्तमिह स्थितम् ।

यथाबलं यथाविषयं तृणगुल्मापिबन्ति ⁽²⁾ तत् ॥ १२ ॥

द्रुमाश्च ये केचि मरूद्द्रुमाश्च ⁽³⁾ लुङ्गाक मध्याश्च यथावशाश्च ।

यथाबलं ⁽⁴⁾ सर्वे पिबन्ति वारि ⁽⁵⁾ पिबन्ति वर्धन्ति ⁽⁶⁾ यथेच्छकामाः ॥ १३ ॥

काण्डेन नाडेन तत्रा यथैव शाखाप्रशाखाय तथैव पत्रैः ।

वर्धन्ति पुष्पैर्हि फलेर्हि चैव मेघाभिवृष्टेन मरूषधोयः ॥ १४ ॥

यथाबलं ⁽⁶⁾ तां त्रिषयश्च यादृशो ⁽⁷⁾ यासां च यस्यादृशकं च ⁽⁸⁾ बीजम् ।

स्वकस्वकं ⁽⁹⁾ ताः प्रसवं ददन्ति वारिं च तं एकरसं प्रमुक्तम् ॥ १५ ॥

एमेव ⁽¹⁰⁾ बुद्धो ऽपि ह् ⁽¹¹⁾ लोकि काश्यप उत्पद्यते वारिधरो व लोकि ।

उत्पद्य च भाषति लोकनायो भूतां चरिं दर्शयते च प्राणिनाम् ॥ १६ ॥

एवं च संश्रावयते मरुर्पिः पुरस्कृतो लोकि सदेवकस्मिन् ⁽¹³⁾ ।

तत्रागतो ऽहं द्विपदानमो त्रिनो ⁽¹⁴⁾ उत्पन्नो ⁽¹⁵⁾ लोकिस्मि यथैव मेघः ॥ १७ ॥

- 1) तच्च B. Cb. K.
- 2) तं Cb. K. O.
- 3) लुङ्गाक O.
- 4) सर्वे A. सर्वि K. सर्व the others.
- 5) रिं K. ग्रापं O.
- 6) वर्धन्ते Cb. वर्धन्ति O. वर्धन्ति the rest.
- 6) ते A. K. W. ता B. तेन Cb.
- 7) येषां A. Cb. K. W. यासां B.
- 8) Sic O; the others यत्सादृशकश्च बीजाः.
- 9) तेः A. W. ताः B. ते Cb. K. O.
- 10) एवमेव A. W.
- 11) All but O. हि.
- 12) ते A. च B. Cb. तो K. left out in W.
- 13) केस्मिं in all MSS. except O., which has सदेवकस्य.
- 14) न्न O.
- 15) केस्मि and केस्मिं, except in O.

संतर्पयिष्याम्युक्तं सर्वसंज्ञान्तं प्रुष्कगात्रांस्त्रिभवे विलग्नान् ।
 दुःखेन प्रुष्यत्त सुखे⁽¹⁾ स्थपेयं कामांश्च दास्याम्युक्तं निर्भृतिं च ॥ १८ ॥

प्रुणोष मे देवमनुष्यसंघा उपसंक्रमधं मम दर्शनाय ।

तथागतो ऽहं भगवाननाभिभूः संतारुणार्थं इह⁽²⁾ लोकि ज्ञातः ॥ १९ ॥

5 भायामि च प्राणिसकृन्नकोटिना धर्मं विप्रुद्धं अभिदर्शनीयम् ।

एका च तस्य⁽³⁾ समता तथत्वं⁽⁴⁾ यदिदं विमुक्तिश्चय निर्वृतो च ॥ २० ॥

स्वरेण चैत्रेण वदामि धर्मं बोधिं निदानं करियान नित्यम् ।

समं हि एतद्विषमत्वं⁽⁵⁾ नास्ति न काश्चि⁽⁶⁾ विदेषु न रागु विद्यते ॥ २१ ॥

घनुनीयता मन्त्र न काचिदस्ति प्रेमा च दोषश्च न मे कर्हिचित् ।

10 समं च धर्मं प्रवदामि देहिना यथैकसत्त्वस्य तथा परस्य ॥ २२ ॥

घनन्यक्रमा⁽⁸⁾ प्रवदामि धर्मं गच्छन्तु तिष्ठन्तु निषीदमानः ।

निषण्णशय्यासनमाहृक्त्वा विलासिता मन्त्र न ज्ञातु⁽¹⁰⁾ विद्यते ॥ २३ ॥

संतर्पयामो इमु सर्वलोकं मेघो च वारिं सम मुञ्चमानः ।

अर्पेयु नीचेषु च तुल्यबुद्धिर्दुःशीलभूतेष्वथ शीलवत्सु ॥ २४ ॥

1) स्वपिष्ये K. O.

2) र्थमिह K.

3) तस्यो B.

4) रसता तथत्वं O. समता तथत्वं A. W. तथता समत्वं B. Cb. K.

5) समा Cb.

6) एतेद्विषमस्ति A. एतं विषयं तु B. एतं विषयंति Cb. एतं विषयमत्वं K. W.

7) काश्चि B. K. कदा Cb. काश्चिद्धि W. काचिद् O., r. काचिद्.

8) र्मः Cb.

9) शयन Cb. K.

10) कदाचि A. W. काचि B. K. ज्ञातु Cb. मे न कदाच O.

विनष्टचारित्र तथैव ये नराश्चारित्र-घाचारसमन्विताश्च ।
 दृष्टिष्ठिता ये च विनष्टदृष्टी सम्यग्दृशो ये च विप्रुद्धदृष्टयः ॥ २५ ॥
 कीनेषु चो श्रेष्ठमतांषु चापि ऋद्धिन्द्रियेषु प्रवदामि धर्मम् ।
 क्लिप्तसितां सर्वं विवर्जयित्वा सम्यक्प्रमुञ्चाम्यङ्गु धर्मवर्षम् ॥ २६ ॥
 यथाबलं च श्रुण्णियान मन्त्रं विविधासु भूमीषु प्रतिष्ठकृत्ति ।
 दंषु मत्येषु मनोरमेषु शक्रेषु ब्रह्मेष्वथ चक्रवर्तिषु ॥ २७ ॥
 तुद्रानुतुद्रा^(८) इमं श्लोषधीयो^(९) तुद्रिक^(१०) एता इह याव लोके^(११) ।
 अन्या च मध्या मकृती च श्लोषधी शृणोथ ताः सर्वं प्रकाशयिष्ये ॥ २८ ॥
 अनास्रवं धर्मं प्रज्ञानमाना निर्वाणप्राप्ता विकृत्ति ये नराः ।
 पडभिन्नत्रैविध्यं भवन्ति ये च सा तुद्रिका^(१०) श्लोषधि संप्रवृत्ता^(१२) ॥ २९ ॥
 गिरिकन्दरेषु विकृत्ति ये च प्रत्येकबोधिं स्पृकृयन्ति ये नराः ।
 ये ईदृशा मध्यविप्रुद्धबुद्धयः सा मध्यमा श्लोषधि संप्रवृत्ता^(१३) ॥ ३० ॥
 ये प्रार्थयन्ते पुरुषर्षभलं बुद्धो भविष्ये नरदेवनाथः ।
 वीर्यं च ध्यानं च निषेवमाणाः सा श्लोषधी अग्र इयं प्रवृत्ति ॥ ३१ ॥

10

1) च K.

2) शा A. K. W. O.

3) This quarter of the verse is left out in Cb.

4) उत्कृष्ट for चो श्रेष्ठ O. चो for च here not necessary.

5) प्रवर्षा A. प्रवर्ष्या W.

6) णु Cb.

7) Sic A. W. O. ष्टि the rest.

8) इमि A. इम B. K. O. इवम् Cb. इति W.

9) या A. यु O.

10) तुद्रिक O.

11) यावल्लोके Cb. ये च लोके O.

12) प्रमुच्यते (r प्रवुच्यते) O. संप्रवृत्ता the rest.

13) गा प्रवुच्यते O. संप्रवृत्ता the rest

14) च्य A. W. O. च्च B. Ca. Cb. च्यते O.

- ये चापि युक्ताः सुगतस्य पुत्रा मैत्रो निषेवन्तिह शान्तचर्गाम् ।
 निष्काङ्कप्राप्ता पुरुषर्षभत्वे ऋषे इमो वुच्यति एवञ्चपः ॥ ३२ ॥
 अविवर्तिचक्रं हि^(३) प्रवर्तयन्ती^(४) ऋद्धीबलस्मिन्स्थित ये च धीराः ।
 प्रमोचयन्तो ब्रह्मप्राणिकोटी मरुद्गुप्तो सो च^(५) प्रवुञ्चते हि^(६) ॥ ३३ ॥
- ६ समश्च सो धर्म जिनेन भाषितो मेघेन वा वारि समं प्रमुक्तम् ।
 चित्रा अभिज्ञा इम एवञ्चपा यथौषधीयो^(७) धरणातलस्थाः ॥ ३४ ॥
 अनेन दृष्टान्तनिदर्शनेन उपायु^(८) ज्ञानाहि^(९) तथागतस्य ।
 यथा च सो भाषति एकधर्मं नानानिरुक्ती^(१०) जलबिन्दवो वा ॥ ३५ ॥
 ममापि चो वर्षतु धर्मवर्षं लोको ऋषे तर्पितु भोति सर्वः ।
- १० यथाबलं चानुविचित्तपत्ति सुभाषितं एकरसं पि धर्मम् ॥ ३६ ॥
 तृणागुल्मका वा यथ वर्षमाणो मध्या पि^(११) चो श्लोषधिगो यथैव ।
 इमा पि वा ते^(१२) च मरुद्गुप्ता वा यथ शोभयन्ते दशदिनु सर्वं^(१३) ॥ ३७ ॥
 इयं सदा लोकहितम् धर्मता तर्पति धर्मेणामु सर्वलोकम् ।
 संतर्पितश्चाप्यथ सर्वलोकः प्रमुञ्चते श्लोषधि पृष्पकाणि ॥ ३८ ॥

- 1) बुद्ध A. वुच्य W. उच्य O. वुञ्चति B. Ca. Ch.
- 2) अविवर्त्य Cb. अविवर्तिकं चक्रं O.
- 3) च A. B. K. W. हि Cb. wanting in O.
- 4) Sic O.; यन्ती the other.
- 5) ऋषे A. ऋषे Cb. ऋषे W. सोति B. सो च K. एष इह O.
- 6) वुच्यते O. प्रवुञ्चते हि the others.
- 7) या A. B. Cb. यो K. W. O.
- 8) य A. Cb. K. W. O. यु B.
- 9) ति Cb. हि B. O. सि A. Ca. K. W.
- 10) नानाधिमुक्ती B. K.
- 11) Sic O. चो the others.
- 12) ये A. W. ये चापि O.
- 13) शोभन्ति यथ लोकदशदिशासु O.

मध्यापि च⁽¹⁾ श्लोषधियो विवर्धयो वर्द्धन्त ये ते स्थित आस्रवत्तये ।
 प्रत्येकबुद्धा वनषण्डचारिणो निष्पादयो धर्ममिमं सुभाषितम् ॥ ३६ ॥
 बुद्धबोधिसत्त्वाः स्मृतिमत्त धीराः सर्वत्र त्रैधातुकि ये गतिंगताः ।
 पर्येषमाणा इममद्यबोधिं द्रुमा व वर्द्धन्ति ते नित्यकालम् ॥ ४० ॥
 य ऋद्धिमत्तश्चतुध्यानध्यापिनो ये शून्यतां श्रुत्व जनेन्ति प्रीतिम् ।
 रश्मोसकृन्नाणि प्रमुञ्चमानास्ते चैव वुञ्चन्ति मत्कद्रुमा इत् ॥ ४१ ॥
 एतादृशी काश्यप धर्मदेशना मेघेन वा वारि⁽³⁾ समं प्रमुक्तम् ।
 येहो विवर्द्धन्ति मत्कौषधीयो मनुष्य पुष्पाणि श्रनत्तकानि ॥ ४२ ॥
 स्वप्रत्ययं धर्मं प्रकाशयामि कालेन दर्शयि च बुद्धबोधिम् ।
 उपायकौशल्यु ममैतदयं सर्वेष चो लोकविनायकानाम् ॥ ४३ ॥
 परमार्थ एषा⁽⁴⁾ मम भूतभाषिता ये श्रावकाः सर्वि त एत्ति निर्वृतिम्⁽⁵⁾ ।
 चरन्ति एते वरबोधिचारिकां बुद्धा भविष्यन्तिमि सर्वश्रावकाः ॥ ४४ ॥

पुनरपरं काश्यप तथागतः सत्त्वविनये⁽⁷⁾ समो न चासमः । तद्यथा काश्यप चन्द्रसूर्य-
 प्रभा⁽⁸⁾ सर्वलोकमवभासयति कुशलकारिणामकुशलकारिणः चोर्धावस्थितमधरावस्थितं च
 सुगन्धि दुर्गन्धि च सर्वत्र समं प्रभा निपतति न विषमम् । एवमेव काश्यप तथागता- 15
 नामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां सर्वज्ञानचित्तप्रभा सर्वेषु पञ्चगत्युपपन्नेषु सत्त्वेषु यथाधिमु-

1) Sic O. मध्यानि चो the rest.

2) वर्द्धन्ति ते Cb. O. ते वर्द्धन्ति कि K. ते वर्द्धिषु A. B. Ca.

3) यथा B. K. O.

4) मम added by us conjecturally. O. has धर्मेष मय धर्म देशितं.

5) Reading conjectural. MSS. न एत्ति निर्वृताः; but O. has कश्चि एर एत्ति.

6) The following latter part of this chapter is altogether left out in Kumārajiva's version, while it is preserved or added in the other two Chinese versions.

7) सर्वविनय A. सर्वविषयेषु B. K. W. सत्वविनय Cb. सत्त्वविनयने O.

8) भा A. B. O. प्रभा; in other. MSS., which also in the sequel have the plural ending in the verbs.

क्ति⁽¹⁾ मन्त्रायानिक⁽²⁾प्रत्येकबुद्धयानिक⁽³⁾आवकयानिकेषु⁽⁴⁾ सङ्गमदेशना समं प्रवर्तते । न च तथागतस्य ज्ञानप्रभाया⁽⁵⁾ ऊनता वातिरिक्तता वा गथा पुण्यज्ञानसमुदागमाय संभवति । न सति काश्यप त्रीणि यानानि केवलमन्योन्यचरिताः सन्नाः । तेन त्रीणि यानानि प्रज्ञप्यन्ते ॥

5 एवमुक्तं श्रायुष्मान्मन्त्राकाश्यपो भगवत्समेतद्वोचत् । यदि भगवन्न सति त्रीणि यानानि किंकार्षीं प्रत्युत्पन्ने ऽध्वनि आवकप्रत्येकबुद्धबोधिसत्त्वानां प्रज्ञप्तिः प्रज्ञप्यते ॥

एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं मन्त्राकाश्यपमेतद्वोचत् । तस्यथा काश्यप कुम्भकारिः⁽⁷⁾ समासु मृत्तिकासु भाजनानि करोति । तत्र कानिचिद्बुद्धभाजनानि भवन्ति कानिचिद्दृष्टभाजनानि⁽⁸⁾ कानिचिद्दधितोर्भाजनानि⁽⁹⁾ कानिचिद्दीनान्यमुचिभाजनानि भवन्ति । न च मृत्ति-

10 काया नानात्वमथ च द्रव्यप्रक्षेपमात्रेण भाजनानां नानात्वं प्रज्ञायते । एवमेव काश्यपैकमेवेदं यानं यदुत बुद्धयानं न द्वितीयं न तृतीयं वा यानं संविद्यते ॥ •

एवमुक्तं श्रायुष्मान्मन्त्राकाश्यपो भगवत्समेतद्वोचत् । यद्यपि भगवन्सन्ना⁽¹²⁾ नानाधिभक्तयो ये त्रैधातुकाभिःसताः किं तेषामेकं निर्दिष्टं एते द्वे त्रीणि वा ॥ भगवन्मन्त्रा-

1) क्त्या A. K. क्ता B. O.

2) के B.

3) केषु B. K.

4) B. K. add च.

5) गतप्रज्ञयान (read प्रज्ञायान) O.

6) The whole paragraph is left out in A.

7) B. K. add क.

8) Left out in K.

9) तोर् left out in Cb. W

10) च left out in B. K.

11) मन्त्रा B. Cb. K.

12) ना added in Cb.

सर्वधर्मसमतावबोधार्थाद्दि⁽¹⁾ काश्यप निर्वाणम् । तच्चैकं न द्वे न त्रीणि । तेन हि काश्यपो-
पमां ते किरिष्याम्युपमपेक्षैकत्या⁽²⁾ विज्ञपुरुषा भाषितस्यार्थमाजानन्ति ॥

तद्यथा काश्यप ज्ञात्यन्धः पुरुषः स⁽³⁾ एवं ब्रूयान्न सन्ति सुवर्णाडुर्वर्णानि ब्रूयाणि न
सन्ति सुवर्णाडुर्वर्णानां ब्रूयाणां द्रष्टारो न स्तः⁽⁴⁾ सूर्याचन्द्रमसौ न सन्ति नतत्राणि न सन्ति
प्रका न सन्ति प्रकाणां द्रष्टारः । अथान्ये पुरुषास्तस्य ज्ञात्यन्धस्य पुरुषस्य पुरत एवं 5
वेद्युः । सन्ति सुवर्णाडुर्वर्णानि ब्रूयाणि सन्ति सुवर्णाडुर्वर्णानां ब्रूयाणां द्रष्टारः स्तः⁽⁵⁾ सूर्याच-
न्द्रमसौ⁽⁶⁾ सन्ति नतत्राणि सन्ति प्रकाः सन्ति प्रकाणां द्रष्टारः । स च ज्ञात्यन्धः पुरुषस्तेषां
पुरुषाणां न अद्दध्यान्नेक्तं गृह्णीयात् । अथ कश्चिद्विद्यः सर्वव्याधिज्ञः स्यात् । स तं ज्ञा-
त्यन्धं पुरुषं पश्येत्तस्यैवं स्यात् । अस्य पुरुषस्य पूर्वपापेन कर्मणा व्याधिरूपतः । ये च
केचन व्याधय उत्पद्यन्ते ते सर्वे चतुर्विधा वातिकाः पैत्तिकाः श्लेष्मिकाः सोनिपातिकाश्च । 10
अथ स वैद्यस्तस्य व्याधेर्व्युपशमनार्थं पुनः पुनरूपायं चिन्तयेत्तस्यैवं स्यात् । यानि खल्वि-
मानि⁽⁷⁾ द्रव्याणि प्रचरन्ति न तैः शक्यो ऽयं व्याधिश्चिकित्सितुं सन्ति तु हिमवति पर्व-
तरात्रे चतस्र श्लेषधयः⁽⁸⁾ । कतमाश्चतस्रः । तद्यथा । प्रथमा सर्ववर्णरसस्थानानुगता⁽⁹⁾ नाम
द्वितीया सर्वव्याधिप्रमोचनी⁽¹⁰⁾ नाम तृतीया सर्वविषविनाशनी⁽¹¹⁾ नाम चतुर्थी यथास्थानस्थि-⁽¹²⁾

1) ताचत्रोधधी A. ताचत्रोधार्थाद्दि B. Cb. ताचत्रोधा एतद्दि K. ताचत्रोधार्थाद्दि W.

2) Sic O. कस्य for कत्या in other MSS. Left out in B. K.

3) Left out in O.

4) संविद्यन्ते B. K. स्तः O सन्ति the rest.

5) संविद्यन्ते A. B. K. W. एवं सन्ति Cb. स्त O.

6) Sic O. चन्द्रसूर्यौ the rest.

7) पूर्व left out in B. K.

8) खल्विदु B. Cb. K. O.

9) A. W. add संविद्यन्ते. Cb. adds विद्यन्ते. O. अस्ति.

10) स्थायनी B. Cb. K. Perhaps to r. स्थाम for स्थान.

11) वि B. K. O. विमोच A. Ca. W.

12) विनाश B. K. O. प्रसम Cb.

13) म B. K.

तसुखप्रदा नाम । इमाश्चतस्र श्रोषधयः । अथ स वैद्यस्तस्मिञ्जात्यन्धे कारुण्यमुत्पाद्य
तादृशमुपाये चित्तयेद्येनोपायेन किमवत्तं पर्वतराजं शक्नुयाद्भक्तम् । गला चोर्धमाप्यारोके-
दधो ऽप्यवतरोत्तिर्यगपि प्रविचिनुयात् । स एवं प्रविचिन्वंस्ताश्चतस्र श्रोषधीरारागयेदा-
राग्यं⁽²⁾ च कांचिद्वैतैः तोदितां कृत्वा दद्यात्कांचित्पेषयित्वा दद्यात्कांचिदन्यद्रव्यसंयोजितां
5 पाचयित्वा दद्यात्कांचिदामद्रव्यसंयोजितां कृत्वा दद्यात्कांचिच्छुक्लाकया शरीरस्थानं⁽³⁾ वि-
द्वा दद्यात्कांचिदग्निना परिदास्य दद्यात्कांचिदन्योन्यद्रव्यसंयुक्तां यावत्पानभोजनादिष्व-
पि योजयित्वा दद्यात् । अथ स ज्ञात्यन्धपुरुषस्तेनोपापयोगेन चक्षुः प्रतिलभेत । स प्रति-
लब्धचक्षुर्बहिर्दद्यात्तं ह्यर आसन्ने च चन्द्रसूर्यप्रभां नतत्राणि यद्दानसर्वद्रवाणि च
पश्येत् । एवं च वदेत् । अहो बताहं मूढो मे ऽहं पूर्वमाचक्षमाणां न अर्धधा⁽⁴⁾मि नोक्तं
10 गृह्णामि । सो ऽहमिदानो सर्वं पश्यामि मुक्तो ऽस्म्यन्धभावात्प्रतिलब्धचक्षुशास्मि न च
मे⁽⁵⁾ कश्चिद्विशिष्टतरो ऽस्तीति । तेन च समयेन पञ्चाभिज्ञा ऋषयो भवेयुर्दिव्यचक्षुर्दिव्य-
श्रोत्रपरचित्तज्ञानपूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानार्हविमोक्तक्रियाकुशलास्ते तं पुरुषमेवं वदेयुः ।
केवलं भोः पुरुष त्वया चक्षुः प्रतिलब्धं न तु भवान्किंचिज्ज्ञानाति । कुतो ऽभिमानस्ते
समुत्पन्नः । न च ते ऽस्ति प्रज्ञा न चासि पण्डितः । तमेनमेवं वदेयुः । पदा त्वं भोः पुरुषा-
15 त्तर्गृहे⁽⁶⁾ निषण्णो बहिर्न्यानि⁽¹⁰⁾ द्रवाणि न पश्यासि न च ज्ञानासि नापि ते ये सन्नाः स्नि-

1) रुहेत् B. रोहेत् K. O रुयेत् A.

2) आरागयित्वा A. Cb. W. आराग्य B. A. आराधयेदाराध्य O.

3) Read सिरास्थानं.

4) पुरुष left out in B. Cb. O.

5) येन W.

6) प्रति left out in B. Cb. K.

7) धे B. K.

8) Hardly right. O. has मत्तो. Perhaps to r. मत्कश्चि.

9) ह K. W. The true r. probably हे; cp. Pāli *antogahe*.

10) बहिर्गतानि O.

ग्धचित्ता वा हुग्धचित्ता वा । न विज्ञानीषे पञ्चयोजनान्तरस्थितस्य जनस्य भाषमाणास्य⁽¹⁾ ।
भेरीशङ्खादीनां शब्दं न प्रज्ञानासि न शृणोषि । क्रोशान्तरमप्यनुत्तिप्य पादौ⁽²⁾ न शक्तोषि
गन्तुं । ज्ञातसेवृद्ध्यासि मातुः कुलौ तां च क्रियां न स्मरसि । तत्कथमासि पण्डितः कथं
च⁽⁴⁾ सर्वं पश्यामीति वदसि । तत्साधु भोः पुरुष यदन्धकारं तत्प्रकाशमिति संज्ञानीषे यच्च
प्रकाशं तदन्धकारमिति संज्ञानीषे ॥

5

अथ स पुरुषस्तानृषीनेवै वदेत् । क उपायः किं वा शुभं कर्म कृत्वेदशो⁽⁶⁾ प्रज्ञां
प्रतिलभेय युष्माकं प्रसादाच्चैतान्गुणान्प्रतिलभेय ॥ अथ खलु⁽⁷⁾ त स्रष्यस्तस्य पुरुषस्यैवं
कथयेयुः । यदीच्छस्यरप्ये वस पर्वतगुह्यासु वा निषण्णोऽधर्मं चिन्तय⁽⁸⁾ क्लेशाश्च ते⁽⁹⁾ प्रह्ला-
तव्याः । तथा धूतगुणसमन्वगतो ऽभिज्ञाः प्रतिलप्स्यसे ॥ अथ स पुरुषस्तमर्थं गृहीत्वा
प्रव्रजितः । श्रपये वसन्नेकाग्रचित्तो लोकतृष्णां प्रहाय पञ्चाभिज्ञाः प्राप्नुयात् । प्रतिल- 10
ब्धाभिज्ञश्च चिन्तयेत् । यदहं पूर्वमन्यत्कर्म कृतवान् तेन मे न कश्चिद्गुणो ऽधिगतः । इदानीं
ययाचित्तं गच्छामि पूर्वं चाहमल्पप्रज्ञो ऽल्पप्रतिसेवेद्यन्धभूतो ऽस्म्यासीत्⁽¹¹⁾ ॥

इति हि काश्यपोपमैषा कृतास्यार्थस्य विज्ञप्तये । अथं च पुनरत्रार्थो द्रष्टव्यः ।
ज्ञात्यन्ध इति काश्यप षड्भित्तिसंसारस्थितानां सन्नानामेतदधिचरन् ये सद्धर्मं न जानन्ति

1) भाषतो Cb. W. O.

2) प्र in Cb. only.

3) दान्न A. K. W. दौ न B. Cb. दा न O. MSS. अनुत्तिप्य.

4) A. K. W. add सर्वं ज्ञानासि कथं च. O. has सर्वं ज्ञानामि पश्यामीति.

5) संज्ञानासि O.

6) शां B.

7) In B. K. only.

8) यन् A. Cb. य B. K. O. यः W.

9) Left out in Cb.

10) तच्चि B. K.

11) अस्मा संवृत्तः A. अस्म्या संवृत्तः W. आसत् O.

12) पुनर in A. W. only.

13) पञ्चगतिक B. Cb. K. पञ्चसंसारगति O.

14) Sic O.; the others पि for धि.

क्लेशतमोऽन्धकारं च संवर्धयति । ते चाविद्यान्धा अविद्यान्धाश्च संस्कारानुपविचिन्वन्ति
संस्कारप्रत्ययं च नामद्वयं यावदेवमस्य केवलस्य मक्तो दुःखस्वकन्धस्य समुद्यो भवति ॥

एवमविद्यान्धास्तिष्ठन्ति सन्नाः संसारे तथागतस्तु करूणां जनयित्वा⁽¹⁾ त्रैधातुका-
न्निःसृतः पितेव प्रिय एकपुत्रके करूणां जनयित्वा⁽²⁾ त्रैधातुके ऽवतीर्य सन्ना⁽³⁾ संसारचक्रे
5 परिभ्रमते⁽⁴⁾ संपश्यति न च संसारात्त्रिःसर्णा⁽⁵⁾ प्रज्ञानन्ति⁽⁶⁾ । अथ भगवांस्तान्प्रज्ञाचक्षुषा
पश्यति दृष्ट्वा च जानाति । अमी सन्नाः पूर्वं कुशलं कृत्वा मन्देहेषास्तीव्ररागा मन्दरागा-
स्तीव्रद्वेषाः केचित्पुत्रप्रज्ञाः केचित्पण्डिताः केचित्परिपाकप्रुद्धाः केचिन्मिथ्यादृष्टय-
स्तेषां सन्नानां तथागत उपायक्रीशल्येन त्रीणि यानानि देशयति ॥

तत्र यथा त ऋषयः पञ्चाभिज्ञा विप्रुद्धचक्षुष एवं बोधिमत्वा बोधिचित्तान्युत्पा-
10 यानुत्पत्तिको⁽¹¹⁾ धर्मज्ञान्तिं⁽¹²⁾ प्रतिलभ्यानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यन्ते ॥

तत्र यथासौ मरुवैद्य एवं तथागतो द्रष्टव्यः । यथासौ ज्ञात्यन्धस्तथा मोक्षान्धा
सन्ना द्रष्टव्याः । यथा यातपितृभ्रममाण एवं रागद्वेषमोक्षाः । द्वाषष्टि च दृष्टिकृतानि
द्रष्टव्यानि । यथा चतस्र श्रीषधयस्तथा प्रून्यतानिमित्ताप्रणिष्कितनिर्वाणद्वारं च द्रष्ट-

1) संज्ञनय्य B. संज्ञनया K.

2) A. W. add च.

3) सन्नाः A. W. सन्ना K.

4) परिभ्रमति A. W. भ्रमतेः B. Cb. K. भ्रममाणानि O.

5) संदृश्यते Cb. संदृश्यन्ते O.

6) च न Cb. O. तेन च K.

7) प्रज्ञानातीति A. W. संज्ञानन्ति B. संज्ञान्ति K. जानाति Cb. जानन्तीति O
A. W. add यथाभूतं after निःसर्णा.

8) B. K. O. add मूल.

9) तीव्रमोक्षाः added in A. B. Ca. K.

10) भगवानु B. Cb. K.

11) किं Cb. v. 1. क.

12) धर्म left out in O.

व्यम् । यथा यथा द्रव्याण्युपयुध्यते तथा तथा व्याधयः प्रशाम्यन्तीति । एवं शून्यतान-
मिन्नाप्रणिकृतानि⁽¹⁾ विमोक्तमुखानि⁽²⁾ भावयित्वा सत्त्वा अविद्यां निरोधयति । अविद्या-
निरोधात्संस्कारनिरोधः । यावदेवमस्य केवलस्य मक्तो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ।
एवं चास्य चित्तं न कुशले तिष्ठति न पापे ॥

यथान्धशत्रुः प्रतिलभते तथा आत्रकप्रत्येकबुद्धयानीयो⁽³⁾ द्रष्टव्यः । संसारक्लेश- 5
बन्धनानि च्छिनत्ति⁽⁵⁾ क्लेशबन्धनाद्भिर्मुक्तः प्रमुच्यते⁽⁶⁾⁽⁷⁾ षड्रैतिकात्रैधातुकात् । तेन आ-
त्रकयानीय एवं ज्ञानात्वेवं च वाचं भाषते । न सत्परे धर्मा अभिसंबोद्धव्या निर्वाणप्राप्तो
ज्मीति । अथ खलु तथागतस्तस्मै धर्मं देशयति । येन सर्वधर्मा न प्राप्ताः कुतस्तस्य
निर्वाणमिति । तं भगवान्बोधौ समादापयति । स उत्पन्नबोधिचित्तो न संसारस्थितो न
निर्वाणप्राप्तो भवति । सो ज्वबुध्य त्रैधातुकं दशसु दिनु शून्यं निर्मितोपमं मायोपमं 10
स्वप्नरोचिप्रतिश्रुत्कोपमं लोकं पश्यति । स सर्वधर्माननुत्पन्नाननिरूढान्बद्धान्मुक्त्वा
तमोऽन्धकारान्न प्रकाशान्पश्यति । य एवं गम्भीरान्धर्मान्पश्यति स पश्यत्यपश्यनया
सर्वत्रैधातुकं परिपूर्णमन्योन्यसत्त्वाशयाधिमुक्तम् ॥

अथ खलु भगवानिममेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा
अभाषत ॥

16

1) ते Cb. ता K. त O.

2) मुखा Cb विमोक्त wanting in O.

3) यानिका O.; the plural also in the sequel.

4) रे K.

5) च्छिनत्ति O.

6) नाद्भिर्मुक्त विमुच्यते B. K. नाद्भिर्मुक्त प्रमुच्यते Cb. ना प्रमुक्ता प्रमुच्यते O.

7) पञ्चगाति Cb. K. O.

8) भगवां Cb. K. O.

9) अन्बद्धान् left out in K.

10) सर्वे A. K.

11) Thus O.; other MSS. ०यत्रि.

12) अभियोतयमान O.

- चन्द्रसूर्यप्रभा यद्वन्निपतस्ति समं नृषु ।
 गुणवत्स्वद्य पापेषु प्रभाया नोनपूर्णाता ॥ ४५ ॥
 तथागतस्य प्रज्ञा च भासदादित्यचन्द्रवत् ।
 सर्वसन्नान्विनयते न चोना नैव चाधिका ॥ ४६ ॥
- 5 यथा कुलालो मृदाण्डे कुर्वन्मृत्सु समास्वपि ।
 भवन्ति भाजनानां⁽¹⁾ तस्य गुडनीरघृताम्भसाम् ॥ ४७ ॥
 अशुचिः⁽²⁾ कानिचितत्र⁽³⁾ दध्नी⁽⁴⁾ अन्यानि भवन्ति⁽⁵⁾ तु ।
 मृदमेकां स गृह्णाति कुर्वन्भाण्डानि भार्गवः ॥ ४८ ॥
 यादकप्रतिप्यते द्रव्यं भाजनं तेन लक्ष्यते⁽⁶⁾ ।
- 10 सन्नाविशेषे ऽपि तथा रूचिभेदात्तथागताः ॥ ४९ ॥
 यानभेदे वर्णयन्ति बुद्धयानं तु निश्चितम् ।
 संसारचक्रस्याज्ञानान्निर्वृतिं न विज्ञानते⁽⁷⁾ ॥ ५० ॥
 यस्तु शून्यान्विज्ञानाति धर्मानात्मविवर्जितान् ।
 संबुद्धानां भगवतां बोधिं ज्ञानाति तद्धतः ॥ ५१ ॥
- 15 प्रज्ञामध्यव्यवस्थानात्प्रत्येकज्ञिन उच्यते ।
 शून्यज्ञानविहीनत्वाद्द्विहावकः⁽¹⁰⁾ संप्रभाष्यते ॥ ५२ ॥

1) MSS. भाजनास्तस्य, but O. has भाजनानां पृथक् स्याद्.

2) दध्नी (r. दध्नी) O ; अशुचि the rest.

3) Thus O.; the others have दध्नी.

4) अशुचेरपराणि O.; दध्यन्यानि the others.

5) च A. O.

6) द्य A. K. W. भ्य Ca. न Cb. तस्य तद्धते O.

7) सत्वा A. B. Ca. K. W. संधा Cb.

8) Sic all MSS.

9) विज्ञापते W.

10) ज्ञानावबोधात् O.

सर्वधर्मावबोधान्तु सन्धकसंबुद्ध उच्यते ।
तेनोपायशतैर्नित्यं धर्मं देशेति⁽¹⁾ प्राणिनाम् ॥ ५३ ॥
यथा हि कश्चिज्जात्यन्धः सूर्येन्दुप्रकृतार्काः⁽²⁾ ।
अपश्यन्नेवमाकासौ⁽³⁾ नास्ति त्रयाणि सर्वशः ॥ ५४ ॥
ज्ञात्यन्धे तु मरुविद्यः कारुण्यं संनिवेश्य⁽⁵⁾ क्व ।
क्लमवत्तं स गत्वा⁽⁶⁾ च तिर्पगूर्धमधस्तथा ॥ ५५ ॥
सर्ववर्णारसस्थामा नगाह्नभत श्रोषधीः⁽⁸⁾ ।
एवमादीशतन्नो ऽथ प्रयोगमकरोत्ततः⁽⁹⁾ ॥ ५६ ॥
दत्तैः संचूर्ण्य काचित्तु पिष्ट्वा चान्यां तथापराम् ।
सूच्ययेण प्रवेश्याङ्गे ज्ञात्यन्धाय प्रयोक्तयेत् ॥ ५७ ॥
स लब्धचक्षुः संपश्येत्सूर्येन्दुप्रकृतार्काः⁽¹¹⁾ ।
एवं चास्य भवेत्पूर्वमज्ञानात्तदुदाहृतम् ॥ ५८ ॥
एवं सन्ना मकाज्ञानाज्जात्यन्धाः संसरन्ति हि ।
प्रतीत्योत्पादचक्रस्य अज्ञानाद्दुःखधर्मणः⁽¹²⁾ ॥ ५९ ॥

5

10

1) देशति A. देशन्ति W. देसेति B. देशेत Cb. देशति K. O.

2) का O.; कान् the rest.

3) ने A. W. ने B. Cb. K.

4) वमोकासौ A. W. वमोकात्सौ B. वमकासौ Cb. वमोकासौ K. वमाकासौ O.

5) Thus O. वेश हि A. वेश्य हि Cb. W. वेशयेत् B. K.

6) Thus Cb. O.; तु the rest. Perhaps to r. गवाथ or गवान्.

7) All स्थाना.

8) All but O. श्रोषधाम्.

9) रोत्तु तम् A. रोत्तः B. रोत्त तम् Ca. W. रोत्तः K. रोत्ततः O.

10) All but O. काश्चि° and चान्यास्त°.

11) All but O. कान्.

12) वर्मणः O.; one MS. has वर्त्मनः. We conjecture धर्मिणः.

एवमज्ञानसंमूढे लोके सर्वविदुत्तमः ।

तथागतो मन्विस्य उत्पन्नः करुणात्मकः ॥ ६० ॥

उपायकुशलः शास्ता सद्धर्मं देशयत्यसौ ।

अनुत्तरां बुद्धबोधिं देशयत्ययपानिके⁽¹⁾ ॥ ६१ ॥

5 प्रकाशयति मध्यां तु मध्यप्रज्ञाय नायकः ।

संसारभोरवे बोधिमन्यां संवर्णयत्यपि ॥ ६२ ॥

त्रैधातुक्रान्तिःसृतस्य आवकस्य विज्ञानतः ।

भवत्येवं मया प्राप्तं निर्वाणाममलं शिवम् ॥ ६३ ॥

⁽³⁾ तामेव⁽⁴⁾ तत्र⁽⁵⁾ प्रकाशेमि नैतन्निर्वाणामुच्यते ।

10 सर्वधर्मावबोधान्तु निर्वाणं प्राप्यते ऽमृतम् ॥ ६४ ॥

मर्कषयो यथा तस्मै करुणां संनिवेश्य वै⁽⁶⁾

कथयन्ति च मूढो ऽसि मा ते ऽभूज्ञानवानकम् ॥ ६५ ॥

अभ्यन्तरावस्थितो ऽपि यदा भवसि कोष्ठके ।

बर्क्षिर्यद्वर्तते तद्वै⁽⁷⁾ न ज्ञानोषे त्वमल्पधीः ॥ ६६ ॥

1) यापिन A. W. यापिने Ca. यानिके B. K. O.

2) र B. Ca. K. O. रे A. W.

3) This halfverse in A. W. only.

4) षु A. व W.

5) तत्र left out in W. तामेव is here meaningless; the original Prākṛt may have had तं व. (Skr. तदेव).

6) In O. वे; क्ति the others; originally probably क्, cp. vs. 55.

7) किञ्च O.

यो ऽभ्यन्तरे ऽवस्थितस्तु⁽¹⁾ क्वर्त्वितात् कृताकृतम् ।
 सो ष्यापि⁽²⁾ न ज्ञानाति कुतस्त्वं वेत्स्यसे⁽³⁾ ऽल्पधीः⁽⁴⁾ ॥ ६७ ॥
 पञ्चयोञ्जनमात्रे तु यः शब्दो निश्चरेदिक् ।
 तं श्योतुं न समर्थो ऽसि प्रागेवान्यं विद्वरतः⁽⁵⁾ ॥ ६८ ॥
 त्वयि ये पापचित्ता वा ऋनुनीतास्तथापरे ।
 ते न शक्यं त्वया ज्ञातुमभिमानः⁽⁶⁾ कुतो ऽस्ति ते ॥ ६९ ॥
 क्रोशमात्रे ऽपि गतव्ये⁽⁷⁾ पदवो⁽⁸⁾ न विना गतिः ।
 मातुः कुतौ च यद्दत्तं विस्मृतं तत्तदेव ते ॥ ७० ॥
 ष्वभिज्ञा यस्य पञ्चैताः स सर्वज्ञ इहोच्यते ।
 त्वं मोक्षादप्यकिञ्चिन्नः सर्वज्ञो ऽस्मोति भाषसे ॥ ७१ ॥
 सर्वज्ञत्वं प्रार्थयसे यस्यभिज्ञाभिनिर्करेः⁽⁹⁾ ।
 तं चाभिज्ञाभिनिर्कारमरणस्थो विचिन्तय⁽¹¹⁾ ।
 धर्मं विप्रमुद्दं तेन त्वमभिज्ञाः प्रतिलप्स्यसे ॥ ७२ ॥

5

10

1) ज्ञाने A. Ca K. W. ज्ञानि B. ज्ञोसि O. कृताकृतं O. Our reading conjectural.

2) धातु A. ष्यापि B. Ca. ष्याष्यापि K.

3) वेत्स्यत्य A. W. वेत्स B. ज्ञास्यसे Ca वेत्स्यसे K. तद्वदयते O.

4) नघः B. K. सदा O. read तदा.

5) सु for वि O.

6) नं A. W.

7) व्यं A. B. W. व्ये Ca. K. O.

8) तु Ca. W. तु A. त्व B. K. त्वो न O.

9) ज्ञासु नि° O.

10) रेत् A. र O.

11) येत A. यः B. ये Ca. W. य K. O.

- सो ऽर्थं गृह्य गतो ऽरण्यं चिन्तयेत्सुप्तमादितः ।
 अभिज्ञाः प्राप्तवान्पञ्च नचिरेण गुणान्वितः ॥ ७३ ॥
 तथैव श्रावकाः सर्वे प्राप्तनिर्वाणसंज्ञिनः ।
 जिनो ऽथ देशयेत्तस्मै विद्यामो ऽयं न निर्वृतिः ॥ ७४ ॥
 5 उपाय एष बुद्धानां वदन्ति यदिमं⁽¹⁾ नयम् ।
 सर्वज्ञत्वमृते नास्ति निर्वाणं तत्समारंभं⁽²⁾ ॥ ७५ ॥
 अद्यज्ञानमनन्तं च षट्⁽³⁾ च पारमिताः श्रुभाः ।
 शून्यतामनिमित्तं च प्रणिधानविवर्जितम् ॥ ७६ ॥
 बोधिचित्तं च ये चान्ये धर्मा निर्वाणगामिनः ।
 10 साम्रवा नाम्रवाः शास्ताः सर्वे गीगणसेनिभाः ॥ ७७ ॥
 ब्रह्मविहाराश्रितारः संप्रदाये च कीर्तिताः ।
 सत्त्वानां विनयार्थाय कीर्तिताः परमर्षिभिः⁽⁵⁾ ॥ ७८ ॥
 यद्य धर्मान्विज्ञानाति मायास्वप्नस्वभावकान् ।
 कदलोस्कन्धनिःसारान्प्रतिश्रुत्काममानकान् ॥ ७९ ॥
 15 तत्स्वभावं च ज्ञानाति⁽⁶⁾ त्रैधातुकमशेषतः⁽⁷⁾ ।
 अलङ्कमविमुक्तं⁽⁸⁾ च स विज्ञानाति निर्वृतिम् ॥ ८० ॥

1) All but O. यदिदं.

2) समाचर O.

3) षट् A. K. W. षट् B. Ca. Cb O.

4) सर्वे Ca. K. सर्वे the rest. The whole stanza wanting in O., and in the Chinese versions by Dharmarakṣa and Kumārajīva, whereas in the translation by Jñānagupta and Dharmagupta only the first half strophe is rendered.

5) ता ये मद् K.

6) मि A. सि B. तिः W. ति Ca. Cb. K.

7) कः W.

8) हान A.

9) क्वाश A. W. क्वाश Cb. क्तं च B. Ca. क्तञ्च K. O.

सर्वधर्मास्समाच्छ्रूत्यास्मिन्नानाकर्णात्मकान् ।

न चैता⁽¹⁾न्प्रेतते नापि किञ्चिद्धर्मं विपश्यति ॥ ८१ ॥

स पश्यति मत्प्राप्तो धर्मकायमशेषतः ।

नास्ति यानन्नयं किञ्चिदेकपानमिहास्ति तु ॥ ८२ ॥

सर्वधर्माः समाः सर्वे समाः समसमाः सदा ।

एवं ज्ञात्वा विज्ञानाति निर्वाणममृतं शिवम् ॥ ८३ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय घोषधीपरिवर्तो नाम पञ्चमः ॥

1) चैनां A. W. चैतां B. चेत्तां Ca. चते Cb. चैताम्प्रे K. चेष O.

VI

अथ खलु भगवानिमा गाथा भाषिवा मर्वावसं भिन्नसंघामन्वयते स्म । आरोच-
 यामि यो भिन्नत्रः प्रतिवेदयामि । अयं मम आरवकः काश्यपो भित्तुस्त्रिशतो⁽¹⁾ बुद्धकोटो-
 मरुत्स्राणामत्तिके⁽²⁾ सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति⁽³⁾
 तेषां च बुद्धानां भगवतां सद्धर्मं धारयिष्यति । स पश्चिमे समुद्रस्य⁽⁴⁾ अथभासप्रासादां लो-
 5 कधातो मन्दाव्यूहे कल्पे रश्मिप्रभासो नाम तथागतो ऽर्हन्मम्यकसंबुद्धो लोके⁽⁵⁾ भविष्य-
 ति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनु-
 ष्याणां च बुद्धो भगवान् । द्वादश चास्यात्तरकल्पानापुष्पप्रमाणां भविष्यति । विंशतिं⁽⁶⁾ चा-
 स्यात्तरकल्पान्सद्धर्मः स्यास्यति । विंशतिमेवात्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिवृत्तकः स्यास्यति ।
 तच्चास्य बुद्धनेत्रं प्रुद्धं भविष्यति प्रुद्यपगतपाषाणशर्करकठल्यमपगतश्चप्रपातमपग-
 10 तस्यन्दनिकागूथोडिगल्लं⁽¹⁰⁾ समं रमणीयं प्रासादिकं दर्शनोयं वैरूपमयं रत्नवृत्तप्रतिमपिउतं⁽¹¹⁾

1) तां A. W.

2) अत्तिके left out in B. K.

3) अपचायनां left out in Cb.

4) Wrong for येऽव.

5) लोके left out in Cb.

6) चास्य left out in Cb. K.

7) पुष्प B. Cb. K. W. युः प्र A.

8) ति in all MSS.

9) अस्य left out in Cb. K.

10) स्यन्दनिका left out in B. Cb. K.

11) गूथोडिगल्लं A. भूथोडिगल्लं B. भूषोतिगल्लं Cb. गूथोडिगल्लं K. गूथोडिगल्लं W.

सुवर्णामूत्राष्टापदनिबद्धं पुष्पाभिकीर्णम् । बहूनि च तत्र⁽¹⁾ बोधिसत्त्वशतसङ्ख्याण्युत्प-
त्स्यन्ते । अग्रमेयाणि च तत्र आयाककोटोनेयुतशतसङ्ख्याणि भविष्यन्ति । न च तत्र मारः
पापीयानिवतारं लप्स्यते न च⁽⁴⁾ मारपर्षत्प्रज्ञास्यते । भविष्यति तत्र खलु पुनर्मारश्च मा-
रपर्षदश्च⁽⁶⁾ । अपि तु खलु पुनस्तत्र लोकधर्तौ तस्यैव भगवतो रश्मिप्रभासस्य तथागतस्य
शासने सद्धर्मपरिग्रहायाभियुक्ता भविष्यन्ति ॥

5

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

पश्याम्यहं भित्तव बुद्धचक्षुषा स्थविरो ह्ययं काश्यप बुद्ध⁽⁹⁾ भेष्यति ।

अनागते ऽद्यानि असंख्यकल्पे कृत्वान पूजां द्विपदोत्तमानाम् ॥ १ ॥

त्रिंशत्सङ्ख्याः परिपूर्णक्रोद्यो जिनानयं द्रव्यति काश्यपो ह्ययम् ।

चरिष्यती तत्र च ब्रह्मचर्यं बौद्धस्य ज्ञानस्य कृतेन भित्तवः⁽¹³⁾ ॥ २ ॥

10

कृत्वान पूजां द्विपदोत्तमानां समुदानियं⁽¹⁴⁾ ज्ञानमिदं अनुत्तरम् ।

स पश्चिमे चोच्छ्रयि लोकनाथो भविष्यते अप्रतिमो महर्षिः ॥ ३ ॥

1) चात्र Cb. O.

2) नि in all MSS. but O.

3) मारा पापीमत्तो O.

4) From अवतारं till त च left out in Cb.

5) दा A. त् B. र्पा वा Cb. षन् K. ष्यदा W. परिषदो pi. n. O.; so, too,
in the sequel.

6) भविष्यन्ति K. All the other MSS. read भविष्यति माराश्च after which
Cb. adds पापीयां.

7) From खलु till तौ left out in Cb.

8) वो A. व K. O.

9) बुद्धो A.

10) भवि W.

11) ह्येय A. ह्येये W. One folio wanting in O.

12) ह्य left out in Cb. ह्नि only to avoid hiatus

13) भित्तुः Cb. K.

14) नी A. नियं Cb.

नेत्रं च तस्य प्रवरं भविष्यति विचित्रं प्रुढं प्रुभं दर्शनीयम्⁽³⁾ ।

मनोस्रष्टव्यं सद प्रेमणीयं सुवर्णामूत्रैः समलंकृतं च ॥ ४ ॥

रत्नामया वृत्तं तर्हि विचित्रा अष्टापदस्मिं तर्हि एकमेके ।

मनोस्रगन्धं च विमुञ्चमाना भेष्यति नेत्रस्मिं इमस्मिं भित्तौ⁽⁵⁾ ॥ ५ ॥

5 पुष्पप्रकारैः समलंकृतं च विचित्रपुष्पैरुपशोभितं⁽⁷⁾ ।

अथप्रपाता न च तत्र सत्ति समं शिवं भेष्यति दर्शनीयम् ॥ ६ ॥

तर्हि बोधिसत्त्वान् सकृन्नकोट्यः मुद्रात्तचितान् मर्कटिकानाम् ।

वैपुल्यसूत्रान्तधराणां तापिनां बहू भविष्यन्ति सकृन्नेके ॥ ७ ॥

घनाम्रवा अस्तिमदेरुधारिणो भेष्यन्ति⁽⁸⁾ ये आवक धर्मराज्ञः⁽⁹⁾ ।

10 प्रमाणुं तेषां न कदाचि विद्यते दिव्येन ज्ञानेन गणितं कल्पान् ॥ ८ ॥

सो द्वादश अक्षरककल्पं स्थास्यति सद्धर्मं विंशत्तरकल्पं स्थास्यति⁽¹¹⁾ ।

प्रतिद्वपकश्चात्तरकल्पविंशतिं⁽¹²⁾ रश्मिप्रभासस्य विपूक्तं⁽¹³⁾ भेष्यति ॥ ९ ॥

अथ छत्त्वायुष्मान्मरुमीन्द्रल्यायनः स्थविरं घायुष्मांश्च सुभृतिरायुष्मांश्च मरुकाका-

1) विशिष्टे instead of भविष्यति विचित्र in A. W.

2) प्रुभं left out in K.

3) A. W. add मनोरमं.

4) This verse and the first quarter of the following verse are left out in A.

5) Read भित्तूः? or भित्तवो?

6) MSS. पुष्पैः.

7) This second quarter is left out in Cb.

8) भवि B.

9) ज्ञः A. B. K. W. ज्ञाः Cb. (perhaps meant ज्ञः).

10) गणितं B. preferable; गणोन Cb.

11) This second quarter is left out in Cb.

12) कल्पं स्थास्यति K.

13) विपूक्तं B. विक्षय Cb. विपूक्तं K. स व्यूक्तं in others.

त्यायनः प्रवेपमानैः कापैर्भगवत्तमनिमिषैर्नेत्रैर्व्यवलीकयन्ति स्म । तस्यां च वेलायां पृथ-
कपृथङ्ङुनः⁽¹⁾संगीत्येमा गाथा घभाषत्तं⁽⁹⁾ ॥

अर्कत्तं के मरुावीर शाक्यसिंहे नरोत्तम⁽²⁾ ।

अस्माकंमनुकम्पाय बुद्धशब्दमुदीरय ॥ १० ॥

अवश्यमवसरं ज्ञात्वा अस्माकं पि नरोत्तम⁽⁴⁾ ।

अमृतेनेव सिञ्चिता व्याकुरुष्व⁽⁵⁾ विभो जिन⁽⁶⁾ ॥ ११ ॥

डुर्भित्तं⁽⁷⁾ आगतः कश्चिन्नरो लब्धा सुभोजनम् ।

प्रतीक्ष भूय उच्येत कस्तप्राप्तस्मि भोजने ॥ १२ ॥

एवमेवोत्सुका अस्मो क्वीनयानं विचिन्तय⁽⁸⁾ ।

डुष्कालभयसन्ना वा बुद्धज्ञानं लभामहे ॥ १३ ॥

न तावदस्मान्सेबुद्धो व्याकरोति मरुामुनिः ।

यथा कस्तस्मि प्रतितं न तद्बुद्धीत भोजनम् ॥ १४ ॥

एवं च उत्सुका वीर भुत्वा घोषमनुत्तरम् ।

व्याकृता⁽¹¹⁾ यद् भेष्यामस्तद् भेष्याम निर्वृताः ॥ १५ ॥

1) Read with O. नसः समसं.

2) भाषते स्म B. K.

3) माः A. म B मः Cb. K. मा W.

4) मः B K. W Quite different in O. आशयं सारमस्माकं कदास्म व्याक-
रिष्यसि.

5) व्याकुरुष्व वि A. K. W. व्याकरिष्यति B. Cb.

6) The dialect requires व्याकरोक्ति; cp. vs. 16. ने A नः B. Cb. K.

7) MSS. डुर्भित्ताद्. A var. r. has न घा.

8) अस्म A. B. अस्मे Cb. O. अस्मो K. अस्य W.

9) ये A. W. त्त B. त्तय Cb. तयः K. तया O.

10) सत्वभया A. भयसत्त्वो B. Cb. W भयसत्त्वा K. डुर्भित्ते यथ भुक्तार्थो बुद्ध-

यानं कथं लभेत O.

11) याद् K. W. यद् भेष्याम O.

12) तथा K.

व्याकरोक्ति⁽¹⁾ महावीर कृतिषी⁽²⁾ अनुकम्पकः⁽³⁾ ।

अपि दारिद्र्यचित्तानां भवेदत्तो महामुने ॥ १६ ॥

अथ खलु भगवांस्तेषां महाश्रावकाणां स्थविराणामिममेवंत्रपं चेतसैव चेतःपरि-
वितर्कमाज्ञाय पुनरपि सर्वावत्तं भित्तुसंघमामल्लयते स्म । अयं मे भित्तवो महाश्रावकः
5 स्थविरः सुभूतिस्त्रिंशत् एव⁽⁴⁾ बुद्धकोटीनयुतशतसकृन्नाणां सत्कारं करिष्यति गुरुकारं
माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । तत्र च ब्रह्मचर्यं चरिष्यति बोधिं च समुद्रान-
यिष्यति । एवंत्रयांशाधिकारान्कृत्वा पश्चिमे समुद्रकूपे शशिकेतुर्नाम तथागतो ऽर्हन्स-
न्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः
शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ॥

- 10 रत्नसंभवं⁽⁸⁾ च नामास्य तद्बुद्धनेत्रं भविष्यति । रत्नावभासश्च नाम स कल्पो भवि-
ष्यति । समं च तद्बुद्धनेत्रं भविष्यति रमणीयं स्फटिकमयं रत्नवृत्तत्रिचित्रितमपगतश्च-
प्रपातमपगतगूथोडिगच्छं⁽⁹⁾ मनोह्रं पुष्पाभिकीर्णम् । कूटागारपरिभोगेषु चात्र पुरुषा वासं
कल्पयिष्यन्ति । बह्वश्यास्य श्रावका भविष्यन्त्यपरिमाणा येषां न शक्यं गणनया पर्यत्तो
ऽधिगतम् । बहूनि चात्र बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसकृन्नाणि भविष्यन्ति । तस्य च भगवतो
15 द्वादशान्तरकल्पानापुष्प्रमाणां भविष्यति । विंशतिं चाक्षरकल्पान्सद्वर्मः स्थास्यति ।

1) All but O. व्याकुरुष्व.

2) षी अ A. Cb. K. W. O. षिन्न B.

3) कः B. K. O. The rest क.

4) तामेव A. Cb. W. त एव B. K. त्रिंशानामेव O.

5) नयुत Cb. K. W. O. नियुत A. B. Ca.

6) च left out in A. B. सर्वत्र O.

7) यशस्केतु O.

8) वं च A. वां चास्य Cb. वञ्च B. K. वञ्च W. O.

9) MSS. गूथोडिच्छं and गूथोड्यं. Cp. p. 144.

10) All but O. नि.

विंशतिमेवान्तरकल्पान्सहस्रप्रतिवृत्तकः स्थास्यति⁽¹⁾ । स च भगवान्वैक्यायसमन्तरोत्ते स्थि-
त्वा तोदाणां धर्मं देशयिष्यति बहूनि च बोधिसत्त्वशतसहस्राणि बहूनि च श्रावकशतस-
हस्राणि विनेष्यति ॥

यथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

श्रोतृचयामि ग्रहमद्य भित्तवः प्रतिवेदयाम्यद्य मम शृणोथ ।

5

स्थविरः सुभूतिर्मम श्रावको ऽयं भविष्यते बुद्ध अनागते ऽध्वनि ॥ १७ ॥

बुद्धांश्च पश्यिष्यन्न मद्दानुभावान् त्रिंशच्च पूर्णा नयुतान कोटीः⁽³⁾ ।

चरिष्यते चर्य तद्दानुलोमिकोमिमस्य ज्ञानस्य कृतेन चैषाम्⁽⁵⁾ ॥ १८ ॥

स पर्याप्तमे वीरं समुच्छ्रयस्मिन्द्वात्रिंशतीलक्षणवृत्तधारी ।

सुवर्णयूपप्रतिमो मद्दर्शित्विष्यते⁽⁶⁾ लोकहितानुकम्पी ॥ १९ ॥

10

सुदर्शनोयं च सुतेत्र⁽⁷⁾ भेष्यति इष्टं मनोस्तं च मद्दानस्य ।

विक्रिष्यते यत्र स लोकबन्धुस्तारित्व प्राणानयुतान कोटीः ॥ २० ॥

नङ्गबोधिसत्त्वात्र मद्दानुभावा श्रवितर्यचक्रस्य प्रवर्तितारः ।

तीक्ष्णोन्द्रियास्तस्य जिनस्य शासने य शोभायिष्यन्ति तं बुद्धतेत्रम् ॥ २१ ॥

1) This sentence is left out in A.

2) विनेषि Cb. O विनेषि K.

3) द्यः A. Ca. Cb. W. टोः B. K. टयः O.

4) लोमां Cb. लोमिका A. B W. O. लोमिका K.

5) भित्तुः B. K. Perhaps to r. चैषः

6) भविष्यति would do as well, a pause following

7) सुभित्त भवि A. सुतेत्र भे B. Cb K. W.

8) ण O. The lengthening not required.

9) त्र in Cb. K O. only.

10) तत A. तद् B. त Cb. O. च K. ऽयंतम W. शोभ O. for शोध of the others.

बहुधावकास्तस्य न संख्य तेषां प्रमाणं⁽¹⁾ नैवास्ति कदाचि तेषां⁽²⁾

षडभिन्नत्रैविध्यमर्कृद्दिकाश्च⁽³⁾ अष्टाविमोक्षेषु⁽⁴⁾ प्रतिष्ठिताश्च ॥ २२ ॥

अचित्तियं अद्विबलं च भेष्यति⁽⁵⁾ प्रकाशयत्तस्यिममप्रबोधिम⁽⁶⁾ ।

देवा मनुष्या यथ गङ्गवाल्किा भेष्यन्ति⁽⁷⁾ तस्यो मततं कृताञ्जली⁽⁸⁾ ॥ २३ ॥

5 सो द्वादशौ घत्तर्कल्प स्थास्यति⁽⁹⁾ सङ्गमुं⁽¹⁰⁾ विंशत्तर्कल्प स्थास्यति⁽¹¹⁾ ।

प्रतित्रयको विंशतिमेव स्थास्यति कल्पान्तराणि द्विपदोत्तमस्य ॥ १४ ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव⁽¹³⁾ सर्वावत्तं भिन्नसंघमामन्त्रयते स्म । आरोचयामि वो भित्तवः

प्रतिवेदयामि । अथ मम आवकः स्थविरो मर्ककात्यायनो⁽¹⁴⁾ ऽष्टानां बुद्धकोटोशतसंख्या-

णामसिके⁽¹⁶⁾ सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । परि-

10 निर्धृतानां च तेषां तथागतानां⁽¹⁷⁾ स्तूपान्करिष्यति योजनसंख्येण⁽¹⁸⁾ समुच्छ्रयेण⁽¹⁹⁾ पञ्चाशद्योज-

1) णु A. K. णा B. Cb. W. O.

2) तत्र A. W. विद्येत O.

3) अष्टौ A. Cb. K. W.

4) तैश्च A. Cb. W.

5) च भवि A. B. भवि K. च भ W. भे Cb. लो स्य (Skr. अस्य) भे O.

6) शपिष्यति ममय A. ममाय K. W. शपत्तस्मिममय Cb. We follow O.

7) तस्य O., preferable.

8) लिं B. लीः K. O.

9) भोत्स्यति B. भेष्यति K. आस्यति O., certainly more original.

10) मुं A. र्म B. Cb. K. W. र्मे O.

11) ल्यु A. K. ल्य B. Cb. W.

12) भेष्यति B. K. आस्यति O.

13) र्पि K.

14) र्का B. K.

15) नियुतशत, except in Cb. O. न्युत W. O.

16) अस्तिके left out in B. K.

17) बुद्धानां B. बुद्धानाम्भगवतां K.

18) B. adds शत.

19) संख्येण left out in K.

नानि परिणाकेन⁽¹⁾ सप्तानां रत्नानाम् । तद्यथा सुवर्णस्य त्रय्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य
 लोहितमुक्तेरश्मगर्भस्य मुसारगत्वस्य सप्तमस्य रत्नस्य । तेषां च स्तूपानां पूजां करिष्य-
 ति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छत्र⁽²⁾ध्वजपताकाविज्ञपत्तीभिश्च । ततश्च भूयः⁽⁴⁾
 परेण परतरेण पुनर्विंशतीनां बुद्धकोटीनामस्तिक⁽⁵⁾ एवंत्रपमेव⁽⁶⁾ सत्कारं करिष्यति गुरुकारं
 माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । स⁽⁷⁾ पश्चिमे⁽⁸⁾ समुच्छ्रये⁽⁹⁾ पश्चिम आत्मभावप्रति- 5
 लम्भे ज्ञाम्बूनदप्रभासो नाम तथागतः ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसं-
 पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो
 भगवान् । परिश्रुद्धं चास्य बुद्धनेत्रं भविष्यति समं रमणीयं प्रासादिकं दर्शनीयं स्फटिक-
 मयं रत्नवृत्ताभिविचित्रितं सुवर्णामूत्रच्छि⁽¹⁰⁾डितं पुष्पसंस्तरसंस्तृतमपगतनिरपतिर्यग्यो-
 नियमलोकामुर्कायं बद्धनरदेवप्रतिपूर्णां बद्धभ्रावकशतसकृन्नोपशोभितं बद्धबोधिसत्त्व- 10
 शतसकृन्नालंकृतम् । द्वादश⁽¹²⁾ चास्यात्तरकल्पानापुष्पप्राणां भविष्यति । विंशतिं⁽¹³⁾ चास्या-
 त्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । विंशतिमेवात्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिवृत्तकः स्थास्यति⁽¹⁵⁾ ॥

1) न्यायामेन B. न्यायाम K. Meant व्यामेन.

2) B. adds घण्ट.

3) काभिर in A. K. W.

4) Our r. follows O ; cp. p. 153. Other MSS. leave out च भूयः.

5) घत्तिके in Cb. only.

6) व A. W. वं B. Cb. K.

7) A. W. add ततः.

8) Cb. adds च.

9) K. adds स.

10) त्रोच्छ्रो Cb. Other MSS. badly त्राच्छ्रादि.

11) A. W. add क.

12) अस्य left out in B. K.

13) ति in all MSS. except O. having विंश.

14) अस्य in Cb. only.

15) This sentence is left out in K.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

प्रणोथ मे भित्तव अथ सर्वे उदाकर्त्तस्य गिरामनन्यथाम्⁽¹⁾ ।

कात्यायनः स्थविरु⁽²⁾ अयं मि आवकः करिष्यते पूज विनायकानाम् ॥ २५ ॥

सत्कारु⁽⁴⁾ तेषां च बहुप्रकारं बहुविधं लोकविनायकानाम् ।

5 स्तूपांश्च कारापयि निर्वृतानां पुष्पेहि गन्धेहि च पुत्रयिष्यति ॥ २६ ॥

⁽⁵⁾ लभित्व सो पश्चिमकं समुच्छ्रयं परिश्रुद्धत्तेत्रस्मि जिनो भविष्यति ।

परिपूरयित्वा इममेव ज्ञानं देशेष्यते प्राणिसकृन्नकोटिनाम् ॥ २७ ॥

⁽⁶⁾ स सत्कृतो लोकि सदेवकस्मिन् प्रभंकरो⁽⁷⁾ बुद्ध⁽⁸⁾ विभुर्भविष्यति ।

ज्ञान्बूनदाभामु स चापि⁽⁹⁾ नाम्ना संतारको देवमनुष्यकोटिनाम् ॥ २८ ॥

10 बहुबोधिसत्त्वास्तथ आवकाश्च अमिता असंख्या पि च तत्र क्षेत्रे ।

उपशोभयिष्यन्ति ते⁽¹¹⁾ बुद्धशासनं भवप्रकीर्णा विभवाश्च सर्वे ॥ २९ ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव सर्वावत्तं भित्तुसंघमामत्त्वयते स्म । शारोचयामि वा भित्तवः

प्रतिवेदयामि । अयं मम आवकः स्थविरो मकामौद्गल्यायनो ऽष्टाविंशतिबुद्धसकृन्नापया-⁽¹³⁾ ⁽¹⁴⁾ ⁽¹⁵⁾

1) अनन्यथा O.

2) र A. B. W. O रू Cb. K

3) अ left out in K.

4) र B. W.

5) सु A. B. Cb. W. स K क W left out in A.

6) प्रभंकरो O.

7) सौ भगवां A. W. नाम विभुर Cb B. बुद्ध विभुर K भगव विभुर O

8) स Cb. O.

9) चैव B. K.

10) मि B. K.

11) नत्तद्वच K.

12) ममाद्य B. K. मे भित्तवः अद्य O

13) बु K.

14) कोटिसद् O.

15) पया K. रागामा the others.

रामयिष्यति तेषां च बुद्धानां भगवतां विविधं सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । परिनिर्वृतानां च तेषां बुद्धानां भगवतां स्तूपान्कार-
 यिष्यति⁽⁸⁾ सप्तरत्नमयान् । तद्यथा सुवर्णस्य त्र्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य लोहितमुक्तेर-
 श्मगर्भस्य मुसारगत्वस्य । योजनसकृत्⁽⁴⁾ समुच्छ्रयेण पञ्चयोजनशतानि परिणाकेन । तेषां च
 स्तूपानां विविधां पूजां करिष्यति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचोवरच्छत्रध्वजपताका- 5
 वैजयन्तीभिः । ततश्च⁽⁸⁾ भूयः परेषां परतरेण विंशतेर्बुद्धकोटीशतसकृन्नाणामेवंत्रयमेव सत्कारं
 करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । पश्चिमे चात्मभावप्रति-
 लम्भे तमालपत्रचन्दनगन्धो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति⁽¹¹⁾ विद्याच-
 रणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो
 भगवान् । मनोऽभिरामं च नामास्य तद्बुद्धेत्त्रं भविष्यति । रतिप्रपूर्णाश्च⁽¹³⁾ नाम स कल्पो 10
 भविष्यति । परिश्रुद्धं चास्य तद्बुद्धेत्त्रं भविष्यति समं रमणायं प्रासादिकं सुदर्शनीयं स्फ-
 टिकमयं रत्नवत्ताभिविचित्रितं मुक्तकुसुमाभिकोर्णं बहुररेवप्रतिपूर्णाषिंशतसकृन्ना-

1) राध O.

2) राग्य नेषा K

3) कारिष्यति A.

4) B. adds शत.

5) न्न in all MSS.

6) A. W. add षण्य.

7) A. W. add भिरु.

8) All but O. तयो (r. ततो).

9) शतानां A. Cb. W. शते B. शतिरु K.

10) B. K. add नियुत.

11) लोक उत्पत्स्यते A. B. W.

12) च नाम left out in Cb. K. O. The name of the *kṣetra* in O. is मनापा-
 भिराम्यं.

13) Some MSS. have रतिप्रतिपूर्णा; O. only परिपूर्णा.

14) प्रतिपूर्णा in B. only. O has परिपूर्णा.

वेवित यदुत⁽¹⁾ आवकैश्च बोधिसत्त्वैश्च । चतुर्विंशति⁽²⁾ चास्यात्तरकल्पानायुष्मत्प्रमाणं भवि-
ष्यति । चत्वारिंशच्चात्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । चत्वारिंशदेवा⁽³⁾त्तरकल्पान्सद्धर्मप्रति-
रूपकः स्थास्यति ॥

अथ खलु⁽⁴⁾ भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

- 5 मौद्गल्यगोत्रो मम आवको ऽयं ज्ञद्विन्न मानुष्यकमात्मभावम् ।
विंशत्सद्धर्माणि जिनान् तापिनामन्या च⁽⁵⁾ अष्टौ विरजान् द्रव्यति ॥ ३० ॥
चरिष्यते तत्र च ब्रह्मचर्यं बौद्धं इमं ज्ञानं गवेषमाणः ।
सत्कारु तेषां द्विपदोत्तमानां विविधं तदा कार्त्तिकं विनायकानाम् ॥ ३१ ॥
सद्धर्मु⁽⁶⁾ तेषां विपुलं प्रणीतं धारेत् कल्पान् सरुन्नकोट्यः ।
10 पूजां च स्तूपेषु करिष्यते तदा परिनिर्वृतानां सुगतान् तेषाम् ॥ ३२ ॥
रत्नामयान्स्तूपं सवैजयन्तान् करिष्यते तेष जिनोत्तमानाम् ।
पुष्पेक्षि गन्धेक्षि च पूजयन्तो वाद्येक्षि वा लोकहितानुकार्म्पनाम् ॥ ३३ ॥
तत्पश्चिमे चैष समुच्छ्रयस्मिन् प्रियदर्शने तत्र मनोज्ञे त्रे ।
भविष्यते लोकहितानुकम्पी तमालपत्रचन्दनगन्धनाम्ना ॥ ३४ ॥
15 चतुर्विंशत्पूर्णात्तरकल्प तस्य षाण्डुप्रमाणं सुगतस्य भेष्यति ।
प्रकाशयत्तस्मिन्⁽⁷⁾ बुद्धनेत्रो मनुजेषु देवेषु च नित्यकालम् ॥ ३५ ॥

1) याददं Cb. O.

2) ति in all MSS.

3) अस्य left out in A. B. K. W.

4) शदेवात्तर A. B. K. W. शञ्चात्तर Cb.

5) Left out in K.

6) Thus O.; the others विंशतिस.

7) MSS. अन्यांश्च.

8) र्म B. Cb. W. O.

9) All चतुर्विंश, and शति for श A. W.

10) यंतस्मिं सु A. यंतस्मिं B. Cb. यत्तस्मिं सु K. यं तस्मिं स W. यत्त-
स्मिं O.

बहुधावकास्तस्य जिनस्य तत्र कोटीसकृन्ना यद्य गङ्गवालिनाः ।
 षडभिन्नत्रैविद्यमर्कटिकाश्च अभिज्ञप्राप्ताः सुगतस्य शासने ॥ ३६ ॥
 (1) अवेवर्तिकाश्च बहुबोधिसत्त्वा धारब्धवर्याः सतं संप्रज्ञानाः ।
 अभियुक्तत्रयाः सुगतस्य शासने तेषां सकृन्नाणि बहूनि तत्र ॥ ३७ ॥
 परिनिर्वृतस्यापि जिनस्य तस्य सद्धमे⁽²⁾ संस्थास्यति तस्मिं⁽⁴⁾ काले ।
 विंशच्च विंशान्तरकल्प⁽⁵⁾ पूर्णा एतत्प्रमाणं प्रतित्रयकस्य⁽⁶⁾ ॥ ३८ ॥
 मर्कटिकाः पञ्च मि ध्यावका ये⁽⁷⁾ निर्दिष्ट ये ते मयं⁽⁸⁾ अग्रबोधये ।
 अनागते ऽद्यानि जिना स्वयंभुवस्तेषां च चर्या⁽⁹⁾ मृणुथा ममात्तिकात् ॥ ३९ ॥
 इत्यार्यसद्धमपुण्डरीके धर्मपर्याये व्याकरणपरिवर्तो नाम षष्ठः ॥

1) Better अवि O.

2) स्मृति O. sanskritized from a reading सति, but the word required is सत, Skr. स्मृत. The other MSS. have सट्.

3) मं B. Cb

4) स्मिं A. K. W. स्मिन् Cb. स्मि B. O.

5) षामे A. षां B. Cb. षाः K. षां W. षान् O.

6) All but O. कश्च.

7) MSS. but O. मे. The reading in O. is पञ्च मम ध्यावका ये.

8) MSS. निर्दिष्टा ये ते मम, but O. has ये चेत् निर्दिष्ट मयाप्यं.

9) चर्या A. Cb. K. W. चर्य B. Rather चर्या.

VII.

भूतपूर्वं भित्तवो ऽतीते ऽघ्न्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैर्विपुलैरप्रमेयैरचित्पैरप-
 रिमितैर⁽¹⁾प्रमाणैस्ततः परेण परतरेण⁽²⁾ यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन मद्भाभिज्ञानाभि-
 भूर्नाम⁽³⁾ तथागतो ऽर्कसम्यकसंबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविद-
 नुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्संभवायां लोकधातौ
 5 मद्भात्रये कल्पे । कियञ्चिरैत्पि⁽⁴⁾न्नः स भित्तवस्तथागतो ऽभूत् । तद्यथापि नाम भित्तवो या-
 वानिह त्रिसाहस्रमहासाहस्रे⁽⁵⁾ लोकधातौ पृथिवीधातुस्तं काश्चिदेव पुरुषः⁽⁶⁾ सर्वं चूर्णोक्तु-
 यान्मिषिंकुर्थात् । अथ खलु⁽¹⁰⁾ स पुरुषस्तस्मात्लोकधातोरेकं परमाणुरज्ञो गृहीत्वा⁽¹¹⁾ पूर्वस्यां
 दिशि लोकधातुसहस्रमतिक्रम्य तदेकं परमाणुरज्ञ उपनित्तिपेत् । अथ स पुरुषो द्वितीयं
 च परमाणुरज्ञो गृहात्वा⁽¹¹⁾ ततः परेण परतरं⁽¹²⁾ लोकधातुसहस्रमतिक्रम्य द्वितीयं परमाणुरज्ञ
 10 उपनित्तिपेत् । अनेन पर्यायेण स पुरुषः सर्वावसं पृथिवीधातुमुपनित्तिपेत्पूर्वस्यां दिशि ।

1) परि K.

2) तरं Cb.

3) भूतो नाम A भूतोः नाम W

4) केवचिरो O., wholly Prākṛt.

5) स्यायां A. K. W. more usual.

6) स्तां Cb.

7) सर्वाशू Cb.

8) र्णा B. K. र्णा W.

9) मार्घ A. W मर्गिं K. Our reading is that of O.

10) In A. only.

11) गृह्य Cb. °ज्ञोद्गृहीत O.

12) ग K.

तत्किं मन्यथे भित्तवः शक्यं तेषां⁽¹⁾ लोकधातूनामत्तो वा पर्यत्तो वा गणनयाधिगन्तुम् । त
 घ्राक्तः । नो कीदं भगवन्नो कीदं मुगत । भगवानाक् । शक्यं पुनर्भित्तवस्तेषां⁽¹⁾ लोकधातूनां
 केनचिद्गणकेन वा गणकमकृमात्रेण वा गणनया पर्यत्तो ऽधिगन्तुं येषु⁽²⁾ नोपनित्तानि
 तानि⁽³⁾ परमाणुर्ज्ञाप्ति येषु⁽²⁾ वा नोपनित्तानि । न त्वेव तेषां कल्पकोटीनयुतशतसक-⁽⁴⁾
 स्नाणां शक्यं गणनायोगेन⁽⁵⁾ पर्यत्तो ऽधिगन्तुम् । यावत्तः कल्पास्तस्य भगवतो मक्षाभिज्ञा- 5
 ज्ञानाभिभुवस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्यैतावान्स कालो⁽⁶⁾ ऽभूदेवमचित्य⁽⁷⁾ एवमप्रमाणाः । तं
 चाक् भित्तवस्तथागतं तावच्चिरं परिनिर्वृतमनेन तथागतज्ञानदर्शनबलाधानेन यथाद्य श्यो
 वा परिनिर्वृतमनुस्मरामि ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

अभू घृतीता बद्ध कल्पकोट्यो धनुस्मरामि⁽¹⁰⁾ द्विपदानमुत्तमम् ।⁽¹¹⁾

10

अभिज्ञज्ञानाभिभुवं मक्षामुनिमभूषि तत्कालमनुत्तमो जिनः ॥ १ ॥

यथा त्रिसाकृन्निमं⁽¹²⁾ लोकधातुं कश्चिद्भ्रं कुर्य अणुप्रमाणम् ।

परमाणुमेकं च ततो गृहीत्वा नेत्रं सकृन्मं⁽¹³⁾ गमियान नित्तियेत् ॥ २ ॥

- 1) तासां Cb.
 2) यासु Cb.
 3) In B. only.
 4) नि A. B. न Cb. K. र W.
 5) गणनया A.
 6) रो W.
 7) MSS. त्यमे.
 8) प्रमेयः K. प्रमाणम् the rest.
 9) दर्शन left out in K.
 10) मि K. O. The rest मी.
 11) मे Cb.
 12) मि Cb.
 13) न्नां K. W.

(1) द्वितीयं तृतीयं पि च एव नित्तिपेत् सर्वं पि सो नित्तिपि तं रञ्जो गतम् ।

रिक्ता भवेत् इयं⁽⁹⁾ लोकधातुः सर्वश्च सो पांसु भवेत् त्रीणः⁽⁸⁾ ॥ ३ ॥

यो लोकधातूषु भवेत् ताम् पांसु रञ्जो⁽⁴⁾ यस्य प्रमाणु नास्ति ।

रञ्जं करिवान अशेषतस्तं लक्ष्यं⁽⁶⁾ दे कल्पशते गते च ॥ ४ ॥

5 एवाप्रमेया बहुकल्पकोट्यः परिनिर्वृतस्थ सुगतस्य तस्य ।

परमाणु सर्वे⁽⁶⁾ न भवन्ति लक्ष्यास्तावद्बहु त्रीण भवन्ति कल्पाः⁽⁸⁾ ॥ ५ ॥

तावच्चिरं निर्वृतु तं विनायके ताञ्छ्यावकांस्तांश्च पि बोधिसत्त्वान् ।

एतादृशं ज्ञानु तथागतानां स्मरामि सर्वोप्यथ अथ श्यो वा ॥ ६ ॥

एतादृशं भिन्नव ज्ञानमेतदनन्तज्ञानस्य तथागतस्य ।

10 बुद्धं मया कल्पशतैरनेकैः स्मृतीय भूत्माय अनामवाय ॥ ७ ॥

तस्य खलु पुनर्भित्तवो मक्षाभिज्ञाज्ञानाभिभुवस्तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य

चतुष्पञ्चाशत्कल्पकोटीनियुतशतसकृन्नाण्यायुष्प्रमाणमभूत् ॥

पूर्वे⁽¹²⁾ च स भगवान्मक्षाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो अनभिसंबुद्धो अनुत्तरां सम्यक्संबो-

1) This quarter is left out in A. MSS. द्वितीयं.

2) इत् B.

3) पां A. W. षाः B. Cb. षाः K.

4) रञ्जं O. conform to the dialect of the verse.

5) तं A. B. Cb. द्यन् K. द्ये W. द्यं O. and स्मिन् for च. Perhaps the

original reading was गतेदि.

6) षा in all MSS.

7) MSS. लक्षा.

8) This quarter is left out in Cb.

9) तद् तमनत् K.

10) चतुष्पञ्चा A. W. चतुः B. Cb.

11) नि A. B. न Cb. K. O.

12) पूर्वे च in Cb. O. only.

धि⁽¹⁾ बोधिमण्डवराग्रगत एव⁽²⁾ सर्वो⁽³⁾ मारुतनो प्राभञ्जीत्पराज्ञिषीत्प्रभञ्जयित्वा पराज्ञयि-
त्वानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यामीति । न च तावत्तस्य ते धर्मा ग्रामुखो⁽⁴⁾ भवति
स्म । स बोधिवृत्तमूले बोधिमण्ड एकमत्तरकल्पमस्थात् । द्वितीयमप्यत्तरकल्पमस्थान्न
च तावदनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यते । तृतीयमपि चतुर्थमपि पञ्चममपि षष्ठमपि
सप्तममप्यष्टममपि नवममपि दशममप्यत्तरकल्पं बोधिवृत्तमूले बोधिमण्डे ऽस्थात्सकृद्- 5
र्त्तनेन पर्यङ्केनात्तरादव्युत्थितः । अग्निञ्जमानेन चित्तेनाचलमानेनावेपमानेन कायेनास्थान्न
च तावदस्य ते धर्मा ग्रामुखो⁽⁵⁾ भवति स्म ॥

तस्य खलु पुनर्भित्तवो भगवतो⁽⁶⁾ बोधिमण्डवराग्रगतस्य⁽⁷⁾ देवैस्त्रायस्त्रिंशैर्महामिं-
कामनेन प्रज्ञप्तमभूद्योजनशतसकृत्समुच्छ्रयेण यत्र स भगवान्निषण्णानुत्तरां सम्यक्संबोधि-
मभिसंबुद्धः । समनत्तरनिषण्णस्य च खलु पुनस्तस्य भगवतो बोधिमण्डे⁽¹⁰⁾ अथ ब्रह्मकायिका 10
देवपुत्रा दिव्यं पुष्पवर्षमभिप्रवर्षयामासुर्बोधिमण्डस्य⁽¹¹⁾ परिसामन्तकेन योजनशतमन्तरिते⁽¹²⁾
च वातान्प्रमुञ्चति पे तं⁽¹³⁾ शोर्षपुष्पमवकर्षयति । यथाप्रवर्षितं च तत्पुष्पवर्षं तस्य भग-
वतो बोधिमण्डे निषण्णस्याव्युच्छिन्नं प्रवर्षयति परिपूर्णान्दशात्तरकल्पान्⁽¹⁴⁾ स्तं भगवत्तम

1) A. W. add अभिसंबोद्धुं.

2) गतमेवं A. W. गत एव B. गतमेव Cb. गत एव K. त एव O.

3) All but O. add च.

4) ग्रामुखो K. अभिमुखो the rest.

5) A. K. W. add क.

6) B. K. add क.

7) वेध O., certainly more original.

8) अभि A.

9) In Cb. O. only.

10) बोधिवृत्तमूले O.

11) ण्डे W. All but Cb. O. add निषण्ण.

1) शतयोजनसमन्तरिते न A.

13) A. grammatical error for the neuter form.

14) From तं till दशात्तरकल्पान् left out in A.

भ्यवकिरस्ति⁽¹⁾ स्म । तथा प्रवर्षितं च तत्पुष्पवर्षं प्रवर्षयति⁽²⁾ यावत्परिनिर्वाणकालसमये
 तस्य⁽³⁾ भगवतस्तं भगवत्समभ्यवकिरस्ति⁽⁴⁾ । चातुर्भारराज्ञकायिकाश्च देवपुत्रा दिव्यां देव-
 दुन्दुभिमभिप्रवादयामासुस्तस्य भगवतो बोधिमपउवरायगतस्य⁽⁵⁾ सत्कारार्थमव्युच्छिर्षं
 प्रवादयामासुः । परिपूर्णाद्दशात्तरकल्पांस्तस्य भगवतो निषष्यस्य तत उत्तरि तानि
 5 दिव्यानि तूर्पाणि सततसमितं प्रवादयामासुर्यावत्तस्य भगवतो मरुत्परिनिर्वाणकाल-
 समयत्⁽⁶⁾ ॥

अथ खलु भित्तवो दशानामत्तरकल्पानामत्ययेन⁽⁷⁾ स भगवान्मरुत्परिनिर्वाणकालमभिभूस्त-
 थागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः । समनत्तराभिसंबुद्धं च⁽⁸⁾ तं
 विदित्वा ये तस्य भगवतः कुमारभूतस्य षोडश पुत्रा अमूवचौरमा ज्ञानाकरो नाम तेषां
 10 श्रेष्ठो ऽभूत् । तेषां च खलु पुनर्भित्तवः षोडशानां राजकुमाराणामेकैकस्य च विविधानि
 क्रीडनकानि रामणायकान्यभूवन्विचित्राणि दर्शनोयानि । अथ खलु भित्तवस्ते षोडश
 राजकुमारास्तानि विविधानि क्रीडनकानि रामणायकानि विसर्जयित्वा तं भगवत्तं मरु-
 त्परिनिर्वाणकालमभिभूत् तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धं विदित्वा
 मातृभिर्धातृभिश्च रूदतीभिः⁽⁹⁾ परिवृताः पुरस्कृतास्तेन च मरुत्पुत्राश्च चक्रवर्तिनार्यकेण
 15 मरुत्कोशेन राजमातृशै बद्धभिश्च प्राणिकोटिने⁽¹⁰⁾पुत्रशतसकृत्ः परिवृताः पुरस्कृता येन

1) Left out in B. K. W.

2) Left out in O. The others प्रवर्षयति.

3) यस्त B. येस्तस्य Cb. यस्तस्य K. W.

4) B. W. add स्म.

5) प्राप्त W. मपउनिषष्यस्य O.

6) समयत् B. Cb. K. समयोभूत् O. समये A. Ca. W.

7) In B. K.

8) इ तं च A. इह तं B. इद्य तं Cb. W. इं च तं K.

9) इति added except in B. K. The whole passage after विसर्जयित्वा and before मातृ left out in O.

10) Ungrammatical for रूदतीभिः. The reading in O. is रोदमानेभिश्च!

11) नि A. B. K. न Cb. W. O.

भगवान्महाभिज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो बोधिमण्डवरा⁽¹⁾प्रगतस्तेनोपसं-
क्रामति स्म । तस्य भगवतः सत्कारार्थाय गुरुकारार्थाय माननार्थाय पूजनार्थायार्चनार्था-
यापचायनार्थायोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दि⁽²⁾त्वा तं भगवत्तं
त्रिप्रदक्षिणीकृत्याञ्जलिं⁽³⁾ प्रगृह्य तं भगवत्तं संमुखमाभिर्गोथाभिः साद्वप्याभिरभिष्टुव-
ति स्म ॥

महाभिषट्को ऽसि अनुत्तरो ऽसि अनन्तकल्पैः समुदागतो ऽसि ।

उत्तारणार्थायिह सर्वदेहिनां परिपूर्णा संकल्पु अयं ति भद्रकः ॥ ८ ॥

सुडुष्करा अन्तरकल्पिमे⁽⁵⁾ दश कृता तं एकासनि संनिषद्य ।

न च ते उत्तरा⁽⁷⁾ कायु कदरचि चास्तितो न हस्तपादं न पि चान्यदङ्गम् ॥ ९ ॥

चित्तं पि ते शास्त्रगतं सुसंस्थितमनिङ्ग्यभूतं सद् अप्रकल्प्यम् ।

10

विलेपु नैवास्ति कदाचित्तत्र अत्यल्पशास्त्रस्थितु त्वं अनास्रवः ॥ १० ॥

दिष्ट्यासि¹¹ क्षेमोण च स्वस्तिना च अविच्छेदितः प्राप्त इमाग्रबोधिम ।

अस्माकमृद्धी इयमेवज्ञप्य दिष्ट्या च वधामि नरेन्द्रसिंह ॥ ११ ॥

1) रगत O.

2) शिरसा च B. K.

3) MSS. लीं.

4) ल्यु A. ल्य B. Cb. K. W.

5) AH but G. मा.

6) स्ति A. W. स्त Ca. Cb. B. K. नि O.

7) न चास्तौ O. न च ते उत्तरा-का? the others.

8) देशकः K. the others देशम्; but O. has श्रीव! Our reading conjectural.

9) शास्त्रि O.

10) त्व is here impossible; O. has तुभ्यम्. The original text must have had तुक् or a similar Prakṛt form.

11) दृष्ट्या च A. B. K. W. दिष्ट्यास्व Cb.

12) Thus O.; सिममद्य the rest.

13) दृष्ट्या च वद्धाय A. B. W. दृष्ट्या मदीम Cb. दृष्ट्या च वद्धामि K. दृष्ट्या च वन्दाम O. All wrong.

अनापिकेयं प्रज्ञ सर्वदुःखिता उत्पाटितास्त्री व निक्तीनसौख्या ।

मार्गं न ज्ञानंति दुःखात्तगामिने न मोक्षकृतोर्जनयन्ति वीर्यम् ॥ १२ ॥

अपाय वर्धन्ति च दीर्घरात्रं दिव्याश्च कार्याः परिक्राणधर्माः ।

न श्रूयते ज्ञातुं जिनानं शब्दस्तमोऽन्धकारो अयु सर्वलोकैः ॥ १३ ॥

6 प्रापं च ते लोकविदू इहाय शिवं पदं उत्तमनाम्नवं च ।

वयं च लोकैश्च अनुगृह्णीतः शरणां च त्वा एति त्रिनाम नाथ ॥ १४ ॥

अथ खलु भित्तवस्ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता एव बालकास्तं भगवत्तं मन्वा-

भिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमाभिः साद्व्याभिर्गाथाभिः संमुखमभिष्टुत्य

तं भगवत्तमध्येषते स्म । धर्मवक्रप्रवर्तनतापै देशयतु भगवान्धर्मं देशयतु सुगतो धर्मं

10 बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै मन्वतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय

देवानां च मनुष्याणां च । तस्यां च वेलायामिमा गाथा श्रमायन्त ॥

(10) देशेहि धर्मं शतपुण्यफलतां विनायका अप्रतिमा मन्वरे ।

लब्धं ति (13) ज्ञानं प्रवरं विशिष्टं प्रकाशयां लोकि सदेवकस्मिन् ॥ १५ ॥

1) दिव्यां च कार्याः A. दिव्याश्च कार्याः B. K. O. दिव्यां च कार्याः Cb. W.

2) क्राणि K. which seems preferable. परिक्राणियु सदा O.

3) के A. B. W.

4) मा B.

5) का K.

6) ताः K.

7) एभि प्र Cb. एति त्र O. एत त्र the rest.

8) तनाय O.

9) षते स्म A. W. षते स्म B. K. षत Cb. षुः O.

10) A. B. K. W. add देशेहि धर्मं द्विपदानमुत्तमा.

11) ण W.

12) र्षे O. र्षी the rest.

13) लब्धं ति B. Cb. K. O. लब्दात् other MSS.

14) य O. The lengthening unnecessary. The same applies to प्रवर्तया vs "

अस्मांश्च तारेऽङ्कि इमांश्च सन्नाम्निर्दर्शय ज्ञानु तथागतानाम् ।

यथा वयं पि⁽¹⁾ इममग्रबोधिं अनुप्राप्नुयामो ऽथ इमे च सन्नाः ॥ १६ ॥

चर्या च ज्ञानं पि च सर्वं ज्ञानसि अद्याशयं पूर्वकृतं च पुण्यम् ।

अधिभुक्तिं ज्ञानासि च सर्वप्राणिनां प्रवर्तया चक्रवरं अनुत्तर्मात् ॥ १७ ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन तेन⁽⁴⁾ भगवता मक्षाभिज्ञानाभिभुवा तथागतेनार्कता 5
सम्यक्संबुद्धेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यमानेन⁽⁵⁾ दशसु दिद्वेकैकस्यां दिशि पञ्चा-
शल्लोकधातुकोटीनिर्द्युतशतसहस्राणि षड्विकारं प्रकम्पितान्यभूवन्मकृता चावभासेन स्फु-
टान्यभूवन् । सर्वेषु च तेषु लोकधातुषु या लोकान्तरिकास्तासु य⁽⁷⁾ अन्नपाः संवृता⁽⁸⁾ अन्ध-
कारतमिमन्ना यत्रेमावपि चन्द्रसूर्यावेवं मर्द्धिकावेवं मक्षानुभाववेवं मक्षैस्तस्कावभया-
प्यभां नानुभवतो वर्णेनापि वर्णां तेजसापि तेजो नानुभवतः⁽¹⁰⁾ । तास्वपि तस्मिन्समये मकृतो 10
ऽवभास⁽¹¹⁾ प्राडुर्भावो ऽभूत् । ये ऽपि तासु लोकान्तरिकासु सन्ना उपपन्नास्ते ऽप्यन्योन्यमेवं
पश्यत्यन्योन्यमेवं संज्ञानस्ति । अन्ये ऽपि बत भोः सन्नाः सत्तीक्ष्णपपन्नाः । अन्ये ऽपि बत
भोः सन्नाः सत्तीक्ष्णपपन्ना इति । सर्वेषु च तेषु लोकधातुषु यानि देवभवानानि देवविमानानि

1) Thus O.; पी the rest.

2) पुनेयाम इमे O. The original text must have had अनुपापुनेयाम इमे.

3) रं ह्य O. र्म the rest. Both wrong.

4) In B. Cb. O. only.

5) बुद्धेन B. बुध्यता Cb.

6) नि A. B. K. न Cb. W. O.

7) Var 1. कोत्तरि.

8) This ought to be पे ऽन्त.

9) A. W. add अंधकारा; O. has संवृता. The whole passage has been adul-
terated by the scribes. Cp. Mahāvastu I, 41 and Burnouf, Lotus, Append. XVI.

10) त O. तौ the rest.

11) B. K. add लोके.

12) W. does not repeat this passage.

च पावद्भ्रूलोकात्षड्विकारं प्रकम्पितान्यभूवन्मकृता⁽¹⁾ चावभासेन स्फुटान्यभूवन्मतिक्रम्य देवानां देवानुभावम् । इति हि भिन्नवस्तस्मिन्समये तेषु लोकधातुषु मकृतः⁽²⁾ पृथिवीचालस्य मकृतशोदारित्तस्यावभासस्य लोके⁽³⁾ प्राडुर्भावो ऽभूत् ॥

अथ पूर्वस्यां दिशि तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटोनिपुतशतसङ्घेषु यानि ब्राह्मणाणि
 ५ विमानानि तान्यतीव धावन्ति⁽⁴⁾ तपन्ति विरावन्ति⁽⁵⁾ श्रोमन्त्योन्नस्वीनि च । अथ खलु भि-
 त्तवस्तेषां मकृन्नक्षत्राभितदभवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्मणाणि विमानान्यतीव धावन्ति
 तपन्ति विरावन्ति श्रोमन्त्योन्नस्वीनि च । कस्य खल्विदं पूर्वनिमित्तं भविष्यतीति । अथ
 खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटोनिपुतशतसङ्घेषु ये मकृन्नक्षत्राणां⁽⁶⁾ स्ते सर्वे ऽन्यो-
 न्यभवनानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भिन्नवः⁽⁷⁾ सर्वसन्नत्राता नाम मकृन्नक्षत्रा तं मकृतं⁽⁸⁾

10 ब्रह्मगणं गाथाभिरुच्यभाषत ॥

अतीव नो कृषित अथ सर्वे विमानश्रेष्ठा इमि प्रव्वलन्ति ।

श्रिया सुतीया च मनोरमा ये किंकार्णां इदृशु भेष्यते ऽथ ॥ १८ ॥

साधु गवेषामथ एतमर्थं को देवपुत्रो उपपन्न अथ ।

यस्थानुभावो अथमेवद्वयो अभूत्पूर्वो अधमथ दृश्यते ॥ १९ ॥

1) चा left out in K. O.

2) तथ Cb. K.

3) Left out in Cb.

4) न W. O. नि the rest.

5) ते K. विरोचन्ति O. for विरावन्ति throughout the whole chapter.

6) All but O. ब्राह्मणानाम्.

7) Here too and in the sequel all but O. ब्राह्मणा for ब्रह्मणा.

8) न्यं A. B. Cb. K. न्य W.

9) A. B. K. W. add तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटोनिपुतशतसङ्घेषु; Cb. leaves out the whole.

यदि वा भवेद्दृढ नरेन्द्रराज्ञा उत्पन्न लोकास्मिं कर्हिचिदप्य ।

पस्यो⁽²⁾ निमित्तं इममेवत्रपं श्रिया⁽³⁾ दशो दित्तु⁽⁴⁾ ज्वलति अथ ॥ २० ॥

अथ खलु भिन्नवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनपुतशतसङ्घेषु ये मद्भाब्रह्मा-
णास्ते सर्वे सङ्किताः समयास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्माणि विमानान्यभिरुक्त
दिव्यांश्च सुमेरूमात्रान्पुष्पयुटान्गृह्णत्वा चतसृषु दित्स्वनुषङ्गमसौ ऽनुविचरतः पश्चिमं 5
दिग्भागं प्रकात्ताः । अद्रानुः खलु पुनस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनपुतशतसङ्घेषु
भिन्नवस्ते मद्भाब्रह्माणाः पश्चिमे दिग्भागे तं भगवत्तं मद्भाभिज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हत्तं
सम्यक्संबुद्धं बोधिमण्डवराग्रगतं बोधिवृत्तमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं
देवनागपतगन्धर्वासुरगङ्गाङ्किंनरमहोरगमनुष्यामनुष्येस्तेषु पुत्रैः षोडशशो राजकुमारे-
रध्येष्यमाणं धर्मचक्रप्रवर्तनतापै⁽⁶⁾ । दृष्ट्वा च पुनर्येन स⁽⁷⁾ भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य 10
तस्य⁽⁸⁾ भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा⁽⁹⁾ तं भगवत्तमनेकशतसङ्घसङ्घः प्रदक्षिणोक्त्य तैश्च
सुमेरूमात्रैः पुष्पयुटैस्तं भगवत्सम्यक्किरति स्मभिप्रकिरति स्म तं च बोधिवृत्तं दशपो-
लनप्रमाणम् । अन्धवकीर्षं⁽¹⁰⁾ तानि ब्राह्माणि विमानानि तस्य⁽¹¹⁾ भगवतो निर्यातयामासुः ।

1) स्मिं K.

2) स्यो B. K. W. स्या A. स्मिन् Cb.

3) शो B. Cb. K. शा A. W.

4) Thus O. Other MSS. seem to have मेघ. The Locat. दित्तु is unexplainable. The *pāda* apparently corrupt; perhaps to r. दशो(or दशा or दशद्) दिशा अथ श्रिया ज्वलति.

5) क्रम्यमाणा B. K. The words between °त्वा and प° wanting in O.

6) नतापै A. W. नाप B. K. O. नापै Cb.

7) Left out in Cb. K.

8) तस्य in K. only.

9) शिरसाभिर्वन्दित्वा B. K.

10) किरित्वा O.

11) All but O. तस्यैव.

परिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्मणाणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जतु
सुगत इमानि ब्राह्मणाणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भित्तवस्ते मन्त्राब्रह्मणास्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य भगवतो
निर्यात्य तस्यां वेलायां तं⁽⁵⁾ भगवन्तं संमुखमाभिर्गाथाभिः साद्वप्याभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

- 5 षाश्रयभूतो⁽¹⁾ जिन अग्रमेयो उत्पन्न लोकास्मि⁽²⁾ क्तिनानुकम्पो ।
नाथो ऽसि शास्तासि गुह्र सि⁽³⁾ ज्ञातो अनुग्रहो⁽⁴⁾ दाशिमा दिशो ऽय ॥ २१ ॥
पञ्चाशती कोटिसकलपूर्णा या लोकधातून इतो भवन्ति ।
यतो वयं वन्दन आगता जिनं विमानश्रेष्ठान्प्रज्जकित्व सर्वशः ॥ २२ ॥
पूर्वेण कर्मण कृतेन अस्मिन्विचित्रचित्रां हि इमे विमानाः ।
- 10 प्रतिगृह्य अस्माकमनुग्रहार्थं परिभुञ्जतां लोकविह्व यथेष्टम् ॥ २३ ॥

अथ खलु भित्तवस्ते मन्त्राब्रह्मणास्तं भगवन्तं मन्त्राभिज्ञानानाभिभुवं तथागतमर्कतं
सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः साद्वप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्यं⁽⁵⁾ तं भगवन्तमेतद्गुह्युः । प्रवर्तयतु
भगवान्धर्मचक्रं⁽⁶⁾ प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्स-
न्धाननुगृह्णातु⁽⁷⁾ भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्मस्वामी धर्मस्य सदेवकस्य लोकस्य

- 15 समारकस्य सन्नकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषामुगायाः । तद्दविष्य-

5) In K. O. only. In O. added समसंगीत्या एकस्वेरणा.

1) र्याद्भुत A.

2) स्मि A. All but O. के for क.

3) गुरुरसि A. गुह्र सि B. गुरु सि Cb. K. W.

4) तो A. Cb. W. All but O. अनुगृ; original Prākṛt अनुगग.

4) श K.

5) भित्तवित्वा Cb. O.

6) This passage is left out in Cb. O.

7) All but O. ह्रीष.

8) Left out in Cb. O.

ति बहुजनकृताय बहुजनसखाय लोकानकुम्पायै मृतो जनकायस्यार्थाय कृताय
सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भित्तवस्तानि पञ्चाशद्वत्सकोटीनयुतशतसकृन्नाण्येकस्वरेण समसंगोत्या⁽²⁾
तं⁽³⁾ भगवत्तमाभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिर्हृद्यभाषत्तं⁽⁴⁾ ॥

देशेऽह्नि भगवन्धर्मं देशेऽह्नि द्विपदोत्तम ।

5

मैत्रोबलं च देशेऽह्नि⁽⁵⁾ सत्रांस्तारेऽह्नि दुःखितान् ॥ २४ ॥

उर्लभो लोकप्रद्योतः पुष्पमौडुम्बर् पथा ।

उत्पन्नो ऽसि मक्षावीरु घध्येषामस्तथागतम्⁽⁶⁾ ॥ २५ ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवांस्तेषां मक्षाब्रह्मणां तूष्णीभावेनाधिवासयति स्म ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन पूर्वदक्षिणे दिग्भागे तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटी- 10
⁽⁷⁾नयुतशतसकृन्नेषु यानि ब्राह्मणाणि विमानानि तान्यतीव धाञ्जति तपति विराञ्जति श्री-
मत्पुत्रस्वीनि च । अथ खलु भित्तवस्तेषां ब्रह्मणामेतदभवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्मणाणि
विमानान्यतीव धाञ्जति तपति विराञ्जति श्रीमत्पुत्रस्वीनि च । कस्य खल्विदं पूर्वनि-
मित्तं भविष्यतीति । अथ खलु भित्तवस्तेषु पञ्चाशत्सु लाकधातुकोटीनयुतशतसकृन्नेषु ये
मक्षाब्रह्मणास्ते ऽपि सर्वे ऽन्योन्यभवनानि गवारोचयामासुः । अथ खलु भित्तवो ऽधिमा- 15
त्रकारुणिको नाम मक्षाब्रह्मा तं मक्षात्तं ब्रह्मणां गाथाभिर्हृद्यभाषत ॥

1) नियुत in A. B. Ca. W.

2) All but O. समसंगोत्य.

3) In K. only.

4) Instead of आभिः etc. O. has गीतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायै श्रद्धेषिसुः ॥

5) दर्शेऽह्नि O.

6) This verse is wanting in the Chinese versions.

7) नि in all but Cb. O.

कस्य पूर्वनिमित्तेन मारिषा⁽¹⁾ घ्न्य दृश्यते ।

विमानाः सर्वि⁽²⁾ भ्राजन्ति घ्रधिमात्रं यशस्विनः ॥ २६ ॥

यदि वा देवपुत्रो ऽयं पुण्यवत्तं इकगंतः⁽³⁾ ।

यस्ये⁽⁵⁾ घ्ननुभावेन विमानाः सर्वि शोभिताः ॥ २७ ॥

5 अथ वा बुद्ध लोके ऽस्मिन्नुत्पन्नो द्विपदोत्तमः ।

घ्ननुभावेन पस्याम्य विमाना इमि⁽⁷⁾ ईदृशाः ॥ २८ ॥

सकृताः सर्वि मार्गामो नैतत्कारणमल्पकम् ।

न खल्वेतादृशं पूर्वं निमित्तं ज्ञातुं दृश्यते⁽⁸⁾ ॥ २९ ॥

चतुर्दिशं प्रपश्यामो घ्नस्यामः⁽⁹⁾ तेत्रकोटियो⁽¹⁰⁾ ।

10 व्यक्तं लोके ऽयं बुद्धस्य प्रादुर्भावो भविष्यति ॥ ३० ॥

अथ खलु भित्तवस्तान्यपि पञ्चाशद्वक्ष्यकोटीनयुतशतसकृत्ताणि तानि स्वानि स्वानि दिव्यानि ब्राह्मणाणि विमानान्यभिरुक्त्य दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्चतुर्द्वन्द्वमत्तो⁽¹¹⁾ ऽनुविचरन्त उत्तरपश्चिमं दिग्भागं प्रकात्ताः । घ्नन्तुः⁽¹²⁾ खलु पुनर्भित्तवस्ते मद्ब्राह्मणा उत्तरपश्चिमे दिग्भागे तं भगवन्तं मद्ब्राह्मणानामभिभुवं तथा-

1) All but O. मार्षा.

2) र्वे K. र्वि O. र्व the rest.

3) तो Cb. K.

4) मद्गणाः Cb.

5) Thus O. यस्ये the others.

6) ह्यो A. W.

7) ति A. O. म K. मि Cb. W.

8) All but O. दृष्टमभूत्.

9) घ्नस्याम A. W. घ्नन्धमः B. घ्नस्यामो Cb. घ्नस्यामः K. घ्नवामः O.

10) या A. Cb. याः B. योः K. यो W. टयः O.

11) चैकन्यमामाणा K.

12) Cb. adds अथ O. ददृशुश्च, omitting खलु पुनर.

गतमर्कतं सम्यक्संबुद्धं बोधिमाण्डवराप्रगतं बोधिवृत्तमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृतं
 पुरस्कृतं देवनागपत्तनगन्धर्वासुरगृहउकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैस्तेषु पुत्रैः षोडशभो रा-
 जकुमारैर्रघ्येष्यमाणां धर्मचक्रप्रवर्तनतायै⁽¹⁾ । दृष्ट्वा च पुनर्येन स⁽²⁾ भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभि-
 भूस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य च तस्य⁽⁴⁾ भगवतः पादौ शिरो-
 भिन्नन्दित्वा तं भगवत्समनेकशतसकृन्नकृत्वः प्रदक्षणीकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुष्टैस्तं भग- 5
 वत्समभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृत्तं दशयोजनप्रमाणम् । अभ्यवकीर्य
 तानि ब्राह्मणाणि विमानानि तस्य भगवतो⁽⁵⁾ निर्यातयामासुः । परिगृह्णातु भगवानिमानि
 ब्राह्मणाणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्मणाणि विमा-
 नान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भिन्नवस्ते महाब्रह्माण्डस्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य भगवतो 10
 निर्यात्य तस्यां वेलायां तं⁽⁶⁾ भगवत्तं संमुखमाभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

नमो ऽस्तु ते⁽⁷⁾ अप्रतिमो मर्कषे देवातिदेवा कलविङ्कमुस्वरा ।

विनायका लोकि सदेवकस्मिन्वन्दामि ते लोकहितानुक्रम्यो ॥ ३१ ॥

आश्चर्यभूतो ऽसि कथंचिन्नोके उत्पन्नो अद्यो⁽¹¹⁾ मुचिरेण नाथ ।

कल्पान पूर्णां शत श्रून्य⁽¹²⁾ आसीदशीति बुद्धैर्यु जीवलोकः ॥ ३२ ॥

15

1) वर्तनाय B. K. O.

2) स in A. W. only.

3) From महा till बुद्ध left out in Cb.

4) च तस्य left out in B. Cb.

5) तस्मै भगवते K. The other MSS. but O. तस्यैव.

6) तस्मै भगवते निर्यात्यत्तम् K.

7) Left out in K.

8) मो Cb. K. मं O.

9) रूत (for सु) A. W.

10) केषु A. B. K. W. केषु Cb. कम्पकः O. Rather कम्पिन्.

11) अद्य O. The lengthening unnecessary.

12) All but O. अद्य.

प्रून्यश्च ⁽¹⁾असौद्विपदोत्तमेहि अपायभूमौ तद ⁽²⁾उत्सदासि ।

दिव्याश्च कायाः परिक्वापिषू ⁽³⁾तदा अशीति कल्पान शता ⁽⁴⁾सुपूर्णा ॥ ३३ ॥

सो दानि चतुश्च गतिश्च लेनं त्राणं पिता च तथ बन्धुभूतः ।

उत्पन्नु लोकस्मि ⁽⁵⁾हितानुकम्पी अस्माक पुण्यैरिक् धर्मराजा ॥ ३४ ॥

- 5 अथ खलु भित्तवस्ते मन्दाब्रह्मणास्तं भगवन्तं मन्दाभिज्ञानानाभिभुवं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिर्भिष्टृत्य तं भगवत्समेतद्वचुः । प्रवर्तयतु भगवान्धर्मचक्रं प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्स-
ह्वाननुगृह्णातु ⁽⁶⁾भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य समारकस्य सन्नस्यकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषामुरागाः । तद्विष्यति बहुजन-
10 क्तिताय बहुजनमुखाय लोकानुकम्पायै मन्तो जनकायस्यार्थाय क्तिताय सुखाय देवानां च मनष्याणां च ॥

अथ खलु भित्तवस्तानि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुतशतसकृन्नापयेकस्वरेणा समसंगीत्या ⁽⁷⁾
तं भगवत्तमाभ्यां सात्रप्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषत् ⁽⁸⁾ ॥

प्रवर्तय चक्रवरं मन्मानुने प्रकाशय धर्मं दशादिशासु ।

- 15 तारेकि सन्नान्दुखधर्मपीडितान् प्रामोद्यर्क्षं जनयस्व देक्त्विनाम् ॥ ३५ ॥

1) प्रून्यं च लोको O.; r. प्रून्ये च लोके.

2) मि मद O. मीस्तद the rest.

3) क्वापिष्ट A. W. क्वापिषू B. क्वापिषु O क्वापसू Ch. K.

4) यु A. B. K. W. स Ch.

5) भूते A. W. The others but O. लोके.

6) MSS. ह्योष; the passage wanting in O.

7) All but O. संम संगीत्य.

8) माभिः गाथाभिर्ध्यभाषते स्म A. W. सात्रप्याभिर् is added in Ch. माभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषते स्म B. K. Differently in O. भगवत्तं गाथाभिगोतेन धर्मचक्रप्रव-
र्तनायाद्येषिषु ॥

यं श्रुत्व बोधीयं⁽¹⁾ भवेयुं⁽²⁾ लाभिनो दिव्यानि स्थानानि ब्रजेयु चापि ।

रूपेयुं⁽³⁾ च आसुरकाय सर्वे शान्ताश्च दान्ताश्च सुखीभवेयुः ॥ ३६ ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवांस्तेषामपि मद्ब्राह्मणां तूष्णीभवेनाधिवासयति स्म ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन दक्षिणास्यां दिशि तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयु-
तशतमकृत्त्रेषु यानि ब्राह्मणाणि विमानानि तान्यतीव धावन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रोम- 5
त्योन्नस्वीनि च । अथ खलु भित्तवस्तेषां मद्ब्राह्मणामेतदभवत्⁽⁵⁾ । इमानि खलु पुनर्ब्रा-
ह्मणाणि विमानान्यतीव धावन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रोमत्योन्नस्वीनि च । कस्य खल्वि-
दमेवंद्वयं पूर्वनिमित्तं भविष्यति । अथ खलु भित्तवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुत-
शतमकृत्त्रेषु ये मद्ब्राह्मणाणस्ते सर्वे ज्योन्यभवनानि गलारोचयामासुः । अथ खलु भित्तवः
सुधर्मो नाम मद्ब्राह्मणां⁽⁷⁾ तं मद्ब्राह्मणं⁽⁸⁾ ब्रह्मगणं गाथाभ्यामध्यभाषत ॥ 10

नाहेतु नाकारणमथ मार्षाः सर्वे विमाना इह ब्राह्मलन्ति ।

निमित्तं दर्शन्ति ह किमपि⁽⁹⁾ लोके साधु गत्रेषाम तमेतमर्थम् ॥ ३७ ॥

अनूनं⁽¹¹⁾ कल्पान शतं क्यतीतां नैतादृशं ज्ञातुं निमित्तमासीत् ।

यदि वोपपन्नो इह देवपुत्रो उत्पन्नो लोके यदि वेह बुद्धः ॥ ३८ ॥

1) All बोधाप.

2) म A. B. Cb. W. यु K. O.

3) त्यजेय A. B. W. त्यजेयु K. श्रायेयु Cb. O. श्रायेयु O.

4) मः A. W. म B. युः Cb. O. यु K.

5) भूत् A. वोचत् B. W. Quite different and more prolix in O.

6) न्यन्यं A. B. W. न्यन्य Cb. न्यन्यस्तम्भव K.

7) ब्राह्मणास्तं Cb.

8) गाथाभिर्ध्य Cb

9) Thus O. किमस्मि A. क्मस्मि B. किं कंपि Cb. किं कस्मि K. किम-
स्मि W.

10) मथ एतद् O. preferable reading मथ एतम.

11) अनूनं Cb. K. बहूनि O. The others अनन्त.

12) शतान्यतीतान्ये O. शतं क्यतीतं the others. Our reading conjectural
शतान्यतीता would do as well.

अथ खलु भित्तवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटोनपुतशतसकृन्नेषु ये मक्षाब्रह्मा-
 णस्ते⁽¹⁾ सर्वे सक्तिनाः समयास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्म्याणि विमानान्यभिरूह्य
 दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्युष्यपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्स्वनुचङ्गमत्तो ऽनुविचरन्त उत्तरं दि-
 ग्भागं प्रकात्ताः । अद्रालुः⁽²⁾ खलु पुनर्भित्तवस्ते मक्षाब्रह्म्याण उत्तरे दिग्भागे तं भगवत्तं
 5 मक्षाभिज्ञानाभिभुवं तथागतमर्कत्तं नम्यकसंबुद्धं बोधिमण्डवराद्यगतं बोधिवृत्तमूले
 सिंहासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागपत्तगन्धर्वासुरगर्हृडकिंनरमहोरगमनुष्याम-
 नुष्यैस्तेश्च पुत्रैः षोडशभि राजकुमारैरध्येष्यमाणं धर्मचक्रप्रवर्तनतापै⁽⁴⁾ । दृष्ट्वा च पुनर्पेन स
 भगवांस्तेनोपसंक्रात्ता उपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा⁽⁵⁾ तं भगवत्तमनेका-
 शतसकृन्नकृत्वः प्रदत्तिणोक्त्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवत्तमभ्यवकिरन्ति स्माभि-
 10 प्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृत्तं दशयोजनप्रमाणम् । अन्यवकार्यं तानि ब्राह्म्याणि दिव्यानि
 विमानानि तस्य भगवतो⁽⁶⁾ निर्यातयामासुः । परिगृह्णन्तु भगवानिमानि ब्राह्म्याणि विमा-
 नान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जन्तु सुगत इमानि ब्राह्म्याणि विमानान्यस्माकमनु-
 कम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भित्तवस्ते ऽपि⁽⁷⁾ मक्षाब्रह्म्याणास्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य
 15 भगवतो⁽⁸⁾ निर्यात्य तस्यां वेलायां तं भगवत्तं संमुखमभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिर्भिष्टुव-
 त्ति स्म ॥

1) ब्रह्म्याणस्ते K.

2) A. B. W. add अथ; दृष्ट्वाश्च O. omitting खलु पुनरु.

3) मक्षा added in some MSS.

4) नाथ K. O.

5) शिरसाभिर्वन्दित्वा K.

6) तस्मै भगवते B. K. The other MSS. but O. तस्यैव.

7) In Cb. only.

8) तस्मै भगवते B. K. The others as above.

नुदुर्लभं दर्शनं⁽¹⁾ नायकानां स्वभ्यागतं ते भवरागमर्दनं⁽²⁾ ।

मुचिरस्य ते दर्शनमद्य लोके परिपूर्णाकल्पान शतेभि⁽³⁾ दृश्यसे⁽⁴⁾ ॥ ३५ ॥

तृषितां प्रज्ञां तर्पय लोकनाथ अदृष्टपूर्वा ऽसि कथंचि दृश्यसे ।

श्रीदुम्बरं पुष्प यथैव दुर्लभं तथैव दृष्टो ऽसि कथंचि नायक ॥ ४० ॥

विमान अस्माकमिमां विनायक तवानुभावेन विशोभिताद्य ।

परिगृह्य एतानि समत्तचतुः परिभुञ्ज चास्माकमनुग्रहार्थम् ॥ ४१ ॥

अथ खलु भित्तवस्ते मरुाब्रह्माणास्तं भगवत्तं मरुाभिज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हत्तं
सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः साद्व्याभिर्गाथाभिर्भिष्टुत्य तं भगवत्तमेतद्बुधुः । प्रवर्तयतु
भगवान्धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्सत्त्वाननुगृह्णातु भगवानि⁽⁶⁾मं
लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य⁽⁷⁾ समारकस्य सन्नक्षकस्य सन्नमणाब्राह्म- 10
णिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः । तद्विष्यति बह्वजनकृताय बह्वजनमुखाय लो-
कानुकम्पायि मरुतो जनकायस्यार्थाय कृताय मुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भित्तवस्तानि पञ्चाशद्वह्मकोटीनयुतशतसद्वन्नाण्येकस्वरेण समसंगीत्या⁽⁸⁾
तं भगवत्तमाभ्यां साद्व्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषते⁽⁹⁾ ॥

1) नं A. नु B. न Cb. W. O. तं K.

2) नं A. W. न B. Cb. K. C.

3) All but O. शतेति.

4) MSS. दृश्यते.

5) All इमे, but it appears from: एतानि in the third *pāda* that विमान is here used in the neuter gender.

6) All but O. ह्रीष; भगवन्निमं K.

7) Cb. adds पुरतः.

8) All but O. समं संगीत्य.

9) माभिः साद्व्याभिर्गाथाभिर्द्व्यभाषते स्म A. W. स्म left out in Cb. माभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषते स्म B. K. O. has 'भगवत्तमभिगोतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायाध्येषिषुः ॥

देशेहि धर्मं भगवन्विनायक प्रवर्तया⁽¹⁾ धर्ममयं च चक्रम् ।
 निर्ना⁽²⁾दया धर्ममयं च दुन्दुभिं तं धर्मशङ्कं च प्रपूरयस्व ॥ ४२ ॥
 सद्धर्मवर्षं वर्षयस्व⁽³⁾ लोके वल्गुस्वर् भाष⁽⁴⁾ सुभाषितं च ।
 अध्येषितो⁽⁵⁾ धर्ममुदीरयस्व मोचेहि सन्नानपुतान कोट्यः ॥ ४३ ॥

5 अथ खलु भित्तवः स भगवांस्तेषां मद्भाब्रह्मणां तूष्णाभावेनाधिवासयति स्म ॥

पेपालं⁽⁶⁾ । एवं दक्षिणपश्चिमायां दिश्येवं पश्चिमायां दिश्येवं पश्चिमोत्तरस्यां दिश्ये-
 वमुत्तरस्यां दिश्येवमुत्तरपूर्वस्यां दिश्येवमधोदिशि⁽¹¹⁾ ॥

अथ खलु भित्तव ऊर्घायां दिशि⁽¹²⁾ तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनपुतशतसंख्येषु
 यानि ब्राह्मणाणि विमानानि तान्यतीव धाञ्जति तपन्ति विराञ्जति श्रीमह्योन्नस्वीनि च ।

10 अथ खलु भित्तवस्तेषां मद्भाब्रह्मणामेतद्भवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्मणाणि विमानान्य-
 तीव धाञ्जति तपन्ति विराञ्जति श्रीमह्योन्नस्वीनि च । कस्य खल्विषदमेवञ्चप पूर्वनिमित्तं
 भविष्यतीति । अथ खलु भित्तवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकाटीनपुतशतसंख्येषु ये मद्भा-

1) य O.

2) निर्ना O, better.

3) च प्रवर्ष O. preferable.

4) स्व B.

5) All but O. तं.

6) In A. W. only.

7) Left out in A. B. Cb.

8) रायां A. W. उत्तरपश्चिमायां O.

9) Left out in Cb.

10) Left out in B.

11) मध्योदिशि A. मधदिशि B. मधस्तान्दिशि Cb. मधोदिशि K. W. क्ष्टि-
 मायां दिशि कर्तव्यम् ॥ O.

12) ऊर्घान्दिशि Cb.

ब्रह्माणस्ते सर्वे ज्योन्यभवनानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भित्तवः शिखी नाम मक्षा-
ब्रह्मा तं मक्षात्तं ब्रह्मगणं गाथाभिरुध्यभाषत ॥

किंकारणं मार्ष इदं भविष्यति येना विमानानि परिस्फुटानि ।

ओजेन वर्णेन श्रुतीय चापि अधिमात्रवृद्धानि किमत्र कारणम् ॥ ४४ ॥

न ईदृशं नो अभिदृष्टपूर्वं श्रुतं च केनो तथ पूर्वं श्रासीत् ।

5

ओत्रस्फुटानि⁽⁹⁾ यथ अथ एतां अधिमात्रं श्रान्ति किमत्र कारणम् ॥ ४५ ॥

यदि वा नु कश्चिद्भवि देवपुत्रः प्रुभेन कर्मणा समर्पितो इह ।

उपयन्तु तस्यो अयमानुभावो यदि वा भवेद्बुद्ध कदाचि लोके ॥ ४६ ॥

अथ खलु भित्तवस्तेषु पञ्चाशत्सु लाकधातुकोटीनष्टतशतसङ्ख्येषु ये मक्षाब्रह्माणस्ते
सर्वे सङ्किताः समग्र्यास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्मणाणि विमानान्यभिरुच्य दि- 10
व्यःश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृह्णीत्वा चतसृषु दिक्वनुचङ्क्रमन्तो ज्नुविचरन्तो येनाधोदिग्भा-
गस्तेनोपसंक्रान्ताः । अद्भान्तुः खलु पुनर्भित्तवस्ते मक्षाब्रह्माणो⁽⁵⁾ ज्योदिग्भागे तं भगवत्तं
मक्षाभिज्ञानानामिभुवं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं बोधिमपउवरायगतं बोधिवृत्तमूले
सिंह्वासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागपक्षगन्धर्वासुरगर्गुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनु-
जैस्तेश्च पुत्रैः षोडशभो राजकुमारैरुध्यमाणं⁽⁶⁾ धर्मचक्रप्रवर्तनतापै । दृष्ट्वा च पुनर्येन स 15
भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरोभिर्विन्दित्वा⁽⁷⁾ तं भगवत्तगनेकशतस-
ङ्ख्यकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवत्तमभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकि-

1) न्यं A.

2) All but G. दि.

3) All एते.

4) दृष्ट्वाश्च O, omitting खलु पुनरु.

5) मक्षाब्राह्मणा अधर्दि O. मक्षाब्राह्मणा अधोदि the rest.

6) All but O. मक्षाध.

7) शिरसाभिवन्दित्वा W. वन्द्य Cb.

रति स्म तं च बोधिवृत्तं दशयोजनप्रमाणम् । अभ्यवकीर्य तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि
ब्राह्मिणि विमानानि तस्य भगवतो⁽¹⁾ निर्यातयामासुः । प्रतिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्मि-
णि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय ।⁽²⁾ परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्मिणि विमानान्य-
स्माकमनुकम्पामुपदायेति ॥

5 अथ खलु भिन्नवस्ते ऽपि महाब्रह्माणस्तानि स्वानि स्वानि⁽³⁾ विमानानि तस्य
भगवतो⁽¹⁾ निर्यात्य तस्यां वेलायां तं भगवत्तै⁽⁴⁾ संमुखमाभिः साद्रूप्याभिर्गाथाभिर्भिष्टुव-
त्ति स्म ॥

साधु दर्शन बुद्धानां लोकनाथान् तापिनाम् ।

त्रैधातुकास्मि बुद्धा वै सत्त्वानां⁽⁵⁾ ये प्रमोचकाः ॥ ४७ ॥

10 समत्तचक्षु⁽⁶⁾ लोकेन्द्रा⁽⁷⁾ व्यवलोकित्ति दिशो दश ।

विवरित्त्वामृतद्वारमोतारेत्ति बहूञ्जनान् ॥ ४८ ॥

शून्या अचित्तियाः⁽⁹⁾ कल्पा अतोताः⁽¹⁰⁾ पूर्वि⁽¹¹⁾ ये अभूः ।

अदर्शनां⁽¹²⁾ जिनेन्द्राणां अन्धा आसोर्दिशो दश ॥ ४९ ॥

वर्धन्ति नरकास्तीव्रास्तिर्यग्योनिस्तथासुराः ।

1) तस्मै भगवते B. K. The others but O. तस्यैव भगवतो

2) This sentence is left out in A. Cb.

3) B. K add ब्राह्मिणि.

4) संमुखम् only in O., but see p. 172

5) केस्मिं सत्त्वानां बुद्धानां A. W. कस्मिं सत्त्वानां बुद्धानां B. Cb. O. कस्मि

बुद्धा वै सत्त्वानां K.

6) क्षुर्लो B.

7) न्द्रो A. W. न्द्रा B. K. न्द्र Cb

8) मव A. B. K. W. मो Cb.

9) या K.

10) ताः B.

11) भूत् A. भूः B. Cb. K. W. O.

12) नानां A. W. नो नरे O.

प्रेतेषु चोपपद्यन्ते प्राणिकोद्यः⁽¹⁾ सरुस्रशः ॥ ५० ॥

दिव्याः कायाश्च⁽²⁾ क्वापत्ते च्युता गच्छन्ति दुर्गतिम् ।

अश्रुत्वा धर्मं बुद्धानां गत्येषां भोति⁽³⁾ पापिका⁽⁴⁾ ॥ ५१ ॥

चर्याश्रुद्धिगतिप्रज्ञा⁽²⁾ क्वापत्ते सर्वप्राणिनाम् ।

मुखं विनश्यतो तेषां मुखसंज्ञा च नश्यति ॥ ५२ ॥

5

अनाचाराश्च ते भोति असद्वर्मे प्रतिष्ठिताः ।

अदात्ता लोकनाथेन दुर्गतिं प्रपतन्ति ते ॥ ५३ ॥

दृष्टो⁽⁵⁾ ऽसि लोकप्रद्योत मुचिरेणासि आगतः ।

उत्पन्नं सर्वसत्त्वानां कृतेन अनुकम्पकः ॥ ५४ ॥

दिष्ट्या⁽⁶⁾ क्षेमेण प्राप्तो ऽसि बुद्धज्ञानमनुत्तरम् ।

10

वयं ते अनुमोदामो लोकशैव सदेवकः ॥ ५५ ॥

विमानानि⁽⁷⁾ मुचित्राणि अनुभावेन ते विभो ।

ददाम ते महावीरं प्रतिगृह्णन्⁽⁹⁾ महामुने ॥ ५६ ॥

अस्माकमनुकम्पार्थं परिभुञ्जन्⁽¹⁰⁾ विनायक ।

वयं च सर्वसत्त्वाश्च अत्रां बोधिं स्पृशेमहि⁽¹¹⁾ ॥ ५७ ॥

15

1) अ A. B. W. आ Cb. अः K.

2) All but Cb. O. क्वापत्ते.

3) भो A. भो Cb. K. W. गतो च भवति O.

4) पापकाः A. पापिकाः B. पातिका Cb. पापिका K. पापिता W. पापका O.

5) दिष्टो O.

6) All दृष्टा.

7) वि Cb.

8) मि Cb.

9) ह्र A. K. W. ह्र B. ह्र Cb. ह्रदि नायक O.

10) भुक्ता B. भुक्त्यं Cb. भुक्तव K.

11) स्पृशेमहि A. W. स्पृशेमहि B. K. स्पृशेमहि Cb. स्पृशेमथ O., probably more original; cp. similar forms Mahāvastu III, 9.

अथ खलु भित्तवस्ते मत्स्रान्नापास्तं भगवत्तं मत्स्रान्नाज्ञानाभिभुवं तयागतमर्हत्तं
 सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिर्भ्रष्टृत्य तं भगवत्तमेतद्बुधुः । प्रवर्तयतु
 भगवान्धर्मचक्रं प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतं तारयतु भगवान्स-
 र्वसन्धाननुगृह्णतु⁽¹⁾ भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य समार-
 5 कस्य सब्रह्मकस्य सध्रमणब्रह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषामुरायाः । तद्ब्रविष्यति
 बद्धजनकृताय बद्धजनसुखाय लोकानुकम्पायै मक्तो जनकापस्यार्थाय कृताय सुखाय
 देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भित्तवस्तानि पञ्चाशद्वक्ष्यकोटीनयुतशतसकृन्नाप्येकस्वरेण समसंगीत्या⁽²⁾
 तं भगवत्तमाभ्यां सात्रप्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषत्तं⁽³⁾ ॥

- 10 प्रवर्तय⁽⁴⁾ चक्रवरमनुत्तरं पराकृन्स्व⁽⁵⁾ अमृतस्य दुन्दुभिम् ।
 प्रमोचय⁽⁶⁾ दुःखशतैश्च सन्धानिर्वाणामार्गं च प्रदर्शयस्व⁽⁷⁾ ॥ ५८ ॥
 अस्माभिर्द्येषितु भाष धर्ममस्माननुगृह्ण इमं च लोकम् ।
 वल्गुस्वरं⁽⁸⁾ च मधुरं प्रमुञ्च⁽⁹⁾ समुद्दानितं कल्पसकृन्नाप्येकस्वरेण ॥ ५९ ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवान्मत्स्रान्नाज्ञानाभिभूस्तयागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां
 15 ब्रह्मकोटीनयुतशतसकृन्नाप्यामध्येषणां⁽¹⁰⁾ विदित्वा तेषां च षोडशानां पुत्राणां राजकुमाराणां

1) ह्लोष्ठ MSS. The whole passage wanting in O

2) All but O. समं संगीत्य.

3) माभिः सात्रप्याभिर्गाथाभिर्भाषते स्म A. ंध्यभाषत्ते Cb. ंभाषत्ते स्म W.
 माभ्यां ंषत्ते स्म B. माभ्यां ंषत K. गाथाभिर्गतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायाद्येषिसु O.

4) या Cb. K.

5) कृनाक्त्ति O., more original.

6) याक्त्ति O.

7) च B. K. W. O. चो Cb. मधुरं च A.

8) मनोरमं B.

9) B. adds मा

तस्यां वेलायां⁽¹⁾ धर्मचक्रं प्रवर्तयामास त्रिपरिवर्तं द्वादशाकारमप्रवर्तितं श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा ब्रह्मणा वान्येन वा केनचित्पुनर्लोकैः सक्तु धर्मेण ।⁽²⁾ यदिदं दुःखमयं दुःखसमुदयो ऽयं दुःखनिरोध इयं दुःखनिरोधगामिनो प्रतिपदार्थसत्यमिति । प्रतोत्यसमुत्पादप्रवृत्तिं च विस्तरेण संप्रकाशयामास । इति हि भिन्नवो ऽविद्या-
 प्रत्ययोः⁽³⁾ संस्कारोः⁽⁴⁾ संस्कारप्रत्ययं विज्ञानं विज्ञानप्रत्ययं नामद्वयं नामद्वयप्रत्ययं षडा- 5
 यतनं षडायतनप्रत्ययः स्पर्शः स्पर्शप्रत्यया वेदना वेदनाप्रत्यया तृष्णा तृष्णाप्रत्ययमुपादानमुपादानप्रत्ययो भवो भवप्रत्यया ज्ञातिर्ज्ञातिप्रत्यया ज्ञरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासाः संभवन्ति । एवमस्य केवलस्य मक्तो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति ।
 अविद्यानिरोधात्संस्कारनिरोधः संस्कारनिरोधाद्द्विज्ञाननिरोधो विज्ञाननिरोधात्त्रामद्वय-
 निरोधो नामद्वयनिरोधात्षडायतननिरोधः षडायतननिरोधात्स्पर्शनिरोधः स्पर्शनिरो- 10
 धाद्देनानिरोधो वेदनानिरोधात्तृष्णानिरोधस्तृष्णानिरोधाद्दुपादाननिरोध उपादाननिरोधाद्भवनिरोधो भवनिरोधाद्ज्ञातिनिरोधे ज्ञातिनिरोधाद्ज्ञरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा निरुद्ध्यन्ते । एवमस्य केवलस्य मक्तो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ॥

सक्तुप्रवर्तितं चेदं भिन्नवस्तेन भगवता मक्ताभिज्ञानज्ञानाभिभुवा तथागतेनार्कता सम्यक्संबुद्धेन धर्मचक्रं⁽⁴⁾ सदेवकस्य लोकस्य⁽⁵⁾ समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणेब्राह्मणि- 15
 कायाः प्रज्ञायाः सदेवमानुषामुरायाः पर्वदः पुरस्तादर्थं तस्मिन्नेव तणालवमुहूर्ते षष्ठेः⁽⁶⁾ प्राणिकोटीनपुत्रशतसक्तुम्राणामनुपादायान्नवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि सर्वे च ते त्रैविद्याः

- 1) मक्ता added except in Cb. O.
- 2) इदम् in Cb. only पडुत इदं O.
- 3) या °रा K. W.
- 4) B. adds प्रवर्त.
- 5) Left out in K.
- 6) व Cb. K. W.
- 7) B. O. add खलु.
- 8) षष्ठीनां A. Cb. W. षष्ठेः B. षष्ठः K.

षडभिज्ञा अष्टविमोक्तध्यायिनी⁽¹⁾ संवृताः । पुनरनुपूर्वेण भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो⁽²⁾ द्वितीयां धर्मदेशनामकार्षीत्तृतीयामपि धर्मदेशनामकार्षीश्चतुर्थीमपि धर्मदेशनामकार्षीत् । अथ खलु भित्तवस्तस्य भगवतो⁽³⁾ महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यैकैकस्यां धर्मदेशनायां गङ्गानदीवाल्मुका⁽⁴⁾नां प्राणिकोटीनयुतशतसहस्राणामनुपादायास्त्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि । ततः पश्चाद्भित्तवस्तस्य भगवतो गणानामतिक्रांतः आवकसंघो भूत् ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता एव समानाः अहयागारादनागारिकां प्रव्रजिताः सर्वे च ते आमणोरा अभूवन्पण्डिता व्यक्ता मेधाविनः कुशला बहुबुद्धशतसहस्रचरित्ताविनो ऽर्थिनश्चानुत्तरायाः⁽⁵⁾ सम्यक्संबोधेः⁽⁵⁾ । अथ खलु भित्तवस्ते षोडश आमणोरास्तं भगवत्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभूवं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धमेतद्बुधुः । इमानि खलु पुनर्भगवंस्तथागतस्य बहूनि आवककोटीनयुतशतसहस्राणि मर्हत्कानि महानुभावानि महेशाब्द्यानि भगवतो धर्मदेशनायां⁽⁶⁾ परिनिष्पन्नानि । तत्साधु भगवांस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽस्माकमनुकम्पामुपादायानुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य धर्मदेशयत् पद्दयमपि तथागतस्यानुशिक्षेत् । अर्थिनो वयं भगवंस्तथागतज्ञानदर्शनेन । भगवानेवास्माकमस्मिन्नेवार्थे साती त्वं च भगवन्सर्वसत्त्वाशयज्ञो ज्ञानीषे ऽस्माकमध्याशयमिति ॥

1) MSS. but O. have मोक्षा for मोक्ष; O. has अर्हत्तः. But अष्टविमोक्षा as a Bahuvrhi is meaningless.

2) From महा till बुद्धो left out in Cb. O. राजकुमारां added here in A. K. W.

3) From महा till बुद्धस्य left out in Cb. O.

4) कोप Cb. वालि for वालु O.

5) याः ऽधेः B. Cb. K. O. यां ऽधौ A. Ca. W.

6) नायां O.

7) In Cb. only.

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन तान्बालान्दार्कान्नाङ्कुमारान्प्रव्रजिताञ्छ्रामणे-
रान्दृष्ट्वा यावांस्तस्य राक्षसक्रवर्तिनः परिवारस्ततो ऽर्धः प्रव्रजितो ऽभूत्शोतिप्राणिको-
टोनपुतशतसङ्घाणि ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां
श्रामणेरानामध्याशयं विदित्वा विंशतेः कल्पसङ्घाणामत्ययेन सद्धर्मपुण्डरीके नाम 5
धर्मपर्यायं सूत्रात्तं महवैपुल्यं बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्धपरिग्रहं विस्तरैण संप्रकाशयामास
तासां सर्वासां चतसृणां पर्षदाम् ॥

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन तस्य भगवतो भाषितं ते षोडश राजकुमाराः श्राम-
णेर⁽¹⁾ उद्गृह्णो⁽²⁾तवत्तो धारितवत्तं⁽³⁾ श्राधितवत्तः पर्याप्तवत्तः⁽⁵⁾ ॥

अथ खलु भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्ता- 10
न्योडश श्रामणेरान्द्वयाकापीर्दनुत्तरायां सम्यकमंबोधौ । तस्य खलु पुनर्भित्तवो महभि-
ज्ञानानाभिभुवस्तथागतस्यार्हन्तः सम्यक्संबुद्धस्येमं सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्यायं भाषमा-
णस्य श्रावकाश्चाधिमुक्तवत्तस्ते⁽⁷⁾ च षोडश श्रामणेरौ बहूनि च प्राणिकोटोनपुतशतस-
ङ्घाणि⁽⁸⁾ विचिकित्साप्राप्तान्यभूवन् ॥

1) In Cb. K. only. श्रामणेरकाः O.

2) ह्णोषु O. ह्णोत the rest.

3) Left out in Cb. धारिषु O.

4) श्राधरित B. left out in O.; which seems preferable.

5) पर्यापुनिषु O.

6) ष्य B.

7) मुच्यिषुः O.

8) This agrees with Kumārajīva's version, as he reads 其餘衆生

千萬億種皆生疑惑 'all the rest of beings, a thousand myriads
of Koṭis, all felt doubts, and uncertainty!' One Msc. has निर्वि^०, which would
seem more appropriate.

यद्य खलु भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्कन्मम्यक्संबुद्ध इमं
सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमष्टौ कल्पसकृन्नाण्यविश्रान्तो भाषित्वा विकारं प्रविष्टः प्रति-
संलपनाय तथा प्रतिसंलीनश्च भित्तवः स तथागतश्चतुरशीतिकल्पसकृन्नाणि विकारस्थित
एवासीत् ॥

- 5 यद्य खलु भित्तवस्ते षोडश आमणोरस्तं भगवत्तं महाभिज्ञानाभिभवं तथागतं⁽²⁾
प्रतिसंलीनं विदित्वा पृथक्पृथग्धर्मासनानि सिंहासनानि⁽³⁾ प्रज्ञाप्य तेषु निषण्णास्तं
भगवत्तं महाभिज्ञानाभिभवं तथागतं नमस्कृत्य तं⁽⁴⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं विस्तरेण
चतसृणां पर्षदां चतुरशीतिकल्पसकृन्नाणि संप्रकाशितवत्तः । तत्र भित्तव एकैकः⁽⁶⁾ आम-
णोरौ⁽⁷⁾ बोधिसत्त्वः⁽⁸⁾ षाष्ट्यष्टिगङ्गानदोवालुकाममानि प्राणिकोटिनयुतशतसकृन्नाण्यनुत्त-
10 रायां सम्यक्संबोधौ परिपाचितवान्समादापितवान्संक्षिप्तवान्समुत्तेजितवान्संप्रक्षिप्त-
वानवतारितवान् ॥

यद्य खलु भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्कन्मम्यक्संबुद्धस्तेषां
चतुरशीतेः⁽¹²⁾ कल्पसकृन्नाणामत्ययेन⁽¹³⁾ स्मृतिमान्संप्रज्ञानंस्तरमात्ममाधेर्व्युत्तिष्ठेत् व्युत्थाय

1) All but O. add कोटी.

2) From महा till गतं left out in Cb.

3) Left out in A. Cb.

4) From भगवत्तं till तं left out in Cb.

5) Some MSS. add कोटी.

6) कः K.

7) रा B. W.

8) वा Cb.

9) षाष्टि is repeated in A only.

10) समादापितवान् left out in Cb.

11) संक्षिप्तवान् left out in B. Cb. O.

12) ति A. W. तेः B. तीनां Cb. K. O.

13) कोटी added in A. B. Ca. W.

14) त्ययात् K.

च स भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतो⁽¹⁾ येन तद्धर्मासनं तेनोपसंक्रामदुपसंक्राम्य⁽²⁾
प्रज्ञप्त एवासने न्यषीदत् ॥

समनत्तरनिषणाद्य खलु पुनर्भित्तवः स भगवान्महाभिज्ञानानाभिभूस्तथागतस्त-
स्मिन्धर्मासने ऽथ⁽⁴⁾ तावदेव सर्वावत्तं पर्यन्मण्डलमवलोक्य भित्तुसंघमामन्त्रयामास । आद्य-
र्षप्राप्ता भित्तवो ऽद्भुतप्राप्ता इमे षोडश भ्रामणोराः⁽⁵⁾ प्रज्ञावत्तो बद्धबुद्धकोटीनयुतशतसह- 5
स्रपर्युपासिताशीर्षचरिता बुद्धज्ञानपर्युपासका⁽⁷⁾ बुद्धज्ञानप्रतिप्राक्का⁽⁸⁾ बुद्धज्ञानावतारका
बुद्धज्ञानसंदर्शकाः । पर्युपासघं भित्तव एतान्षोडश भ्रामणोरान्पुनः पुनर्ये केचिद्वित्तवः आ-
वकयानिका वा प्रत्येकबुद्धयानिका वा बोधिसत्त्वयानिका वेषां कुलपुत्राणां धर्मदेशानां
न प्रतिज्ञेत्स्यन्ति न प्रतिवाधिष्यन्ते सर्वे ते त्तिप्रमनुत्तरायाः सन्यक्संबोधैर्लाभिनो भवि-
ष्यन्ति सर्वे च ते तथागतज्ञानमनुप्राप्स्यन्ति ॥

10

⁽⁹⁾ तैः खलु पुनर्भित्तवः षोडशभिः कुलपुत्रैस्तस्य भगवतः शासने ऽथं सद्धर्मपुण्डरीको
धर्मपर्यायः पुनः पुनः संप्रकाशितो ऽभूत् । तैः खलु पुनर्भित्तवः षोडशभिः भ्रामणोरैर्बोधि-
सत्त्वैर्महासत्त्वैर्यानि तान्येकैकेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन षष्टिषष्टिगङ्गानदीवाल्कुलामानि⁽¹⁰⁾
सत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणि बोधाय समादापितान्यभूवन्सर्वाणि च तानि तैरेव सार्धं

1) From महा till गतो left out in Cb.

2) क्रामदुपसं left out in A. B. W. क्रामुपसं K.

3) From महा till गतम् left out in Cb. O. तथागतस् left out in K.

4) A. B. K. W. add खलु.

5) From ऽद्भुत till षोराः left out in Cb.

6) All but O. नियुत.

7) Left out in Cb.

8) In Cb. only. In O. much more prolix.

9) तेन B. Cb. तैश्च O.

10) कोप B.

तामु तामु ज्ञातिष्वनुप्रव्रजितानि तान्येव समनुपश्यत्तस्तेषामेवात्तिकाढममश्रौषुः । तैश्च-
त्वारिंशद्बुद्धकोटोसकृन्नाप्यारागतानि केचिद्दद्याप्यारागयन्ति ॥

घारोचयामि वो भित्तवः प्रतिवेदयामि वो ये ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता ये
तस्य भगवतः शासने ग्रामणोरा धर्मभाणका⁽²⁾ अभूवन्सर्वे ते ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसं-
5 बुद्धाः सर्वे च त एतर्किं तिष्ठन्ति धियन्ते यापयन्ति दशसु दिनु नानाबुद्धतेत्रेषु बहूनां
श्रावकबोधिसत्त्व⁽³⁾कोटोन्युत्तशतसकृन्नाणां धर्मं देशयन्ति । पटु⁽⁴⁾ पूर्वस्यां दिशि भित्तवो
ऽभिरत्यां लोकधातावत्तोभ्यो १ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो २ मेरुकूटश्च नाम तथा-
गतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । पूर्वदक्षिणस्यां दिशि भित्तवः ३ सिंक्षोषश्च नाम तथागतो
ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ४ सिंक्षधनश्च⁽⁵⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । दक्षिणस्यां दिशि
10 भित्तव ५ आकाशप्रतिष्ठितश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ६ द्वित्यपरिनिर्वृत⁽⁶⁾श्च
नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । दक्षिणपश्चिमायां दिशि भित्तव ७ इन्द्रधनश्च नाम
तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ८ ब्रह्मधनश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । पश्चिमायां
दिशि भित्तवो ९ अमितायुश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः १० सर्वलोकधातूपद्मबोद्धे-
गप्रत्युत्तीर्णश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ।⁽⁷⁾ पश्चिमोत्तरस्यां दिशि भित्तवस्तमाल-
15 पत्रचन्दनगन्धाभिज्ञश्च ११ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो १२ मेरुकूटपश्च नाम तथा-
गतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । उत्तरस्यां दिशि भित्तवो १३ मेघस्वरूरीपश्च⁽⁸⁾ नाम तथागतो ऽर्ह-

1) कात्सदमं K.

2) Left out in Cb.

3) बोधिमत्त left out in A. W.

4) यदिदं Cb. O.

5) ब्रह्मधनश्च A. K. W.

6) निर left out in A. K. W.

7) The whole sentence is left out in A. B.

8) मेघस्वरो B. मेघस्वरूरीपश्च Cb. मेघस्वरश्च K. मेघस्वरूपो नाम O.

न्सम्यक्संबुद्धो १४ मेघस्वर^(१)रात्रश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । उत्तरपूर्वस्यां दिशि
भित्तवः १५ सर्वलोकभय^(३)च्छम्भितत्वविघ्नंसनकरश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽर्हं
च भित्तवः १६ शाक्यमुनिर्नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः षोडशमो मध्ये खल्वस्वस्यां
सकृपां लोकधातावनुत्तरां^(४) सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः ॥

ये पुनस्ते भित्तवस्तदास्माकं श्रामणोरभूतानां सत्त्वा^(५) धर्मं श्रुतवत्तस्तस्य भगवतः
शासन एकैकस्य बोधिसत्त्वस्य मरुसत्त्वस्य^(६) बहूनि गङ्गानदीवालुकामानि सत्त्वकोटी-
नयुतशतसकृन्नाणि यान्यस्माभिः समादापितान्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ तान्ये^(८)तानि भि-
त्तवो ऽद्यापि श्रावकभूमावेवावस्थितानि परिपाध्यन्त एवानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । एषै-
वैषामानुपूर्व्या^(११) नुत्तरायां^(१२) सम्यक्संबोधेरभिसंबोधेनाय । तत्कस्य हेतोः । एवं दुरधिमो^(१३)च्यं
हि भित्तवस्तथागतज्ञानम् । कतमे च ते भित्तवः सत्त्वा ये मया बोधिसत्त्वेन तस्य भगवतः 10

1) मेघस्वर B. W. O. मेघश्चर Cb. मेघेश्वर Ca.

2) This sentence till बुद्धः is left out in A.

3) भय B. W. भया Cb. K. लोकादीप्तभयमन्यितविघ्नंस° O. Var. rr. mentioned
in English translation p. 179: भयाजितच्छम्भि° and भयदेवागच्छम्भि°.

4) रायां °धौ A. W.

5) सत्त्वाना A. B. Cb. K. सत्त्वा W.

6) In B. only.

7) कोप A. B. Cb. W.

8) एतानि left out in W.

9) पद्यंत Cb.

10) एव left out in B.

11) पूर्वी श्नु A. B. Cb. W.

12) रां Cb.

13) बोधिमभिसंबुध्य Cb.

14) धिमो वा A. धिमोच्या B. धिमोह्यं Cb. धिमोच्यं K. धिमोचा W.
धिमुच्यनीयं O.

शासने अग्रमेयाण्यस्येष्येयानि गङ्गानदीवालुका⁽¹⁾समानि सत्रकोटीनयुतशतसकृन्नाणि सर्व-
ज्ञता⁽³⁾धर्ममुनश्चावितानि । यूयं ते भित्तवस्तेन कालेन तेन समयेन सञ्जा अभूवन् ॥

ये⁽⁴⁾ च मम परिनिर्वृतस्यानागते ऽध्वनि आवका भविष्यन्ति बोधिसत्त्वचर्या च
श्रोष्यन्ति न चावभोत्स्यन्ते बोधिसत्त्वा वयमिति । किं चापि ते भित्तवः सर्वे परिनिर्वा-
5 णसंज्ञिनः परिनिर्वास्यन्ति । अपि तु खलु पुनर्भित्तवो यदकम्ब्या⁽⁶⁾ लोकघातुष्वन्योन्यै-
नामधेयैर्विक्रमि⁽⁷⁾ तत्र ते पुनरुत्पत्स्यन्ते तथागतज्ञानं पर्येषमाणास्तत्र च ते पुनरेतां⁽⁸⁾
क्रियां श्रोष्यन्ति । एकमेव तथागतानां परिनिर्वाणां नास्त्यन्याद्वितीयमितो बहिर्निर्वाणां
तथागतानाम् । एतद्विभव उपायकौशल्यं वेदितव्यं धर्मदेशनाभिनिर्हरश्च । यस्मिन्भि-
तवः समये तथागतः परिनिर्वाणकालसमयमात्मनः समनुपश्यति परि⁽¹⁰⁾श्रुद्धां च पर्षदं पश्य-
10 त्यधिमुक्तिसारं शून्यधर्मगतिंगतां ध्यानवतो मरुध्यानवतोम् । अथ खलु भित्तवस्तथा-
गतो ऽयं काल इति विदित्वा⁽¹¹⁾ सर्वान्बोधिसत्त्वान्सर्वभावकांश्च संनिपात्य⁽¹²⁾ पश्चादेतमथ
संभाषयति । न भित्तवः किञ्चिदस्ति लोके द्वितीयं नाम यानं परिनिर्वाणां वा कः पुन-

1) लि K. W.

2) कोय Cb.

3) ता left out in B. ज्ञता left out in Cb. ज्ञताय ध O.

4) ते A.

5) समर्षयि B. W. समयि K.

6) न्येषु B. Ca. K.

7) व्यवक्रियेय B. K. व्यवक्रिये Cb.

8) पुनरेतां K.

9) हि K.

10) परि in K. O. only.

11) सर्वान्सर्वथा° B. सर्वबोधि° K.

12) संनिपातयित्वा Cb. समानयित्वा O.

13) व Cb. दिदमर्थं आ O.

14) Left out in Cb.

वाद्स्मृतीयस्य । उपायकौशल्यं खल्विदं भित्तवस्तथागतानामर्कतां⁽¹⁾ दूरप्रणष्टं सङ्घातुं
विदित्वा क्लीनाभिरतान्कामपङ्कमग्रास्तत⁽²⁾ एषां भित्तवस्तथागतस्तन्निर्वाणं भाषते यद्-
धिमुच्यते⁽⁴⁾ ॥

तद्यथापि नाम भित्तव इत् स्यात्पञ्चयोजनशतिकमटवीकात्तारं मर्कतांश्च जनकायः
प्रतिपन्नो भवेत् । रत्नद्वीपं गमनाय देशिकशैषामेको भवेद्यत्तः पण्डितो निपुणो मेधावो 5
कुशलः खल्वटवीडुर्गाणां स च तं सार्थमटवीमवक्रामयेत्⁽⁷⁾ । अथ खलु स मरुत्जनकायः
आप्तः ज्ञातो भीतस्त्रस्त एवं वेदेत् । यत्खल्वार्यं देशिकं⁽⁸⁾ परिणायकं ज्ञानीया वयं किं
आप्ताः ज्ञाता भीतास्त्रस्ता अनिर्वृताः । पुनरेव प्रतिनिवर्तयिष्यामोः गतिद्वरमितो⁽¹⁰⁾
ऽटवीकात्तारमिति । अथ खलु भित्तवः स देशिक उपायकुशलस्तान्पुरुषान्प्रतिनिवर्ति-
तुकामान्विदित्वा एवं चिन्तयेत् । मा खल्विमे तपस्विनस्तादृशं मकररत्नद्वीपं न गच्छेयु- 10
रिति । स तेषामनुकम्प्यार्थमुपायकौशल्यं प्रयोञ्जयेत्⁽¹²⁾ । तस्या अटव्या⁽¹⁸⁾ मध्ये योजनशतं वा

1) अर्कतां left out in Cb.

2) तां A. B. Cb. तां W. तं K.

3) मग्रां तत्र A. मग्रां तत् K. मग्रांस्तत् Cb. विलग्रांस्तत् K. लग्रां तत्र W.
लग्राः ततो भि° O.

4) तः B. ये for यद् O.

5) क left out in K.

6) Left out in Cb. O.

7) अति for अथ O.

8) यत् left out in Cb.

9) A. B. K. W. O. add अर्यं.

10) द्वरेयम O.

11) वर्ति A. Cb. K. वर्तयि B. वर्ति W.

12) Cb. K. add स.

13) व्यां A. Cb. वी B. व्या K. W. All तस्याम°.

द्वियोजनशतं⁽¹⁾ वा त्रियोजनशतं⁽²⁾ वातिक्रम्यद्विमयं नगरमभिनिर्मिमीयात् । ततस्तान्पुरुषानेवं वदेत् । मा भवतो भैष्ट⁽³⁾ मा निवर्तधमयमसौ मकानपदे⁽⁴⁾ ऽत्र विश्राम्यत ।⁽⁵⁾ घत्र वो यानि कानिचित्कृणीयानि तानि सर्वाणि कुरुधमत्र निर्वाणप्राप्ता विक्रधमत्र विश्रान्ताः । यस्य पुनः कार्यं भविष्यति स तं मकारत्नद्वीपं⁽⁶⁾ गमिष्यति ॥

- 5 घथ खलु भित्तवस्ते कान्तारप्राप्ताः सन्ना अश्चर्यप्राप्ता घद्भुतप्राप्ता भवेयुर्मुक्ता वयमटवीकान्तारादिकृ निर्वाणप्राप्ता विकृरिष्याम इति । घथ खलु भित्तवस्ते पुरुषास्तदद्विमयं नगरं प्रविशेपुरागतसंज्ञिनश्च भवेयुर्निस्तोर्णसंज्ञिनश्च भवेयुः⁽⁷⁾ । निर्वृताः शीतीभूताः स्म इति मन्येरन् । ततस्तान्स देशिको विश्रान्तान्विदित्वा तदद्विमयं नगरमन्तर्धापयेदन्तर्धापयित्वा च तान्पुरुषानेवं वदेत् । आगच्छतु भवन्तः सन्ना अभ्यासन्न एष मकारत्नद्वीपः ।
- 10 इदं तु मया नगरं युष्माकं विश्रामणार्थमभिनिर्मितमिति ॥

एवमेव भित्तवस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो युष्माकं सर्वसन्धानं च देशिकः । घथ खलु भित्तवस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध एवं पश्यति । मकृदिदं क्लेशकान्तारं निगसन्व्यं⁽¹²⁾

1) वा द्वि° वा left out in A. W.

2) त्रि° वा left out in B. Cb. K.

3) A. adds मितो B. W. add मितिः Cb. reads माषध (meant भाषधं) for भैष्ट. O. has भापथ.

4) जनपदे K.

5) आम घत्र K. अमथ O.

6) द्वीपनगरं A. W. मकानगरं रत्नद्वीपं B. K.

7) Left out in Cb.

8) मृ B. Cb. K.

9) K. adds निर्वाणसंज्ञिनश्च भवेयुः.

10) मृ B. Cb. K.

11) से B. K. शे O.

12) मकृत्तमिदं Cb. O.

13) र्भे A. B. K. W.

निष्क्रान्तव्यं प्रकृतव्यम्⁽¹⁾। मा खल्विम एकमेव⁽²⁾ बुद्धज्ञानं श्रुत्वा इवेणैव⁽⁴⁾ प्रतिनिवर्तये-
 पुर्नैवोपसंक्रमेयुः । बहुपरिक्लेशमिदं बुद्धज्ञानं समुदानयितव्यमिति । तत्र तथागतः
 सत्त्वान्दुर्बलाशयान्विदित्वा यथा स देशिकस्तद्विद्विमयं नगरमभिनिर्मिमीते तेषां सत्त्वानां
 विश्रामणार्थं विश्राप्तानां चैषामेवं कथयतीदं खल्वृद्धिमयं नगरमिति । एवमेव भित्तव-
 स्तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धो मक्षोपायकौशल्येनात्तरा द्वे निर्वाणभूमी सत्त्वानां विश्रा- 5
 मणार्थं देशयति संप्रकाशयति⁽⁷⁾। यदिदं श्रावकभूमिं प्रत्येकबुद्धभूमिं च । यस्मिंश्च भित्तवः
 समये ते सत्त्वास्तत्र स्थिता भवन्ति । अथ खलु⁽⁸⁾ भित्तवस्तथागतो ऽप्येवं संश्रावयति । न
 खलु पुनर्भित्तवो ययं कृतकृत्याः कृतकरणायाः⁽¹⁰⁾। अपि तु खलु पुनर्भित्तवो युष्माकमभ्याश⁽¹¹⁾
 इतस्तथागतज्ञानं व्यवलोकयधं भित्तवो व्यवचारयधं यद्युष्माकं निर्वाणं नैव निर्वाणम्⁽¹²⁾ ।
 अपि तु खलु पुनरुपायकौशल्यमेतद्भित्तवस्तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां यत्नीणि 10
 यानानि संप्रकाशयतीति ॥

अथ खलु भगवानिममेवार्थं⁽¹³⁾ भूयस्या मात्रयोपदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा
 अभाषत ॥

1) In Cb. only.

2) Left out in B. Cb.

3) खलु मे एवमेव A. खल्विम एकमेव B. खल्विम एवमेव Cb. खल्विदमेव K.
 खल्विम एकमेव W. खल्विम सत्त्वा एक एव O.

4) द्राविनाथ Cb.

5) A. W. add सं.

6) K. adds सत्त्वानाम् before एवम्.

7) In A. W. only.

8) Left out in A. K. W.

9) पुनर् left out in A. B. Cb. K.

10) From अपि till निर्वाणम् left out in A.

11) अभ्यासे in B. K. W.

12) नैतन्नि K. नैव O. नैवं the rest.

13) र्थगतिं A. B. W. मामेवार्थगतिं K.

अभिज्ञज्ञानाभिभु लोकनायको⁽¹⁾ यद्वोधिमपउस्मि निषण्ण आसीत् ।

दशेक⁽²⁾ सो अत्तरकल्प पूर्णान् लप्ति बोधिं परमार्थदर्शी ॥ ६० ॥

देवाथ नागा अमुराथ गुह्यका उद्युक्त पूजार्थं जिनस्य तस्य ।

पुष्याण वर्षे प्रमोचु तत्र बुद्धे च बोधिं नरनायके ऽस्मिन् ॥ ६१ ॥

5 उपरि⁽³⁾ च ह्ये डुन्दुभयो विनेडु⁽⁴⁾ सत्कारपूजार्थं जिनस्य तस्य ।

मुडुःखिता चापि जिनेन तत्र चिरबुध्यमानेन अनुत्तरं परम् ॥ ६२ ॥

दशान चो अत्तरकल्पे⁽⁶⁾ अत्ययात्स्पृशे स बोधिं भगवाननाभिभुः ।

कृष्टा उदयास्तद् अमु⁽⁷⁾ सर्वे देवा मनुष्या भुजगासुराश्च ॥ ६३ ॥

वीराः कुमारः अथ तस्य पौडश पुत्रा गुणाढ्याः नरनायकस्य ।

10 उपसंक्रमः प्राणिसकृन्नकोटिभिः पुरस्कृतास्तं द्विपदेन्द्रमश्रमम् ॥ ६४ ॥

अन्दित्वा पादौ च विनायकस्य अध्येषिषु धर्मं प्रकाशयस्व ।

अरमांश्च तर्पेद्वि इमं च लोकं सुभाषितेनेकं नरेन्द्रसिंहे ॥ ६५ ॥

चिरस्य लोकस्य दशदिशे ऽस्मिन्निन्दितो ऽसि उत्पन्न मङ्कलविनायक ।

निमित्तसंनोदनहेतु प्राणिनां ब्राह्म⁽⁸⁾ विमानानि प्रकम्पयस्व ॥ ६६ ॥

15 दिशाथ पूर्वाथ सकृन्नकोट्यः क्षेत्रायः पञ्चाशद्भूमिं कम्पितः ।

तत्रापि ये ब्राह्मविमान अघास्ते तेनवन्तो अधिमात्रमासि ॥ ६७ ॥

1) यदि Cb. G.

2) दशसकृन्ने K.

3) उपरि ह्ये A. उपरिह्य ह्ये B. E. उपरेण च Cb. उपरि ह्ये W. उपरे च ते O.

4) विनर्दति Cb. निनादयो C.

5) चासि O.

6) म Cb. G.

7) सो A. स B. सि Cb. W. O. सु K.

8) ब्राह्मं K. W.

9) प्रकाश Cb. ष्यन्तो O.

10) ब्र A. W.

11) अधिमानमासो A. W. अधिमात्र मासि B. Cb. K. O.

विदिद्व ते पूर्वनिमित्तमीदृशमुपसंक्रमो लोकाविनायकेन्द्रम् ।
 पुष्पैरिहो⁽¹⁾भ्योकिरियाण नायकमर्षो⁽²⁾ ते सर्व विमान तस्य ॥ ६८ ॥
 अध्येषिषू चक्रप्रवर्तनाय गाथाभिगोतेन⁽³⁾ अमिस्तविंसु ।
 तूष्णो च सो ग्रामि नरेन्द्र⁽⁴⁾राज्ञा न ताव कालो मम धर्म भाषितुम् ॥ ६९ ॥
 एवं दिशा दक्षिणयापि तत्र अथ पश्चिमदिष्टि⁽⁵⁾म उत्तरस्याम् । 5
 उपरिष्टिमायां विदिशासु चैव द्यागत्य ब्रह्म⁽⁶⁾ण सत्सकोट्यः ॥ ७० ॥
 पुष्पेभि⁽⁷⁾ अम्योकिरियाण नायकं⁽⁸⁾ पादौ च वान्द्व विनायकस्य ।
 निर्घातयित्वा च विमान सर्वानभिष्टयित्वा पुनरभ्ययाचि⁽¹⁰⁾ ॥ ७१ ॥
 प्रवर्तया⁽¹¹⁾ चक्रमनत्तचतुः सुदुर्लभस्त्वं बहुकल्पकोटिभिः ।
 दर्शेहि⁽¹²⁾ मैत्राबल⁽¹³⁾ पूर्वसेवितमपावृणोहि⁽¹³⁾ अमृतस्य द्वारम् ॥ ७२ ॥ 10
 अध्येषणां ज्ञात्वा अनत्तचतुः प्रकाशते⁽¹⁴⁾ धर्म बहुप्रकारम् ।
 चत्वारि सत्यानि च विस्तरेण प्रतोत्य सर्वे इमि⁽¹⁵⁾ भाव उत्थिताः⁽¹⁶⁾ ॥ ७३ ॥

1) अम्यो B. K. O. अ-या the rest.

2) स्पशेषु Cb. ऽकिरि ते मन्मामुनि निर्घादयिन्मुश्च वि O.

3) गोतेन A. K. W. O. गोतेभि the rest.

4) जिने Cb.

5) महे A. W. मेहे B. माहे Cb. महे K. पश्चिमायोत्तरहेष्टिमायाम् O.

6) ब्रह्मण W. ब्राह्मण Cb.

7) Only in O.

8) च तथ तापिनं B. अम्योकिरियाण च ते तापिनं K. अम्योकिरिय विनायकं O.
 अम्योकिरियाण च Cb.

9) सर्वे K. O.

10) पुनरभ्ययाचि A. B. K. W. पुनरप्यवाचि Cb. पुनरेव याचि O.

11) य K. O. The final vowel long before the pause.

12) मैत्राबल O.; cp. Pāli mettā.

13) वृणाहि O.; better.

14) प्रभाषते Cb. प्रकाशि स O.

15) इम K.

16) उत्थिता A. W. उद्धिता B. संभृता Cb. उत्थिताः K.

अविद्य⁽¹⁾ आदीकरियाणं⁽²⁾ चतुमान्प्रभाषते स मर्यात्तुःखम्⁽³⁾ ।
 ज्ञातिप्रसूता इमि सर्वदोषा मृत्युं च मानुष्यमिमेव ज्ञानथ ॥ ७४ ॥
 समनत्तरं भाषितुं⁽⁴⁾ धर्म तेन बहुप्रकारा विविधा अनन्ताः ।
 श्रुत्वानशीतोत्पुतान कोट्यः सद्भाः स्थिताः आवकभूतले लघुम्⁽⁵⁾ ॥ ७५ ॥
 5 नृणां द्वितीयं अपरं अभूषि जिनस्य तस्यो⁽⁷⁾ बहुधर्म भाषतः ।
 विश्रुद्धसद्भा यथ गङ्गवाल्मुकाः तपोन ते आवकभूतं⁽⁸⁾ आसीत् ॥ ७६ ॥
 ततोत्तरं⁽¹⁰⁾ अगण्यं⁽¹¹⁾ तस्य आसीत्संघस्तदा लोकविनायकस्य ।
 कल्याण कोटीनपुता गणोत्त एकैकं⁽¹³⁾ नो चान्तु लभेय तेषाम्⁽¹⁴⁾ ॥ ७७ ॥
 ये चापि ते षोडश राजपुत्रा ये श्रोत्रसा चैलकभूत सर्वे ।
 10 ते आमणोरं⁽¹⁶⁾ अवचित्सु तं जिनं प्रकाशया⁽¹⁷⁾ नायक अयधर्मम् ॥ ७८ ॥

1) आदि A. W. आशी B. Cb. आदी K. O.

2) णाय K.

3) All but O. मर्यामनन्त.

4) त K. O.

5) Left out in Cb.

6) भूमिये लघु O.; the others भूतलेघुम्.

7) तस्य O., preferable.

8) लि Cb. K. W. O.

9) भूमि B. K. सर्वि Cb. O.

10) रं A. read रिं.

11) य A. B. W.

12) गणोत्तो K. गणेषा O.

13) कु Cb. K. कि O.

14) त्त A. Cb. K. W. तु B. नो च लभेत अन्तम् O. The others have लभेय.

15) बल A. चेह्य B. K. वेह्य Cb. चेल W. चेड O.

16) °चित्सु K. चिन्सु O.

17) श्य O.; correctly.

(1) यथा वयं लोकविद् भवेम यथैव त्वं सर्वज्ञानमृत्तम⁽²⁾ ।
 इमे च सन्ना भवि सर्वि⁽⁴⁾ एव यथैव त्वं वोर विप्रुद्धचतुः⁽⁵⁾ ॥ ७५ ॥
 सो चा जिनो⁽⁶⁾ घ्राशपु ज्ञात् तेषां कुमारभूतान⁽⁷⁾ तथात्मज्ञानाम् ।
 प्रकाशयो उत्तममप्रबोधिं दृष्टात्तकोटीनयुतेरनेकेः ॥ ८० ॥
 केतूसक्रेरूपदर्शयतो⁽⁸⁾ अभिज्ञज्ञानं च प्रवर्तयन्तः⁽⁹⁾ ।
 भूतां चरि⁽¹⁰⁾ र्दर्शयि⁽¹¹⁾ लोकनाथो यथा चरन्तो विदुबोधिसन्नाः ॥ ८१ ॥
 इमेव सद्धर्मसुपुण्डरीके⁽¹³⁾ वैपुल्यमूत्रं भगवानुवाच ।
 गाथासक्रेरि⁽¹⁴⁾ अन्त्यकेरि⁽¹⁵⁾ येषां प्रमाणं यथ गङ्गवालिकाः ॥ ८२ ॥
 सो चा जिनो⁽¹⁶⁾ भाषिय मूत्रमेतद्विरु⁽¹⁷⁾ प्रविशित्व⁽¹⁸⁾ विलतयोत⁽¹⁹⁾ ।
 पूर्णानशीतिञ्चतुरश कल्पान्समाकृतैकामनि लोकनाथः ॥ ८३ ॥

5

10

- 1) य A. B. Cb. W. त K.
- 2) प्रज्ञा A. B. K. W. जिना Cb. प्रज्ञान उ O.
- 3) मा K.
- 4) सर्व एवं A. W. सर्वमेव B. सत् एव Cb. सर्वि एव K.
- 5) चतुषा Cb.; i. e. चतुषः.
- 6) चञ्जिना Cb. चञ्जिनो K. च जिनो A. B. Ca. W. च जिन O.
- 7) दा Cb.
- 8) यंत A. B. W. O. यंतो Cb. K.
- 9) प्रवर्तयन्तः A. B. प्रकीर्तयन्तो Cb. प्रवर्तयन्तो K. प्रवर्तयन्तो W.
- 10) श्य Cb. W.
- 11) देशय Cb.
- 12) व B. Cb. W. च K. Read चरन्ति.

18) स B. सु K. left out in Cb. W. From अभिज्ञानं until वैतुल्य° want-
 ing in O.

- 14) त्त Cb. अन्नकेभिरु O.
- 15) In all but A. W. का.
- 16) चञ्जिनो W. च जिनो the rest.
- 17) र A. Cb. K. W. O. रू B.
- 18) प्राषित्व A. W. प्रवित्व B. प्रतिवित्व Cb. प्रविशित्व K. O.
- 19) योत A. Cb. W. योतू K. यित्वा B. योतः O.

- ते आमणोराश विदित्वा नायकं चिकारि⁽¹⁾ आसन्नमनिष्क्रमसम् ।
 संभावयिमुं⁽²⁾ बहुप्राणिकोटिनां बीहं इमं ज्ञानमनास्रवं शिवम् ॥ ८४ ॥
 पृथक्पृथगासेन प्रसन्नयित्वा अभाषि तेषामिदमेव सूत्रम् ।
 मुगतस्य⁽⁴⁾ तस्य तद् शासनस्मिन् अधिकारं⁽⁵⁾ कुर्वन्तिममेवत्रयम् ॥ ८५ ॥
 5 गङ्गा यथा बालुकं अप्रमेयां सक्तस्रक्षिष्टे तद् भावयिमुं ।
 एकैकुं⁽⁷⁾ तस्य⁽⁸⁾ मुगतस्य पुत्रो विनेति सन्नानि अनल्पकानि ॥ ८६ ॥
 तस्यो⁽⁹⁾ जिनस्य⁽⁹⁾ परिनिर्वृतस्य चरित्वा ते पश्यिमुं⁽¹⁰⁾ बुद्धकोट्यः ।
 तेह्नीं⁽¹¹⁾ तदा आवितकेहि सार्धं कुर्वन्ति पूजां द्विपक्षोत्तमानाम् ॥ ८७ ॥
 चरित्वा चर्यां विपुलां⁽¹²⁾ विशिष्टां⁽¹³⁾ बुद्ध्या च ते बोधिं दशदिशामुं⁽¹⁴⁾ ।
 10 ते षोडशा तस्य जिनस्य पुत्रा दिशामु सर्वासु द्वयो द्वयो जिनाः ॥ ८८ ॥

1) र A. B. Cb. K. रि W. रमा O.

2) पत्सु A. पंसू B. पिसू Cb. K. यिन्सु O. यित् W.

3) All but O. नि; but आसनम् is of the neuter gender.

4) All तस्यो, except O.

5) रू K.

6) यो W. Rather याः.

7) क A. B. K. W. O. कु Cb.

8) तत्र B. K.

9) स्य A. Cb. W. O. स्यो B. K.

10) चरिष्यते पस्यिमुं Cb.

11) तेहि K. तेभिः सह O.

12) विमलां O.

13) बुद्ध्या A. बुद्ध्या W. प्राप्ताश्च O.

14) दशान्दि O.

ये चापि संभावितका तदासौ ते श्रावका तेषं जिनान सर्वे ।
 श्ममेव बोधिं उपनामयन्ति क्रमक्रमेण विविधैरूपैः ॥ ८६ ॥
 अहं पि अश्रित्तरि⁽⁵⁾ तेषं⁽⁶⁾ श्रासीन्मयापि संभावित सर्वि⁽⁷⁾ यय्म ।
 तेनो⁽⁸⁾ मम श्रावक ययमद्य बोधावुपायेन कृ सर्वि नेमि ॥ ९० ॥
 अयं⁽¹⁰⁾ खु हेतुस्तद् पूर्वं श्रासीदयं प्रत्ययो येन ऊ धर्म भाषे ।
 नयाम्यहं येन⁽¹¹⁾ ममाद्यबोधिं मा भित्तवो उन्नसथेह स्थाने ॥ ९१ ॥
 यथाटवी उय भवेयं दाहणा शून्या निरात्मब निराश्रया च
 बद्धश्रापदा चैव अपानिया च बालान सा भीषणिका भवेत् ॥ ९२ ॥
 पुरुषाण च तत्र सकृन्नैका ये प्रस्थितास्तामटवी भवेयुः ।
 अटवी च सा शून्य भवेत् दीर्घा पूर्णानि पञ्चाशत् योजनानि ॥ ९३ ॥

5

10

1) ति B. K.

2) बु A. K.

3) द A. B. K. W. म Cb. कमेव बाधौ O

4) ए A. B. K. W. O. णा Cb.

5) ह Cb. र O. रि the rest.

6) षु A. Cb. K. W. ष B. O.

7) युष्मि सर्वे O. Cp. युष्मे Mahāvastu I, 313, s; III, 86, 7.

8) तेन A. B. W. O. तेनो Cb. K.

9) नह A. W. O. निम Cb. निह B. Ca. K. ह = ऊ, Skr. ग्रहं.

10) अहं Cb.

11) योनि B. येमि K. W. येन यमद्य O. Read येनिममद्य.

12) यथापि अटवी भवि अद्य Cb. यथापि अटवी भवि दुर्ग O.

13) चैव पदानिया च A. W. चैव अपानियानि B. चैव अपानिया च K. अ-
 पान्य Cb.

14) का A. O. क B. के Cb. K. को W.

15) ति A. B. K. W. त Cb. O.

पुरुषश्च द्वाद्यः स्मृतिमसु⁽¹⁾ व्यक्तो धीरो विनीतश्च विशारदश्च
यो देशिकस्तेष⁽⁹⁾ भवेत् तत्र अष्टवीय⁽⁸⁾ दुर्गाय सुभैरवाय ॥ ५४ ॥

(4) ते चापि खिन्ना बहु⁽⁵⁾प्राणिको⁽⁶⁾ उवाच तं देशिक तस्मि⁽⁷⁾ काले ।

खिन्ना वयं श्रार्य न शक्रुयाम⁽⁸⁾ निवर्तनं अद्यि⁽⁹⁾ रोचते नः ॥ ५५ ॥

5 कुशलश्च सोऽपि⁽¹⁰⁾ तद् पण्डितश्च प्रणायकोपायं तदा विचिन्तयेत् ।

धिक्कृष्ट रत्नैरिमि सर्चि⁽¹³⁾ बाला⁽¹⁸⁾ भ्रष्टात्मानं निवर्तयत्तः ॥ ५६ ॥

(14) यमूनं कृ⁽¹⁴⁾ ऋद्धिबलेन⁽¹⁵⁾ वाद्यं नगरं मरुत्तं अभिनिर्मिषोपयम्⁽¹⁶⁾ ।

प्रतिमण्डितं वेष्मामरुत्तकोटिभिर्विकार-उद्यानुपशोभितं च ॥ ५७ ॥

वापो नदीयो⁽¹⁷⁾ अभिनिर्मिषोपयम्⁽¹⁶⁾ आरामपुष्ये प्रतिमण्डितं च ।

10 प्राकारद्वारैरुपशोभितं च नारीनैश्चाप्रतिमैरुपेतम् ॥ ५८ ॥

1) त्त B. O.

2) तत्र भवेत् तेषाम् O. The others have तस्य for तेष.

3) भवेच्च K.

4) ये K.

5) प्राणा K. O.

6) द्याः B. द्यो Cb. द्य O.

7) तस्मिं K. W. तस्मिन् A.

8) कामा A. W. कर्मा B. चासो Cb. यामो K. यामु O.

9) अद्यि K.

10) पि A. B. K. W. O. पी Cb.

11) यु K.

12) चात्र Cb. वारा W.

13) वसन्ति B. वंशिनसु O.

14) The whole of the 97th verse and the first half of the next are left out in Cb.

15) वा K. W. अ O.

16) ऽभिनिर्मिषिता A. ऽभिनिर्मिता B. ऽभिनिर्मिता K. अभिनिर्मिलिता W. ऽभिनिर्मिषोपयम् O.

17) या A. यो B. K. left out in W.

18) द्य A. K. W. O. द्ये B.

निर्माणा⁽¹⁾ कृत्वा इति तान्वदेय मा⁽²⁾ भायथा कृषं करोष चैव ।
 प्राप्ता भवसो नगरं वरिष्ठं प्रविश्य कार्याणि कुरु⁽³⁾ धं निप्रम् ॥ १०० ॥
 उदग्रचित्ता भवथेह् निर्वृता निस्तीर्णा⁽⁴⁾ सर्वा अटवो अशेषतः ।
 आश्वासनार्थाय वदेति वाचं कथं न प्रत्यागतं⁽⁵⁾ सर्वि अस्यां⁽⁶⁾ ॥ १०० ॥
 विश्वास्तद्व्याप्यं त्रिदिव सर्वान्समानपित्वा च पुनर्ब्रवीति । 8
 आगच्छ⁽⁸⁾ मन्थं शृणोथ भाषतो ऋद्धीमये नगरमिदं विनिर्मितम् ॥ १०१ ॥
 युष्माकं खेदं च मया विदित्वा निवर्तनं मा च भविष्यतीति ।
 उपायकौशल्यमिदं ममेति जनेथ वीर्यं गमनाय ह्योपम् ॥ १०२ ॥
 एमेव⁽¹⁰⁾ हं भित्तव देशिको वा प्रणायकः प्राणिसकृन्कोटिनाम् ।
 खिद्यत्त पश्यामि तथैव प्राणिनः क्लेशाण्डकोशं न प्रभेत्ति भेतुम् ॥ १०३ ॥ 10
 ततो मया चिन्तितु एष अर्थो विश्वात्मभूता इमि¹² निर्वृतीकृताः⁽¹³⁾ ।
 सर्वस्य दुःखस्य निरोध⁽¹⁴⁾ एष अर्हत्तभूमौ कृतकृत्य यूयम् ॥ १०४ ॥

- 1) णा A. Cb. K. W. णु B. अभिनिर्मिणात्वा O.
- 2) अभासं A. W. मा ना K. थ for था O., correctly.
- 3) ध्वं W. करोथ O., better.
- 4) All but O. absurdly वि for नि.
- 5) च B. नु in the others.
- 6) गत left out in A. W.
- 7) अस्मा A. W. अस्या, Skr. स्यात्, for अस्यु, Skr. स्युः.
- 8) ध्व K. था the rest but O.
- 9) °र्तन माखु न भेष्य K. तु for च O. The original r. perhaps मा सु, Skr.

मा स्म.

- 10) एवमेवाहं A.
- 11) परि O.
- 12) इय B. K.
- 13) ता in all MSS.
- 14) निरोध O. नुबोध in all other MSS. But Kumārajīva seems to read

निरोध.

समये यदा तु स्थित मत्र स्थाने पश्यामि यूपमर्कतं⁽¹⁾ तत्र सर्वान्⁽²⁾।

⁽⁴⁾ तदा च सर्वानिह् संनिपात्य⁽⁵⁾ भूतार्थमाख्यामि यथैष धर्मः ॥ १०५ ॥

उपायकौशल्य⁽⁶⁾ विनायकानां यद्यान देशेति त्रयो मर्कषी ।

एकं हि यानं न⁽⁷⁾ द्वितीयमस्ति विश्रामणार्थं तु द्वि यान देशिता⁽⁸⁾ ॥ १०६ ॥

5 ततो वदेमि⁽⁹⁾ अकमद्य भित्तवो जनेथ वीर्यं परमं उदारम् ।

सर्वज्ञज्ञानस्य कृतेन पूर्यं नैतावता निर्वृति काचि भोति⁽¹⁰⁾ ॥ १०७ ॥

सर्वज्ञज्ञानं तु यदा स्पृशिष्यथ दशो बला ये च जिनान धर्माः ।

दात्रिंशतीलक्षणपुत्रधारो बुद्धा भवित्वान भवेथ निर्वृताः ॥ १०८ ॥

एतादृशी देशन नायकानां विश्रामकृतोः प्रवृत्ति निर्वृतिम् ।

10 विश्रामत ज्ञात्वा न च निर्वृतीये⁽¹¹⁾ सर्वज्ञज्ञाने उपनेति सर्वान्⁽¹²⁾ ॥ १०९ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये⁽¹³⁾ पूर्वयोगपरिवर्तो नाम सप्तमः ॥

1) कृत A. Cb. K. W. O. कृत B. To read वो for यूपम्?

2) In B. only.

3) सत्वात् Cb. O. has भूमौ for तत्र सर्वान्.

4) तथा A. B. W. ततो कृ O.

5) म्य B.

6) ल्य A. B. K. W. O. ल्यु Cb.

7) पश्य A. च B. न K. च W. left out in Cb.

8) ता A. W. ते Cb. देशना B. K.

9) All but O. वदामी.

10) This latter half of the verse is left out in Cb. MSS. वि for चि.

11) या O.; should be य.

12) सर्वमिति B. सर्वान्निति Cb. सर्वे O. उपनेति सर्वानिति K.

13) इति सद्धर्मपुण्डरीके A. W. आर्यसद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्याये B. आर्य पर्याये K. left out altogether in Ca. Cb.

VIII.

यथ खल्वापुष्मान्पूर्णा⁽¹⁾ मैत्रायणीपुत्रो भगवतो ऽत्तिकादिदमेवंद्वयमुपायकौशल्य-
 ज्ञानदर्शनं⁽²⁾ संधाभाषितनिर्देशं श्रुत्वैषां च मरुताश्रावकाणां व्याकरणं श्रुत्वेमां च पूर्वयोगप्र-
 तिसंपुक्तां कथां श्रुत्वेमां च भगवतो वृषभतां⁽⁴⁾ श्रुत्वाश्चर्यप्राप्तो भूद्द्भुतप्राप्तो भूत्विर्गामषेण
 च⁽⁶⁾ चित्तेन⁽⁷⁾ प्रीतिप्रामोद्येन स्फुटो भूत् । मरुता च प्रीतिप्रामोद्येन मरुता च धर्मगौरवेः
 षोत्थायासनाद्भगवतश्चरणयोः प्रणिपत्यैवं चित्तमुत्पादितवान्⁽⁹⁾ । घाशर्यं भगवन्नाशर्यं 5
 सुगत परमदुष्करं तथागता अर्हत्तः सम्यक्संबुद्धाः कुर्वन्ति ए इमं नानाधातुकं लोकमनु-
 वर्तयन्ते⁽¹⁰⁾ बहुभिश्चोपायकौशल्यज्ञाननिर्देशनैः सत्त्वानां धर्मं देशयन्ति⁽¹¹⁾ तस्मिंस्तस्मिंश्च सत्त्वा-
 न्विलग्नानुपायकौशल्येन प्रमोचयन्ति । किमत्र भगवन्नस्माभिः शक्यं कर्तुम् । तथागत
 द्वास्माकं ज्ञानीत आशयं पूर्वयोगचर्यां च । स भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्यैकान्ते स्थितो
 ऽभूद्भगवत्तमेव नमस्कुर्वन्ननिमिषाभ्यां च नेत्राभ्यां संप्रेक्षमाणः ॥ 10

1) णं B.

2) न Cb. K. W.

3) तं K.

4) मि Cb. K. भितं O.

5) भूत् in Cb. only. बभूव in O.

6) In Cb. only.

7) Left out in B. Cb. K. भोजनं is added in A W.

8) योर्नि K. पादयोः शिरसा O.

9) A. W. add उत्पाद्यामासुः; Cb. O. read °मास.

10) तंति B. Cb. K. तंतिति O..

11) A. adds स्म.

12) नयना B. K. °भिर्नेत्रेभि प्रे° O.

अथ खलु भगवानायुष्मतः पूर्णस्य मैत्रायणीपुत्रस्य चित्ताशयमवलोक्य सर्वावसं
 भित्तुसंघमामह्यते स्म । पश्यथ⁽¹⁾ भित्तवो पूयमिमं श्रावकं पूर्णं मैत्रायणीपुत्रं यो मयास्य⁽⁹⁾
 भित्तुसंघस्य धर्मकथिकानामग्र्यो निर्दिष्टो बद्धभिद्य भूतैर्गुणैरभिष्टुतो बद्धभिद्य प्रकारि-
 स्मिन्मम शासने सद्धर्मपरिग्रहायाभिपुक्तः⁽⁴⁾ । चतसृणां पषदां संकृषकः⁽⁵⁾ समादापकः समुते-
 5 ङकः संप्रकृषको⁽⁶⁾ ज्ञातो धर्मदेशनया⁽⁷⁾ घनालसस्य धर्मस्याध्याता घनमनुयहीता सत्र-
 क्षचारिणाम् । मुक्ता भित्तवस्तथागतं नान्यः शक्तः पूर्णं मैत्रायणीपुत्रमर्थतो वा व्यञ्जनतो
 वा पर्यादातुम् । तत्किं मन्यधे भित्तवो ममैवायं सद्धर्मपरिग्रहक इति । न खलु पुनर्भि-
 त्तवो युष्माभिरेवं ऋष्टव्यम् । तत्कस्य कृतोः । अभिज्ञानाम्यकं भित्तवो ज्ञाते ऽधनि नव-
 नवतीनां बुद्धकोटीनां यत्रानेनेव तेषां बुद्धानां भगवतां शासने सद्धर्मः परिगृहीतः । तथा-
 10 थापि नाम ममैतर्हि सर्वत्र चाग्र्यो धर्मकथिकानामभूत्सर्वत्र च प्रून्यतागतितंगतो भूत्स-
 र्वत्र च प्रतिसेविदां लाभ्यभूत्सर्वत्र च बोधिसन्नाभिज्ञासु गतितंगतो भूत् । सुविनिश्चि-
 तधर्मदेशको निर्विचिकित्सधर्मदेशकः परिशुद्धधर्मदेशकश्चाभूत् । तेषां च बुद्धानां भगव-
 तां शासने यावदायुष्प्रमाणां ब्रह्मचर्यं चरितवान्सर्वत्र च श्रावक इति संज्ञायते स्म । स

1) Some MSS. have पश्यधं.

2) स्य left out in A. W. वे O.

3) यो B. K. O.

4) ग्रहायभि K. ग्रहायाभि O.; the rest ग्रहाभि.

5) दर्शकः K.

6) Left out in Cb.

7) वे A. Cb. W. या B. O. नया K.

8) ता अ A. Cb. W. ताः अ B. ताल K.

9) र्णा A. K. W.

10) पुनरेवं भि B. K. युष्माभिर् wanting in O.

11) चैषाग्र्यो O.

12) Left out in K. W.

13) A. W. add यान; B. K. add योग. प्रून्यताया ग O.; read °यां.

14) प्रमाणां in K. only. षके O.; preferable.

खल्वनेना⁽¹⁾प्रायेनाप्रमेयाणामसंख्येयानां सन्नकोटीनयुतशतसकृन्नाणामर्थमकार्षादिप्रमेयान-
संख्येयांश्च सन्नान्परिपाचितवाननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । सर्वत्र च बुद्धकृत्येन सन्नानां
प्रत्युपस्थितो भूत्सर्वत्र चात्मनो बुद्धक्षेत्रे परिशोधयति स्म सन्नानां च परिपाकायाभि-
पुक्तो भूत् । एषामपि भिन्नवो विपश्चिप्रमुखाणां सप्तानां तथागतानां येषामर्कं सप्तम एष
एवाप्यो धर्मकथिकानामभूत्⁽⁴⁾ ॥

6

यदि तद्विद्वत्सो भविष्यत्यनागते ऽध्वन्यस्मिन्भद्रकल्पे चतुर्भिर्बुद्धैर्बुद्धसकृन्
तेषामपि शासन एषैव⁽⁶⁾ पूर्णो मैत्रायणोपुत्रो ऽप्यो धर्मकथिकानां भविष्यति सद्धर्मपरिधा-
कृकश्च भविष्यति । एवमनागते ऽध्वन्यप्रमेयाणामसंख्येयानां बुद्धानां भगवतां सद्धर्ममाधा-
रिष्यत्यप्रमेयाणामसंख्येयानां सन्नानामर्थं करिष्यत्यप्रमेयानसंख्येयांश्च सन्नान्परिपाच-
यिष्यत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । सततसमितं चाभियुक्तो भविष्यत्यात्मनो बुद्धक्षेत्रप- 10
रिभ्रुद्धये सन्नपरिपाचनाय⁽¹⁰⁾ । स इममेवंब्रूयां बोधिसन्नचर्यां परिपूर्णाप्रमेयैरसंख्येयैः कल्पै-
रनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते । धर्मप्रभासो नाम तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो
लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता
देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवानस्मिन्नेव बुद्धक्षेत्रे उपपत्स्यते ॥

1) अथ खलु तेषां तेनो A. W.

2) In K. only.

3) परिपाकायाभि B. K. O. परिपाकाभि Cb. विपाकाभि A. Ca. W.

4) From भूत् till धर्मकथिकानां in the following paragraph is left out in A.

5) बुद्धिर्भगवद्भिन्नानां B. K.

6) वं Cb. एव O.. correctly.

7) प्रति Cb.

8) मागमि B. Cb. मारागमि K. This points to a r. आराधयिष्यति.

9) कृत्वा अप्र B. K.

10) पाकाय च B. K. O.

11) पूर्यित्वा A. Cb. W. O. more original.

तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेन गङ्गानदीवाल्मुकोपमास्त्रिसाकृन्महासाकृन्मल्लोकधा-
 तव एकं बुद्धत्वेन भविष्यति । समं पाणितलजातं सप्तरत्नमयमपगतपर्वतं सप्तरत्नमयैः
 कूटागारैः परिपूर्णं भविष्यति । देवविमानानि चाकाशस्थितानि भविष्यन्ति देवा अपि
 मनुष्यान्द्रद्यन्ति मनुष्या अपि देवान्द्रद्यन्ति । तेन खलु पुनर्भित्तवः समयेनेदं बुद्धत्वेनम-
 5 पगतपापं भविष्यत्यपगतमातृग्रामं च । सर्वे च ते सन्ना श्रीपपाडुका भविष्यन्ति ब्रह्मचा-
 रिणो मनोमयैरात्मभावैः स्वयंप्रभा ऋद्धिमत्तो वैकायसंगंमा वीर्यवत्तः स्मृतिवृत्तः प्रज्ञावत्तः
 सुवर्णवर्णैः समुच्छ्रयैर्द्वात्रिंशद्भिर्महापुरुषलक्षणैः समलंकृतत्रिप्रकाः । तेन खलु पुनर्भित्तवः
 समयेन तस्मिन्बुद्धत्वे तेषां सन्नानां द्वावाहारैः भविष्यतः । कतमा द्वौ । यदुत⁽⁶⁾ धर्मप्री-
 त्याहारो ध्यानप्रीत्याहारश्च । अग्रमेयाणि चासंख्येयानि बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसकृन्ना
 10 णि भविष्यन्ति सर्वेषां च महामिज्ञाप्राप्तानां प्रतिसेविद्विद्वितिंगतानां सन्नाविवाद्कथलानाम् ।
 गणानासमतिक्रान्ताशास्य आवका भविष्यन्ति मर्द्धिका महानुभावा अष्टविमोत्तध्या-
 यिनः । एवमपरिमितगुणसमन्वागतं तद्बुद्धत्वेन भविष्यति । रत्नावभासश्च नाम स कल्पो
 भविष्यति । सुविश्रुद्धा च नाम सा लोकधातुर्भविष्यति । अग्रमेयानसंख्येयांशास्य कल्पा-
 नापुष्प्रमाणां भविष्यति । परिनिर्वृतस्य च तस्य भगवतो धर्मप्रभासस्य तथागतस्यार्हतः⁽¹⁰⁾

1) From गङ्गा till समयेनेदं left out in Cb.

2) वं B.

3) स्थानि A. W.

4) मनुष्याश्च B.

5) Left out in Cb. MSS. except K. add कपैर्. The words वीर्य⁰ till ०पकाः wanting in O.

6) यदितं Cb., meant यदिदं. कतमौ द्वौ । यदुत wanting in O.

7) चास्यासं in K.

8) O. has सर्वे च and instead of the following Genitives नि. Read सर्वे च and ०प्ताः, ०गताः and लाः.

9) सन्नानामव A. W.

10) O. has तथागतस्य धर्म⁰; the following words धर्मप्र⁰ तथा⁰ and सद् are wanting in O.

सम्यक्संबुद्धस्य सद्धर्मश्चिरस्थायी भविष्यति । रत्नमयैश्च स्तूपैः सा लोकधातुः स्फुटा भविष्यति । एवमचिर्यगुणासमन्वागतं भित्तवस्तस्य भगवतस्तद्बुद्धतेजं भविष्यति ॥

इदमवोचद्भगवान् । इदं वदित्वा सुगतो क्लृप्थापरमेतड्वाच शास्ता ॥

प्रणोथ मे भित्तव^(३) एतमर्थं यथा चरो मरुत् मुतेन^(३) चीर्णा ।

उपायकौशल्यमुशितितेन^(४) यथा च चीर्णा इयं बोधिचर्या ॥ १ ॥

कीनाधिमुक्ता इमं सत्व ज्ञात्वा उदारयाने च समुन्नसति ।

ततु^(६) श्रावका भोक्तृमि बोधिसत्त्वाः प्रत्येकबोधिं च निर्दर्शयन्ति ॥ २ ॥

उपायकौशल्यशतैरनेकैः परिपाचयन्ति बहुबोधिसत्त्वान् ।

एवं च भाषन्ति वयं किं श्रावका द्वारे वयं उत्तममपबोधिया^(८) ॥ ३ ॥

एतां चरिं तेषु^(९) शिलमाणाः परिपाकुं गच्छन्ति किं सत्त्वकोट्यः ।

कीनाधिमुक्ताश्च कुसीदञ्चपा मनुपूर्वं ते सर्वि भवन्ति बुद्धाः ॥ ४ ॥

1) किं wanting in O.

2) वः W.

3) तान O.

4) यं A. चरन्ति इम बोधिचारिकाम् O.

5) मुक्तानिमिमिव A. W. मुक्तिमिति सर्व B. मुक्तानिम सर्व Cb. मुक्तानिमि सर्व K. मुक्ता इम ज्ञात्व सत्त्वा O.

6) तत्र A. W. ततः B. K. न तु Cb. ततु O.

7) त्ति Cb. K. O. ते the rest.

8) All but O. धये. The m after उत्तम to avoid hiatus.

9) All but O. ते च.

10) क B. K. W. O.

11) क् O.

अज्ञानधर्मा⁽¹⁾ धं चरति⁽²⁾ एते वयं खलु⁽³⁾ आवाक अल्पकृत्याः ।

निर्विष्य सर्वासु द्युतोपपत्तिषु⁽⁴⁾ स्वकं च क्षेत्रं परिशोधयति ॥ ५ ॥

सरागतामात्म निदर्शयति सदोषता चापि समोदतां च ।

दृष्टीविलग्रांश्च विदित सत्त्वांस्तेषां पि दृष्टीं समुपाश्रयति ॥ ६ ॥

5 एवं चरतो बद्ध मक्ष आवाकाः सन्नानुपायेन विमोचयति ।

उत्पाडु⁽⁷⁾ गच्छेयु नरा अविद्वसू सचैव सर्वं चरितं प्रकाशयेत् ॥ ७ ॥

पूर्णां अयं आवाक मक्ष भित्तवश्चरितो पुरा बुद्धसकलकोटिषु ।

तेषां च सद्धर्मं परिग्रहेषीदौढं⁽⁸⁾ इदं ज्ञानं गवेषमाणाः ॥ ८ ॥

सर्वत्र चेषो अमु अयमआवाको बद्धश्रुतश्चित्रकथी विशारदः ।

10 संकूर्णकथां⁽¹⁰⁾ अकिलासि नित्यं सद् बुद्धकृत्येन च प्रत्युपस्थितः ॥ ९ ॥

मक्षाअभिज्ञासु सदा गतिंगतः प्रतिसेविदानां च अशुषि लाभो ।

सन्नानं चो⁽¹¹⁾ इन्द्रियगोचरज्ञो धर्मं च देशेति⁽¹²⁾ सदा विप्रुद्धम् ॥ १० ॥

सद्धर्मश्रेष्ठं च प्रकाशयन्नः परिपाचयी सन्न सकलकोट्यः ।

अनुत्तरस्मिन्निरु अग्रयाने क्षेत्रं स्वकं श्रेष्ठु विशोधयतः ॥ ११ ॥

1) आज्ञानधर्माय O.

2) ये ते O.

3) किल O.; preferable.

4) सत्त्वाभि द्युतोपपत्तिभिः O.

5) तं A. W. ता B. ते Cb. तो K.

6) ज्ञं A. W. च B. Cb. K. O.

7) उत्पाडु A. B. उत्पाद Cb. O. उत्पाडुर् K. उपाडु W. To r. उन्माद?
Cp. English translation.

8) इदं A. W. मं B. Cb. K.

9) णो A. B. णाः Cb. ण K. नो W. णाः O.

10) अ K. correctly.

11) च A. W. O. correctly.

12) सि O.

अनागते चापि⁽¹⁾ तथैव⁽²⁾ अघ्ने पूजेष्यती⁽³⁾ बुद्धसकृन्नकोट्यः ।
 सद्धर्मश्रेष्ठं च परिग्रहोष्यति स्वकं च नेत्रं परिशोधयिष्यति ॥ १२ ॥
 देशेष्यती⁽³⁾ धर्म सदा विशारदो उपायकौशल्यसकृन्नकोटिभिः ।
 बह्वंश सन्नान्परिपाचयिष्यति सर्वज्ञज्ञानस्मि अनाम्रवस्मिन् ॥ १३ ॥
 सो⁽⁴⁾ पूज्य कृत्वा नरनायकानां सद्धर्मश्रेष्ठं सद् धारयिष्यती⁽⁵⁾ ।
 भविष्यती⁽⁸⁾ बुद्ध स्वयंभु लोके धर्मप्रभासो दिशतासु विष्णुतः ॥ १४ ॥
 नेत्रं च तस्य⁽⁶⁾ सुविष्णुद भेष्यती⁽⁷⁾ रत्नान सप्तान सदा विशिष्टम् ।
 रत्नाविभासश्च स कल्पु भेष्यती⁽⁷⁾ सुविष्णुद सो भेष्यति लोकधातुः ॥ १५ ॥
 बहुबोधिसत्त्वान सकृन्नकोट्यो मन्त्राभिज्ञासु मुक्तोविदानाम् ।
 येहि⁽¹⁰⁾ स्फुटो भेष्यति लोकधातुः सुविष्णुद शुद्धेहि मर्कटिकेहि ॥ १६ ॥
 अथ आवकाणां पि सकृन्नकोट्यः संघस्तदा भेष्यति नायकस्य ।
 मर्कटिकानष्टविमोक्षध्यायिनां प्रतिसंविदासू च गतिंगतानाम् ॥ १७ ॥
 सर्वे च सन्नास्तकि बुद्धनेत्रे शुद्धा भविष्यन्ति च ब्रह्मचारिणः ।
 उपपाडुकाः सर्वि सुवर्णवर्णा द्वात्रिंशतोलक्षणद्वयधारिणः ॥ १८ ॥

10

-
- 1) चैव B. K. अघि O.
 - 2) अर्थे K. काले O.
 - 3) ते O.
 - 4) स A. W. O.
 - 5) यिष्यति B. K.
 - 6) तस्य A. Cb. O. K. W. तसो B. तस्यो Ca.
 - 7) ति A. W. O. ती B. Cb. K.
 - 8) प्र for अत्र O.
 - 9) सु left out in Cb.
 - 10) की K. भि for कि O. throughout.

आकारसंज्ञा च न⁽¹⁾ तत्र भेष्यति अन्यत्र घर्मे रति ध्यानप्रीतिः ।

न मातृधामो ऽपि च तत्र भेष्यति न चाप्यपायानं च⁽⁸⁾ दुर्गतीभयम् ॥ १९ ॥

एतादृशं क्षेत्रवरं भविष्यति पूर्णास्य संपूर्णागुणान्वितस्य ।

आकीर्णां सत्त्वेहि सुभद्रकेहि पत्किंचिमात्रं पि⁽⁴⁾ इदं प्रकाशितम्⁽⁵⁾ ॥ २० ॥

5 घथ खलु तेषां द्वादशानां वशीभूतशतानामेतद्भवत् । घाश्चर्यप्राप्ताः⁽⁶⁾ स्माद्भुतप्राप्ताः⁽⁷⁾

स्म⁽⁸⁾ । सचेद्स्माकमपि भगवान्यथेमे⁽⁹⁾ ऽन्ये मत्काश्चावका व्याकृता⁽¹⁰⁾ एवमस्माकमपि तथागतः

पृथक्पृथग्व्याकुर्यात् । घथ खलु भगवांस्तेषां मत्काश्चावकाणां चेतसैव चेतः परिवर्तक-

माज्ञाययुष्मत्तं मत्काकाश्यपमामन्नयते⁽¹¹⁾ स्म । इमानि⁽¹²⁾ काश्यप द्वादश वशीभूतशतानि येषा-

मत्मेतर्हि संमुखीभूतः सर्वाण्येतान्यर्कं काश्यप द्वादश वशीभूतशतान्यनन्तरं व्याकरोमि ।

10 तत्र काश्यप कौण्डिन्यो भिन्नुर्मत्काश्चावको द्वाषष्टोनां बुद्धकोटीनयुतशतसङ्ख्याणां परेण

परतरं समत्तप्रभासो⁽¹⁸⁾ नाम तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः

सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ।

1) न च B. Cb.

2) MSS. ज्ञान for ध्यान O.

3) ती न चैवपायान K.

4) पि A. W. O. स्थि B. Cb. left out in K.

5) प्रकाश्यपति A. W. प्रकाशितं B. K. O. प्रकाशितमिति Cb.

6) ता in all MSS. स्म badly for स्मः throughout in all.

7) थ B. स्म थ° O.; better.

8) घद्भुतप्राप्ताः A. W. °ता स्म K. O. left out altogether in B. Cb.

9) इमे left out in A. W.

10) From एव till आयुष्मत्तं left out in A.

11) यामास A. W. यति स्म O.

12) मत्का is added in K.

18) प्रभो O. So too in the sequel. Cp. vs. 22.

तत्र काश्यपानैकेन⁽¹⁾ नामधेयेन पञ्च तथागतशतानि भविष्यन्ति । अतः⁽²⁾ पञ्च महाश्रावक-
शतानि सर्वाण्यनन्तरं⁽³⁾ सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यन्ते सर्वाण्येव समस्तप्रभासनाम-
धेयानि भविष्यन्ति । तस्यथा गयाकाश्यपो नदीकाश्यप उह्वित्वाकाश्यपः कालः कालो-
दाय्यनिर्हृद्⁽⁴⁾ रेवतः⁽⁵⁾ कप्किणो⁽⁶⁾ बकुलशुन्दरः⁽⁷⁾ स्वागत इत्येवंप्रमुखानि पञ्च वशीभूतश-
तानि ॥

5

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

कौण्डिन्यगोत्रो मम श्रावको ऽयं तथागतो भेष्यति लोकनाथः ।

अनागते ऽघानि अन्नकल्पे विनेष्यते प्राणिसकृन्नकोद्यः ॥ २१ ॥

समस्तप्रभो नाम जिनो भविष्यति क्षेत्रं च तस्य⁽⁸⁾ परिशुद्ध भेष्यति ।

अन्नकल्पस्मि अनागते ऽघनि दृष्ट्वान बुद्धान्बुद्धो⁽¹⁰⁾ क्लान्तान् ॥ २२ ॥

10

प्रभास्वरो बुद्धबलेनुपेतो विघुष्टशब्दो दशसु दिशामु ।

पुरस्कृतः प्राणिसकृन्नकोटिभिर्देशेष्यती⁽¹¹⁾ उत्तममप्रबोधिम ॥ २३ ॥

ते किं बोधिसत्त्वा अभियुक्तत्रया विमानश्रेष्ठान्यभिरुच्य चापि ।

1) एव added in Cb. K. एकेन left out in Cb.

2) ततः Cb.

3) एयत्तरानन्तरं K. एयत्तरान्तरिणा O., but below after °शतानि it repeats सर्वाण्यन्तरानुत्तरां स° सम्बोधिमभिसंभोत्स्यन्ति.

4) दृ A. Cb. MSS. but O. add उदाय्य.

5) नु for नि in O.

6) स्फि B. Cb. K. फि W. प्फि A. प्फिनो O.

7) कु A. W.

8) तस्या A. K. W. तस्यो B. तस्य Cb. O.

9) ल्पे A. W.

10) बुद्धा A. B. Cb. बुद्धां K. W.

11) ते O.

विक्रत⁽¹⁾ तत्र घनुचित्तपत्ति विश्रुद्धशीला मद साधुवृत्तयः ॥ २४ ॥
 श्रुत्वान⁽³⁾ धर्म द्विपद्योत्तमस्य घन्यानि नेत्राण्यपि चो सदा ते⁽⁴⁾ ।
 व्रजति⁽⁵⁾ ते बुद्धसकृन्नवन्दकाः पूर्वा च तेषां विपुला करोति⁽⁶⁾ ॥ २५ ॥
 तपोन ते चापि तदास्य नेत्रं प्रत्यागमिष्यति विनायकस्य ।

5 प्रभासनामस्य नरोत्तमस्य⁽⁷⁾ चर्याबलं तादृशकं भविष्यति ॥ २६ ॥
 षष्टिसकृन्ना⁽⁸⁾ परिपूर्णाकल्पानायुःप्रमाणां मुगतस्य तस्य ।
 ततश्च भूयो द्विगुणेन तापिनः परिनिर्वृतस्येक स धर्मं स्थास्यति ॥ २७ ॥
 प्रतिद्वयकथास्य भविष्यते पुनस्त्रिगुणं ततो एतकमेव कालम्⁽¹²⁾ ।
 सद्धर्मधष्टे तद् तस्य तापिनो दुःखिता⁽¹³⁾ भविष्यति नरा मत्र च ॥ २८ ॥
 10 जिनान तेषां⁽¹⁴⁾ समनामकानां समस्तप्रभाणां पुरुषोत्तमानाम् ।
 परिपूर्णापञ्चाशतनायकानां एते भविष्यन्ति परंपराय ॥ २९ ॥

1) तत्र A. तत्रो B. K. W. तत्रा Cb. विक्रति तत्र घनुचित्तपत्ता O.

2) वृत्ताः A. Cb. W. वृत्तयः B. K. The 2^d pāda wanting in O.

3) धर्म A. W. शब्द B. शोलं Cb. शब्दा K.

4) नेत्राणि घन्यानि च नित्यकालं B. K. अन्यत्र नेत्रेषु सदा व्रजति O.

5) MSS. पश्यति; O. wholly different.

6) करिषु B. करित्सु K. करोति O.

7) समस्तप्रभानां पुरुषोत्तमानां O.

8) षष्टिः B. K.

9) न्नं A. न्ना K. O.

10) ल्पा K., better.

11) सद्धर्म A. B. Cb. O. सद्धर्मु K. सधर्म W. To r. सुधर्म.

12) द्विगुणं तत एकमेव कल्पान् A. त्रिगुणं तत्रो एतकमेव कल्पान् B. तमुणं तदा एतकमेव कालम् Cb. त्रिगुणस्ततो एतकमेव कल्पान् K. द्विगुणं ततो एकमेव कल्पान् W. द्विगुणे ततो एतककल्पमेव O.

13) दुःखी K. To r. दुःखिता.

14) जिनस्य तस्य A. K. W. जि° तस्यो B. जि° मे स्य Cb. Our reading is that of O.

सर्वेषु⁽¹⁾ एतादशकाश व्यूहाः शब्दीबली⁽²⁾ च तय बुद्धतेज्रम् ।

गणेश⁽³⁾ सद्धर्म⁽⁴⁾ तथैव ईदृशः सद्धर्मस्थानं च समं भविष्यति ॥ ३० ॥

सर्वेषुमेतादशकं भविष्यति नामं तदा लोकि सदेवकस्मिन् ।

यथा मया पूर्वं प्रकीर्ततासीत्समत्प्रभासस्य नरोत्तमस्य ॥ ३१ ॥

परंपरा⁽⁸⁾ एवं तथान्यमन्यं ते व्याकारिष्यन्ति क्लितानुकम्प्यौ ।

5

अनुत्तरायां⁽⁹⁾ मम घद्य भेष्यति यथैव शास्ताम्यङ्क⁽¹⁰⁾ सर्वलोकम् ॥ ३२ ॥

एवं⁽¹¹⁾ खलु एते त्वमिच्छाम्य काश्यप धारेहि पञ्चाशतनूनकानि ।

वशिभूतं ये चापि ममान्यश्चावकाः⁽¹²⁾ कथयामि चान्येष्वपि⁽¹³⁾ आवकेषु ॥ ३३ ॥

अथ खलु तानि पञ्चार्कवृत्तानि भगवतः संमुखमात्मनो व्याकरणानि श्रुत्वा तुष्टा⁽¹⁴⁾

उदया घातमनसः प्रमुदिताः प्रीतिसौमनस्यजाता येन भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य 10

1) सर्वेषु A. K. W. O. सर्वे त B. मे स्य Cb.

2) A. W. add तस्य.

3) णा A.

4) सद्धर्मु K.

5) स्य A. W. ष ए O.

6) All but O. शब्दस्तदा; O. has एतादशनामधेयं भविष्यते; our r. conjectural.

7) °प्रभासस्य नरोत्त A. B. K. W. °प्रभस्य नरोत्त Cb. O.

8) एक K. ग्य तथ अ O. The original Prakṛt परंपराए (= राय) misunderstood; we have to follow O

9) अनुत्तरायां A. Cb. W.

10) भाषाम्यङ्क K. शास्ताम्यङ्क O.

11) खलु A. W. ख B. खु Cb. K. तु O.

12) य A. B. यामि O. येसि the rest.

13) Cb. adds इति; K. reads °केभ्य इति; O. ष च आवकानाम्.

14) अनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ put in before श्रुत्वा in A. W., and after it in B. K. O., but left out in Cb.

भगवतः पादयोः शिरोभिर्निपत्यैवमाकुः । अत्ययं⁽²⁾ वयं भगवन्देशयामो यैस्माभिर्भगवन्नेवं
सततसमितं चित्तं परिभावितमिदमस्माकं⁽³⁾ परिनिर्वाणं । परिनिर्वृता वयमिति यथापीदं
भगवन्नव्यक्ता अकुशला अविधिज्ञाः । तत्कस्य⁽⁴⁾ हेतोः । यैर्नामास्माभिर्भगवंस्तथागतज्ञाने
ऽमितंबोद्धव्यं⁽⁵⁾ एवंरूपेण परीतेन ज्ञानेन परितोषं गताः स्म ॥

- 5 तद्यथापि नाम भगवन्कस्यचिदेव⁽⁶⁾ पुरुषस्य कंचिदेव मित्रगृहं प्रविष्टस्य⁽⁷⁾ मत्तस्य
वा सुतस्य वा स मित्रो ऽनर्घमणिरलं वस्त्रात्ते बध्नीयादस्येदं⁽⁸⁾ मणिरलं भवत्विति । अथ
खलु भगवन्सं⁽⁹⁾ पुरुष उत्थायासनात्प्रक्रामेत्⁽¹⁰⁾ । सो ऽन्यं जनपदप्रदेशं प्रपद्येत⁽¹¹⁾ । स तत्र
कृच्छ्रप्राप्तो भवेदाहारचीवरपर्येषिहेतोः कृच्छ्रमापद्येत⁽¹²⁾ । मरुता च व्याधामेन कर्षचि-
त्कंचिदाहारं प्रतिलभेत तेन च संतुष्टो भवेदात्तमनस्कः प्रमुदितः⁽¹³⁾ । अथ खलु⁽¹⁴⁾ भगवंस्तस्य
10 पुरुषस्य⁽¹⁵⁾ स पुराणमित्रः पुरुषो येन तस्य तदनर्घयं मणिरलं वस्त्रात्ते बद्धं स तं पुनरेव

1) भिः प्रणिय K.

2) In A. O. only.

3) तमस्मकं B. तामिति अस्माकं Cb.

4) मः left out in A. K

5) धये A. W. इत्ये B. इव्य Cb. धव्ये K. ज्ञानममितंबोद्धव्यमभविष्यते
(r. ते) वयमेवन्न° O.

6) In O. the construction of the following lines quite different; instead of
the Genitive case it has the Nomin. case कश्चिदेव पुरुषः etc.

7) स्य left out in K.

8) K. adds मरुः.

9) स left out in K.

10) का B. K. क्र W. O. क्रस्य Cb. left out in A.

11) गते A. W. ग्येत् B. Cb. प्रतिपद्येत K.

12) ग्येत् K. left out in Cb.

13) In A. W. only.

14) Left out in B. Cb. K. O.

15) In K. O. only.

पश्येत्तमेवं वदेत् । किं त्वं भोः पुरुष कृच्छ्रमापद्यसे⁽¹⁾ आकार्चीवरपर्येष्टिकेतोर्यदा⁽²⁾ यावद्भोः
 पुरुष मया तव सुखविकारार्थं सर्वकामनिवर्तकमनर्घयं मणिरत्नं वस्त्रात्त उपनिबद्धम् ।
 निर्यातितं ते भोः पुरुष ममैतन्मणिरत्नं । तदेवमुपनिबद्धमेव भोः पुरुष वस्त्रात्ते मणिरत्नं ।
 न च नाम त्वं भोः पुरुष प्रत्यवेत्तसे । किं मम बद्धं केन वा बद्धं को केतुः⁽⁴⁾ किंनिदानं वा
 बद्धम् । एतद्बालज्ञातीयस्त्वं भोः पुरुष यस्त्वं कृच्छ्रेणाकार्चीवरं पर्येषमाणस्तुष्टिमापद्यसे । 5
 गच्छ त्वं भोः पुरुषैतन्मणिरत्नं यत्कथं⁽⁶⁾ मकानगरं गत्वा परिवर्तयस्व । तेन च धनेन सर्वा-
 षिा धनकरणीयानि कुरुष्वेति ॥

एवमेव भगवन्नस्माकमपि तथागतेन पूर्वमेव बोधिसत्त्वचर्यां चरता सर्वज्ञताचिन्ता-
 न्युत्पादितान्यभूवन् तानि च वयं भगवन्न ज्ञानीमो न बुध्यामहे । ते वयं भगवन्नर्हद्भूमौ
 निर्वृताः स्म इति संज्ञानीमः । वयं कृच्छ्रं जीवामो यद्वयं भगवन्नेवं परितेन ज्ञानेन परि- 10
 तोषमापद्यामः⁽⁹⁾ सर्वज्ञज्ञानप्रणिधानेन सदाविनष्टेन ते वयं भगवंस्तथाभतेन संबोध्यमानाः ।
 मा यूयं भिन्नव एतन्निर्वाणं मन्यध्वं संविद्यते भिन्नवो युष्माकं संताने कुशलमूलानि यानि
 मया पूर्वं परिपाचितानि । एतर्हि च ममैवेदमुपायकौशल्यं धर्मदेशनाभिलाषेन⁽¹²⁾ यद्युपमेत-

1) सि A. W. O. से B. Cb. K.

2) ता B. K. यदिदानीं O.

3) सर्वसुखफासवि O. Cp. Pāli *phāsu*.

4) कस्य केतोः B. K. कस्य केतोर्वा O.; a better reading.

5) ज्ञातिकोसि O.

6) Rather गृह्य, i. e. having taken.

7) बद्धे A. वयं के W. left out in B. Cb. K. O.

8) ये व O.

9) महे A. W.

10) एवं परिर्षिर्वाणं मन्यध्वं K. मन्यथ O. मन्यधे the rest.

11) From से° till मन्यधं before एवं च left out in A.

12) यद् wanting in all but O.

र्हि निर्वाणमिति मन्यधे । एवं च वयं भगवता संबोधयित्वाद्यानुत्तरायां सम्यक्संबंधी
व्याकृताः ॥

अथ खलु तानि पञ्चवशीभूतशतान्याज्ञातकौण्डिन्यप्रमुखानि तस्यां वेलायामिमा
माथा अभाषत् ॥

- 5 कृष्टा प्रकृष्टा स्म श्रुणित्वा एतां अश्वासनामीदृशिकामनुत्तराम् ।
(4) ये व्याकृता स्म परमाग्रबोधये नमो ऽस्तु ते नायक नत्तघत्तुः ॥ ३४ ॥
देशमक्रे अत्यपु तुभ्यमत्तिके यथैव बाला अविहू अज्ञानकाः ।
यं वै (7) वयं निर्वृतिमात्रकेण परितुष्ट आसीत्सुगतस्य शासने ॥ ३५ ॥
यथापि पुरुषो भवि कश्चिदेव प्रविष्ट स स्यादिकृ मित्रशालाम् ।
10 मित्रं च तस्य (9) धनवत्तमाद्यं सो तस्य दद्याद्दुःखाद्यभोग्यम् ॥ ३६ ॥
संतर्पयित्वा च भोजनेन अनेकमूल्यं रतनं स दद्यात् ।
बद्धात्तरि (10) वसनात्ति ग्रन्थिं दद्या च तस्येक भवेत् तुष्टः ॥ ३७ ॥
(11) सो चापि प्रक्रान्तु भवेत् बालो उत्थाय सो ऽन्यं नगरं अज्ञेत् ।
सो कृच्छ्रप्राप्तः कृपणो गवेषी आहारं पर्येषति खिद्यमानः ॥ ३८ ॥

1) सम्बोधानु B. K.

2) षत्ते स्म A. W. अभाषुः O.

3) तुष्टाय Ob. कृष्टाः प्रकृष्टा स्म K. O.

4) यां Ob. यं Prakṛt for यत्.

5) स्म A. Ob. W. O. स्मै B. स्मो K.

6) भगवन्नंत A. Ob. W. O. नायक अन्नत्त B. नायक नत्त K.

7) यं वै A. W. यथै B. यथै Ob. यं वै K. यं for यत्.

8) प्रवृष्टं अस्या K. प्रविष्टक स्या° O.

9) तस्य A. Ob. W. O. तस्या B. तस्यो K. मित्रश्च तस्य धनवान्मु आद्य स O.

10) बन्धित्वा च अत्तरिमे निवासने ग्रन्थीनि कृत्वा च भ° O. बद्धात्तरिमे the rest.

11) स A. B. K. W. O. सो Ob.

पर्येषितभोजननिर्वृतः स्याद्भक्तं उदारं अविचित्तयत्तः ।

तं⁽⁹⁾ चापि रत्नं किं भवेत् विस्मृतं बद्धात्तरीये स्मृतिरस्य नास्ति ॥ ३५ ॥

तमेव सो पश्यति पूर्वमित्रो येनास्य दत्तं रत्नं गृहे स्वे ।

तमेन सुष्ठु परिभाषयित्वा दर्शेति रत्नं वसनात्तरस्मिन् ॥ ४० ॥

दृष्ट्वा च सो परमसुखैः⁽⁸⁾ समर्पितो रत्नस्य तस्यो घनुभाव ईदृशः ।

5

महाधनी कोशबली च सो भवेत्समर्पितः कामगुणोक्ति पञ्चकिं⁽⁵⁾ ॥ ४१ ॥

⁽⁶⁾ एव⁽⁷⁾ भगवन्वयमेवद्वपमज्ञानमाना प्रणिधानपूर्वकम् ।

तथागतैर्नैव इदं किं दत्तं भवेत्⁽⁸⁾ पूर्वेष्विकृ दीर्घरात्रम् ॥ ४२ ॥

वयं च भगवन्निकृ⁽⁹⁾ बालबुद्धयो घञानका स्म सुगतस्य शासने ।

निर्वाणामात्रेण वयं किं⁽¹¹⁾ तुष्टा न उत्तरी प्रार्थयि नापि चित्तयो ॥ ४३ ॥

10

1) पर्येष्यतां K. पर्यतां A. B. पर्येषतां Cb. पर्येषातं W. पर्येषितं O.

2) Prakṛt for तत्.

3) स्त्री Cb. One would expect सुखा, Instrumental case, singular.

4) शौ A. K. W. एद O.

5) पु °भिः A. W. कि °कि B. पु °सु Cb. K. भिः पञ्चभि O.

6) एव A. B. W.

7) A. W. add तापिन् B. K. have it for भगवन्. Here and vs. ४३ भग equal to once long syllable.

8) स A. W.

9) संबोधिनिकि A. नाथा इक् B. भगवन्निकृ Cb. O. संबोधिनिकृ W. नाथो इक् K.

10) स्म A. O. स्मो the others.

11) च A. W.

वयं च संबोधित लोकबन्धुना न एष एतादृशं⁽¹⁾ काचि निर्वृतिः ।

ज्ञानं प्रणीतं पुरुषोत्तमानां या निर्वृतीयं⁽²⁾ परमं च सौख्यम् ॥ ४४ ॥

इदं बुद्धारं विपुलं बह्वविधं अनुत्तरं व्याकरणं च श्रुता ।

प्रीतो⁽³⁾ उद्ग्रा विपुला स्म ज्ञाताः परस्परं व्याकरणाय नार्थं⁽⁴⁾ ॥ ४५ ॥

5 इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये पञ्चभित्तुशतव्याकरणपरिवर्तो नामाष्टमः ॥

1) शि Cb. K. प्रोदशिकयान नि O.

2) तिस्सा O. Have we to r. सा for या?

3) त्या Cb. त्य K. तिरु° O.

4) ता A. B. Cb. W. ताः K.

5) पो ना इति Cb. इति also in other MSS.

IX.

अथ खत्वायुष्मानानन्दस्तस्यां वेलायामेवं चित्तयामास । अद्येव नाम वयमेवं⁽¹⁾पे
 व्याकरणां प्रतिलभेमहि । एवं च⁽²⁾ चित्तपित्वानुविचिन्त्य⁽³⁾ प्राथपित्वोत्थायासनाद्भगवतः
 पादयोर्निपत्य⁽⁵⁾ । अयुष्माश्च राहुलो ऽप्येवं चित्तपित्वानुविचिन्त्य प्राथपित्वा भगवतः
 पादयोर्निपत्यैत्रे वाचमभाषते⁽⁶⁾ । अस्माकमपि तावद्भगवन्नवसरो भवत्स्माकमपि ताव-
 त्मुगतावसरो भवतु । अस्माकं हि भगवान्पिता जनको लयनं त्राणं च । वयं हि⁽⁷⁾ भग- 5
 वन्मदेवमानुषामुरे लोके ऽतीय चित्रोक्ताः । भगवतश्चैति पुत्रा भगवतश्चोपस्थायका
 भगवतश्च धर्मकोशं धारयन्तीति । तन्नाम भगवन्निप्रमेव प्रतिद्वयं भवेद्यद्भगवानस्माकं
 व्याकुर्यादनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ॥

⁽⁹⁾अन्ये च द्वे भित्तुसरुन्ने सातिरेके शैलाशैलाणां श्रावकाणामुत्थायासनेभ्य एकांसमु-
 त्तरासङ्गं⁽¹⁰⁾ कृत्वाञ्जलिं प्रगृह्य भगवतो ऽभिमुखं भगवत्तमुद्घोषकयमाने तस्थतुरेतामेव चित्ता- 10

1) वयमप्येवं B. K. O.

2) A. adds चि

3) अनुविचिन्त्य left out in Cb. K.

4) प्राथ्य Ca. K.

5) शिरसा निपतित O. In Ca. added एत्र वाचमभाषते.

6) षते स्म A. Cb. W. वाचं भाषते स्म B. K.

7) वयमपि B. K.

8) यद् wanting in all but O.

9) This whole paragraph is left out in Cb. रेकं शैलाणां श्रावकाणां उ० O.

ने ते चो० the rest, but cp. below after vs. 11.

10) संगानि B. K. O.

11) नास्तस्थु O.

मनुविचित्तपमाने षड्तेदमेव बुद्धज्ञानम् । अय्येव नाम वयमपि व्याकरणं प्रतिलभेमन्-
नुत्तरायां सम्यक्संबोधाविति ⁽¹⁾ ॥

अथ खलु भगवानापुष्पमत्तमानन्दमामल्लपते स्म । भविष्यति त्वमानन्दानागते ऽधनि
सागरवरधर⁽²⁾बुद्धविक्रीडिताभिज्ञो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो विद्याचरणासंपन्नः
5 सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ।
द्वेषष्टोनां बुद्धकोटोनां सत्कारं कृत्वा गुरुकारं ⁽⁵⁾माननां पूजनां ⁽⁶⁾च कृत्वा तेषां बुद्धानां
भगवतां सद्धर्मं ⁽⁷⁾धारयित्वा शासनपरिग्रहं च कृतवानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभो-
त्स्यसि । स त्वमानन्द अनुत्तरां सम्यक्संबुद्धः समानो विंशतिगङ्गानदीवालुका-
समानि ⁽⁸⁾बोधिसत्त्वकोटिनपुत्रशतसहस्राणि परिपाचयिष्यस्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधी ।
10 समुद्धं च ते बुद्धतेत्रं भविष्यति वैडूर्यमयं ⁽¹¹⁾च । अनवनामितवैजयन्ती च नाम
⁽¹²⁾सा लोकधातुर्भविष्यति । मनोऽज्ञशब्दाभिगर्जितश्च नाम स कल्पो भविष्यति । अपरि-
मितांश्च कल्पान्स्तस्य भगवतः सागरवरधरबुद्धविक्रीडिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्हन्तः
सम्यक्संबुद्धस्यापुष्पप्रमाणां भविष्यति येषां कल्पानां न शक्यं गणनया पर्यन्तो ऽधिगतुम् ।

1) वित्यर्थः A.

2) सागरवरबुद्ध O. So too in the sequel.

3) B. K. add लोके.

4) कोटोनिपुत्रशतसहस्राणां B. K.

5) A. W. add कृत्वा.

6) पूजनामर्थनामवचायनां Cb. पूजनमपचयनां O. च is put in after तेषां in K.

च कृत्वा left out in O.

7) र्प A. B. Cb. W. र्म K.

8) Sic O. In the other MSS. अभिसंभोत्स्यसि स त्वमानन्द wanting.

9) बालिकोपमा Ca. O. बालुकोपमा Cb.

10) संशुद्धं O.

11) Left out in K. O.

12) तश्च स B. K.

तावदसंख्येयानि तानि कल्पकोटीनयुतशतसकृन्नाणि तस्य भगवत सायुष्प्रमाणं भविष्य-
ति यावच्चानन्द तस्य भगवतः सागरवर्धर्बुद्धिविक्रीडिताभिन्नस्य तथागतस्यार्कतः
सम्यक्संबुद्धस्यायुष्प्रमाणं भविष्यति । तद्विगुणं परिनिर्वृतस्य सद्धर्मः स्थास्यति । या-
वांस्तस्य भगवतः सद्धर्मः स्थास्यति⁽¹⁾ तद्विगुणं सद्धर्मप्रतिद्वयकं स्थास्यति । तस्य खलु
पुनरानन्द सागरवर्धर्बुद्धिविक्रीडिताभिन्नस्य तथागतस्य दशसु दिनु बहूनि गङ्गानदी- 5
वालुकामानि⁽⁸⁾ बुद्धकोटीनयुतशतसकृन्नाणि वर्षां भाषिष्यन्ति⁽⁹⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

स्यारोचयामी अरु भित्तुसंघे सानन्दभद्रो मम धर्मधारकः⁽⁴⁾ ।

अनागते ऽध्यानि त्रिनो भविष्यति पूजितं⁽⁵⁾ षष्टिं सुगतानं कोयः ॥ ॥

नामेन सो सागरबुद्धिधारी⁽⁷⁾ अभिन्नप्राप्तो इति तत्र विभ्रुतः ।

परिश्रुद्धतेत्रस्मि सुदर्शनीये अनोनतायां धनवैजयन्त्याम्⁽⁸⁾ ॥ २ ॥

तद्धि बोधिसत्त्वा पथ गङ्गवालिकास्ततश्च भूयो परिपाचयिष्यति ।

महर्द्धकश्च न त्रिनो भविष्यति दशदिशे⁽⁹⁾ लोकविषुष्टशब्दः ॥ ३ ॥

1) This passage is left out in Cb., but more amplified in O.

2) कोपमा A. B. Cb. W. कासमा K. यालिकासमा O.

3) त्त इति Ca. K. गुणान्प्रकाशयिष्यन्ति added in O.

4) धर्मभाणकः B. Ca. K.

5) ज्ञे Cb. K.

6) O. has द्वाषष्टि त्रिनान, agreeing with the foregoing prose.

7) रको O.

8) अनुनामित सो धनवैजयन्तः O.

9) दि A. B. Cb. K. W. दि Ca. शदि O.

10) लोके O.

अमितं च तस्यायुं तदा भावप्यति ⁽²⁾ यः स्थास्यते लोकहितानुकम्पकः ।
 परिनिर्वृतस्यापि जिनस्य ⁽³⁾ तायिनो द्विगुणं च सद्धर्मं स तस्य स्थास्यति ॥ ४ ॥
 प्रतिद्वयकं तद्विगुणेन भूयः संस्थास्यते ⁽⁵⁾ तस्य जिनस्य शासने ।
 तदापि सद्वा यथ गङ्गवालिका केतुं जनेष्यसिद्धं बुद्धबोधौ ॥ ५ ॥

- 5 अथ खलु तस्यां पर्यादि नवयानसंप्रस्थितानामष्टानां बोधिसत्त्वसद्धामामेतदभ-
 वत् ⁽⁶⁾ । न बोधिसत्त्वानामपि तावदस्माभिरेवमुदारं व्याकरणीं श्रुतपूर्वम् कः पुनर्वादः आ-
 वकाणाम् । कः खल्वत्र केतुर्भविष्यति कः प्रत्यय इति । अथ खलु भगवांस्तेषां बोधिस-
 त्वानां चेतसैव चेतः परचित्तकमाज्ञाय तान्बोधिसत्त्वानामज्ञयामास ⁽⁷⁾ । समस्माभिः कुल-
 पुत्रा एकतण एकमुहूर्ते ⁽⁸⁾ मया चानन्देन चानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादितं धर्म-
 10 गगनाभ्युद्गतराजस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य संमुखम् । तत्रैव कुलपुत्रा बाहु-
 श्रुत्ये च सततसमितमभियुक्तो श्रुद्धं च वीर्यारम्भे ऽभियुक्तः । तेन मया क्षिप्रतरं ⁽¹⁰⁾ मनुत्तरा ⁽¹¹⁾
 सम्यक्संबोधिरभिसंबुद्धा अथ पुनरानन्दभद्रो बुद्धानां भगवतां सद्धर्मकोशधर एव भवति

1) Sic O., but यदा for तदा; घायुष्यु seems to be the r. of the other MSS.;
 a mistaken घायु स्य.

2) All but O. सं.

3) च तस्य Cb. तथैव भूयो O.

4) णेन O.

5) ति K. O. better.

6) दभूत् K.

7) यते स्म B. K. यति स्म O.

8) एकस्मिं क्षणे एकस्मिन्मुहूर्ते B. K. एकतणोनैकमुहूर्तेन Ca. Cb. O.

9) म Ca.

10) तर in A. W. only.

11) रा A. B. Ca. K. W. रा Cb.

12) म A. B. Ca. K. W. र K. O.

स्म । यदुत बोधिसत्त्वानां परिनिर्ष्यत्तिकेतोः प्रणिधानमेतत्कुलपुत्रा अस्य कुलपुत्र-
स्येति ॥

अथ खल्व्वायुष्मानानन्दो भगवतो ऽत्तिकादात्मनो व्याकरणां श्रुत्वानुत्तरायां सम्य-
क्संबोधावात्मनश्च बुद्धत्तेत्रगुणव्यूहाञ्छ्रुत्वा पूर्वप्रणिधानचेर्या च⁽²⁾ श्रुत्वा तुष्ट उदयं चात्-
मनस्कः⁽³⁾ प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यज्ञातो भूत् । तस्मिंश्च समये बहूनां बुद्धकोटीनपुत्रश- 5
तसकृन्नाणां सद्धर्ममनुस्मरति स्मात्मनश्च पूर्वप्रणिधानम् ॥

अथ खल्व्वायुष्मानानन्दस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभोधत ॥

आश्चर्यभूता जिन अप्रमेया ये स्मारयन्ति⁽⁵⁾ मम धर्मदेशनाम्⁽⁶⁾ ।

परिनिर्वृतानां हि जिनान तापिनां समनुस्मरामी यथ अथ श्रो वा ॥ ६ ॥

निष्काङ्कप्राप्तो ऽस्मि स्थितो ऽस्मि बोधये उपायकौशल्य ममेदमोदशम् । 10

परिचारको ऽहं सुगतस्य भोमि सद्धर्मं धारेमि च बोधिकारणात्⁽⁸⁾ ॥ ७ ॥

अथ खलु भगवानायुष्मन्ते राङ्गलभद्रमामल्लयते स्म । भविष्यसि त्वं राङ्गलभद्रा-
नागते ऽध्वनि सत्तरत्नपद्मविक्रात्तगामी नाम तथागतो ऽहंस्मयक्संबुद्धो विद्याचरणासं-
पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवनां च मनुष्याणां च बुद्धो भग-
वान् । दशलोकधातुपरमाणुरजःसर्मास्तथागतानर्कतः सम्यक्संबुद्धान्सत्कृत्यं⁽¹⁰⁾ गुरुकृत्यं⁽¹⁰⁾ 15

1) निष्पादन O.

2) च in Ca. Cb. O. only.

3) मना Ca. O.

4) र्म समनुस्मरति O.

5) ति K. O. ती Cb. ते the rest.

6) ना Cb.

7) मि K. O. मी the other MSS.

8) कारपोति A. कारण इति W. कारणादिति B. Ca. Cb. K. केतोः O.

Cp. X, vs. 3.

9) क्रामी B. Cb. क्रमो O. So too in the sequel.

10) त्वा A. B. Cb. K. W. त्यं Ca. गुरुकृत्यं left out in Ca.

मानयित्वा पूजयित्वा⁽¹⁾ सदा तेषां बुद्धानां भगवतां श्रेष्ठपुत्रो भविष्यति तद्यथापि नाम ममैतर्हि । तस्य खलु पुना राकुलभद्र भगवतः सत्परत्नपद्मविक्रान्तगामिनस्तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्यैवंत्रपमेवायुःप्रमाणं भविष्यत्येवंत्रैव सर्वाकारगुणसंपद्भव्यति तद्यथापि नाम तस्य भगवतः सागरवरधरबुद्धिविक्रीडिताभिज्ञस्य तथागतस्या-
 5 र्कतः सम्यक्संबुद्धस्य सर्वाकारगुणोपेतो⁽²⁾ बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहो⁽⁸⁾ भविष्यति । तस्यापि राकुल सागरवरधरबुद्धिविक्रीडिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य तमेव श्रेष्ठपुत्रो भविष्यति । ततः पश्चात्परैणानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसेभोत्स्यतीति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥

अयं मम⁽⁴⁾ राकुल श्रेष्ठपुत्रो यो धीरसो आसि⁽⁵⁾ कुमारभावे ।

10 बोधिं मि प्राप्तस्य ममैष पुत्रो धर्मस्य दायाद्यधरो महर्षिः ॥ ८ ॥

अनागते ऽधे ब्रह्मबुद्धकोट्यो यान्द्रक्ष्यते येष प्रमाणु नास्ति ।

सर्वेष तेषां हि जिनान पुत्रो भविष्यति बोधि गवेषमाणः ॥ ९ ॥

अज्ञात चर्या इय राकुलस्य प्रणिधानमेतस्य अर्कं प्रज्ञानमि⁽⁶⁾

करोति संवर्णान लोकबन्धुष⁽⁷⁾ अर्कं किल पुत्र तथागतस्य ॥ १० ॥

15 गुणान कोटीनपुताप्रमेयाः प्रमाणु येषां न कदाचिदस्ति ।

ये राकुलस्येह ममौरसस्य तथा हि एषो स्थितु बोधिकारणात्⁽⁸⁾ ॥ ११ ॥

1) अर्चयित्वा in B. K. only.

2) वरो A. B. Cb. K. W. गुणो Ca.

3) All but O. तो and हो.

4) All but O. ममा.

5) भावि A.

6) मी Cb. K.

7) ना A. W. नां O. The original reading certainly नो.

8) रपोति A. Ca. Cb. W. रणादिति B. K. र्पो O. Cp. X, vs. 3.

अद्रातोत्खलु पुनर्भगवांस्ते द्वे आवकसक्ले शैताशैताणां⁽¹⁾ आवकाणां भगवत्तमव-
लोकयमाने⁽²⁾ ऽभिमुखं प्रसन्नचित्ते⁽³⁾ मृदुचित्ते⁽³⁾ मार्दवचित्ते⁽³⁾ । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलाया-
मायुष्मत्तमानन्दमामन्नयते स्म । पश्यासि त्वमानन्दैते द्वे आवकसक्ले शैताशैताणां आव-
काणाम्⁽⁴⁾ । अह् । पश्यामि भगवन्पश्यामि सुगत । भगवानाह् । सर्व एवैत आनन्द द्वे
भित्तुसक्ले समं बोधिसत्त्वचर्यां समुदानयिष्यन्ति पञ्चाशन्नलोकधानुपरमाणुरजःसमांश्च बुद्धा- 5
न्भगवतः सत्कृत्य⁽⁵⁾ गुरुकृत्य⁽⁵⁾ मानयित्वा पूजयित्वा र्चयित्वापचायित्वा⁽⁶⁾ सद्धर्मं च धारयित्वा
पश्चिमे समुच्छ्रय एकतोणेनैकमुहूर्तेनैकलवेनैकसंनिपातेन दशसु दिक्चन्द्योऽन्यासु लोकधा-
तुषु स्वेषु⁽⁷⁾ स्वेषु⁽⁷⁾ बुद्धनेत्रेष्वनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यन्ते । रत्नकेतुराज्ञो⁽⁸⁾ नाम
तथागता अर्हन्त सम्यक्संबुद्धा भविष्यन्ति । परिपूर्णां चैषां कल्पमायुष्प्रमाणां भविष्यति ।
समाश्रैषां बुद्धनेत्रगुणव्यूहा भविष्यन्ति । समः आवकगणो बोधिसत्त्वगणश्च भविष्यति । 10
समं चैषां परिनिर्वाणं भविष्यति । समश्रैषां सद्धर्मः स्थास्यति⁽⁹⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

द्वे वै सक्ले ऽमि आवकाणां आनन्द ये ते मम अग्रतः स्थिताः ।

तान्व्याकरोमो अहम् अहं पण्डिताननागते ऽहानि तथागतत्वे ॥ १२ ॥

1) आवकाणां wanting in Ca. K.

2) यंतो A. Ca. Cb. W. यमाने B. यंत्यभिमुखं K. यमानानि O.

3) चित्तां A. W. चित्ते B. K. चित्तात् Ca. Cb. चित्तानि O.

4) Only in O.

5) त्वा A. B. Cb. O. K. W. त्य Ca.

6) अर्चयित्वा अपचायित्वा in B. K. only. Cp. above p. 220.

7) तेषु A. W. स्वेषु B. Ca. Cb. स्वकस्वकेषु O. left out in K.

8) राजानो B. Ca. Cb. O. राज्ञो A. B. K. W., which is correct Skr., but certainly not the original reading.

9) W. adds इति.

अनन्तश्रीपम्यनिदर्शनेऽङ् बुद्धान् अस्यां करियाणां पूषाम् ।

घारागपिष्यति ममाग्रबोधिं स्थित्व चरि⁽¹⁾मस्मि समुच्छ्रयस्मिन् ॥ १३ ॥

एकेन नामेन दशदिशामु त्पणस्मि एकस्मि तथा मुहूर्ते ।

निषद्य च द्रुमप्रवराणां⁽⁸⁾ मूले बुद्धा भविष्यति स्पृशित्व ज्ञानम् ॥ १४ ॥

5

एकं च तेषामिति नाम भेष्यति रत्नस्य⁽⁴⁾ केतूतिकं⁽⁵⁾ लोकि विश्रुताः ।

समानि तेत्राणि वराणि⁽⁶⁾ तेषां समो गणाः⁽⁷⁾ आचक्रबोधिसङ्घाः ॥ १५ ॥

ऋद्धिप्रभूता इत् सर्वि लोके समन्ततस्ते दशमु⁽⁸⁾ दिशामु ।

धर्मं प्रकाशेत्⁽⁹⁾ पदापि निर्वृताः सद्गुरुं तेषां सममेव स्थास्यति⁽¹⁰⁾ ॥ १६ ॥

अथ खलु ते शैलाशतैः आचक्रा भगवतो ऽसिकात्समुखं स्वानि स्वानि व्याकर-

10 णानि श्रुत्वा तुष्टा उदया आत्तभनस्काः⁽¹¹⁾ प्रमुदिताः प्रीतिसौमनस्यजाता भगवत्तं गाथाभ्या-

⁽¹²⁾ मध्यभाषन्त ॥

तृप्ता स्म लोकप्रच्योत श्रुत्वा व्याकरणां⁽¹³⁾ इदम् ।

अमृतेन यथा सिक्ताः सुखिता स्म तथागत ॥ १७ ॥

1) मे A. B. K. W. म Cb. O. ये Ca.

2) दि A. B. O. Cb. K. W. दि Ca.

3) चो (च B) द्रुमवररात्र B. K.

4) रत्नस्य K.

5) केतूतिकं A. केतूनिक् B. Cb. K. केतूनिभिक् W. केतूरिक् O.

6) तेत्राप्रवरा K.

7) समो गणाः K. O. समा गणाः the rest.

8) All but O. दि.

9) All have सदा except O.

10) इति added in all but A. W. O.

11) मनसः Ca. O.

12) भिर Cb. O.

13) म B. Cb. K. W.

नास्माकं काङ्गा विमतिर्न⁽¹⁾ भेष्याम नरोत्तमाः ।

अद्यास्माभिः सुखं प्राप्तं भुवा व्याकरणां इदम्⁽²⁾ ॥ १८ ॥

इत्यार्यसद्वर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय सान्द्राङ्गलाभ्यामन्याभ्यां च द्वाभ्यां भित्तुसक्-
लाभ्यां व्याकरणपरिवर्तो नाम नवमः ॥

1) मतिर्वा न A. B. Cb. मतिर्न Ca. काङ्ग विमतिर्वा न K. विमति या न W.
विमतिर्वा O.

2) All but O. add इति.

X.

- (1) खलु भगवान्भैषज्यराजं⁽¹⁾ बोधिसत्तं महांसत्तमारभ्य तान्यशीतिं⁽²⁾ बोधिसत्त-
 सत्सङ्गाणामन्वपते स्म । पश्यति त्वं भैषज्यराजास्यां पर्षदि⁽³⁾ बहुदेवनागपत्तगन्धर्वासुरग-
 रुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यान्भिन्नुभिन्नुपयुपासकोपासिकाः⁽⁴⁾ भ्रावकयानीयान्प्रत्येकबु-
 द्धानीयान्बोधिसत्तयानोयांश्च यैर्यं धर्मपर्यायस्तथागतस्य संमुखं श्रुतः । आह । पश्यामि
 5 भगवन्पश्यामि सुगत । भगवानाह । सर्वे खल्वेते भैषज्यराज बोधिसत्ता महांसत्ता यैरस्यां
 पर्षद्यत्तश एकापि गाथा श्रुतिकपदमपि श्रुतं यैर्वा पुनरत्तश एकचित्तोत्पादेनाप्यनुमोदि-
 तभिर्दं सूत्रं सया⁽⁵⁾ एतां अहं भैषज्यराज चतस्रः पर्षदा⁽⁶⁾ व्याकरोम्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ।
 ये ऽपि केचिद्भैषज्यराज तथागतस्य परिनिर्वृतस्येवं धर्मपर्यायं श्रोष्यत्यत्तश एकगाथा-
 मपि⁽⁷⁾ श्रुत्वात्तश एकोनापि चित्तोत्पादेनाभ्यनुमोदयिष्यन्ति⁽⁸⁾ तानप्यहं भैषज्यराज कुलपुत्रा-
 10 न्वा कुलडुक्कित्वा व्याकरोम्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । परिपूर्णाबुद्धकोटीनियुतशतस-

1) Dharmarakṣa has in his Chinese version a long prose passage and 12 verses at the beginning of this chapter.

1) ज्ञानं A. K. W. O.

2) ति W.

3) परिषदि K. राज ये इमस्मिं परिषदि O.

4) ह्यन्देव B. Ca. K. W. क्वो O.

5) ध्यान्भि B. Cb. K. ध्या वा O. ध्याभि A. Ca.

6) का A. कां Cb. K. का वा O.

7) त्वै A. B. W.

8) भविष्यति A.

9) परिषदो K. O.

10) पि in A. B. Ca. W. O. only.

11) एकामपि गाथां Ca. K.

12) Sic O.; the rest प्यनुमोदितं भविष्यन्ति.

कृष्णपर्यायासिताविनस्ते भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रा वा कुलडुहितरो वा भविष्यति । बुद्धको-
टीनपतशतसकृन्कृतप्रणिधानास्ते भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रा वा कुलडुहितरो वा भविष्य-
ति । सन्नानामनुकम्प्यार्थमस्मिञ्ज्बुद्धीये मनुष्येषु प्रत्याज्ञाता वेदितव्याः । य इतो धर्मप-
र्यायादत्तश्च एकगाथामपि धारयिष्यति वाचयिष्यति⁽³⁾ प्रकाशयिष्यति संघाकयिष्यति लि-
खिष्यति⁽⁵⁾ लिखित्वा चानुस्मरिष्यति कालेन च कालं व्यवलोकयिष्यति । तस्मिंश्च 5
पुस्तके तथागतगौरवमुत्पादयिष्यति शास्त्रगौरवेण सत्करिष्यति गुरुकरिष्यति मान-
यिष्यति पूजयिष्यति । तं⁽⁴⁾ च पुस्तकं पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छन्नधनपता-
कावाद्या⁽⁵⁾दिभिर्नमस्काराञ्जलिकर्मभिश्च पूजयिष्यति । ये केचिद्भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रा वा
कुलडुहितरो वेतो धर्मपर्यायादत्तश्च एकगाथामपि धारयिष्यन्त्यनुमोदयिष्यति वा सर्वो-
स्तानकं भैषज्यराज्ञ व्याकरोम्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ॥ 10

तत्र भैषज्यराज्ञ यः कश्चिदन्यतरः वा पुरुषो स्त्री वैवं वदेत् । कोदशाः खल्वपि
ते सन्ना भविष्यन्त्यानागते ऽधनि तथागता ऋक्षः सम्यक्संबुद्धा इति । तस्य भैषज्यराज्ञ
पुरुषस्य वा स्त्रिया वा स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा दर्शयितव्यः । य इतो धर्मपर्या-
यादत्तशश्रुतुष्पादिकामपि गाथां धारयिता⁽⁸⁾ आवायिता वा देशयिता वा सगौरवो वेद
धर्मपर्याये । धर्मं स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा यो ज्ञानागते ऽधनि तथागतो ऽर्हन्सम्य- 15

1) B. K. O. add बद्ध.

2) Left out in W.

3) A. adds लिखापयिष्यति मानयिष्यात्.

4) Sic all for तच्च.

5) वाद्यै A. W.

6) शश्रुतुष्पादिकामपि गाथां B. K.

7) स्त्री वा पुरुषो A. W. पुरुषो वा स्त्री B. Ca. Cb. O. पुरुषः स्त्री K.

8) काया गाथाया Cb. काया अपि गाथाया K. स्पष्टिया गाथाया O.

9) Left out in K.

कसंबुद्धो भविष्यति । एवं पश्य⁽²⁾ । तत्कस्य केतोः । स हि भैषज्यराज कुलपुत्रो वा कुलड-
 क्तिता वा तथागतो वेदितव्यः सदेवकेन लोकेन⁽⁸⁾ तस्य च तथागतस्यैवं सत्कारः कर्तव्यो
 यः खल्वस्माद्धर्मपर्यायादक्ष एकगाथामपि धारयेत्कः पुनर्वादो य इमं धर्मपर्यायं सकल-
 समाप्तमुद्गृहीयाद्धारयेद्वा वाचयेद्वा⁽⁶⁾ पर्यवाप्रुपाद्वा प्रकाशयेद्वा लिखेद्वा लिखापयेद्वा⁽⁷⁾ लि-
 5 खित्वा चानुस्मरेत्तत्र च पुस्तके सत्कारं कुर्याद्गुरुकारं कुर्यान्माननां पूजनामर्चनामपचायनां
 पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छत्रधनपताकावाद्याञ्जलिनमस्कारैः प्रणामैः⁽¹⁹⁾ । प-
 र्निष्पन्नः स भैषज्यराज कुलपुत्रो वा कुलडक्तिता वानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ वेदितव्य-
 स्तथागतदर्शी च वेदितव्यो लोकस्य⁽¹⁴⁾ कितानुकम्पकः प्रणिधानवशेनोपपन्नो ऽस्मिञ्जम्बु-
 द्वीपे मनुष्येष्वस्य धर्मपर्यायस्य संप्रकाशनतायै । यः स्वयमुदारं धर्माभिसंस्कारमुदारां च
 10 बुद्धनेत्रोपपत्तिं स्थापयित्वास्य धर्मपर्यायस्य संप्रकाशनहेतुोर्मयि परिनिर्वृते सन्नानां कि-
 तार्थमनुकम्पाय^{(16)-r} चेतोपपन्नो वेदितव्यस्तथागतद्वतः स भैषज्यराज कुलपुत्रो वा कुलड-

1) K. adds लोके.

2) K adds ति एवं पश्य left out in A. O.

3) All but Cb. O. add समारकेण.

4) गते K.

5) एकामपि चतुष्पदीगाथां O.

6) Left out in B. Ca. Cb.

7) Left out in Cb. O.

8) From गुरु till पचायनां left out in Cb. Differently in O.

9) W. adds दीप

10) B. adds घण्टा.

11) नामैः A. K. W. क तपस्यैः क्तिता

12) मेश B. K. मेभिर्वा O.

13) Cb. K. add स. ति for च in O.

14) स्य left out in A. W.

15) शनाय B. K. O.

16) Left out in K

कृता वो वेदितव्यः । तथागतकृत्यकर⁽¹⁾स्तथागतसंप्रेषितः⁽²⁾ स भैषज्यराज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडुकृता वा संज्ञातव्यो य इमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य संप्रकाशयेदत्तशो रक्ष्मि चौर्येणापि कस्यचिदेकसहस्रस्यापि संप्रकाशयेदाचक्षीत वा ॥

यः खलु पुनर्भैषज्यराज्ञ कश्चिदेव सञ्चो दुष्टचित्तः पापचित्तो रौद्रचित्तस्तथागतस्य संमुखं कल्पमवर्षां भाषेत् । यश्च तेषां तथात्रपाणां⁽³⁾ धर्मभाषकानामस्य सूत्रात्तस्य धारका- 5 णां गृहस्थानां वा प्रव्रजितानां वैकामपि वाचमप्रियां संभ्रावयेद्भूतां वाभूतां वा । इदमा- गाढतरं⁽⁴⁾ पापकं कर्मेतं वदामि । तत्कस्य कृतोः । तथागताभरणप्रतिमण्डितः स भैषज्य- राज्ञ कुलपुत्रो वा कुलडुकृता वा वेदितव्यः । तथागतं⁽⁵⁾ स भैषज्यराज्ञात्तेन परिक्रति⁽⁶⁾ य इमं धर्मपर्यायं लिखित्वा पुस्तकगतं कृत्वात्तेन परिक्रति⁽⁷⁾ । स येन येनैव प्रक्रामेत्तेन तेनैव सत्त्वरञ्जलीकरणीयः⁽⁸⁾ सत्कर्तव्यो गृहकर्तव्यो मानयितव्यः पूजयितव्यो ज्वयितव्यो⁽⁹⁾ उप- 10 चायितव्यो दिव्यमानुष्यकैः पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरङ्गक्षन्धजपताकावाद्य- खाद्यभोज्यान्नपानयानैर्यप्रसैश्च दिव्यै रत्नराशिभिः । स⁽¹⁰⁾ धर्मभाषकः सत्कर्तव्यो गृहक- र्तव्यो⁽¹¹⁾ मानयितव्यः⁽¹¹⁾ पूजयितव्यो दिव्याश्च रत्नराशयस्तस्य धर्मभाषकस्योपनामयितव्याः ।

1) K. adds स भैषज्यराज्ञ, while Cb. leaves out तथागतसंप्रेषितः.

2) Left out in K. O.

3) K. adds पुद्गलानां.

4) All but O. ध.

5) Left out in A. Ca. W.

6) A. Cb. W. add स्म.

7) A. W. add स्म.

8) लिः कर्तव्या A. लोः करणीया B. लिं करणीयः Ca लीकरणीया Cb. लोः करणीयाः K. लिं करणीयाः W. लीकरणीयं O.

9) In Ca. only.

10) सद् A. B. Ca. Cb. O. W. स ध K.

11) Left out in Ca. Cb. O.

तत्कस्य कृतोः । अय्येव नामैकवारमपीमं धर्मपर्यायं संश्रवियेद्यं श्रुत्वाप्रमेया असंख्येयाः
सञ्ज्ञाः क्षिप्रमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ परिनिष्पद्येयुः⁽⁸⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

बुद्धत्वे स्थातुकामेन स्वयंभूज्ञानमिच्छता ।

6 सत्कर्तव्याश्च ते सञ्ज्ञा ये धारन्ति इमं नयम् ॥ १ ॥

सर्वज्ञत्वं च यो इच्छेत्कथं शोधं भवेदिति ।

स इमं धारयेत्सूत्रं सत्कर्पादापि धारकम् ॥ २ ॥

प्रेषितो लोकनाथेन सञ्ज्ञवैनेयकारणात्⁽⁴⁾ ।

सञ्ज्ञानामनुकम्पार्थं सूत्रं यो वाचयेदिदम् ॥ ३ ॥

10 उपपत्तिं प्रुभां त्यक्त्वा स धीर् इह अगतः ।

सञ्ज्ञानामनुकम्पार्थं सूत्रं यो धारयेदिदम् ॥ ४ ॥

उपपत्तिवशां⁽⁵⁾ तस्य येन⁽⁶⁾ सो दृश्यते तन्कि ।

पश्चिमे कालि भाषन्तो इदं सूत्रं निरुत्तरम् ॥ ५ ॥

दिव्येकि पुष्पेकि⁽⁷⁾ तं सत्करेत मानुष्यकैश्चापि कि सर्वगन्धैः ।

15 दिव्येकि वस्त्रेकि⁽⁸⁾ तं क्वाप्येया रत्नेकि अश्रयोकिरि धर्मभाषणकम् ॥ ६ ॥

1) अपि left out in A. Ca. W.

2) संप्रकाशये Cb. K.

3) All but O. add इति.

4) सञ्ज्ञानां विनायकारणां A. W. सञ्ज्ञानां विनयादिकु O.

5) शौ A. शितास्य तस्य यया O. metrically wrong. The other MSS. शौ. Our reading शा (Instr. c. or Abl. c.) conjectural.

6) सा A. B. Cb. W. सो K. सौ O.

7) तं A. W. स B. Ca. च K. O.

8) तं A. W. च B. Ca. K. O. सं Cb.

कृताञ्जली तस्य भवेत् नित्यं यथा जिनेन्द्रस्य स्वयंभुवस्तथा ।
यः पश्चिमे कालि सुभैरवे ऽस्मिन्परिनिर्वृतस्य इदं⁽¹⁾ सूत्र धारयेत् ॥ ७ ॥
खाद्यं च भोद्यं च तथाश्वपानं विकारशय्यासनवस्त्रकोट्यः ।
ददेय पूजार्थं जिनात्मजस्य अय्येकत्रारं पि वदेत् सूत्रम् ॥ ८ ॥
तथागतानां करणीय⁽²⁾ कुर्वते मया च सो प्रेषितु मानुषं भवम् ।
यः सूत्रमेतच्चरिमस्मिं⁽³⁾ काले लिखेय धारयेय श्रुणोय वापि ॥ ९ ॥
यथैव स्थित्वेह जिनेस्य संमुखं श्रावेद्वर्णां परिपूर्णाकल्पम् ।
प्रदुष्टचित्तो भृकुटिं करित्वा बद्धं नरो ऽसौ प्रसवेत् पापम्⁽⁴⁾ ॥ १० ॥
यथापि⁽⁵⁾ सूत्रान्तधराण तेषां प्रशाशयत्तानिह सूत्रमेतन् ।
अवर्णामाक्रोश वदेय तेषां बहूतरं⁽⁶⁾ तस्य वदामि पापम् ॥ ११ ॥
नरश्च यो संमुख संस्तवेया कृताञ्जली⁽⁶⁾ मां परिपूर्णाकल्पम् ।
गाथान कोटोनयुतैरनेकैः पर्येषमाणो इममद्यबोधिम् ॥ १२ ॥
बद्धं⁽⁸⁾ खु सो तत्र लभेत पुण्यं मां संस्तवित्वान प्रकर्षज्ञातः ।
अतश्च सो बद्धतरकं⁽⁹⁾ लभेत यो वर्णा तेषां प्रवदेन्मनुष्यः ॥ १३ ॥

5

10

1) इदं Ca. मम O.

2) ति B. Cb. K. O.

3) तच्चरिस्मि A. तं चरिमस्मि B. K. Ca. तच्चरिस्मि Cb. तं चरथास्मि W

4) बहूतरासौ प्रवेन पापं K. read प्रसवेत्.

5) This verse is left out in W.

6) ति O. मं rest.

7) नि A. K.

8) खलु A.

9) र्कं A. B. K. रं Ca. Cb. O. रं क W.

अष्टादश⁽¹⁾ कल्पसकृन्कोट्यो⁽²⁾ यस्तेषु पुस्तेषु करोति⁽³⁾ पूनाम् ।

शब्देऽङ्किं द्वपेऽङ्किं रसेऽङ्किं चापि दिव्यैश्च गन्धैश्च स्पर्शैश्च दिव्यैः ॥ १४ ॥

करित्व पुस्तान तथैव⁽⁴⁾ पूनां अष्टादश कल्पसकृन्कोट्यः ।

यदि श्रुणो एकश⁽⁵⁾ एत सूत्रं आश्चर्यलाभो ऽस्य भवेन्महानिति⁽⁶⁾ ॥ १५ ॥

- 5 आरोचयामि ते भैषज्यराज्ञ प्रतिवेदयामि ते । बह्वो ङि मया भैषज्यराज्ञ धर्मपर्याया भाषिता भाषामि⁽⁷⁾ भाषिष्ये⁽⁸⁾ च ! सर्वेषां च तेषां भैषज्यराज्ञ धर्मपर्यायाणामयमेव धर्मपर्यायः सर्वलोकविप्रात्यनीकः⁽⁹⁾ सर्वलोक⁽¹⁰⁾अद्धानीयः । तथागतस्याप्येतद्भैषज्यराज्ञ आध्यात्मिक⁽¹¹⁾धर्मरहस्यं तथागतबलसंरक्षित⁽¹²⁾मप्रतिभिन्नपूर्वमनाचक्षितपूर्वमनाख्यातमिदं स्थानम् । बहुजनप्रतिक्षितो ऽयं भैषज्यराज्ञ धर्मपर्यायस्तिष्ठतो ऽपि तथागतस्य कः
- 10 पुनर्वादः परिनिर्वृतस्य ॥

अपि तु खलु पुनर्भैषज्यराज्ञ तथागतचीवरङ्गनास्ते कुलपुत्रा⁽¹⁴⁾ वा कुलडुहितरो

1) श A. B. सः Ca. O. शो Cb. शा K. W.

2) वर्ष Cb.

3) करेत Cb. पस्थान करेत कश्चित् O.

4) कर्तव्य वस्थान सद्धर्मधारके O.

5) श्रुणोदेकापि A. श्रुते एके पि B. श्रुणो एक पि Ca. K. श्रुणो एक पि Cb. श्रुणोदेकापि W. आवये एकश O.

6) क्वामिति A. W. क्वत इति B. Ca. Cb. K. Probably to r. महत्तः ॥

7) भाषे B. K., more consistent.

8) भाषिष्यामि Ca. Cb., more original. भाषिष्यामि O.

9) नीकभूतः A. W. नी B. नीयः Ca. Cb. O. नीकः K.

10) कश्च A. B. Ca. W. काश्च Cb. K. O.

11) राज्ञ अध्यात्मिक B. Ca. Cb. (r. आ° = O). राज्ञ अध्यात्मिकं K.

12) लं A. Cb. W.

13) त्ति left out in B. Cb. O.

14) Left out in B. K. O.

(1) वेदितव्याः । अन्व⁽⁹⁾लोकधातु⁽⁸⁾स्थितेश्च तथागतैरवलोकिताद्याधिष्ठिताश्च । प्रत्यात्मिकं च तेषां अद्वाबलं भविष्यति कुशलमूलबलं च प्रणिधानबलं च । तथागतविकारैकस्था-
ननिवासिनश्च ते भैषज्यराज कुलपुत्रा वा कुलडुहितरो वा भविष्यन्ति । तथागतपाणिप-
रिमाजितमूर्धानश्च ते⁽⁶⁾ भविष्यन्ति । य इमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य अद्दधि-
ष्यन्ति⁽¹⁰⁾ वावपिष्यन्ति लिखिष्यन्ति सत्कारिष्यन्ति गुरुकरिष्यन्ति परेषां च संभावयि-
ष्यन्ति⁽¹³⁾ ॥

यस्मिन्खलु⁽¹³⁾ पुनर्भैषज्यराज पृथिवीप्रदेशे ज्यं धर्मपर्यायो भाष्येत वा देश्येत वा लिख्येत वा लिखितो वा पुस्तकगतः⁽¹⁴⁾ स्वाध्यायेत वा संगयेत वा तस्मिन्भैषज्यराज पृथिवीप्रदेशे तथागतचैत्यं कारयितव्यं मरुत्तं रत्नमयमुच्चं प्रगृह्यते न च तस्मिन्नवश्यं तथागतशरीराणि प्रतिष्ठापयितव्यानि । तत्कस्य कृतोः । एकधनमेव तस्मिंस्तथागत- 10
शरीरमुपनिमित्तं भवति⁽¹⁵⁾ । यस्मिन्पृथिवीप्रदेशे ज्यं धर्मपर्यायो भाष्येत वा देश्येत वा पठ्येत¹⁶

1) रश्च B. K.

2) अन्यत्र A. K. W.

3) धातो A. W.

4) Left out in B. Cb.

5) एक left out in Cb.

6) नि in A. Cb. only.

7) णिना W.

8) मूर्धा च A. मूर्धानश्च B. मूर्धा च Ca. मूर्धानश्च Cb. K. O. मूर्धाश्च W.

9) K. adds सत्वा.

10) अद्दधास्यति A. B. K. W. अद्दधास्यन्ति O.

11) A. B. K. W. add विस्तरेण.

12) संप्रकाशयिष्यन्ति K. आविष्यन्ति O.

13) यस्मिंश्च खलु Cb.

14) Left out in Ca. Cb.

15) भविष्यति A. B. Cb. W.

16) वाच्येत वा स्वाध्यायेत वा leaving out पठ्येत वा in K. This reading agrees better with the preceding.

वा संगयेत वा लिख्येत वा लिखितो वा पुस्तकगतस्तिष्ठेत्तस्मिंश्च स्तूपे⁽¹⁾ मत्कारो
 गुरुकारो⁽²⁾ मानना पूजना⁽³⁾ कर्णीया सर्वपुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छ्रद्ध-
 जपताकविज्ञपत्तोभिः सर्वगीतवाच्यनृत्यतूर्यताडावचरसंगीतसंप्रवादितैः पूजा कर्णीया ।
 ये च खलु पुनर्भेषज्यराज सन्नास्तं तथागतचैत्यं लभेरन्वन्दनाय⁽⁴⁾ पूजनाय⁽⁵⁾ दर्शनाय⁽⁶⁾ वा सर्वे
 5 ते भेषज्यराजाभ्यासस्त्रीभूता वेदितव्या अनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेः⁽⁷⁾ । तत्कस्य हेतोः ।
 बहवो भेषज्यराज गृहस्थाः प्रव्रजिताश्च बोधिसत्त्वचर्यां चरन्ति न च पुनरिमं धर्मपर्यायं
 लभन्ते दर्शनाय वा श्रवणाय वा लिखिनाय वा पूजनाय वा । न तावन्ते भेषज्यराज बोधि-
 सत्त्वचर्यायां कुशला भवन्ति पावत्रेण धर्मपर्यायं श्रूयन्ति । ये⁽⁸⁾ त्विमं धर्मपर्यायं श्रूयन्ति
 श्रुत्वा चाधिमुच्यन्त्यवतरन्ति विज्ञानन्ति परिगृह्णन्ति तस्मिन्समये त आसन्नस्थापिनो
 10 भविष्यन्त्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधावभ्याशीभूताः ॥

-
- 1) स्तूपस्यैव A. W.
 2) Left out in Cb. W.
 3) अर्चना left out in Ca. Cb.
 4) B. adds घाण्टी.
 5) त्य K.
 6) रैः B.
 7) संगीति left out in Ca. O.
 8) ये in A. B. W. पूजनायै left out in Ca. Cb. वाचनाय is added after दर्श-
 नाय in Cb. दर्शनाय वन्दनाय O.
 9) °सत्त्वे वे° O.
 10) यां Cb. O.
 11) धी Ca.
 12) K. adds पर्युपासनाय.
 13) यदा A. K. W. यदाहो पुनः O.
 14) B. K. W. add बुध्यन्ते before अवतरन्ति. O. adds पत्नीयन्ति बुध्यन्ति before
 विज्ञानन्ति.

तद्यथापि नाम भैषज्यराज कश्चिदेव पुरुषो भवेदुदकार्थ्युदकगवेषी । स उदकार्थ-
मुज्जङ्गले पृथिवीप्रदेशे ⁽¹⁾ उदपानं खानयेत् । स यावत्पश्येच्छुष्कं पाण्डरं ⁽²⁾ पांसुं निर्वाक्यमानं
तावज्जानीयात् ⁽³⁾ । द्वारं ⁽⁴⁾ इतस्तावदुदकमिति । अथ परेण समयेन स पुरुष आर्द्रपांसुमु-
दकसंमिश्रं कर्दमपङ्कभूतमुदकबिन्दुभिः स्रवद्भिर्निर्वाक्यमानं पश्येतांश्च पुरुषानुदपानखा-
नकान्कर्दमपङ्कदिग्घातान् ⁽⁵⁾ । अथ खलु पुनर्भैषज्यराज स पुरुषस्तत्पूर्वनिमित्तं दृष्ट्वा नि- 5
ष्काङ्गे भवेन्निर्विचिकित्स आसन्नमिदं खलूदकमिति । एवमेव भैषज्यराज द्वारे ते बो-
धिसन्ना म्कासन्ना ⁽⁶⁾ भवत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ यावन्नेमं धर्मपर्यायं श्रूयवन्ति नोद्गच्छति
नावतरन्ति नावगाक्ते न चित्तयन्ति । यदा खलु पुनर्भैषज्यराज बोधिसन्ना म्कासन्ना इमं
धर्मपर्यायं श्रूयवत्युद्गच्छति धारयन्ति ⁽⁶⁾ वाचयन्त्यवतरन्ति स्वाध्यायन्ति चित्तयन्ति भावयन्ति
तदा ते ऽभ्याशीभूता भविष्यत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ⁽⁷⁾ । सन्नानामितो भैषज्यराज ⁽⁸⁾ धर्म 10
पर्यायादनुत्तरा सम्यक्संबोधिराज्ञायते । तत्कस्य क्तोः । परमसन्धभाषितविवरणो कृत्यं
धर्मपर्यायस्तथागतैर्हृदिः सम्यक्संबुद्धैर्धर्मनिगूढस्थानमाख्याते ⁽¹¹⁾ बोधिसन्नानां म्कासन्ना-
नां परिनिष्पत्तिकेतोः । यः कश्चिद्भैषज्यराज बोधिसन्नो ऽस्य धर्मपर्यायस्योन्नमेत्संज्ञमेत्सं-
ज्ञासमापद्येन्नवयानसंप्रस्थितः स भैषज्यराज बोधिसन्नो म्कासन्नो वेदितव्यः । सचेत्पुनः

1) तडु° Cb.

2) पांसु B.

3) Sic O. दृष्ट्वा च पुनस्तस्यैवं भवेत् the rest.

4) द्वारं O.

5) दिग्घातं A. K. W. दिग्घान् B. Ca. Cb.

6) Left out in Ca. Cb.

7) °या °धेः O. better.

8) Left out in K.

9) रूपज्ञा Ca. रायज्ञा O.

10) Sic O. परमसंभाषितं K. परमत्वा and परमत्वे the rest.

11) ते K. निष्कुट for निगूढ O.

12) परिपादन O.

13) स्ये A. K. W.

आवकयानोयो⁽¹⁾ ऽस्य धर्मपर्यायस्योन्नतेत्संत्रसेत्संत्रासमापद्येदधिमानिकः स भैषड्यराज
आवकयानिकः पुङ्गलो वेदितव्यः ॥

यः कश्चिद्वैषड्यराज बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य पश्चिमे काले
पश्चिमे समय इमं धर्मपर्यायं चतसृणां पर्षदां संप्रकाशयेत्तेन भैषड्यराज बोधिसत्त्वेन मक़ा-
5 सत्त्वेन तथागततल्पनं प्रविश्य तथागतचोवरं प्रावृत्त्यं⁽²⁾ तथागतस्यासने निषद्यायं धर्मपर्या-
यश्चतसृणां पर्षदां संप्रकाशयितव्यः । कतमच्च⁽⁸⁾ भैषड्यराज तथागततल्पनम् । सर्वसत्त्वमैत्रो-
विकारः⁽⁴⁾ खलु पुनर्भैषड्यराज तथागततल्पनं । तत्र तेन कुलपुत्रेण प्रवेष्टव्यम् । कतमच्च⁽⁵⁾
भैषड्यराज तथागतचोवरम् । मक़ातात्सिसौरत्यं⁽⁷⁾ खलु पुनर्भैषड्यराज तथागतचोवरं । तत्तेन
कुलपुत्रेण वा कुलडुक्किन्ना वा प्रावरितव्यम् । कतमच्च⁽⁸⁾ भैषड्यराज तथागतस्य धर्मास-
10 नम् । सर्वधर्मभून्यताप्रवेशः खलु पुनर्भैषड्यराज तथागतस्य धर्मासनं । तत्र तेन कुलपुत्रेण
निषत्तव्यं निषद्यं⁽⁹⁾ चायं धर्मपर्यायश्चतसृणां पर्षदां संप्रकाशयितव्यः । अनवली⁽¹⁰⁾ नचित्तेन
बोधिसत्त्वेन⁽¹¹⁾ पुस्ताद्वोधि⁽¹²⁾सत्त्वगणस्य बोधि⁽¹³⁾सत्त्वयानसंप्रस्थितानां चतसृणां पर्षदां संप्रका-

-
- 1) यानिक इति O.
 - 2) प्रावरित्वा Cb. O.; more original.
 - 3) श्य in all MSS. barring that O. has मे च; the more original reading.
 - 4) मैत्राविकारिता O.
 - 5) श्य A. B. K. W. च्च Ca. Cb. च्च O.
 - 6) A. K. W. put चोवर after धासन.
 - 7) All भ्यं. Cp. Pāli *soracca*.
 - 8) श्य A. B. K. W. च्च Ca. Cb. च्च O.
 - 9) निसीत्तव्यं निषोदित्वा A. W. निषत्तव्यं निषद्य B. निषत्तव्यः निषोदि-
त्वा Ca. निसीदितव्यम् । निसीदित्वा K. निषोदितव्यं निषोदित्वा O.
 - 10) नेन B. O.
 - 11) Cb. adds मक़ासत्त्वेन.
 - 12) गणस्य बोधिसत्त्व left out in A. W.
 - 13) B. adds भिन्न.

शयितव्यः । अन्यलोकधातुस्थितश्चाहं भैषज्यराज तस्य कुलपुत्रस्य निर्मितैः पर्षदः
समावर्तयिष्यामि । निर्मितांश्च भिन्नुभिन्नुण्युपासकोपासिकाः संप्रेषयिष्यामि⁽¹⁾ धर्मश्रवणाय ।
ते तस्य धर्मभाषाकस्य भाषितं न प्रतिबाधिष्यन्ति न प्रतिनेप्स्यन्ति । सचेत्खलु पुनररण्य-
गतो भविष्यति तत्राप्यहमस्य⁽²⁾ बह्वेदेवनागपत्नगन्धर्वासुरगहृडकिंनरमहोरगान्संप्रेष-
यिष्यामि धर्मश्रवणाय । अन्यलोकधातुस्थितश्चाहं भैषज्यराज तस्य कुलपुत्रस्य⁽⁴⁾ मुखमुप- 5
दर्शयिष्यामि । यानि चास्यास्माद्धर्मपर्यायात्पदव्यञ्जनानि परिभ्रष्टानि भविष्यन्ति तानि
तस्य स्वाध्यायतः⁽⁵⁾ प्रत्युच्चारयिष्यामि⁽⁶⁾ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा श्रभाषत ॥

लीयनां सर्व वर्जित्वा शृणुयात्सूत्रमोदशम् ।

दुर्लभो वै श्रवोः स्य⁽⁷⁾ अधिमुक्ती पि दुर्लभा ॥ १६ ॥

10

उदकार्थो यथा कश्चित्खानयेत्कूप जङ्गले ।

श्रुष्कं च पांसु पश्येत खान्यमाने पुनः पुनः ॥ १७ ॥

सो दृष्ट्वा चिन्तयेत्तत्र द्वारे वारि इतो भवेत् ।

इदं निमित्तं द्वारे स्यात् श्रुष्कपांसुरितोच्छ्रुतः ॥ १८ ॥

तदा तु शार्ङ्गं पश्येत पांसुं स्निग्धं पुनः पुनः ।

15

निष्ठा तस्य भवेत्तत्र नाम्नि द्वारे ब्रह्मं इह ॥ १९ ॥

1) K. adds पर्षदां O. परिषदः wanting in the others; from धर्मं till संप्रेषयिष्या-
मि left out in Cb.

2) All but O. वादि.

3) बह्वे K.

4) K. adds सं. In O. मुखदर्शनं करिष्यामि.

5) तस्य वास्य (?) घटत्तस्य व्यापमत्तस्य स्वाध्यायं करत्तस्य (r. करोत्तस्य) O.

6) इति added in all but B., O. Added in O. अनुप्रबुद्धा चास्येर्धर्मपर्याय-
मनुप्रदास्यामि.

7) श्लेष Cb.

एवमेव तु ते द्वारे बुद्धज्ञानस्य तादशाः ।
 अग्रपवत्त इदं सूत्रमभावित्वा पुनः पुनः ॥ २० ॥
 यदा तु गम्भीरमिदं भावकाणां विनिश्चयम् ।
 सूत्रराजं श्रुण्विष्यन्ति चित्तपिष्यन्ति वासकृत् ॥ २१ ॥
 ते भोक्तिं संनिकृष्टा वै बुद्धज्ञानस्य पपिउताः ।
 पथैव चार्द्रं⁽¹⁾ पांसुस्मिन्⁽²⁾ घ्रासन्नं जलमुच्यते ॥ २२ ॥
 जिनस्य लेनं⁽³⁾ प्रविशित्वा⁽⁴⁾ प्रावरित्वा⁽⁵⁾ मि चीवरम् ।
 ममासने निषीदित्वा अभीतो भाषि पपिउतः⁽⁶⁾ ॥ २३ ॥
 मैत्रोबलं⁽⁷⁾ च लपनं तात्तिसौरत्य चीवरम् ।
 शून्यता चासनं मन्मथमत्र स्थित्वा क्विं⁽⁸⁾ देशयेत् ॥ २४ ॥
 लोष्टं दृपडं वाथ शक्तो⁽⁹⁾ घ्राक्रोशतर्जनाथ वा ।
 भाषत्तस्य भवेत्तत्र स्मरतो मम ता सक्तेत्⁽¹⁰⁾ ॥ २५ ॥
 लेत्रकोटोसकृत्षु घ्रात्मभावो दृढो मम ।
 देशेमि धर्मं सन्नानां कल्पकोटीरचित्तियाः ॥ २६ ॥

10

1) आद्रो K.

2) स्वेक् A. B. Cb. K. W. स्वेव Ca. सुस्मिन्नासने वारिमुच्यते O.

3) All but O. लपनं.

4) प्राचं A. प्रविशित्वा B. Cb. W. प्राविस्य Ca. प्रविशित्वा K. O.

5) मि A. B. K. W. Cb. O. न Ca.

6) सूत्रमेतत् A. अंतमं B. सूत्रिमं Ca. Cb. K. अत्रिमं W. पपिउतः O.

7) Ca. K. W. add मे मैत्रोबलं मम लीनं (r. लेनं) O.

8) च B. K.

9) All but O. शक्तित्वा. Quite differently in O. ये लेपडुद्रपडशस्त्रेभि.

10) भवेत् A. तमेत् B. सक्तेत् Ca. Cb. K. O. समेत् W. ता our conjecture for तं in O., तां in the other MSS.

घट्टं पि तस्य वीरस्य यो मरुं⁽¹⁾ परिनिर्वृते ।

इदं मूत्रं प्रकाशेषा प्रेषेष्ये बद्धनिर्मितान्⁽²⁾ ॥ २७ ॥

भित्तवो भित्तणीया च⁽³⁾ उपासका उपासिकाः ।

तस्य पूजां करिष्यन्ति पर्वदश समा अपि ॥ २८ ॥

लोष्टं दण्डास्तथाक्रोशांस्तर्जनां परिभाषणाम् ।

ये चापि तस्य दास्यन्ति धारिष्यन्ति⁽⁵⁾ स्थ निर्मिताः ॥ १६ ॥

यदापि चैको विकृत्स्वाध्यायतो भविष्यति ।

नरैर्विरहिते देशे ऋष्टव्यां पर्वतेषु वा ॥ ३० ॥

ततो ऽस्य ऋट्टं दर्शिष्ये⁽⁷⁾ घात्मभाव प्रभास्वरम् ।

स्थलितं चास्य स्वाध्यायमुच्चारिष्ये पुनः पुनः ॥ ३१ ॥

तर्हि च मे⁽⁸⁾ विकृत्तो एकस्य वनचारिणः ।

देवान्यन्तांश्च प्रेषिष्ये सकायांस्तस्य नैकशः ॥ ३२ ॥

एतादशास्तस्य गुणा भवन्ति चतुर्णां पर्षाणां⁽⁹⁾ प्रकाशकस्य⁽¹⁰⁾ ।

एको विहारी वनकन्दरेषु⁽¹¹⁾ स्वाध्याय कुर्वन्तु ममा क्व पश्येत् ॥ ३३ ॥

1) मरुम् K. मम O.

2) इदं प्रकाशेष्या प्रेषेष्ये प्रेष्यं बद्धनिर्मितं K.

3) Rather यो च, Prakr. = Skr. एयश्च. In O. गणाकाशैव.

4) लोडुदण्डेणा म्ना O.

5) धारयन्ति च A. W. धारिष्यन्ति च B. Ca. Cb. K. धारिष्यन्ते स्य O.

6) निष्पुरुषशब्द गत्वान ऋष्टवो O.

7) Sic O.; तस्याकृट्टं दर्शिष्ये the rest, against the metre.

8) च विकृत्तस्य O. च सो विकृत्तो the rest; सो points to मे, Skr. अस्य The r. of O. seems preferable.

9) चतुर्णां पर्षदां A. W. चतस्रं पर्ष B. चतसृणां पर्षणा Ca. चतसृणां पर्षणो Cb. चतस्रं पर्षणा K. चतुर्णां परिषाणा O.

10) Conjectural; MSS. प्रकाशतो ऽस्य and प्रकाशयन्तः

11) वरं स एको A. चरं स एको W. एको क्व विस्तरे B एको विहारे Ca. Cb. एको क्व विहारेन K. एको विहारे O.

प्रतिभानं⁽¹⁾ तस्य भवती घसङ्गं निरुक्ति⁽²⁾धर्माण बहू प्रजानति ।

तोषेति सो प्राणिसरूपकोट्यः यथापि बुद्धे⁽³⁾न अधिष्ठितत्वात् ॥ ३४ ॥

ये चापि तस्याश्रित भोति सत्त्वास्ते बोधिसत्त्वा लघु भोति सर्वे ।

तत्संगतिं चापि निषेवमाणाः पश्यन्ति बुद्धान्यथ गङ्गवाल्मिकाः ॥ ३५ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये धर्मभाष्यपरिवर्तो नाम दशमः ॥

1) नु A. Ca. Cb. न W. O. ण B. K.

2) विभक्ति O.

3) बुद्धेभिरु O. All but O. स्तथापि.

XI.

अथ खलु भगवतः पुरस्तात्ततः पृथिवीप्रदेशात्पर्वन्मध्यात्सप्तरत्नमयः⁽²⁾ स्तूपो ऽभ्यु-
 द्गतः पञ्चयोजनशतान्युच्चैस्त्वेन⁽³⁾ तदनुवृषेण च परिणाकेन । अभ्युद्गम्य वैकायसप्तरीते
 समवातिष्ठ⁽⁵⁾ चित्रो दर्शनीयः वसुभिः पुष्पप्रकृ⁽⁶⁾णीयवेदिकामरुक्षैः स्वभ्यलंकृतो बकुनोर-
 णामरुक्षैः⁽⁸⁾ प्रतिमण्डितः पताकावैजयन्तीमरुक्षैः⁽¹⁰⁾भिः प्रलम्बितो रत्नदाममरुक्षैः⁽¹¹⁾भिः प्रल-
 म्बितः पट्टपाट्टामरुक्षप्रलम्बितस्तमालपत्रवन्दनगन्धं प्रपुञ्जमानस्तेन च गन्धेन सर्वाव- 5
 तीये¹² लोकाधातुः संमूर्च्छिताभूत्⁽¹³⁾ । कृत्वा⁽¹⁴⁾ यलो घास्य यावच्चानुर्मकारात्कार्यापत्रोदेवभवानानि
 समुच्छ्रिताभूत्सप्तरत्नमयी । तद्यथा सुवर्णस्य त्र्यस्य वैडूर्यस्य⁽¹⁶⁾ मुसारागल्वस्वराश्रमर्गस्य

- 1) Better in O. परिपन्माण्डनमद्ये.
- 2) ये A. य B. W. यः Cb K. In O. स्तूप throughout of neuter g.
- 3) स्तेन K.
- 4) B. K. adds सिंहासन.
- 5) स्थामात् O.
- 6) य left out in B. K. W. O.
भ्य left out in K. O.
- 8) स्र Cb. O.
- 9) का K. क the rest.
- 10) मालङ्कृतो (for भिः प्रलंबितो) K. गतमरुक्षैभिरलंकृतं रत्न O.
- 11) भि K. रत्न^o till तः left out in Cb. दामशानमरुक्षैभिरवती (r. स) क्लेभिः O.
- 12) सर्वावत्तो O.
- 18) तगन्धेन स्फुटो बभूव O
- 14) च्कत्र A. B. K. कत्र Cb.
- 15) तो भूत् A. B. K. W. तानि । Cb. अनुप्राप्ता O.
- 16) A. W. add स्फटिकस्य.

लोकितमुक्तेः कर्कतनस्य⁽¹⁾ । तस्मिंश्च स्तूपे त्रायस्त्रिंशत्कापिका देवपुत्रा दिव्यैर्मान्दारवम-
 कामान्दारवैः पुष्पैस्तं⁽²⁾ रत्नस्तूपमवकिरत्यध्यवकिरत्यभिप्रकिरत्ति⁽⁴⁾ । तस्माच्च रत्नस्तूपादे-
 वंत्त्रयः शब्दो निश्चरति स्म । साधु साधु भगवञ्चाक्यमुने । सुभाषितस्ते ज्यं सद्धर्मपुण्डरी-
 को धर्मपर्यायः । एवमेतद्भगवन्नेवमेतत्सुगत ॥

- 5 अथ खलु ताश्चतस्रः पर्षदस्तं मकारं रत्नस्तूपं दृष्ट्वा वैक्यापसमत्तरीने स्थितं संज्ञा-
 तर्हर्षाः प्रीतिप्रामोद्यप्रसादप्राप्ताः । तस्यां वेलायामुत्थायामनेभ्यो ऽञ्जलिं प्रगृह्णावस्थि-
 ताः । अथ खलु तस्यां वेलायां म्हाप्रतिभानो नाम⁽⁷⁾ बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वः सदेवमानुषामुरं
 लोके कौतूहलप्राप्तं विदित्वा भगवत्तमेतदवोचत् । को भगवन्हेतुः कः प्रत्ययो ऽस्येवंत्र-
 पस्य म्हारत्नस्तूपस्य लोके प्राडुर्भावाय । को वा⁽⁸⁾ भगवन्नस्मान्मकारत्नस्तूपादेवंत्त्रपं शब्दं
 10 निश्चरयति । एवमुक्ते भगवान्महाप्रतिभानं बोधिसत्त्वं म्हासत्त्वमेतदवोचत् । अस्मिन्म-
 हाप्रतिभान म्हारत्नस्तूपे तथागतस्यात्मभावस्तिष्ठत्येकधनस्तस्यैष स्तूपः । स एष
 शब्दं निश्चरयति । अस्ति म्हाप्रतिभानाधस्तायां दिश्यसंख्येयानि लोकधातुकोटोनयुत-
 गतमकृन्नाणयतिक्रम्य रत्नविश्रुद्धा नाम लोकधातुः । तस्यां प्रभूतरत्नो नाम तथागतो
 ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽभूत् । तस्यैतद्भगवतः पूर्वप्रणिधानमभूत् । अहं खलु⁽¹⁰⁾ पूर्वं⁽¹¹⁾ बोधिसत्त्व-

1) A: W. add पद्मरागस्य; B. K. add सप्तमस्य.

2) त्रयस्त्रिंशा दे 0.

3) रत्नमयं W.

4) अभिप्रकिरत्ति left out in K. In O. follows a long description of other acts of worship to the Stūpa.

5) प्रीतिप्रसादप्रतिलब्धाः प्रामोद्यप्राप्ताः B. K. W. प्रीतिस्फुटाः प्रामोद्यताता 0.

6) लो B. Cb. K. लि W.

7) नाम left out in B. Cb. K.

8) वायं W.

9) तत्र विश्रुद्धरत्नायां लोकधातौ 0.

10) पुनः added in A. W.

11) Sic O.; पूर्व, r. पूर्व the rest.

चर्षी चरमाणो न तावन्निर्घातो⁽¹⁾ ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ यावन्मयायं सद्धर्मपुण्डरीको
 धर्मपर्यायो बोधिसत्त्वाववादे न श्रुतो ऽभूत् । यदा तु मयायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः
 श्रुनस्तदा⁽²⁾ पश्चादहं परिनिर्घयो ऽभूवगनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । तेन खलु पुनर्महाप्र-
 तिभान भगवता प्रभूतरत्नेन तथागतैनार्कता सम्यक्संबुद्धेन परिनिर्वाणकालसमये सदे-
 वकस्य लोकस्य समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रदायाः पुरस्तादेवमा- 5
 रोचितम् । मम खलु भित्तवः परिनिर्वृतस्यास्य⁽³⁾ तथागतात्मभावविप्रकृत्यैको महारत्न-
 स्तूपः कर्तव्यः । शेषाः पुनः स्तूपा ममोद्दिश्य कर्तव्याः । तस्य खलु पुनर्महाप्रतिभान
 भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्यैतदधिष्ठानमभूत् । अयं मम स्तूपो
 दशमु दितु सर्वलोकधातुषु येषु बुद्धतेत्रेष्वयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः संप्रकाशयेत तेषु
 तेष्वयं ममात्मभावविप्रकृत्यैः समभ्युद्भवेत् । तैस्तैर्बुद्धैर्भगवाद्भिस्मिन्सद्धर्मपुण्डरीके 10
 धर्मपर्याये भाष्यमाणो पर्यन्मण्डलस्योपरिवैक्यै⁽⁵⁾ तिष्ठेत् । तेषां च बुद्धानां भगवतामिमं
 सद्धर्मपुण्डरीके⁽⁶⁾ धर्मपर्यायं भाषणाणानामयं ममात्मभावविप्रकृत्यैः साधुकारं दद्यात् ।
 तदयं मह्यप्रतिभान तस्य भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य शरी-
 रस्तूपो ऽस्यां सद्धर्मां लोकधातावस्मिन्सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये मया भाष्यमाणो ऽस्मा-
 त्पर्यन्मण्डलमध्याद्भ्युद्भयोपर्यन्तरीते वैक्यै⁽⁷⁾ स्थित्वा साधुकारं ददाति स्म ॥ 15

1) त्परिनिर्घयो O.

2) ततः O.

3) अस्य left out in K. इमस्य O.

4) तस्यात्म K. O.

5) सं A. Cb. W. स्ये B. स K. से त्तीते O. Cp. Pāli *vehāyasa*, *thito*.

6) A. adds नाम.

7) All से.

8) स्म left out in Cb. K. O.

अथ खलु महाप्रतिभानो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवत्तमेतद्वोचत् । पश्यामि⁽¹⁾ वयं
 भगवन्नेतं⁽²⁾ तथागतविग्रहं भगवतो ऽनुभावेन । एवमुक्ते भगवान्महाप्रतिभानं बोधिसत्त्वं
 महासत्त्वमेतद्वोचत् । तस्य खलु पुनर्महाप्रतिभान भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्कतः
 सम्यक्संबुद्धस्य प्रणिधानं गुरुकमभूत्⁽³⁾ । एतदस्य प्रणिधानम् । यदा खल्वन्येषु बुद्धनेत्रेषु
 6 बुद्धा भगवत्त इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं भाषेयुस्तदायं ममात्मभावविग्रहस्तूपो ऽस्य
 सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य श्रवणाय⁽⁴⁾ गच्छेत्तथागतानामतिक्रमं⁽⁵⁾ । यदा पुनस्ते बुद्धा
 भगवतो ममात्मभावविग्रहमुद्गाढ्यं दर्शयितुकामा भवेयुश्चतसृणां पर्षदाम् अथ तैस्तथागत-
 तैर्दशसु दिक्खन्धोन्धेषु बुद्धनेत्रेषु य आत्मभावनिर्मितास्तथागतविग्रहा अन्धोन्धनामधे-
 यास्तेषु तेषु बुद्धनेत्रेषु सत्त्वानां धर्मं देशयन्ति तान्संघान्संनिपात्य तैरात्मभावनिर्मितैस्त-
 10 थागतविग्रहैः सार्धं पश्चादयं ममात्मभावविग्रहस्तूपः समुद्गाढ्योपदर्शयितव्यश्चतसृणां
 पर्षदाम् । तन्मयापि महाप्रतिभान बह्वस्तथागतविग्रहा निर्मिता ये दशसु दिक्खन्धो-
 न्धेषु बुद्धनेत्रेषु लोकधातुसकृमेषु सत्त्वानां धर्मं देशयन्ति ते सर्वे खल्विद्वानपितव्या⁽¹¹⁾
 भविष्यन्ति⁽¹²⁾ ॥

1) Conjectural for मो; in O. ऋष्टुकामा.

2) इमं O.; एवं the rest.

3) गुरुकं प्रणिधानं कृतं बभूव O.

4) Sic O.; दे the rest.

5) षेयुस्त B. K.

6) श्रवणाय O.

7) के K.

8) अथ in Cb. In O. the singular throughout.

9) सत्त्वान् K.

10) उप left out in A. W.

11) द्वागताः A. W.

12) All but O. add इति.

अथ खलु मन्त्रप्रतिभानो बोधिसत्त्वो मन्त्रासत्त्वो भगवत्तमेतद्वोचत् । तानपि ताव-
द्गवंस्तत्रागतात्तन्भावांस्तथागतनिर्मितान्सर्वांस्वन्दामहे⁽¹⁾ ॥⁽²⁾

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामूर्णाकोशाद्गच्छे प्रामुञ्चत्⁽³⁾ । यया रश्म्या समनत्त-
रप्रमुक्तया पूर्वस्यां दिशि पञ्चाशत्सु गङ्गानदोवालुकासमेषु⁽⁴⁾ लोकाधातुकोटोनयुतशतसक-
त्रेषु⁽⁵⁾ ये बुद्धा भगवतो विक्रान्ति स्म ते सर्वे संदृश्यन्ते स्म । तानि च बुद्धतेत्राणि स्फ- 5
टिक्रमयानि संदृश्यन्ते स्म रत्नवृत्तेश्च चित्राणि संदृश्यन्ते स्म द्रष्टव्यपट्टमसमलंकृतानि
बहुबोधिसत्त्वशतसकृन्परिपूर्णानि वितानविततानि सप्तरत्नकेमज्ञालप्रतिच्छन्नानि । तेषु
तेषु⁽⁶⁾ बुद्धा भगवतो मधुरेण वल्गुना स्वरेण सत्त्वानां धर्मं देशयमानाः संदृश्यन्ते स्म । बो-
धिसत्त्वशतसकृन्नेश्च परिपूर्णानि तानि बुद्धतेत्राणि संदृश्यन्ते स्म । एवं पूर्वदक्षिणस्यां
दिशि । एवं दक्षिणस्यां⁽⁷⁾ दिशि । एवं दक्षिणपश्चिमायां दिशि । एवं पश्चिमायां⁽⁸⁾ दिशि । एवं 10
पश्चिमोत्तरायां⁽⁹⁾ दिशि । एवमुत्तरायां⁽⁹⁾ दिशि । एवमुत्तरपूर्वस्यां⁽¹⁰⁾ दिशि । एवमधस्तायां⁽¹¹⁾ दि-
शि । एवमूर्धायां दिशि । एवं समत्तादशमु दिक्ष्वेकैकस्यां दिशि बहूनि गङ्गानदोवालु-

1) इत्याम सर्वांस्वन्देम O.

2) Conjectural for महे.

3) प्रमुचोच K. प्रमुञ्चयामास O.

4) कासमेषु A. Ca. Cb. W. O. कोपमेषु B. K.

5) ये left out in K.

6) च B. K. W.

7) दक्षिणायां A. W.

8) पश्चिमस्यां A.

9) रस्यां B. K.

10) पूर्वायां A. W. O.

11) क्शिमायां O.

कोपमानि⁽¹⁾ बुद्धतेत्रकोटीनपुतशतसकृन्नाणि⁽²⁾ बद्धेषु गङ्गानदीवाल्कोपमेषु⁽⁴⁾ लोकधातुको-
टीनपुतशतसकृन्नेषु⁽³⁾ ये बुद्धा भगवत्तस्तिष्ठन्ति ते सर्वे संदृश्यन्ते स्म ॥

अथ खलु ते दशसु दिक्षु तथागता घर्कृतः सम्यक्संबुद्धाः स्वान्स्वान्बोधिसत्त्वग-
णानामन्नपन्ति स्म । गन्तव्यं खलु पुनः कुलपुत्रा भविष्यत्यस्माभिः सकां लोकधातुं भग-
वतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्कृतः सम्यक्संबुद्धस्यात्तिकं प्रभूत्रत्त्वस्य तथागतस्यार्कृतः
सम्यक्संबुद्धस्य शरीरस्तूपवन्दनाय⁽⁵⁾ । अथ खलु ते बुद्धा भगवत्तः स्वैः स्वीरूपस्थायिकैः
सार्धमात्मद्वितीया⁽⁶⁾ आत्मतृतीया⁽⁶⁾ इमां सकां लोकधातुमागच्छन्ति स्म । इति हि तस्मिन्स-
मये इयं सर्वावती लोकधातू रत्नवृत्तप्रतिमण्डिताभूद्द्वैदूर्यमयी सत्परत्नकेमन्नालसंक्रमा
महार्त्नगन्धधूपनधूपिता मान्दारवमहामान्दारवपुष्पसंस्तोषा⁽⁶⁾ त्रिङ्गुणीजालालंकृता
10 सुवर्णसूत्राष्टापदविनद्धापगतयामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधान्यपगतकालपर्वतापगतमु-
र्चिलिन्दमहामुर्चिलिन्दपर्वतापगतचक्रवाउमकाचक्रवाउपर्वतापगतसुमेरुपर्वतापगततद-
न्यमहापर्वतापगतमहासमुद्रापगतनदीमहानदीपरिसंस्थिताभूदपगतदेवमनुष्यासुरकाया-
पगतनिरयतिर्यग्योनियमलोका । इति हि तस्मिन्समये ये ऽस्यां सकायां लोकधातौ
षड्गत्युपपन्नाः सन्नास्ते सर्वे ऽन्येषु लोकधातुषूपनिक्षिप्त्वा अभूवन्स्थापयित्वा ये तस्यां

1) कासमा A. W.

2) क्षेत्राणि K.

3) निपुत K. नयुत O., and left out in the other MSS.

4) वालिकस O.

5) Sic O., ये दर्शनाय वन्दनायै the others.

6) या A. B. K. W. O. ये Cb.

7) धूपेणा A. W.

8) संकीर्णा A.

9) Sic O.; the other MSS. have दमिनद्धा; elsewhere दनिबद्ध.

10) B. Cb. put here सुमेरुपर्वता; K. reads मेरुपर्वत. Wholly different in O.

11) परिसंस्थापयत्य Cb. °स्थितो भूद B. °स्थिताभूद A. K. W. °स्थापया-
मास O. Cf. p. 246 below.

पर्षदि सैनिपतिता अभूवन् । अथ खलु ते बुद्धा भगवत्त उपस्थापकद्वितीया उपस्थापक-
 तृतीया इमां सहां लोकधातुमागच्छन्ति स्म । आगतागताश्च ते तथागता रत्नवृत्तमूले
 सिंहासनमुपनिश्चित्य विक्रन्ति स्म । एकैकश्च रत्नवृत्तः पञ्चषोडशशतान्युच्चैस्त्वेनाभूदनु-
 पूर्वशाखापत्रपलाशपरिणाकः पुष्पफलप्रतिमण्डितः । एकैवास्मिंश्च रत्नवृत्तमूले सिंहा-
 सनं प्रज्ञप्तमभूत्पञ्चषोडशशतान्युच्चैस्त्वेन महारत्नप्रतिमण्डितम् । तस्मिन्नेकैकस्तथागतः 5
 पर्यङ्कं बद्ध्वा निषण्णो अभूत् । अनेन पर्यायेण सर्वस्यां त्रिसाहस्रमहासाहस्राणां लोकधातौ
 सर्वरत्नवृत्तमूलेषु तथागताः पर्यङ्कं बद्ध्वा निषण्णा अभूवन् ॥

तेन खलु पुनः समयेनेयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रौ लोकधातुस्तथागतपरिपूर्णाभूत्
 तावद्भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यात्मभावनिर्मिता एकस्मादपि दिग्भागात्सर्वं आगता
 अभूवन् । अथ खलु पुनर्भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धस्तेषां तथागतवि- 10
 ग्रहाणामागतागतानामवकाशं निर्दिशति स्म । समत्तादृष्टभ्यो दिग्भ्यो विंशतिबुद्धक्षेत्र-
 कोटीनपुत्रशतसहस्राणि सर्वाणि वैदूर्यमयाणि सप्तरत्नक्षेत्रमन्त्रालसंक्रान्तिनिर्वाहणीना-

1) प K.

2) लेषु (r. षू) प O.

3) °भूत् अर्धषोडशपरिसामत्तकेनानुपूर्वं B. °भूदर्थे षोडशपरिसामत्तकेनानुपूर्वं K.

4) शत left out in B. K.

5) आबद्धा O.

6) सर्वे K. सर्वत्र O.

7) स्त्रे B. O.

8) In K. only added सिंहासनेषु.

9) नायं त्रिसाहस्रमहासाहस्रौ O.; cp. note 7 above.

10) B. K. add च.

11) In the following the text in O. much amplified.

12) 2-nd गता in Cb. only.

लालंकृतानि मान्दार्चमकामान्दार्चपुष्पसंस्तीर्णानि दिव्यवितानवितानानि दिव्यपुष्पा-
 माभिप्रलम्बितानि दिव्यगन्धधूपनधूपितानि । सर्वाणि च तानि विंशतिबुद्धतेत्रकोटी-
 नपुतशतसकृन्नाण्यपगतधामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीन्यपगतकालपर्वतान्यपगतमु-
 चिलिन्दमकामुचिलिन्दपर्वतान्यपगतचक्रवाडमकृचक्रवाडपर्वतान्यपगतसुमेरूपर्वतान्यप-
 6 गततदन्यमकृपर्वतान्यपगतमकृसमुद्राण्यपगतनदीमकृनदीनि परिसंस्थापयत्यपगतदेव-
 मनुष्यासुरकायान्यपगतनिरपतिर्पग्योनियमलोकानि⁽⁶⁾ । तानि च सर्वाणि ब्रह्मबुद्धतेत्रा-
 ण्येकमेव ब्रह्मतेत्रमेकमेव पृथिवीप्रदेशं परिसंस्थापयामास समं रमणीयं सप्तरत्नमयैश्च
 वृत्तैश्चित्रितं तेषां च रत्नवृत्ताणां पञ्चयोत्तमशतान्यारोहपरिणाहो ऽनुपूर्वशाखापत्रपुष्प-
 फलोपेतः । सर्वस्मिंश्च⁽¹¹⁾ रत्नवृत्तमूले पञ्चयोत्तमशतान्यारोहपरिणाहं दिव्यरत्नमयं विचित्रं
 10 दर्शनोपै सिंहासनं प्रज्ञप्तमभूत् । तेषु⁽¹³⁾ रत्नवृत्तमूलेष्व्यागतागतास्तथागताः सिंहासनेषु
 पर्यङ्कं⁽¹⁵⁾ बद्धा निषोदत्ते स्म । अनेन पर्यायेण पुनरपराणि विंशतिल्लेकधातुकोटीनपतशत-

1) को A. Cb. W. फ्ला B. K. O.

2) मा B. K.

3) धूपन in Cb. O. only. परिधूपि O.

4) K. O. add समुद्र.

5) परिसंस्थापयति अपगत B. O. °स्थाप्य W. Cp. p. 244 above.

6) A. W. add च.

7) परिस्था Cb. परिसंस्था K. O. Without परि the rest.

8) B. K. add प्रासादिकं.

9) रत्न only in O.

10) वै A.

11) रत्न in O. B. K. only.

12) शत left out in K. O.

13) तस्मिंश्च A. Cb. K. O. W. तेषु B.

14) मूले आगता A. Cb. O. K. W. मूलषु आ° B. Rather to r. मूल आ°
 and °सने.

15) आबद्धा O., as above.

सकृन्नाण्येकैकस्यां दिशि शाक्यमुनिस्तथागतः परिशोधयति स्म । तेषां⁽¹⁾ तथागतानामा-
 गतागतानामवकाशार्थं तान्यपि⁽²⁾ विंशतिलोकधातुकोटीनपुत्रशतसकृन्नाण्येकैकस्यां दि-
 श्यपगतप्रामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीन्यपगतकालपर्वतान्यपगतमुचिलिन्दमकामु-
 चिलिन्दपर्वतान्यपगतचक्रवाडमकचक्रवाडपर्वतान्यपगतसुमेरुपर्वतान्यपगततदन्यमक-
 पर्वतान्यपगतमकसमुद्राण्यपगतनदीमकानदीनि परिसंस्थापत्यपगतदेवमनुष्यामुर्का- 5
 यान्यपगतनिरयतिर्यग्योनियमलोकानि । ते च सर्वसन्ना अन्त्येषु⁽⁴⁾ लोकधातुप्रपन्नितिताः ।
 तान्यपि⁽⁵⁾ बुद्धनैत्राणि वैदूर्यमयानि सप्तरत्नकेमजालप्रतिच्छन्नानि किङ्किणीजालालंका-
 तानि मान्दारवमकामान्दारवपुष्पसंस्तीर्णानि⁽⁶⁾ दिव्यवितानवितनानि दिव्यपद्मदामा-
 भिप्रलम्बितानि दिव्यगन्धधूपनधूपितानि रत्नवृत्तोपशोभितानि । सर्वे च ते रत्नवृत्ताः
 पञ्चयोजनशतप्रमाणाः पञ्चयोजनप्रमाणानि च सिंहासनान्यभिनिर्मितानि⁽¹¹⁾ । ततस्ते तथा- 10
 गता निषोदत्ते स्म पृथक्पृथक्संहासनेषु रत्नवृत्तमूलेषु⁽¹²⁾ पर्यङ्कं बद्धा ॥

तेन खलु पुनः समयेन भगवता शाक्यमुनिना⁽¹³⁾ ये निर्मितास्तथागताः पूर्वस्यां
 दिशि सन्नानां धर्मं देशयति स्म⁽¹⁴⁾ गङ्गानदीवालुकोपमेषु⁽¹⁵⁾ बुद्धनैत्रकोटीनपुत्रशतसकृन्नेषु

1) ये Cb.

2) 2-nd गता in Cb. O. only.

3) K. O. add समुद्र.

4) न्यलो O. The reading न्येषु in the other MSS. is inconsistent.

5) सान्ये पि Cb. सान्यपि K.

6) को A. B. Cb. स्तो K. W. O.

7) All but O. have भिप्रति; but see above p. 246. l. 2.

8) परिधू O.

9) शत left out in B. सकृन् W.

10) W. adds शत.

11) प्रसन्नानि निर्मिपोति । तत्र O.

12) मूले O.

13) B. adds तथागतेनार्कता. K. adds तथागतेन.

14) स्म left out in Cb. K. O.

15) कसमेषु (r. का^o) O.

ते सर्वे समागता दशभ्यो दिग्भ्यस्ते चागता अष्टासु दिनु निषणा अभूवन् । तेन खलु पुनः समयेनैकैकस्यां दिशि त्रिंशद्व्योक्रधातुकोटोशतसकृन्नाप्यष्टभ्यो दिग्भ्यः समत्तात्तैस्तथागतैराक्रान्ता अभूवन् । अथ खलु ते तथागताः स्वेषु स्वेषु सिंहासनेषूपविष्टाः स्वान्स्वानुपस्थापकान्संप्रेषयन्ति⁽¹⁾ स्म भगवतः शाक्यमुनेरन्तिके⁽²⁾ रत्नपुष्पपुटान्द्वैव⁽³⁾ वद-
 8 त्ति स्म । गच्छन्त गूयं गृधकूटं पर्वतं गत्वा च पुनस्तस्मिंस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागत-
 मर्कतं सम्यक्संबुद्धं वन्दित्वास्मद्वचनादल्पाबाधतां मन्दग्लानतां च बलं च स्पर्शविकार-
 रतां च परिपृच्छन् सार्धं बोधिभङ्गगणेन श्रावकगणेन । अनेन च रत्नराशिनाभ्यवकिरध-
 मेवं च वदधम्⁽⁴⁾ । ददाति खलु पुनर्भगवांस्तथागतश्छन्दमस्य महारत्नस्तूपस्य समुद्घाटने ।
 एवं ते⁽⁷⁾ तथागताः सर्वे स्वान्स्वानुपस्थापकान्संप्रेषयामासुः ॥

10 अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतस्तस्यां वेलायां स्वान्निमित्तानशेषतः समा-
 गतान्विदित्वा पृथक्पृथक्सिंहासनेषु निषणांश्च विदित्वा तांशोपस्थायिकांस्तेषां तथाग-
 तानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानामागतान्विदित्वा हृन्दं च तैस्तथागतैरर्कद्विः सम्यक्संबुद्धै-
 रारोचितं विदित्वा तस्यां वेलायां स्वकाङ्क्षामनाडुत्थाय वैकायसमन्तरीने ऽतिष्ठत् ।
 अथ खलु भगवांस्तं महान्तं रत्नस्तूपं वैकायसं स्थितं दक्षिणया कृस्ताङ्गुल्या मध्ये समु-

1) ते B. Cb. K. ति A. W. O.

2) A. W. add वैकायसं स्थितं.

3) कृत्वा A.

4) च B. O. left out in Cb. K.

5) All but O. संस्पर्श.

6) अभ्यवकिरध एवं च वदथ O. The others वि for अभि, but see p. 249,

1. below.

7) तेन A. Cb. W. ते B. K. O.

8) सं A. Cb. W. ति B. ते K. O.

ह्यटपति स्म समुद्वाद्य च द्वे भित्ती⁽¹⁾ प्रविसारयति⁽²⁾ स्म । तद्यथापि नाम मकानग्रहारेषु⁽⁸⁾
 मकाकपाटसंपुटावग्लविमुक्तौ प्रविसार्येते⁽⁵⁾ । एवमेव भगवांस्तं मकान्तं रत्नस्तूपं वैकायसं
 स्थिनं दत्तिणया कृस्ताङ्गुल्या मध्ये समुद्वाद्यापावृणोति स्म । समनत्तरविवृतस्य खलु
 पुनस्तस्य मकारत्नस्तूपस्य अथ खलु भगवान्प्रभूत्तरत्नस्तथागतस्तथागतो ऽर्कन्सम्यकसं-
 बुद्धः सिंहासनोपविष्टः पर्यङ्कं⁽⁷⁾ बद्ध्वा परिश्रुष्कगात्रः संघटितकायो यथा समाधिसमापन्न- 5
 स्तथा संदृश्यते स्म । एवं च वाचमभाषते⁽⁸⁾ । साधु साधु भगवञ्शाक्यमुने । सुभाषितस्ते ऽयं
 सद्धर्मपुण्डरीकी धर्मपर्यायः । साधु खलु पुनस्त्वं भगवञ्शाक्यमुने यस्त्वमिमं सद्धर्मपुण्ड-
 रीकं धर्मपर्यायं पर्यन्मध्ये भाषसे । अस्यैवाहं भगवन्सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य अ-
 णायेकागतः ॥

अथ खलु ताद्यतन्नः पर्यदस्ते भगवत्तं प्रभूत्तरत्नं तथागतमर्कत्तं सम्यकसंबुद्धं⁽¹⁰⁾ बद्धु- 10
 ऋत्पकोटोनपुतशतसहस्रपरिनिर्वृतं तथा भाषमाणां दृष्ट्वाश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता अभूवन् ।
 तस्यां वेल्लयां तं भगवत्तं प्रभूत्तरत्नं तथागतमर्कत्तं सम्यकसंबुद्धं तं च भगवत्तं शाक्यमुनिं
 तथागतमर्कत्तं सम्यकसंबुद्धं दिव्यमानुष्यकै⁽¹¹⁾ रत्नराशिभिरभगवत्किरन्ति स्म । अथ खलु

1) द्वौ भित्ती Cb.

2) प्रविचारयति A. प्रतिसारयति B. K. प्रसारयति Cb. प्रविचारयते W.
 प्रविसारयामाम O.

3) षु left out in B.

4) चगति A. वर्गच B. वर्गउ Cb. K. चर्गति च W. कवाटसमूर्कता अर्गटप्र-
 मुक्ता O.

5) अपावृणवन्ति O. प्रतिसार्यते the others.

6) व्याप्राव् A. W. व्यापाव् B. व्यावव् Cb. व्य प्राव् K. समुत्पाडयित्वा द्वे
 द्वे भित्तां विमारयति स्म O.

7) पर्यङ्केन बन्धेन O.

8) भाषते स्म Cb. K. भाषति O.

9) भगवतः शाक्यमुनेः K.

10) A. Cb. W. add भगवत्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्कत्तं सम्यकसंबुद्धं.

11) ष्यै K. व्यक्रेभि पुष्पेभिः रत्नपुष्परा O.

भगवान्प्रभूत्तस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्कतः सम्य-
 कसंबुद्धस्य तस्मिन्नेव सिंहासने ऽर्धासनमदासीत्तस्यैव महारत्नस्तूपाभ्यन्तर एव च वद-
 ति । इद्वैव भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो निषीदतु । अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथाग-
 तस्तस्मिन्नर्धासने निषसाद् तेनैव तथागतेन सार्धमुभौ च तौ तथागतौ तस्य महारत्नस्तू-
 5 पस्य मध्ये सिंहासनोपविष्टौ वैकायसमत्तरोत्तस्थौ संदृश्येते⁽¹⁾ ॥⁽²⁾

अथ खलु तामां चतसृणां पर्षदामेतद्भवत् । दूरस्था वयमाभ्यां तथागताभ्यां ।
 पन्नं वयमपि तथागतानुभावेन वैकायसमभ्युद्गच्छेम इति । अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनि-
 स्तथागतस्तासां चतसृणां पर्षदां चेतसैव चेतः परिवितर्कमाज्ञाय तस्यां वेलापामृद्बलेन
 ताश्चतस्रः पर्षदो वैकायसमुपपत्तरोत्ते प्रतिष्ठापयति स्म । अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनि-
 10 स्तथागतस्तस्यां वेलयां ताश्चतस्रः पर्षदं आमन्त्रयते स्म । को भित्तवो युस्माकमुत्सृक्ते
 तस्यां सहायां लोकधाताविमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं संप्रकाशयितुम् । अयं स कालो
 ऽयं स समयः संमुखोभूत्स्तथागतः परिनिर्वापितुं⁽³⁾ कामो भिन्नवस्तथागत इमं सद्धर्मपुण्डरीकं
 धर्मपर्यायमपनित्तिय ॥⁽⁴⁾

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

15 अथमागतो निर्वृतको मरुर्षा रतनामयं स्तूप प्रविश्य नायकः ।
 अवनार्यं धर्मस्य इमस्य भित्तवः को धर्महेतोर्न जनेत⁽⁵⁾ वीर्यम् ॥ १ ॥
 बद्धकल्पकोटोपरिनिर्वृतो ऽपि सो नाम अद्यापि प्रणोति धर्मम् ।
 तद्विं तद्विं गच्छति धर्महेतोः मुडुर्लभो धर्म यमेवद्वपः ॥ २ ॥

1) ते A. K.

2) दृश्यते A. संदृश्यते B. संदृश्यते Cb. संदृश्यते K. दृश्यते W. दृश्यत O.

3) तः A. Cb. ता B. K. तं W. तम् Cb. O.

4) वापयि in all but B. K. which have वा for वापि.

5) क्षिपित्वा Cb.

6) रत्नामयां A. रत्नामये B. K. रतनामये Cb. रत्नमये W.

7) तोर्न जनेत B. O. तो न जने Cb. तो न जयेत W. तोर्जनयेत A. Ca.

प्रणिधानमेतस्य विनायकस्य निषेवितं पूर्वभवे यदासोत् ।
परिनिर्वृतोपि⁽¹⁾ इमु सर्वलोकं पर्येषती⁽²⁾ सर्वदशद्विंशसु ॥ ३ ॥
इमे च सर्वे मम घात्मभावाः सहस्रकोट्यो यद्य गङ्गवालिक्काः ।
ते धर्मकृत्यस्य कृतेन आगताः परिनिर्वृतं च⁽⁴⁾ इमु द्रष्टुं नाथम् ॥ ४ ॥
क्वोरित्व तेत्राणि स्वकस्त्रकानि तद्य आवकात्रमरुतश्च⁽⁵⁾ सर्वान् ।
सहस्रमंरुतणक्तेषु सर्वे यथा⁽⁶⁾ चिरं तिष्ठिप⁽⁷⁾ धर्मनेत्री ॥ ५ ॥
एतेषु बुद्धान् निषीदनार्थं बहुलोकधातून सहस्रकोट्यः ।
संक्रामिता मे तद्य सर्वसत्त्वा ऋद्धोबलेन⁽⁹⁾ परिशोधिताश्च ॥ ६ ॥
एतादृशी उत्सुकता⁽¹⁰⁾ इयं मे कथं प्रकाशोदिय⁽¹¹⁾ धमनेत्री⁽¹²⁾ ।
इमे च बुद्धा स्थित्यत्र प्रमेया इमाणा मूले यद्य पक्वराशिः⁽¹³⁾ ॥ ७ ॥
द्रुममूलकोटोय अन्तल्पकापो सिंहासनस्थेहि विनायकेहि ।
शोभाति तिष्ठति च⁽¹⁵⁾ नित्यकालं कृताशनेनेत्र यथान्धकारम् ॥ ८ ॥

- 1) पि B. Cb. W. O. पी the rest.
- 2) पर्यास्यती B. पर्यपठते O.
- 3) द्वि A. W. O. द्वि B. Cb. K.
- 4) चो B. द्रष्टुमिमं विनायकम् O.
- 5) कनरुमरुतांश्च A. का नरुमरुतश्च B. K. कानात्ररुमरुश्च Cb. का नरुमरु-
तांश्च W. कात्ररुमरुणाश्च सर्वे O.
- 6) All but O. कथं.
- 7) तिष्ठेयु A. Cb. W. तिष्ठय B. तिष्ठयु K. तिष्ठिय O.
- 8) त्रों K. W.
- 9) बलेन A. K. W. बलो सो B. बलं च Cb.
- 10) उत्सुकता A.
- 11) य A. Cb. K. W. म B. O.
- 12) त्रों A. B. W. O. त्रों Cb. K.
- 13) सि A. Cb. W. शिं B. शिः K.
- 14) कानि A. W. काय B. कायो Cb. K. अन्तत्तकानि O.
- 15) All but O. न.

- गन्धो मनोज्ञो दशमू⁽¹⁾ दिशासु प्रवापते लोकविनापकानाम् ।
 येना⁽²⁾ इमे मूर्च्छित सर्वसद्वा वाते प्रवाते इक् नित्यकालम् ॥ ९ ॥
 मपि निर्वृते⁽³⁾ यो एतं धर्मपर्यायु धारयेत् ।
 क्षिप्रं व्याकृतां वाचं लोकनाथान संमुखम् ॥ १० ॥
 5 परिनिर्वृतो किं संबुद्धः प्रभूतरत्नो⁽⁴⁾ मुनिः ।
 सिंक्रनादं श्रुणो⁽⁵⁾ तस्य व्यवसायं करोति यः ॥ ११ ॥
 अहं द्वितीयो बह्वो इमे च ये कोटियो आगत नापकानाम् ।
 व्यवसायं⁽⁶⁾ श्रोष्यामि जिनस्य पुत्रात्⁽⁷⁾ यो उत्सकेद्धर्ममिमं प्रकाशितुम् ॥ १२ ॥
 अहं च तेन⁽⁸⁾ भवि पूजितः सदा प्रभूतरत्नश्च जिनः स्वयंभूः ।
 10 यो गच्छते दिशाविदिशासु नित्यं श्रवणाय धर्मं इमेवद्वयम् ॥ १३ ॥
 इमे च ये आगत लोकनाथा विचित्रिता वैरिय शोभिता भूः ।
 तेषां पि पूजा विपुला अनल्पका कृता भवेत्सूत्रप्रकाशनेन⁽¹⁰⁾ ॥ १४ ॥
 अहं च दृष्टे इक् आसिस्मिम्भगवांश्च यो ज्यं स्थितु स्तूपमध्ये ।
 इमे च अन्ये बहुलोकनाथा ये आगताः क्षेत्रसकृत्कोटिभिः⁽¹²⁾ ॥ १५ ॥

1) मु in all MSS.

2) येन A. W. O. येनो B. K. येना Cb.

3) मम निर्वृतस्य A. Cb. W. मपि निर्वृते B. मपि निर्वृत K.

4) रत्नो A. W. तना B. Cb. तनो K. O.

5) श्रुण्व A. श्रुते B. श्रुणौ Cb. श्रुणो K. O. श्रुण्वन् W.

6) व्यवलोकय A. W.

7) पुत्रा B. जिनात्मज्ञानां O.

8) तेन A. K. W. O. तेनो B. ते Cb.

9) दिशि A. B. K. W. देश Cb. दिश O.

10) प्रकाशनेन B. Cb. K. O. प्रकाशितेन the others.

11) ने W.

12) क्षेत्रसकृत्कोटिभिः B. O., an erroneous Sanskritisation of a Prākṛt Ablat. c. pl. in भि or कि. Wholly wrong in the other MSS. क्षेत्रशतैरनेकेः.

चित्तेथ⁽¹⁾ कुलपुत्राहो⁽²⁾ सर्वसत्वानुकम्पया ।
मुडुष्करमिदं स्थानमुत्सृजति विनायकाः⁽³⁾ ॥ १६ ॥
बहुसूत्रसकृन्नाणि यथा गङ्गाय वार्लिकाः⁽⁴⁾ ।
तानि कश्चित्प्रकाशेत न तद्भवति डुष्करम् ॥ १७ ॥
मुमेरुं यश्च कस्तेन म्रध्यालम्बित्वा मुष्टिना ।
निपेत क्षेत्रकोटीयो न तद्भवति डुष्करम् ॥ १८ ॥
यश्च इमां⁽⁵⁾ त्रिसाकृन्नां⁽⁶⁾ पादाङ्गुष्ठेन कम्पयेत् ।
निपेत क्षेत्रकोटीयो न तद्भवति डुष्करम् ॥ १९ ॥
भवामे यश्च तिष्ठित्वा⁽⁷⁾ धर्मं भाषेन्नरो इह ।
म्रन्यसूत्रसकृन्नाणि न तद्भवति डुष्करम् ॥ २० ॥
निर्वृतस्मित्तु लोकेन्द्रे पश्चात्काले मुदारुणे ।
य इदं धारयेत्सूत्रं भाषेद्वा तत्सुडुष्करम् ॥ २१ ॥
म्राकाशघातुं यः सर्वमिकमुष्टित्तु⁽⁸⁾ निहितेत् ।
प्रतिपित्वा च गच्छेत् न तद्भवति डुष्करम् ॥ २२ ॥
यस्तु इदं शकं मूत्रं निर्वृतस्मित्तदा मयि ।
पश्चात्काले लिखेच्चापि इदं भवति डुष्करम् ॥ २३ ॥

5

10

15

1) MSS. except O. add पूयं.

2) All but O. कुलपुत्राः

3) Sic O.; कृति स नायकः the rest.

4) लु in all MSS. but O.

5) यश्चेमां A. B. W. O. यश्च इमां Cb. K.

6) न्नां A. W. न्निं B. न्नां Cb. K. O.

7) यश्च भवामे स्थित्वा A. Cb. W. तिष्ठित्वा K. भवामे यश्च तिष्ठित्वा B.

8) All ते ऽस्मि. Many lines wanting in O.

9) मृत्ति A. सप्रति W. त् निति Cb. K.

- पृथिवीधातुं च यः सर्वा नखाद्ये संप्रवेशयेत् ।
 प्रतिपित्वा च गच्छेत् ब्रह्मलोकं पि ग्राह्येन् ॥ २४ ॥
 न डुष्करं हि सो कुर्यान्न च वीर्यं स्य तत्तकम् ।
 तं^(२) डुष्करं करित्वान सर्वलोकस्थिहायतः^(३) ॥ २५ ॥
 5 अतो ऽपि डुष्करतरं^(४) निर्वृतस्य तदा मम ।
 पश्चात्काले^(५) इदं सूत्रं वेदेया यो मुहूर्तकम् ॥ २६ ॥
 न डुष्करमिदं लोके कल्पदाकस्मि यो नरः ।
 मध्ये गच्छेत् दक्षत्तस्तृणाभारं वक्रेत च ॥ २७ ॥
 अतो ऽपि डुष्करतरं निर्वृतस्य तदा मम ।
 10 धारयित्वा इदं^(७) सूत्रमेकसत्रं पि ग्रावयेत् ॥ २८ ॥
 धर्मस्कन्धमकृन्नाणि चतुरशीतिं पि^(८) धारयेत् ।
 सोपदेशान्यथाप्रोक्तान्देशयेत्प्राणिकोटिनाम् ॥ २९ ॥
 न क्षेतं^(९) डुष्करं भोति तस्मिन्कालस्मि^(१०) भित्तुणाम् ।
 विनयेच्छ्रायत्रान्मर्षं पञ्चाभिज्ञानु स्थापयेत् ॥ ३० ॥

1) सत्क A. सत्कु B. W. सः कु Cb. सो कु K.

2) Prākṛt for तद्.

3) स्मिहायतो A. W. मिहायतो Cb. स्मिहागतः B. K. Our r. conjectural.

4) All MSS. add कुर्यान् but see vs. 28 below.

5) ले in all MSS.

6) दाक्षेतो A. दक्षेतो B. Cb. K. W., the more original reading.

7) इमं Cb. K.

8) शीतिं पि B. K. The other MSS. have ति धा, omitting पि; metrically

wrong.

9) क्षेतं A. W. एतं B. Cb. एत K. Skr. एतद्.

10) कालेथ K. कालेस्मि Cb.

तस्येदं डष्करतरं इदं मूत्रं च धारयेत् ।

अद्दधेदधिमुद्येद्वा भाषेद्वापि पुनः पुनः ॥ ३१ ॥

कोटोसकृन्नाम्बकवः⁽³⁾ अर्कवे यो ऽपि स्थापयेत् ।

षडभिज्ञान्महाभागान्यथा गङ्गाय वालिकाः ॥ ३२ ॥

अतो बद्धतरं⁽³⁾ कर्म करोति स नरोत्तमः ।

5

निर्वृतस्य हि यो मर्कं मूत्रं धारयेत् वरम् ॥ ३३ ॥

लोकधातुसकृन्नेषु बद्ध मे धर्म भाषिताः ।

अद्यापि चाहं भाषामि बुद्धज्ञानस्य कारणात् ॥ ३४ ॥

इदं तु सर्वसूत्रेषु सूत्रमग्रं प्रयुज्यते⁽⁴⁾ ।

धारयेति यो इदं मूत्रं स धारे जिनविग्रहम् ॥ ३५ ॥

10

भाषधं कुलपुत्राहो⁽⁵⁾ संमुखं वस्तथागतः ।

य उत्सकृति वः कश्चित्पश्चात्कालस्मि धारणम्⁽⁷⁾ ॥ ३६ ॥

महत्प्रियं⁽⁸⁾ कृतं भोति लोकनाथान सर्वशः ।

डराधारमिदं मूत्रं धारयेद्यो मुहूर्तकम् ॥ ३७ ॥

संवर्णितश्च सो भाति लोकनाथेहि सर्वदा ।

15

प्रूरः शौटोर्पवांश्चापि¹⁰⁾ तिप्राभिज्ञश्च बोधये ॥ ३८ ॥

1) य इदं मूत्रं धा 0.

2) म्नां बकवः A. W. म्नाबकवः B. म्नाबकव Cb. K. O.

3) डष्करतरं Cb.

4) प्रबुद्धति A. Cb. W. प्रबुद्धति B. प्रबुध्यते K. The original r. पबुद्धति.

5) हे A. हो B. Cb. K. हं W.

6) ले W.

7) णां A.

8) महत्प्रियं Cb. K. महाप्रियं the rest.

9) धेन K. धान Cb.

10) शौटोर्पवांश्चापि A. शौटोर्पवं चैव B. शौटोर्पवांश्चापि चैव Cb. शौटोर्पवांश्चैव K. शौटोर्पकांश्चापि W.

धुरावाक्यश्च सो भोति लोकनाथान् घौरसः ।

दात्तभूमिमनुप्राप्तः सूत्रं धारेति यो इदम्⁽¹⁾ ॥ ३६ ॥

चक्षुभूतश्च सो भोति लोके सामरमानुषे ।

इदं⁽³⁾ सूत्रं प्रकाशित्वा निर्वृते नरनायके ॥ ४० ॥

5 वन्दनीयश्च सो भोति सर्वसन्धान पण्डितः ।

पश्चिमे कालि यो भाषेतसूत्रमेकं मुहूर्तकम्⁽⁴⁾ मुहूर्तकम्⁽⁵⁾ ॥ ४१ ॥

अथ खलु भगवान्कृतस्त्रं बोधिसत्त्वगणं समुरासुरं च लोकमामह्यैतद्वोचत् । भूत-
पूर्वं भित्तवो ऽतीते ऽध्वन्यकमप्रमेयासंख्येयान्कल्पान्सहस्रमपुण्डरीकं⁽⁶⁾ सूत्रं पर्षेषितवान-
खिन्नो ऽविश्रातः । पूर्वं चाकम्बेकान्कल्पाननेकानि कल्पशतसंस्कृताणि राज्ञाभूवम् ।
10 अमुत्तरायां सम्यक्संबोधौ कृतप्रणिधानो न च मे चित्तव्यावृत्तिरभूत् । षष्ठां च पारमि-
तानां परिपूर्णं उद्युक्तो ऽभूवमप्रमेयदानप्रदः सुवर्णमणिमुक्तावैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाड-
ज्ञातद्वयपरजताश्मगर्भमुसारगत्वलोहितमुक्ताघामनगर्निगमजनपदराष्ट्राज्ञधानीभार्या-
पुत्रद्विकृतदासोदासकर्मकरूपीरूपेय⁽¹⁰⁾स्त्यश्चरथयावदात्मशरीरपरित्यागी करचरणाशि-

1) इमं in all MSS.

2) रू Cb., which is admissible, provided one r. समरू.

3) इमं B. K.

4) मेतत्तु A. K. W. मेतं B. मेकं मु Cb. MSS. add इति.

5) Hereafter Kumārajiva makes the 12th chapter entitled Devadatta-parivarta; so does Dharmarakṣa sometimes under the title of Brahmācāriparivarta. The whole up to the beginning of Ch. XII is a clumsy interpolation.

6) Cb. adds धर्मपर्यायं.

7) शत left out in B. Cb. But K. reads कल्पशतानि अनेकानि कल्पसं-
स्त्राणि.

8) ने B.

9) परिपूर्णं A. ०र्षे B. ०र्षे Ch. K W.

10) कर्म०षेय in B. K. only.

रोत्तमाङ्गप्रत्यङ्गजीवितदाता⁽¹⁾ । न च मे कदाचिदाग्रकृत्तमुत्पन्नम् । तेन च समयेनायं
लोको दोर्घापुरभूदनेकवर्षशतसहस्रजीवितेन चाकं कालेन धर्मार्थं⁽⁴⁾ राज्यं कारितवान्न
विषयार्थम् । सो ऽकं श्रेष्ठं कुमारं राज्ये ऽभिषिच्य चतुर्दशं श्रेष्ठधर्मगवेषणापोभ्युक्तो
ऽभूवमेवं घण्टया घोषापयितवान् । यो मे श्रेष्ठं धर्ममनुप्रदास्यत्यर्थं चाख्यास्यति तस्याकं
दातो भूयासम्⁽⁵⁾ । तेन च कालेनर्षिर्भूत् स मामेतद्वोचत् । अस्ति महाराज सद्धर्मपुण्डरीकं 6
नाम सूत्रं⁽⁶⁾ श्रेष्ठधर्मनिर्देशकम् । तद्यदि दास्यमभ्युपगच्छसि ततस्ते ऽकं तं धर्मं आवापि-
ष्यामि । सो ऽकं श्रुत्वा तस्यर्षेर्वचनं कृष्टस्तुष्ट उदयं घ्रातमनाः⁽⁸⁾ प्रीतिसौमनस्यज्ञातो⁽⁹⁾
येन स ऋषिस्तेनोपेयिवा⁽¹¹⁾नुपेत्यावोचत् । यत्ते दासेन कर्म करणीयं गत्करोमि । सो ऽकं
तस्यर्षेर्दासभावमभ्युपेत्य तृणकाष्ठपानोद्यकन्दमूलफलादीनि प्रेष्यकर्माणि कृतवान्याव-
द्द्वाराध्यतो ऽप्यकृमासम् । दिवसं⁽¹³⁾ चैवंविधं कर्म कृत्वा रात्रौ शयानस्य⁽¹⁴⁾ मञ्चके पादा 10
न्धारयामि । न च मे कायक्लमो न चेतसि⁽¹⁵⁾ क्लमो ऽभूत् । एवं च मे कुर्वतः परिपूर्णां
वर्षसहस्रं गतम् ॥

1) दात्रा K.

2) कृ left out in Cb.

3) चित्त in all MSS.

4) र्थ A. B. Cb. W. र्थ K.

5) भूयात् A. W. भूतयं B. भूयां Cb. O. भूया K.

6) MSS. but Cb. add धर्मपर्याय

7) Sic O.; दास्यत्व the rest.

8) All but Cb. add प्रमुदित.

9) In B. K. O. only.

10) A. W. read मक्षा ऋषि.

11) नोपयिवा A. W. नोपेतयिवा B. नोपयितवा Cb. नोपसंपेयिवा K. नो-
पक्रामि O.

12) Badly for चम्. O. has correctly उवाच.

13) दिवसं is put after कर्म in K.

14) ने A. W. न K. शयानस्य B. शयानस्य Cb. O. शय्यामनमञ्चके the rest.

15) K. adds कः.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामेतमेवार्थं परिच्योतयन्निमा गाथा अभ्राषत ॥

कल्पानतीतान्समनुस्मरामि⁽¹⁾ यदाकृमासं⁽²⁾ धर्मिको धर्मराज्ञा ।

राज्यं च मे धर्मकृतोः कृतं तन्न च कामकृतोर्ब्रह्मधर्मकृतोः ॥ ४२ ॥

चतुर्दिशं मे कृत घोषणो ज्यं धर्मं वचेद्यस्तस्य दास्यं ब्रजेयम् ।

5 आसीदृषिस्तेन कालेन धीमान्मूत्रस्य सद्धर्मनाम्नः प्रवक्ता ॥ ४३ ॥

स मामवोचद्यदि ते धर्मकाङ्क्षा उपैकि दास्यं धर्मं ततः प्रवक्ष्ये ।

तुष्ट्याकं वचनं तं निशाम्य कर्माकरोदासयोग्यं तदा यत्⁽⁷⁾ ॥ ४३ ॥

न कापचितक्लमथो स्पृशेन्मां सद्धर्मकृतोर्दासमागतस्य ।

प्रर्णाधिस्तदा मे भवि⁽⁹⁾ सद्धर्मकृतोर्नात्मानमुद्दिश्य न कामकृतोः ॥ ४५ ॥

10 स राज्ञ आसीत्तदालब्धवीर्यो अनन्यकर्माणि दर्शादशासु ।

परिपूर्णाकल्पान सकृन्न खिन्नो यावत्सूत्रं लब्धवान्धर्मनामं⁽¹²⁾ ॥ ४६ ॥

तत्किं मन्यधे भित्तवो जन्यः स तेन कालेन तेन समयेन राज्ञाभूत् । न खलु पुनरेवं
द्रष्टव्यम् । तत्कस्य कृतोः । अकं स तेन कालेन तेन समयेन राज्ञाभूवम्⁽¹³⁾ । स्यात्खलु पुन-

1) मो Cb.

2) धा A. B. Cb. W. ध K. «The text of these verses is one mass of corruption, as is proved by the repeated offences against the metre». — Prof. Kern's note on his version, p. 246.

3) धर्मस्य K.

4) तन् in B. K. only.

5) धर्मस्य A. B. W. धर्मार्थस्य Cb. धर्मार्थ K.

6) कर्माकर्षदास्य A. W. कर्माकरोदास B. कर्मकरोद्यस Cb. कर्मकार्य दास K.

7) तदापं A. Cb. तदायत B. K. तदायत् W. यत, Skr. यतः.

8) B. Cb. K. W. add. ता. To read दासतां गतस्य.

9) भव A. W.

10) राज्ञासी A. B. K. W. राज्ञ आसी Cb.

11) दि A. The foregoing कर्माणि impossible.

12) नामां A. नाम B. Cb. नामं K. नामस W.

13) भूत् A. W.

भिन्नवो ऽन्यः स तेन कालेन तेन समयेनर्षिरभूत् । न खलु पुनरेवं द्रष्टव्यम् । अयमेव स
 तेन कालेन तेन समयेन देवदत्तो भित्तुर्क्षाषिरभूत् । देवदत्तो हि भित्तवो मम कल्याणमि-
 त्रम् । देवदत्तमेव चागम्य⁽¹⁾ मया षट्पारमिताः परिपूरिता मरुमैत्री मरुाकरूणा मरुामुदिता
 मरुोपेता द्वात्रिंशन्मरुापुरुषलक्षणान्यशोत्यनुव्यञ्जनानि⁽²⁾ सुवर्णवर्णाच्छक्विता दशबलानि
 चत्वारि वैशारद्यानि चत्वारि संप्रकृवस्तून्यष्टादशविणिकबुद्धधर्मा मरुर्द्धबलता⁽³⁾ दशदि- 5
 क्सन्ननिस्तारणाता⁽⁴⁾ मर्वमेतद्देवदत्तमागम्य । आरोचयामि वो भित्तवः प्रतिवेदयाम्येष देव-
 दत्तो भित्तुरनागते ऽधन्यप्रमेयैः कल्पैरसंख्येयैर्देवराज्ञो नाम तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो
 भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च
 मनुष्याणां च भगवान्देवसोपानायां लोकधातो । देवराज्ञस्य खलु पुनर्भिन्नवस्तथागतस्य⁽⁷⁾
 विशत्यत्तरकल्पानापुष्प्रमाणं भविष्यति । त्रिस्तरेण च धर्मं देशयिष्यति । गङ्गानदी- 10
 वालुकामाश्रया⁽⁸⁾ सत्त्वाः सर्वज्ञेशप्रकाणादर्कज्ञं सानात्करिष्यन्ति । अनेके च सत्त्वाः प्रत्ये-
 कबोधौ चित्तमुत्पादयिष्यन्ति । गङ्गानदीवालुकामाश्रया⁽⁹⁾ सत्त्वा अनुतरायां सम्यक्संबोधौ
 चित्तमुत्पादयिष्यन्त्यवैवर्तिकतात्तिप्रतिलब्धाश्च भविष्यन्ति । देवराज्ञस्य खलु पुनर्भिन्न-
 वस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य विशत्यत्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । न च शरीरं धातु-
 भेदेन भेत्स्यते⁽¹⁰⁾ । एकघनं चास्य शरीरं भविष्यति सत्तरत्नस्तूपं प्रविष्टम् । स च स्तूपः 15

1) तं चागम्य A. W. तमेव चागम्य B. K. तं चागम्य Cb.

2) A. W. add व्योमप्रभावता, B. adds व्योमप्रता, K. adds व्योमप्रभता. But Cb. and the two Chinese versions leave it out.

3) बला K.

4) वा added in all but K. W.

5) B. K. add तर after असंख्येय.

6) लोके is added here in Cb. K.

7) B. K. add अर्कतः सम्यक्संबुद्धस्य.

8) काम Cb. K. W. कोप B.

9) काम A. Cb. K. W. कोप B.

10) संदृश्यते A. W. भोत्स्यते B. K. भेत्स्यते Cb.

षष्टियोजनशतान्युच्चैस्त्वेन भविष्यति चत्वारिंशद्योजनान्यायामेन । सर्वे च तत्र देवमनुष्याः
 पूजां करिष्यन्ति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छत्रध्वजपताकाभिर्गाथाभिर्गीतेन
 चाभिष्टोष्यन्ति । ये च तं स्तूपं प्रदक्षिणां करिष्यन्ति प्रणामं वा तेषां केचिदप्रफलमर्हत्वं
 मातात्करिष्यन्ति केचित्प्रत्येकबोधिमनुप्राप्स्यन्ते । अचित्तयाश्चाप्रमेया देवमनुष्या अनु-
 5 तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तान्युत्पाद्याविनिवर्तनीया भविष्यन्ति ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव भित्तुसंघमामन्त्रयते स्म । यः कश्चिद्विजयो ऽनागते ऽर्धनि
 कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वेदे⁽³⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं मूत्रपरिपरिवर्तं श्रोष्यति श्रुत्वा च न
 कारिष्यति⁽⁴⁾ न विचिकित्सिष्यति⁽⁴⁾ विप्रुद्धिचित्तशाधिमोक्षयते । तेन तिमृणां दुर्गतोनां
 द्वारं पिथितं भविष्यति । नरकतिर्यग्योनिपमलोकोपपत्तिषु न पतिष्यति । दशदिग्बुद्ध-
 10 नेत्रोपपन्नशेदेव मूत्रं जन्मनि जन्मनि श्रोष्यति । देवमनुष्यलोकोपपन्नस्य चास्य विशि-
 ष्टस्थानप्राप्तिर्भविष्यति । यस्मिंश्च बुद्धनेत्र उपपत्स्यते तस्मिन्नीपवाडुके सप्तर्त्नमये
 पद्म उपपत्स्यते तथागतस्य संमुखम्⁽⁷⁾ ॥

अथ खलु तस्यां वेल्लायामधस्तादिशः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्य बुद्धनेत्रादागतः
 प्रज्ञाकूटो नाम बोधिसत्त्वः⁽⁸⁾ । स तं प्रभूतरत्नं तथागतमेतदवोचत् । गच्छामो भगवन्स्वकं
 15 बुद्धनेत्रम् । अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतः प्रज्ञाकूटं बोधिसत्त्वमेतदवोचत् । मुहूर्तं
 तावत्कुलपुत्रागमयस्व यावन्मदीयेन बोधिसत्त्वेन मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन सार्धं⁽¹⁰⁾ केचिदेव

1) शत left out in B. Cb. K.

2) B. adds नाग.

3) वा एतत् Cb. K.

4) Left out in A.

5) दशमु दिक्षु B.

6) उत्पत्स्यते A.

7) संमुखोभूतः Cb. K.

8) K. adds भगवतः leaving out तथागतस्य

9) B. K. add मन्त्रसत्त्वः.

10) कश्चि Cb. K. किंचि the rest.

धर्मावनिश्चयं कृत्वा पश्चात्स्वकं बुद्धनेत्रं गामष्यसि । अथ खलु तस्यां वेलायां मञ्जुश्रोः
 कुमारभूतः सकृन्नपत्रे पद्मे शकटचक्रप्रमाणमात्रे निषण्णो ज्ञेयबोधिसत्त्वपरिवृतः पुरस्कृतः⁽¹⁾
 समुद्रमध्यात्सागरनागरात्प्रभवनाद्भ्युद्गम्योपरि⁽²⁾ वैक्षायसं खगपथेन गृध्रकूटं पर्वते भगवतो
 ऽत्तिकमुपसंक्रान्तः । अथ⁽³⁾ मञ्जुश्रीः कुमारभूतः पद्मादवतीर्य⁽⁴⁾ भगवतः शाक्यमुनेः प्रभूतर-
 तस्य च तथागतस्य पादौ शिरसाभिवन्दित्वा येन प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रान्त 5
 उपसंक्रम्य प्रज्ञाकूटेन बोधिसत्त्वेन सार्धं संमुखं संमोदनीं संरजनीं विविधां कथामुपसंगृह्यै-
 कान्ते न्यापीदत् । अथ खलु प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्वो मञ्जुश्रियं कुमारभूतमेतदवोचत् । समुद्र-
 मध्यगतेन⁽⁵⁾ त्वया मञ्जुश्रोः कियान्महद्घातुर्विनीतः । मञ्जुश्रोराह । अनेकान्यप्रमेयाण्य-
 संख्येयानि सन्नानि विनीतानि । तावद्प्रमेयाण्यसंख्येयानि⁽⁶⁾ यावद्वाचा⁽⁷⁾ न शक्यं विज्ञापयितुं
 चित्तेन वा चित्तपितुम् । मुहूर्तं तावत्कुलपुत्रागमयस्व यावत्पूर्वनिमित्तं द्रक्ष्यसि । सम- 10
 नत्तराधिता चेयं मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन वाक् तस्यां वेलायामनेकानि पद्मसकृन्नाणि
 समुद्रमध्याद्भ्युद्गन्त्यापरि⁽⁸⁾ वैक्षायसं तेषु च पद्मेष्वनेकानि बोधिसत्त्वसकृन्नाणि संनिष-
 णानि । अथ ते बोधिसत्त्वास्तेनैव खगपथेन येन गृध्रकूटः पर्वतस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य
 ततश्चोपरि वैक्षायसं स्थिताः संदृश्यन्ते स्म । सर्वे च ते मञ्जुश्रिया कुमारभूतेन विनीता
 अनुत्तरायां सम्यक्संनोधी । तत्र ये बोधिसत्त्वा⁽⁹⁾ मक्यायानसंप्रस्थिताः पूर्वमभूवंस्ते मक्याया- 15

1) Left out in Cb.

2) म्य उपरि B.

3) Cb. adds च.

4) Left out in B. Cb. K.

5) मध्य left out in B. Cb. K.

6) असंख्येयानि left out in Cb.

7) Left out in Cb. Then follows in the rest न शक्यमभिपालयितुं, a mistake for ऽलापयितुं, which ought to be ऽलपितुं.

8) Left out in Cb. K.

9) Cb. adds मक्यासन्ना.

नगुणान्पट्टपारमिताः संवर्णयन्ति । ये आवकपूर्वा^{(1)r} बोधिसत्त्वास्ते आवकयानमेव संवर्णय-
 त्ति । सर्वे च ते सर्वधर्माञ्छून्यानिन्ति संज्ञानन्ति स्म⁽²⁾ मत्कायानगुणांश्च । अथ खलु मञ्जुश्रीः
 कुमारभूतः प्रज्ञाकूटं बोधिसत्त्वमेतदवोचत् । सर्वो ज्यं कुलपुत्र मया⁽⁴⁾ समुद्रमध्यगतेन सत्त्व-
 विनयः⁽⁴⁾ कृतः स चायं संदृश्यते । अथ खलु प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्वो मञ्जुश्रियं कुमारभूतं गाथा-
 5 भिगीतेन परिपृच्छति स्म⁽⁵⁾ ॥

मत्काभद्र प्रज्ञया सूनामत्रसंख्येया⁽⁶⁾ ये विनीतास्त्वपाम्य⁽⁷⁾ ।

सत्त्वा अमी कस्य चायं प्रभावस्तद्भूति पृष्टो नरदेव त्वमेतत् ॥ ४७ ॥

कं वा धर्मं देशितवानसि त्वं किं वा सूत्रं बोधिमार्गोपदेशम्⁽¹⁰⁾ ।

पच्छ्रुवामी बोधये ज्ञातचित्ताः सर्वज्ञत्वे निश्चितं लब्धगाथाः⁽¹²⁾ ॥ ४८ ॥

10 मञ्जुश्रीराट् । समुद्रमध्ये सद्धर्मपुण्डरीकं⁽¹³⁾ सूत्रं भाषितवान्न चान्यत् । प्रज्ञाकूट

1) आवकपूर्व A. W. आवकापूर्वा B. आवकपूर्वा Cb. K.

2) सर्वान् B. K.

3) Left out in O.

4) MSS. but O. संवि°.

5) पर्यपृच्छत् Cb. पर्यपृच्छत् K. परिपृच्छत् O.

6) ख्य K. W.

7) The whole verse very different in O. मत्कासमुद्र मत्काप्रज्ञ मत्काश्रू मत्का
 बल । असंख्येया विनीता . . . It is hardly necessary to read श्रू for सू, and to
 leave out तम् before एतत्.

8) किं A. B. K. W. कं Cb.

9) The short syllable against the metre. The original reading probably
 तावी.

10) MSS. देशेयम्.

11) पच् in B. only.

12) लब्धगा A. लब्धलाभाः B. लब्धगाभाः Cb. लब्धगाथा K. W. Cor-
 rected by us.

13) Left out in B. Cb. K.

श्राक् । इदं सूत्रं गम्भोरं सूत्रं दुर्दर्शनं⁽¹⁾ न चानेन सूत्रेण किञ्चिदन्यत्सूत्रं सममस्ति । अस्ति कश्चित्सत्त्वो य इदं सूत्ररत्नं⁽²⁾ सत्कुर्यादवबोद्धुमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुम् । मञ्जुश्री-
श्राक् । अस्ति कुलपुत्र सागरस्य नागराज्ञो दुर्किताष्टवर्षा ज्ञात्या मत्प्राज्ञा तीक्ष्णोन्द्रिया
ज्ञानपूर्वगमेन कायवाञ्छनस्करमणा समन्वागता सर्वतथागतभाषितव्यञ्जनार्थोद्भूतो धार-
णोप्रतिलब्धा सर्वधर्मसत्त्वममाधानसमाधिसत्त्वैकतयाप्रतिलाभिनी । बोधिचित्ताविनि- 5
वर्तिनी⁽³⁾ विस्तीर्णप्रणिधाना सर्वसत्त्वेष्व्वात्मप्रेमानुगता गुणोत्पादने च समर्था न च तेभ्यः
परिक्रोयते । स्मितमुखी परमया प्रुभवर्णपुष्करतया समन्वागता मैत्रचित्ता करुणां च
वाचं भाषते । सा सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुं समर्था । प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्व श्राक् । दृष्टो मया
भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो बोधाय घटमानो बोधिसत्त्वभूतो ज्ञेकानि पुण्यानि कृतवा-
ननेकानि च कल्पसहस्राणि⁽⁵⁾ न कदाचिद्दोषं लसितवान् । त्रिसाकृन्नमस्कारुस्त्रायां लो- 10
कधातौ नास्ति कश्चिदक्षशः सर्षपमात्रो ऽपि पृथिवीप्रदेशो यत्रानेन शरारं न निक्षिप्तं
सत्त्वकृतकृतोः । पश्चाद्बोधिमभिसंबुद्धः । क एवं अद्दध्याम्यदनया⁽⁷⁾ शक्यं मुहूर्तेनानुत्तरां
सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुम् ॥

अथ खलु तस्यां वेलायां सागरनागराज्ञदुर्किताघतः स्थिता संदृश्यते स्म⁽⁸⁾ । सा
भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्यै⁽⁹⁾कान्ते ऽस्थात्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभिषत ॥ 15

1) दर्शनं A. दुर्दर्शनं W.

2) रत्नसूत्रं B. K.

3) र्त्तनोय B.

4) नेन B. K.

5) B. adds च.

6) एनं B. K. एतां W. एतं O.

7) अद्दध्याम्यदनया A. अद्दध्यास्यति पत्तया B. अद्दधात् । यदा जन्या Ch. अद्द-
ध्यात् । पत्तया K. अद्दध्याम्यदिनया W. अद्दधास्यति यः O.

8) Left out in A. W. O.

9) सा वन्दित्वा A. W. सा वन्द्यै O.

- पुण्यं पुण्यं गम्भोरं च दिशः स्फुरति सर्वशः ।
 मूर्ध्नि शरीरं द्वात्रिंशत्सप्तैः समलंकृतम् ॥ ४९ ॥
 अणुव्यञ्जनपुक्तं च सर्वसङ्घनमस्कृतम् ।
 सर्वसङ्घाभिगम्यं च अज्ञापणव्यथा ॥ ५० ॥
 5 पथेच्छ्रया मे संबोधिः सात्तो मे ऽत्र तथागतः ।
 विस्तीर्णं देशयिष्यामि धर्मं दुःखप्रमोचनम् ॥ ५१ ॥

अथ खलु तस्यां वेलायामायुष्माञ्छारिपुत्रस्तां सागरनागराञ्जडुक्तिरमेतद्वोचत् ।
 केवलं कुलपुत्रि⁽¹⁾ बोधाय चित्तुमत्पन्नमविवर्त्याप्रमेयप्रज्ञा चासि सम्यक्संबुद्धत्वं तु दुर्ल-
 भम् । अस्ति कुलपुत्रि⁽¹⁾ स्त्रो न च वोर्यं संसयत्यनेकानि च कल्पशताब्धनेकानि च कल्प-
 10 सकृन्नाणि पुण्यानि करोत षट्पारमिताः परिपूरयति न चाद्यापि बुद्धत्वं प्राप्नोति । किं-
 कार्यां । पञ्च स्थानानि ह्यद्यापि न प्राप्नोति । कतमानि⁽³⁾ पञ्च । प्रथमं ब्रह्मस्थानं द्वितीयं
 शक्रस्थानं तृतीयं महाराजस्थानं चतुर्थं चक्रवर्तिस्थानं पञ्चममवैवर्ति⁽⁴⁾कबोधसङ्घस्था-
 नम् ॥

अथ खलु तस्यां वेलायां सागरनागराञ्जडुक्तिरुको मणि⁽⁵⁾रिस्ति यः कृत्स्नां त्रिसा-
 15 कृणां महासाकृणां लोकधातुं मूल्यं तमते⁽⁶⁾ । स च मणिस्तथा सागरनागराञ्जडुक्तिरा भग-
 वते दत्तः । स भगवता चानुकम्पामुपादाय प्रतिसृजितः । अथ सागरनागराञ्जडुक्तिरा
 प्रज्ञाकूटं बोधिसङ्घं स्थविरं च शारिपुत्रमेतद्वोचत् । यो ऽयं मणिर्मया भगवतो दत्तः स च

1) ते कुलपुत्रि B. Cb. K. कुलडांक्ते O. भांगानि the others.

2) संसयति B. K. जनयति Cb. प्रशयति W. संसयति O.

3) Left out in O.

4) राज्ञिक Cb.

5) कमणिरत्नम् B. K. कं मणिरत्नम् O.

6) तपयति K. तमति O.

भगवता शोधं प्रतिगृह्यते नेति⁽²⁾ । स्थविरं आह । तया च शोधं दत्तो भगवता च शोधं प्रतिगृहीतः । सागरनागराजडुक्ताह । यद्यहं भदत्त शारिपुत्र मर्कटिङ्की स्यां शीघ्रतरं सम्यक्संबोधिमसंबुध्येयं न चास्य मणोः प्रतिग्राहकः स्यात् ॥

अथ तस्यां वेलायां सागरनागराजडुक्ता सर्वलोकप्रत्ययं स्थविरस्य च शारिपु-
त्रस्य प्रत्ययं तत्स्त्रीन्द्रियमत्तर्हितं पुरुषेन्द्रियं च प्राडुर्भूतं बोधिसत्त्वभूतं चात्मानं संदर्श- 5
यति । तस्यां वेलायां दत्तिणां दिशं प्रकाशः⁽⁴⁾ । अथ दत्तिणास्यां दिशि विमला नाम लो-
कधातुस्तत्र सप्तत्रयमे बोधि⁽⁵⁾वृत्तमूले निषण्णमसंबुद्धमात्मानं संदर्शयति स्म⁽⁶⁾ द्वात्रिंश-
ल्लक्षणधरं सर्वानुव्यञ्जनरूपं प्रभया⁽⁶⁾ च दशदिशं स्फुरित्वा धर्मदेशनां कुर्वाणम् । ये च
सकृदां लोकधातौ सत्त्वास्ते सर्वे तं तथागतं⁽⁷⁾ पश्यन्ति स्म⁽⁸⁾ सर्वैश्च देवनागयत्तगन्धर्वासुर-
गृह्णति किं नृमुन्यमानुष्यैर्नमस्यमानं धर्मदेशनां च कुर्वन्तम्⁽¹⁰⁾ । ये च सत्त्वास्तस्य तथागतस्य 10
धर्मदेशनां श्रूयन्ति सर्वे ते ऽविनिवर्तनीया⁽¹¹⁾ भवन्त्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । सा च वि-
मला लोकधातुरियं च सकृा लोकधातुः षड्भिकारं प्राकम्पत् । भगवतश्च शाक्यमुनेः पर्व-

1) अनु ०य कम्पामुपादाय added in B.

2) कृत A. °त उत B. °तो नेति Cb. °तो उतेति K. °त उतरेति W. तो नेति स्थविरं आह O. न is here «or not». The reading in B. W. points to उत नेति.

3) तरेण Cb.

4) ता B. K.

5) बोधि left out in B. K.

6) Left out in K.

7) भगवत्तं A. W.

8) In B. only.

9) नमस्कारं Cb.

10) कुर्वाणं B.

11) श्रवैवर्तिका Cb.

12) भविष्यति A. K. W.

न्मण्डलानां त्रयाणां प्राणिसदृशानामनुत्पत्तिकधर्मदानप्रतिलाभो ऽभूत् । त्रयाणां च प्राणिशतसदृशानामनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ व्याकरणाप्रतिलाभो ऽभूत् ॥

अथ प्रज्ञाकूटो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः^(१) स्थविरश्च शारिपुत्रस्तूष्णीमभूताम् ॥

॥ इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये स्तूपसंदर्शनपरिवर्तो नामैकादशमः^(३) ॥

1) शत added in Cb. only.

2) Left out in A. W.

3) दशः Cb.

XII.

अथ खलु भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो मरुप्रतिभानश्च बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो
 विंशतिबोधिसत्त्वशतसकृत्परिवारो भगवतः संमुखमिमां वाचमभाषेतम्⁽²⁾ । अल्पोत्सुको
 भगवान्भवत्वस्मिन्नर्थे । वयमिमं भगवन्धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सत्त्वानां देश-
 पिष्यामः संप्रकाशयिष्यामः⁽⁴⁾ । किं चापि भगवन् शठकाः सत्त्वास्तस्मिन्काले भविष्यन्ति
 परीतकुशलमूला अधिमानिका लाभसत्कारसंनिश्चिता अकुशलमूलप्रतिपन्ना दुर्दमा 5
 अधिमुक्तिविरहिता अनधिमुक्तिबद्धलाः । अपि तु खलु पुनर्वयं भगवन्नात्तिबलमुप-
 शयित्वा⁽⁶⁾ तस्मिन्काल इदं सूत्रमुद्देश्यामो धारयिष्यामो देशयिष्यामो लिखिष्यामः सत्क-
 रिष्यामो गुरुकरिष्यामो मानयिष्यामः पूजयिष्यामः कायजीवितं च वयं भगवन्नृत्सृष्ट्येदं
 सूत्रं प्रकाशयिष्यामः । अल्पोत्सुको भगवान्भवत्विति ॥

अथ खलु तस्यां वर्षदि शैलाशैलाणां भिन्नूणां पञ्चमात्राणि भिन्नशतानि भगवत्तमे- 10
 तद्दुः⁽⁹⁾ । वयमपि भगवन्नृत्सकामरु इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयितुमपि तु खलु पुनर्भगवन्न-
 न्यामं⁽¹⁰⁾ लोकधातुष्विति । अथ खलु पावत्तस्ते भगवतः श्रावकाः शैलाशैला⁽¹¹⁾ भगवता व्या-

1) ण K.

2) मभाषत A. Cb. W. मभाषेतां B. K.

3) A. B. K. add धर्म.

4) In A. W. only.

5) अभि K.

6) पदर्श्य K. पदर्शयति स्म W.

7) मुपदे Cb.

8) Left out in Cb.

9) दवोचत् A. B. K. W. दुचुः Cb.

10) न्ये Cb. K.

11) ये ते added in A. W.

कृता अनुत्तरायां सम्यक्संबोधायै भिन्नसकृन्नाण सर्वाणि तानि येन भगवांस्तेनाञ्जलिं
 प्रणामय्य⁽¹⁾ भगवत्तमेतद्दुः⁽²⁾ । अल्पोत्सुको भगवान्भवतु वयमपीमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयि-
 ष्यामस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य पश्चिमे काले पश्चिमे समये ऽपि त्वन्यामु⁽³⁾ लोकधातुषु ।
 तत्कस्य हेतोः । अस्यां⁽⁴⁾ भगवन्सकृयां⁽⁵⁾ लोकधातावधिमानिकाः सन्ना अल्पकुशलमूला
 5 नित्यं व्यापन्नचिन्ताः शठा वङ्कजातीयाः ॥⁽⁶⁾

अथ खलु महाप्रज्ञापती गौतमी भगवतो मातृभगिनी⁽⁷⁾ षड्भिर्भित्तुणीसकृन्नेः सार्धं
 शैताशैताभिर्भित्तुणीभिरुत्थायामनाम्येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणामय्य⁽⁸⁾ भगवत्समुल्लोकपत्तो
 स्थिताभूत् । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां महाप्रज्ञापतीं गौतमीमामन्त्रयामास । कि
 त्वं गौतमि⁽⁹⁾ दुर्मनस्विनी स्थिता तथागतं व्यवलोकयसि । नाहं परिर्कोर्तिता व्याकृता
 10 चानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अपि तु खलु पुनर्गौतमि सर्वपर्यव्याकरणेन व्याकृतासि ।
 अपि तु खलु पुनस्त्वं गौतमि इत उपादायाष्टात्रिंशतां⁽¹⁰⁾ बुद्धकोट्येनपुतशतमकृन्नाणामत्तिके
 [मत्कारं गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां कृत्वा]⁽¹¹⁾ बोधिसत्त्वा [महासत्त्वा]⁽¹²⁾ धर्मभा
 णको भविष्यसि । इमान्यपि षड्भिर्भित्तुणीसकृन्नाणि शैताशैताणां भित्तुणीनां त्वयैव सार्धं
 तेषां तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानामत्तिके बोधिसत्त्वा धर्मभाषणका भविष्यन्ति । ततः

1) प्रणामय्य A. W. प्रणाम्य the rest.

2) द्रवोचत् A. B. Cb. W. दूचुः K.

3) न्ये A. K. W.

4) अस्मिन् K.

5) यां left out in K.

6) वङ्क K. वञ्जक the rest.

7) मातृस्वषा added in K. सा in A. B. Cb. W.

8) प्रणामय्य A. प्रणाम्य the others.

9) दु A. W. दौ the others; reading of O. unknown.

10) तस्त्वं च्युता समाना अनुपूर्वेण सपरिवारा इस्त्रिभावं विवर्तयित्वा अष्टात्रिं O.

11) The words between brackets wanting in O. See Engl. transl. p. 257, note 1.

12) Wanting in O,

परेण परतरेण⁽¹⁾ बोधिसत्त्वचर्या परिपूर्णे⁽²⁾ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्सं-
बुद्धो लोके भविष्यसि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यमारथिः शास्ता
देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । स च गौतमि सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्तथागतो ऽर्हन्स-
म्यक्संबुद्धस्तानि षड्बोधिसत्त्वसकृन्नाणि परंपराव्याकरणेन व्याकरिष्यत्यनुत्तरायां सम्य-
क्संबोधौ ॥

5

अथ खलु राहुलमातुर्पुत्रशोधराया भिन्नुपया⁽³⁾ एतदभवत् । न मे भगवता नामधेयं
परिक्कीर्तितम् । अथ खलु भगवान्यशोधरायां⁽⁴⁾ भिन्नुपयाश्चेत्सैव चेतः परिवितर्कमाज्ञाय
यशोधरां भिन्नुणीमितदवोचत् । आरोचयामि ते यशोधरे प्रतिवेदयामि ते । त्वमपि दशानां
बुद्धकोटिसकृन्नाणामन्तिके⁽⁵⁾ [सत्कारं गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां कृत्वा] बो-
धिपत्न्यो धर्मभाणको भविष्यसि । बोधिसत्त्वचर्यां चानुपूर्वेण परिपूर्णे⁽⁷⁾ रश्मिशतसकृन्नपरि- 10
पूर्णाधनो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके⁽⁸⁾ भविष्यसि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो
लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यमारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्भद्रायां
लोकधातौ । अपरिमितं च तस्य भगवतो रश्मिशतसकृन्नपरिपूर्णाधनस्य तथागतस्यार्कृतः
सम्यक्संबुद्धस्यायुष्प्रमाणं भविष्यति ॥

अथ खलु मत्प्रज्ञापती⁽⁹⁾ गौतमी भिन्नुणी षड्भिन्नुणीसकृन्नपरिवारा यशोधरा च 15

1) A. Cb. W. O. add ते.

2) पूर्यित्वा A. Cb. W. O.

3) भिन्नुपया is put before यशोधराया except in K.

4) यां K.

5) इतश्चवित्वा स्त्रीभावं विवर्तयित्वा यशोधरे बुद्धकोटिन्युत्तशतसकृन्नाणां सा-
न्तिके O.

6) See above.

7) पूर्यित्वा A. Cb. W. O. In O. added पश्चिमे समुच्छ्रये.

8) लोके omitted in A. Ca.

9) प्रज्ञा left out in K.

भित्तुषी⁽¹⁾ घतुर्भित्तुषीसकृत्परिवारा भगवतो ऽसिकात्स्वकं व्याकरणं श्रुवानुत्तराणां
सम्यक्संबोधावाश्रयप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताश्च⁽²⁾ तस्यां वेलायामिमां गाथामभाषत्⁽³⁾ ॥

भगवन्विनेतासि विनायको ऽसि शास्तासि लोकस्य सदेवकस्य ।

आश्वासदाता नरदेवपूजितो⁽⁴⁾ वयम्पि संतोषित मय्य नाथ ॥ १ ॥

5 अथ खलु ता भित्तुण्य इमां गाथां भाषित्वा भगवत्समेतद्रुचुः । वयमपि भगवन्सम्⁽⁶⁾
त्सहामकृ इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयितुं⁽⁷⁾ पश्चिमे काले पश्चिमे समये ऽपि त्वन्यामुं⁽⁸⁾ लोका-
धातुष्विति ॥

अथ खलु भगवान्येन तान्यशीतिबोधिसत्त्वकोटीनपुत्रशतसकृत्स्राणि धारणीप्रति-
लब्धानां बोधिसत्त्वानामवैवर्तिकधर्मचक्रप्रवर्तकानां तेनावलोकयामास । अथ खलु ते

10 बोधिसत्त्वा मकृत्सत्त्वाः समनत्तरावलोकितो⁽⁹⁾ भगवता उत्थायासनेभ्यो येन भगवांस्तेनाञ्ज-
लिं प्रणाम्यैव¹⁰ चिन्तयामासुः । अस्माकम्भगवानध्येष्यत्यस्य धर्मपर्यायस्य संप्रकाशनता-
ये⁽¹¹⁾ ते खल्वेवमनुविचिन्त्य संप्रकम्पिताः परस्परमूचुः⁽¹²⁾ । कथं वयं कुलपुत्राः⁽¹³⁾ करिष्यामो⁽¹⁴⁾

1) Left out in K.

2) सास्त A. B. Cb. W. साश्च त K. The whole passage amplified in O.

3) घत A. B. घंत Cb. K. घतः W. षिंसु O.

4) ता A. Cb. W. तो K.

5) वयमपि A. B. W. वयम्पि Cb. K. वयंति O.

6) सम् Left out in B. Cb. K. O.

7) कासितुं K.

8) न्येषु in all MSS., but see above.

9) All but O. ते.

10) प्रणाम्यैव A. W. प्रणाम्यैव B. Cb. प्रणाम्यैवं K. प्रणामयित्वा O.

11) स्मान् Cb. W.

12) Sic K. व्यति O. The others have षयति.

13) नायेति A. W. नतापै Cb. K. नाय B. नताप O.

14) परंप B.

15) त्राको O.

यद्भगवानध्येषत्यस्य धर्मपर्यायस्यानागते ऽध्वनि संप्रकाशनतायै⁽¹⁾ ॥ अथ खलु ते कुलपुत्रा
भगवतो गौरवेणात्मनश्च पूर्वचर्याप्रणिधानेन भगवतो ऽभिमुखं सिक्तनादं नदन्ते स्म । वयं
भगवन्ननागते ऽध्वनीमं धर्मपर्यायं तथागते परिनिर्वृते दशमु दिनु गत्वा सर्वसत्त्वाँस्त्रि-
विष्यामि⁽³⁾ः पाठयिष्यामश्चिन्तापयिष्यामः प्रकाशयिष्यामो भगवत एवानुभावेन । भगवांश्चा-
स्माकमन्यलोकधातुस्थितो⁽⁴⁾ रत्नावरूपागुप्तिं करिष्यति ॥

5

अथ खलु ते बोधिसत्त्वा मत्सत्त्वाः समं संगोत्या⁽⁵⁾ भगवत्तमाभिर्गाथाभिरध्यभाषन्तं⁽⁶⁾ ॥

घल्पोत्सुकस्त्वं भगवन्भवस्व वयं तदा ते⁽⁷⁾ परिनिर्वृतस्य ।

अपश्चिमे कालि⁽⁹⁾ सुभैरवस्मिन्प्रकाशयिष्यामिदं सूत्रमुत्तमम् ॥ २ ॥

आक्रोशांस्तर्जनाशैव दृपडउद्गूरूपाणि च ।

बालानां संसृष्टिष्यामो ऽधिवासिष्याम नायक ॥ ३ ॥

10

1) अयं भगवानस्माकमध्ये O.

2) नतायै A. W. नायेति B. K. नायति Cb. नताय O.

3) लिखापयिष्याम वाचापयिष्याम स्वाध्यापयिष्याम चि° O.

4) धातुस्थे K. धातुस्थो B.

5) समसंगोत्या एकस्वरेण भ° O.

6) षन्ते स्म A. B. K. षन्ते Cb. षन्ते स्म W. षिंसु O.

7) वयंति सूत्रे O.

8) K adds स्वं. O. has तयान्ति सुभैरवकालि पश्चिमे. अयं° our conjecture for प°.

9) ले W.

10) मोमं A. W. म्यम B. मि । मम Cb. मिम K. सूत्रमिदं विस्तरत प्रका-
शयेत् O.

11) मु A. W. शताटना भोत्सु दृपडानि मुद्राणि च O. गू for गो in the other
MSS. our conjecture.

- दुर्बुद्धिनश्च वङ्काश्च शठा बालाधिमानिनः ।
 अत्राप्ते प्राप्तसंज्ञो च घोरे कालस्मि पश्चिमे ॥ ४ ॥
 अरण्यवृत्तकाश्चैव कन्था⁽⁴⁾ प्रावरिपाण च ।
 संलेखचरिता⁽⁵⁾ अस्मे एवं वदयन्ति दुर्मती⁽⁶⁾ ॥ ५ ॥
 ८ रसेषु गृह सक्ताश्च गृहीणां धर्मदेशयो⁽⁷⁾ ।
 सत्कृताश्च भविष्यन्ति षडभिज्ञां⁽⁸⁾ यथा तथा ॥ ६ ॥
 रौद्रचित्ताश्च दुष्टाश्च गृहचित्ताविवित्तकाः ।
 अरण्यगुप्तिं प्रविशित्वा अस्माकं⁽⁹⁾ परिवादकाः ॥ ७ ॥
 अस्माकं चैव वदयन्ति लाभसत्कारनिश्चिताः ।
 10 तीर्थिका⁽¹⁰⁾ वतितमे भिन्नू⁽¹¹⁾ स्वानि काव्यानि⁽¹²⁾ देशयुः ॥ ८ ॥
 स्वयं सूत्राणि ग्रन्थित्वा लाभसत्कारहेतवः ।
⁽¹³⁾ पषाय मध्ये भाषन्ते⁽¹⁴⁾ अस्माकमनुकुट्टकाः⁽¹⁵⁾ ॥ ९ ॥

-
- 1) धि A. W. भि B. Cb. K. दुर्बुद्धीनां च वङ्कानां चण्डा बालाधिमानिनाम् O.
 2) संज्ञोनां भिन्नूणां कालि O.
 3) Sic O.; चित्त the rest.
 4) कन्था left out in K. कन्था A. कन्था B. O. कथं Cb. काच्छां W.
 5) Sic O. वृत्तिं करिष्याम A. W. वृत्ति धारस्यं B. वृत्त चारिष्य Cb. वृत्ति
 चरिष्याम K.
 6) ती A. B. K. तीः Cb. तीम् W.
 7) शनां A. W.
 8) षड्विज्ञाश्च Cb.
 9) वार A. Cb. वादि B. वाद K. W. कुट्टकाः O.
 10) ति Cb. °के वादि O. त the others. वत for वत, cf. Pāli.
 11) नु A. W. नू B. Cb. नू K.
 12) कर्षा A. W. वाक्या B. Cb. K. काव्यानि Ca. O.
 13) पर्याय A. W. पषाय B. Cb. K. परिषाय O.
 14) भाष्यन्ति O.
 15) क परि O.

राज्ञेषु राजपुत्रेषु राजामात्येषु वा तथा ।

विप्राणां गृह्यपतीनां च अन्येषां चापि भित्तुणाम् ॥ १० ॥

वद्व्यत्यवर्णमस्माकं तीर्थवाद् च चार्यो⁽¹⁾ ।

सर्वं वयं तमिष्यामो गौरवेण मर्हर्षिणाम् ॥ ११ ॥

ये चास्मान्कुत्सयिष्यन्ति तस्मिन्कालस्मि दुर्मतो ।

5

इमे बुद्धा भविष्यन्ति तमिष्यामथ सर्वशः ॥ १२ ॥

कल्पसंतोभभीष्मस्मिन्दारूपास्मि मर्हाभये ।

यत्तत्रपा बहू भित्तू अस्माकं परिभाषकाः ॥ १३ ॥

गौरवेणोक्तं लोकेन्द्रे उत्सुकाम मुहुष्करम् ।

नात्तोय कदर्या बन्धित्वा मूत्रमेतं प्रकाशये ॥ १४ ॥

10

अनर्थिका स्म कापेन जीवितेन च नायकं⁽⁶⁾ ।

अर्थिकाश्च स्म बोधोय⁽⁸⁾ तव निन्तेपधारकाः ॥ १५ ॥

भगवानेव जानीते यादृशाः पापभित्तवः ।

पश्चिमे कालि भेष्यन्ति संघाभाष्यमज्ञानकाः ॥ १६ ॥

1) यि B. K. तीर्थंका वाच चार्यो O.

2) बुद्धा ति वद्व्यन्ति अघिवासिष्याम O. तमयिष्यामथ the rest.

3) स्मे A. Cb. W. ष्म B. ष्मे K. त्त O., meant द्म. Perhaps to r. तोभि
(= तोभि).

4) ण क्ति Cb. K. णाति O.

5) बन्धिता O.

6) This line is left out in Cb.

7) शा in all MSS. O. excepted, which has का वयं.

8) All बोधाय.

भृकुटी⁽¹⁾ सर्व मोढव्या घप्रज्ञप्तिः पुनः पुनः ।

निष्कालनं⁽²⁾ विकारेभ्यो बल्लुकुटी⁽⁸⁾ बह्वविधा ॥ १७ ॥

अज्ञप्तिं⁽⁴⁾ लोकनाथस्य स्मरत्तां⁽⁵⁾ कालि पश्चिमे ।

भाषिष्याम इदं सूत्रं⁽⁶⁾ पर्षन्मध्ये विशारदाः ॥ १८ ॥

6 नगरेषु च ग्रामेषु ये श्रेष्ठ्यन्ति⁽⁷⁾ इकार्थिकाः ।

गत्वा गत्वास्य दास्यामो⁽⁸⁾ निन्नेपं तुभ्यं नायक ॥ १९ ॥

प्रेषणं तव लोकेन्द्रं करिष्यामो मकामुने ।

घल्पोत्सुको भव त्वं हि⁽⁹⁾ शान्तिप्राप्तो⁽¹⁰⁾ मुनिर्वृतः ॥ २० ॥

सर्वे च लोकप्रस्योता आगता ये दिशो⁽¹¹⁾ दश ।

10 सत्यां वाचं⁽¹²⁾ प्रभाषामो अघिमुक्तिं विज्ञानमिति ॥ २१ ॥

॥ इत्यार्यसङ्घर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय उत्साकृपरिवर्तो नाम द्वादशमः⁽¹⁴⁾ ॥

1) टी A. W. टिः B. टं Cb. टीस्सर्वं K. टी तीव्र O.

2) निष्कालना O.

3) उपकोशा O.

4) अज्ञप्तिं B. अज्ञप्तिं Cb

5) ता A. B. K. W. तो Cb. त O.

6) दा W

7) चे A. भविष्यन्ति अर्थि O.

8) Sic O; तं च (a misread तव?) the rest.

9) भवाकि त्वं O.

10) All but O. तिं for सु.

11) दश दिशा A. B. दश दिसाः Cb. दश दिशाः K दिशो दशः W. दशो दिश O.

12) षामो A. W. ष्याम B. Cb. K. षाम O.

13) कून O.

14) त्रयोद O.

XIII.

अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूतो भगवत्तमेतद्वोचत् । डुष्करं भगवन्परमडुष्करमे-
भिर्बीधिसहैर्मकासहैरुत्सोढं⁽²⁾ भगवतो गौरवेण । कथं भगवन्नेभिर्बीधिसहैर्मकासहैर्यं
धर्मपर्यायः पश्चिमे काले पश्चिमे समये संप्रकाशयितव्यः । एवमुक्ते भगवान्मञ्जुश्रियं कुमा-
रभूतमेतद्वोचत् । चतुर्षु मञ्जुश्रीधर्मेषु प्रतिष्ठितेन बोधिसहनेन मकासहनेनायं धर्मपर्यायः
पश्चिमे काले पश्चिमे समये संप्रकाशयितव्यः । कतमेषु चतुर्षु । इत् मञ्जुश्रीर्बीधिसहनेन 6
मकासहनेनाचारगोचरप्रतिष्ठितेनायं धर्मपर्यायः [पश्चिमे काले पश्चिमे समये]⁽⁴⁾ संप्रकाशयि-
तव्यः । कथं च मञ्जुश्रीर्बीधिसहने मकासहने आचारगोचरप्रतिष्ठितो भवति । यदा [च]
मञ्जुश्रीर्बीधिसहने मकासहने⁽⁶⁾ तातो भवति दातो दात्तभूमिमनुप्राप्तो ऽनुत्त[स्तासंत्र]स्त-
मना⁽⁷⁾ अनभ्यसूयको यदा च मञ्जुश्रीर्बीधिसहने मकासहने न कस्मिंश्चिद्धर्म रूयति यथाभूत्
च धर्माणां स्वलक्षणं व्यवलोकयति । या⁽⁹⁾ खल्वेषु⁽¹⁰⁾ धर्मेष्वविचारणाविकल्पना⁽¹¹⁾ अयमूच्यते 10
मञ्जुश्रीर्बीधिसहस्य मकासहस्योच्चारः । कतमश्च मञ्जुश्रीर्बीधिसहस्य मकासहस्य मो-

1) A. B. W. add पश्चिमे काले पश्चिमे समये

2) त्सोढं A. W. त्सूढं B. त्सकां Cb. त्सोढं K. त्सोढं O.

3) गौरवेण B. गोचरे W.

4) The words between brackets wanting in O.

5) रे A. W.

6) तातो Cb. O. त्तमो the others.

7) अनुत्तस्तमानस O.

8) क्वचिद्धर्मेष्वभिरूयति न क्वचिद्धर्माणां स्वभावलक्षणं व्य O.

9) यः A. स B. या Cb. K. याः W.

10) Left out in Cb. O.

11) णा अवि in all MSS.

12) ना अय A. B. Cb. K. नाय W. नता अविपरिकल्पनता अय O

घर्ः । पदा [च] मञ्जुश्रीर्बीधिसञ्चो मरुसञ्चो न राजानं संसेवते न राजपुत्रान्⁽¹⁾ राजमरु-
मात्रान् राजपुरुषान्संसेवते न भजते न पर्युपास्ते [नोपसंक्रामति] नान्यतोर्ध्या⁽²⁾श्चरकप-
रिभ्राजकाजीवकनिर्घन्थात्र काव्यशास्त्रप्रसृतान्सञ्चान्संसेवते न भजते न पर्युपास्ते । न च
लोकापतमन्त्रधारकान् लोकापतिकान्सेवते न⁽³⁾ भजते न⁽⁴⁾ पर्युपास्ते न च तैः सार्धं संस्तवं
करोति । न चण्डालान् मौष्टिकान् सौकरिकान् कौक्कुटिकान्⁽⁵⁾ मृगलुब्धकान् मांसिकान्⁽⁶⁾
नटनृत्तकान्⁽⁷⁾ कल्लान्⁽⁸⁾ मल्लान्नान्यानि परेषां रतिक्रोडास्थानानि तानि नोपसंक्रामति । न
च तैः सार्धं संस्तवं करोत्यन्यत्रोपसंक्रान्तानां कालेन कालं धर्मं भाषते तं चानिश्चितो
भाषते । श्रावकयानीयांश्च भिन्नुभिन्नुपुपासकोपासिका न सेवते न भजते न पर्युपास्ते न
च तैः सार्धं संस्तवं करोति । न च तैः सरु समवधानगोचरो भवति चडुमे⁽¹¹⁾ वा विकारे⁽¹²⁾ वा-
10 न्यत्रोपसंक्रान्तानां चैषां⁽¹³⁾ कालेन कालं धर्मं भाषते तं⁽¹⁴⁾ चानिश्चितो भाषते । अथ मञ्जुश्री-
बीधिसञ्चस्य मरुसञ्चस्य गोचरः ॥

1) राजमात्रान् Cb., which is added after पुत्रान् in K. Likewise राजामा-
त्यान् in O.

2) तीर्थिकान्सेवति न च चरकान् प O.

3) न in O. only.

4) न सौनिकाजीरधिकान् O.

5) न शाकुनिकान् जालघ्राकान्सञ्चान्सेव° etc. O.

6) नर्त्त K. नाटकान् नृत्यका O.

7) मल्लान् A. W. मल्लान् B. मल्लान् Cb. मल्लान् K. मल्लान् O.

8) Cb. adds पन O. has धामसंवृतानां क्रीडाकास्यरतिस्था.

9) र K.

10) Cb. adds माला (?)

11) A. W. add मालविकारे without वा; in O. मरुविकारे वा.

12) Left out in Cb.; and it is put in after कालं in B. K.

13) तां A. W.

14) प्रथमो added in O. It is in fact the first गोचरः, but in vs. 15 is called
the first what in O. is the second.

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो मकृसत्त्वो न मातृग्रामस्यान्यतरान्यत⁽¹⁾रमनुनयनिमित्तं
 गृह्याभीक्ष्णं धर्मं देशयति न च मातृग्रामस्याभीक्ष्णं दर्शनकामो भवति । न च कुलान्युप-
 संक्रमति न च दारिकां वा कन्यां वा वधुकां वाभीक्ष्णमाभाषितव्यां मन्यते न प्रतिसंमो-
 दयति⁽⁸⁾ । न च पण्डकस्य धर्मं देशयति न च तेन सार्धं संस्तवं करोति न च प्रतिसंमोदय-
 ति । न चैकाकी भित्तार्थमत्तर्गृहं प्रविशत्यन्यत्र तथागतानुस्मृतिं भावयमानः । सचेत्पुन- 5
 र्मातृग्रामस्य धर्मं देशयति स नात्तशो धर्मसंरागेणापि धर्मं देशयति कः पुनर्वादः स्त्रीसं-
 रागेण⁽⁶⁾ । नात्तशो दत्तावलीमप्युपदर्शयति कः पुनर्वादः श्रौदारिकमुखविकारम् । न च आ-
 मणोरं न च आमणोरं न भिन्नुं न भिन्नुणीं न कुमारके न कुमारिकां मातीयति⁽⁷⁾ न च तैः
 सार्धं संस्तवं करोति न च संलापं करोति न च प्रतिसंलापि⁽⁸⁾गुरूको भवति न चाभीक्ष्ण
 प्रतिसंलयनं सेवते । अयमुच्यते मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वस्य मकृसत्त्वस्य प्रथमो गोचरः ॥ 10

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो मकृसत्त्वः सर्वधर्माञ्छून्या⁽¹¹⁾न्व्यवलोकयति यथावत्प्र-
 तिष्ठितान्धर्मानविपरितोत्स्थायिनो यथाभूत्स्थितानचलानकम्प्यान्विवर्त्यान्परिवर्तान्स-

- 1) रान्यत left out in B. Cb. W.
- 2) All but O. धं निमित्तमुद्दक्ष.
- 3) मोदितव्यामुच्यते A. W. मोदितव्यां मन्यते O. मोदनोति Cb.
- 4) चैको क्वि Cb.
- 5) भैतार्थ K. Cp. below vs. 14. भिन्नुरेकपण्डक अत्तर्गृहे प्र O.
- 6) All but O. add सार्धं देशयति.
- 7) सादीयति O. Cp. Pāli *sādiyati* and स्वादीयति Mahāvastu II, 145.
- 8) लयन K.
- 9) MSS. लापनं.
- 10) द्वितोयो O. See remark above p. 276.
- 11) धर्मशून्यं Cb.
- 12) मानसारानवि A. W. तानुसारानवि B. तानां सागराणां संस्तवं करोति ।
नवी Cb. मानसारानवि K. असारान् wanting in O.
- 13) A. K. W. add भावा.
- 14) भूतस्थितान् A. B. K. W. भूतान् Cb.

मादपि⁽¹⁾ पद्यभूतस्थितानाकाशस्वभावान्निहृत्तिव्यवहार⁽²⁾विवर्तितानज्ञातानभूतानि⁽⁴⁾ संस्कृ-
तान्नासंस्कृतात्र सतो नासतो ऽनभिलापप्रव्याकृतानसंगस्थानस्थितान्संज्ञाविपर्यासप्रा-
दुर्भूतान् । एवं किं मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभीदपां सर्वधर्मान्वयत्रलोकयन्विक्र-
ति । घनेन विक्रोरेण विक्र⁽⁷⁾ब्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो गोचरे स्थितो भवति । अथं मञ्जुश्री-
5 बोधिसत्त्वस्य⁽⁸⁾ द्वितीयो गोचरः ॥

अथ खलु भगवानेतमेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा

अभाषत ॥

यो बोधिसत्त्व इच्छे⁽⁹⁾पि पश्चात्काले मुदारूपे ।

इदं मूत्रं प्रकाशेतुं⁽¹¹⁾⁽¹²⁾ अनोलोनो विशारदः ॥ १ ॥

10 आचारगोचरं रत्नेदसंसृष्टः शुचिर्भवेत्⁽¹³⁾ ।

वर्षयेत्संस्तवं नित्यं राक्षपुत्रे किं राक्षभिः ॥ २ ॥

1) वर्त्ता समादाय A. वर्त्ता न समादाय B. वर्त्ता सदा Cb वर्त्ता-सदा O. वर्त्ता-
न्समादाय K. वर्त्ता समादाय W.

2) ते Cb.

3) रं Cb.

4) °तानसंस्कृतानसंस्कृतानसंख्यातानसतो O.

5) प्य Ca. Another var. r. mentioned in Engl. translation p. 264.

6) नसंगच्छातस्थितां A. नसंगच्छानस्थितान B. नसंस्थान Cb. नसंस्थानस्थि-
तान K. नसंस्थानस्थितां W. नसत्तानसंगस्थानस्थितानभावानस्वभावा O. असंग an
old error for असंत, Skr. असत्?

7) रथ बो Cb.

8) तृ for त्रि O.

9) लो A. B. K. ल Cb. O. लो W.

10) इच्छेत् पश्चात्कालेस्मि भैरव O.

11) शयितुं A. W.

12) अनो A. K. W. O. अनोन B. अना W

13) असंक्लिष्टो भवे शुचि O.

ये चापि राजपुरुषाः⁽¹⁾ कुर्यात्तेहि न संस्तवम् ।
 चण्डालमुष्टिकैः शौण्डेस्तोर्थिकैश्चापि सर्वशः ॥ ३ ॥
 अधिमानीन्न सेवेत विनयेदागमस्थितान् ।
 अर्कत्तसंमताम्बितून्डुःशीलाश्चैव वर्जयेत् ॥ ४ ॥
 भित्तुषीं वर्जयाम्नात्तयं क्वास्यसंलापगोचराम्⁽⁴⁾ ।
 उपासिकाश्च वर्जितं⁽⁵⁾ प्राकटा या अथस्थिताः⁽⁶⁾ ॥ ५ ॥
 या निर्वृतिं गवेषन्ति दृष्टे धर्मे उपासिकाः ।
 वर्जयेत्संस्तवं ताभिः⁽⁷⁾ आचारो अयमुच्यते ॥ ६ ॥
 पश्चैन्मुपसंक्रम्य धर्मं पृच्छे ज्यबोधये ।
 तस्य भषितसदा धीरो अनेलीनो अनिश्चितः ॥ ७ ॥
 म्त्रो पण्डकाश्च ये सत्त्वाः संस्तवं तैर्निर्वर्जयेत् ।
 कुलेषु चापि वधुकां⁽⁸⁾ कुमार्याश्च विवर्जयेत् ॥ ८ ॥

5

10

-
- 1) षां K. राज्ञः पुरुषा ये भोति O.
- 2) भि A. B. K. W. धि Cb. O.
- 3) विनयेनागम A. B. W. विनयेदागमे Cb. विनयेनागमे K. आगमे विनये स्थित्वा (intended स्थितः?) O.
- 4) एयो and रा (Skr. राः) O., preferable.
- 5) All but O. वर्जयेत्.
- 6) तान् Cb. तां K. न वस्थिताः O
- 7) भि A. B. K. W. भिः । Cb. O.
- 8) व Cb.
- 9) वधुकाश्चापि O

न ताः संमोदयेज्जातु कौशल्यं साधु पृच्छितुम् ।
 संस्तवं तेहि वर्जत सौकरौरधिकैः सरु ॥ ६ ॥
 ये चापि त्रिविधान्प्राणीन्दिग्भेषुर्भोगकारणात् ।
 मांसं सूनाय विक्रेत्ति संस्तवं तैर्विर्वर्जयेत् ॥ १० ॥
 स्त्रोयोषकाश्च ये सन्ना वर्जयेत्तेहि संस्तवम् ।
 नटेभिर्कृत्स्नमस्त्रेभिर्ये चान्ये तादृशा भवेत् ॥ ११ ॥
 वारमुष्या⁽⁸⁾ न सेवेत ये चान्ये भोगवृत्तिनः⁽⁹⁾ ।
 प्रतिसंमोदनं तेभिः सर्वशः परिवर्जयेत् ॥ १२ ॥
 यदा च धर्मदेशेया मातृग्रामस्य परिणतः ।
 न चैकः⁽¹²⁾ प्रविशेत्तत्र नापि क्वास्यस्थितो भवेत् ॥ १३ ॥
 यदापि प्रविशेद्भामं भोजनार्थो पुनः पुनः ।
 द्वितीयम्भिन्नु मार्गेत बुद्धं वा समनुस्मरेत् ॥ १४ ॥

1) कुशलं B. क्वास्य कौशल्य O.

2) साधु A. K. W. (= Skr. सार्ध?). क्वासु B. ज्ञातु Cb. वर्जयेत् O. यो A. W.
या B. K.

3) तेभि O., च वि the rest.

4) ज्ञयो A. W. ज्ञया B. K. ज्ञयेत् Cb.

5) स्मि A. त्ति B. धि K. त्ति W. रौत्रकैहि वरु Cb सौनिकौरधिकेन च O.

6) सपेयु A. W. सेयु B. K. सयु Cb. कंसत्ति O.

7) All but O. टे for टेभि. ऋ K.

8) मूष्यं A. मुखं W. मुष्यां B. Cb. K. मुष्या O.

9) वृत्तये A. W. वृत्तिका O.

10) तेषां O.

11) र्म B. देशपेद्धर्म O.

12) कै A. W. तः B. कः Cb. K. O.

13) यभि A. B. Cb. W. यम्भि K. यं भि O.

धाचारगोचरो ह्येष प्रथमो मे निदर्शितः ।

विकृति येन सत्प्रज्ञा धारिता मूत्रमोदशम् ॥ १५ ॥

यदा न चरते⁽²⁾ धर्मं क्वीन उत्कृष्टमध्यमे ।

संस्कृतासंस्कृते चापि भूताभूते च सर्वशः ॥ १६ ॥

स्त्रांति नाचरते धोरो पुरुषेति न कल्पयेत्⁽⁸⁾ ।

सर्वधर्मं यज्ञातत्वा⁽⁴⁾ गवेषतो न पश्यति ॥ १७ ॥

धाचारो हि अयं उक्तो बोधिसङ्गान सर्वशः ।

गोचरो यादृशस्तेषां तं प्रणोथ प्रकाशतः ॥ १८ ॥

असत्तत्त्वा⁽⁵⁾ धर्मं इमे प्रकाशिता अप्रा⁽⁶⁾दुभूताश्च यज्ञातकाश्च⁽⁷⁾ ।

भूत्या निरीका⁽⁸⁾ स्थित नित्यकालं⁽⁹⁾ अयं गोचरो उच्यति पण्डितानाम् ॥ १९ ॥ 10

विपरीतसंज्ञाकि इमे विकल्पिता असत्तत्त्वा इह अभूतभूततः ।

अनुस्थिताश्चापि यज्ञातधर्मा ज्ञाता अभूता विपरीतकल्पिताः ॥ २० ॥

एकाग्रचित्तो हि समाहितः सदा मुमेरूकूटो यथ मुस्थितश्च ।

एवं स्थितश्चापि हि ताविरिनेदाकाशभूतानिम सर्वधर्मान्⁽¹¹⁾ ॥ २१ ॥

1) धारिता B. धारयेत् Cb. धारिता W. धारिति O.

2) र्मे K. O. But the following consists of three words. One would expect

क्वीनम्.

8) All but O. यी.

4) त्वाद O.

5) तता A.

6) दुर्भूता O. दुर्भावा the others.

7) यज्ञाते सर्वे Cb. यज्ञात सर्वे O.

8) विकारो A. W.

9) सर्व B. Cb. K.

10) अयं A. Cb. W. अयं B. O. अयं K.

11) O. has एकाग्रचित्तः सुसमाहितः सदा मुमेरूकूटवसुसंस्थितात्मा । एवं स्थितो चित्त (r. चापि) निरीतयेयमाकाशभूता इमे धर्मा. We propose to r. इमि for इम.

सदा पि आकाशसमा न सारका^(३) अनिञ्जिता मन्यनवर्जिता^(४) ।

स्थिता कि धर्मा इमि नित्यकालं^(५) श्रेयु गोचरो उच्यति पण्डितानाम् ॥ २२

ईर्यापथं यो मम रत्नमाणो भवेत् भिन्न^(६) मम निर्वृतस्य ।

प्रकाशयेत्सूत्रमिदं कि लोके न चापि संलोपन तस्य काचित्^(७) ॥ २३ ॥

कालेन चो चित्तयमातु पण्डितः प्रविश्य लेनं^(८) तथ घट्टयित्वा ।

विपश्य धर्मं इमु सर्वं योनिशो उत्थाप देशेत अलीनचित्तः ॥ २४ ॥

राज्ञान तस्येह करोति^(९) रत्नां ये राजपुत्राश्च ऋणोत्ति^(१०) धर्मम् ।

अन्ये अपि चो गृहपति ब्राह्मणाश्च परिवार्य सर्वे स्य स्थिता भवन्ति ॥ २५ ॥

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो मकासन्नस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य पश्चिमे काले
 १) पश्चिमे समये पश्चिमायी पञ्चाशत्यां^(११) सद्वर्माविप्रलोपे वर्तमान इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयितु-
 कामः सुखस्थितो भवति स सुखस्थितश्च धर्मं भाषते^(१२) कायगतं वा पुस्तकगतं वा । परिषां
 च देशयमानो नाधिमात्रमुपालम्भज्ञातीयो^(१३) भवति न चान्यान्यधर्मभाणकान्भिन्नपरिवर्दति
 न चावर्णा भाषते न चावर्णा निश्चार्यति न चान्येषां आत्रकयानोयानां भिन्नाणां नाम गृही-

1) य A. W.

2) क्यसारका.

3) All but O. सत्येन विव, metrically impossible.

4) यं A. B. Cb. W. यु K. य O.

5) O. has भिन्नम. The original r. certainly bhikkhū.

6) कश्चित् A. न च लीनचित्तो भवि यः कदाचित् O. काचित् suspect.

7) All but O. लयनं.

8) द्वार खट्टयेत् O.

9) रोति Cb. K. O.

10) णोति Cb. O.

11) Omitted in O.

12) ति Cb. O.

13) रम्भज्ञातिको O. Cp. Pāli jātika

14) निकानां O.

त्वावर्षं भाषते न चावर्षं चार्षति न च तेषामन्तिके प्रत्यर्थिकसंज्ञो भवति । तत्कस्य
 कृतोः । यथापीदं सुखस्थानस्थितत्वात् । स आगतागतानां धार्मश्चावर्षिकानामनुपरिप्रा-
 णिका अनन्यसूयया^(३) धर्मं देशयति । अविदमानो न च प्रश्नं पृष्ठः श्रावकयानेन विसर्जय-
 ति । अपि तु खलु पुनस्तथा विसर्जयति यथा बुद्धज्ञानमभिसंबुध्यते ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

5

सुखस्थितो भोति सदा विचक्षणाः सुखं निषण्णस्तथ धर्मुं भाषते ।

उदारं प्रज्ञप्तं करित्वं आसनं चौत्तं मनोत्ते पृथिवीप्रदेशे ॥ २६ ॥

चौत्तं च सो चीवरं प्रावरित्वा सुरक्तरङ्गं मुप्रशस्तरङ्गैः ।

आसेवकं^(५) कृष्णा तथा ददित्वा मत्काप्रमाणं च निवासयित्वा ॥ २७ ॥

सपादपीठस्मि निषण्ण्य आसने विचित्रद्वेष्येकिं सुसंस्तृतस्मिन् ।

10

सुधीतपादश्च उपाहृत्वा स्निग्धेन शीर्षेण मुखेन चार्ष ॥ २८ ॥

धर्मासने चात्र^(७) निषोदयानं^(८) एकाग्रसङ्घेषु समागतेषु

उपसंक्रुञ्चित्रकथा बहूश्च भिन्नूणां चा भिन्नुणियानं चैव^(१०) ॥ २९ ॥

उपासकानां च उपासिकानां राज्ञां तथा राजसुतानं चैव ।

विचित्रितार्था मधुरां कथेया अनन्यसूयन्तु सदा स पण्डितः ॥ ३० ॥

15

1) All but O. धर्मश्रव.

2) अनन्यसूयिकया O. अनन्यसूचनया the rest. Our r. conjectural.

3) सा तथ धर्मुं A. सां तथ धर्मं B. सां तथ धर्मं Cb. W. षस्तथ धर्मं K. O.

4) ज्ञा Cb. ज्ञं K.

5) कां A. K. W. कं B. कां O. Doubtful. Have we to r. आसेचनं?

6) स A. B. Cb. W. सु K.

7) तत्र B. Cb. K. W. चात्र A.

8) यानमेक A. यान एक B. K. W. याने एक Cb. यित्वा O.

9) कथां बहुविधां O. कथान्बहूश्च the others.

10) काणश्चैव A. काण चैव W. O.

11) All but O. अनन्य.

- पृष्ठो ऽपि चासौ तद प्रश्नं⁽¹⁾ तेद्वि मनुलोममर्थं पुनर्निर्दिश्ये⁽²⁾ ।
 तथा च देशेय तमर्थज्ञातं यथ श्रुत्व बोधोय⁽³⁾ भवेयु लाभिनः ॥ ३१ ॥
 किलासिता चापि विवक्षयेत⁽⁴⁾ न चापि उत्पादयि खेदसंज्ञाम्⁽⁵⁾ ।
 अरतिं च सर्वो विवक्षेत पण्डितो मैत्रोबलं च परिषाय भावयेत् ॥ ३२ ॥
- 5 भाषेच्च⁽⁶⁾ रात्रिर्दिवमयधर्मं दृष्टान्तकोटीनयुतैः स पण्डितः ।
 संक्षेपेत्पर्यं तथैव तोषयेन्न चापि किञ्चित्तु⁽⁷⁾ ज्ञातु प्रार्थयेत् ॥ ३३ ॥
 खान्द्यं च भोष्यं च तथास्रपानं वस्त्राणि शय्यामनचीवरं वा ।
 गिलानभेषज्य न चित्तयेत न विज्ञपेया⁽⁸⁾ परिषाय किञ्चित् ॥ ३४ ॥
 अन्यत्र चित्तेय सदा विचक्षणो भवेय बुद्धो ऽकृमिमे च सत्त्वाः ।
- 10 एवं⁽¹⁰⁾ समसङ्गमुखोपधानं सद्धर्मं श्रावेमि कृताय लोके ॥ ३५ ॥
 यथापि⁽¹¹⁾ भिन्नं मम निर्वृतस्य अनीर्षुको⁽¹²⁾ एवं प्रकाशयेया ।
 न तस्य दुःखं न च अक्षरायो शोकोपयासा न भवेत्कदाचित्⁽¹³⁾ ॥ ३६ ॥

1) सू A. ल B. लू Cb, लू K. W. प्रश्न O.

2) निपुणं निर्दिश्येत् O., which is at least metrically correct.

3) All बोधाय.

4) यित्वा in all but O.

5) संज्ञाः O. संज्ञा the rest.

6) यु A. W. च B. K. O. द्य Cb.

7) किञ्चित्तु न A. किञ्चा तु न W. किञ्चित्तु K. किञ्चित्तु O.

8) All but O. शयना.

9) विज्ञापयाये Cb. विज्ञपेता O.

10) MSS. have एवं or एतत् ममसर्व. Perhaps to r. एवं इमं.

11) ये चापि A. K.

12) एष K.

13) श्रायासु सोको च न तस्य केचित् B. श्रायासु सोके न च तस्य केचित् K.
 श्रायासु लोके न च तस्य केचित् W. शोकं च श्राक्राश न ज्ञातु तस्य O.

न तस्य संत्रासन कश्चि⁽¹⁾ कुपाम् ताडनां नापि श्रवणं भाषेत् ।

न चापि निष्कालन⁽²⁾ं ज्ञातुं तस्य⁽³⁾ तथा हि सो ज्ञात्तिबले प्रतिष्ठितः ॥ ३७ ॥

सुखस्थितस्य⁽⁴⁾ तद् पण्डितस्य एवं स्थितस्य पथं भाषितं मया ।

गुणान् कोटीशतं भोक्तव्येनेके न शक्यते कल्पशते⁽⁵⁾ हि वक्तुम्⁽⁶⁾ ॥ ३८ ॥

पुनरपरं मञ्जुश्रीर्बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सद्वर्तमानकाले 5
वर्तमान इदं सूत्रं धारयमाणो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो जनीर्षुको भवत्यशठो ज्मायावी न
चान्येषां बोधिसत्त्वयानीयानां पुद्गलानामवर्णं भाषते नापवदति नावसादयात् । न चान्येषां
भिन्नुभिन्नुपयुपासकोपासिकानां श्रावकयानीयानां वा प्रत्येकबुद्धयानीयानां वा बोधिस-
त्त्वयानीयानां वा⁽¹⁰⁾ कौकृत्यमुपसंहरति । द्वारे यूपं कुलपुत्रा अनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेर्न
तस्यां⁽¹²⁾ यूपं संदृश्यधे⁽¹³⁾ । अत्यन्तप्रमादविकारिणो यूपं । न प्रतिबलास्तं ज्ञानमभिसंबोद्धाम- 10
त्येवं न कस्यचिद्बोधिसत्त्वयानीयस्य कौकृत्यमुपसंहरति । न च धर्मविवादाभिरतो भवति
न च धर्मविवादं करोति सर्वसम्मानां चास्तिके मैत्रीबलं⁽¹⁵⁾ न विज्ञाहति । सर्वतथागतानां

1) कश्चित्कु Cb.

2) निष्कालन O.

3) तस्यो K.

4) स्यो B.

5) ते K. तैर्हि A. तेभि O.

6) All but O. add इति.

7) प्रकाशय B. K.

8) निकानां B. Cb. K. O. नीयानां A. W.

9) का B.

10) निका B.

11) बोधि° वा left out in W.

12) तस्या A. B. तस्यां Cb. K. तस्य W.

13) धे A. W. ध Ca. थ B. Cb. K. शथ O.

14) माद A. Cb. K. W. मत्त O.

15) मैत्र्य K. मैत्रा O. Cp. Pāli mettā.

चास्तिके पितृसंज्ञामुत्पादयति सर्वबोधिसत्त्वानां चास्तिके शास्तृसंज्ञामुत्पादयति । ये च दशसु दिन्तु लोके बोधिसत्त्वा म्हासत्त्वास्तानभोक्षणमध्याशयेन गौरुवेण च नमस्कुहते । धर्मं च देशयमानो ऽनूनमनधिकं धर्मं देशयति समेन धर्मप्रेम्णा⁽¹⁾ न च कस्यचिदक्षयो धर्म-प्रेम्णाप्यधिकतरमनुग्रहं करोतीमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयमानः ॥

- 5 अनेन मञ्जुश्रीस्तृतीयेन धर्मेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वस्तथागतस्य परि-
निर्वृतस्य सद्धर्मपरित्याक्तकाले वर्तमान इमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयमानः सुखस्पर्श⁽²⁾ विकृ-
त्यविकेठितशेमे धर्मपर्यायं संप्रकाशयति । भवन्ति चास्य धर्मसंगीत्यां सकृापका उत्प-
त्स्यन्ते चास्य धार्मआवणिका ये ऽस्येमं धर्मपर्यायं श्रोष्यन्ति⁽⁴⁾ अद्वास्यन्ति पत्नीयिष्यन्ति⁽⁵⁾
धारयिष्यन्ति⁽⁶⁾ पर्यवाप्स्यन्ति लिखिष्यन्ति लिखाययिष्यन्ति⁽⁷⁾ पुस्तकगतं च⁽⁸⁾ कृत्वा सत्क-
10 रिष्यन्ति गृह्णन्ति मानयिष्यन्ति पूजयिष्यन्ति ॥

इदमवोचद्भगवानिदं वदित्वा⁽¹⁰⁾ मुगतो क्थथापरमेतद्वाच्य शास्ता ॥

शादां च मानं तथ कूटनां च अशेषतो उक्तिय धर्मभाषकः ।

ईर्ष्यां न कुर्यात्तथ इत्तु परिउतो य इच्छते सूत्रमिदं प्रकाशितुम् ॥ ३५ ॥

1) प्रेम्णा O.

2) B. K. add सं.

3) उत् Cb. K. O. उप the rest.

4) श्रूयन्ति अद्वास्यन्ति etc. Pres. T.; अद्वास्यन्ति the other MSS.

5) Left out in B. K.

6) MSS. but Cb. O. add वाचयिष्यन्ति.

7) Some MSS. add लिखित्वा.

8) तं Cb.

9) च is put in before पुस्त° in B. K.

10) विदि A. वन्दि K.

अत्रर्णा⁽¹⁾ ज्ञातु न वदेय कस्यचिद्दृष्टीविवादं च न ज्ञातु कुर्यात् ।

कीकृत्यस्थानं च न ज्ञातु कुर्यात्⁽²⁾ लप्स्यसे ज्ञानमनुत्तरं त्वम् ॥ ४० ॥

मदा च सो आर्षवु मार्दवश्च तात्तश्च⁽³⁾ भोती मुगनस्य पुत्रः ।

धर्मं प्रकाशेतु⁽⁴⁾ पुनः पुनश्चिर्मं न तस्य खेदो भवती कदाचित् ॥ ४१ ॥

ये बोधिसन्ना दशसु दिशासु सन्नानुकम्पाय चरन्ति लोके ।

ते सर्वि शास्ता⁽⁵⁾ भवन्ति गच्छं गुरुगौरवं तेषु जनेत⁽⁶⁾ पण्डितः ॥ ४२ ॥

स्मरित् बुद्धान्द्विपदः नमुत्तमार्ज्जनेषु नित्यं पितृसंघे⁽⁷⁾ कुर्यात् ।

अधिमानसंज्ञां च विद्याय सर्वा न तस्य भोती तद् घत्तरायः ॥ ४३ ॥

श्रुणित्त्व धर्मं श्ममेवद्वपं स रत्नितव्यस्तद् पण्डितेन⁽⁸⁾ ।

मुखं विकाराय समाहितश्च सुरन्तितो भोति च प्राणिकोऽटिभिः⁽¹⁰⁾ ॥ ४४ ॥

पुनरपरं मञ्जुश्रोर्बोधिसन्ने मरुसन्नस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सद्धर्मप्रतिज्ञया⁽¹¹⁾

तत्रालि वर्तमानं श्म धर्मपर्यायं धारयितुकामस्तेन भित्तुणा गुरुस्त्रप्रव्रजितानामत्तिका-
द्वरेणा ह्यं विकर्तव्यं मैत्रोविकारेणा च विकर्तव्यम्⁽¹²⁾ । ये च सन्ना बोधाय संप्रस्थिता⁽¹³⁾

1) All but O. add सो before ज्ञातु.

2) कुर्यात् स A. W. °श्च B. °न Cb. °न संलप्स्यते K. All °प्स्यते.

3) तमी च B. K.

4) शतु A. Cb. शेत्तु B. K. शतु W. शेत O.

5) रू Cb.

6) जनिव Cb.

7) ज्ञा च Cb.

8) भि B. K.

9) पण्डितस्य Cb.

10) A. B. Ca. Cb. add इति.

11) नेय Cb. W. O. प्रतिज्ञय probably an erroneous Sanskritisation of a Prāk. पडिक्खय, i. e. परिज्ञय.

12) मैत्र्या A. W. मैत्रा O

13) B. adds अपि तु खल्वक् एताननुत्तरां सम्यक्संबोधिं, leaving out ये च °तेषां.

भवन्ति तेषां सर्वेषामन्तिके स्पृहोत्पादयितव्या । एवं चानेन चित्तमुत्पादयितव्यम् । महां-
 दुप्प्रज्ञज्ञातीया बन्तेमे सन्ना ये तथागतस्योपायकौशल्यं संघभाषितं न प्रएवन्ति न ज्ञान-
 त्ति न बुध्यन्ते⁽²⁾ न पृच्छन्ति न श्रद्दधन्ति नाधिमुच्यन्ते । किंचाप्येते सन्ना इमं धर्मपर्यायं
 नात्रतरन्ति न बुध्यन्ते⁽³⁾ । अपि तु खलु पुनरुदमेतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्य यो
 5 परास्मिन्स्थितो भविष्यति तं तस्मिन्नेवार्द्धबलेनावर्जयिष्यामि पत्तोयापयिष्याम्यवतार-
 यिष्यामि परिपाचयिष्यामि ॥

अनेनापि⁽⁴⁾ मञ्जुश्रीश्चतुर्थेन धर्मेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महांसन्नस्तथागतस्य
 परिनिर्वृतस्येर्धर्मपर्यायं संप्रकाशयमानो⁽⁷⁾ ज्यावाधो भवति सत्कृतो गुरुकृतो मानितः
 पूजितो⁽⁹⁾ भित्तुभित्तुपुपासकोपासिकानां रत्नां राजपुत्राणां राजमात्यानां राजमहामा-
 10 त्राणां नैगमज्ञानपदानां ब्राह्मणगुरुपतीनामत्तरीनात्रचराशास्य देवताः श्राद्धाः पृष्ठतो
 ऽनुबद्धा भविष्यन्ति धर्मश्रवणाप्य देवपुत्राशास्य सदानुबद्धा भविष्यन्त्यारत्नाप्ये ग्रामगतस्य
 वा¹⁰ विकारगतस्य वीपसंक्रमिष्यन्ति रात्रिर्दिवं धर्मं परिपृच्छन्तास्तस्य च व्याकरणेन
 तुष्टा उदया श्रातमनस्का भविष्यन्ति । तत्कस्य केतोः । सर्वबुद्धाधिष्ठितो ऽयं मञ्जुश्री-
 धर्मपर्यायः । अतोतानगतप्रत्युत्पन्नेर्मञ्जुश्रीस्तथागतैर्हृदिः सम्यक्संबुद्धैरयं धर्मपर्यायो

1) कृपो O.

2) त्ति A. B. Cb. W. ते K. O.

3) त्ति A. B. Cb. W. नात्रबुध्यन्ते K. नाधिमुच्यन्ति O.

4) संताप B. प्रत्ययाच K. पत्तोयापयामि O. The whole word is left out in Cb.

5) वार (for पाच) A.

6) अपि left out in B. K. O.

7) संश्रावय B. K.

8) अज्यावद्धो A. W. ऽवध्यो B. Cb. ऽवाधा K. ऽवाद्यो O. (r. ऽध्यो). Cp. अज्यावध्य Mahāvastu, II, 259, but also Pāli *avyāpajjha* and *vyābādha*.

9) B. K. add ऽर्चितो (r. ऽर्चितो) ऽपचायितो.

10) In B. added नगरगतस्य वा.

नित्याधिष्ठितः । दुर्लभो ऽस्य मञ्जुश्रीर्धर्मपर्यायस्य बहुषु लोकधातुषु शब्दो वा घोषो वा नामश्रवो वा ॥

तद्यथापि नाम मञ्जुश्रीो राज्ञा भवति बलचक्रवर्ती⁽¹⁾ बलेन तं स्वकं राज्यं निर्जित्ना-
ति । ततो ऽस्य प्रत्यर्थिकाः प्रत्यमित्राः⁽¹⁾ प्रतिराज्ञानस्तेन सार्धं विघ्नं⁽²⁾मापन्ना भवन्ति ।
अथ तस्य राज्ञो बलचक्रवर्तिनो विविधा योधा भवन्ति । ते तैः शत्रुभिः सार्धं पुद्ध्यन्ते⁽³⁾ ।
अथ स राज्ञा तान्योधान्युध्यमानान्दृष्ट्वा तेषां योधानां प्रोतो भवत्यात्मनस्कः । स प्रोत
घातमनाः समानस्तेषां योधानां विविधानि दानानि ददाति । तद्यथा ग्रामं वा⁽⁴⁾ ग्रामत्रै-
णि वा⁽⁴⁾ ददाति नगरं नगरत्रैणि⁽⁵⁾ वा ददाति वस्त्राणि ददाति⁽⁶⁾ वैष्टनानि कृस्ताभरणानि
पादाभरणानि⁽⁷⁾ कण्ठाभरणानि कर्णाभरणानि⁽⁸⁾ सौवर्णसूत्राणि कुरारार्धकुराणि कुरूपय-
मुवर्णमणिमुक्ताविडूर्यशङ्कशिलाप्रवाडान्यपि ददाति कृस्त्यश्चरथपत्तिदासीदासानपि ददा- 10
ति यानानि शिविकाश्च ददाति । न पुनः कस्यचिच्चूडामणिं ददाति । तत्कस्य कृतोः ।
एक एव हि स चूडामणी⁽¹⁰⁾ राज्ञो मूर्धस्थायी । यदा पुनर्मञ्जुश्रीो राज्ञा तमपि चूडामणिं
ददाति तदा स सर्वो राज्ञश्चतुरङ्गबलकाय आश्चर्यप्राप्तो भवत्यद्भुतप्राप्तः । एवमेव मञ्जु-
श्रीस्तथागतो ऽप्यर्कृन्सम्यक्संबुद्धो धर्मस्वामी धर्मराज्ञः स्वेन बाहुबलनिर्जितेन पुण्य-
बलनिर्जितेन त्रैधातुके धर्मणे धर्मराज्यं कारयति । तस्य मारः पापीयास्त्रैधातुकामाक्राम- 15

1) Left out in Cb. O. The word is, in fact, superfluous.

2) All but O. add विवादम्.

3) त्ति A. Cb. W. O. ते B. K.

4) In A. W. only. अपि for वा O.

5) In A. only.

6) Left out in Cb.

7) Left out in B. Cb.

8) This word is put in after सौ° in B. Cb. K. O.

9) पत्ती A. B. K. W. पत्ति Cb.

10) णिं A. णि B. Cb. O. णी K. णिः W.

11) पापीयां O. more original. Cp. Mahāvastu I, 42; III, 28 पापीयां; Pāli

ति । अथ खलु⁽¹⁾ तथागतस्याप्यार्या योधा मोरेण⁽²⁾ सार्धं युध्यन्ते⁽³⁾ । अथ खलु मञ्जुश्रीस्तथागतो
 ऽप्यर्कन्सम्यक्संबुद्धो धर्मस्वामी धर्मराज्ञो⁽⁴⁾ तेषामार्याणां योधानां युध्यतां दृष्ट्वा विविधानि
 सूत्रशतसकृन्नाणि भाषते स्म चतसृणां⁽⁵⁾ पर्षदां संकर्षणार्थम् । निर्वाणनगरं चैषां महाधर्म-
 नगरं ददाति निर्वृत्या चैनान्प्रलोभयति स्म न पुनरिममेवंद्वयं धर्मपर्यायं भाषते स्म ॥ तत्र⁽⁷⁾
 5 मञ्जुश्रीयथा स राज्ञा बलचक्रवर्ता तेषां योधानां युध्यतां मरुता पुरुषकारेण विस्मापितः⁽⁸⁾
 समानः पश्चात् सर्वस्वभूतं पश्चिमं चूडामणिं ददाति सर्वलोकाश्रद्धेयं विस्मयभूतं⁽⁹⁾ । यथा
 मञ्जुश्रीस्तस्य राज्ञः स चूडामणिश्चिररक्षितो मूर्धस्थापी । एवमेव मञ्जुश्रीस्तथागतो ऽर्क-
 न्सम्यक्संबुद्धस्त्रिधातुके धर्मराज्ञो⁽¹⁰⁾ धर्मण राज्यं कारयमाणो यस्मिन्समये पश्यति श्राव-
 कांश्च बोधिसत्त्वांश्च स्कन्धमारेण वा क्लेशमारेण वा सार्धं युध्यमानान् तैश्च सार्धं युध्य-
 10 मानैर्यदा रागद्वेषमोक्तयः सर्वत्रिधातुकाग्निः⁽¹²⁾ सर्षणां सर्वमारनिर्घातनं महापुरुषकारः कृतो
 भवति । तदा तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो ऽप्यारागितः⁽¹³⁾ समानस्तेषामार्याणां योधानामि-
 ममेवंद्वयं सर्वलोकाविप्रत्यनीकं सर्वलोकाश्रद्धेयमभाषितपूर्वमनिर्दिष्टपूर्वं धर्मपर्यायं भा-

1) Left out in Cb. B. K.

2) O. adds पापीमता. Cp. Mahāvastu I, 270.

3) त्ति A. Cb. W. ते B. K. युध्यन्ति O.

4) Sic O.; राज्ञः the rest.

5) सूत्राणि K. सूत्रान्त O.

6) संप्रकर्ष K.

7) ततो A. ततः W.

8) विस्मितो भवति O.

9) विस्मयनीयं तद्यथा O.

10) राज्ञा O. more original.

11) B. K. add ति. काराययमाणो O.

12) Sic O. निःशरणाः and °तनो the rest. We suppose the original reading to have been °णो and °ने.

13) आराधितो भवति । आराधितः समा° O.

षते स्म । सर्वेषां सर्वज्ञताकारकं मक्षाचूडामणिप्रख्यं तथागतः श्रावकेभ्यो ऽनुप्रयच्छति
 स्म । एषा हि मञ्जुश्रीस्तथागतानां परमा धर्मदेशनायं पश्चिमस्तथागतानां धर्मपर्यायः
 सर्वेषां धर्मपर्यायाणामयं धर्मपर्यायः सर्वगम्भीरः सर्वलोकविप्रत्यनीकः⁽³⁾ । यो ऽयं मञ्जुश्री-
 स्तथागतेनाद्य तेनैव राज्ञा बलचक्रवर्तिना चिरपरिरक्षितश्चूडामणिरवमुच्य योद्येभ्यो
 दत्तः । एवमेव मञ्जुश्रीस्तथागतो ऽप्योमं⁽⁴⁾ धर्मगुह्यं⁽⁵⁾ चिरानुरक्षितं सर्वधर्मपर्यायाणां मूर्धस्था- 5
 पि तथागतविज्ञेयं तदिदं तथागतेनाद्य संप्रकाशितमिति⁽⁷⁾ ॥

अथ खलु भगवानेतमेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा
 अभाषत ॥

मैत्रीबलं च सद दर्शयन्तः⁽⁸⁾ कृपापमाणाः सद सर्वसन्नान् ।

प्रकाशयेद्धर्ममिमेवैत्रपं सूत्रं विशिष्टं सुगतेहि वर्णितम् ॥ ४५ ॥

10

गुरुस्थ ये प्रव्रजिताश्च ये स्युरथ बोधिसत्त्वास्तद् कालि पश्चिमे ।

सर्वेषु मैत्रीबल सो हि दर्शयी मा कैव लेप्स्यन्ति श्रुणित्वं⁽¹⁰⁾ धर्मम् ॥ ४६ ॥

अहं तु बोधिमनुप्रापुणित्वा यदा स्थितो भोष्यि तथागतत्वे ।

ततो उपानेष्यि उपाययित्वा संभ्रावयिष्ये इममद्यबोधिम् ॥ ४७ ॥

1) भा A. Cb.

2) स्म in Cb. O. only.

3) यः Cb. °प्रत्ययनीयः O.

4) In B. O. only.

5) A. W. add धर्मपर्यायं; इमं Prakṛticism for इदं.

6) धर्मनिष्कूटं धर्मगुह्यस्थानं O.

7) इति wanting in O.

8) यन्ति A.

9) मिममे A. मिममे Cb. O. मिनमे W. इमे B. K.

10) मो क्लोत्तु ज्ञोर्णा अश्रुणत्त O.

11) उपायस्थित्वा A. K. उपस्थित्वा Cb. उपायस्थित्वा B. उपायस्थित्वा W.
 उपायकोटिभिः O. All पने for पाने. One would expect उपानयित्वा.

- यथापि राज्ञा बलचक्रवर्ती योधान दद्याद्विविधं किरण्यम् ।
 कस्तौश्च अद्यांश्च रथान्पदातीन्निगराणि यामांश्च⁽¹⁾ ददाति तुष्टः ॥ ४८ ।
 केषांचि कृस्ताभरणानि प्रीतो ददाति ब्रुप्यं च सुवर्णमूत्रम् ।
 मुक्तामणिं शङ्खशिलाप्रवाडं विविधांश्च दासान्स ददाति प्रीतः⁽²⁾ ॥ ४९
- 5 यदा तु सो उत्तमसाकृतेन विस्मापितो केनचि तत्र भोति ।
 विज्ञाय आश्चर्यमिदं कृतं ति मुकुटं स मुञ्चिन्व मणिं ददाति ॥ ५० ॥
 तथैव बुद्धो अरु धर्मराज्ञा तात्तोबलः प्रज्ञप्रभूतकोशः ।
 धर्मेण शासामिमु सर्वलोकं कृतानुकम्पो करुणायमानः ॥ ५१ ॥
 सत्त्वांश्च⁽³⁾ दृष्ट्वाथ विकृत्यमानान्भाषामि सूत्रान्तसकृन्नकोद्यः ।
- 10 पराक्रमं जानिय तेष प्राणिनां ये शुद्धसत्त्वा इक् क्लेशघातिनः ॥ ५२ ।
 अथ धर्मराज्ञापि⁽⁴⁾ मरुाभिषट्टः पर्यायकोटीशत भाषमाणः ।
 ज्ञात्वा च सत्त्वान्बलवत्तु ज्ञानी चूडामणिं⁽⁵⁾ वै इम सूत्र देशयी ॥ ५३ ॥
 इमु पश्चिमु लोकि वृद्धामि सूत्रं सूत्राणां सर्वेषां⁽⁶⁾ ममाग्रभूतम् ।
 संरन्तिते मे न च ज्ञातु प्रोक्तं तं आवयाम्यद्य प्रणोथ सर्वे ॥ ५४ ॥
- 15 चत्वारि धर्मा इमि एवत्रया मयि निर्वृते ये च निषेवितव्याः ।
 ये चार्थिका उत्तममग्रबोधी व्यापारणं⁽⁷⁾ ये च करोन्ति मरुम् ॥ ५५ ॥

-
- 1) तं A. Cb. तीन् B. तीं K. तिम W. पत्तिपीठकान् O.
 2) राष्ट्रणि B. राष्ट्रान्श्च K. ग्रामं च O. but राष्ट्रं for तुष्टः.
 3) प्रीतिं A. W. प्रीति B. प्रीतः Cb. K. O.
 4) ज्ञान O.
 5) सर्वा A. W.
 6) All but O. राज्ञो ऽपि.
 7) णिं A. W. णी the rest.
 8) णि A. W.
 9) सर्वस्विम O. सर्वेऽपि the others.
 10) क Cb. व्याकरणं तेष अरु करोमि O.

न तस्य शोको न पि चात्तरायो दैवर्षिकं⁽¹⁾ नापि गिलानकत्वम् ।
 न च च्क्वो कृष्णिकं⁽²⁾ तस्य भोति न चापि क्षीने नगरस्मि वासः ॥ ५६ ॥
 प्रियदर्शनो ऽसौ⁽³⁾ सततं मर्क्षी तथागतो वा यथ पूज्य भोति ।
 उपस्थापकास्तस्य भवन्ति नित्यं ये देवपुत्रा द्दरा भवन्ति ॥ ५७ ॥
 न तस्य शस्त्रं न विषं कदाचित्कापि क्रमे नापि च दण्डलोष्ठम् । 5
 संमीलितं तस्य मुखं भवेयं⁽⁴⁾ यो तस्य आक्रोशमपि वदेयं⁽⁵⁾ ॥ ५८ ॥
 सो बन्धुभूतो भवतीकृ प्राणिनामालोकजातो विचरन्तु मेदिनीं ।
 तिमिरं कृत्तो बद्धप्राणकोटिनां यो मूत्र धारे इमुं निर्वृते मयि ॥ ५९ ॥
 मुपिनांश्च⁽⁸⁾ सो पश्यति बुद्धद्वयं भिन्नैश्च⁽⁹⁾ सो पश्यति भिन्नुणीश्च⁽¹¹⁾ ।
 सिंहासनस्थं च तथात्मभावं धर्मं प्रकाशेत्तु⁽¹²⁾ बद्धप्रकारम् ॥ ६० ॥ 10

-
- 1) दैवर्षिकं A. Cb. दैवर्षिकं B. दैवर्षिकन् K. दैवर्षिकं W. O.
 - 2) ष्या K.
 - 3) सो Cb.
 - 4) Reading conjectural; मुचिह सो पस्तस्य O. भवेद्यो तस्य the others.
 - 5) आक्रोशमपीकृ दद्यात् A. W. वदेत कश्चित् O.
 - 6) यः O.
 - 7) मम Cb. इम O.
 - 8) To r. मुपिने च?
 - 9) पां A. Cb. K. W. पं B.
 - 10) नुश्च A. नूश्च B. O. नूश्च Cb. K. नु W.
 - 11) णी च A. णीश्च B. W. णीश्च Cb. K. णी च O.
 - 12) स्थंश्च A. W.
 - 13) तदा Cb.
 - 14) भावां A. भावान् W.
 - 15) सेत Cb. O. शेत्त K.

देवांश्च पत्नान्यथ गङ्गवाल्मीका⁽¹⁾ असुरांश्च नागांश्च बद्धप्रकारान् ।
तेषां च सो भाषति अग्रधर्मं⁽⁹⁾ मुपिनस्मिं⁽⁸⁾ सर्वेषु कृताञ्जलीनाम् ॥ ६१ ॥

तथागतं सो मुपिनस्मि पश्यति देशेत्त धर्मं बद्धप्राणिकोटिनाम् ।
रश्मोसकृन्नाणि प्रमुञ्चमानं बल्गुस्वरं काञ्चनवर्णनाथम् ॥ ६२ ॥

5 सो चा तद्दी⁽⁴⁾ भोति कृताञ्जलिं⁽⁵⁾ स्थितो अभिष्टवत्तो द्विपद्भुत्तमं मुनिम् ।

सो चा जिनो⁽⁶⁾ भाषति अग्रधर्मं चतुर्णां⁽⁷⁾ पर्याण मन्नाभिषट्कः ॥ ६३ ॥

सो च प्रकृष्टो भवतो श्रुणित्वा प्रामोच्यज्ञातश्च करोति पूजाम् ।

मुपिने च सो धारिणि प्रापुणोति अविबर्तियं ज्ञान स्पृशित्व त्तिप्रम् ॥ ६४ ॥

ज्ञात्वा च सो आशयु लोकनाथस्तं व्याकरोती पुरुषर्षभत्वे ।

10 कुलपुत्र त्वं पीरु अनुत्तरं शिवं स्पृशिष्यसि⁽⁸⁾ ज्ञानमनागते ऽधनि ॥ ६५ ॥

तवापि क्षेत्रं विपुलं भविष्यति पर्षाश्च⁽⁹⁾ चत्वारि पथैव मक्ष्यम् ।

श्रोष्यति धर्मं विपुलं अनान्नवे⁽¹⁰⁾ सगौरवा भूत्वा कृताञ्जलो च ॥ ६६ ॥

पुनश्च सो पश्यति आत्मभावं भावेत्तं धर्मं गिरिकन्द्रेषु ।

भावित्रं⁽¹³⁾ धर्मं च स्पृशित्व धर्मतां समाधि सो लब्धु जिनं च पश्यति ॥ ६७ ॥

1) का A. B. Cb. W. O. कान् K.

2) मान् K.

3) तस्मिंश्च B. स्वप्नस्मि O.

4) चतद्दी A. Cb. W. चतुर्दी B. चा तद्दी K. स चे तद्दि O.

5) ली K. better.

6) च्चजिनो Cb. चजिनो K.

7) All but O. चतस्रणां. Cf. पर्षाश्चत्वारि vs. 66.

8) से B. Cb. K.

9) पर्यायं च A. पर्याय W.

10) अ for न्न in all but O.

11) भाष Cb.

12) त्त A. B. K. त्व Cb. त्त W.

13) For भावेत्वा.

सुवर्णवर्णी शतपुण्यलक्षणं मुपिनस्मि दृष्ट्वा च शृणोति धर्मम् ।

श्रुत्वा च तं पर्षदि संप्रकाशयौ मुपिनो खु तस्यो अयमेवद्वयः ॥ ६८ ॥

स्वप्ने ऽपि⁽²⁾ सर्वं प्रज्ञकृत्व राज्यमत्तःपुरं ज्ञातिगणं तथैव ।

अभिनिष्क्रमो सर्वं ज्ञकृत्व कामानुपसंक्रमी येन च बोधिमण्डम् ॥ ६९ ॥

मिंकासने तत्र निषीदियानो द्रुमस्य मूले तकि बोधि अर्थिकः ।

5

दिवसान सप्तान तथात्ययेन अनुप्राप्स्यते ज्ञानु⁽³⁾ तथागतानाम् ॥ ७० ॥

बोधिं च प्राप्तस्ततु व्युत्थकृत्वा प्रवर्तयौ चक्रमनाम्नवं किं⁽⁴⁾ ।

चतुर्णा⁽⁵⁾ पर्षाणा⁽⁶⁾ स धर्म देशयो अचित्तिया कल्पसकृत्नकोद्यः ॥ ७१ ॥

प्रकाशयित्वा तकि धर्म नाम्नवं⁽⁷⁾ निर्वापयित्वा बद्धप्राणिकोद्यः ।

निर्वापयति⁽⁹⁾ हेतुत्तये व दीपः मुपिनो अयं सो भवतेवद्वयः ॥ ७२ ॥

10

1) पं A. B. पः Cb. K. पो W.

2) स्वप्नति A. W. स्वप्ने कि B. K. स्वप्ने पि Cb.

3) न Cb. K. W.

4) चक्रमनुत्तरं शिवं B. K.

5) चतसृणां A. चतस्राणा B. चतसृणा Cb. चतसृ K. चतसृतीणां W. The reading of O. unknown.

6) पर्षाणा W.

7) धममनाम्नवं कि A. W. धर्मणाश्नवं B. धर्ममनाम्नवं शिवं Cb. K.

8) B. adds सकृत्.

9) निर्वापयौ हेतुत्तये Cb. निर्वापयति हेतुत्तयोप K.

10) च A. W.

वक्तुं भ्रान्तुशोसाश्च अनन्तकाश्च ये मञ्जुघोषा⁽¹⁾ सद् तस्य भोति⁽²⁾ ।

यो पश्चिमे कालि इमग्रधर्म⁽³⁾ सूत्रं प्रकाशेय मया⁽⁴⁾ मुद्देशितम्⁽⁵⁾ ॥ ७३ ॥

॥ इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये सुखविहारपरिवर्ती नाम त्रयोदशमः⁽⁶⁾ ॥

1) षो B.

2) सांति Cb. भोति K.

3) इमग्रधर्म A. W. इमग्रबोधिं B. इम ग्रधर्म K. ममाग्रधर्म Cb.

4) Left out in Cb.

5) MSS. add इति.

6) चतुर्दशमः O.

XIV.

अथ खल्वन्यलोकधात्वागतानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामष्टौ गङ्गानदीवालुका-
 समा बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तस्मिन्समये ततः पर्वन्मण्डलाद्भ्युत्थिता अभूवन् । ते ऽञ्जलिं^(१)
 प्रगृह्य भगवतो ऽभिमुखं भगवत्तं नमस्यमाना भगवत्समेतहृद्युः । सचेद्भगवानस्माकमनुज्ञा-
 नीपाद्वयमपि भगवन्निमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य तस्यां सहायां लोकधातौ
 संप्रकाशयेम वाचयेम लेखयेम^(६) पूजयेम अस्मिंश्च धर्मपर्याये योगमापन्नेमहि । तत्साधु भग- 5
 वानस्माकमपीमं धर्मपर्यायमनुज्ञानात् । अथ खलु भगवांस्तान्बोधिसत्त्वानितर्बोचत् । अलं
 कुलपुत्राः किं पुष्पाकमनेन कृत्येन । सत्ति^(७) कुलपुत्रा इह ममैवास्यां सहायां लोकधातौ
 षष्टिगङ्गानदीवालुकासमानि^(१) बोधिसत्त्वसकृन्नाण्येकस्य बोधिसत्त्वस्य परिवारः । एवंत्र-
 पाणां च बोधिसत्त्वानां षष्ट्येव^(९) गङ्गानदीवालुकासमानि^(१) बोधिसत्त्वसकृन्नाणि येषामेकैकस्य
 बोधिसत्त्वस्येयानि^(१०) परिवारो ये मम परिनिर्वृतस्य पश्चिमे काले पश्चिमे समय इमं धर्मप- 10
 र्यायं धारयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति संप्रकाशयिष्यन्ति ॥

समनत्तरभाषिता चेयं भगवता वागथेयं सहालोकधातुः समन्तात्स्फुटिता विस्फु-

1) कास B. K. वालिकास O. कोप the rest.

2) O. adds गणनावीतिवृत्तास्ते.

3) ली A. B. W. लीं K. दशनखाञ्जलिं O.

4) खाद् K.

5) स्माननु A. W.

6) लिखेमः K. B. Cb.

7) कुलपुत्रा only in O.

1) कास K. वालिकास O. कोप the rest. The reading of K. O. preferable.

8) B. K. add कोटीनियुतशत; O. कोटिनियुतशत.

9) षष्टे च W.

10) श्यत्त एव Cb. स्यैत्तकमेव O., r. °क एव; cp. Pāli *ettaka*.

- द्वि⁽¹⁾भूतेभ्यश्च स्फोट⁽²⁾त्तरेभ्यो बहूनि बोधिसत्त्वकोटीनपुत्रशतसकृन्नापयुत्तिष्ठते स्म सुव-
 र्णवर्णैः कायैर्द्वात्रिंशद्भिर्महापुरुषलक्षणैः समन्वागताः । ये ऽस्यां महापृथिव्यामधे⁽⁴⁾ आका-
 शघातौ विक्रन्ति स्मेमामेव सकृं लोकघातुं निश्चित्य ते खल्विममेवंद्वयं भगवतः शब्दं
 श्रुत्वा पृथिव्या अ⁽⁵⁾धः समुत्थिताः । येषामेकैको बोधिसत्त्वः षष्टिगङ्गानदीवालुकोपमबो-
 धिसत्त्वपरिवारो गणो महागणो गणाचार्यः । तादृशानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां गणी-
 नां⁽⁷⁾ महागणानां⁽⁷⁾ गणाचार्याणां षष्टिगङ्गानदीवालुकोपमानि⁽⁸⁾ बोधिसत्त्वकोटीनपुत्रशतस-
 कृन्नाणि य इतः सकृ⁽⁹⁾यां लोकघातोर्धरणोविवरेभ्यः समुन्मज्जते स्म । कः पुनर्वादः पञ्चा-
 शद्गङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वाद-
 शब्दार्शिगङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः
 10 पुनर्वादस्त्रिंशद्गङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः
 पुनर्वादे विंशतिबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादे दशग-
 ङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः पञ्च-
 चतुस्त्रिंशद्गङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः
 पुनर्वाद एकगङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः
 15 पुनर्वादे ऽर्धगङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः

1) K. W. have स्फुटेभ्यो विस्फो.

2) टके A.

3) ति A. Cb. W. O. has उत्कसन्ति; it leaves out स्म also in the sequel.

4) क्लृप्ताका O.

5) क्लृष्टिं भूमितले निर्भिन्दित्वा O.

6) वालिकासमा O. वालुकोपम the rest.

7) गणीनां Prakṛtic for गणिनां.

8) लिक्तास K. O. लुकोप The rest.

9) या left out in B. K. W. The whole passages from य to स्म runs thus in O.: भूमितले निर्भिन्दित्वा उत्कसन्ति.

10) In a fragment of O. विंशद्गङ्गानदीवालुकासमानां बोधिसत्त्वसकृन्नाप. So too in the following clauses.

पुनर्वादश्चतुर्भागपद्मगाष्टभागदशभागविंशतिभागत्रिंशद्भागचत्वारिंशद्भागपञ्चाशद्भागशत-
 भागसहस्रभागशतसहस्रभागकोटीभागकोटीशतभागकोटीसहस्रभागकोटीशतसहस्रभागको-
 टीनपुतशतसहस्रभागगङ्गानदीवालुकोपमबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वा-
 नाम् । कः पुनर्वादो बहुबोधिसत्त्वकोटीनपुतशतसहस्रपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महास-
 त्त्वानाम् । कः पुनर्वादः कोटीपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः शत- 5
 सहस्रपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः सहस्रपरिवाराणां बोधि-
 सत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः पञ्चशतपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् ।
 कः पुनर्वादश्चतुःशतत्रिशतद्विशतपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वाद
 एकशतपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः पञ्चाशद्विधिसत्त्वपरिवा-
 राणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां । पेयालम् । कः पुनर्वादश्चत्वारिंशच्चिंशद्विंशतिदशपञ्चच- 10
 तुच्चिद्विबोधिसत्त्वपरिवाराणां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादः आत्मद्वितीयानां
 बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानाम् । कः पुनर्वादो ऽपरिवाराणामेकविकारिणां बोधिसत्त्वानां
 महासत्त्वानाम् । न तेषां संख्या वा गणना वोपमा⁽³⁾ वोपनिषद्वोपलभ्यते य इह⁽⁴⁾ सत्पायां
 लोकधातौ धरणीदिवरेभ्यो बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः समुन्मज्जते स्म । ते चोन्मज्जोन्मज्ज
 येन स महारत्नस्तूपो वैकायसगतरीति स्थितो यस्मिन्स भगवान्प्रभूत्तरत्नस्तथागतो ऽर्ह- 15
 न्सम्यक्संबुद्धः परिनिर्वृतो भगवता शाक्यमुनिना तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेन सार्धं
 सिंहासने निषण्णस्तेनोपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य चोभयोस्तथागतयोरर्हतोः सम्य-
 कसंबुद्धयोः पादौ शिरोभिर्वन्दिन्वा सर्वौश्च तान्भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यात्मीयाम्नि-
 र्मितान्स्तथागतविग्रहान्ये ते समस्ततो दशसु दिद्वन्वोन्यासु लोकधातुषु संनिपतिता ना-

1) O. has टिभागो गङ्गानदीवालुकसमानां बोधिसत्त्वसहस्रपरिवाराणां बोधि-
 सत्त्वानां. Throughout सम for उपम.

2) K. adds सहस्र.

3) In Cb. added वोपम्यो.

4) इतः A. K. W. इह B. Cb.

नारत्नवृक्षमूलेषु सिंहासनोपविष्टाः । तान्सर्वानभिवन्द्य नमस्कृत्य चानेकशतसकृत्क-
वस्तांस्तथागतानर्कतः सम्यक्संबुद्धान्प्रदक्षिणीकृत्य नानाप्रकारैर्बोधिसत्त्वस्तवैरभिष्टु-
त्यैकात्ते तस्थुरक्षलिं प्रगृह्य भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्कतं सम्यक्संबुद्धं भगवत्तं च
प्रभूतरत्नं तथागतमर्कतं सम्यक्संबुद्धमभिसंमुखं नमस्कुर्वीत स्म ॥

- 5 तेन खलु पुनः समयेन तेषां बोधिसत्त्वानां म्हासत्त्वानां पृथिवीविवरेभ्य उन्मज्जतां⁽¹⁾
तथागतांश्च वन्दमानानां नानाप्रकारैर्बोधिसत्त्वस्तवैरभिष्टुवतां परिपूर्णाः पञ्चाशदत्तरक-
ल्पा गच्छन्ति स्म । तांश्च पञ्चाशदत्तरकल्पान्स भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कन्सम्य-
क्संबुद्धस्तूष्णीमभूत्ताश्चतस्रः पर्षदस्तानेव पञ्चाशदत्तरकल्पांस्तूष्णीभावेनावस्थिता घ्रभू-
वन् । अथ खलु भगवांस्तथाद्वापमृच्चभित्स्कारमकरोद्यथाद्वापेणार्च्चभित्स्कारेणाभिसंस्कृतेन
10 ताश्चतस्रः पर्षदस्तमेवैकं पश्चाद्भक्तं संज्ञानत्ते स्मेमां च सकां लोकधातुं शतसकृन्नाकाशप-
रिगृहीतां बोधिसत्त्वपरिपूर्णामद्धानुः । तस्य खलु पुनर्मृतो बोधिसत्त्वगणस्य मृतो
बोधिसत्त्वरशेशत्वारो बोधिसत्त्वा म्हासत्त्वा⁽³⁾ ये प्रमुखा घ्रभूवन् । तद्यथा विशिष्टचारित्र्य-
नाम बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो ऽनन्तचारित्र्य नाम बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो विष्णुद्वारित्र्य-
नाम बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वः⁽⁴⁾ सुप्रतिष्ठितचारित्र्य नाम बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वः । इमे चत्वारो
15 बोधिसत्त्वा म्हासत्त्वास्तस्य मृतो बोधिसत्त्वगणस्य मृतो बोधिसत्त्वरशोः प्रमुखा घ्रभू-
वन् । अथ खलु चत्वारो⁽⁵⁾ बोधिसत्त्वा म्हासत्त्वास्तस्य मृतो बोधिसत्त्वगणस्य मृतो बो-
धिसत्त्वरशेरम्यतः स्थित्वा⁽⁶⁾ भगवतो ऽभिमुखमञ्जलिं⁽⁷⁾ प्रगृह्य भगवत्तमेतद्बुधुः । कञ्चिद्भगवतो⁽⁸⁾

1) उत्सर्जतां A. Cb. W. उत्सर्जतानां B. K. उत्पज्जंतानां O.

2) र B.

3) Left out in K. The following ये wanting in O.

4) सु wanting in O.

5) ते instead of चत्वारो in Cb. O.

6) ता Cb.

7) मुखा भगवत्तमवलोकयमाना दशनखमञ्ज O.

8) कश्चि A. B. Cb. कञ्चि K. W. काचि O.

ऽल्पाबाधता मन्दग्लानता सुखसंस्पर्शविकारता च । कञ्चिद्भगवन्सन्नाः स्वाकाराः सुवि-
ज्ञापकाः⁽³⁾ सुविनेयाः⁽⁴⁾ सुविशोधका मा ह्रैव भगवतः खेदमुत्पादयन्ति ॥

अथ खलु ते⁽⁵⁾ चत्वारो बोधिसत्त्वा महासत्त्वा भगवत्तमाभ्यां गायाम्यामध्यभाषन्त ॥

कञ्चित्सुखं विकारमि⁽⁶⁾ लोकनाथ प्रभंकरं⁽⁷⁾ ।

आबाधविप्रमुक्तो ऽमि स्पर्शः⁽⁸⁾ काये तवानघ ॥ १ ॥

स्वाकाराश्रैव ते सन्नाः सुविनेयाः सुशोधकाः ।

मा ह्रैव खेदं जनयन्ति⁽⁹⁾ लोकनाथस्य भाषतः⁽¹⁰⁾ ॥ २ ॥

अथ खलु भगवांस्तस्य मरुतो बोधिसत्त्वगणस्य मरुतो बोधिसत्त्वरशेः प्रमुखांश्च-
तुरो बोधिसत्त्वान्मरुत्सत्त्वानेतद्वोचत् । एवमेतत्कुलपुत्रा एवमेतत् । सुखसंस्पर्शविकारो
ऽस्यल्पाबाधो मन्दग्लानः स्वाकाराश्च ममैव ते सन्नाः सुविज्ञापकाः⁽¹²⁾ सुविनेयाः⁽¹³⁾ सुविशोध- 10
का न च मे खेदं जनयन्ति विशोध्यमानाः । तत्कस्य हेतोः । ममैव ह्येते कुलपुत्राः सन्नाः
पौर्वकेषु सम्यक्संबुद्धेषु कृतपरिकर्माणो दर्शनादेव हि कुलपुत्राः श्रवणाच्च ममाधिसु-

1) से omitted in O.

2) कञ्चिद्भगवां A. K. °गवन् B. O. °गवतो Cb. कञ्चिद्भगवान् W.

3) सुविज्ञापकाराः A. K. W. सुविज्ञापका O.

4) वेनेयाः; O. cp. Pāli *veneyya*.

5) In B. O. only.

6) से O. ति the rest.

7) All रः.

8) र्शं O. र्शं the rest.

9) Thus all, evidently corrupt. We propose to r. जनयेत्, the singular being used for the plural.

10) MSS. add इति.

11) महासत्त्वान् in B. only.

12) ज्ञ A. K. W. O.

13) वेनेयाः O.

ध्यत्ते बुद्धज्ञानमवतरत्यवगाहते । यत्र ये ऽपि⁽¹⁾ आचकभूमौ वा⁽²⁾ प्रत्येकबुद्धभूमौ वा कृत-
परिचर्यां अभूवन्ते ऽपि मयैवैतर्हि बुद्धधर्मज्ञानमवतारिता संघाविताश्च परमार्थम् ॥

अथ खलु ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तस्यां वेलायामिमे गाथे⁽³⁾ ऽभाषन्त ॥

साधु साधु महावीरं अनुमोदामहे वयम् ।

5 स्वाकारा पेन ते सत्त्वाः सुविनेयाः मुशोधकाः ॥ ३ ॥

ये चेदं ज्ञानं गम्भोरं शृण्वन्ति तव नायक ।

श्रुत्वा च अघिमुच्यन्ते उत्तरन्ति⁽⁴⁾ च नायकं⁽⁵⁾ ॥ ४ ॥

एवमुक्ते भगवांस्तस्य महतो बोधिसत्त्वगणास्य महतो बोधिसत्त्वराशेः प्रमुखिभ्य
शतभ्यो⁽⁶⁾ बोधिमन्त्रेभ्यो महामन्त्रेभ्यः साधुकारमदात् । साधु साधु कुलपुत्रा ये यूपं तद्यग-
10 तमभिनन्दथेति ॥

तेन खलु पुनः समयेन मैत्रेयस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यान्गेषां चाष्टानां गङ्गान-
दीवालुकोपमाना⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वकोटोनपुत्रशतसहस्राणामेतदभवत् । अदृष्टपूर्वो⁽⁷⁾ ऽयमस्माभिर्ग-
हाबोधिसत्त्वगणो महाबोधिसत्त्वरशिरोश्रुतपूर्वश्च यो ऽयं पृथिवीविवरेभ्यः ममुन्मन्थ्य⁽⁷⁾
भगवतः पुरतः स्थित्वा भगवन्तं सत्कुर्वन्ति गुरुकुर्वन्ति मानयन्ति पूजयन्ति भगवन्तं च
15 प्रतिसंमोदन्ते । कुतः खल्विमे बोधिसत्त्वा महासत्त्वा आगता इति ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्व आत्मना विचिकित्मां कथं कथां विदित्वा

1) Left out in K.

2) A grammatical error for अभ्याषन्त; O. has गाथा वभापु ॥

3) श्रोत B. rightly.

4) वि B.

5) Some MSS. add इति.

6) कस O.

7) समुत्पन्नत्वा O. समुत्सर्ग्य the rest; both readings wrong.

तेषां गङ्गानदीवालुकोपमानां⁽¹⁾ बोधिसत्त्वकोटीनपुतशतसङ्ख्याणां चेतसैव चेतः परिवर्तक-
माज्ञाय तस्यां वेलायामञ्जलिं प्रगृह्य भगवत्तं गाथाभिगीतेनैतमेवार्थं परिपृच्छति स्म ॥

बहुसङ्ख्या नपुताः कोटीयो च अनन्तकाः ।

अपूर्वा बोधिसत्त्वानामाख्याक्ति द्विपदोत्तम ॥ ५ ॥

कुतो इमे कथं वापि आगच्छन्ति मरुर्द्धिकाः ।

5

मरुत्तमभावा व्रुपेण कुत एतेषु⁽³⁾ आगमः⁽⁴⁾ ॥ ६ ॥

धृतिमत्ताश्चिमे सर्वे स्मृतिमत्तो मरुर्षयः ।

प्रपदर्शनाश्च व्रुपेण कुत एतेषु⁽⁵⁾ आगमः ॥ ७ ॥

एकैकस्य च लोकेन्द्र बोधिसत्त्वस्य विज्ञिनः ।

अप्रमेयपरिवारो यथा गङ्गाय वालिकाः⁽⁶⁾ ॥ ८ ॥

10

गङ्गावालिकसमा षष्टि परिपूर्णा पशस्विनः ।

परिवारो बोधिसत्त्वस्य सर्वे बोधाय प्रस्थिताः ॥ ९ ॥

एवंव्रुपाण वीराणां पर्ववत्तान तापिनाम् ।

षष्टिरेव प्रमाणेन गङ्गावालिकया इमे⁽⁸⁾ ॥ १० ॥⁽⁹⁾

1) काम A. K. W. O.

2) ली in all MSS. but O., which has लि.

3) All but O. एतेषु.

4) All गताः.

5) Sic O.; एतेषु आगताः the rest.

6) का A. B. K. W. काः Cb.

7) क A. Cb. K. W. का B.

8) का A. W.

9) Read समा. Differently in O. षष्टिमेव परिवारो प्रमाणं गङ्गावालिका.

- अतो बहुतराश्यान्वे परिवारैरनन्तकैः ।
 पञ्चाशतीय गङ्गाय चत्वारिंशच्च त्रिंशति^(१) ॥ ११ ॥
 समो विंशतिगङ्गाया परिवारः समन्ततः^(२) ।
 अतो बहुतराश्यान्वे येषां दश च पञ्च च ॥ १२ ॥
- ६ एकैकस्य परिवारो बुद्धपुत्रस्य तायिनः ।
 कुतो ऽयमीदृशी वर्षदागताद्ये^(३) विनायक ॥ १३ ॥
 चत्वारि त्रीणि द्वे चापि गङ्गावालिकया समाः^(४) ।
 एकैकस्य परिवारा ये ऽनुशिन्नासक्यायकाः ॥ १४ ॥
 अतो बहुतराश्यान्वे गणाना येष तैत्तिकाः^(५) ।
- १० कल्पकोटीसकृन्नेपु^(६) उपमेतुं न शक्नुयात्^(७) ॥ १५ ॥
 अर्धगङ्गा त्रिभागश्च दशविंशतिभागिकः^(८) ।
 परिवारो ऽथ वीराणां बोधिसत्त्वान तायिनाम् ॥ १६ ॥

1) न्यो A. K. W. ये च O.

2) All but O. त्रिंशच्च; r. ऽथ च.

3) समन्ततो A. W. अन्तको B. Cb. समन्तको K. वारो येष एतकाः O.

4) वर्षदागता ये A. वर्षा अगताद्ये B. वर्षो अगताद्ये Cb. वर्षागता ये K. W.
 तादृशा वीरा अगच्छन्ति O.

5) समे A. समाः B. Cb. समा K. W. Differently in O.

6) अनुशिन्नाः O. येनशिन्ना (?) the rest.

7) तरो चान्ये A. K. W. तरश्यान्वे B. Cb. But see vr. 17 below.

8) तात्तिकाः O.

9) भि A. O. षु B. Cb. द्वि K. W. preferable.

10) न शक्यं सर्वि पण्डितुम् O.

11) काः A. कः B. K. W. नः Cb.

अतो बद्धतराश्यान्⁽¹⁾ प्रमा⁽²⁾षां न विद्यते ।
 एकैकं गणायत्नेन कल्पकोटीशतैरपि ॥ १७ ॥
 अतो बद्धतराश्यान्⁽³⁾ परिवारैरनसक्तैः ।
 कोटी कोटी च कोटी च अर्धकोटी तथैव च ॥ १८ ॥
 गणनाव्यतिवृत्ताश्च⁽⁴⁾ अन्ये भूयो मर्कटर्षणाम् ।
 बोधिसत्त्वा मत्प्रज्ञाः स्थिताः सर्वे सगौरवाः ॥ १९ ॥
 परिवारसकृत् च शतपञ्चाशदेव च ।
 गणना नास्ति एतेषां कल्पकोटीशतैरपि ॥ २० ॥
 विंशतिदश⁽⁵⁾ पञ्चाथ चत्वारि त्रीणि द्वे तथा ।
 परिवारो ज्य वीराणां⁽⁶⁾ गणनैषां न विद्यते ॥ २१ ॥
 चरत्येकात्मका ये च⁽⁷⁾ शान्तिं विदन्ति चैककाः ।
 गणना तेष⁽⁸⁾ नैवास्ति ये इक्ष्वाक्य समागताः ॥ २२ ॥
 गङ्गावालिकासमान्कल्पान्गणयेत यदी नरः ।
 शलाकां गृह्य कृस्तेन⁽⁹⁾ पर्यत्तं नैव सो लभेत् ॥ २३ ॥

5

10

- 1) रा चान्ये A. W. राश्यान्ये B. रश्यान्ये Cb. रो चान्ये K.
- 2) षो Cb.
- 3) राश्यान्ये A. B. W. रश्यान्ये Cb. रो चान्ये K.
- 4) नल्प B. Cb.
- 5) ता च Cb.
- 6) All but O. त्तिदश.
- 7) पञ्चाषट् A. K. W. पंचासच् B. पंचास Cb. Our reading conjectural.
- 8) ने K.
- 9) का अन्ये O. better.
- 10) स्ते A. K. W. ते B. Cb. All but O. चेक्ष्वाक्य.
- 11) ताः Cb. O. ता A. B. K. W.
- 12) लु B.
- 13) कृस्ति गृह्णित्वा O.

- महात्मनां च सर्वेषां वीर्यवत्तान तायिनाम् ।
 बोधिसत्त्वान वीराणां कुत एतेष संभवः ॥ २४ ॥
 केनैषां देशितो धर्मः केन बोधीयं⁽¹⁾ स्थापिताः ।
 रोचन्ति शासनं कस्य कस्य⁽²⁾ शासनधारकाः ॥ २५ ॥
 5 भिन्ना किं पृथिवीं सर्वा समत्तेन चतुर्दिशम् ।
 उत्पन्नन्ति महाप्रज्ञा मद्भिमतता विचक्षणताः ॥ २६ ॥
 सर्वरा लोकधीलियं⁽³⁾ समत्तेन कृता मुने ।
 उन्मज्जमानैरेतैर्किं बोधिसत्त्वैर्विशारदैः ॥ २७ ॥
 न ज्येते ज्ञातुं अस्माभिर्दृष्टपूर्वाः कदाचन ।
 10 आख्याकिं नो तस्य नाम लोकधातोर्विनायक ॥ २८ ॥
 दिशादिशा किं अस्माभिरन्वितायो पुनः पुनः ।
 न च दृष्टा इमे अस्माभिर्बोधिसत्त्वाः कदाचन ॥ २९ ॥
 दृष्टो न ज्ञातुरस्माभिरिको अपि तत्रयस्तव ।
 इमे ज्य मरुता दृष्टा⁽⁴⁾ आख्याकिं चरितं मुने ॥ ३० ॥
 15 बोधिसत्त्वसत्त्वप्राणि शतानि न्युतानि च ।
 सर्वे कौतूहलप्राप्ताः पश्यन्ति द्विपदोत्तमम् ॥ ३१ ॥

1) All बोधाय.

2) कस्ये म A. W. कस्य स B. कस्येमे K.

3) त्वे in all MSS.

4) O. has उत्पन्नतेभिरेतेभिर्.

5) नाम तत्रस्य लोकवि K. नो omitted in O.; further तस्य क्षेत्रस्य नाम लोकवि.

6) दिसे दिशा यो B. दिशो दशो अस्माभिरन्विताये Cb. O. has दिशदिशासु किं अस्मे अणियता (र. अणिवता or अणिठता) स्म.

7) तत्रयस्तव K. In O. a break.

8) दृष्टा K.

व्याकुरुष्व मक्षावीर अग्रमेय निरोपधे⁽¹⁾।

कुत एति इमे श्रूरा बोधिसत्त्वा विशारदाः ॥ ३२ ॥

तेन खलु पुनः समयेन ये ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा मध्येभ्यो लोकधातु-
कोटिन्युतशतसङ्घेभ्यो ज्यागता भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्य निर्मिता ये ज्येषु⁽³⁾
लोकधातुषु सत्त्वानां धर्म देशपत्ति स्म ये भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हन्तः सम्यक्सं- 5
बुद्धस्य समत्तादृष्टभ्यो दिग्भ्यो⁽⁴⁾ रत्नवृत्तमूलेषु महारत्नसिंहासनेषूपविष्टाः पर्यङ्कबद्धाः⁽⁵⁾।
तेषां तथागतानामर्हन्तां सम्यक्संबुद्धानां ये स्वकस्वका उपस्थायकास्ते ऽपि तं महान्तं
बोधिसत्त्वगणं बोधिसत्त्वराशिं दृष्ट्वा समत्तात्पृथिवीविवरेभ्य उत्तमञ्जत्तमाकाशधातुप्रति-
ष्ठितं ते ऽप्याश्चर्यप्राप्तास्तान्स्वान्स्वास्तथागतानेतद्दृचुः। कुतो भगवन्निवृत्तो बोधिसत्त्वा⁽⁷⁾
मक्षासत्त्वा आगच्छन्त्यग्रमेया असंख्येयाः⁽⁸⁾। एवमुक्तास्ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा- 10
स्तान्स्वान्स्वानुपस्थायकानेतद्दृचुः। आगमयधं पूयं कुलपुत्रा मुहूर्तम्। एष मैत्रेयो नाम⁽⁹⁾
बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वो भगवतः शाक्यमुनेरनन्तरं व्याकृतो ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ। स
एतं⁽¹⁰⁾ भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतमर्थं परिपृच्छत्येष च भगवाच्छा-
क्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो व्याकरिष्याति। ततो पूयं श्रोष्यथेति⁽¹²⁾ ॥

1) निरोपधे: K. निरापधे: A. निरापधे B. निरोपधे Cb. W. O. More usual
is अनूपधि.

2) All but O. add इति.

3) अन्यासु O., but inconsistently °धातुकोटिन्युतशतसङ्घेषु.

4) दृष्टिं Cb.

5) पर्यङ्केण O. पर्यङ्कवद्धाः in the other MSS.

6) उत्तमञ्जत्त घा° O.

7) इमे एतका O.

8) O. adda अतुल्या अगणयनोयाः Cp. below p. 309, l. 3.

9) Left out in K.

10) एवं A. एतं B. Cb. W. एवं तं K.

11) तथागतमेतमर्थं K.

12) तं श्रुणुथ O.

अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं मरुत्सत्त्वमामन्त्रयते स्म । साधु साधञ्जित । उदा-
 रमेतदञ्जित स्थानं यत्त्वं मां परिपृच्छसि । अथ खलु भगवान्सर्वावत्तं बोधिसत्त्वगणामामन्त्र-
 यते स्म । तेन हि कुलपुत्राः सर्व एव प्रयता भवधं सुसंनद्धा दृढस्थामाश्च भवधं सर्वश्रायं
 बोधिसत्त्वगणः । तथागतज्ञानदर्शनं कुलपुत्रास्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सांप्रतं संप्रका-
 5 शयति तथागतवृषभितं तथागतकर्म तथागतविक्रोडितं तथागतविज्ञम्भितं तथागतपरा-
 क्रममिति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

प्रयता भवधं कुलपुत्र सर्वे इमां प्रमुञ्चामि गिरामनन्यथाम् ।

मा खू विषादं⁽⁸⁾ कुरुयेकं पण्डिता अचिन्तियं ज्ञानुं⁽⁴⁾ तथागतानाम् ॥ ३३ ॥

10 धृतिमत्त भूवा स्मृतिमत्त सर्वे समाहितः सर्वि स्थिता भवधम् ।

अपूर्वधर्मा⁽⁵⁾ श्रुणितव्यु⁽⁶⁾ अथ आश्चर्यभूतो हि तथागतानाम् ॥ ३४ ॥

विचिकित्स मा ज्ञातु कुरुध सर्वे अहं हि पुष्पान्परिसंस्थयेमि ।

अनन्यथावादिर्हं क्षिणागको ज्ञानं च मे यस्य न काचि संख्या ॥ ३५ ॥

गम्भीरधर्माः सुगतेन बुद्धा अतर्किया येष प्रमाणु नास्ति ।

15 तानद्यं⁽⁸⁾ कं⁽⁹⁾ धर्मं प्रकाशयिष्ये प्रणोथ मे यादृशका यथा च ते ॥ ३६ ॥

1) यथा O. यस्त्वं the rest.

2) MSS. give भित्तां and भिनं.

3) विषादं A. W. O. विसादं B. विवादं Cb. रिष्यदं K.

4) न B. Cb. W. O.

5) र्म A. K. W. Better, because the lengthening is not necessary.

6) व्य A. B. वा W. व्यमद्य O. with m to avoid hiatus.

7) यूयं A. B. W. पुष्पां Cb. K.

8) येषामहं A. K. O. तामहं W.

9) Rather धर्मि (Skr. धर्मान्) or to r. with O. तेषामहं.

अथ खलु भगवानिमा गाथा भाषित्वा तस्यां वेलायां⁽¹⁾ मैत्रेयं बोधिसत्त्वं महांसत्त्वमा-
मन्त्रयते स्म । आरोचयामि ते ऽजित प्रतिवेदयामि । य इमे ऽजित बोधिसत्त्वा अप्रमेया
असंख्येया अचिन्त्या अतुल्या अगणनोपा ये पुष्पाभिरदृष्टपूर्वा य एतर्हि पृथिवीविवे-
भ्यो निष्क्रान्ताः ।⁽²⁾ नैते ऽजित सर्वे बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा अस्यां सकृयां⁽³⁾ लोकघातावनु-
त्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्य समादायिताः समुत्तेजिताः संप्रकर्षिता अनुत्तरायां सम्य- 5
क्संबोधी परिणामिताः । मया चैते कुलपुत्रा अस्मिन्बोधिसत्त्वधर्मे परिपाचिताः प्रति-
ष्ठापिता निवेशिताः परिसंस्थापिता अवनारिताः⁽⁴⁾ परिबोधिताः⁽⁵⁾ परिशीघ्रिताः । एते
चाजित बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा अस्यां सकृयां लोकघाता अघस्तादीकाशघातुपरिमृष्टे
प्रतिवसन्ति । स्वाध्यापोद्देशचित्तं योनिशो मनसिकारप्रवृत्ता एते कुलपुत्रा असङ्गणि-
कारामा असंसर्गाभिरता अनितिसंधुरा आरब्धवोर्याः । एते ऽजित कुलपुत्रा विवेकारामा 10
विवेकाभिरता । नैते कुलपुत्रा देवमनुष्यानुपनिश्राय विहरन्त्यसंसर्गचर्याभिरताः । एते
कुलपुत्रा धर्मारामाभिरता बुद्धज्ञाने ऽभिपुक्ताः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

ये बोधिसत्त्वा इमि अप्रमेया अचिन्तिया येष प्रमाणं⁽¹⁰⁾ नास्ति ।

सद्दोष प्रज्ञाय श्रुतेनुपेता बहुकल्पकोटीचरिताश्च ज्ञाने ॥ ३७ ॥

15

1) Left out in K. O.

2) Cb. K. W. add व.

3) O has generally the masc. form सक्; here इक् सक्ते.

4) In Cb. O. only.

5) Left out in B. Cb.

6) क्लृष्टिमा O.

7) प्रयत्ता O.

8) All but O. वि.

9) देवानां मनुष्यानां वा.

10) ण O.

परिपाचिताः सर्वि मयैति बोधये ममैव तेत्रस्मि वसन्ति चैते ।

परिपाचिताः सर्वि मयैव एते ममैव पुत्राश्चिमि बोधिसत्त्वाः ॥ ३८ ॥

सर्वे ति श्रारण्यधुताभिपुक्ताः⁽¹⁾ संसर्गभूमिं सद वर्सयन्ति ।

असङ्गचारो च ममैति पुत्रा ममोत्तमां चर्यनुशिलमाणाः ॥ ३९ ॥

वसन्ति आकाशपरिग्रहस्मिन्नेत्रम्य क्लृष्टापरिभांगि वीराः ।

समुदानयत्ता इममग्रबोधिं उद्युक्त रात्रिं दिवमप्रमत्ताः ॥ ४० ॥

आरब्धवाया स्मृतिमत्त सर्वे प्रज्ञाबलस्मिन्स्थित अप्रमये ।

विशारदा धर्मु कथेति चैते प्रभास्वरा पुत्र ममैति सर्वे ॥ ४१ ॥

मया च प्राप्य⁽⁴⁾ इममग्रबोधिं नगरे मयायां द्रुममूलि तत्र ।

10 अनुत्तरं वर्तिय धर्मचक्रं परिपाचिताः सर्वि इकाग्रबोधौ ॥ ४२ ॥

अनाम्रवा भूत इयं मि वाचा श्रुणित्व सर्वे मम अदृधधर्मू ।

एवं चिरं प्राप्त मयाग्रबोधि परिपाचिताश्चैति मयैव सर्वे ॥ ४३ ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिमतो महासत्त्वस्तानि च संबुद्धलानि बोधिसत्त्वकोटीनपु-

तशतसंख्यापयाश्रयप्राप्तान्यभूवन्नद्भुतप्राप्तानि विस्मयप्राप्तानि । कथं नाम भगवतानेन

15 तणाविकारेणाल्पेन⁽¹⁰⁾ कालात्तरेणामो एतावत्तो बोधिसत्त्वा महासत्त्वा असंख्येयाः समादा-

1) धिमुक्ताः O.

2) क्लृष्ट A. W. क्लृष्ट B. क्लृष्ट Cb. K. क्लृष्टे W. क्लृष्टिन O.

3) गु A. B. Cb. W. ग K. गि our conjecture. Differently in O. इमस्य परिपाचिताः.

4) प्रध्या A. अध्या B. प्राध्या Cb. प्राप्य B. W. प्राप्तेनिम O

5) षामिताः O.

6) इमा O. इमं A. B. K. इयं Ca. Cb. इये W.

7) पत्तिपाथ O.

8) अद्भुतप्राप्तानि left out in K. O.

9) वीति for वि O, certainly the original reading; cp. Mahāvastu III, 425, 18.

10) रेणाल्पेन K. A. W. रेणानेन B. Cb. रेण एवपरितेन (i. e. एवंपरितेन) O.

पिताः परिचायिताश्चानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ॥ अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वो
 भगवन्तमेतदवोचत् । कथमिदानीं भगवंस्तथागतेन कुमारभूतेन कपिलवस्तुनः शाक्यनग-⁽¹⁾
 रान्निष्क्रम्य गयानगरात्⁽²⁾तिहरेरे बोधिमण्डवराग्रगतेनानुत्तरा सम्यक्संबोधिर्भिसंबुद्धा⁽⁴⁾ ।
 तस्याद्य भगवन्कालस्य स्मार्तिरेकाणि चत्वारिंशद्वर्षाणि । तत्कथं भगवंस्तथागतेनेयता
 कालान्तरेणोदमपरिमितं तथागतकृत्यं कृतं तथागतेन तथागतवृषभिता⁽⁵⁾ तथागतपराक्रमः 5
 कृतः । यो ऽयं बोधिसत्त्वगणो बोधिसत्त्वराशिरियता भगवन्कालान्तरेणानुत्तरायां सम्य-
 कसंबोधौ समादापितः⁽⁶⁾ परिचायितश्चास्य भगवन्बोधिसत्त्वगणस्य बोधिसत्त्वराशेर्गण्यमा-
 नस्य कल्पकोटोनपुतशतसकृन्नैरप्यतो नोपलभ्यते⁽⁷⁾ । एवमप्रमेया भगवन्निमे बोधिसत्त्वा
 मक़ासत्त्वा एवमसंख्येयाश्चरितब्रह्मचर्या बद्धबुद्धशतसकृन्नावरोपितकुशलमूला बद्ध-
 कल्पशतसकृन्मपरिनिष्पन्नाः ॥ 10

तद्यथापि नाम भगवन्कश्चिदेव पुरूषो नवो दक्षः शिशुः कृष्णाकेशः प्रथमेन वयसा
 समन्वागतः पञ्चविंशतिवर्षो ज्ञात्या भवेत् । स वर्षशतिकात्पुत्रानादर्शयेदेवं च वदेत् ।
 एते कुलपुत्रा मम पुत्रा इति । ते च वर्षशतिकाः पुरूषा एवं च वदेयुः । एषो ऽस्माकं पिता
 जनक इति । तस्य च पुरूषस्य भगवंस्तद्वचनमश्रद्धेयं भवेन्नोकस्य दुःश्रद्धेयम् । एवमेव
 भगवन्नचिराभिसंबुद्धो⁽¹⁰⁾ अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमिमे च बोधिसत्त्वा मक़ासत्त्वा बद्ध⁽¹¹⁾प्रमेया 15

1) शाक्यानां न 0.

2) नगरस्य ना A. K. W. नगरे अति 0.

3) All रं and धिम.

4) द्वा 0. द्वास्त the others.

5) भितं 0. भिता the rest.

6) ताश्च A. B. K. W. ताः Cb. दपितः 0.

7) भ्यंते A. B. K. W. भ्यते Cb. न लभ्यते 0.

8) दक्षस्तूरुणः काउ 0.

9) पुत्रां दर्श A. K.

10) B. Cb. have द्वास्तथागतो ऽर्कत्सम्यक्संबुद्धो

11) Rather बद्धो.

वक्रकल्पकोटीनयुतशतसकृन्नचोर्णचरित⁽¹⁾ब्रह्मचर्या दीर्घरात्रं हि कृतनिश्चया बुद्धज्ञाने
 समाधिमु⁽²⁾खशतसकृन्नसमापद्यन्व्युत्थानकुशला महांभिज्ञापारिकर्मनिर्याता महांभिज्ञा⁽³⁾क-
 तपरिकर्माणः पण्डिता बुद्धभूमौ संगीतिकुशलास्तथागतधर्माणामाश्रयाद्भुता लोकस्य
 मकृवीर्यबलस्थामप्राप्ताः । तांश्च भगवानेवं वदति । मयैत आदित एव समादापिताः
 5 समुत्तेजिताः परिपाचिताः परिणामिताशास्यां बोधिसत्त्वभूमाविति । अनुत्तरां सस्यक्सं-
 बोधिमभिसंबुद्धेन मयैष सर्ववीर्यपराक्रमः कृत इति । किं चापि वयं भगवंस्तथागतस्य
 वचनं श्रद्धया गमिष्यामः । अनन्यथावादी तथागत इति । तथागत एवैतमर्थं ज्ञानीयात् ।
 नवयानसंप्रस्थिताः खलु पुनर्भगवन्बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा विचिकित्सामापद्यन्ते । यत्र
 स्थाने परिनिर्वृते तथागत इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा न पत्तोपिष्यन्ति न श्रद्धास्यन्ति⁽⁵⁾ नाधिमो-
 10 द्यन्ति । ततस्ते भगवन्धर्मव्यसनसंवर्ततांयेन कर्माभिसंस्कारेण समन्वागता भविष्यन्ति ।
 तत्साधु भगवन्नेतमेवार्थं देशय⁽⁶⁾ यद्वयं निःसंशया अस्मिन्धर्म⁽⁷⁾ भवेम अनुगते ऽर्घान बोधि-
 सत्त्वयानीयाः कुलपुत्रा वा कुलडुर्कितरो वा श्रुत्वा न विचिकित्सामापद्येरन्ति⁽⁸⁾ ॥
 अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वस्तस्यां वेलायां भगवत्समाभिर्गाथाभिरुध्य-
 भाषत ॥

15 यदासि ज्ञातो कपिलाकूपस्मिञ्शाक्याधिवासे अभिनिष्कामित्वा ।
 प्राप्तो ऽसि बोधिं नगरे गयाकूपे कालो ऽयमल्पो ऽत्र तु⁽⁹⁾ लोकनाथ ॥ ४४ ॥

1) चरित, Cb. चरिता redundant. Some lines illegible in O.

2) Some words wanting in O.

3) A various reading adds ज्ञान.

4) प्रश्नेषु for धर्माणाम् O.

5) श्रद्धास्यन्ति O.

6) देशोक्तं यथा O.

7) Left out in K. अत्र धर्मेषु O.

8) इति wanting in O.

9) कालेन स्वल्पेन तु K. कालो न्यथमल्पको O.

इमे च ते आर्यविशारदा बहू ये कल्पकोटोचरिता महागणो ।

ऋद्धीबले च स्थित अप्रकम्पिताः⁽¹⁾ सुशिक्षिताः प्रज्ञबले गतिंगताः ॥ ४५ ॥

अनूपलिप्ताः पटुमं व वारिणा भित्वा मर्हो ये इह अथ आगताः ।

कृताञ्जली सर्वि स्थिताः सगौरवाः स्मृतिमत्त लोकाधिपतिस्य पुत्राः ।⁽²⁾ ४६ ॥

कथं इमं अद्भुतमीदृशं ते तं अदधिस्यत्तिम बोधिसत्त्वाः ।

विचिकित्सनिर्घातनक्तेनु भाष तं⁽³⁾ तं चैव देशेहि यथैव अर्थः⁽³⁾ ॥ ४७ ॥

यथा⁽⁴⁾ क्वि पुरुषो इह कश्चिदेव दहरो भवेया शिशु कृष्णकेशः ।

ज्ञात्या च सो विशातस्तरे वा दर्शति पुत्राञ्छतवर्षज्ञातान् ॥ ४८ ॥

वलोहि पालतेहि च ते उपेता एषो च नो देहकरो ति ब्रूयुः ।

दुःअदधं तद्भवि लोकनाथ दहुरस्य पुत्रा इमि एवत्रयाः ॥ ४९ ॥

10

एमेव⁽⁵⁾ भगवंश्च न बोधयेम इमे च विज्ञा बहुबोधिसत्त्वाः ।

स्मृतिमत्त प्रज्ञाय विशारदाश्च सुशिक्षिताः कल्पसकृत्कोटिषु ॥ ५० ॥

धृतिमत्त प्रज्ञाय विचक्षणाश्च प्रसादिका दर्शनियाश्च सर्वे ।

विशारदा धर्मविनिश्चयेषु परिसंस्तुता लोकविनायकेहि⁽⁶⁾ ॥ ५१ ॥

असङ्गचारिव वने वसन्ति आकाशधातौ सततं अविश्रिताः ।

15

ज्ञानन्ति चौर्ये सुगतस्य पुत्राः पर्यषमाणा इम बुद्धभूमिम्⁽⁷⁾ ॥ ४२ ॥

1) कंयिये B. K. मेये O.

2) भाष A. B. K. भाषते Cb. भाषते W. तं for तत्.

3) अर्थो A. Ca. W. अर्थे B. अर्थो Cb. अर्थो W. अर्थः O.

4) All but O. पि.

5) All but O. एवमेव.

6) न A. B. K. W. हि Cb. O.

7) बोधिं A. B. K. W. O. भूमिं Cb.

कथं नु अद्वेयमिदं भवेया⁽¹⁾ परिनिर्वृते लोकविनायकस्मिन् ।

विचिकित्स अस्माकं न काचिदस्ति प्रणोमथा⁽²⁾ संमुख लोकनाथ⁽³⁾ ॥ ५३ ॥

विचिकित्स कृत्वान् इमस्मि स्थाने गच्छेपु मा दुर्गति बोधिसत्त्वाः ।

ते⁽⁵⁾ व्याकुरुष्व भगवन्वथावत्कथं⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वाः परिपाचिता इमे ॥ ५४ ॥

॥ इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये बोधिसत्त्वपृथिवीविवरसमुद्गमपरिवर्तो नाम
चतुर्दशमः⁽⁷⁾ ॥

1) भवेत O.

2) अस्माकं कदा A. B. K. अस्माकं न का Cb. अस्माकं कदा W. O.

3) प्रणवानथा A. प्रणोमथा B. प्रणोमं यं O. प्रणामथा Cb. प्रणवानमथा K
शिञ्जानथा W.

4) था A. K. थः B. थ Cb. W. यक्तस्य O.

5) तद् B. Cb. तं O.

6) थं A. K. W.

7) पृथिवीसमुद्गतबोधिमत्वप° — पञ्चदशमः O.

XV.

अथ खलु भगवान्सर्वावत्तं बोधिसत्त्वगणामामन्त्रयते स्म⁽¹⁾ । अथकल्पपद्मं मे कुलपुत्रा
 अभिप्रदधधं तथागतस्य भूतां वाचं व्याकृतः । द्वितीयकमपि भगवांस्तान्बोधिसत्त्वा-
 नामन्त्रयते स्म⁽³⁾ । अथकल्पपद्मं मे कुलपुत्रा अभिप्रदधधं तथागतस्य भूतां वाचं व्याकृतः ।
 तृतीयकमपि भगवांस्तान्बोधिसत्त्वानामन्त्रयते स्म । अथकल्पपद्मं मे कुलपुत्रा अभिप्रदधधं
 तथागतस्य भूतां वाचं व्याकृतः । अथ खलु स⁽⁵⁾ सर्वावा-बोधिसत्त्वगणो मैत्रेयं बोधिसत्त्वं 5
 मकामन्त्रयतः स्थापयित्वा⁽⁶⁾ञ्जलिं प्रगृह्य⁽⁷⁾ भगवन्त्तमेतद्वोचत् । भाषतु भगवानेतमेवार्थं
 भाषतु सुगतो वयं तथागतस्य भाषितमभिप्रदधास्यामः । द्वितीयकमपि स सर्वावा-बोध-
 सत्त्वगणो भगवन्त्तमेतद्वोचत्⁽⁹⁾ । भाषतु भगवानेतमेवार्थं भाषतु सुगतो वयं तथागतस्य भा-
 षितमभिप्रदधास्यामः ।⁽¹⁰⁾ तृतीयकमपि स सर्वावा-बोधिसत्त्वगणो भगवन्त्तमेतद्वोचत्⁽⁹⁾ । भा-
 षतु भगवानेतमेवार्थं भाषतु सुगतो वयं तथागतस्य भाषितमभिप्रदधास्याम इति ॥ 10

अथ खलु भगवांस्तेषां बोधिसत्त्वानां यावत्तृतीयकमप्यध्येषणां विदित्वा तान्बो-

- 1) यामास A. K. W. र्वात स्म O.
- 2) द्वैतीयकमपि यावत्त्रैतीयकमापि K. A. W.
- 3) यामास A. Cb. यति स्म O. K. W.
- 4) The whole paragraph is left out in K. W. A.
- 5) Left out in B. K.
- 6) स्थाप्या Ca. Cb.
- 7) प्रणम्य Ca. Cb.
- 8) द्वे A. K.
- 9) तद्बुधुः A. K. W. तद्वोचुः O.
- 10) त्रे A. Cb. K. W.
- 11) त्रे A. Cb.

धिसत्त्वानामन्नपते ⁽¹⁾ स्म । तेन हि कुलपुत्राः ऋणुधमिदमेवंत्रयं ममाधिष्ठानबलाधानं ⁽²⁾ यदयं
 कुलपुत्राः सदेवमानुषामुरो लोक एवं संजानीति । सांप्रतं भगवता शाक्यमुनिना ⁽³⁾ तथा ⁽⁴⁾ तेन
 शाक्यकुलादभिनिष्क्रम्य गयाच्छये मकानगरे बोधिमण्डवरायगतेनानुत्तरां सम्यक्संबो-
 धिमभिसंबुद्ध ⁽⁷⁾ इति । नैवं द्रष्टव्यम् । अपि तु खलु पुनः कुलपुत्रा बहूनि मम कल्पकोटी-
 5 नयुतशतसकृन्नापयनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धस्य । तद्यथापि नाम कुलपुत्राः पञ्चा-
 शत्सु लोकाधातुकोटीनयुतशतसकृन्नेषु ये पृथिवीधातुपरमाणवः । अथ खलु कश्चिदेव
 पुरुष उत्पद्यते स एकं परमाणुरज्ञं ⁽⁸⁾ गृहीत्वा पूर्वस्यां दिशि पञ्चाशत्लोकधातुसंख्येयश-
 तसकृन्नापयतिक्रम्य तदेकं परमाणुरज्ञः ⁽⁹⁾ समुपनिक्षिपेत् । अनेन पर्यायेण कल्पकोटीनयु-
 तशतसकृन्नाणि स पुरुषः सर्वास्ताँल्लोकधातून्व्यवगतपृथिवीधातून्कुर्यात्सर्वाणि च
 10 तानि पृथिवीधातुपरमाणुरज्ञांस्यनेन पर्यायेणानेन च लक्षनिलेपेण पूर्वस्यां दिश्युपनि-
 क्षिपेत् । तत्किं मन्यधे कुलपुत्राः शक्यं ते लोकाधातवः केनचिच्चिन्तयितुं वा गणयितुं
 वा तुलयितुं वोपलक्षयितुं वा । एवमुक्ते मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मकान्तः स च सर्वावाँबो-
 धिसत्त्वगणो बोधिसत्त्वराशिर्भगवत्समेतद्वोचत् । असेख्येयास्ते ⁽¹²⁾ भगवँल्लोकाधातवो ऽण्ण-

1) यामास A. Cb. K. W. पति स्म O.

2) All but O. यो ऽयं.

3) शाक्याभिराज्ञेन O.

4) In B. Cb. only.

5) Left out in K.

6) गजायां नगरे O.

7) The construction shows a confusion between the instrumental and the nominative case. But perhaps to r. °रा °धिर्भिसंबुद्धेति.

8) This Prakṛticism in all MSS. and उद्गृहीत्वा O.

9) रज्ञमुप O. the more original reading.

10) व्यपगत B. K. अयगत O. व्यपग the rest.

11) वीपरमाणुरज्ञं A. वीपरमाणुं K. W. वीधातुं O.

12) A. K. W. read तावद् for ते.

नीपाश्रितभूमिसमतिक्राताः । सर्वश्चावकप्रत्येकबुद्धैरपि भगवन्नायेण ज्ञानेन न शक्यं
चित्तयितुं वा गणयितुं वा तुलयितुं वोपलक्षयितुं वा । अस्माकमपि तावद्भगवत्त्रैवैवर्त्य-
भूमि⁽¹⁾स्थितानां बोधिसत्त्वानां मह्यसत्त्वानामस्मिन्स्थाने चित्तगोचरो न प्रवर्तते । तावद्-
प्रमेया भगवंस्ते लोकधातवो भवेयुरिति⁽²⁾ ॥

एवमुक्ते भगवांस्तान्बोधिसत्त्वान्महासत्त्वानेतद्वोचत् । श्रोत्रोचयामि वः कुलपुत्राः 5
प्रतिवेदयामि वो यावत्तः कुलपुत्रास्ते लोकधातवो येषु तेन परूपेण तानि परमाणुरज्ञां-
स्यपनिक्षिप्तानि येषु⁽³⁾ च नोपनिक्षिप्तानि सर्वेषु⁽⁴⁾ तेषु कुलपुत्रा लोकधातुकोटीनपुत्रशतस-
कृत्त्रेषु न तावन्ति परमाणुरज्ञांसि संविध्यन्ते यावन्ति मम कल्पकोटीनपुत्रशतसकृन्नाप्यनु-
त्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धस्य । यतः प्रभृत्यर्हं⁽⁵⁾ कुलपुत्रा अस्यां महायां लोकधातौ
सत्त्वानां धर्मं देशयाम्यन्येषु च लोकधातुकोटीनपुत्रशतसकृत्त्रेषु ये च मया कुलपुत्रा अत्रा- 10
त्तरां⁽⁶⁾ तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः परिकीर्तिता दीपंकरतथागतप्रभृतयस्तेषां च
तथागतानामर्हन्तां सम्यक्संबुद्धानां परिनिर्वाणाय⁽⁷⁾ मयैव तानि कुलपुत्रा उपायकौश-
ल्यधर्मदेशनाभिनिर्कार्नि⁽⁸⁾र्मितानि । अपि तु खलु पुनः कुलपुत्रास्तथागत आगतगता-
नां सत्त्वानामिन्द्रियपरापरज्ञतां योर्धरब्धिमात्रतां व्यवलोक्य⁽⁹⁾ तस्मिन्नात्मनो नाम व्यः-
कृति⁽¹⁰⁾ तस्मिंस्तस्मिंश्चात्मनः परिनिर्वाणं व्याकृति तथा तथा च सत्त्वान्परितोषयति 15

- 1) वर्तिकबोधिसत्वभूमौ O.
- 2) इति wanting in O.
- 3) वा B. Cb.
- 4) B. Cb. add च.
- 5) प्रतिभ्यर्हं A. प्रभृतयः Cb.
- 6) रे K. O.
- 7) णानि K. णा O.
- 8) रार्थमभिनि O.
- 9) गता left out in B.
- 10) लोकयित्वा A. K. W. O. लोक (Cb. लोक्य B.
11) A. adds स्म. नागानि करोति O.

- नानाविधैर्धर्मपर्यायैः । तत्र कुलपुत्रास्तथागतो नानाधिमुक्तानां सत्त्वानामल्पकुशलमूलानां
 बहूपक्लेशानामेवं वदति⁽¹⁾ । दक्षो ऽर्हस्मि भिन्नवो ज्ञात्याभिनिष्क्रान्तो ऽचिराभिसंबुद्धो
 ऽस्मि भिन्नवो ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिम् । यत्खलु पुनः कुलपुत्रास्तथागत एवं चिराभिसं-
 बुद्ध एवं व्याकृत्यचिराभिसंबुद्धो ऽर्हस्मीति नान्यत्र सत्त्वानां परिपाचनार्थमवतारणा-
 5 र्थमेते धर्मपर्याया भाषिताः । सर्वे च ते कुलपुत्रा धर्मपर्यायास्तथागतेन सत्त्वानां विनयार्थाप
 भाषिताः । यां⁽²⁾ च कुलपुत्रास्तथागतः सत्त्वातां विनयार्थवाचं⁽³⁾ भाषत⁽⁴⁾ घातमोपदर्शनेन वा-
 त्मारम्बणेन वापरारम्बणेन वा यत्किञ्चित्तथागतो व्याकृति सर्वे ते धर्मपर्यायाः सत्या-
 स्तथागतेन भाषिता नास्त्यत्र तथागतस्य मृषावादः ! तत्कस्य हेतोः । दृष्टं हि तथाग-
 तेन त्रैधातुकं यथाभूतं न ज्ञापते न क्षिपते न च्यवते नापपद्यते न संसरति न परिनिर्वाति⁽⁵⁾
 10 न भूतं नाभूतं न सत्तं नासत्तं न तथा नान्यथा न वितथा नावितथा नान्यथा⁽⁶⁾ न तथा ।
 त्रैधातुकं तथागतेन दृष्टं यथा बालपृथग्ज्ञाना न पश्यति⁽⁷⁾ प्रत्यक्षधर्मा तथागतः खल्व-
 स्मिन्स्थाने ऽसंप्रमोषधर्मा⁽⁸⁾ । तत्र तथागतो यां कांचिद्वाचं व्याकृति सर्वे तत्सत्यं न
 मृषा नान्यथा । अपि तु खलु पुनः सत्त्वानां नानाचरितानां नानाभिप्रायाणां संज्ञाविकल्प-
 चरितानां कुशलमूलसंज्ञानार्थं⁽⁹⁾ विविधान्धर्मपर्यायान्विविधैरारम्बणैर्व्याकृति । पाद
 15 कुलपुत्रास्तथागतेन कर्तव्यं तत्तथागतः करोति । तावच्चिराभिसंबुद्धो ऽपरिमितायुष्प्र-

1) A. K. W. add स्म.

2) याः A. W. यां B. K. ये Cb. यां यामेव O.

3) ताः A. K. W. ता B. तः Cb. ते B. K. त्य O.

4) ते B. K. त्य O.

5) वापति O. वपति K.

6) From न वितथा till नान्यथा left out in B. Cb. न सत्यं नासत्यं added in O.

7) ति A. B. Cb. K. O. ति W.

8) All मात्त.

9) मास्तथागतो O. माः the rest

10) ज्ञानार्थं Cb.

माणं तथागतः सदा स्थितः । अपरिनिर्वृतस्तथागतः परिनिर्वाणमादर्शयति वैनेयवशेन⁽¹⁾ ।
 न च तावन्मे कुलपुत्रा अद्यापि पूर्विका⁽²⁾ बोधिसत्त्वचर्यापरिनिष्पादितायुष्प्रमाणमप्य-
 परिपूर्णम् । अपि तु खलु पुनः कुलपुत्रा अद्यापि तद्विगुणेन मे कल्पकोटोनपुतशतसह-
 स्राणि भविष्यन्त्यायुष्प्रमाणस्या परिपूर्णावात्⁽³⁾ । इदानीं खलु पुनरहं कुलपुत्रा अपरिनि-
 र्वायमाण एव परिनिर्वाणमारोचयामि । तत्कस्य हेतोः । सत्त्वानहं कुलपुत्रा अनेन 5
 पर्यायेण परिपाचयामि मा क्वैत्र मे⁽⁴⁾ अतिचिरं तिष्ठतो अदिणदर्शनेनाकृतकुशलमूलाः
 सत्त्वाः पुण्यचिरहिता दरिद्रभूताः कामलोलुपा⁽⁵⁾ ग्रन्था दृष्टिजालसंक्ष्वास्तित्वात् तथागत
 इति विदिवा किलोकृतसंज्ञा भवेयुः⁽⁶⁾ च तथागते⁽⁷⁾ दुर्लभसंज्ञामुत्पादयेयुरासन्ना त्रयं तथा-
 गतस्येति वीर्यं नारभेण्विधातुक्वामिःसरणार्थं न च तथागते दुर्लभसंज्ञामुत्पादयेयुः । ततः
 कुलपुत्रास्तथागत उपायकौशल्येन तेषां सत्त्वानां दुर्लभप्रादुर्भावो भिन्नवस्तथागत इति 10
 याचं व्याहृति स्म । तत्कस्य हेतोः । तथा हि तेषां सत्त्वानां बहुभिः कल्पकोटानपु-
 तशतसहस्रेरपि तथागतदर्शनं भवति वा न वा । ततः खल्वहं कुलपुत्रास्तदारम्बणं
 क्लैत्रं वदामि । दुर्लभप्रादुर्भावो हि भिन्नवस्तथागता इति । ते भूयस्या मात्रया दुर्लभ-

1) सात् (Cb. K. O.)

2) पूर्विका B. पर्यको Cb. पूर्विका O.

3) स्य परिपूर्णाता K. स्य परिपूर्णातायाः O.

4) Left out in Cb. O.

5) लुपाया A. B. लुपा K. लुया W. लुया सत्त्वदर्ष्टि Cb. लुया घात्माद्यन-
 सिता O.

6) गाढा O.

7) अभूवन् न A. W.

8) त A. ते W. from ते till पुर left out in Cb., while K. reads भवेयुः ।
 त्रैधातुक्वामिस्सरणार्थं च तथागते.

9) From त till ०येयुः left out in O.

10) भाः Cb.

प्राडुर्भावांस्तथागतान्विदित्वाश्चर्यसंज्ञामुत्पादयिष्यन्ति शोकसंज्ञामुत्पादयिष्यन्ति⁽²⁾ षपश्य-
 तश्च तथागतानर्हृतः सम्यक्संबुद्धान् तृपिता भविष्यन्ति⁽³⁾ तथागतदर्शनाय⁽⁴⁾ । तेषां तानि
 तथागतास्त्वङ्गमनस्कारकुशलमूलानि दीर्घरात्रमर्थाय कृताय सुखाय च भविष्यत्येतमर्थं⁽⁵⁾
 विदित्वा तथागतो ऽपरिनिर्वायत्रेव⁽⁶⁾ परिनिर्वाणमारोचयति सत्त्वानां विनियवशमुत्पादाय ।
 5 तथागतस्यैव कुलपुत्रा देशनापयो यदेवं व्याकूरति नास्त्यत्र तथागतस्य मृषात्वादः ॥

तद्यथापि नाम कुलपुत्राः कश्चिदेव वैद्य⁽⁷⁾पुरुषो भवेत्पण्डितो व्यक्तो मेधवो सुकु-
 शलः सर्वव्याधिप्रशमनाय । तस्य च पुरुषस्य बहवः पुत्रा भवेयुर्दश वा त्रिंशतिर्वा त्रिं-
 शदा चत्वारिंशदा पञ्चाशदा⁽⁸⁾ शतं वा । स च वैद्यः प्रवासगतो भवेत् ते चास्य सर्वे पुत्रा
 गरपीडा वा विषपीडा वा भवेयुः । तेन गरेण वा विषेण वा दुःखाभिर्वेदनाभिरभितूणा⁽¹⁰⁾
 10 भवेयुः । ते तेन गरेण वा विषेण वा दह्यमानाः पृथिव्यां प्रपतेयुः⁽¹¹⁾ । अथ म तेषां वैद्यः⁽¹²⁾
 पिता प्रवामादागच्छेत् ते चास्य पुत्रास्तेन गरेण वा विषेण वा दुःखाभिर्वेदनाभिरार्ताः ।
 केचिद्विपरीतसंज्ञिनो भवेयुः केचिद्विपरीतसंज्ञिनो भवेयुः⁽¹³⁾ । सर्वे च ते तेनैव दुःखिनार्तास्तं

1) सोमन Cb.

2) In Cb. K. O. only.

3) A. B. K. W. add सदेवके लोके.

4) ये A. B. Cb.

5) ष्यन्तीति । एत K.

6) वायमाणश्चैव O. वापयत्रेव K. left out in W.

7) धर्मपर्यायो A. K. W. O.

8) वैद्यः K. left out in Cb.

9) All but K. O. have शतसहस्रं वा.

10) Sic O. °ज्ञाता A. B. अविज्ञाता W. अभिरीपा Cb. °भिस्तुता K. Cp. Pa-
 nini VI, 4, 21.

11) दह्यन्तः A. B. K. W.

12) प्रवेष्टेयुः K.

13) वैद्यपिता A. B. W.

14) Left out in Cb. K.

पितरं दृष्ट्वाभिनन्देयुर्वं चैनं वदेयुः । दिष्ट्यासि तात तेमस्वस्तिभ्यामागतः⁽¹⁾ । तदस्मादा-
 त्मनो ऽपरोधाद्ग्राहा विषादा परिमोचपस्व ददस्व नस्तात जीवितमिति । अथ खलु स
 वैद्यस्तान्युत्रान्दुःखार्तान्दृष्ट्वा वेदनाभिभूतान्दृक्तः⁽²⁾ पृथिव्यां परिचेष्टमानान् ततो मरु-
 भैषद्यं समुदानयित्वा वर्षासंपन्नं गन्धसंपन्नं रससंपन्नं च शिलायां पिष्ट्वा⁽⁴⁾ तेषां पुत्राणां
 यानाय दद्यादेवं चैनान्वदेत् । पिबथ पुत्रा इदं मरुभैषद्यं वर्षासंपन्नं गन्धसंपन्नं रससंपन्नम् । 6
 इदं⁽⁵⁾ धूमं पुत्रा मरुभैषद्यं पीत्वा क्षिप्रमेवास्माद्ग्राहा विषादा परिमोदयिष्ये स्वस्था भविष्य-
 थारोगाश्रय । तत्र ये तस्य वैद्यस्य पुत्रा अविपरीतसंज्ञिनस्ते भैषद्यस्य वर्षा च दृष्ट्वा गन्धं
 चाग्राय रसं चास्वाद्य क्षिप्रमेवाभ्यवहुरेयुः । ते चाभ्यवहुरस्तस्मादाबाधात्सर्वेण सर्वे
 विमुक्ता भवेयुः । ये पुनस्तस्य पुत्रा विपरीतसंज्ञिनस्ते तं पितरमभिनन्देयुर्वं चैनं वदेयुः ।
 दिष्ट्यासि तात तेमस्वस्तिभ्यामागतो यस्त्वमस्माकं चिकित्सकं इति । ते चैवं वाचं भा- 1
 षेरन्⁽¹¹⁾ तच्च भैषद्यमुपनामितं न पिबेयुः । तत्कस्य हेतोः । तथा किं तेषां तथा विपरीत-
 संज्ञया तत्रैषद्यमुपनामितं वर्षेनापि न रोचते गन्धेनापि रसेनापि न रोचते । अथ खलु स
 वैद्यपुरुष एवं विज्ञयेत् । इमे मम पुत्रा अनेन ग्रेणा वा विषेण वा विपरीतसंज्ञिनः । ते

1) Cb. adds ऽसोति, K. adds इति.

2) भित्तूर्णा O. Cp. above, p. 320, l. 9.

3) Left out in Cb. K. O.

4) पोषापयित्वा O.

5) K. adds किं.

6) स्व Cb. थ K. O.

7) चाभ्यवहुरंतम् in Cb. तं मरुभैषद्यमभ्यवहुरित्वा O. चावह^o the rest.

8) Cb. K. add प्र. O. has परिमुच्येयुः.

9) दृष्ट्वा A. B. W. दृष्टो Cb.

10) चिकित्सित A. B. विचिकित्सक Cb. चिकित्सक K. W.

11) भाषेरन् A. W. भाषेयुः K. O. भाषते the others. भाषेयुः the more original reading.

12) Left out in Cb. K. W.

खल्विदं मद्भैषज्यं न पिबन्ति मां चाभिनन्दन्ति⁽²⁾ । यन्वक्त्रमिमान्पुत्रानुपायकौशल्येनेदं
 भैषज्यं पाययेयमिति⁽³⁾ । अथ खलु स वैद्यस्तान्पुत्रानुपायकौशल्येन तद्भैषज्यं पापयितुं काम
 एवं वदेत् । जीर्णो ऽकमस्मि कुलपुत्रा वृद्धो मरुहकः कालक्रिया च मे प्रत्युपस्थिता ।
 मा च यूयं पुत्रा शोचिष्ठ मा च क्लाममापद्यधम् । इदं वो मया मद्भैषज्यमुपनीतं । सचेदा-
 5 काङ्क्षे तदेवं भैषज्यं पिबधम्⁽⁷⁾ । स एवं तान्पुत्रानुपायकौशल्येनानुशिष्यान्त्यतरं जनपद-
 प्रदेशं प्रक्रान्तः । तत्र गत्वा कालगतमात्मानं तेषां ग्लानानां पुत्राणामारोचयेत् । ते
 तस्मिन्समये ऽतीव शोचेयुरतीव परिदेवेयुः । यो ह्यस्माकं पिता नाथो जनको ऽनुकम्पकः
 सो ऽपि नामैकः कालगतस्ते ऽयं वपमनाथाः संवृत्ताः । ते खल्वनाथभूतमात्मानं समनु-
 पश्यन्तो ऽशरणमात्मानं समनुपश्यन्तो ऽभोक्ष्यं शोकार्ता भवेयुस्तेषां च तयाभीक्ष्णं शोका-
 10 र्ततया सा विपरीतसंज्ञाविपरीतसंज्ञा⁽⁸⁾ भवेत् । यच्च तद्भैषज्यं वर्णागन्धरसोपेतं तद्वर्णागन्ध-
 रसोपेतमेवं संज्ञानीयुः⁽¹⁰⁾ । ततस्तस्मिन्समये तद्भैषज्यमभ्यवहरेयुस्ते चाभ्यवहरत्तस्तस्मा-
 दाबाधात्परिमुक्ता भवेयुः⁽¹¹⁾ । अथ खलु स वैद्यस्तान्पुत्रानाबाधविमुक्तान्विदित्वा पुनरेवा-
 त्मानमुपदर्शयेत् । तत्किं मन्यधे कुलपुत्रा मा कैव तस्य वैद्यस्य तदुपायकौशल्यं कुर्वतः

1) मद्भा in Cb. W. O. only.

2) Sic O. च नाभिनन्दन्ति the other MSS. contrary to what is said above.

3) पिवापयेत् O. and पिवापयेतु.

4) क्लेश A. B. W. क्लामा Cb. क्लाम K. O.

5) Left out in Cb. K.

6) तद् A. B. W. तदेव Cb. तदेतद् K.

7) थ Cb. पिबेयात् O.

8) अविपरीतसंज्ञा left out in Cb. K.

9) तद्वर्णागन्धरसोपेतम् left out in Cb.

10) नीरन् A. W.

11) इति added in most MSS.

कश्चिन्मृषावादेन⁽¹⁾ संचेदयेत् । घाऊः⁽²⁾ । नो क्रीदं भगवन्नो क्रीदं सुगत । घाऊ । एवमेव कुलपुत्रा अकृमप्यप्रमेयासंख्येयकल्पकोटीनयुतशतसकृन्नाभिसंबुद्ध इमाननुत्तरां सम्यक्संबोधिमपि तु खलु पुनः कुलपुत्रा अकृमत्तरात्तरमेवंब्रूपाण्युपायकौशल्यानि सन्नानामुपदर्शयामि विनयार्थं न च मे कश्चिद्त्र स्थाने मृषावादो भवति ॥

अथ खलु भगवानिमामेवार्थगतिं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा 5
गाथा अभाषत ॥

अचित्तिषा कल्पसकृन्नकोट्यो पासां प्रमाणां न कदाचि विद्यते ।

प्राप्ता मया एष⁽⁶⁾ तदाप्रबोधिर्धर्म⁽⁷⁾ च देशेभ्यः कुरु नित्यकालम् ॥ १ ॥

समादपेमी⁽⁸⁾ बहुबोधिसन्नान्बोधस्मि ज्ञानस्मि स्थपेमि चैव ।

सन्नान कोटीनयुताननेकान्परिपाचयामी बहुकल्पकोटयः ॥ २ ॥

10

निर्वाणभूमिं चुपदर्शयामि विनयार्थं सन्नान वदाम्युपायम् ।

न चापि निर्वाण्यः तस्मि काले इहैव चो धर्मु प्रकाशयामि ॥ ३ ॥

तत्रापि चात्मानमधिष्ठामि⁽¹⁰⁾ सर्वांश्च सन्नान तथैव⁽¹¹⁾ चाकम् ।

विपरीतबुद्धी च नरा विमूढाः तत्रैव तिष्ठन्तु न पश्यिषु⁽¹²⁾ माम् ॥ ४ ॥

1) सं left out in A. W.

2) कृ K.

3) प्य left out in K.

4) नाणि सं A. W. नाभिसं Cb. K.

5) रा A. Cb. W. र K.

6) एषा मया प्राप्त K.

7) धि धर्म A. Cb. W. धिः धर्म K.

8) The lengthening of मि not necessary.

9) युतान नित्ये A. W.

10) धिष्ठिक्वामि Cb. K.

11) सर्वास्तथैव K.

12) तिष्ठन्न च पश्यिषू K.

परिनिर्वृतं दृष्ट्व⁽¹⁾ ममात्मभावं धातूषु पूजां विविधां करोति ।
मां च⁽²⁾ अपश्यत्ति जनेति तृष्णां⁽³⁾ ततोर्षुकं चित्त प्रभोति⁽⁴⁾ तेषाम् ॥ ५ ॥
सन्नू यदा ते मृदु मार्दवाश्च उत्सृष्टकामाश्च भवन्ति सन्नाः ।
ततो अहं आदकसंघ कृत्वा घात्मानं⁽⁵⁾ दर्शेभ्युक्तु गृध्रकूटे ॥ ६ ॥
5 एवं च हं तेष वदामि पश्चात् इहेव नाहं तद् घासि निर्वृतं⁽⁶⁾ ।
उपायकौशल्य ममेति भिन्नवः पुनः पुनो भोम्युक्तु जीविलोके ॥ ७ ॥
अन्येहि सत्त्वेहि पुरस्कृतो ऽहं तेषां प्रकाशेमि ममायबोधिम् ।
गूयं च शब्दं न शृणोथ मन्वं अन्यत्र सो निर्वृतु लोकनाथः ॥ ८ ॥
पश्याम्यहं सन्न विहन्यमानां न चाहु दर्शेमि तदात्मभावम् ।
10 स्पृहेसु तावन्मम दर्शनस्य तृधितानं⁽⁶⁾ सद्धर्मु प्रकाशयिष्ये ॥ ९ ॥
सदाधिष्ठानं मम एतदीदृशं अचित्तिया कल्पसकृत्प्रकोट्यः ।
न च च्यावामी इतु गृध्रकूटात् अन्यासु शय्यासनकोटिभिश्च ॥ १० ॥
यदापि सन्ना इम लोकधातुं पश्यत्ति कल्पेत्ति च दक्ष्यमानम्⁽¹⁰⁾ ।
तदापि चेदे मम बुद्धतेत्रं परिपूर्णा भोती⁽¹¹⁾⁽¹²⁾ मरुमानुषाणाम्⁽¹³⁾ ॥ ११ ॥

1) दृष्ट्वा A. W. दृष्ट Cb. K.

2) च A. K. W. सा Cb. We conjecture चा अपश्यत्ति (Nom. pl.).

3) तत्रो in all but K. W.

4) प्रभोति A. W.

5) न A. B. Cb. W. नु K.

6) This quarter in left out in Cb.

7) जीर्ण Cb.

8) नु A. B. W. म Cb. न K.

9) कोटिषु च Cb.

10) नां A. नं Cb. ना K. W.

11) The lengthening not necessary.

12) नरू A. Cb. K. नरू W.

13) षाणां Cb. K. षामिः the rest, meant षेभिः.

क्रोडा रती तेष विचित्र भोति उद्यानप्रासादविमानकोट्यः ।

प्रतिमण्डितं रत्नमप्येश पर्वतैः झुमैस्तथा पुष्पफलेरूपैः⁽¹⁾ ॥ १२ ॥

उपरि⁽²⁾ च देवा ऽभिकृन्ति तूर्णान्⁽³⁾ मन्दारवर्षं च विर्सन्नपत्ति ।

ममैव ऋण्योकिरि श्यावकांश्च ये चान्य बोधाविकृ प्रस्थिता विद्म⁽⁴⁾ ॥ १३ ॥

एवं च मे क्षेत्रमिदं सदा स्थितं ऋण्ये च कल्पेत्तिमं⁽⁵⁾ दृश्यामानम् ।

सुभैरुवं पश्यिषु लोकघातुं उपद्रुतं शोकशताभिकीर्णम्⁽⁶⁾ ॥ १४ ॥

न चापि मे नाम⁽⁸⁾ प्रणोत्ति ज्ञातु तथामगतानां बहुकल्पकोटिभिः ।

धर्मस्य वा मक्ष्य गणास्य चापि पापस्य कर्मस्य फलेव⁽⁹⁾त्त्रपम् ॥ १५ ॥

यदा तु सद्वा मृडु मार्दवाश्च उत्पन्न भोक्तोक्त मनुष्यलोके !

उत्पन्नमात्राश्च शुभेन कर्मणा पश्यन्ति मां धर्मु प्रकाशयन्तम् ॥ १६ ॥

न चाहु भाषामि कदाचि तेषां इमां क्रियामीदृशिकीमनन्ताम् ।

तेनो⁽¹¹⁾ अहं दृष्ट चिरस्य भोमि ततो पि भाषामि मुहुर्लभा द्विनाः ॥ १७ ॥

1) लैरूपैः A. W. लोपमैः Cb. लोपितैः K.

2) रि W.

3) मा A. W.

4) डु A.

5) मम A. W. छ Cb. म K. i. e. Skr. कल्पयन्ति + इदं.

6) तां Cb. ता K.

7) णा K.

8) न चान्ये ने स्मि A. न चान्ये न स्मि W. न चापि नामं Cb. न चापि

नामं पि K.

9) मक्षे A. फले W. फले Cb. K.

10) उपपन्न A. W.

11) तेन W.

12) ऽस्य Cb. K.

एतादृशं ज्ञानबलं ममेदं प्रभास्वरं यस्य न कश्चिदतः ।

आयुश्च मे दीर्घमनस्तकल्पं⁽¹⁾ समुपा⁽²⁾र्जितं पूर्वं चरिष्व चर्याम् ॥ १८ ॥

मा संशयं अत्र कुरुष्व पण्डिता विचिकित्सितं च ज्ञकृथा अशेषम् ।

भूतां प्रभाषाम्य⁽³⁾कमेत वाचं मृषा मम नैव कदाचि वाग्भवेत् ॥ १९ ॥

5 यथा हि⁽⁵⁾ सो वैश्व उपायशिक्षितो विपरीतसंज्ञीन सुतान कृतोः ।

जीवत्तमात्मान मृतेति ब्रूयात् तं वैश्वे⁽⁶⁾ विज्ञो न मृषेण चोदयेत् ॥ २० ॥

एमेव⁽⁷⁾ कं लोकपिता स्वयंभूः चिकित्सकः सर्वप्रज्ञान नाथः ।

विपरीतमूढांश्च विदित् बालान् अनिर्वृतो निर्वृत दर्शयामि ॥ २१ ॥

किंकारुणां मन्त्रमभोदृणादर्शनात् विश्वद्व भोक्ता अत्रुधा अज्ञानकाः ।

10 विश्वस्त कामेषु प्रमत्त भोक्तो⁽⁸⁾ प्रमादकृतोः प्रपतन्ति दुर्गतिम् ॥ २२ ॥

चरिं चरिं ज्ञानिय नित्यकालं वदामि सत्त्वान तथा तथाकृ⁽⁹⁾म् ।

कथं नु बोधावुपनामयेयं कथं बृहधर्माणा भवेयु लाभिने⁽¹¹⁾ ॥ २३ ॥

॥ इत्यार्यसहस्रमपुण्डरीके धर्मपर्याये तथागतायुष्प्रमाणापरिवर्तो नाम पञ्चदशमः⁽¹²⁾ ॥

1) कल्पान् Cb. कल्पा K.

2) तं A. W. त Cb. तः K.

3) ऊ A. Cb. W. क K.

4) ममो A. W. ममा Cb. मम K.

5) पि Cb.

6) स्य A. K. सु W.

7) एमेवाकं A. Cb. एवमेवाकं W.

8) The lengthening not necessary.

9) तथागतो कं A. W.

10) कथं A. Cb. W. कथ K.

11) MSS add इति.

12) षोडशमः Cb.

XVI.

अस्मिन्खलु पुनस्तथागतापुष्प्रमाणानिर्देशे निर्दिश्यमाने ऽप्रमेयाणामसंख्येयानां
 सन्नानामर्थः कृतो भूत् । अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं महांसत्त्वमामन्नपते स्म ।
 अस्मिन्खलु पुनरज्ञित तथागतापुष्प्रमाणानिर्देशधर्मपर्याये⁽¹⁾ निर्दिश्यमाने ऽष्टषष्टिगङ्गान-
 दोवालुकासमानां⁽²⁾ बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसंख्याणामनुत्पत्तिकधर्मज्ञान्तिरूपत्वा⁽³⁾ । एभ्यः
 संसृष्टगुणेन⁽⁴⁾ येषां बोधिसत्त्वानां महांसत्त्वानां धारणीप्रतिलम्भो भूत् । अन्येषां च मात्- 5
 म्निकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमानां बोधिसत्त्वानां महांसत्त्वानामिमं धर्मपर्यायं श्रुत्वासङ्गप्र-
 तिभानताप्रतिलम्भो भूत् । अन्येषां च द्विसाहस्रिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमानां बो-
 धिसत्त्वानां महांसत्त्वानां कोटीनयुतशतसंख्यापरिवर्तया⁽⁷⁾ धारण्याः⁽⁸⁾ प्रतिलम्भो भूत् ।
 अन्ये च त्रिसाहस्रिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा इमं धर्मपर्यायं
 श्रुत्वावैवर्त्यधर्मचक्रं प्रवर्तयामासुः । अन्ये च मध्यमलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा 10
 महांसत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा विमलनिर्भासचक्रं प्रवर्तयामासुः । अन्ये च त्सु⁽¹⁰⁾कलोकाधा-

1) यो A. ०ये Cb. K. ०य W.

2) षष्टीनां K.

3) कोपमा A. W.

3) मुत्पन्ना A. रूपन्नः Cb. रूपन्ना W. ति उत्पन्नाः K.

4) स left out in A. W.

5) ता left out in K.

6) द्विसाहस्रिक in K. only, that agrees with Kumārajīva's version.

7) A. adds परिवार.

8) वर्तया W. वर्ताया K.

9) रण्या K.

10) छडिका A. Cb. W. डिक K. r. क्षुडुक.

तुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा⁽¹⁾ ज्ञातिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां
 सम्यक्संबोधौ । अन्ये चतुर्द्वार्पिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं
 धर्मपर्यायं श्रुत्वा चतुर्ज्ञातिप्रतिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अन्ये च त्रिचतु-
 5 द्वार्पिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा त्रिज्ञातिप्र-
 तिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अन्ये च द्विचतुर्द्वार्पिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा
 बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा द्विज्ञातिप्रतिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्सं-
 बोधौ । अन्ये चैकचतुर्द्वार्पिकलोकधातुपरमाणुरज्ञःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमं धर्मपर्यायं
 श्रुत्वैकज्ञातिप्रतिबद्धा अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । षष्टत्रिसाक्षमहासाक्षलोक-
 धातुपरमाणुरज्ञःसमैश्च बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैरिमं धर्मपर्यायं श्रुत्वानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ
 10 चित्तान्युत्पादितानि ॥

अथ समनत्तरनिर्दिष्टे भगवतैषां⁽⁴⁾ बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां धर्माभिसमये प्रति-
 ष्ठानि अथ तावदेवोपरिवेकूपसादत्तरीक्षान्मान्दारवमहामान्दारवाणां पुष्पाणां पुष्पवर्ष
 मभिप्रवृष्टं तेषु च लोकधातुकोट्योनपुतशतसक्रेषु यानि तानि बुद्धकोट्योनपुतशतसक्रेषु
 15 एयागत्य⁽⁶⁾ रत्नवृक्षमूलेषु सिंहासनोपविष्टानि तानि⁽⁷⁾ सर्वाणि चावकिरन्ति स्माभ्यवकिर-
 त्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म । भगवत्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं तं च भग-
 वत्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतं सिंहासनोपविष्टमवकिरन्ति स्मा-
 भ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म । तं च सर्वावत्तं बोधिसत्त्वगणं ताश्चतस्रः पर्षदो ऽव-

1) त्रि for षष्ट in A. W.

2) चा A. W.

3) पि K.

4) K. adds खलु.

5) इमेषां Cb.

6) गत्वा Cb.

7) Left out in Cb.

किरति स्माभ्यवकिरति स्माभिप्रकिरति स्म । दिव्यानि च⁽¹⁾ चन्द्रनागरुघूर्णान्यत्तरी-
 तात्प्रवर्षन्ति स्मोपरिष्ठाञ्चात्तरीते वैकापसं⁽²⁾ गकाडुन्डुभयो ऽघटिताः प्रणोडुर्मनोत्तमधुर-
 गम्भीरनिर्घोषाः । दिव्यानि च⁽¹⁾ द्रुष्यपुग्मशतसकृन्नाण्युपरिष्ठात्तरीतात्प्रपतन्ति स्म ।
 कारार्धकारमुक्ताकारमणिरत्नमकारत्नानि चोपरिष्ठाद्वैकापसमत्तरीते तमतात्मर्षामु दिनु
 प्रलम्बन्ति स्म । समताञ्चानर्घप्राप्तस्य धूपस्य घटिकासकृन्नाणि रत्नमयानि स्वयमेव 5
 प्रविचरन्ति स्म । एकैकस्य च⁽¹⁾ तथागतस्य रत्नमयो⁽³⁾ कृन्नावलो⁽⁴⁾ पावद्वक्त्रलोकोडुपरिवै-
 कापसमत्तरीते बोधिसत्त्वा मकासत्त्वा धारयामासुः । अनेन पर्यायेण सर्वेषां तेषामप्रमेया-
 णामसंख्येयानां⁽⁵⁾ बुद्धकोटीन्युत्तशतसकृन्नाणां ते बोधिसत्त्वा मकासत्त्वा⁽⁶⁾ रत्नमयो कृन्नावलो
 पावद्वक्त्रलोकोडुपरिवैकापसमत्तरीते धारयामासुः । पृथक्पृथग्गोशाभिनिर्हरैर्भूतैर्बुद्ध-
 स्तवैस्तांस्तथागतानभिष्टुवन्ति⁽⁸⁾ स्म ॥

10

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मकासत्त्वस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

आश्चर्यं धर्मः⁽⁹⁾ सुगतेन आवितो न ज्ञातु अस्माभः श्रुतं च पूर्वम् ।

मकात्मता यादृशि नायकानां आपुष्प्रमाणं च यथा अनन्तम् ॥ १ ॥

1) Left out in Cb. K.

2) MSS °मे.

3) नर्घयं प्राप्तस्य A. W. नर्घेप्राप्तस्य Cb. नर्घेयं प्राप्तस्य K.

4) यी ली Cb.

5) तेषां अमख्येयानां left out in A. W.

6) From रत्न° till °रीते left out in Cb. K.

7) थक्केर्गा K.

8) भिसंस्तवन्ति K.

9) आश्चर्यप्राप्तो A.

10) देशितो Cb.

- एवं च धर्मं श्रुण्विषयान् अथ विभक्त्यमानं सुगतेन संमुखम् ।
 प्रातिस्फुटाः⁽¹⁾ प्राणसकृत्कोट्यो य श्रौरता लोकविनायकस्य ॥ २ ॥
 अविवर्तिया⁽²⁾ केचि स्थिताप्रबोधौ केचि स्थिता धारणापे धरयाम् ।
 असङ्गप्रतिभाणि स्थिता केचित्⁽³⁾ कोटीसकृत्स्य च धारणीये ॥ ३ ॥
 5 परमाणु क्षेत्रस्य तथैव चान्ये ये प्रस्थिता उत्तमबुद्धज्ञाने ।
 केचिच्च ज्ञाताभि तथैव चाष्टभि जिना भविष्यन्ति अनन्तदर्शिनः ॥ ४ ॥
 केचित्तु चत्वारि अतिक्रमिवा केचिन्निभिश्चैव द्विभिश्च अन्ये ।
 लप्स्यन्ति बोधिं परमार्थदर्शिनः श्रुण्वित् धर्मं इमुं⁽⁵⁾ नायकस्य ॥ ५ ॥
 केचापि⁽⁶⁾ एकाय स्थिरकृत्वा ज्ञात्या सर्वज्ञ भोष्यन्ति भवात्तरेण ।
 10 श्रुण्वित् श्रायु इमुं⁽⁷⁾ नायकस्य एतादृशं लब्धुं⁽⁸⁾ फलं अनास्रवम् ॥ ६ ॥
 यष्टान क्षेत्राणा यथा रूडो भवेत् एवाप्रमाणा गणनाय तत्तकाः ।
 याः सङ्घकोट्यो हि श्रुण्वित् धर्मं उत्पादयित्वा वरबोधिचित्तम् ॥ ७ ॥
 एतादृशं कर्म कृतं मूर्खर्षिणा प्रकाशयन्तेनिम बुद्धभूमिं⁽¹¹⁾
 अनन्तकं यस्य⁽¹²⁾ प्रमाणु नास्ति आकाशधातू च यथा ऽप्रमेयः ॥ ८ ॥

1) स्थुयुः A.

2) प्राणा K. प्राणि the rest.

3) या in K. only.

4) This *pāda* wholly corrupt. We propose to read स्थिता असङ्गप्रतिभानि
(1. oc. sing.) केचित्.

5) इम K.

6) चात्र Cb. K.

7) श्रायु इमु A. धर्म इम Cb. श्रायु इमि K. श्रायु इमु W.

8) लब्धु A. i. e. लब्धा; लब्ध the rest.

9) तात्तथाः A. तात्तकाः W.

10) या in all MSS.

11) निममयबोधिं A. W. निम बुद्धभूमिं Cb. निम बुद्धभूमिं K.

12) अनन्तकल्पस्य A. W.

मान्दारवाणां च प्रवर्षिं वर्षे बक्रुदेवपुत्राणां सकृत्सकोशः ।

शक्राश्च ब्रह्मा यथ गङ्गवाल्मीका ये⁽²⁾ आगता नैत्रसकृत्सकोटिभिः ॥ ६ ॥

सगुन्धचूर्णानि च चन्दनस्य अग्रहस्य चूर्णानि च मुञ्चमानाः⁽³⁾ ।

चरन्ति आकाशि पथैव पत्नी अभ्योकिरता विधिवज्जिनेन्द्रान् ॥ १० ॥

उपरि⁽⁴⁾ च वैकायसु⁽⁵⁾ दुन्दुभीषो निनादयन्तो मधुरा अघटिताः ।

5

दिव्यान दृष्याणां⁽⁶⁾ सकृत्सकोद्यः क्षिपन्ति धामेति च नायकानाम् ॥ ११ ॥

अनर्घमूल्यस्य च धूपनस्य रत्नामयी घटिकसकृत्सकोद्यः ।

स्वयं समन्तेन विचेरु तत्र पूजार्थं लोकाधिपतिस्य तायिनः ॥ १२ ॥

उच्चात्मकान्⁽⁸⁾ रतनामयांश्च⁽⁹⁾ इन्द्राणां कोटीनपुताननत्तान्⁽¹⁰⁾ ।

धारत्तिमे पण्डित बोधिपद्भ्याः अत्रतंसकान्यावत ब्रह्मलोकात् ॥ १३ ॥

10

सवैजयत्तांश्च मुदर्शनीयान् धन्यांश्च श्रोत्रापि नायकानाम्⁽¹¹⁾ ।

गाथासकृत्सैश्च अभिष्टुवन्ति⁽¹²⁾ प्रकृष्टचित्ताः मुगतस्य पुत्राः ॥ १४ ॥

1) म K.

2) ये in all MSS.

3) ना A. W

4) उपरि च A. W. उपरि Cb. उपरिश्च K

5) स A. W. सु Cb. सि K.

6) पष्याण Cb.

7) म्य A. म Cb. मे K. ने W.

8) MSS. मकृत्ता.

9) यात्तं A.

10) तां A. तान् Cb K. W.

11) धनस्य श्रोत्रापि नायकेभ्यः Cb.

12) अभिस्तवन्ति K. more original.

एतादृशाश्चर्यविशिष्टं अद्भुता विचित्रं दर्शयन्ति मद्य नायकाः⁽¹⁾ ।

घायुःप्रमाणस्य निर्दर्शनेन प्रागेष्टलब्धा इमि सर्वसत्त्वाः⁽²⁾ ॥ १५ ॥

विपुलो ऽद्य घर्थो दशसु दिशसु घोषश्च अभ्युद्भुतु नायकानाम् ।

संतर्पिताः प्राणसकृन्कोट्यः कुशलेन बोधाय समन्विताश्च⁽³⁾ ॥ १६ ॥

5

अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं मरुसत्त्वमामल्यपते स्म ।

वैरजितास्मिंस्तथागतायुःप्रमाणनिर्देशधर्मपर्याये निर्दिश्यमाने⁽⁵⁾ सत्त्वैरेकचित्तेत्या-
दिकाप्यधिमुक्तिरूपादिताभिश्चदधानता⁽⁹⁾ वा वृता कियते कुलपुत्रा वा कुलडुहितरो

वा पुण्यं प्रसवन्तीति⁽¹⁰⁾ । तच्छृणु साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिष्ये⁽¹¹⁾ ऽहं यावत्पुण्यं⁽¹²⁾

प्रसवन्तीति । तद्यथापि नामाजित काशदेव कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वानुत्तरं सम्य-

10 कसंबोधिमभिकाङ्क्षाणः पञ्चसु पारमितास्वष्टौ कल्पकोटोनयुतशतसकृन्नाणि चरेत् ।

तद्यथा दानपारमितायां शीलपारमितायां ज्ञान्तिपारमितायां वीर्यपारमितायां ध्यानपार-

1) का K.

2) बोधिसत्त्वाः Cb.

3) प्राण K प्राणि the other.

4) MSS. add इति.

5) शे Cb. K.

6) भाष्यमाने Cb.

7) सर्वे A. W.

8) दिताप्य A. दिकाप्य Cb. दकोप्य K. दिकाप्य W.

9) ता वा left out in Cb.

10) प्रशविष्यन्तीति K.

11) भाषिष्ये ऽहं in Cb. only.

12) यावत्त A यावत् Cb. यावत्तत् K. यावं W. Here the break in O at an end.

मितायां विरहितः⁽¹⁾ प्रज्ञापारमितायां⁽²⁾ । येन चाज्ञित कुलपुत्रेण वा कुलडुहित्रा जेमं तथा-
 गतापुष्पप्रमाणनिर्देशं धर्मपर्यायं श्रुत्वैकचित्तोत्पादिकाप्यधिमुक्तिरूत्पादिताभिश्चद्धानतां⁽⁵⁾
 वा कृता । अस्य पुण्याभिसंस्कारस्य कुशलाभिसंस्कारस्यासौ पौर्वकः⁽⁷⁾ पुण्याभिसंस्कारः
 कुशलाभिसंस्कारः पञ्चपारमिताप्रतिसंयुक्तो ऽष्टकल्पकोटीनयुतशतसकृन्नपरिनिष्पन्नः
 शततमोमपि कलां नोपयाति⁽⁹⁾ सकृन्नतमीमपि शतसकृन्नतमीमपि⁽¹⁰⁾ कोटीशतसकृन्नतमीमपि⁽⁸⁾ 5
 कोटीनयुतसकृन्नतमीमपि⁽¹¹⁾ कोटीनयुतशतसकृन्नतमीमपि⁽¹²⁾ कलां नोपयाति संख्यामपि
 कलामपि⁽¹⁴⁾ गणानामप्युपमामप्युपानषामपि न तमते । एवंद्वेषणाज्ञित पुण्याभिसंस्कारेण
 समन्वागतः कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा विवर्तते ऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेरिति
 नैतत्स्थानं विद्यते ॥

1) यामभिरहितः Cb.

2) तायां A. Cb. W तथा K.

3) च left out in K.

4) ताय वा इ O.

5) दृक्ना O.

6) कुशलमूला Cb.

7) पू K. O.

8) मा K. रिमा O.

9) नोपैति Ch. K. O.

10) From शत° till नोपयाति left out in Cb. and from कोटी till नोपयाति in O.

11) नयुत left out in W.

12) This compound left out in K.

13) In K. W. only.

14) कलान्नोपैति O. left out in W.

15) उपनिषामपि K. left out in Cb. उपनिषामपि नोपैति O. Other MSS
 उपनिषद्मपि. One MSS. has उपनिसामपि उपनिषद्मपि.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

यश्च पारमिताः⁽¹⁾ पञ्च समादयेत् वर्तते ।

⁽²⁾ इदं ज्ञानं गवेषतो बुद्धज्ञानमनुत्तरम् ॥ १७ ॥

कल्पकोटीसंख्याणि अष्टौ पूर्णानि पुज्यते ।

5 दानं ददतो बुद्धेभ्यः श्रावकेभ्यः पुनः पुनः ॥ १८ ॥

प्रत्येकबुद्धांस्तेर्पतो बोधिसत्त्वान कोटियः ।

छाद्यभोज्यान्नपानेहि⁽⁴⁾ वस्त्रशय्यासनेहि⁽⁴⁾ च ॥ १९ ॥

प्रतिश्रयान्विहारांश्च वन्दनस्येत्⁽⁵⁾ कारणात् ।

आरामान्नमणीयांश्च चण्डमस्थानशोभितान् ॥ २० ॥

10 एतादृशं ददित्वानं⁽⁷⁾ दानं चित्रं बह्वविधम् ।

कल्पकोटीसंख्याणि दत्त्वा बोधाय नामयेत् ॥ २१ ॥

पुनश्च शीलं रक्षेत शुद्धं संबुद्धवर्णिताम् ।

अखण्डं संस्तुतं विज्ञैर्बुद्धज्ञानस्य कारणात्⁽¹⁰⁾ ॥ २२ ॥

पुनश्च क्षान्तिं भावेत्⁽¹¹⁾ दातृभूमौ प्रतिष्ठितः ।

15 धृतिमान्स्मृतिमांश्चैव परिभाषाः क्षमे बहूः ॥ २३ ॥

1) ता A. W.

2) मे Cb. K.

3) टि K.

4) नेन Cb. K. O.

5) All चन्द.

6) The 21-st and 22-nd verses are left out in A

7) लेह W.

8) टि W. O.

9) विज्ञे K. W. विज्ञे Cb विज्ञैर्बु O.

10) कारणात् W. O.

11) वेया O.

ये चोपलम्बिकाः सत्त्वा अधिमाने प्रतिष्ठिताः ।
 कुत्सनं च सहेतेषां बुद्धज्ञानस्य कारणात्⁽¹⁾ ॥ २४ ॥
 नित्योग्युक्तश्च वीर्यस्मिन् अभियुक्तो दृढस्मृतिः ।
 घनन्यमनसंकल्पो भवेया कल्पकोटियः⁽⁸⁾ ॥ २५ ॥
 अरण्यवासि⁽⁴⁾ तिष्ठतो⁽⁵⁾ चङ्गमे अभिरूक्ष्य च ।
 स्त्यान⁽⁶⁾ मिदं च वर्जित्वा कल्पकोट्यो⁽⁷⁾ किं पश्येत् ॥ २६ ॥
 यश्च ध्यायी मक्षाध्यायी ध्यानारामः⁽⁸⁾ समाहितः ।
 कल्पकोट्यः स्थितो ध्यायेत्सकृन्नाण्यञ्जनकाः⁽⁸⁾ ॥ २७ ॥
 तेन ध्यानेन मो वीरः⁽⁹⁾ प्रार्थयेद्बोधिमुत्तमाम् ।
 तर्हं स्यामिति सर्वज्ञो⁽¹⁰⁾ ध्यानपारमितां⁽¹¹⁾ गतः ॥ २८ ॥
 यच्च पुण्यं भवेत्तेषां निषेचित्वा⁽¹²⁾ इमां क्रियाम् ।
 कल्पकोटोसकृन्नाणि ये पूर्वं परिकीर्तिताः ॥ २९ ॥

5

10

1) कारणम् O.

2) त्वा A. त्पो Cb. K W.

3) यो A. Cb. यः K. या W. भिः O.

4) से Cb. K. O.

5) नु O.

6) स्तानेन O.

7) टोय O.

8) All but O. ज्ञान and कान्.

9) वीरो A. K. W. धीरो Cb.

10) सर्वज्ञो निप्र सो अस्या O.

11) ता A. Cb. W. तां K.

12) All but O. निश्चयि.

- आयुं च मम यो श्रुत्वा स्त्री वापि पुरुषो ऽपि वा ।
 एकक्षणी पि अद्वाति⁽²⁾ इदं पुण्यमनसकम् ॥ ३० ॥
 विचिकित्सां च वर्जित्वा इञ्जिता मन्यितानि⁽⁸⁾ च ।
 अधिमुच्येन्मुहूर्तं पि फलं तस्येदमीदृशम् ॥ ३१ ॥
 5 बोधिसत्त्वाश्च ये भोक्ति चरिताः कल्पकोटियः ।
 न ते त्रसन्ति श्रुत्वेदं⁽⁴⁾ मम आयुरधिचिन्तितम् ॥ ३२ ॥
 मूर्धेन च नमस्यन्ति अक्षमप्येदृशो भवेत् ।
 अनागतस्मिन्नधानि⁽⁶⁾ तारेयं प्राणिकाटियः ॥ ३३ ॥
 यथा शाक्यमुनिर्नाथः शाक्यसिंहो मरुामुनिः⁽⁸⁾ ।
 10 बोधिमण्डे निषीदित्वा⁽⁹⁾ सिंहुनादमिदं⁽¹⁰⁾ नदेत् ॥ ३४ ॥
 अक्षमप्यनागते⁽¹¹⁾ धानि सत्कृतः सर्वदेहिनाम् ।
 बोधिमण्डे निषीदित्वा⁽¹²⁾ श्रायुं देशेभ्यमीदृशम् ॥ ३५ ॥

1) आयुं च श्रुत्वा च मे A. आयुषं गत्वा मम Cb. आयुञ्च मम यो श्रुत्वा K. आयुश्च श्रुत्वा W.

2) किं A. W.

3) इञ्जितानिपितानि A. इञ्जितामन्यितानि Cb. इञ्जितान्मन्यितानि K. इञ्जितान्यपितानि W.

4) श्रुत्वेदं A. W. सत्वेमं Cb. O. श्रुत्वेमां K.

5) आयुम A. K. W. आयुर Cb.

6) °स्मि अधाने O.

7) All but O. तारेयेत्.

8) नरोत्तमः Cb.

9) सो Cb. W.

10) Rather इमं. O. has दं नदी इमम् preferable, नदी is appropriate, नदेत् is not.

11) ने Cb. K.

12) सो A. Cb. W.

13) यु A. Cb. W. O. युं K.

14) निर्देशयामो O.

अध्याशयेन संपन्नाः श्रुताधाराश्च ये नराः ।

संघाभाष्यं विज्ञानान्ति काङ्क्षा⁽¹⁾ तेषां न विद्यते ॥ ३६ ॥

पुनरपरमज्ञित⁽²⁾ यं इमं तथागतायुष्प्रमाणनिर्देशं धर्मपर्यायं श्रुत्वावतरे⁽³⁾र्दधिमुच्येता⁽⁴⁾
 धगाक्तेनावबुध्येत सो ऽस्मादप्रमेयतरं पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयम् । कः
 पुनर्वादे य इममेवंत्रयं धर्मपर्यायं शृणुयाच्छ्रावयेद्वाचयेद्द्वारपेद्वा⁽⁵⁾ लिखेद्वा लिखापपेद्वा⁽⁶⁾ पुस्त- 5
 कगतं वा सत्कुर्याद्गुरुकुर्यान्मानयेत्पूजयेत्सत्कारपेद्वा⁽⁷⁾ पुष्पधूपगन्धमास्त्यविलेपनचूर्णाची-
 वरच्छन्नघनपताकाभिस्तैलप्रदीपैर्वा⁽⁸⁾ घृतप्रदीपैर्वा⁽⁸⁾ गन्धतैलप्रदीपैर्वा⁽⁹⁾ बद्धतरं पुण्याभि-
 संस्कारं प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयम् ॥

यदा चाज्ञित स कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता वेमं तथागतायुष्प्रमाणनिर्देशं धर्मपर्यायं
 श्रुत्वाध्याशयेनार्धमुच्यते⁽¹⁰⁾ तदा तस्येदमध्याशयलक्षणं वेदितव्यं यदुत⁽¹¹⁾ गृध्रकूटपवतगतं मां 10
 धर्मं निर्देशयति⁽¹³⁾ द्रह्यति बोधिसत्त्वगणपरिवृतं बोधिसत्त्वगणपुरस्कृतं श्रावकसंघमध्यग-
 तम् । इदं च मे बुद्धनेत्रं सदां लोकधातुं वैशूर्पमयो समप्रस्तरां द्रह्यति सुवर्णसूत्राष्टापद-
 विनद्धां रत्नवृक्षैर्विचित्रिताम् । कूटगारपरिभोगेषु⁽¹⁴⁾ चात्र बोधिसत्त्वान्निवसतो द्रह्यति ।

1) कान्तां A. कान्तं Cb. काङ्क्षा O. कान्ता K. कान्तान् W.

2) Left out in K.

3) अवतरेत् left out in A.

4) अधिमुच्येत left out in K. O.

5) द्वारपे left out in K. Added धारापपेद्वा in O.

6) Left out in Cb.

7) O. has सत्कारापपेद्वा.

8) प्रयेति Cb.

9) प्रदीपैर्भिर्वा O. left out in Cb.

10) धिमोक्षते Cb. धिमोदयते K. धिमुच्यति O.

11) यदिदं Cb. K. O.

12) पर्वत left out in A. W.

13) Sic O. मानं the others.

14) भोगेषु Cb. K. O. चात्र left out in Cb. K. but चेत् सके लोकधातौ O.

इदमन्विताध्याशयेनाधिमुक्तस्य कुलपुत्रस्य वा कुलडुक्तिर्वाध्याशयलक्षणं वेदितव्यम्⁽¹⁾ ।
 अथि तु खलु पुनरुचित तानप्यकमध्याशयाधिमुक्ताङ्कुलपुत्रान्वदामि ये तथागतस्य
 परिनिर्वृतस्येमे धर्मपर्यायं श्रुत्वा न प्रतिज्ञेप्यस्युत्तरि चाभ्यनुमोदयिष्यन्ति⁽³⁾ । कः पुनर्वादो
 ये धारयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ततस्तथागतं सो ज्ञेन परिहरति⁽⁶⁾ इमं धर्मपर्यायं पुस्त-
 5 कगतं कृत्वासेन परिहरति⁽⁶⁾ । न मे तेनासित कुलपुत्रेण वा कुलडुक्तित्रा वा स्तूपाः
 कर्तव्या न विकाराः कर्तव्या न भित्तुसंघाय ग्लानप्रत्ययभेषजपरिष्कारास्तेनानुप्रेद्या⁽⁷⁾
 भवन्ति । तत्कस्य हेतोः । कृता मे तेनासित⁽⁹⁾ कुलपुत्रेण वा कुलडुक्तित्रा वा शरीरेषु⁽¹⁰⁾
 शरीरपूजा सत्परत्नमयाश्च स्तूपाः कारिता यावद्ब्रह्मलोकमुच्चैस्त्वेनानुपूर्वपरिणाहेन सच्छ-
 10 त्तपरिग्रहाः सवैज्ञपत्तीका घण्टासमुद्गानुरताः तेषां च शरीरस्तूपानां विविधाः सत्काराः
 कृता नानाविधैर्दिव्यैर्मानुष्यकैः पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छन्नघनपताकावि-
 ज्ञपत्तीभिर्विचिधमुधर्मनोज्ञपटुक्कुडुङ्कुडुभिमकाङ्कुडुभिर्भिर्वाद्यताडनिनादनिर्घोषशब्दै-
 र्नानाविधैश्च गीतमृत्यलास्यप्रकारैर्बहुभिरपरिमितैर्बहुप्रमेयाणि कल्पकोटीनयुतशत-
 सरुम्भाणि सत्कारः कृतो भवति । इमं धर्मपर्यायं मम परिनिर्वृतस्य धारयित्वा वाचयित्वा

1) संज्ञानीयात् K. संज्ञानियासि O.

2) यस्त K.

3) प्रतिनिज्ञिपेडुत्तरि चाभ्यनुमोदेत् K.

4) यो धारयेद्वाचयेद्वा K.

5) From तत्^० till कृत्वा left out in Cb., leaving तथागतं.

6) परिवहति K.

7) A. W. add सत्काराया.

8) From तत्कस्य till सत्कारा left out in A. W.

9) अज्ञित तेन K.

10) All but O. रे. The text in O. here more prolix.

11) O. has कृत्वाघनपताकाविज्ञपत्तीशतसरुम्भेभिः समलंकृता सधट्टासमुद्गरुणितानि. A verb घनुरणति occurs Mahāvastu II, 272.

12) विधिभिर्दि A. W. विधेभिर्दि O.

13) मकाङ्कुडुभि left out in A. Cb. The reading in O. very different.

लिखित्वा प्रकाशयित्वा विकारा अपि तेनाञ्जित कृता भवन्ति विपुला विस्तीर्णाः⁽¹⁾ प्रगृही-
 ताश्च लोहितचन्दनमया द्वात्रिंशत्प्रासादा षष्टतला भिन्नसकृन्नावसा आरामपुष्पोपशो-
 भिताश्चङ्गुमवनोपेताः शयनोसनोपस्तब्धाः स्नायभोज्यान्नपानगलानप्रत्ययभैषज्यपरिष्कारप-
 रिपूर्णाः सर्वमुखोपधानप्रतिमण्डिताः । ते च बह्व्रमेया पडुत⁽²⁾ शतं वा सकृन्नं वा शतस-
 कृन्नं वा कोटो वा⁽⁴⁾ कोटीशतं वा कोटीसकृन्नं वा कोटीशतसकृन्नं वा कोटीनयुतशतसकृन्नं 5
 वा⁽⁴⁾ । ते च⁽⁵⁾ मम संमुखं आचकसंघस्य निर्यातित्वास्ते च मया परिभुक्ता वेदितव्याः । य इमं
 धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य धार्येद्वा वाचयेद्वा देशयेद्वा लिखेद्वा लिखयेद्वा तर्नेना-
 क्मञ्जित पर्यायेणैवं वदामि । न मे तेन परिनिर्वृतस्य धातुस्तूपाः कारयितव्या न संघपू-
 ज्ञा । कः पुनर्वादे ऽञ्जित य इमं धर्मपर्यायं धारयन्दानेन वा संपादयेच्छीलेन वा त्वाच्या वा
 वीर्येण वा ध्यानेन वा प्रज्ञया वा संपादयेद्बहुतरं पुण्याभिसंस्कारं स कुलपुत्रो वा कुल- 10
 डुक्ता वा प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयमप्रमेयसंख्येयमपर्यत्तम् । तद्यथापि नामाञ्जिताका-
 शधातुरपर्यत्तः पूर्वदत्तिषापश्चिमोत्तराधरोर्धासु दिक्षु विदिक्ष्वेवमप्रमेयासंख्येयान्स कुलपु-
 त्रो वा कुलडुक्ता वा पुण्याभिसंस्कारान्प्रसवेद्बुद्धज्ञानसंवर्तनीयान्य इमं धर्मपर्यायं
 धार्येद्वा वाचयेद्वा देशयेद्वा⁽⁶⁾ लिखेद्वा लिखापयेद्वा । तथागतचैत्यसत्कारार्थं चाभिपुक्तो
 भवेत्तथागतश्चावकाणां च वर्षां भाषेत⁽⁷⁾ बोधिसत्त्वानां च मत्सत्त्वानां गुणकोटीनयुतशत- 15
 सकृन्नाणि परिकीर्तयेत्परेषां च संप्रकाशयेत्त्वाच्या च संपादयेच्छीलवाञ्च भवेत्कल्याण-
 धर्मः सुखसंवासः तात्तश्च भवेद्वात्तश्च भवेदनभ्यसयकृत्वापगतक्रोधमनस्कारो ऽव्यापन्नम-

1) प्रति A. W.

2) शट्या O.

3) Left out in Cb. O.

4) कोटोर्वा Cb. कोटिर्वा K. कोट्यो वा O., with the other numbers also in plural.

5) O. adds विकारा.

6) Left out in Cb. K.

7) भाषेद्वा K.

नस्कारः स्मृतिमांश स्थामवांश भवेद्वोर्यवांश⁽¹⁾ नित्याभियुक्तश्च भवेद्बुद्धधर्मपर्येष्ट्या⁽²⁾ ध्यायी
 च भवेत्प्रतिसंलयनगुरूकः प्रतिसंलयनबहुलश्च प्रसन्नप्रभेदकुशलश्च भवेत्प्रसन्नक्रोटोनयुतश-
 तसकृन्नाणां विसर्जयिता । यस्य कस्यचिदज्ञित बोधिसत्त्वस्य मरुामत्त्वस्येमे धर्मपर्यायं
 तथागतस्य परिनिर्वृतस्य धारयत इमं एवंरूपा गुणा भवेयुर्मे मया परिकीर्तिताः । सो
 5 ज्ञित कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वैवं वेदितव्यो बोधिमण्डसंप्रस्थितो ऽपं कुलपुत्रो वा
 कुलडुक्ता वा बोधिमभिसंबोद्धुं⁽³⁾ बोधिवृत्तमूलं गच्छति । यत्र चाज्ञित स कुलपुत्रो वा
 कुलडुक्ता वा तिष्ठेदा निषीदेदा चक्रुमेदा तत्राज्ञित तथागतमुद्दिश्य चैतयं कर्तव्यं
 तथागतस्तूपो ऽयमिति च मं वक्तव्यः सदेवकेन लोकेनेति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा ग्रभाषत ॥

- 10 पुण्यस्कन्धो अपर्यतो वर्णितो मे पुनः पुनः ।
 य इदं धारयेत्मूत्रं निर्वृते नरनायके ॥ ३७ ॥
 पूजाश्च मे कृतास्तेन धातुस्तूपाश्च कारिताः ।
 रत्नमया विचित्राश्च दर्शनोयाः सुशोभनाः ॥ ३८ ॥
 ब्रह्मलोकसमा उच्चा⁽¹¹⁾ कृन्नावडिभिर्निविताः ।
 15 परिणाकृतः श्रोमत्तो वैज्ञयत्तोसमन्विताः ॥ ३९ ॥

1) K. adds भवेन्.

2) छी A. Cb. छ K. छ्यां W.

3) संलयन Cb. Other MSS have संलीन; the reading of O. unknown.

4) संलीन K.

5) इममेवंरूपा A. Cb. W. इमेवंरूपा K.

6) संबुध्यनाय Cb. संबुध्यमानाय K. The reading of Cb. preferable.

7) सं K.

8) मं Cb. K.

9) नू K.

10) त्र A. W.

11) For उच्चा!.

12) वडि A. W. मंडि Cb. वडिसमन्विताः K.

13) त्ति Cb. K.

पटुघण्टारणत्तश्च⁽¹⁾ पट्टामोपशोभिताः ।
 वातेरितास्तथा घण्टा शोभन्ति⁽²⁾ जिनधातुषु ॥ ४० ॥
 पूजा च विपुला तेषां पुष्पगन्धविलेपनैः ।
 कृता वाद्यैश्च वस्त्रैश्च दुन्दुभाभिः पुनः पुनः ॥ ४१ ॥
 मधुरा वाद्यभाण्डा च वारिता तेषु धातुषु ।
 गन्धतैलप्रदोपाश्च⁽³⁾ दत्तास्ते पि⁽⁴⁾ समस्ततः ॥ ४२ ॥
 य इदं धारयेत्सूत्रं तयकालिं च⁽⁵⁾ देशयेत् ।
 ईदृशी मे कृता तेन विविधा पूजनत्तिका ॥ ४३ ॥
 घृषा विकारकोट्यो पि⁽⁶⁾ बद्धवश्चन्दनाकारिताः ।
 द्वात्रिंशती च प्रासादा उच्चैस्त्वेनाष्टवत्तलाः ॥ ४४ ॥
 शय्यासनैरूपस्तब्धाः खाद्यभोज्यैः समन्विताः ।
 प्रवेणी⁽⁷⁾ प्रणीत प्रज्ञप्ता⁽⁸⁾ घ्रावासाश्च मरुत्प्रशः ॥ ४५ ॥
 घ्राणामाशङ्कमा दत्ताः पुष्पाणामोपशोभिताः ।
 बद्धउच्छेदकाश्चैव⁽⁹⁾ बद्धद्वयविचित्रिताः ॥ ४६ ॥

5

10

- 1) रणत्तर् A. रणत्तश्च Cb. रणत्तो च K. W.
- 2) ते Cb.
- 3) पेश Cb.
- 4) MSS किं.
- 5) मे A. K. W. मां Cb.
- 6) ल Cb. ले K.
- 7) ज्ञा Cb.
- 8) MSS. किं.
- 9) Corrupt; probably to r. चन्द्रनामयाः or चन्द्रनाकृताः
- 10) MSS. शयना. प्रज्ञ A.
- 11) श्रवणा A. W. पवना Cb. K.
- 12) का A.
- 13) बद्धवोच्छेदका A. W. बद्धउच्छेदना Cb.

- संघस्य विविधा पूजा कृता मे तेन⁽¹⁾ समुष्टम् ।
 य इदं धारयेत्सूत्रं निर्वृतस्मिन्विनायके ॥ ४७ ॥
 घघिमुक्तिसारो यो स्यादतो बहूतरं किं सः ।
 पुण्यं लभेत यो एतत् सूत्रं वार्षेय्येच्छेत वा ॥ ४८ ॥
 5 लिखापयेन्नरः⁽⁶⁾ कश्चित्मुनिरुक्तं च पुस्तके ।
 पुस्तकं पूजयेत्तच्च⁽⁷⁾ गन्धमाल्यविलेपनैः ॥ ४९ ॥
 दीपं च दद्याद्यो नित्यं⁽⁸⁾ गन्धैतलस्य पूरितम्⁽⁹⁾ ।
 ज्ञात्युत्पलातिमुक्तेश्च⁽¹⁰⁾ प्रकीर्यम्पकस्य च ॥ ५० ॥
 कुर्यादेतादृशो⁽¹¹⁾ पूजां पुस्तकेषु च श्रो नरः⁽¹²⁾ ।
 10 बहू प्रसवते पुण्यं प्रमाणं यस्य नो भवेत् ॥ ५१ ॥
 यथैवाकाशघातो किं प्रमाणं नोपलभ्यते ।
 दिशामु दशमू⁽¹³⁾ नित्यं पुण्यस्कन्धो ऽपमीदृशः ॥ ५२ ॥

1) MSS. तेकि.

2) मे A. K. W. See vs 56 and 57. मां Cb.

3) स्मिं वै A. Cb. W. स्मिन्वि K.

4) यः स्यादतो A. यो च स्यात् दत्तो Cb. यो चा स्यादतो K.

5) एतत् Cb. एतं the rest.

6) लेखयेद्वा नरः A. W.

7) पूजयेत्तं च A. W. ०येत्तच्च Cb. ०येत्तच्च K.

8) दीपं च नित्यं यो दद्यात् A. W. ०यो दद्यात् K.

9) तां A. W.

10) त्पलेश्च मु० A. K. W. त्पलात्सु० Cb.

11) कुर्याच्च एता Cb.

12) यो ततः A. Cb.

13) मु A. W.

कः पुनर्वादो यश्च स्यात्तत्तात्तो दात्तः समाकृतः ।

शीलवाशैव ध्यायी च प्रतिसंलीनगोचरः ॥ ५३ ॥

अक्रोधनो अपिप्रुनशैत्यस्मिन्गौरवे स्थितः ।

भित्तूणां प्रणतो नित्यं नाधिमानो न चालसः ॥ ५४ ॥

प्रज्ञावाशैव धीरश्च प्रभ्रं पृष्टो न कुप्यति ।

5

अनुलोमं च देशेति कृपाबुद्धी च प्राणिषु ॥ ५५ ॥

य इदृशो भवेत्कश्चिद्यः सूत्रं धारयेदिदम्⁽⁷⁾ ।

न तस्य पुण्यस्कन्धस्य प्रमाणमुपलभ्यते ॥ ५६ ॥

यदि कश्चिन्नरः पश्येदीदृशं धर्मभाषाकम् ।

धारयत्तमिदं सूत्रं कुर्याद्वितस्य सत्क्रियाम्⁽⁸⁾ ॥ ५७ ॥

10

दिव्यैश्च पुष्पैस्तथ श्रोकिरेत दिव्यैश्च वस्त्रैरभिच्छादयेत ।

मूर्धन वन्दित्व च तस्य पादौ तथागतो जगं जनयेत संज्ञाम् ॥ ५८ ॥

दृष्ट्वा च तं चित्तयि तस्मिन्⁽⁹⁾ काले गमिष्यते एष दुमस्य मूलम्⁽¹¹⁾ ।

बुध्यिष्यते बोधिमनुत्तरां शिवां कृताय लोकस्य सदेवकस्य ॥ ५९ ॥

1) MSS. ली. Cp. Pāli *patissallāna*.

2) नशैत्येस्मिं A. Cb. W. नो चैत्यस्मिं K.

3) मश्च K.

4) कृपा A. K. W. कृता Cb.

5) प्री A. Cb. W. प्रा K.

6) यदी Cb. K. W.

7) दिदे A. Cb. W. दिमे K.

8) से कि A. Cb. सन्कि K. स कि W.

9) तस्मिं K.

10) लो Cb. Better ति.

11) लं Cb. ले the others.

12) बुद्धिस्य A. W.

यस्मिंश्च सो चङ्गमि तादृशो विडुः⁽¹⁾ तिष्ठेत वा यत्र निषीदयेद्वा ।

शय्यां च कल्पेय⁽²⁾ कीदृचि धीरो भाषतु गाथां पि तु एक सूत्रात्⁽³⁾ ॥ ६० ॥

यस्मिंश्च⁽⁴⁾ स्तूपं पुरुषोत्तमस्य कारापयेच्चित्रं सुदर्शनीयम् ।

उद्दिश्य बुद्धं भगवत्त नापकं पूजां च चित्रां तस्मिन् कारयेत्तथा ॥ ६१ ॥

5 मया स भुक्तः पृथिवीप्रदेशो मया स्वयं चङ्गमितं च तत्र ।

तत्रोपविष्टो अहमेव चास्यां⁽⁵⁾ यत्र स्थितः सो भवि⁽⁶⁾ बुद्धपुत्रः⁽⁷⁾ ॥ ६१ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये पुण्यपर्यायपरिवर्तो नाम षोडशमः⁽⁸⁾ ॥

1) हू A. K. W. डुः Cb.

2) थं K.

3) सूत्रां A. W. सूत्रं K.

4) तस्मिंश्च स्तूपां A. K. W.

5) च स्यां A. W. चास्य Cb. च स्याद् K.

6) वे A. W.

7) °त्र इति MSS.

8) सप्तशमः Cb.

XVII.

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वो भगवत्समेतदवोचत् । यो भगवन्निमं धर्मपर्यायं देख्यमानं श्रुत्वानुमोदेत्कुलपुत्रो वा कुलडुक्त्तिता वा कियत्तं⁽²⁾ स भगवन्कुलपुत्रो वा कुलडुक्त्तिता वा पुण्यं प्रसवेदिति⁽³⁾ ॥

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वस्तस्यां वेलापरिममां गाथाभभाषत् ॥

यो निर्वर्तते मक़ावीरे श्रुणुयात्सूत्रमीदृशम् ।

5

श्रुत्वा चाभ्यनुमोदेया कियत्तं कुशलं भवेत्⁽⁵⁾ ॥ १ ॥

अथ खलु भगवान्मैत्रेयं बोधिसत्त्वं मक़ासत्त्वमेतदवोचत् । यः कश्चिदज्ञित कुलपुत्रो वा कुलडुक्त्तिता वा तथागतस्य परिनिर्वृतस्येयं धर्मपर्यायं देख्यमानं संप्रकाश्यमानं श्रुणुयाद्भित्तुर्वा भित्तुणी वोपासको वोपासिका वा विज्ञपुरूपो वा कुमारको वा कुमारिका वा श्रुत्वा चाभ्यनुमोदेत्⁽⁶⁾ । सचेततो⁽⁷⁾ धर्मश्रवणादुत्थाय प्रक्रामेत्स च विहारगतो वा गृह- 10 गतो वारण्यगतो वा वीथीगतो वा ग्रामगतो वा ज्ञानपदगतो वा तान्हेतूस्तानि कारणानि तं धर्मं यथाश्रुतं⁽⁸⁾ यथोद्भूतं⁽⁹⁾ यथाबलमपरस्य सत्त्वस्थाचक्षीत⁽¹⁰⁾ मातुर्वा पितुर्वा

1) मोदयेत् Cb.

2) Erroneously for कियत्तं.

3) प्रसवतीति Cb प्रसविष्यतीति K.

4) MSS. देयात्.

5) भवेदिति Cb. K.

6) मोदयेत् Cb. मोदेत् K.

7) स च ततो Cb. K.

8) Left out in Cb.

9) MSS. but K. श्रुत.

10) क्षेत् K.

ज्ञातेर्वा समोदितस्य⁽¹⁾ वान्यस्य वा संस्तुतस्य⁽²⁾ कस्यचित्तो ऽपि यदि श्रुवानुमोदेत्⁽³⁾ अनु-
मोद्य च पुनरन्यस्मा⁽⁴⁾ आचक्षीत्⁽⁵⁾ । सो ऽपि यदि⁽⁶⁾ श्रुवानुमोदेत् अनुमोद्य च सो ऽप्यपरस्मा⁽⁴⁾
आचक्षीत्⁽⁵⁾ । सो ऽपि तं श्रुवानुमोदेत्⁽⁸⁾ । इत्यनेन पर्यायेण यावत्पञ्चाशत्परंपरया । अथ
खल्वजित यो ऽसौ पञ्चाशत्तमः पुरुषो भवेत्परंपरा स चानुमोदकस्तस्यापि तावदक्रमजित
० कुञ्जपुत्रस्य वा कुलङ्कितुर्वानुमोदनासकगतं पुण्याभिसंस्कारमभिनिर्देह्यामि । तं शृणु
साधु च सुष्ठु च मनसिकुरु । भाषिष्ये ऽहं ते ॥

तद्यथापि नामाजित चतुर्षु लोकघातुष्वसंख्येयशतसकलेषु पे सत्त्वाः सत्तः⁽¹¹⁾ संवि-
द्यमानाः षट्सु गतिषूपपन्ना अण्डजा वा जरापुजा वा संस्वेदजा धौपपाडुका वा द्रुपिणो
वाद्रुपिणो वा संज्ञिनो वासंज्ञिनो वो नैव संज्ञिनो वा नासंज्ञिनो वापदा वा द्विपदा वा
10 चतुष्पदा वा बहुष्पदा वा यावदेव सत्त्वाः सत्त्वधातौ संयत्समवसरणं गच्छन्ति । अथ⁽¹³⁾
कश्चिदेव पुरुषः समुत्पद्येत⁽¹⁴⁾ पुण्यकामो कृतकामस्तस्य सत्त्वकापस्य⁽¹⁵⁾ सर्वकामक्रोडार्ति-

1) कस्य Cb. K.

2) MSS. add वामंस्तुतस्य.

3) देत् । अनु K. The others have देता.

4) स्मि A. Cb. K W.

5) त् K.

6) पि तं A. K.

7) देत् A. W. देदनु K.

8) देत A. देत् K. W. दयेत् Cb.

9) भवेत् परं वा ऽनु Cb.

10) वा अन्यतमा अनु A. W.

11) समत्तः W.

12) सत्त्वसंयत् Cb.

13) K. adds खलु.

14) यतः A. W. येत् K.

15) कामः । यस्य तस्य सत्वस्य काम Cb. कामो यस्तस्य °काम K.

परिभोगानिष्टान्कान्प्रियान्मनापान्दद्यात् । एकैकस्य⁽¹⁾ सन्नस्य जम्बुद्वीपं परिपूर्णा दद्या-
त्कामक्रीडार्तिपरिभोगाय क्षिरण्यसुवर्णद्वयमणिमुक्तावैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाडानश्चरथगो-
रथकृस्तिरथान्दद्यात्प्रासादात्कूटागारान् । घनेन पर्यायेणाञ्जित स पुरुषो दानपतिर्महा-
दानपतिः परिपूर्णाभ्यशोति वर्षाणि दानं दद्यात् । अथ खल्वञ्जित स पुरुषो दानपतिर्म-
हादानपतिरेवं चिन्तयेत् । इमे खलु सन्नाः सर्वे मया क्रीडापिता रमापिताः⁽⁵⁾ मुखं जीवा- 5
पिताः⁽⁶⁾ । इमे च ते भवन्तः सन्ना वलिनाः पलितशिरसो जीर्णवृद्धा मङ्गलका अशोनिव-
र्षिका⁽⁷⁾ ज्ञात्याभ्याशोभूताश्चेते कालक्रियायाः । यन्वहमेतास्तथागतप्रवेदिते धर्मविनये
ऽवतार्येयमनुशासयेयम् । अथ खल्वञ्जित स पुरुषस्तान्सर्वसन्नान्समादाप्येतसमादाजयित्वा
च⁽⁸⁾ तथागतप्रवेदिते धर्मविनये ऽवतार्येद्भ्राह्मणेत् । तस्य ते सन्नास्तं च अर्गं शृणुयुः श्रुत्वा
चैकतानो नैकमुहूर्ते नैकलवेन⁽¹⁰⁾ सर्वे स्नोतश्चापन्नाः स्युः सकृदागामिनो जनागामिनो⁽¹¹⁾ जनागा- 10
मिफलं प्राप्नुयुर्यावदर्कृत्तो भवेयुः क्षीणान्नत्रा ध्यायिनो मरुद्ध्ययिनो ऽष्टविमोतध्यायिनः ।
तत्किं मन्यसे ऽञ्जित अपि नु⁽¹²⁾ स पुरुषो दानपतिर्महादानपतिस्ततोनिदानं⁽¹³⁾ बद्धं पुण्यं
प्रसवेदप्रमेयमसंख्येयम्⁽¹⁴⁾ । एवमुक्ते मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्मैत्रेवोचत् । एव-

1) मनापादे Cb.

2) Cb. adds च.

3) द्वय left out in Cb. K.

4) गोषारथ K. left out in W

5) All but K. क्रीडिता रमिताः.

6) जीविता.

7) र्ष Cb. K.

8) Left out in K.

9) त A. W.

10) Cb. K. put लव before मुहूर्त, while A. leaves out एवतान्ण.

11) Left out in Cb. K.

12) बद्ध instead of अपि नु in Cb. K.

13) Left out in Cb. K., while W. reads बद्धतरं.

14) इति added in all but Cb. K.

मेतद्भगवन्नेवमेतत्सुगत । घनेनैव तावद्भगवन्कारणेन स पुरुषो दानपतिर्महादानपतिर्बहु
पुण्यं प्रसवेद्यस्तावतां सन्नानां सर्वसुखोपधानं⁽¹⁾ दद्यात्कः पुनर्वादो यद्दत्तर्षकृत्वे⁽²⁾ प्रतिष्ठा-
पयेत् ॥

एवमुक्ते भगवानजितं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । श्रोचयामि ते ऽजित
5 प्रतिवेद्यामि यश्च स दानपतिर्महादानपतिः पुरुषश्चतुर्षु लोकधातुष्वसंख्येयशतसकृत्सु
रावर्सन्नानां सर्वसुखोपधानैः परिपूर्णाकृत्वे प्रतिष्ठाप्य पुण्यं प्रसवेत्⁽⁴⁾ पञ्चाशत्तमः⁽⁵⁾ पुरुषः
परंपराश्रवानुगतः श्रवणेनितो धर्मपर्यायादेकामपि गाथामेकपदमपि श्रुत्वानुमोदेत्⁽⁷⁾ । पञ्चै-
तस्य पुरुषस्यानुमोदनासकृगतं पुण्यक्रियावस्तु यच्च⁽⁹⁾ तस्य पुरुषस्य दानपतेर्महादानप-
तेदानसकृगतमर्कृत्वं प्रतिष्ठापनासकृगतपुण्यक्रियावस्त्विदमेव ततो बहुतरं यो ऽयं पुरुषः
10 पञ्चाशत्तमस्ततः पुरुषः परंपरात् इतो धर्मपर्यायादेकामपि गाथामेकपदमपि श्रुत्वानुमोदेत्⁽¹¹⁾ ।
घस्यानुमोदनासकृगतस्याजित पुण्याभिसंस्कारस्य कुशलमूलाभिसंस्कारस्यानुमोदनासकृ-
गतस्याद्यतः असौ पौर्विको दानसकृगतश्चाकृत्त्वं⁽¹³⁾ प्रतिष्ठापनासकृगतश्च पुण्याभिसंस्कारः

1) धानानि Cb.

2) तर् अर्कृत्वे A. तर्षकृत्वे Cb. K. तरे अर्कृत्वे W. Perhaps the true reading
is य उत्तर्षकृत्वे.

3) च K.

4) प्रसवति Cb. K

5) यच्च A. W.

6) शक्तिमः Cb. K.

7) दयेत् Cb. द्येत् K.

8) यथै Cb.

9) यश्च Cb

10) महादानपतेर् and सकृगतमर्कृत्वं प्रतिष्ठापना left out in Cb. K.

11) दयेत् Cb.

12) भ्या W.

13) ष्ठाप्य Cb.

(1) शततमीमपि कलां नोपयाति (2) सक्खतमीमपि शतसक्खतमीमपि कोटीतमीमपि कोटी-
शततमीमपि कोटीसक्खतमीमपि कोटीशतसक्खतमीमपि कोटीनपुतशतसक्खतमीमपि
कलां नोपयाति (3) संख्यामपि कलनामपि गणनामप्युपमामप्युपनिषद्मपि न जमते । एव-
मप्रमेयमसंख्येयमजित सो ऽपि तावत्पञ्चाशत्तमः परंपराश्रवेण पुरूप इतो धर्मपर्यायाद्दत्तश
एकगाथाप्येकपदमप्यनुमोद्य च पुण्यं प्रसवति (4) कः पुनर्वादो ऽजित यो (5) ज्यं मम संमुख- 5
मिमं धर्मपर्याये शृणुयाच्छ्रुत्वा चाभ्यनुमोदेत् (6) । अप्रमेयतरमसंख्येयतरं तस्याकृतमजित तं
पुण्याभिसंस्कारं वदामि ॥

यः खलु पुनरजितास्य धर्मपर्यायस्य श्रवणार्थं कुलपुत्रो वो कुलदुहिता वा स्व-
गृहान्निष्कम्य विहारं गच्छेत् । स च गत्वा तस्मिन्निर्मं धर्मपर्यायं मुहूर्तकमपि शृणुया-
तिस्थितो वा निषद्यो वा स सत्त्वस्तन्मात्रेण पुण्याभिसंस्कारेण कृतेनोपचितेन ज्ञातिवि- 10
निवृत्तो द्वितीये समुच्छ्रये द्वितीयं घात्मभात्रप्रतिलम्भे गोस्थानां लाभो भविष्यत्यश्र-
थानां (10) रुस्तिरथानां शिविकानां गोपानानामृषभयानानां दिव्यानां च विमानानां लाभो
भविष्यति । सचेत्पुनस्तत्र धर्मश्रवणे मुहूर्तमात्रमपि निषद्येनं धर्मपर्यायं शृणुयात्परं वा
निषादपेदासनसंविभागं वा कुर्यादपरस्य सत्त्वस्य तेन स पुण्याभिसंस्कारेण लाभो भवि-

- 1) मा K. the same in similar words below.
- 2) नोपैति Cb.
- 3) पपेति Cb.
- 4) Cp. p. 393, footnote 15.
- 5) उपनिषाम् etc. From पञ्चा till श्रवेण left out in K. Preferable.
- 6) प्रसूयते A. W.
- 7) Left out in K.
- 8) दपेत् Cb.
- 9) प्रतिसंलोभे गोस्थानां K.
- 10) Cb. adds लाभो भविष्यति.
- 11) शिविकानां यानानां नावां यानानाम् A. शिविकायानानां गोपानानां Cb.
शिविकायानानां नौपानानां K. शिविकानां यानानां नावानां W.
- 12) निषादापयेत् आसन K. a more original reading.

- (1) ष्यति शक्रासनानां ब्रह्मासनानां चक्रवर्तिसिंहासनानाम् । सचेत्पुनर्नित कश्चिदेव कुलपुत्रो वा कुलडुक्किता व्यापरं पुरुषमेवं वदेदागच्छत्वं भोः पुरुष सद्धर्मपुण्डरीकं नाम धर्मपर्यायं शृणुष्व स च पुरुषस्तस्य तां प्रोत्साहनामगम्य यदि मुहूर्तमात्रापि शृणुयात्स सत्त्वस्तेन प्रोत्साहेन कुशलमूलेनाभिसंस्कृतेन धारणीप्रतिलब्धैर्बोधिसत्त्वैः सार्धं समव-
- 5 धानं प्रतिलभते । अत्रउद्य भवति तोदणोन्द्रयः प्रज्ञावात्र तस्य ज्ञातिशनसकृत्परि पूति-
मुखं भवति न दुर्गन्धि । नाप्यस्य त्रिक्कारोगो भवति न मुखरोगो भवति । न च श्याम-
दन्तो भवति न विषमदन्तो भवति न पोतदन्तो भवति न दुःसंस्थितदन्तो न खण्डदन्तो न
पतितदन्तो न वक्रदन्तो न लम्बोष्ठो भवति नाभ्यन्तरोष्ठो न प्रागारितोष्ठो न खण्डोष्ठो
न वङ्कोष्ठो न कृष्णोष्ठो न त्र्योभतोष्ठो भवात् । न चिपिटनासो भवति न वक्रनासो
- 10 भवति । न दीर्घमुखो भवति न वङ्गमुखो भवति न कृष्णमुखो भवति नाप्रियदर्शनमुखः ।
अपि तु खल्वन्नित मूढमनुजातत्रिक्कारदन्तोष्ठो भवत्यापतनासः प्रणीतमुखमण्डलः सुभूः
मुपरिनिमित्तललाटो भवति । मुपरिपूर्णापुरुषव्यञ्जनप्रतिलाभो चै भवति । तथागतं
(5) चाववादानुशासकं प्रतिलभते तिप्रं च बुद्धैर्भगवद्भिः सह समवधानं प्रतिलभते । पश्या-
न्नितैकसङ्घमपि नामोत्साहयित्वेत्पुण्यं प्रसवति (6) कः पुनवादा यः सत्कृत्य शृणुयात्स-
- 15 त्कृत्य वाचयेत्सत्कृत्य देशयेत्सत्कृत्य प्रकाशयेदिति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

1) भवति K.

2) त्य A. Cb. K. W. भ्य B.

3) प्रतिभारित K.

4) प्रणीत K. var. readings are प्रणीत, and प्रोण. The true r. doubtful.

5) तथा Cb.

6) यास्या A. Cb. W. पश्या K.

7) इयत् K. इयत् (a Prakr. form) the rest.

8) प्रसूयते B.

एक्षाशिमो यश्च परंपरायां सूत्रस्थिमस्य प्रणतिकगाथाम् ।
 अनुमोदिपिता च प्रसन्नचित्तः प्रणुष्व पुण्यं भवि यत्तकं तत् ॥ २ ॥
 स चैव पुरुषो भवि दानदाता सत्त्वान कोटोनयुतेषु नित्यम् ।
 ये पूर्वमौपम्यकृता मया वै तान्सर्वि तर्पय अशीतिवर्षान्⁽⁷⁾ ॥ ३ ॥
 सो दृष्टु तेषां च त्रामुपस्थितां वली च खली च शिरश्च पाण्डुरम् ।
 क्वाकधिमुष्यति किं⁽⁹⁾ सर्वसत्त्वा यन्न धर्मेण कु श्रोवेदयम् ॥ ४ ॥
 सो तेष धर्मं वदतीकृ पश्चान्निर्वाणभूमिं च प्रकाशयेत् ।
 सर्वे भवाः केनमरोचिकल्पा निर्विघ्नथा⁽¹⁰⁾ सर्वभवेषु तिप्रम् ॥ ५ ॥
 ते सर्वसत्त्वाश्च शुणित्व धर्मं तस्यैव दातुः पुरुषस्य अत्तिकत् ।
 अर्हन्भूता भवि एककाले क्षीणाम्नात्रा अत्तिमदेकधारिणः ॥ ६ ॥
 पुण्यं ततो बद्धतरु तस्य किं स्यात्परंपरातः शुणित्वा⁽¹³⁾ एकगाथाम् ।
 अनुमोदि वा यत्तकु तस्य पुण्यं कल⁽¹⁵⁾ पुण्यस्कन्धः पुरिमो न भोति ॥ ७ ॥

10

- 1) सि A. B. Cb. W. शि K.
- 2) यं K.
- 3) सूत्रस्थिमस्य K. सूत्राणि तस्य W.
- 4) अनुमोदि शुवा B. Cb. K.
- 5) त्तोः A. त्तः C. त्तः Cb. त्तो K.
- 6) भव या B. भविष्य K.
- 7) वर्ष A. W.
- 8) MSS. खली.
- 9) धिमुष्यति मि K.
- 10) सर्वि A. W.
- 11) सर्वि A. Cb. W. सर्व B. K.
- 12) अतो K. W.
- 13) पराग्यो A. W.
- 14) Read शुणित्वापिक?
- 15) कला A. W.

एवं बद्ध तस्य भवेत् पुण्यं अनन्तकं यस्य प्रमाणं नास्ति ।
 गाथां पि श्रुत्वाैक परंपराय किं वा पुनः संमुख यो श्रुणोया ॥ ८ ॥
 यथैकसत्त्वं पि वदेय तत्र प्रोत्साक्ये गच्छ प्रणुष्व धर्मम् ।
 मुदुर्लभं सूत्रमिदं किं भोति कल्पान कोटोनयुतैरनेकैः ॥ ९ ॥
 स चापि प्रोत्साकितु तेन सत्त्वं श्रुणोय सूत्रे⁽¹⁾ मुहूर्तकं पि ।
 तस्यापि धर्मस्य फलं श्रुणोकि मुखरोग तस्य⁽²⁾ न कदाचि भोति ॥ १० ॥
 त्रिह्वापि तस्य⁽³⁾ न कदाचि दुःख⁽⁴⁾ति न तस्य दत्ता पतिता भवन्ति ।
 श्यामाथ पीता विषमा च ज्ञातु बीभत्सितोष्ठो न च ज्ञातु भोति ॥ ११ ॥
 कुटिलं च शुष्कं च न ज्ञातु दीर्घं मुखं न क्व⁽⁵⁾ स्य कदाचि भोति ।
 10 सुमस्थिता नाम तथा ललाटं दत्ता च श्रोष्ठो मुखमण्डलञ्च ॥ १२ ॥
 प्रियदर्शनो भोति सदा नराणां पूतिं च वक्त्रं न कदाचि भोति ।
 यथोत्पलस्येक सदा सुगन्धिः प्रवापते तस्य मुखस्य⁽⁷⁾ गन्धः ॥ १३ ॥
 गृहाद्विकारं किं ब्रह्मिन् धीरो गच्छेत् सूत्रं श्रवणाय एतत् ।
 गत्वा च सो तत्र श्रुणोन्मुहूर्तं⁽⁸⁾ प्रसन्नचित्तस्य फलं श्रुणोथ ॥ १४ ॥

1) तु A. W. य B. षु Cb. म K. (i. e. सत्रूमिमं).

2) तस्ये A. तस्यो B. तस्या Cb. तस्य K. W.

3) तस्यो B.

4) ते K. तः W.

5) च्छ्वलं स A. च्छ्वलं स्य B. च्छ्वति Cb. च्छ्वं सि K. च्छ्वत् स्य W.

We cannot guess what is meant.

6) प्रवाय A. K. प्रवयते B. प्रवापते Cb. प्रदाय W.

7) वदनस्य A. K. W. मुखस्य B. Cb.

8) श्रुणो मु A. श्रुणोन्मु B. श्रुणोत्र म Cb. श्रुणोत्मु K. श्रुणोत मु W.

मुगौरु तस्य⁽¹⁾ भवतेत्मभावः परिपाति⁽⁸⁾ च अश्चरथेकिं घोरः ।
 कस्तोरथांश्च अभिरुक्ष्य उञ्चाव्रतनेकिं चित्राननुघङ्कमेया ॥ १५ ॥
 विभूषितां सो शिविकां लभेत नरैरनेकैरिक् वाक्यमानाम् ।
 गत्वापि धर्मं श्रवणाय तस्य फलं शुभं भोति च एवत्रपम् ॥ १६ ॥
 निषद्य चासौ परिषाय तत्र प्रुक्तेन कर्मणा कृतेन तेन ।
 शक्रासनानां भवते स लाभो ब्रह्मासनानां च नृपासनानाम्⁽⁵⁾ ॥ १७ ॥

6

॥ इति श्रीमद्भर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये ऽनुमोदनापुण्यनिर्देशपरिवर्ते। नाम सप्त-

⁽⁶⁾
दशमः ॥

-
- 1) तस्यो A. B. W.
 - 2) त्म for आत्म.
 - 3) चो A. W.
 - 4) तु A. B. Cb. W. नु K.
 - 5) MSS. add इति.
 - 6) वर्ती ऽष्टादशमः Cb.

XVIII.

अथ खलु भगवान्सततममिताभियुक्तं बोधिसत्त्वं मरुत्सन्नमामह्ययामामं । यः कश्चि-
 त्कुलपुत्र इमं धर्मपर्यायं धारयिष्यति वाचयिष्यति⁽³⁾ वा देशयिष्यति वा लिखिष्यति वा ।
 स कुलपुत्रो वा कुलडकिता वा⁽⁴⁾ ष्टौ चतुर्गुणशतानि प्रतिलप्स्यते द्वादश श्रोत्रगुणशतानि
 प्रतिलप्स्यते ऽष्टौ घ्राणगुणशतानि प्रतिलप्स्यते द्वादश जिह्वागुणशतानि प्रतिलप्स्यते
 5 ऽष्टौ कायगुणशतानि प्रतिलप्स्यते द्वादश मनोगुणशतानि प्रतिलप्स्यते । तस्यैभिर्बहु-
 भिर्गुणशतैः षडिन्द्रियग्रामः परिशुद्धः सुपरिशुद्धो भविष्यति⁽⁵⁾ । स एवं परिशुद्धेन चतुरि-
 न्द्रियेण प्राकृतेन मांसचतुषा मातापितृसंभवेन त्रिसाकृन्मरुत्साकृन् लोकाधातुं मात्सर्ब-
 किः सशैलवनषण्डामथो यावदवीचिं मरुतानिर्यमुपादायोपरि च यावद्भवाम् । तत्सर्वं
 द्रव्यति प्राकृतेन मांसचतुषा ये⁽⁸⁾ च तस्मिन्सन्ना उपपन्नास्तान्सर्वान्द्रव्यति कर्मविपाकं च
 10 तेषां ज्ञास्यतीति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा ग्रभाषत ॥

य इमं सूत्रं भाषेत पर्षासु च विशार्दः⁽⁹⁾ ।

अनोलानः प्रकाशेया गृणास्तस्य प्रणष्ट मे ॥ १ ॥⁽¹⁰⁾

1) यामास A. Ca. Cb. K. यते स्म B. W

2) त्रौ Cb.

3) Left out in Cb.

4) कुलडकिता वा left out in B. Cb. वा कुल^o वा left out in K.

5) भवति Cb.

6) मां A. W. स B. Cb. मां K.

7) षण्डां अथः K. षण्डम the others.

8) B. adds स.

9) सा A. B. Ca. W. सा Cb. शा K.

10) गृणास्तस्य A. B. Ca. Cb. W. गुणास्तस्य K.

अष्टौ गुणशतास्तस्य चतुषो भोति सर्वशः ।

येनास्य विमलं⁽¹⁾ भोति शुद्धं चक्षुरनाविलम् ॥ २ ॥

स मांसचक्षुषा तेन मातापितृकसंभुना ।

पश्यते लोकधात्रेर्मां सशैलवनकाननाम्⁽²⁾ ॥ ३ ॥

मेरुं मुमेरुं⁽³⁾ सर्वा च चक्रवाटा स पश्यति ।

5

ये चान्ये पर्वताः खण्डाः⁽⁴⁾ समुद्रांश्चापि पश्यति ॥ ४ ॥

यावानवीचि क्लृष्टेन भवायं चोपरिष्ठतः⁽⁵⁾ ।

सर्वं स पश्यते⁽⁷⁾ वीरो मांसचक्षु स्य ईदृशम् ॥ ५ ॥

न ताव दिव्यचक्षु स्य भोति नो चापि ज्ञायते⁽¹⁰⁾ ।

विषयो मांसचक्षुष्य भवेत्तस्यापमीदृशः⁽¹¹⁾ ॥ ६ ॥

10

पुनरपरं सततसमिताभियुक्तं स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वेमं धर्मपर्यायं संप्रका-
शयमानः परेषां च संश्रावयमानस्तेर्द्वादशभिः श्रोत्रगुणशतैः समन्वागतः । ये त्रिसाक्षम-

1) विमलं A. विमलं B. K. W. विमान Cb.

2) सर्वान्मात्तरवाक्त्रि K.

3) मुमेरुं A. .B. Cb. W. मुमेरुं मेरु K.

4) सर्वाश्च in all MSS. but चक्रवाल is of the neuter gender.

5) पुष्टाः B. पर्वताद्युष्टाः K.

6) ष्टितां A. B. ष्टितम् the rest.

7) धी B.

8) स्य Cb. K.

9) स्य A. Cb. K. W.

10) स्य A. B. W. ज्ञानति K.

11) स्य A. K.

12) शम् Cb. All add इति.

13) वयनं तै B. K.

कामाकृत्वापि लोकघातौ विविधाः शब्दा निश्चरन्ति यावद्वीचिर्महानिरयो यावच्च
 भवामं सातर्बकिः । तथा कृत्तिशब्दा^(१) १ वाच्यशब्दा २ वोष्ट्रशब्दा^(४) ३ वा गोशब्दा ४ वा-
 ज्ञशब्दा^(६) ५ वा ज्ञनपदशब्दा^(६) ६ वा रथशब्दा ७ वा हृदितशब्दा ८ वा शोकशब्दा ९ वा
 भैरवशब्दा १० वा शङ्कशब्दा^(८) ११ वा घण्टाशब्दा १२ वा पटकशब्दा^(९) १३ वा भैरीशब्दा १४
 १५ वा क्रोडाशब्दा १५ वा गीतशब्दा १६ वा नृत्यशब्दा^(१०) १७ वा तूर्यशब्दा^(११) १८ वा वाद्य-
 शब्दा १९ वा त्नीशब्दा २० वा पुरुषशब्दा २१ वा दारकशब्दा २२ वा दारिकाशब्दा २३
 वा धर्मशब्दा २४ वाधर्मशब्दा २५ वा मुखशब्दा २६ वा डुःखशब्दा^(१२) २७ वा बालिशब्दा^(१२) २८
 वार्यशब्दा २९ वा मनोज्ञशब्दा ३० वामनोज्ञशब्दा^(१४) ३१ वा देवशब्दा^(१४) ३२ वा नागशब्दा ३३
 वा यत्तशब्दा ३४ वा रात्तसशब्दा^(१५) ३५ वा गन्धर्वशब्दा^(१५) ३६ वासुरशब्दा ३७ वा गरुडश-
 १० ब्दा ३८ वा किंनरशब्दा ३९ वा मकोरगशब्दा ४० वा मनुष्यशब्दा ४१ वामनुष्यशब्दा ४२

1) ने B. Cb.

2) Left out in B. Cb.

३) वा कृत्ति instead of वोष्ट्र in B. Cb.

4) Left out in K.

5) Put after ज्ञन° in B.

6) Left out in Cb W. पद left out in K.

7) दि left out in Cb.

8) Left out in K.

9) In B. Cb. K.

10) उष्ट्र B. Cb. K.

11) Left out in B. Cb. K.

12) Left out in Cb.

13) वान Cb.

14) Left out in Cb. W.

15) B. Cb. K. W.

वाग्निशब्दा ४३ वा वायुशब्दा ४४ वोदकशब्दा ४५ वा ग्रामशब्दा ४६ वा नगरशब्दा ४७
 वा भित्तुशब्दा ४८ वा आवकशब्दा ४९ वा प्रत्येकबुद्धशब्दा ५० वा बोधिसत्त्वशब्दा ५१
 वा तथागतशब्दा ५२ वा । यावत्तः केचिन्निस्तारुन्मस्तारुन्नायां लोकधातौ सात्सर्बहिः
 शब्दा निश्चरति । ताव्शब्दास्तेन^(६) प्राकृतेन परिश्रुद्धेन^(७) श्रोत्रेन्द्रियेण शृणोति । न च
 तावद्दिव्यं श्रोत्रमभिनिर्हरति तेषां तेषां च सत्त्वानां रूतान्यवबुध्यते^(९) विभावयति विभ- ६
 जति तेन च प्राकृतेन श्रोत्रेन्द्रियेण तेषां तेषां च^(१०) सत्त्वानां रूतानि शृण्वतस्तस्य^(११) तैः
 सर्वशब्दैः श्रोत्रेन्द्रियं नाभिभूयते । एवंरूपः सततसमिताभियुक्त तस्य बोधिसत्त्वस्य मक्षा-
 सत्त्वस्य श्रोत्रेन्द्रियप्रतिलम्भो भवति न च तावद्दिव्यं श्रोत्रमभिनिर्हरति ॥

इदमवोचद्दगवानिदं^{१३} वदिता सुगतो क्थथापरमेतद्बुवाच शास्ता ॥

श्रोत्रेन्द्रियं तस्य विश्रुद्भु भोति घनाविलं प्राकृतकं च तावत् ।

10

विविधान्किं^(१४) शृणोति^(१५) शब्दानिक् लोकधातौ किं घशेषतो ये ॥ ७ ॥

1) अशि Cb.

2) वायु is put after उदक in B. Cb. K.

3) मक्षासमुद्रवेशशब्दा वा या O.

4) जनपदशब्दा वा उपासिकाशब्दा वा आ° O.

5) छे B. झ Cb.

6) तां सर्वास्तेन K. O.

7) Left out in B. Cb. K.

8) K. adds च, Cb. leaves तेषां out.

9) K. adds तेषाञ्च तेषाञ्च सत्त्वानां रूतानि.

10) तेषां च left out in K.

11) शृण्वन्ति ॥ तस्य A. शृण्वन्तस्तस्य B. शृण्वन्तेस्तस्य Cb. शृणवतिः तस्य W.

शृणवतो न तस्य O.

12) सं for प्रति in K.

13) वि A. W.

14) धां किं A. B. K. W. धा किं Cb.

15) शृणो A. शृणोथ K. The verse faultive; by reading नानाविधान्किं स

शृणोति one may restore the metre, but such a reading is but a makeshift. O. has,

कस्तोन अद्यान प्रृपोति⁽¹⁾ शब्दान्नाथान गोणान अज्ञेडकानाम् ।

भेरीमृद्ङान सुषोषकाना वीणान वेणूनथ वल्लकीनाम् ॥ ८ ॥

गीतं मनोञ्जं मधुरं प्रृपोति न चापि सो सञ्जति तत्र धीरः ।

मनुष्यकोटोन प्रृपोति शब्दान्भाषति यं यं च यकिं परिक्ते ते ॥ ९ ॥

5 देवान चो नित्य प्रृपोति शब्दान्गीतस्वरं⁽⁴⁾ च मधुरं मनोज्ञम् ।

पुरुषाण इस्त्रीणा रूतानि चापि तथ दारकाणामथ दारिकाणाम् ॥ १० ॥

ये पत्रनेष्वेव गुहानिवासो कलेविङ्का कोकिलबर्किणश्च⁽⁵⁾ ।

पत्नीण ये ज्ञीवकज्ञीवका किं तेषां च वत्तगू प्रृणुते किं शब्दान् ॥ ११ ॥

नरकेषु ये वेदनं⁽⁶⁾ वेदयन्ति सुदारूपोद्याप करोति शब्दान् ।

10 आहारुडुःखैरवपीडितानां यान्प्रेत कुर्वन्ति तथैव शब्दान् ॥ १२ ॥

अमुग्राश्च ये सागरमध्यवासिनो मुध्यन्ति घोषास्तथ चान्यमन्यान् ।

सर्वानिकृश्वो स किं धर्मभाषकः प्रृपोति शब्दान् च श्रोतरीयति⁽⁸⁾ ॥ १३ ॥

तिर्याण पानेषु रूतानि यानि अन्योन्यसंभाषणतां करोति ।

इह स्थितस्तानपि सो प्रृपोति विविधानि शब्दानि बह्वविधानि ॥ १४ ॥

equally faultive विविधं च येन प्रृपोतात् (original text मुपोतीत्) शब्दानिक लोक-
धातूप किं अशेषतो य (r. ye).

1) ना W.

2) अज्ञेड A. B. Cb अज्ञड W. गतड K.

3) चो A. W.

4) कोसमोराः O.

5) न B. Cb. K.

6) प्रृपोति A. W.

7) Read मुञ्जति.

8) A mistake for श्रोतरीयति.

9) Read तः or तो, Abl. c.

ये ब्रह्मलोके निवसन्ति देवा अक्रानिष्ठ आभास्वर ये च देवाः⁽¹⁾ ।

ये चान्यमन्यस्य करोन्ति घोषान् प्रणोति तत्सर्वमशेषतो ऽसौ ॥ १५ ॥

स्वाध्याय कुर्वन्ति⁽²⁾ ये च भित्तवः सुगतानिह शासनि प्रब्रजित्वा ।

पर्षामु ये देशयते च धर्मं तेषां पि शब्दं प्रणुते स नित्यम् ॥ १६ ॥

ये बोधिसत्त्वाश्चिह्नं लोकधातौ स्वाध्याय कुर्वन्ति परस्परं ।

5

संगोति धर्मेषु⁽³⁾ च ये करोन्ति प्रणोति शब्दान्विविधांश्च तेषाम् ॥ १७ ॥

भगवान्पि बुद्धो नर्दम्यसारथिः पर्षामु धर्मं ब्रुवते यमयम्⁽⁶⁾ ।

तं चापि सो ऋषवति एककाले यो बोधिसत्त्वो ऽमु सूत्रं धारयेत्⁽⁸⁾ ॥ १८ ॥

सर्वे त्रिसात्त्रिंशत् इमस्मि क्षेत्रे ये सन्न कुर्वन्ति बहूँ पि शब्दान् ।

अभ्यन्तरेणापि च बाह्येण अवीचिपर्यन्तं भवाग्रमूर्धम् ॥ १९ ॥

10

सर्वेषु सत्त्वान् प्रणोति शब्दान् चापि श्रोत्रं उपरुध्यते ऽस्य ।

षडिन्द्रियो ज्ञानति स्थानस्थानं श्रोतेन्द्रियं प्राकृतकं हि तावत् ॥ २० ॥

न च ताव दिव्यस्मि करोति यत्नं प्रकृत्य संतिष्ठति श्रोत्रमेतत् ।

सूत्रं हि यो धारयते विशारदो गुणा स्य एतादृशका भवन्ति ॥ २१ ॥

1) This quarter is left out in A.

2) पार्षासयं K. पर्षामुप others.

3) Left out in K.

4) पि K. च the rest.

5) चा यो Cb.

6) द् K.

7) णो A.

8) ब्रूयात् K.

9) थ K.

10) य Cb. K.

11) ति A. Cb.

12) ति A.

13) MSS. add इति.

पुनरपरं सततसमिताभियुक्तास्य⁽¹⁾ बोधिसत्त्वस्य मत्सत्त्वस्येयं धर्मपर्यायं धारयतः
 प्रकाशयतः स्वाध्यायतो लिखतो ऽष्टाभिर्गुणशतैः समन्वागतं प्राणोन्द्रियं परिशुद्धं भव-
 ति । स तेन परिशुद्धेन प्राणोन्द्रियेण ये त्रिसाक्षमत्सत्त्वमायां⁽²⁾ लोकधातौ सात्तर्बन्दि-
 र्विविधगन्धाः संविद्यन्ते । तद्यथा पूतिगन्धा वा मनोज्ञगन्धा वा नानाप्रकाराणां सुम-
 5 नसां गन्धाः । तद्यथा ज्ञातिक्रमल्लिकाचम्पकपाटलगन्धास्ताङ्गगन्धान्प्रायति । जलज्ञाना-
 मपि पुष्पाणां विविधान्गन्धान्प्रायति । तद्यथोत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकाणां गन्धान्प्रा-
 यति । विविधानां पुष्पफलवृक्षाणां पुष्पफलगन्धान्प्रायति । तद्यथा चन्दनमालपत्रत-
 गरागरुसुरभिगन्धान्प्रायति । नानाविकाराणि गन्धविकृतिशतसङ्ख्याणि यान्येकस्था-
 नस्थितः सर्वाणि प्रायति⁽⁶⁾ । सञ्ज्ञानामपि विविधान्गन्धान्प्रायति । तद्यथा कस्त्यस्रगवे-
 10 उकपश्रुगन्धान्प्रायति । विविधानां⁽⁷⁾ च तिर्धग्योनिगतानां प्राणिनामात्मभावगन्धान्प्राय-
 ति । स्त्रीपुरुषात्मभावगन्धान्प्रायति । दारुकरिंकारिकात्मभावगन्धान्प्रायति । दूरस्थाना-
 मपि तृणगुल्मीषधिवनस्पतीनां गन्धान्प्रायति । भूतान्गन्धान्विन्दति⁽⁸⁾ न च तैर्गन्धैः
 संक्रियते न संमुच्यति । स इह स्थित एवं देवानामपि गन्धान्प्रायति । तद्यथा पारिजा-
⁽¹⁰⁾ तकस्य ⁽¹¹⁾ कोविदारस्य ⁽¹²⁾ मान्दारवमरुमान्दारवमञ्जुषकमरुमञ्जुषकाणां दिव्यानां पुष्पाणां

-
- 1) क्तास्य A. क्तस्य B. Cb. W. क्त तस्य K.
 - 2) ष्ट K.
 - 3) ष्टे Cb.
 - 4) ज्ञानिमालिका K. ज्ञातीमालिका B.
 - 5) A. W. add सौगन्धिक.
 - 6) All but O. add सर्वाणि च विन्दति.
 - 7) गवान् A. K. W. गवेडक B. Cb.
 - 8) Left out in K.
 - 9) A. W. add सतां गंधां विन्दति.
 - 10) पारिपात्र A. W.
 - 11) B. Cb. adds गंधान्प्रायति.
 - 12) म Cb. K.

गन्धान्घ्रायति । दिव्यानामगरुचूर्णाचन्दनचूर्णानां गन्धान्घ्रायति । दिव्यानां च नानावि-
 धानां पुष्पविकृतिशतसकृत्क्षणां गन्धान्घ्रायति । नामानि चैषां⁽¹⁾ संज्ञानीति । देवपुत्रात्म-
 भावगन्धान्घ्रायति । तद्यथा शक्रस्य देवानामिन्द्रस्यात्मभावगन्धं घ्रायति । तं च ज्ञानीति
 यदि वा वैजयन्ते प्रामादे क्रीडन्तं र्मन्तं⁽⁴⁾ परिचारयन्तं यदि वा सुधर्मायां देवसभायां देवानां
 त्रायस्त्रिंशानां धर्मं देशयन्तं यदि बोध्यान्भूमौ⁽⁵⁾ निर्यान्तं क्रीडनाय । अन्येषां च देवपुत्राणां 5
 पृथक्पृथगात्मभावगन्धान्घ्रायति । देवकन्यानामपि देववधूनामप्यात्मभावगन्धान्घ्रायति ।
 देवकुमाराणामप्यात्मभावगन्धान्घ्रायति । देवकुमारिकाणां⁽⁶⁾ अप्यात्मभावगन्धान्घ्रायति ।
 न च तैर्गन्धैः संक्रियन्ते । अनेन पर्यायेण यावद्देवाग्रोपपन्नानामपि सत्त्वानामात्मभावगन्धा-
 न्घ्रायति । ब्रह्मकायिकानामपि देवपुत्राणां मक्षाब्रह्मणां⁽⁸⁾ अपि चात्मभावगन्धान्घ्रायति ।
 अनेन पर्यायेण सर्वदेवनिकायानामप्यात्मभावगन्धान्घ्रायति । आवाकप्रत्येकबुद्धबोधि- 10
 सत्त्वतथागतात्मभावगन्धान्घ्रायति । तथागतासनानामपि गन्धान्घ्रायति । यस्मिंश्च (स्थाने)
 ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा विकृन्ति तच्च प्रजानाति । न चास्य तद्वाणोन्दिपं⁽¹⁰⁾
 तैस्तेर्विविधैर्गन्धैः प्रतिहन्यन्ते नोपहन्यन्ते न संपोड्यत आकाङ्क्षमाणश्च तांस्तान्गन्धा-
 न्प्रेषामपि व्याकरोति न चास्य स्मृतिरूपहन्यते ॥

1) पुष्पाणां K.

2) नामापि तेषां Cb.

3) देवपुत्रस्या A. W.

4) र्ममाणां B. Cb. W.

5) त्र Cb. K. W.

6) कुमारीणा K.

7) This sentence is left out in A. W.

8) स्त्रा K.

9) व्य in K. only.

10) तं घ्रा A. Cb. K. W. तत्र घ्रा B.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

प्राणेन्द्रियं तस्य विप्रुद्ध भोति विविधांश्च गन्धान्बद्धु प्रायते ऽसी ।

ये लोकधातौ किं इमस्मि सर्वे सुगन्धदुर्गन्ध भवन्ति केचित् ॥ २२ ॥

ज्ञातीय गन्धो अथ मल्लिकाया तमालपत्रस्य च चन्दनस्य ।

5 तगरस्य गन्धो अगह्यं चापि विविधान पुष्पाणा फलान चापि ॥ २३ ॥

सज्जान गन्धान्पि तथैव ज्ञानति नराणा नारीणा च दूरत स्थितः ।

कुमारकाणां च कुमारिकाणां गन्धेन सो ज्ञानति तेष स्थानं ॥ २४ ॥

राज्ञां पि सो ज्ञानति चक्रवर्तिनां बलचक्रवर्तिनथ⁽³⁾ मण्डलीनाम् ।

कुमारकामात्य तथैव तेषां गन्धेन चात्तःपुर सर्व ज्ञानति ॥ २५ ॥

10 परिभोगरत्नानि बह्वविधानि कुप्यानि भूमौ निहितानि यानि ।

स्त्रीरत्नभूतानि भवन्ति यापि गन्धेन सो ज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ २६ ॥

तेषां च पां आभरणा भवन्ति कायस्मि अमुक्तं⁽⁶⁾ विचित्रद्रुपां⁽⁴⁾ ।

वस्त्रं च माल्यं च विलेपनं च गन्धेन सो ज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ २७ ॥

स्थितां निषणां शयितां तथैव क्रोडार्तिं ऋद्धिबलं च सर्वम् ।

15 सो ज्ञानती⁽⁷⁾ प्राणबलेन धीरो यो धारयेत्सूत्रमिदं वरिष्ठम् ॥ २८ ॥

1) मालि B. K.

2) स्य A.

3) Skr. र्तिनामथ.

4) किं स्थितानि C. A. गतानि भूमौ स्थितानि O.

5) किं B. K. W. अन्धे रतनानि चापि O. ये किं for यापि is the reading of the other MSS.

6) ये ह्या and आबद्ध O. ये घा, and अमुक्ति and पा: the rest.

7) ति A. ते O. The lengthening not necessary.

सुगन्धतैलान तथैव गन्धानानाविधान्पुष्पफलान गन्धान् ।
 सकृत्स्थितो ज्ञानति प्रायते च अमुकस्मि देशस्मि इमस्मि गन्धान् ॥ २९ ॥
 ये पर्वतानां विवरासरेषु बद्ध चन्द्रा दुष्पित तत्र सन्ति ।
 ये चापि तस्मिन्निवसन्ति सन्नाः सर्वेषु गन्धेन विदुर्विज्ञानति^(१) ॥ ३० ॥
 ये चक्रवाडस्य भवन्ति पार्श्वे ये सागरस्य निवसन्ति मध्ये ।
 पृथिव्योय ये मर्ध्य^(२) वसन्ति सन्नाः सर्वान्सु गन्धेन विदुर्विज्ञानति^(३) ॥ ३१ ॥
 सुरांश्च ज्ञानति तथासुरांश्च असुराण कन्याश्च विज्ञानते ऽसौ^(४) ।
 असुराण क्रोडाश्च रतिं च ज्ञानति^(५) प्राणस्य तस्येदशकं बलं हि ॥ ३२ ॥
 अष्टवेषु ये केचि चतुष्पदास्ति सिंहाश्च व्याघ्रास्तथ कृस्तिनागाः ।
 मर्कृषा गवा ये गवयश्च तत्र प्राणेन सो ज्ञानति तेष वासम् ॥ ३३ ॥
 स्त्रियश्च या गुर्विषाका भवन्ति कुमारकां वापि कुमारिकां वा ।
 धारन्ति कुन्ती हि^(६) किलात्तकाया गन्धेन सो ज्ञानति यं तर्हि स्यात् ॥ ३४ ॥
 आपन्नसन्नां पि विज्ञानते ऽसौ विनाशधर्मा पि विज्ञानते ऽसौ ।
 इयं पि नारी व्यपनीतडुःखा प्रसविष्यते पुण्य^(७)मयं कुमारम् ॥ ३५ ॥

5

10

- 1) बुद्धाः for गन्धान् in K.
- 2) तत्र B. Ca. K.
- 3) ते B. Ca. K.
- 4) मध्ये च K.
- 5) तथा प्रज्ञानति O.
- 6) मर्कृषाश्च गावस्तथ वत्सकाश्च O.
- 7) कुन्तीय O.
- 8) स A. B. W. प Ca. K.
- 9) ह्या A. B. Ca. W. ह्यां K. ह्या न O.
- 10) बलं K. फलं O.

- पुरुषाणभिप्रायु बद्धे विज्ञानते अभिप्रायगन्धं च तथैव प्रायते ।
 रक्ताम डृष्टान तथैव मत्तिणां उपशान्तचित्तान च गन्ध प्रायते ॥ ३६ ॥
 पृथिवीय ये चापि निधान मत्ति धने किरण्यं च सुवर्णा⁽¹⁾द्रव्यम् ।
 मञ्जुष लोकी च तथा सुवर्णा⁽²⁾ गन्धेन सो प्रायति बोधिसत्त्वः ॥ ३७ ॥
 5 क्लृप्तार्धक्लृप्तान्मणिमुक्तिकाश्च अनर्घप्राप्ता विविधा च रत्ना⁽³⁾ ।
 गन्धेन सो ज्ञानति तानि सर्वा⁽⁴⁾ अनर्घनामं द्युतिसंस्थितं च ॥ ३८ ॥
 उपरि च देवेषु तथैव पुष्पा मन्दारवशिव मञ्जुषकाश्च ।
 या पारिघात⁽⁵⁾स्य च मत्ति पुष्पा इह स्थितो प्रायति ता स धीरः⁽⁶⁾ ॥ ३९ ॥
 विमान ये यादृशकाश्च यस्य उदाररुकीनास्तथ मध्यमाश्च ।
 10 विचित्रद्रवाश्च भवन्ति यत्र इह स्थिता प्राणबलेन प्रायति ॥ ४० ॥
 उद्यानभूमिं च तथा प्रज्ञानते सुधर्मधर्माण स वैजयन्ते ।
 प्रासादश्रेष्ठे च तथा प्रज्ञानते ये चो रमन्ते तद्देवपुत्राः ॥ ४१ ॥
 इह स्थितो प्रायति गन्धु⁽⁸⁾तेषां गन्धेन सो ज्ञानति⁽⁹⁾ देवपुत्रान् ।
 यो यत्र कर्म कुरुते स्थितो वा श्रृणोति वा गच्छति यत्र वापि ॥ ४२ ॥
 15 या देवकन्या बद्धपुष्पमण्डिता क्षामुक्तमाल्याभरणा अलंकृताः ।
 रमन्ति गच्छन्ति च यत्र यत्र गन्धेन सो ज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ ४३ ॥

1) सुवर्णां च किरण्य Ca. K.

2) Certainly a misreading; O. has विविधाश्च (sic!) रत्ना; equally bad.

3) अनर्घमूल्यं विविधं च रत्नम् O. °सान्विविधाश्च रत्नान् the rest.

4) All but O. ताश्च सर्वान्.

5) यात्र B. Ca. K.

6) वो A. K. W. धी Ca. Cb.

7) सुधर्मदेवासनि वै K. Reading of O. unknown.

8) धं A. B. Cb. W. धु K.

9) गन्धेन ज्ञानति च A. W.

10) चैला O.

11) स्वले O. better.

पावद्रवाप्याहुपरिं च देवा ब्रह्मा मरुाब्रह्मविमानचारिणः ।
 तांश्चापि गन्धेन तर्हिं प्रजानते स्थितांश्च ध्याने अथ व्युत्थितान्वा⁽¹⁾ ॥ ४४ ॥
 आभास्वराञ्जानति देवपुत्रान् च्युतोपपन्नांश्च अपूर्वकांश्च ।
 प्राणोन्द्रियं⁽²⁾ इदं⁽⁴⁾ तस्य भोति यो बोधिसत्त्वो इमु मूत्र धारयेत् ॥ ४५ ॥
 ये केचि भिन्न⁽⁶⁾ सुगतस्य शासने अभियुक्तव्रथा स्थित चङ्क्रमेषु ।
 उद्देशस्वाध्यायरताश्च भिन्नवो⁽⁷⁾ सर्वान्⁽⁸⁾ हि सो ज्ञानति बोधिसत्त्वः ॥ ४६ ॥
 ये आवका भोति जिनस्य पुत्रा विक्रन्ति केचित्सद वृत्तमूले ।
 गन्धेन सर्वान्विद्वा ज्ञानते तान् अमुत्र भिन्नु अमुको स्थितो ति ॥ ४७ ॥
 ये बोधिसत्त्वाः स्मृतिमत्त ध्यायिनो उद्देशस्वाध्यायरताश्च ये सदा ।
 वर्षामु धर्मं च प्रकाशयन्ति गन्धेन ताञ्जानति बोधिसत्त्वः ॥ ४८ ॥
 पस्यां दिशायां सुगतो मरुामुनिर्धर्मं प्रकाशेति⁽¹⁰⁾ कितानुकम्पकः ।
 पुरस्कृतः आवकसंघमध्ये गन्धेन सो ज्ञानति लोकनाथम्⁽¹²⁾ ॥ ४९ ॥

- 1) उत्थितां वा Cb.
- 2) रां जा A. B. W. रा जां K. Cb.
- 3) यमी K. badly.
- 4) श तस्य K. O. शमस्य the rest.
- 5) इ O.
- 6) All but O. भिन्नु केचित्सु.
- 7) Sic O. भिन्नन् the others.
- 8) सर्वा हि A. सर्वाश्च B. Ca. ('b. तान्सर्वान् O.
- 9) तेषां B. एकासनि O.
- 10) प्रदर्शेति K.
- 11) तं B. तां W. सो K.
- 12) थः A. W. थं B. Cb. K.

ये चापि सत्त्वा स्य ऋणोक्तिं धर्मं श्रुत्वा च ये प्रोतमना भवन्ति ।
 इह स्थितो ज्ञानति बोधिसत्त्वो जिनस्य वर्षामपि तत्र सर्वाम् ॥ ५०
 एतादृशं घ्राणबलं स्य भोति न च ताव दिव्यं भवते स्य घ्राणम् ।
 पूर्वगमं तस्य तु एतं भोति दिव्यस्य घ्राणस्य घनास्रवस्य ॥ ५१ ॥

- 5 पुनरपरं सततसमिताभियुक्तं स कुलपुत्रो वा कुलडुकृता वेमं धर्मपर्यायं धार्य-
 माणो देशयमानः प्रकाशयमानो लिङ्गमानस्तैर्द्वादशभिर्बिह्व्वागुणशतैः समन्वामतं त्रिह्वे-
 न्द्रियं प्रतिलप्स्यते । स तत्राद्रूपेण त्रिह्वेन्द्रियेण यान्यात्रमानास्वादयति यान्यात्रसा-
 त्रिह्वेन्द्रियं उपनिनेप्स्यति सर्वे ते दिव्यं महारसं मोदयन्ते । तथा चास्वादयिष्यति यथा
 न किञ्चिद्द्रसममनत्रापमास्वादयिष्यति । ये ऽप्यमनघ्राणा रसास्ते ऽपि तस्य त्रिह्वेन्द्रिये
 10 समुपनिनिप्ता दिव्यं रसं मोदयन्ते । ये च धर्मं व्याकुरिष्यति वर्षन्मध्यगतस्तेन तस्य ते

1) All ति.

2) वर्षामपि K.

3) सर्वान् K. वर्षाम our reading for वर्षा घ्न and परिषा घ्न. The reading of the MSS. may be retained if we read सर्वा, i. e. Skr. सर्वाः.

4) एन Cb. एत K. एतु Ca. B.

5) MSS. add इति.

6) य added in Cb. The passage different in O.

7) From यान्य० (after ष्येण) till ०त्रसाज् (before त्रिह्वेन्द्रिये) left out in Cb., which, however, reads यानि रसाणि त्रिह्वेन्द्रिये. Other MSS. add यान्यात्रसान्द्रच्यति. O. has यद्यदेव रसं सायिष्यति यद्यद्रसं त्रि.

8) रसं वेदितव्यं added in A. Ca. W.

9) किं Cb. K.

10) द्रसममनायं स्वा A. K. द्रसमनायं स्वा B. W. न्वमममानमास्त्रा Cb

11) प्यमनाया A. B. W. प्यमनघ्रात्म Cb. प्यमनघ्रातम K.

12) महारसं O

13) Left out in W.

14) Left out in K.

सत्त्वाः प्रीणितेन्द्रिया भविष्यन्ति तुष्टाः परम⁽¹⁾तुष्टाः प्रामोद्यजाताः । मधुरशास्य वल्गुमनो-
 ज्ञस्वरो गम्भीरो निश्चरिष्यति वृद्धयंगमः प्रेमणोपः । तेनास्य ते सत्त्वास्तुष्टा उदप्रचिता
 भविष्यन्ति । येषां च धर्मं देशयिष्यति ते चास्य मधुरनिर्घोषं श्रुत्वा वल्गुमनोज्ञं देवा अप्यु-
 पसंक्रमितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । देवपुत्रा अपि देव-
 कन्या अप्युपसंक्रमितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । शक्रा 6
 अपि ब्रह्माणो ऽपि ब्रह्मकायिका अपि देवपुत्रा उपसंक्रमितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय
 पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । नागा नागकन्या अप्युपसंक्रमितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय वन्द-
 नाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । असुरा असुरकन्या अप्युपसंक्रमितव्यं मंस्यन्ते दर्शनाय
 वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । गरुडा गरुडकन्या अप्युपसंक्रमितव्यं मंस्यन्ते
 दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । किंनराः किंनरकन्या अपि महोरगा 10
 महोरगकन्या अपि यक्षा यत्तकन्या अपि पिशाचाः पिशाचकन्या अप्युपसंक्रमितव्यं
 मंस्यन्ते दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय च । ते चास्य सत्कारं करिष्यन्ति
 गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां⁽³⁾ करिष्यन्ति । भित्तुभित्तुपुपासकोपासिका अपि
 दर्शनकामा भविष्यन्ति । राजानो ऽपि⁽⁴⁾ राजपुत्रा अपि राजमात्या अपि राजमहामात्रा⁽⁵⁾
 अपि दर्शनकामा भविष्यन्ति । बलचक्रवर्तिनो ऽपि राजानश्चक्रवर्तिनो ऽपि⁽⁶⁾ सत्परत्नस- 15
 मन्वागताः सकुमाराः सामात्याः सातःपुरपरिवारा दर्शनकामा भविष्यन्ति सत्कारा-
 र्थिनः । तावन्मधुरं स⁽⁷⁾ धर्मभाणको धर्मं भाषिष्यते यथाभूतं⁽⁸⁾ यथोक्तं तथागतेन । अन्ये ऽपि

1) परि A. K. W.

2) च left out in Cb. K.

3) अर्चनामपचायनां left out in A. K. W. O.

4) राजानो ऽपि left out in K.

5) Sic O. त्या the rest.

6) All but O. add राजानः.

7) सद् A. B. Cb. W. O. स ध K.

8) त A. B. Cb.

ब्राह्मणगुरुपतयो नैगमज्ञानपदास्तस्य धर्मभाणकस्य सततसमितं समनुबद्धा भविष्यति
 यावदापुष्पर्यवसानम्⁽¹⁾ । तथागतस्यावका अप्यस्य दर्शनकामा भविष्यति । प्रत्येकबुद्धा
 अप्यस्य दर्शनकामा भविष्यति । बुद्धा अप्यस्य भगवतो दर्शनकामा भविष्यति । यस्यां
 च दिशि स कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वा विकृष्यति⁽²⁾ तस्यां दिशि तथागतमभिमुहं
 5 धर्मं देशयिष्यति बुद्धधर्माणां च भाजनभूतो भविष्यति । एवं मनोज्ञस्तस्य गम्भीरो धर्म-
 शब्दो निश्चरिष्यति⁽⁴⁾ ॥

यद्य खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा श्रभाषत ॥

त्रिंशेन्द्रियं तस्य विशिष्टं⁽⁵⁾ भोति न ज्ञातु क्वानं रस स्वाद्येत ।

नितिसमात्राश्च भवन्ति दिव्या⁽⁶⁾ रसेन दिव्येन समन्विताश्च ॥ ५२ ॥

10 वल्गुस्वरां मधुरं प्रभाषते गिरां श्रवणीयमिष्टां च मनोरमां च ।

पर्षाय मध्यस्मि ह प्रेमणीयं गम्भीरघोषं च सदा प्रभाषते⁽⁷⁾ ॥ ५३ ॥

यथापि धर्मं शृणुते ऽस्य भाषतो दृष्टान्तकोटिनयुतैरनेकैः⁽⁸⁾

प्रामांय तत्रापि जनेति सो ऽयं पूजां च तस्य कुरुते ऽप्रमेयाम् ॥ ५४ ॥

देवा पि नागासुरगुह्यकाश्च द्रष्टुं तमिच्छन्ति च नित्यकालम् ।

15 शृण्वन्ति⁽⁹⁾ धर्मं च सगौरवाश्च स्मे गुणास्तस्य भवन्ति सर्वे ॥ ५५ ॥

1) नात् Cb.

2) भावि Cb. विक्र K.

3) नो O.

4) निश्चारयतीति W. All but O. add इति.

5) विशुद्ध O.

6) व्यः A. व्या B. W. O. व्यो Cb. व्यं K.

7) ति A. K. W. ते B. Cb. प्रमंचति O.

8) हेतुनयुतान कोटिभिः O.

9) णो B. Cb. K. धर्मं च श्रण्वन्ति O.

घाकाङ्गमाण इमं लोकधातुं स्वरेण सर्वामभिविज्ञपेया⁽²⁾ ।
 द्विगध⁽⁸⁾ स्वरो ऽस्य मधुरश्च भोति गम्भीर वल्गुश्च सुप्रेमणीयः ॥ ५६ ॥
 राजान ये त्तिपतिपति चक्रवर्तिनः पूजार्थिकास्तस्युपसंक्रमन्ति ।
 सपुत्रदारा करियाण मञ्जलिं शृण्वन्ति⁽⁴⁾ धर्म स्य च⁽⁵⁾ नित्यकालम् ॥ ५७ ॥
 यत्ताण चो भोति सदा पुरस्कृतो नागान गन्धर्वगणान चैव ।
 पिशाचक्रानां च पिशाचिकानां सुसत्कृतो मानितु पूजितश्च ॥ ५८ ॥
 ब्रह्मा पि तस्य⁽⁶⁾ वशवर्ति भोति महेच्छरो ईश्वर देवपुत्रः ।
 शक्रस्तथान्ये ऽपि च देवपुत्रा बहुदेवकन्याश्रुपसंक्रमन्ति ॥ ५९ ॥
 बुद्धाश्च ये लोकहितानुकम्पकाः सञ्चायकास्तस्य निशाम्य घोषम्⁽⁷⁾ ।
 करोन्ति⁽⁸⁾ रतां मुखदर्शनाप तुष्टाश्च भोन्ति⁽⁹⁾ ब्रुवतो ऽस्य धर्मम् ॥ ६०

पुनरुपरं सततममिताभियुक्त स बोधिसत्त्वो मन्त्रासन्न इमं धर्मपर्यायं धारयमाणो
 वा वाचयमानो वा प्रकाशयमानो वा देशयमानो वा लिखमानो वाष्टौ कायगुणशतानि
 प्रतिलप्स्यति⁽¹²⁾ । तस्य कायः शुद्धः परिशुद्धो वैशूर्यपरिशुद्धचक्रविर्णो भविष्यति प्रियद्- 10

- 1) पश्चिम Cb. अय (Skr. अयं) for इमं O. preferable.
- 2) या A. K. W. म्या B. याः Cb. ति O.
- 3) तिष्ठः B.
- 4) All but B. O. णोति.
- 5) धर्मोस्य तु O. धर्म and धर्म च स the rest.
- 6) तस्यो B.
- 7) वां A. वं B. Cb. O. वाम् K. वान् W.
- 8) कुर्वन्ति O. करोति the others.
- 9) All but O. भोत्तो.
- 10) MSS. add इति, O. excepted.
- 11) लिखि K. लिखिष्यति O. लिखापयमानो the rest.
- 12) ते B. Cb. Wanting in O.

र्शनः सन्नानाम् । स तस्मिन्नात्मभावे परिशुद्धे सर्वं त्रिसाकृन्मक्षासाकृन्लोकधातुं द्रव्य-
 ति । ये च त्रिसाकृन्मक्षासाकृन्ने लोकधातौ सन्नाशयवत्पुपपद्यन्ते च कृनाः प्रणीताश्च
 सुवर्णा दुर्वर्णाः सुगती दुर्गती ये च चक्रवाडमक्षाचक्रवाडेषु मेरुसुमेरुषु⁽⁵⁾ च पर्वतरात्रेषु
 सन्नाः प्रतिवसन्ति ये चाधस्ताद्वीच्यावूर्ध्वं⁽⁶⁾ च यावद्दवापं सन्नाः प्रतिवसन्ति तान्सर्वास्व
 5 आत्मभावे द्रव्यति । ये चापि केचिदस्मिन्त्रिसाकृन्मक्षासाकृन्ने लोकधातौ आत्रका वा
 प्रत्येकबुद्धा वा बोधिसन्ना वा तथागता वा प्रतिवसन्ति यं च ते तथागता धर्मं देशयन्ति
 ये च सन्नास्तास्तथागतान्पर्युपासन्ते सर्वेषां तेषां सन्नानामात्मभावप्रतिलम्भात्स्व आत्म-
 भावे द्रव्यति । तत्कस्य कृतोः । यथापीदं परिशुद्धत्वादात्मभावस्येति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

10

परिशुद्ध तस्य भवतेत्मभावो यथापि वैदूर्यमयो विशुद्धः ।

सन्नान नित्यं प्रियदर्शनश्च यः सूत्र धारेति इदं उदारम् ॥ ६१ ॥

आदर्शपृष्ठे यथ बिम्बु पश्येत् लोको स्य काये अयु दृश्यते तथा ।

स्वयंभु सो पश्यति नान्यसन्नान्परिशुद्धिं कायस्थियमेवत्रया ॥ ६२ ॥

1) स A. Cb. K. स B. से W.

2) ती A. K. W. तुं B. Cb.

3) स A. B. K. W. सेयां Cb. (r. स्यायां).

4) ते उ in all MSS. but O.

5) सुमेरुमक्षासुमेरुषु B. Cb.

6) वीचिपूर्वं A. K. W. वाच्यावूर्ध्वं च B. Cb.

7) स A. W. से B. K. सेयां Cb.

8) तस्यो Cb.

9) आदर्शस्य A.

10) शुद्धि our conjecture for शुद्ध of the MSS.

11) कायस्थियमे O. कायेस्मिममे the others.

12) त्रयां A. W. पा B. K. पाः Cb. पम O.

ये लोकधातौ हि इह⁽¹⁾स्ति सत्त्वा मनुष्यदेवामुर्गुक्का वा ।
 नरकेषु प्रतेषु तिर्ययोनिषु⁽²⁾ प्रतिबिम्बं संदृश्यति तत्र काये ॥ ६३ ॥
 विमान देवान भवाद्य यावच्छैलं पि च⁽⁵⁾ पर्वत चक्रवाउम्⁽⁶⁾ ।
 किमवान्सुमेरुश्च मकांश्च मेरुः कायस्मि⁽⁸⁾ दृश्यन्तिमि सर्वथैव⁽¹⁰⁾ ॥ ६४ ॥
 बुद्धां पि सो पश्यति स्यात्प्रभावे सथावकान्बुद्धसुतांस्तथान्यान् ।
 ये बोधिसत्त्वा विकृन्ति चैकका गणे च ये धर्म प्रकाशयन्ति ॥ ६५ ॥
 एतादृशो कायविश्रुद्धि तस्य पक्त्ति दृश्यते सर्विष्य⁽¹¹⁾ लोकधातुः ।
 न च ताव सो दिव्य तं⁽¹²⁾ प्राप्नुोति प्रकृतोय कायस्थियमोदृशो भवेत्⁽¹⁸⁾ ॥ ६६ ॥

5

पुनरपरं सततसमिताभियुक्तास्य⁽¹⁴⁾ बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्य तथागते⁽¹⁵⁾ परिनि-
 र्वृत इमं⁽¹⁶⁾ धर्मपर्यायं धारयतो देशयतः संप्रकाशयतो लिखतो⁽¹⁷⁾ वाचयतस्तेर्द्दशभिर्मनस्का- 10

1) धातूय O.

2) Sic O. योनौ the others.

3) म्बु A. W.

4) दृश्यन्ति हि तस्य O.

5) चो A. W.

6) डां A. W. उं B. Cb. K.

7) रुं A. W. रू B. Cb. K.

8) रुं A. W. रू B. रू: Cb. K.

9) कायो स्य Cb.

10) त्ति तथैव सर्वे B. K.

11) हि B.

12) I. e. Skr. दिव्यां ताम्.

13) MSS. have भवेदिति.

14) क्तास्य A. W. क्तस्य B. Cb. K.

15) तस्य B. Cb. K.

16) तस्येयं B. Cb. K.

17) सं in Cb. O. only.

18) लिखितो A. B. W. K. लिखिष्यति O. लिखापयतो in other MSS.

(1) गुणशतैः समन्वगतं मनश्न्द्रियं परिश्रुद्धं भविष्यति । स तेन परिश्रुद्धेन मनश्न्द्रियेण
 गच्छेत्कामाश्रमप्यत्तशः श्रोष्यति तस्य बह्वर्थमाज्ञास्यति । स तामवबुध्य⁽²⁾ तन्निदानं⁽³⁾ मा-
 समपि धर्मं देशयिष्यति⁽⁸⁾ क्षुर्मासमपि संवत्सरमपि धर्मं देशयिष्यति । यं च धर्मं भाषि-
 ष्यति सा ऽस्य स्मृतो न स संप्रमोषं⁽⁴⁾ पास्यति । ये केचिल्लौकिका लोकव्यवहारा भा-
 5 ष्याणि वा मन्त्रा वा सर्वास्तान्धर्मनयेन संस्यन्दयिष्यति⁽⁵⁾ । पावत्तश्च केचिन्निमाकृन्म-
 क्हासाकृन्नायां⁽⁶⁾ लोकधातौ षट्सु गतिषूपपन्नाः सन्नाः संसरन्ति सर्वेषां तेषां सन्नानां चि-
 त्तचरितविस्फन्दितानि ज्ञास्यति । इञ्जितमन्यितप्रपञ्चितानि⁽⁷⁾ ज्ञास्यति प्रविचिनि-
 ष्यति⁽¹⁰⁾ । अप्रतिलब्धे च तावदार्यज्ञान एवंप्रयं चास्य मनश्न्द्रियं परिश्रुद्धं भविष्यति⁽¹¹⁾ । यां
 यां च धर्मनिर्हाक्तमनुविचित्य धर्मं देशयिष्यति सर्वं तद्भूतं⁽¹²⁾ देशयिष्यति⁽¹³⁾ । सर्वं तत्तथा-
 10 गतभाषितं सर्वं पूर्वज्ञिनसूत्रपर्यायनिर्दिष्टं भाषति⁽¹⁴⁾ ।

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलापामिमा गाथा अभाषत ॥

- 1) मनस्कर्म K. O.
- 2) तां A. W. ति B. Cb. तं K. दा तंनिदानं तदारम्बणां O.
- 3) K. adds स.
- 4) Sic O.; the others leave out सं.
- 5) संदर्श K. Reading of O. unknown.
- 6) स्र A. W. स्त्रे B. O. स्त्रां Cb. श्या K.
- 7) इञ्जित in all MSS.
- 8) मन्यित A. B. K. मन्वित Cb. मुत्पित W. A break in O.
- 9) प्रपञ्चता A. प्रपञ्चितां W. प्रपञ्चितानि B. K. प्रमुञ्चितानि Cb.
- 10) प्रविचेष्यति Cb.
- 11) भवति B. K.
- 12) तं भूतं B. Cb. K. तद्भूतं A. W.
- 13) देशयति B. Cb. K.
- 14) भाषतीति B. Cb. K. भाषति O. भाषिष्यतीति A. Ca. W.

मनस्त्रिंशत् तस्य विशुद्ध भोति प्रभास्वरं प्रद्वमनाविलं च ।

सो तेन धर्मान्विविधान्प्रज्ञानति⁽¹⁾ कीनानथोत्कृष्ट तथैव मध्यमान् ॥ ६७ ॥

एकामपि⁽²⁾ गाथ श्रुण्वान धीरो अर्थं बद्धं ज्ञानति तस्य तत्र ।

सकृत्तं च भूतं च सदा प्रभाषते⁽³⁾ मासान्पि चत्वारि अथापि वर्षम् ॥ ६८ ॥

ये चापि सत्त्वा इरु लोकधातौ अभ्यन्तरे वार्त्किरपे वसन्ति ।

5

देवा मनुष्यासुरगुह्यकाश्च नागाश्च ये चापि तिरश्चयोनिषु⁽⁵⁾ ॥ ६९ ॥

षट्मु गतीषु⁽⁶⁾ निवसन्ति सत्त्वा विचिन्तितं तेष भवेत यं च⁽⁷⁾ ।

एकतपो सवि⁽⁸⁾ विदुर्विज्ञानते धारेत्⁽⁹⁾ सूत्रं इम आनुशंसाः⁽¹⁰⁾ ॥ ७० ॥

यं चापि बुद्धः शतपुण्यलक्षणो धर्मं प्रकाशेदिद् सर्वलोकिके !

तस्यापि शब्दं श्रुणुते विशुद्धं यं चापि सो भाषति गृह्यते तत्⁽¹¹⁾ ॥ ७१ ॥

10

बह्वन्वचितेति⁽¹³⁾ च अग्रधर्मान्बह्वंश्च लो भाषति नित्यकालम् ।

न चास्य संभोक्ते⁽¹⁴⁾ कदाचि भोति धारेत्⁽¹⁵⁾ सूत्रं इम आनुशंसाः ॥ ७२ ॥

1) ति K. O. ती the rest.

2) पी A. पि B. Cb. K. W. O.

3) ती B. ति K. O. more original.

4) सा A. B. K. W. सं Ca. सा Cb. सो O.

5) Sic O.; योनौ the others.

6) षू K. W.

7) यच्च A. W. यच्च B. य च Cb. यच्च K. Prakr. for यच्च.

8) र्व Cb. K.

9) रे B. Cb. K. रि A. Ca. W. O.

10) सा W.

11) य A.

12) तत् A. Cb. W. तं B. तां K.

13) स्यपि A. तेति B. Cb. K. तेपि W.

14) ऊ Cb. K.

15) रिति A. W. रेत B. रेत Cb. रेतु K.

संधिं विसंधिं च विज्ञानते ऽसौ सर्वेषु धर्मेषु विलक्षणानि ।

प्रज्ञानते षर्थं निरूक्तपद्य⁽¹⁾ यथा च तं ज्ञानति भाषते तथा ॥ ७३ ॥

यं भाषितं भोति⁽²⁾ क् दोषरात्रं पूर्वैकिं⁽³⁾ लोकाचरियेकिं मूत्रम् ।

तं धर्म सो भाषति नित्यकालं घसंत्रसंसो परिषाय मध्ये ॥ ७४ ॥

5 मनइन्द्रियं ईदृशमस्य भोति धारेव मूत्रं इमु वाचयित्वा ।

न च ताव साङ्गं लभते क् ज्ञानं पूर्वगमं तस्य इमं तु भोति ॥ ७५ ॥

आचार्यभूमौ किं स्थितश्च भोति सर्वेष सन्नान कथेय धर्मम् ।

निरूक्तिकोटोकुशलश्च भोति इमु धारयत्तो मुगतस्य मूत्रम्⁽⁷⁾ ॥ ७६ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये धर्मभाषाकानुशंसापरिवर्तो नामाष्टादशमः⁽⁹⁾ ॥

1) च्च A. W. च्च K.

2) क् A. B. W. किं Cb. च K.

3) पूर्वेषा K.

4) ते K.

5) घसंत्रसंसो A. घसंत्रसंसो B. घसंत्रसंसो Cb. घसंत्रसंसो K. घथ संसंत्रसंसो W.

6) त Cb. K.

7) MSS. add इति.

8) इति सद्धर्मपुण्डरीके षडायतनविशुद्धानुसंसापरिवर्तो A.

इति श्रीसद्धर्मं °द्व्याधनुं W.

आर्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्यायमहावैपुल्यमूत्रराज्ञे धर्मभाषाकानुसंसापरिव-

र्तो B.

धर्मभाषाकानुसंसापरिवर्तो Ca. K.

°वर्त Cb.

9) ऊनविंशतिमः Cb.

XIX.

अथ खलु भगवान्महास्थामप्राप्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमामन्नपते स्म⁽¹⁾ । अनेनापि
 तावन्महास्थामप्राप्तं पर्यायेणैव वेदितव्यं यथा⁽²⁾ यं इममेवंद्वयं धर्मपर्यायं प्रतिज्ञेप्स्यति⁽³⁾ ।
 एवंद्वयांशं⁽⁴⁾ सूत्रान्तधारकांश्च⁽⁵⁾ भित्तुभित्तुण्युपासकोपासिकांश्च⁽⁶⁾ क्रोशियन्ति परिभाषयन्ति
 असत्यया परुषया वाचा समुदाचरिष्यन्ति तेषामेवमनिष्टो विपाको भविष्यति यो न शक्यं
 वाचा परिकीर्तयितुम्⁽⁷⁾ । ये चेममेवंद्वयं सूत्रान्तं धारयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति देशयिष्यन्ति 5
 पर्यवाप्स्यन्ति परेभ्यश्च⁽¹²⁾ विस्तरेण संप्रकाशयिष्यन्ति तेषामेवमिष्टो¹⁸ विपाको भविष्यति
 यादृशो मया पूर्वं परिकीर्तित एवंद्वयां च चतुःशान्नेप्राणान्निव्हाकायमनःपरिशुद्धिमधि-
 गमिष्यन्ति ॥

भूतपूर्वं महास्थामप्राप्तातीति ऽद्यन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैरिष्युलैरप्रमेयरचि-
 न्त्यैस्तेभ्यः परेण परतरेण यदासोत्तेन कालेन तेन समयेन भोष्मगञ्जितस्वरराज्ञो नाम 10

1) यामास A. K.

2) यं इ K. यद् left out in Cb. W.

3) ति A. B. W. त्ति K. त्तिप्स्यन्ति Cb

4) पाश्र्च A. B. K. W. प Cb.

5) काश्र्च A. Cb. K. W. का B.

6) काश्चा A. Cb. K. W. कानां B. कान Ca.

7) कीर्तितुं A. W.

8) धर्मपर्यायं Cb.

9) धार left out in Cb.

10) Left out in A.

11) This word is put after पर्यवा^o in B. Cb. K.

12) परेषाञ्च B. K.

13) व इ Cb. K.

14) A. adds निर्घोष. W. adds घोष.

तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः
 पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्विनिर्भोगे कल्पे मरुसं-
 भवायां⁽¹⁾ लोकधातौ । स खलु पुनर्मरुस्थामप्राप्त भगवान्भीष्मगर्जितस्वरराज्ञस्तथागतो⁽²⁾
 ऽर्कसम्यक्संबुद्धस्तस्यां⁽⁴⁾ मरुसंभवायां⁽⁵⁾ लोकधातौ सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य पुरतो
 5 धर्मं देशयति स्म । यदिदं श्रावकाणां चतुरार्यसत्यसंप्रयुक्तं धर्मं देशयति स्म ज्ञातिजरा-
 व्याधि⁽⁶⁾मरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायांससमतिक्रमाय निर्वाणपर्यवसानं प्रतीत्यस-
 मुत्पादप्रवृत्तिम् । बोधिसत्त्वानां⁽⁸⁾ मरुसत्त्वानां षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तानामनुत्तरां सम्य-
 कसंबोधिमार्भ्य तथागतज्ञानदर्शनपर्यवसानं धर्मं देशयति स्म । तस्य खलु पुनर्मरुस्था-
 मप्राप्त भगवतो भीष्मगर्जितस्वरराज्ञस्य⁽⁹⁾ तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य चत्वारिंशद्द-
 10 ज्ञानदोवालिकासमानि⁽¹¹⁾ कल्पकोटीनपुतशतसकृन्नाण्यापुष्पप्रमाणमभूत् । परिनिर्वृतस्य
 जम्बुद्वीपपरमाणुरज्ञःसमानि कल्पकोटीनपुतशतसकृन्नाणि सद्वर्मः स्थितो भूच्चतुर्द्वीप-
 परमाणुरज्ञःसमानि कल्पकोटीनपुतशतसकृन्नाणि सद्वर्मप्रतिरूपकः स्थितो भूत् । तस्यां⁽¹³⁾

1) भवे B.

2) A. W. add घोष.

3) राज्ञो तथा Cb. राज्ञो नाम तथा K.

4) तस्मिं Ca. तस्यां वत्सायां Cb.

5) भवे B. Ca. मरु left out in K.

6) व्याधि left out in K.

7) सा Cb. K. सानां O.

8) K. adds च.

9) A. adds निर्घोष. W. adds घोष.

10) Sic O.; षट्: the rest.

11) कोपमानि K.

12) A. K. W: add का. चतुर्द्वीपिकालोकधातुपरमाणुरज्ञस O.

13) तस्मिन् B. Ca. तत्र O.

खलु पुनर्महास्थामप्राप्त म्हासंभवायां⁽¹⁾ लोकधातो भगवतो भीष्मगर्जितस्वरराजस्य तथा-
 गतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य परिनिर्वृतस्य सद्धर्मप्रतिरूपके चात्तर्किते ज्यरो ऽपि भीष्म-
 गर्जितस्वरराज एव तथोगतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्या⁽⁵⁾चरणसंपन्नः सुगतो
 लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्⁽⁶⁾ । घनया
 महास्थामप्राप्त परंपरया तस्यां म्हासंभवायां⁽⁷⁾ लोकधातो भीष्मगर्जितस्वरराजनाम्नां 5
 तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिकोटीनयुतशतसंख्याण्यभूवन् । तत्र महा-
 स्थामप्राप्त यो ऽसौ तथागतः सर्वपूर्वको⁽⁹⁾ भूद्भीष्मगर्जितस्वरराजो⁽¹⁰⁾ नाम तथागतो ऽर्कन्स-
 म्यक्संबुद्धो विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां
 च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । तस्य भगवतः परिनिर्वृतस्य सद्धर्मे ऽत्तर्किते सद्धर्मप्र-
 तिरूपके चात्तर्धायमाने तस्मिञ्शासने ऽधिमानिकभित्त्वध्याक्रान्ते सदापरिभूतो नाम बो- 10
 धिसत्त्वो भिन्नरभूत् । केन कारणेन महास्थामप्राप्त स बोधिसत्त्वो महामत्त्वः सदापरिभूत
 इत्युच्यते । स खलु पुनर्महास्थामप्राप्त बोधिसत्त्वो महामत्त्वो यं यमेव⁽¹⁵⁾ पश्यति भिदुं वा

1) भवे B.

2) K. add तस्य.

3) A. W. add घोष. भीष्म for भीष्म O. So throughout.

4) A. W. add घोष.

5) From विद्या° till भगवान् left out in Cb.

6) From सुगतो till भगवान् left out in B. Ca. K.

7) तस्मिं भवे A. B. W.

8) तो A. ति B. K. तिः Cb.

9) स च पौर्विको A. सर्वपूर्वको B. K. स च पूर्वको Cb.

10) A. adds घोष.

11) ज्ञा Cb. K. O.

12) तरपुरुष A. Ca. Cb. तरः पुरुष B. तरपुरुषः W.

13) मत्स A. W. मत्त B. Cb. मे त्त Ca. K.

14) भिन्नभिरध्या K. भिन्नभिस्तच्छासनमध्या O.

15) यद्यदेव B. यद्येवं Cb. यं O.

भित्तुणो वोपासकं वोपासिकां वा तं तमुपसंक्रम्यैवं वदति नाहमापुष्पतो युष्माकं⁽²⁾ परि-
भवामि । अपरिभूता यूयम्⁽³⁾ । तत्कस्य हेतोः । सर्वे हि भवतो बोधिसत्त्वचर्यां चरन्तु⁽⁸⁾ । भवि-
ष्यथ यूयं तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा इति⁽⁴⁾ । अनेन महास्थामप्राप्त पर्यायेणा स⁽⁵⁾ बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वो भित्तुभूतो नोदेशं करोति न स्वाध्यायं करोति अन्यत्र यं यमेव पश्यात
5 दूरगतमपि सर्वं तमुपसंक्रम्यैवं संश्रावयति भित्तुं वा भित्तुणो वोपासकं वोपासिकां वा
तं तमुपसंक्रम्यैवं वदति । नाहं भगिन्यो युष्माकं परिभवामि । अपरिभूता यूयम् । तत्कस्य
हेतोः । सर्वा यूयं बोधिसत्त्वचर्यां चरधम्⁽⁶⁾ भविष्यथ यूयं तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः ।
यं यमेव महास्थामप्राप्त स बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्मिन्समये भित्तुं वा भित्तुणो वोपासकं
वोपासिकां वैचं संश्रावयति⁽⁷⁾ । सर्वे ऽस्य⁽⁸⁾ यद्भूषेन⁽⁹⁾ क्रुध्यन्ति व्यापश्चत्यप्रसादमुत्पादप-
10 त्याकोशान्ति परिभाषते⁽¹⁰⁾ । कुतो ऽयमपृष्टो भित्तुरपरिभवचित्तमित्यस्माकमुपदर्शयति ।
परिभूतमात्मानं करोति यदस्माकं⁽¹²⁾ व्याकरोत्यनुतरायां सम्यक्संबोधौ असत्तमनाकाङ्क्षितं
⁽¹³⁾ च । अथ खलु महास्थामप्राप्त तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य बहूनि वर्षाणि तथाक्रु-

1) तेषामु O.

2) नाहं युष्माकमावुसाहो O. Certainly more original.

3) युष्मे मम O.

4) A. B. K. W. त्ति. Ch. तु यूयं बोधिसत्त्वचारिकां चरथ O.

5) In Ch. only.

6) चारिकां चरथ O.

7) A. W. K. add स्म.

8) सर्वस्य A. Cb. K. W. सर्वस्य B ते तस्य सर्वे O.

9) भूषेन O.

10) Sic Ch. त्ति O.

11) चित्तमुत्पादयति अपरिभवचित्तमित्यस्माकमु B. चित्तमुत्पादयति अस्मा-
कमु Cb. अपरिभवनचित्तता इत्यात्मनस्यो O.

12) स्मां B. K. W.

13) Left out in B. Cb.

श्यतः परिभाष्यमाणास्य⁽¹⁾ गच्छति । न च कस्यचित्क्रुध्यति न व्यापादचित्तमुत्पादयति ।
 पे चास्यैवं संश्रावयतो लोष्टं वा⁽²⁾ दण्डं वा त्तिपत्ति स तेषां हूरत एव उच्चैःस्वरं कृत्वा
 संश्रावयति स्म । नाहं युष्माकं⁽⁴⁾ परिभवामीति । तस्य⁽⁵⁾ तैर्भिर्भिमानीकभिर्भित्तुभिर्भित्तुयुपा-
 सकोपासिकाभिः सततसमितं संश्राव्यमाणाभिः⁽⁷⁾ सदापरिभूत इति नाम कृतमभूत् ॥

तेन खलु पुनर्महास्थामप्राप्त सदापरिभूतेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कालक्रियायां ६
 प्रत्युपस्थितायां मरणकालसमये प्रत्युपस्थिते ज्यं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः श्रुतो ऽभूत् ।
 तेन च भगवता भोष्मगर्जितस्वरं⁽⁹⁾ रात्रेण तद्यागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेनायं धर्मपर्यायो
 विंशतिभिर्गाथाविंशतिकोटोन्युत्तशतसकृन्निर्भाषितो ऽभूत् । स च सदापरिभूतो बोधिसत्त्वो
 महासत्त्वो मरणकालसमये प्रत्युपस्थिते उत्तरोत्तनिर्घोषादिमं धर्मपर्यायमश्रीषीत् । येन
 केनचिद्भाषितमत्तरीज्ञानिर्घोषं श्रुत्वेमं धर्मपर्यायमुद्गृहीतवानिमां चैवंद्रुपां चतुर्विंशुद्धिं 10
 श्रोत्रविशुद्धिं घ्राणविशुद्धिं जिह्वाविशुद्धिं कायविशुद्धिं मनोविशुद्धिं च प्रतिलब्ध-
 वान् । सकृत्प्रतिलब्धाभिर्विशुद्धिभिः पुनरन्यानि विंशतिवर्षकोटोन्युत्तशतसकृन्नाण्या-
 त्मनो ज्ञोवितसंस्कारमधिष्ठायेमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं संप्रकाशितवान् । पे च ते

1) भाष्यमाणास्य E. भाष्यमाणाः स Cb. भावतो A. K. W. आक्रोश्यत्तस्य परिभाष्यत्तस्य O.

2) क्रुध्यति लेटुं वा O.

3) A. K. W. add स्म.

4) युष्मे श्रावुमा O.

5) तैर् B. तैर्भिर्भिमानीकेभिर्भिर्भित्तुभिर्भिमानी --- O.

6) काभित्तु A. Cb. K. W. कैर्भित्तु B. We propose to read: तैर्भिमानीक-
 भित्तुभिर्भिमानीकभित्तुयु.

7) A. W. add भिरिवं वदति नाहं युष्माकं परिभवामीति ॥ तस्यैतैः K. also
 adds in a similar way, ending as तस्य तैः.

8) कृतम left out in K.

9) A. K. W. add घोष.

10) संश्रावित B. Cb. From hence forward a break in O.

ऽभिमानिकाः सत्त्वा भिन्नुभिन्नुपयासकोपासिका ये पूर्वं नाकं युष्माकं परिभवामोति
संभ्राविता यैरस्येदं⁽¹⁾ सदापरिभूत इति नाम कृतमभूतस्योदर⁽²⁾रिद्धिबलस्थाम प्रतिज्ञा⁽⁴⁾प्रति-
भानबलस्थामं प्रज्ञाबलस्थामं च दृष्ट्वा सर्वे ऽनुसन्नापीभूता अभूवन्धर्मश्रवणात् । सर्वे तेना-
न्यानि च बहूनि प्राणिकोटीनपुतशतसकृन्नाप्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ समादापितान्य-

5 भूवन् ॥

सं⁽⁵⁾ खलु पुनर्महास्थामप्राप्त बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वस्ततश्च्यवित्वा चन्द्रस्वरराजसक-
नाम्नां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिकोटीशतान्याः रागितवान्सर्वेषु⁽⁶⁾ चेमं
धर्मपर्यायं संप्रकाशयामास⁽⁷⁾ । सो ऽनुपूर्वेण तेनैव⁽⁸⁾ पूर्वकेण कुशलमूलेन पुनरप्यनुपूर्वेण
दुन्दुभिस्वरराजसकनाम्नां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिमेव⁽⁹⁾ तथागतको-
10 टीनपुतशतसकृन्नाप्यारागितवान्सर्वेषु चेममेव⁽¹⁰⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमारागितवान्सं-
प्रकाशितवांश्चतसृणां पर्षदाम् । सो ऽनेनैव पूर्वकेण कुशलमूलेन पुनरप्यनुपूर्वेण मेघस्व-
रराजसकनाम्नां तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानां विंशतिमेव⁽¹²⁾ तथागतकोटीशतसकृन्ना-
⁽¹³⁾

1) स्यायं Cb.

2) कृतो ऽभू Cb.

3) तस्य सोदार K.

4) प्रतिज्ञा left out in K. A.

5) स B. K. W. अथ Cb. left out in A.

6) A. adds सद्धर्मपुंडरीकं नाम A. W. also add सद्धर्मपुंडरीकं.

7) A. reads संप्रकाशिवान् चतसृणां पर्षदां सर्वेषु चैवंत्रपय चतुःपरिप्रुब्धा श-
यामास.

8) र्वि A. K. W.

9) रे B. K.

10) सकृन् left out in K. W.

11) वं B.

12) रे B. K.

13) सकृन् left out in B. Cb.

प्यारागितवान्सर्वेषु चेममेव⁽¹⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमारगितवान्संप्रकाशितवांश्चत-
सृणां पर्यदात् । सर्वेषु चैवंद्वयया चतुःपरिश्रुद्धा समन्वागतो ऽभूच्च⁽²⁾परिश्रुद्धा घ्राणप-
रिश्रुद्धा त्रिह्वापरिश्रुद्धा कायपरिश्रुद्धा मनःपरिश्रुद्धा समन्वागतो ऽभूत् ॥

स खलु पुनर्महास्थामप्राप्त सदापरिभूतो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इयतां तथागतको-
टीनपुत्रशतसकृन्नाणां सत्कारं गुहृकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां कृत्वान्येषां च 5
बहूनां बुद्धकोटीनपुत्रशतसकृन्नाणां सत्कारं गुहृकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां
कृत्वा सर्वेषु च⁽³⁾ तेष्विगमेव⁽⁴⁾ सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमारगितवानारागयित्वा⁽⁵⁾ स तेनैव
पूर्वकेण⁽⁶⁾ कुशलमूलेन परिपक्वेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः⁽⁷⁾ । स्यात्खलु पुनस्ते
महास्थामप्राप्तैत्रं काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वान्यः स तेन कालेन तेन समक्षेन
सदापरिभूतो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभूच्चस्तस्य भगवतो भीष्मगर्जितस्वर्राजस्य 10
तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य शासने चतसृणां पर्यदां सदापरिभूतः समस्ततो ऽभूद्येन ते
तावत्तस्तथागता अर्कतः सम्यक्संबुद्धा आरागिता अभूवन् । न खलु पुनस्ते महास्थाम-
प्राप्तैव द्रष्टव्यम् । तत्कस्य कृतोः । अकमेव स महास्थामप्राप्त तेन कालेन तेन समयेन
सदापरिभूतो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभूत्⁽⁸⁾ । यदि मया महास्थामप्राप्त पूर्वमपं धर्म
पर्यायो नोद्भूतो ऽभविष्यन्न⁽⁹⁾ धारितो नाकमेवं तिप्रमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो 15

1) वं A. K. W.

2) ऽभूत् स चो A.

3) Left out in B. Cb. K.

4) वं A. K. W.

5) गित्वा A.

6) यौ K.

7) K. adds स्यात्.

8) A. W. add घोष.

9) भूवद् A. भूवन् B. Ca. भूवं K. भूत् W.

10) भविष्यति A. भविष्यत् B. Ca. W. भविष्यतो Cb. भविष्यन् K.

भविष्यम्⁽¹⁾ । पतञ्जलं मन्वास्यामप्राप्त पौर्विकाणां⁽²⁾ तथागतानामर्कतां सम्यक्संबुद्धानाम-
 त्तिकादिर्म धर्मपर्यायं धारितवान्वाचितवान्देशितवास्ततो ऽकमेवं त्तिप्रमनुत्तरां सम्य-
 कसंबोधिमभिसंबुद्धः । यान्यपि तानि मन्वास्यामप्राप्त तेन सदापरिभूतेन बोधिसत्त्वेन
 मन्वासत्त्वेन भिन्नुशतानि भिन्नुषीशतानि चोपासकशतान्युपासिकाशतानि च तस्य भगवतः
 5 शासन इमं धर्मपर्यायं संश्रावितवान्यभूवन् । नाहं युष्माकं परिभवामोति⁽⁴⁾ । सर्वे भवन्तो
 बोधिसत्त्वचर्यां चरन्तु⁽⁵⁾ । भविष्यद्य यूयं तथागता श्रुतः सम्यक्संबुद्धाः । पैस्तस्य बोधिस-
 त्तस्यात्तिके व्यापादचित्तमुत्पादितमभूत् तैर्विशतिकल्पकोटोनयुतशतसहस्राणि न ज्ञातु
 तथागतो दृष्टो ऽभूत्त्रापि धर्मशब्दो न संघशब्दः श्रुतो ऽभूत् । दश च कल्पसहस्राण्यवोचौ
 मन्वानरके दारुणां वेदानां वेद्यामामुः । ते च⁽³⁾ सर्वे तस्मात्कर्मावरणात्परिमुक्तास्तेनैव
 10 बोधिसत्त्वेन मन्वासत्त्वेन परिपाचिता मनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । स्यात्खलु पुनस्ते मन्वा-
 स्यामप्राप्त काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा कतमे तेन कालेन तेन समयेन ते सत्त्वा
 अभूवन्ते ते तं बोधिसत्त्वं मन्वासत्त्वमुल्लापितवन्त उच्चधितवन्तः । अस्यामेव मन्वास्यामप्राप्त

1) भविष्य A. Ca. W. भविष्ये B. भवितव्यः Cb. भविष्यं K.

2) पौर्वि A. W. पौर्व B. Ca. A. पूर्व Cb.

3) च left out in Cb. K.

4) इति left out in K.

5) तः A. तः । W. चरता Cb. चरतो B. चरतो K. चरन्तु our conjecture
 cp. p. 378.

6) दा K.

7) सहस्र left out in K.

8) त Cb.

9) मन्वानरये K.

10) K. adds ते.

11) मन्वासत्त्व left out in A. K. W.

12) उल्ला A. Cb. K. W. उल्ला B.

13) A mistake for उल्लरिघ; cp. Pāli *ujjhagghati* and Skr. *jaksat*.

पर्षदि⁽¹⁾ भद्रपालप्रमुखानि⁽²⁾ पञ्चबोधिसत्त्वशतानि सिंक्चन्द्राप्रमुखानि⁽³⁾ पञ्चभित्तुणीशतानि
सुगतचेतनाप्रमुखानि पञ्चोपासिकाशतानि सर्वाण्यवैवर्तिकानि कृतान्यनुत्तरायां सम्य-
कसंबोधौ । एवमिदं महास्थानप्राप्त महार्थस्य धर्मपर्यायस्य धारणा वाचनो⁽⁴⁾ देशनो⁽⁵⁾ बो-
धिसत्त्वानां महासत्त्वानामनुत्तरायाः सम्यकसंबोधेराकारका⁽⁶⁾ संवर्तते । तस्मात्तर्हि महा-
स्थानप्राप्तायं धर्मपर्यायो बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैस्तथागते परिनिर्वृत श्रमोद्घां धारयितव्यो ६
वाचयितव्यो देशयितव्यः⁽⁷⁾ संप्रकाशयितव्य इति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा श्रभाषत ॥

घृतीतमधानमनुस्मरामि भोष्मस्वरो राज्ञ जिनो यदामि ।

महानुभावो नरदेवपूजितः प्रणायको नरमरूपनरत्तसाम्⁽⁸⁾ ॥ १ ॥

तस्य जिनस्य परिनिर्वृतस्य सद्धर्म संतोभं ब्रजन्ति पश्चिमे ।

10

भित्तु श्रभूषो तद् बोधिसत्त्वो नामेन सो सदपरिभूत उच्यते ॥ २ ॥

उपसंक्रमित्वा⁽¹¹⁾ तद् भित्तु घन्यानुपलम्भदृष्टीन तथैव भित्तुणी⁽¹²⁾ ।

परिभाव मरु⁽¹³⁾ न कदाचिदस्ति यूयं हि चर्या चरधायबोधये ॥ ३ ॥

1) परिषदि B.

2) पूर्वगम A. W.

3) A. adds च.

4) In Cb. only.

5) A. W. add सकृगतः पुण्यस्कंधः यः. K. adds पुण्योय च यो.

6) कः K.

7) Left out in A. B. W.

8) मरुरात्तसानां A. W. मरुपत्तमानसां B मरुपत्तरासान् Cb. मरुपत्तरान-
साम् K.

9) भि A. B. भ Cb. K. भो W Perhaps to r. भि ०भ (for भं).

10) सदा A. W. सद B. Cb. K.

11) सो K.

12) णी A. W. णी B. Cb. K. (Skr. णीः).

13) पभिवो मे A. W.

14) चर्या वर K.

- एवं च संभ्रावयि नित्यकालं घाक्रोशपरिभाष सकृत्तु तेषाम्⁽¹⁾ ।
 कालक्रियाया समुपस्थितायां श्रुतं इदं सूत्रमभूषि तेन ॥ ४ ॥
 अकृत्व कालं तद् परिउतेन⁽²⁾ अर्धाष्टकृत्वा च सुदोर्धमायुः ।
 प्रकाशितं सूत्रमिदं तदासीत्तद्वि शासने तस्य विनायकस्य ॥ ५ ॥
 5 ते चापि सर्वे बद्ध ओपलम्बिका बोधाय⁽³⁾ तेन परिपाचितासीत् ।
 ततश्चयविलान स बोधिसत्त्वो⁽⁴⁾ धारागयो बद्धसकृत्कोयः ॥ ६ ॥
 घनुपूर्वपुण्येन कृतेन तेन प्रकाशयित्वा इमु⁽⁵⁾ सूत्रं नित्यम् ।
 बोधिं स संप्राप्तं⁽⁶⁾ गिनस्य पुत्रो अकृमेव सो शाक्यमुनिस्तदासीत् ॥ ७ ॥
 ये चापि भित्तू⁽⁷⁾ तद् ओपलम्बिका या भित्तूणो ये च उपासका वा ।
 10 उपासिकास्तत्र च यावदासीन्ने बोधि संभ्रावित परिउतेन ॥ ८ ॥
 ते चापि दृष्ट्वा बद्धबुद्धकोय⁽¹⁰⁾ इमे च ते पञ्चशता अनूनकाः ।
 तथैव भित्तूणा च भित्तूणो च उपासिकाश्चापि मि मरुत् संगुल्म ॥ ९ ॥

-
- 1) सकृत्तु तेषां A. Cb. W. कृसत्तु तेषां B. कृसत्तु नित्यं K. भाष for भाषं.
 2) अर्धा A. Cb. K. W. प्रति B.
 3) बोधाय Ca. meant बोधाय; बोधाय the rest.
 4) त्वो B. K. W. त्व the others.
 5) म K. W.
 6) श्रु Cb. तु K.
 7) न तद् A. नु तद् B. नु वद् Cb. नू तद् K. लुस्तद् W.
 8) का त A. K. W. कास्त B.
 9) तैश्चापि A. B. Ca. K. W. ते चापि Cb.
 10) त्र्यः A. Cb. W. त्र्य B. त्र्या K.
 11) स Cb.
 12) श्रापिम A. श्रैवमि B. W. चैवपि Ca. श्रापिय Cb. श्रापिमि K.

सर्वे मया आवृता अग्रधर्म ते चैव सर्वे परिपाचिता मे⁽¹⁾ ।

मायि निर्वृते चापिमि सर्वि धीरा शु धारयिष्यसि क् सूत्रमग्रम् ॥ १० ॥

कल्पान⁽⁸⁾ कोट्यो बहुभोरचित्पैर्न कदाचिद्विदुःश्रुतादश धर्म अप्यते ।

बुद्धान कोटीशत चैव⁽⁵⁾ भोसि न च ते पिमं⁽⁶⁾ सूत्र प्रकाशयसि ॥ ११ ॥

तस्मात्कृण्वता इमेवत्रयं परिकीर्तितं धर्म स्वयं स्वयंभुवा ।

घ्राणायिवा च पुनः पुनश्चिमं प्रकाशयेत्सूत्र ममेक निर्वृते⁽¹¹⁾ ॥ १२ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये सदापरिभूतपरिवर्ते⁽¹³⁾ नामैकोनविंशतितमः ॥

1) तानि मे Ca. ता ये Cb

2) क् K. क् the rest.

3) कोट्यो A. W. कोटी B. Ca. Cb. K.

4) धर्म K.

5) बुद्धाना यो कोटीशत क् B.. °शता क् Ca. Cb. बुद्धान पि कोटिशतानां K.

6) न च ताविमं A. B. Ca. Cb. K. न च ते पि तं W.

7) य K.

8) म Ca. Cb.

9) Left out in Cb.

10) घ्राणाय Cb. read घ्राणय.

11) MSS. have त इति ॥

12) आर्ष (for इति श्री) K.

13) एकोन left out in Cb.

XX.

अथ खलु यानि तानि साहस्रलोकधातुपरमाणुरजःसमानि बोधिसहकोटीन्युत्-
 शतसहस्राणि पृथिवीविवरेभ्यो निष्क्रान्तानि तानि सर्वाणि⁽⁸⁾ भगवतो ऽभिमुखमञ्जलिं
 प्रगृह्य भगवत्तमेतद्ब्रुवुः । वयं भगवन्निमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सर्वबुद्धते-
 5 त्रेषु यानि यानि⁽⁹⁾ भगवतो बुद्धतेत्राणि यत्र यत्र भगवान्परिनिर्वृतो भविष्यति तत्र तत्र
 संप्रकाशयिष्यामः । अर्थिनो वयं भगवन्नेनैवमुदारेण धर्मपर्यायेण धारणाय वाचनाय
 देशनाय⁽⁴⁾ संप्रकाशनाय वा लिखनाय⁽⁵⁾ ॥

अथ खलु मञ्जुश्रीप्रमुखानि बहूनि⁽⁶⁾ बोधिसहकोटीन्युत्शतसहस्राणि यान्यस्यां
 सहस्राणां⁽⁸⁾ लोकधातौ वास्तव्यानि⁽⁹⁾ भित्तुभित्तुण्युपासकोपासिकादेवनप्रायत्तगन्धर्वासुरग-
 10 रुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्या बह्व्यश्च गङ्गानदीवालिकोपमा⁽¹¹⁾ बोधिसहस्रा सहस्रानि
 भगवत्तमेतद्ब्रुवुः । वयमपि भगवन्निमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयिष्यामस्तथागतस्य परिनिर्वृ-

1) साहस्रिक A. W. साहस्र B. Ca. K. त्रिसाहस्र Cb.

2) सर्वाणि तानि B. Ca. Cb.

3) Left out in K.

4) A. K. W. add वा.

5) A. W. add वा.

6) Left out in Ca.

7) कोटी left out in B.

8) अन्यस्मिं सहे B.

9) सनौ A. वसन्ति B. W. वास्तव्यानि Cb. K.

10) काः B.

11) लुः B.

12) Rather कासमा.

तस्यादृष्टेनात्मभावेन भगवन्नरोत्ते स्थिता घोषं संश्रावयिष्यामो जनवरोपितकुशलमू-
लानां च सन्नानां कुशलमूलान्यवरोपयिष्यामः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां⁽²⁾ तेषां पौर्विकाणां⁽³⁾ बोधिसन्नानां मत्सन्नानां
गणिनां⁽⁴⁾ मत्सन्नानां गणाचार्याणामेकं⁽⁵⁾ प्रमुखं त्रिंशष्टचारित्रं नाम बोधिसन्नं मत्सन्नं
गणिनं⁽⁶⁾ मत्सन्नं गणाचार्यमामल्लयामासं⁽⁷⁾ साधु साधु त्रिंशष्टचारित्रं । एवं युष्माभिः 5
करणीयमस्य धर्मपर्यायस्यार्थं । पूयं तथागतेन परिपाचिताः ॥

अथ खलु भगवाऽशाक्यमुनिस्तथागतः स च भगवान्प्रभूतरत्नस्तथागतो ऽर्कन्सम्य-
कसंबुद्धः⁽⁸⁾ परिनिर्वृतः स्तूपमध्ये सिंहासनोपविष्टौ⁽⁹⁾ द्वावपि स्मितं प्राड्ङ्कुरुतो⁽¹⁰⁾ मुख-
विवरात्तराभ्यां च त्रिंशेन्द्रियं निर्णामयतः । ताभ्यां च⁽¹¹⁾ त्रिंशेन्द्रियाभ्यां पावद्भस्सलोकम-
नुप्राप्तस्ताभ्यां⁽¹¹⁾ च त्रिंशेन्द्रियाभ्यां बहूनि रश्मिकोटीनपुतशतसङ्खाणि निश्चरन्ति 10
स्म । तामु च रश्मिष्वेकैकस्या रश्मेर्बहूनि⁽¹²⁾ बोधिसन्नकोटीनपुतशतसङ्खाणि निश्चरुः
सुवर्णावर्णैः कायेर्द्वात्रिंशद्भिर्मत्सन्नपुरुषलक्षणैः समन्वागताः पद्मगर्भे सिंहासने निषण्णाः ।
ते च बोधिसन्ना दिग्विदिन्तु लोकधातुशतसङ्ख्येषु⁽¹³⁾ विस्मृताः सर्वामु दिग्विदिस्वन्नरोत्ते

1) स्यादृष्टेना Cb. स्येदृशेना K

2) तस्यां वेलायां left out in A. K. W.

3) पूर्व Cb. K.

4) णा A. B. W.

5) वं A. W.

6) गणिनां A. B. W. गणिनं (first) left out in K.

7) यते स्म B.

8) Left out in A. W.

9) द्वौ A. W. द्वः । B. Cb. K.

10) र्वतः A. W. रूतः B. Cb. र्वत्तः K.

11) Left out in K.

12) बहु A. W.

13) विस्मृताः K. should be विस्मिताः.

स्थिता धर्मं देशयामामुः । पथैव भगवाञ्ज्ञाक्वमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो त्रिक्ले-
न्द्रियेणाहिंप्रातिकार्यं करोति प्रभूतरत्नश्च तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तथैव ते ⁽¹⁾ सर्वे
तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा ये ते जन्यलोकधातुकोटोनपुतशतसङ्क्षेभ्यो ऽभ्यागता
रत्नवृक्षमूलेषु पृथक्पृथक्सिंकासनोपविष्टा त्रिक्लेन्द्रियेणाहिंप्रातिकार्यं कुर्वन्ति ॥

- 5 अथ खलु भगवाञ्ज्ञाक्वमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्ते च सर्वे तथागता
अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धास्तमृद्ध्यभिसंस्कारं परिपूर्णा वर्षशतसङ्क्षे कृतवन्तः । अथ खलु वर्ष-
शतसङ्क्षेस्यात्ययेन ⁽⁵⁾ ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धास्तानि त्रिक्लेन्द्रियाणि पुनरेवो-
पसंहृत्यैकस्मिन्नेव तणलवमहूर्त्तं समकालं सर्वैर्महासिंहोत्कासनशब्दः कृत एकश्चाच्छ-
टासंघातशब्दः ⁽⁶⁾ कृतस्तेन च महोत्कासनशब्देन ⁽⁸⁾ महास्फोटासंघातशब्देन ⁽⁹⁾ यावन्ति दशसु
10 दिनु ⁽¹⁰⁾ बुद्धक्षेत्रकोटोनपुतशतसङ्क्षेणाणि तानि सर्वाण्यकम्पितान्यभूवन्प्रकम्पितानि संप्र-
कम्पितानि चलितानि प्रचलितानि संप्रचलितानि वेधितानि प्रवेधितानि संप्रवेधिता-
नि । तेषु च सर्वेषु ⁽¹²⁾ बुद्धक्षेत्रेषु यावन्तः सर्वसन्ना देवनागपत्तगन्धर्वासुरगर्हूडकिनरमहोर-
गमनुष्यामनुष्यास्ते ऽपि सर्वे बुद्धानुभावेन तत्रस्था एवमिमां ⁽¹³⁾ सक्तां लोकधातुं पश्यान्ति

- 1) सर्व MSS.
- 2) पृथक् पृथक् left out in B. Cb.
- 3) मुनिः प्रभूतरत्नश्च तथागतो A. W.
- 4) शत left out in B. Cb. K.
- 5) ऽभ्यासत्ययेन Cb.
- 6) सिंक् added in A. K. W.
- 7) Left out in Cb.
- 8) A. Ca. W. add च.
- 9) Cb. B. add च. We expect महाच्छटा for स्फोटां.
- 10) K. adds सर्व.
- 11) आ left out in Cb. K.
- 12) सर्व B. Ca. Cb Here the break in O. at an end.
- 13) एवं इ A. Ca. एव इ B. Cb. एवमि K. W. एव स्वैस्वे लोकधातौ O.

स्म । तानि च सर्वतथागतकोटीनपुत्रशतसङ्ख्याणि रत्नवृत्तमूलेषु⁽²⁾ पृथक्पृथक्सिंहासनो-
 पविष्टानि भगवत्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं⁽³⁾ तं च भगवत्तं प्रभूत्वं
 तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतं⁽⁴⁾ तस्य मकारत्नस्तूपस्य मध्ये सिंहासनोपविष्टं
 भगवता शाक्यमुनिना तथागतेन सार्धं निषण्णं ताशतन्नः पद्मं⁽⁵⁾ पश्यन्ति स्म । दृष्ट्वा चाश-
 र्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता औद्धित्यप्राप्ता अभूवन् । एवं चात्तरोताद्दोषमशौषुः । एष मार्या 6
 अग्रमेयाण्यसंख्येयानि लोकधातुकोटीनपुत्रशतसङ्ख्याण्यतिक्रम्य सहा नाम लोकधातु-
 स्तस्यां⁽⁶⁾ शाक्यमुनिर्नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । स एतर्हि सद्धर्मपुण्डरीकं नाम
 धर्मपर्याय सूत्रात्तं⁽⁹⁾ मत्तुवैपुल्यं⁽¹⁰⁾ बोधिसत्त्वाववाद् सर्वबुद्धपर्यङ्कं बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
 संप्रकाशयति । तं⁽¹¹⁾ पूयमध्याशयेनानुमोदधं तं च भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्य-
 क्संबुद्धं⁽¹³⁾ तं च भगवत्तं प्रभूत्वं⁽¹⁴⁾ तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं नमस्कुर्वधम् ॥ 10

1) Left out in K. W. O.

2) A. B. Ca. W. leave out सु.

3) A. W. add सिंहासनोपविष्टं.

4) Left out in O.

5) पद्मिषद्: Ch. K.

6) Left out in Ch. K. O.

7) In all MSS.; consistent only is O. because धानु is regularly of masc. gender in it. But it would be easy to read एषा for एष.

8) तत्र C.

9) सूत्रे O.

10) Here वैपुल्यं also in O. instead of वैतुल्य.

11) K. adds स्म.

12) K. adds च.

13) From तं till ुद्धं left out in W.

14) Left out in K.

15) K. adds पूजयधं च.

अथ खलु ते सर्वसंज्ञा इवेवंद्रपमत्तरोक्षान्निर्घोषं श्रुत्वा तत्रस्था एव नमो भगवते
 शाक्यमुने तथगतार्पाकृते सम्यक्संबुद्धयेति वाचं भाषते स्माञ्जलिं प्रगृह्य । विविधाश्च
 पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचोवरच्छृङ्गधनपताकवैज्ञपत्यो येनेयं सक्ता⁽⁴⁾ लोकधातुस्तेन
 क्षिपति स्म नानाविधानि चामरणानि पिनडानि ह्यारार्थं⁽⁵⁾ ह्यारमणिरत्नान्यपि क्षिपति स्म
 5 भगवत्तः शाक्यमुनेः प्रभूतरत्नस्य⁽⁶⁾ ⁽⁷⁾ च तथागतस्य पूजाकर्मणे⁽⁸⁾ । अस्य च सद्वर्णपुण्डरीकस्य
 धर्मपर्यायस्य । ताश्च पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचोवरच्छृङ्गधनपताकवैज्ञपत्यस्तानि
 च ह्यारार्थं ह्यारमणिरत्नानि⁽⁹⁾ क्षिप्तानीमां सक्तां लोकधातुमागच्छति स्म । तैश्च पुष्पधूप-
 गन्धमाल्यविलेपनचूर्णाचोवरच्छृङ्गधनपताकवैज्ञपत्तो⁽¹⁰⁾ राशिभिर्ह्यारार्थं ह्यारमणिरत्नैश्चास्यां
 मक्तायां लोकधातौ सार्धं तैरन्यैर्लोकधातुकोटोनपुत्तशतसङ्ख्यैरेकीभूतैरे⁽¹¹⁾ तेषु तथागताः
 10 संनिषणास्तेषु सर्वेषु वैहायसे ऽत्तरोत्ते⁽¹²⁾ ⁽¹³⁾ समस्तान्मक्तापुष्पवितानं परिसंस्थितमभूत् ॥

अथ खलु भगवांस्तान्विशिष्टचारित्रप्रमुखान्बोधिसत्त्वान्मकृतज्ञानामल्यवामास ।
 घञित्यप्रभावाः कुलपुत्रास्तथागता अर्क्षतः सम्यक्संबुद्धाः । बहून्व्यप्यक्ते कुलपुत्राः

1) सर्व left out in K. O.

2) लो A. B. लोन् Cb. लोः K. लि W. इति वाचं भाषते स्म left out in O.
 दशनखाञ्जलिं O.

3) धां B. K.

4) यंतोन्यनेयंसक्ता A. यंतोन्येनेयं सक्ता W. यंत्यो येनायं सक्ता B. यंत्या येन
 सक्ता Cb. यत्थो येनेयं सक्ता K. Very different in O.

5) रा A. र्ण B. र् Cb. रान् K.

6) Left out in B. Cb. K.

7) In W. only.

8) कर्मणे A. K. W. कर्मणा B. करणे Cb.

9) K. reads ह्यारार्थं ह्यारमणि च मणिरत्नानि च.

10) A. adds भी W. adds भि.

11) भूता ये K.

12) सर्वेष्वत्तरोत्ते वैहायसे B. Cb. K. O.

13) समस्तान् left out in B. Cb.

कल्पकोटीनयुतशतसकृन्नाण्यस्य धर्मपर्यायस्य परिन्दनार्थं नानाधर्मप्रमुखिर्बहूनानुशंसान्⁽¹⁾
भाषयं न चाकं गुणानां पारं गच्छेयमस्य धर्मपर्यायस्य भाषमाणः⁽²⁾ ; संज्ञेयेण कुलपुत्राः सर्व-
जुद्धधर्माः सर्वबुद्धवृषभिता⁽⁴⁾ सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धगम्भीरस्थानं⁽⁵⁾ मयास्मिन्धर्मपर्याये देशि-
तम् । तस्मात्तर्हि कुलपुत्रा युष्माभिस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सत्कृत्यायं धर्मपर्यायो
धारयितव्यो देशयितव्यो लिखितव्यो वाचयितव्यः प्रकाशयितव्यो भावयितव्यः पूत- 5
यितव्यः । यस्मिंश्च कुलपुत्राः पृथिवीप्रदेशे ज्यं धर्मपर्यायो वाच्येत वा प्रकाशयेत वा
देश्येत⁽⁷⁾ वा लिख्येत वा चिह्न्येत वा भाष्येत वा स्वाध्यायेत वा पुस्तकगतो वा तिष्ठेद्य-
रामे वा विहारे वा⁽⁹⁾ गृहे वा वने वा⁽¹⁰⁾ नगरे वा वृत्तगूले वा प्रासादे वा लयने वा गुह्यानां
वा तस्मिन्पृथिवीप्रदेशे तथागतमुद्दिश्य चैत्यं कर्तव्यम् । तत्करय कृतोः । सर्वतथागतानां
हि स पृथिवीप्रदेशो बोधिमण्डो वेदितव्यस्तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे⁽¹¹⁾ सर्वतथागता श्रक्तः 10
सम्यक्संबुद्धा अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धा इति वेदितव्यं⁽¹²⁾ तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे
सर्वतथागतैर्धर्मचक्रं प्रवर्तितं तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे सर्वतथागताः परिनिर्वृता इति वेदि-
तव्यम्⁽¹³⁾ ॥

1) Sic O. संसंपर्यायां A. W. K. संशययायं B. संसाययायां Cb.

2) णाः All but K. O.

3) बुद्ध left out in Cb.

4) ताः Cb. K. तं O.

5) रं (leaving out स्थानं) A.

6) Left out in B.

7) देश्येत in put in before प्रकाशयेत in Cb. K.

8) भाष्येत A. भाष्येत B. Ca. भाषेद्वा Cb.

9) गृहे is put in after वने in K.

10) Left out in Cb. The following नगरे वा left out in O.

11) सर्वे K. सर्वेभिस्तथागतेभिर्नुत्तरा सम्यक्संबोधिर्भिसंबुद्धा O.

12) वेदितव्यास्त° and वेदितव्यस्त° the MSS.

13) Left out in Cb. K. वेदितव्याः A. B. Ca. W. We follow O.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

अचिन्तिया लोकहितान धर्मता⁽¹⁾ अभिज्ञानस्मि प्रतिष्ठितानाम् ।

ये ऋद्धि दर्शेति⁽²⁾ अनन्तचतुषः प्रमोद्यकेतोरिक् सर्वदेहिनाम् ॥ १ ॥

त्रिक्लेन्द्रियं प्रापिय सर्वलोकं रश्मोसदृसाणि प्रमुञ्चमानाः ।

5 आश्रयभूता इक् ऋद्धिदर्शिताः ते सवि⁽³⁾ ये प्रस्थित अयबोधौ ॥ २ ॥

उत्कासितं चापि करोति बुद्धा एकाच्छकटाय च करोति शब्दम् ।

ते विज्ञपेति⁽⁷⁾ इमु सर्वलोकं दशो दिशायां इम लोकधातुम् ॥ ३ ॥

एतानि चान्यानि च प्रातिकार्यगुणान्विदर्शेति⁽¹⁰⁾ हितानुकम्पकाः ।

कथं नु ते ऋषिः ; तस्मि काले धारयु मूत्रं मुगतस्मि⁽¹¹⁾ निर्वृते ॥ ४ ॥

10 बहू⁽¹²⁾ पि कल्पान सदृस्यकोट्यो वदेय वर्षा मुगतात्मज्ञानाम् ।

ये धारयिष्यन्ति⁽¹³⁾ मूत्रमध्ये परिनिर्वृते लोकविनायकस्मिन् ॥ ५ ॥

1) हितानुकम्पा धर्मता A. हितानु धर्मता B. Ca. W. हितान धर्मता Cb. K.
A break in O.

2) दर्शेति A. W. दर्शेति B. Cb. K.

3) वि K.

4) इयम् Cb. K.

5) सार्य A. प्रार्थि the rest. Our reading conjectural

6) एक K.

7) येति K. येत्ती the rest.

8) दशो दशायां A. दिशो दशाया B देशो दशाया Cb. दशो दिशाया K. दमो
दिसायां W.

9) र्यो A. W. र्यान् B. Ca. र्याम Cb. र्ये K.

10) दर्शेति A.

11) मुगतेस्मि K.

12) बहू A. B. K. बहू Cb. W.

13) धारयेति A.

14) मम Cb.

15) र्यो A. B. Ca. K. W. यम् Cb. Cp. Pāli *aggam*.

न तेष पर्यत्त⁽¹⁾ भवेद्गुणानां आकाशधाती इत् यथा दिशासु ।
 अचित्तिया तेष गुणा भवत्त⁽²⁾ ये सूत्र धारेत्ति⁽³⁾ इदं शुभं सदा⁽⁴⁾ ॥ ६ ॥
 दृष्टो अर्हं सर्व इमं च नायका अयं च⁽⁵⁾ यो निर्वृतु लोकनायकः ।
 इमे च सर्वे ब्रह्मबोधिसत्त्वाः पर्याश्रय चत्वारि अनेन दृष्टाः ॥ ७ ॥
 अर्हं च आरागितु तेनिकाय इमे च आरागित सर्वि नायकाः ।
 अयं च यो निर्वृतको जिनेन्द्रो ये चापि अन्ये दशसु दिशासु ॥ ८ ॥
 अनागतातीत तथा च बुद्धाः तिष्ठन्ति ये चापि दशसु दिशासु ।
 ते सर्वि दृष्टाश्च सुपूजिताश्च भवेयु यो धारण⁽⁶⁾ सूत्रमेतत् ॥ ९ ॥
 इहस्यज्ञानं पुरुषोत्तमानां⁽¹⁰⁾ यं बोधिपण्डास्मि अचित्तितासात् ॥
 अनुचित्तयेत्सो पि तु त्तिप्रमेव यो धारयेत्सूत्रमु भूतधर्मम् ॥ १० ॥
 प्रतिभानु तस्यापि भवेदनत्तं यथापि वायुर्न कर्हिचि सञ्जाति ।
 धर्मं पि चार्थे च निहृत्ति ज्ञानति⁽¹²⁾ यो धारयेत्सूत्रमिदं विशिष्टम्⁽¹³⁾ ॥ ११ ॥

5

10

- 1) तु K.
- 2) भवेयुः Cb.
- 3) इमं B. Ca. Cb.
- 4) धारेत्ति सदा इमं शुभं K.
- 5) सो A. W.
- 6) बुद्धा त्त A. B. K. W. बुद्धाः । ति Cb.
- 7) यु K.
- 8) तं Ca.
- 9) MSS. ज्ञाने.
- 10) यो A. ये B. Ca. Cb. K. यां W. यं, our reading, Skr. यत्.
- 11) I. e. तमासीत्.
- 12) ती A. B. Ca. W. ति Cb. K.
- 13) वरिष्ठं K.

अनुसंधि सूत्राण सदा प्रज्ञानति संघायं⁽¹⁾ यं भाषितुं⁽²⁾ नापकेत् ।

परिनिर्वृतस्यापि विनायकस्य सूत्राण सो ज्ञानति भूतमर्थम् ॥ १२ ॥

चन्द्रोपमः सूर्यसमः स भ्राति आलोकप्रच्योतकरः स भोति ।

विचरन्तु सो मेदिनि तेन तेन समादपेतो⁽⁵⁾ वल्लभोधिसन्धान् ॥ १३ ॥

5 तस्माद्धि ये पण्डित बोधिसन्धाः श्रुत्वानिहं⁽⁶⁾ तादृशं⁽⁷⁾ श्रानुशंसा ।

धारेयु सूत्रं मम निर्वृतस्य न तेष⁽⁸⁾ बोधाय⁽⁹⁾ भवेत संशयः⁽¹⁰⁾ ॥ १४ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये तथागतर्ह्यभिसंस्कारपरिवर्तो नाम विंश-
तितमः⁽¹²⁾ ॥

1) सत्वाय A. Ca. सद्योय B. सत्वाय Cb. सन्धाय K. सत्काय W.

2) भाषयति K.

3) सूत्रेषु A. K.

4) भो Cb.

5) येमी A B. यन्ती Ca. येन्ती Cb. W. पेती K.

6) हि Ca. हे the rest.

7) शो A.

8) तेस्य A. W. तस्य the others. All wrong

9) All बोधाय.

10) All य इति ॥

11) श्रार्य K.

12) वर्तो एकविंशतितमः ॥ Cb.

XXI.

यद्य खलु भैषज्यराज्ञो⁽¹⁾ बोधिसत्त्वो मरुसत्त्व उत्थापामनादेकांसमुत्तरामङ्गं कृत्वा
दन्निषं ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽²⁾ भगवत्तमेतद्वो-
चत् । कियद्भगवन्स कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वा पुण्यं प्रसवेद्य⁽⁴⁾ इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्म-
पर्यायं धारयेत्कायगतं वा पुस्तकगतं वा कृत्वा । एवमुक्ते भगवान्भैषज्यराज्ञं बोधिसत्त्वं 5
मरुसत्त्वमेतद्वोचत् । यः कश्चिद्भैषज्यराज्ञं कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वाशीतिगङ्गानदी-
वालिकांसमानि⁽⁵⁾ तथागतकोटोत्पुत्रशतसंख्याणि सत्कुप्याद्भुक्तुर्यान्मानयेत्पूजयेत्तत्किं
मन्यसे भैषज्यराज्ञं कियत्कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वा ततोनिदानं बहु पुण्य
प्रसवेत् । भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वं⁽⁸⁾ श्राव । बहु भगवन्बहु सुगत । भगवान्नाह ।
श्रावोचयामि ते भैषज्यराज्ञं प्रतिवेदयामि । यः कश्चिद्भैषज्यराज्ञं कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता 10
वास्मात्सद्धर्मपुण्डरीकाद्धर्मपर्यायादत्तश्च एकामपि चतुष्पदीगाथां धारयेदाचयेत्पर्यवाप्नुया-
त्प्रतिपत्या⁽⁹⁾ च संपादेदेतः स भैषज्यराज्ञं कुलपुत्रो वा कुलडुक्ता वा ततोनिदानं बह्वं
पुण्यं प्रसवेत्⁽¹⁰⁾ ॥

1) A. adds नाम.

2) All प्रणाम्य.

3) कियत्तं भ Cb. K. More original.

4) प्रसूयते । य Ca. प्रसवति । य Cb

5) लु Cb.

6) बहु instead of तथागत in Cb.

7) सत्कृत्यकुर्या K.

8) In A. W. only.

9) वा A. K. W.

10) प्रसूयते B. Ca.

अथ खलु भेषज्यरात्रौ बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायां भगवत्तमेतद्वोचत् ।
 दास्यामो वयं भगवंस्तेषां कुलपुत्राणां कुलडुकितृषां वा⁽¹⁾ पेषामयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मप-
 र्यायः कायगतो वा स्यात्पुस्तकगतो वा⁽²⁾ रत्नावरणगुप्तये धारणामन्वयदानि । तद्यथा ।
 अन्वे मन्वे⁽³⁾ मनं⁽⁴⁾ चित्तं चिन्ते⁽⁴⁾ समं समिता⁽⁵⁾ विशोत्ते⁽⁶⁾ मुक्ते मुक्ततमं⁽⁷⁾ समे अविषमे⁽⁸⁾ सम-
 5 समे⁽⁹⁾ ज्ञये⁽¹⁰⁾ तये⁽¹⁰⁾ अन्तये⁽¹¹⁾ अन्तिणे⁽¹²⁾ शान्ति समिते⁽¹³⁾ धारणी⁽¹⁴⁾ धारालोकभाये⁽¹⁵⁾ प्रत्यवेत्तानि⁽¹⁶⁾⁽¹⁷⁾ निधिहू
 यभ्यत्तरनिविष्ट⁽¹⁸⁾ अयत्तरपारिशुद्धि⁽¹⁹⁾ मुत्कुले⁽²⁰⁾ मुत्कुले⁽²⁰⁾ घरे⁽²¹⁾ परे⁽²¹⁾ मुक्ताङ्गे⁽²¹⁾ असममे बुद्ध-

-
- 1) वा A. K. W. च B. Ca. Cb
 - 2) वा आर् K.
 - 3) A. W. add अरी परो अ; Cp. the list in Engl. transl. p. 371.
 - 4) णे K.
 - 5) ते K.
 - 6) सा Ca.
 - 7) ये A. W.
 - 8) स A. B. Cb. K. W. य Ca.
 - 9) Left out in Cb.
 - 10) ज्ञे A. W.
 - 11) Left out in Ca.
 - 12) सा Ca. Cb.
 - 13) मनी Ca. ममि Cb. शमि K.
 - 14) णी A.
 - 15) काभसे B. K. कावभाये Cb.
 - 16) निपिभि Ca. निवित Cb. निपिहू K.
 - 17) A. W. add चिचिहू.
 - 8) तरशिशिष्ट B. त्रविमिष्ट Ca. तरप्रनिविष्टे W.
 - 19) तरपरिशुद्धौ B. तरविमुद्धौ Ca. पारिशुद्धे Cb. पारिशुद्धे K.
 - 20) त्त्र B. कु K.
 - 21) ड्ढौ Ca. ड्ढे Cb. शुक्तातो K.

विलोकिते ⁽¹⁾ धर्मपरीक्षिते संघनिर्घोषणि निर्घोषि ⁽²⁾ भवाभयविशोधनि ⁽³⁾ मन्त्रे मन्त्रात्पते कृते
 हनकौशल्ये घत्तये ⁽⁵⁾ अक्षयवनताये वक्रुले वलोड ⁽⁶⁾ अमन्यनताये स्वाका ⁽⁸⁾ । इमानि भगवन्म-
 त्तधारणीपदानि द्वाषष्टिभिर्गङ्गानदीवालिकासमैबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितानि । ते सर्वे बुद्धा
 भगवत्सस्तेन द्रुग्धाः स्युर्य एवंद्रुपान्धर्मभाषकानिचंद्रुपान्सूत्रात्तधारकानतिक्रामेत् ॥

अथ खलु भगवान्भैषज्यराज्ञाय बोधिसत्त्वाय गृह्यसत्त्वाय साधुकारमदात् । साधु साधु 5
 भैषज्यराज्ञे ⁽¹³⁾ सत्त्वानामर्थः कृतो धारणीपदानि भाषितानि सत्त्वानामनुकम्पामुपादाय ⁽¹⁴⁾ । रता-
 वरणगुप्तिः ⁽¹⁵⁾ कृता ॥

अथ खलु प्रदानप्रूरो बोधिसत्त्वो गृह्यसत्त्वो भगवत्समेतद्वोचन् । अरुमपि भगवन्ने-
 वंद्रुपाणां धर्मभाषकानामर्थाय धारणीपदानि दास्यामि ⁽¹⁶⁾ यत्तेषामेवंद्रुपाणां धर्मभाषकानां

- 1) रि A. W.
- 2) णी A. B. णि K. णि W.
- 3) नो B. Ca. K. W.
- 4) जेरे 'b.
- 5) य left out in Ca.
- 6) A. adds वलोड.
- 7) न left out in Ca. while K. reads वन.
- 8) left out in A. Ub. W.
- 9) मन्त्र left out in Cb. K.
- 10) कास B. Ca. Cb. K. कोप A. W.
- 11) K. reads एवंद्रुपाणां धर्मभाषकानामेवद्रुपां.
- 12) Left out in K.
- 13) K. adds बहूनास्ते भैषज्यराज्ञे.
- 14) कम्पायै A. Ca. W.
- 15) गुप्तिं कृत्वा A. W. गुप्तिः कृत्वा B. Cb. K.
- 16) हेतोर (for अर्थाय) K.
- 17) यस्ते K.

न कश्चिदवतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं लप्स्यते⁽¹⁾ । तद्यथा पतो वा राक्षसो वा पूतनो वा कृत्यो वा कुम्भापडो वा प्रेतो वावतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं न लप्स्यत इति । अथ खलु प्रदानश्रूतो बोधिसत्त्वो महामत्तस्तस्यां वेलायानिमानि धारणीमन्त्रपदानि भाषते स्म । तद्यथा । इत्ये महामत्तले उक्ते⁽⁶⁾ तुक्ते⁽⁷⁾ मुक्ते⁽⁸⁾ श्रुते⁽⁹⁾ श्रुतावति नृत्ये⁽¹⁰⁾ नृत्यावति⁽¹¹⁾ इष्टिनि⁽¹²⁾ विष्टिनि⁽¹³⁾ चिष्टिनि⁽¹⁴⁾ नृत्यनि⁽¹⁵⁾ नृत्यावति⁽¹⁶⁾ स्वाहा । इमानि⁽¹⁷⁾ भगवन्धारणीपदानि गङ्गानदीवालिकासमैस्तथागतैरुद्भिः सम्यक्संबुद्धैर्भाषितान्यनुमोदितानि च । ते सर्वे तथागतास्तेन द्रुग्धाः स्युर्यस्तानिवंब्रुवान्धर्मभाणकानतिक्रमेत ॥

अथ खलु वैश्रवणो महाराज्ञो भगवन्तमेतदबोचत् । अहमपि भगवन्धारणीपदानि

- 1) गवेषी अवतारं न in Cb. only. न must be left out.
- 2) ति B. K.
- 3) अवतारं left out in Cb
- 4) न left out in B.
- 5) मन्त्र in Cb. only, while धारणी is left out in Cb.
- 6) उक्ते A.
- 7) मुक्ते W. तुक्ते A. left out in B. Cb. K.
- 8) मक्ते A.
- 9) श्रुता A. श्रुत Cb.
- 10) नृत्ये A. B. K left out in Cb.
- 11) तिष्टा B. नृत्य Cb. नृत्या K.
- 12) ति B. ऽ. Cb.
- 13) विष्टिनि Cb. निष्टिनि K. Cb. adds निष्टिनि.
- 14) त्ये Ca. Cb. त्वा A.
- 15) त्वा A.
- 16) In Cb. only. Cp. the lists in Engl. translation p. 372.
- 17) Cb. adds तानि.
- 18) लु Cb.
- 19) MSS. have स्युः ता.

भाषिष्ये तेषां धर्मभाणकानां कृताय सुखायानुकम्पायै रत्नावरणगुप्तये । तस्यथा । अट्टे⁽²⁾ तट्टे⁽⁸⁾ वनट्टे⁽⁴⁾ अनट्टे⁽⁵⁾ नाट्टे⁽⁶⁾ कुनाट्टे⁽⁷⁾ स्वाक्ता । एभिर्भगवन्धारणीपरैस्तेषां धर्मभाणकानां पुद्गलानां⁽⁸⁾ रत्नां करोमि योत्रनशताञ्चार्कं तेषां कुलपुत्राणां कल्लडुकितृणां चैवद्वेषाणां⁽⁹⁾ सूत्रान्तधारकाणां⁽¹⁰⁾ रत्ना कृता भविष्यति स्वस्त्ययनं कृतं भविष्यति ॥

अथ खलु विद्वच्छको मकाराद्यो तस्यामेव पर्षदि संनिपतितो भूत्संनिषष्यश्च 5
कुम्भापडकोटीनयुतशतसङ्घैः परिवृतः पुरस्कृतः । स उत्थायासनदेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा⁽¹¹⁾
येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽¹²⁾ भगवत्समेतद्वोचत् । अहमपि भगवन्धारणोपदानि⁽¹³⁾ भा-
षिष्ये बहुजनकृताय⁽¹⁴⁾ तेषां⁽¹⁴⁾ च तथाद्वेषाणां⁽¹⁴⁾ धर्मभाणकानामेवंद्वेषाणां सूत्रान्तधारकाणां⁽¹⁵⁾
रत्नावरणगुप्तये धारणीमल्लपदानि । तस्यथा । अग्रणे गणे गौरि⁽¹⁶⁾ गन्धारि चण्डालि मात-

1) सुखाय in B. Cb. only.

2) Left out in B. Cb. K

3) Left out in B. Cb.

4) Left out in B.

5) अट्टे A. अनट्टे Cb.

6) नाट्टि A.

7) निकुरति Cb. कुनाट्टि K.

8) In Cb. only.

9) चै B. Cb. वै the rest.

10) K adds भिन्नूयां धर्मभाणकानां.

11) एकांसं कृत्वा left out in K. A., W.

12) MSS. प्रणाम्य.

13) In Cb. only.

14) In B. Cb. added पुद्गलानां.

15) एवद्वेषाणां सूत्रान्तधारकाणां left out in Cb.

16) गौ W.

ङ्गि पुक्कसि⁽¹⁾ मैकुले⁽²⁾ ब्रूमलि⁽³⁾ सिमि⁽⁴⁾ स्वाहा । इमानि तानि भगवन्धारणीमस्य⁽⁵⁾पदानि
यानि⁽⁶⁾ द्वाचत्वारिंशद्भिर्बुद्धकोटोभिर्भाषितानि । ते सर्वे तेन द्रुग्धाः स्युर्यस्तानि⁽⁷⁾वैद्व्यान्धर्म-
भाणकानतिक्रमेत ॥

अथ खलु लम्बा १ च नाम रातसो विलम्बा २ च नाम रातसो⁽⁷⁾ कूटदत्तो ३ च नाम
६ रातसो पुष्पदत्तो ४ च नाम रातसो मकुटदत्तो⁽⁸⁾ ५ च नाम रातसो केशिनो ६ च नाम
रातस्यचला⁽⁹⁾ ७ च नाम रातसो⁽¹⁰⁾ मालाधारो ८ च नाम रातसो कुत्तो ९ च नाम रातसो
सर्वसन्नो⁽¹¹⁾ १० च नाम रातसो⁽¹²⁾ कुरोतो ११ च नाम रातसो⁽¹³⁾ संपुत्रपरिवारो एताः
सर्वा रातस्यो येन भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य सर्वास्ता रातस्य एकस्वरेण भगव-
त्तमेतद्वोचन् । वयमपि भगवंस्तेषामेवैद्व्याणां सूत्रात्तधारकाणां धर्मभाणकानां⁽¹⁴⁾ रत्नाचर-
१० णागुप्तिं करिष्यामः स्वस्त्ययने⁽¹⁵⁾ च करिष्यामो यथा तेषां धर्मभाणकानां न कश्चिद्वतार-
प्रेक्ष्यवतारग्विध्यवतारं लप्स्यतीति ॥

1) पोक्कसि A. पुक्कशि Ca. पोक्सि W.

2) मैकुलि Cb.

3) ब्रूमलि A. ब्रूमणा Cb.

4) सि Cb. left out in B. Ca. K.

5) मस्य in A. Ca. only.

6) यानि द्वा left out in K द्वा left out in Cb.

7) A. W. add प्रलम्बा च नाम रातसो.

8) मकुटदत्तो A. मकुटवण्डी W.

9) सो सन्नला A. सो सन्नलना Cb.

10) A. W. add सन्नला च नाम रातसो.

11) सर्वसन्नो Cb. सर्वसन्नो K. Cp. Engl. translation p. 874.

12) रि A.

13) सकुम् Cb.

14) In Cb. K. only.

15) In A. W. only.

अथ खलु ताः सर्वा रातस्य एकस्वरेण समं⁽¹⁾ संगत्या भगवत इमानि धारणात्मन्-
पदानि प्रपच्छन्ति स्म । तद्यथा । इति मे⁽²⁾ इति मे इति मे इति मे इति मे⁽³⁾ निमे निमे निमे
निमे निमे⁽⁴⁾ । रुहे⁽²⁾ रुहे रुहे रुहे रुहे⁽⁵⁾ । स्तुहे⁽²⁾ स्तुहे स्तुहे स्तुहे स्तुहे⁽⁶⁾ स्वाहा । इमं⁽⁷⁾
शोषं समाह्वय मा कश्चिद्रोहो⁽⁸⁾ भवतु धर्मभाणकानां पतो वा रातसो वा प्रेतो वा पिशा-
चो वा पूतनो वा कृत्यो वा वेताडो वा कुम्भाण्डो वा स्तब्धो वामारको वोस्तारको वा⁽⁹⁾ 5
पस्मारको वा पतकृत्यो वामनुष्यकृत्यो वा मनुष्यकृत्यो वा एकाहिको वा द्वैतीयको⁽¹⁴⁾
वा त्रैतीयको⁽¹⁵⁾ वा चतुर्थको⁽¹⁶⁾ वा नित्यस्वरो वा विषमस्वरो वाक्षशः स्वप्नात्तरगतस्यापि⁽¹⁷⁾
वा त्रैतीयको⁽¹⁸⁾ वा चतुर्थको⁽¹⁹⁾ वा नित्यस्वरो वा विषमस्वरो वाक्षशः स्वप्नात्तरगतस्यापि⁽²⁰⁾

1) समं Cb. K. सम A. B.

2) B. adds here ह्य instead of repeating the same words four times.

3) A. reads ह्य for the last इति मे K. adds here ॥ ५ ॥ so in the follow-
ing tree similar cases.

4) A. reads ह्य for the last निमे । But Cb. leaves out the latter three
निमे altogether.

5) A. adds here ह्य.

6) A. adds here ह्य ॥ Cb reads रुहेते five times instead of स्तुहे.

7) इमं A. Cb. K. W. इदं B.

8) MSS. रागो.

9) पूटो W. पुतनो A.

10) वेतात्रा A. भूतो Cb. वेताडो K.

11) स्तब्धो K. left out in B. Cb.

12) तारको Cb left out in K.

13) स्तारको W. वा घोस्तार B. वा स्तथो Cb. वा घोस्तारको K.

14) रको A. W. र्यं B. रूपो Cb. रूप K.

15) तो Cb. K. in which मनुष्य is put in before घमनुष्य.

16) एकाहिको Cb. K. वासुरकृत्यो the rest.

17) यको B. Cb. K. यकृतो W. कृत्यो A.

18) यको B Cb. K. यकृतो W. त्रै° left out in A.

19) र्थिको K. थकृतो A. W.

20) विषमस्वरो वा in Cb. only.

स्त्रीद्वयाणि वा पुरुषद्वयाणि वा दारकद्वयाणि वा दारिकाद्वयाणि वा विक्रेता⁽¹⁾ कुर्युर्नेदं
स्थानं विद्यते ॥

अथ खलु ता रातस्य एकस्वरेण समं संगीत्या भगवत्तमाभिर्गायाभिरध्यभाषते⁽²⁾ ॥

सप्तधास्य स्फुटेन्मूर्धा⁽³⁾ अर्जकस्येव गञ्जरी ।

5 य इमं मन्त्रं श्रुत्वा वै⁽⁴⁾ अतिक्रमेद्धर्मभाणकम् ॥ १ ॥

या गतिर्मातृघातीनां पितृघातीनां च या गतिः ।

तां गतिं प्रतिगच्छेद्यो⁽⁶⁾ धर्मभाणकमतिक्रमेत् ॥ २ ॥

या गतिर्तिस्तलपोडानां तिलकूटानां च या गतिः ।

तां गतिं प्रतिगच्छेद्यो⁽⁷⁾ धर्मभाणकमतिक्रमेत् ॥ ३ ॥

10 या गतिस्तुलकूटानां मानकूटानां च या गतिः ।

तां गतिं प्रतिगच्छेद्यो⁽¹⁰⁾ धर्मभाणकमतिक्रमेत् ॥ ४ ॥

एवमुक्त्वा ताः कुत्तिप्रमुखा रातस्यो भगवत्तमेतद्ब्रुवुः । वयमपि⁽¹¹⁾ भगवंस्तेषामेवंब्रु-
वाणां धर्मभाणकानां रतां करिष्यामः स्वस्त्ययनं दण्डपरिकारं विषद्वेषणं⁽¹²⁾ करिष्याम
इति । एवमुक्ते भगवास्ता रातस्य एतदवोचत् । साधु साधु भगिन्यो यद्युपं तेषां धर्मभा-

1) कुर्युर्नेदं A. W. कुर्युर्नेतत् B. कुर्यावित् Cb. कुर्यावित् K.

2) षत्ते स्म B. Cb. K.

3) स्फुटात्मूर्धाम् A. W. स्फुटा मूर्धाम् B. ह्येले मूर्ध्ना अ Cb. स्फुटेन्मूर्धाम् K.

4) य इमां मंत्रपदां श्रुत्वा वै A. वै B. Cb. W. य इममन्त्रं श्रुत्वा वै K.

5) का B.

6) छेया यो A. B. K. W. छेत् यो यं Cb.

7) छेया यो in all MSS.

8) कर्म Ca. कात्स Cb.

9) In Cb. only.

10) छेया यो A. Cb. K. W. छेयो Ca. छेय यो B.

11) Cb. adds भदंत.

12) विषद्वेषणं A. Ca. K. W. विषणाषणं Cb.

णकानां रत्नावरणगुप्तिं करिष्यध्वे ये⁽¹⁾ ऽस्य धर्मपर्यायस्यात्तशो नामधेयमात्रमपि धार-
पिष्यन्ति । कः पुनर्वादो य इमं धर्मपर्यायं सकलसमाप्तं धारयिष्यन्ति पुस्तकगतं वा⁽²⁾ सत्कुपुः⁽³⁾
पुष्पधूपगन्धमास्त्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छन्नधनपताकावैजयन्तीभिस्तैलप्रदीपैर्वा घृतप्रदीपै-
र्वा⁽⁵⁾ गन्धतैलप्रदीपैर्वा⁽⁵⁾ चम्पकतैलप्रदीपैर्वा⁽⁶⁾ वार्षिकतैलप्रदीपैर्वा⁽⁶⁾ त्पलतैलप्रदीपैर्वा सुम-
नानैलप्रदीपैर्वेदशैबङ्गाविधैः पूजाविधानशतसकृन्नेः सत्करिष्यन्ति गुरूकरिष्यन्ति⁽⁸⁾ ते 5
त्वया कुस्ति सपरिवारया रक्षितव्याः ॥

अस्मिन्बहु पुनर्धारणीपरिवर्ते निर्दिश्यमानं अष्टाषष्टीनां प्रारणसकृन्नाणामनुत्प-
त्तिक्रमत्तात्तिप्रतिलाभो⁽⁹⁾ ऽभूत् ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये धारणीपरिवर्ते नामैकविंशतिमः ॥

1) यो Cb.

2) Ca. B. add कृत्वा.

3) सत्कुर्यात् Cb.

4) वैजयन्ती in A. W. only.

5) Left out in Cb.

6) Left out in B.

7) विधान left out in B. Ca. K.

8) सत्कुर्याद्गुरूकुर्यात् B. Ca. adds मानयेत्पूजयेत् K. reads सत्कुर्याद्गुरूकुर्यात्.

9) लाभो A. W. लब्धो B. Cb. लम्भो Ca. K.

10) श्यार्य (for इति श्री) K.

11) नाम द्वा Cb.

XXII.

अथ खलु नत्तत्ररात्रसंकुमुमिताभिज्ञो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो भगवत्तमेतदवोचत् ।
 केन कारणेन भगवन्भैषज्यरात्रो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो ऽस्यां सत्कायां लीकधातौ प्रविचर-
 ति बहूनि चास्य भगवन्डुष्करकोटोत्पुत्रशतसकृन्नाणि संदृश्यन्ते⁽¹⁾ । तत्साधु भगवान्देशयत्
 5 तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भैषज्यरात्रस्य बोधिसत्त्वस्य महांसत्त्वस्य यत्किंचिच्चर्याप्रदेश-
 मात्रं पचक्रुवा देवनागपत्तगन्धर्वासुरगहूडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यास्तदन्यलोकधात्वा-
 गताश्च बोधिसत्त्वा महांसत्त्वा स्मे च महांश्रावकाः श्रुत्वा सर्वे प्रोतास्तुष्टा उदया घातम-
 नसो भवेयुरिति ॥

अथ खलु भगवान्नत्तत्ररात्रसंकुमुमिताभिज्ञस्य बोधिसत्त्वस्य महांसत्त्वस्याध्येषणां
 10 विदित्वा तस्यां वेलायां नत्तत्ररात्रसंकुमुमिताभिज्ञं बोधिसत्त्वं महांसत्त्वमेतदवोचत् । भूतपूर्वं
 कुलपुत्रातीति ऽधनि गङ्गानदीवालिकासमैः कल्पैर्यदासीत्तिन कालेन तेन समयेन चन्द्रसू-
 र्यविमलप्रभासश्चीर्नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः
 मुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ।
 तस्य खलु पुनर्नत्तत्ररात्रसंकुमुमिताभिज्ञं भगवत्तश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासाश्रयस्तथागतस्या-
 15 र्हतः सम्यक्संबुद्धस्याशोतिकोद्यो बोधिसत्त्वानां महांसत्त्वानां महांसंनिपातो ऽभूद्भूतसत्त-

1) Cb. adds स्म.

2) लुकोप B. लुकास Cb.

3) विमल is put in between चन्द्र and सूर्य throughout this Chapter in A. W.

4) तिः Ca. K.

5) पतितो MSS.

1) नगङ्गानदीवालिकासमाद्यास्य⁽¹⁾ श्रावकसंनिपातो⁽²⁾ ऽभूत् । अथगतमातृपामं च तत्प्रवचन-
 मभूत्पगतनिरपतिर्यग्योनिप्रेतासुरकायं समं रमणीयं पाणितलजातं⁽⁴⁾ च तदुद्धतेत्रमभूदि-
 व्यवैडूर्यमयभूमिभागं रत्नचन्द्रनवृतसमलंकृतं⁽³⁾ च रत्नजालसमीरितं⁽⁵⁾ चावसक्तपट्टामाभिर-
 लम्बितं च रत्नगन्धघटिकानिर्धूपितं च । सर्वेषु च रत्नवृत्तमूलेष्विषुत्तेपमानमात्रे⁽⁷⁾ रत्न-
 व्योमकार्कानि संस्थितान्यभून्सर्वेषु च रत्नव्योमकमूर्धेषु कोटो⁽⁸⁾ शितं देवपुत्राणां तूर्यताडाव- 5
 चरंसंगीतिसप्रभाणितेनावस्थितमभूत्तस्य भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासाश्रयस्तथागतस्या-
 र्कृतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजाकर्मणो । स च भगवानिमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं तेषां महा-
 श्रावकाणां तेषां च बोधिसत्त्वानां महानज्ञानां विस्तरेण संप्रकाशयति स्म सर्वसत्त्वप्रि-
 पदर्शनं बोधिसत्त्वं महामत्त्वमधिष्ठानं कृत्वा । तस्य खलु पुनर्नलत्रराजसंकुसुमितामिन्न
 भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासाश्रयस्तथागतस्यार्कृतः सम्यक्संबुद्धस्य द्वाचत्वारिंशत्कल्प- 10
 सकृन्नाण्यायुष्प्रमाणमभूत्तेषां च बोधिसत्त्वानां महामत्त्वानां तेषां च महाश्रावकाणां ता-
 वदेवायुष्प्रमाणमभूत् । स च सर्वसत्त्वप्रिपदर्शनां बोधिसत्त्वो महामत्त्वस्तस्य भगवतः प्रव-
 चने दुष्कारचर्याभियुक्तो ऽभूत् । स द्वादश वर्षसकृन्नाणि चङ्गमाभिदूढो ऽभून्महावोषारम्भेण
 योगाभियुक्तो ऽभूत् । स द्वादशानां वर्षसकृन्नाणामत्ययेन सर्वद्वयसंदर्शनं नाम समाधिं

1) लु B.

2) स्य left out in B. Cb

3) च added in Cb.

4) Left out in B. K.

5) मच्छ्वादितं B. मच्छ्वादितं Ca मच्छ्वादितं K. समीरितं A समीलितं W

6) K. adds नन्दन.

7) मात्रेण A. B. Cb. W.

8) त K.

9) रं K.

10) K. puts सम् in between सत्त्वम् and अधि.

11) द्वा in Ca. only.

12) कोटो added in Cb.

प्रतिलभते⁽¹⁾ स्म । सक्प्रतिलम्भाच्च तस्य समाधेः स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मद्का-
 सत्त्वस्तुष्ट उदय ध्यातमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातस्तस्यां⁽²⁾ वेलायामेव चिन्तयामास ।
 इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमागम्यायं मया सर्वद्वयसंदर्शनः समाधिः प्रतिलब्धः । तस्यां⁽³⁾
 वेलायां⁽⁴⁾ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मद्कासत्त्व एवं चिन्तयति स्म । यस्त्वहं भगवत-
 5 श्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्य पूजां कुर्यामस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्या-
 पस्य ! स तस्यां वेलायां तथाद्वयं समाधिं समापन्नो⁽⁵⁾ यस्य समाधेः समनत्तरसमापन्नस्य
 सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य मद्कासत्त्वस्याथ तावदेवोपर्यत्तरीतान्मोन्दारवमकामा-
 न्दारवाणां⁽⁶⁾ पुष्पाणां मत्तं पुष्पवर्षमभिप्रवृष्टम् । कालानुसारिचन्दनमेघः कृत उरुगासा-
 रचन्दनवर्षमभिप्रवृष्टम् । तादृशी च नत्तरराजसंकुमुमिताभिज्ञ सा गन्धजातिर्यस्या एकः
 10 कर्ष इमां सक्कालोकाधालुं मूल्येन जमति⁽⁷⁾ ॥

अथ खलु पुनर्नत्तरराजसंकुमुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मद्कासत्त्वः
 स्मृतिमान्संप्रज्ञानंस्तस्मात्समाधेर्व्युदतिष्ठद्युत्थाय चैवं चिन्तयामास । न तथार्द्धिप्राप्तिका-
 र्यसंदर्शनेन भगवतः पूजां कृतां भवति यथात्मभावपरित्यागेनेति । अथ खलु पुनर्नत्तररा-

1) K. adds समापन्न.

2) Ca. adds च.

3) K. adds च.

4) Left out in B. Cb. K.

5) समापद्यतः A. W.

6) नन्दा A. K. W.

7) घं कृतोर् A. घ कृतोर् K. W. घं च कृतोर् B. घं च कृत्वा उर्. We propose मेघाकेतरु Cb.

8) इयं A. B. K. W. इमं Cb.

9) मूल्यं न जमते Cb. मूल्यं न जमति K. मूल्यं जमते A. B. Ca. W.

10) नन्स्त K. ज्ञानवांस्ततः समा B. ज्ञानस्ततः समा Cb.

11) पूजां A. Cb. W. पूजा B. पूजान् K.

12) कृत्वा Cb

असंक्रुमुमिताभिः⁽¹⁾ स सर्वमहप्रियदर्शनो बोधिमहो महासहस्रस्तस्यां वेलायामग्रुतुहृक्-
कुन्द⁽²⁾ रूकरं⁽³⁾ भक्षयति स्म चम्पकतैलं च पिबति स्म । तेन⁽⁴⁾ खलु पुनर्नतत्ररात्रसंक्रुमुमि-
ताभिः पर्यायेण तस्य सर्वमहप्रियदर्शनस्य बोधिमहस्य महासहस्रस्य सततसमितं गन्धं
भक्षयतश्चम्पकतैलं⁽⁵⁾ च पिबतो द्वादशवर्षाण्यतिक्रान्तान्यभूवन् । अथ खलु नतत्ररात्रसंक्रु
मुमिताभिः⁽⁶⁾ स सर्वमहप्रियदर्शनो बोधिमहो महासहस्रस्तेषां द्वादशानां वर्षाणामत्ययेन 5
ते⁽⁷⁾ स्वमात्मभावं दिव्यैर्वह्निः परिवेष्ट्य गन्धतैलप्लुतं कृत्वा स्वकमधिष्ठानमकरोत्स्वकम-
धिष्ठानं कृत्वा⁽⁹⁾ स्वं कायं प्रञ्चालयामास तथागतस्य पूजाकर्मणे ऽस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य
धर्मपर्यायस्य पूजार्थम् । अथ खलु नतत्ररात्रसंक्रुमुमिताभिः तस्य सर्वमहप्रियदर्शनस्य
बोधिमहस्य महासहस्रस्य ताभिः कायप्रदीपप्रभाञ्जलाभिरशीतिगङ्गानदीवालिकासमा⁽¹⁰⁾
लोकघातवः स्फुटा अभूवन् । तामु⁽¹²⁾ च लोकघातुष्वशीतिगङ्गानदीवालिकासमा⁽¹⁴⁾ एव बुद्धा⁽¹⁵⁾ 10
भगवत्तस्ते सर्वे साधुकारं ददति स्म । साधु साधु कुलपुत्र साधु खलु पुनस्त्वं कुलपुत्रायं

1) Left out in Cb. K.

2) रू left out in K.

3) द्य K.

4) अनेन K.

5) Left out in Cb. K.

6) Left out in B. Cb. K.

7) ते A. B. K. W. ततश्च Cb.

8) गन्ध left out in B. Cb. K.

9) स्वं B. स्व K. left out in A. Cb. W.

10) प्रमुक्ताभिः added in A. B. Ca.

11) स्वलाप्रभा A. K. प्रभाञ्जला B. स्वलाप्रमुक्ता Cb. स्वला W.

12) All but K. तेषु.

13) तिर्ग Ca.

14) लु K.

15) एवं K. left out in W.

स भूतो बोधिसत्त्वानां महांसत्त्वानां वीर्यारम्भ इयं सा भूता तथागतपूजा धर्मपूजा । ⁽¹⁾ न ⁽²⁾ तथा
 पुष्पधूपगन्धमास्त्यविलेपनचूर्णाचीवरच्छत्रध्वजपताकापूजा नाप्यामिषपूजा नाप्युरगसार-
 चन्दनपूजा । इदं तत्कुलपुत्रायप्रदानं न तथा राश्यपरित्यागदानं न प्रियपुत्रभार्यापरित्या-
 गदानम् । इयं पुनः कुलपुत्र विशिष्टाया वरा प्रवरा प्रणीता धर्मपूजा यो ऽयमात्मभावप-
 5 रित्यागः ⁽³⁾ । अथ खलु पुनर्नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ ते बुद्धा भगवन्त इमां वाचं भाषित्वा
 तूष्णीमभूवन् ॥

तस्य खलु पुनर्नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनात्मभावस्य दीप्यतो
 द्वादश वर्षशतान्यतिक्रान्तान्यभूवन् च प्रथमं गच्छति स्म । स पश्चाद्द्वादशानां वर्षशता-
 नामत्ययात्प्रशान्तो ऽभूत् । स खलु पुनर्नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बो-
 10 धिसत्त्वो महांसत्त्व एवंद्वयां तथागतपूजां च धर्मपूजां च क्त्वा ततश्च्युतस्तरयैव भगवत-
 श्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासन्निपस्तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचने राज्ञो विमलदत्तस्य
 गृह उपपन्न श्रौपपादिक ⁽⁴⁾ उत्सङ्गे पर्यङ्के ⁽⁵⁾ प्राडुर्भूतो ऽभूत् । समनत्तरोपर्यवन्नश्च खलु पुनः स
 सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वस्तस्यां वेलामां ⁽⁶⁾ स्वमाता ⁽⁷⁾ पितरौ ⁽⁸⁾ गाथयाध्यभाषत ॥

अयं ममा ⁽⁹⁾ च ⁽¹⁰⁾ इमं ⁽¹¹⁾ राज्ञे यस्मिं मया स्थित्व ममाधि लब्धः ।

15 वीर्यं दृढं श्रारभितं ⁽¹²⁾ महांसत्तं परित्यजित्वा प्रियमात्मभावम् ॥ १ ॥

1) Left out in Cb.

2) तथागतस्य A.

3) MSS. have त्यागेति.

4) त्ययेन Cb. K.

5) डु B. Cb.

6) न A. Cb. W. ण B. left out in K.

7) स्वं B. K. स्वा Cb.

8) मातरं K. All पितरं.

9) मया B.

10) मु Cb. मे K.

11) यस्मिन् in all MSS.

12) भतुं K.

अथ खलु नतत्रराजसंकुमुमिताभिन्न म सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिमत्त्रो मरुसत्त्व इमां
 गाथां भाषित्वा⁽¹⁾ स्वमातापितरवेतद्वोचत् । अद्याप्यम्ब⁽²⁾ तात म भगवांश्चन्द्रमूर्धविमल-
 प्रभासश्रीस्तथागतो ऽर्कसंघक्संबुद्ध एतर्कं तिष्ठति धियते पापयति⁽³⁾ धर्मं देशयति
 यस्य मया भगवतश्चन्द्रमूर्धविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्य⁽⁴⁾ पूजां कृत्वा सर्वरूत⁽⁵⁾ कौशल्यधा-
 रणां प्रतिलब्धाय च सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो ऽशीतिभिर्गाथाक्रोटीनयुतशतसक्तैः 5
 कङ्करैश्च विचरैश्चातोभ्यैश्च तस्य भगवतो ऽतिकाचक्रुतो ऽभूत् । तत्साधम्ब तात गमिष्या-
 ष्यकं तस्य भगवतो ऽसक्तं तस्मिंश्च गत्वा भूयस्तस्य भगवतः पूजां करिष्यामीति । अथ
 खलु नतत्रराजसंकुमुमिताभिन्न म सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिमत्त्रो मरुसत्त्वस्तस्यां वेलायां
 सप्ततालमात्रं वैक्षायमभ्युद्गम्य सप्तर्त्नमये कूटागारे पर्यङ्कमाभुष्य⁽⁶⁾ तस्य भगवतः सका-
 शमुपसंक्रान्त⁽⁹⁾ उपसंक्रम्य⁽¹⁰⁾ तस्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्य⁽¹¹⁾ तं भगवत्सं सप्तकृत्⁽¹²⁾ प्रदत्ति- 10
 णोक्त्य⁽¹³⁾ येन⁽¹⁴⁾ स भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य तं भगवत्सं नमस्कृत्यानया गात्रयोऽगिष्टौ-
 ति स्म ॥

1) स्वं मातापितरमे A B. Ca. स्वमानापितरवेतद्वोचत् Cb. तौ स्वौ मातापितरौ
 एतद् K.

2) All but K. add स्व.

3) A. adds सत्त्वानां.

4) From अश्च till गतस्य in Ca. Cb. only

5) ल्या A. K.

6) विचरै A. विस्वरै B. K. W. कविचरै Cb.

7) के A. W.

8) भुजित्वा K.

9) संक्रामदुप B. Cb. K.

10) In B. only.

11) वन्दित्वा K.

12) त्य Cb. त्व K.

13) कृत्वा K.

14) स only in K.

15) ष्टौ A. W. षुव B. षुवं Cb. स्तव K. more original.

सुविमलवदना नरेन्द्र धीरा⁽²⁾ तव प्रभ राजतिथं दशदिशासु ।

तुभ्यं⁽⁵⁾ सुगत कृत्व अग्रपूर्वां अर्कमिह आगतु नाथ दर्शनाय ॥ २ ॥

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मकृसत्त्वस्त-
स्यां वेलायामिमां गाथां भाषित्वा तं भगवत्तं चन्द्रसूर्यविमलप्रभासार्थाग्र्यं तथागतमर्कत्तं
6 सम्यक्संबुद्धमेतद्वोचत् । अद्यापि त्वं भगवंस्तिष्ठसि । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिता-
भिज्ञ स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चोस्तथागतो ऽर्कसम्यक्संबुद्धस्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं
बोधिसत्त्वं मकृसत्त्वमेतद्वोचन् । परिनिर्वाणकालसमयो मे कुलपुत्रानुप्राप्तः क्षयात्कालो
मे कुलपुत्रानुप्राप्तस्तद्गच्छ⁽⁶⁾ त्वं कुलपुत्र मम मच्चं प्रज्ञपयस्व परिनिर्वापि⁽⁸⁾तीति । अथ
खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्चोस्तथागतस्तं सर्वसत्त्व-
10 प्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं मकृसत्त्वमेतद्वोचत् । इदं च ते कुलपुत्र शासनमनुपरिन्दामोमांश
बोधिसत्त्वान्मकृसत्त्वानिमांश्च मकृश्रावकानिमां च बुद्धबोधिमिमां च लोकधातुमिमानि
च रत्नव्योमकानीमानि च रत्नवृताणीमांश्च देवपुत्रान्ममोपस्थापकाननुपरिन्दामि । परि-

- 1) नो Cb.
- 2) धोरा A. W. वीरा R. Cb. K.
- 3) प्रभवाज्ञाते A. प्रभया राजति Cb. प्रभ राजने W.
- 4) दि A. दि B. Cb. K. W.
- 5) तुभ्यं च MSS against the metre.
- 6) From क्षया till प्राप्तस् left out in Cb.
- 7) त्व A. W. त्वं B. स्व K.
- 8) वापिष्या Cb. वापिष्या K. वास्थामि A. B. Ca. W.
- 9) इमच्च B. K.
- 10) परिददा A. परिददा W. परिन्दा B. Cb. शासनमनुपरिन्दा K.
- 11) त्म K.
- 12) पि Cb.
- 13) काननुपरिददा A. काननुपरिददा K.

निर्वृतस्य च मे कुलपुत्र ये धातवस्ताननुपरिन्दामि⁽¹⁾ । अत्मना⁽²⁾ च ह्यया कुलपुत्र मम धा-
तूनां⁽³⁾ विपुला पुत्रा कर्तव्या वैस्तारिकाश्च⁽⁴⁾ ते धातवः कर्तव्याः स्तूपानां⁽⁵⁾ च बहूनि सक्त-
स्त्राणि कर्तव्यानि । अथ खलु नत्तराजसंकुमुमिताभिस्त स भगवांश्चन्द्रसूर्याविमलप्रभासश्री-
स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेवमनुशिष्यं⁽⁶⁾ तस्या-
मेव राज्यां पश्चिमे घामे ऽनुपधिषे निर्वाणघातौ परिनिर्वृतो ऽभूत् ॥

अथ खलु नत्तराजसंकुमुमिताभिस्त स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं
भगवत्तं चन्द्रसूर्याविमलप्रभासाश्रये तथागतं परिनिर्वृतं विदित्वोर्गसारचन्द्रनिचितां कृत्वा
तं तथागतात्मभावं संप्रञ्चालयामास । दग्धं निशात्तं⁽⁸⁾ च तथागतात्मभावं विदित्वा ततो
धातून्गृह्णात्वा⁽¹⁰⁾ रोदति क्रन्दति परिदेवते⁽¹¹⁾ स्म । अथ खलु नत्तराजसंकुमुमिताभिस्त स
सर्वसत्त्वाप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो रुदित्वा क्रन्दित्वा परिदेवित्वा⁽¹²⁾ सत्परत्नमयानि 10
चतुरशोतिकुम्भसक्तस्त्राणि कारयित्वा तेषु तांस्तथागतधातून्प्रतिपद्य सत्परत्नमयानि चतु-

1) स्ताननुपरिन्ददा A. स्ताननुपरिंदा Cb. K. W.

2) नो Ca.

3) धातुस्तूपानां A. W.

4) शैव B.

5) In Cb. only.

6) शास्य अस्यमेव K.

7) W. adds मय.

8) सं left out in K

9) तं added in B.

10) धातु गृह्णात्वा A. Cb. W. धातू गृह्य B. K.

11) ति Cb. K.

12) देव्य A. Ca. W.

13) तं W.

14) तिस्रय (for कुम्भ) Cb.

15) तं A. W. तां B. K. left out in Cb.

16) धातू A. W.

रशोतिस्तूपसकृन्नाणि प्रतिष्ठापयामास यात्रद्वल्लोकमुच्चैस्त्वेन चकृत्तावलोसमलंकृतानि
 पट्टघण्टासमीरितानि च । स तान्स्तूपान्प्रतिष्ठाप्यैवं चित्तयामास । कृता मया तस्य
 भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासाश्रयस्तथागतस्य धातूनां⁽²⁾ पूजा यतश्च भूय उत्तरिविगिण्णतरां
 तथामगनधातूनां⁽³⁾ पूजां करिष्यामीति । अथ खलु पुनर्नत्तराजसंकुमुमिताभिन्न स सर्वसत्त्व-
 5 प्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वस्तं सर्वावत्तं बोधिसत्त्वगणं तांश्च मरुआवकांस्तांश्च देव-
 नागपक्षिगन्धर्वासुर्गहृडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यगणानामन्वयामास । सर्वं पूयं कुलापु-
 त्राः समन्वाकर्षं तस्य भगवतो धातूनां पूजां करिष्याम इति । अथ खलु नत्तराजसंकुमु-
 मिताभिन्न स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वस्तस्यां वेलायां तेषां चतुरशोतीनां
 तथागतधातुस्तूपसकृन्नाणां पुरस्ताच्छतपुण्यविचित्रितं स्वं बाहुमाद्रीपयामासादीप्य च
 10 दामस्रतिवषसकृन्नाणां तेषां तथागतधातुस्तूपानां⁽⁷⁾ पूजामकरोत्⁽⁸⁾ । पूजां च कुर्वता तस्याः⁽⁹⁾
 पर्यदे ऽसंख्येयानि श्रावककोटोनपुनशतसकृन्नाणि विनोतानि सर्वंश्च तैर्बोधिसत्त्वैः सर्व-
 द्वपसंदर्शनसमाधिः प्रतिलब्धो ऽभूत् ॥⁽¹¹⁾

अथ खलु नत्तराजसंकुमुमिताभिन्न स सर्वावान्वाोधिसत्त्वगणस्त च मय मरुआवा-

1) वडि A. वलो B. वडो K. वडा W.

2) गतस्य स्तूपानां A. गतधातू B. Ca गतस्य धातूनां Cb. गतस्य स्तूपानां
 धातु K. गतस्य धातूनां W.

3) K. adds स्तूपा.

4) Here again O. but with gaps.

5) A. W. add गर्भ; Cb. reads धातूनां स्तूपानां.

6) र्व K.

7) धातु in A. W. only.

8) In B. K. added तेन तां.

9) तेन is put in here instead of तस्याः in A. W.

10) ततः added in A. B. Ca. W. and left out तस्याः.

11) नः Cb. K.

यकास्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शने बोधिसत्त्वं महासत्त्वमङ्गकीनं दृष्ट्वाश्रुमुखा⁽¹⁾ रुदन्तः⁽²⁾ क्रन्दन्तः⁽²⁾
 परिदेवमानाः⁽³⁾ परस्परमेतद्दुःखः⁽⁴⁾ । अथ सर्वसत्त्वप्रियदर्शने बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽस्माकमा-
 चार्यो ऽनुशासकः सो ऽयं सांप्रतमङ्गकीनो बाहुकीनः संवृत् इति । अथ खलु नतत्रराजसं-
 कुमुमिताभिन्न स सर्वसत्त्वप्रियदर्शने बोधिसत्त्वो महानत्त्वस्ताम्बो⁽⁵⁾ बोधिसत्त्वास्तांश्च महाशा-
 वकांस्तांश्च देवपुत्रानामन्वयामास । मा पूयं कुलपुत्रा नामङ्गकीने दृष्ट्वा⁽⁶⁾ रुदन्त मा क्रन्दन्त 5
 मा⁽⁷⁾ परिदेवधम् । एषो ऽहं कुलपुत्रा ये केचिद्दशमु दित्वनत्तापर्यन्तासु⁽⁸⁾ लोकधानुषु बुद्धा
 भगवन्तस्तिष्ठन्ति धियन्ते यापयन्ति तान्सर्वान्बुद्धान्भगवतः साक्षिणाः कथा । तेषां पुरतः
 सन्त्याधिष्ठानं करोमि येन सत्येन सत्यवचनेन स्वं मम बाहुं तथागतपूजाकर्मणो पारित्य-
 ध्य सुवर्णावर्णो मे कायो भविष्यति तेन सत्येन सत्यवचनेनायं मम बाहुर्गर्था पौराणो भव-
 त्वियं च महापृथिवी पङ्क्तिारं प्रकम्पत्वत्तरोत्तगताश्च देवपुत्रा महापुष्पवर्षं प्रवर्षन्तु । 10
 अथ खलु नतत्रराजसंकुमुमिताभिन्न समनत्तरकृते ऽस्मिन्सत्याधिष्ठाने तेन सर्वसत्त्वप्रिय-

1) श्रुमुखा Cb K. O. श्रुकण्ठा the rest.

2) रोदन्ति क्रन्दन्ति O.

3) देवयन्ति O. देवतः K.

4) मेतमू B. K. स्येवमू O.

5) स्तांश्च बो A W.

6) A. W. add च.

7) रुदधं क्रन्दधं without repeating मा in Cb. K. रोदथ मा क्रन्दथ मा परिदे-
 वथ O

8) सो A. B. Ca W.

9) तेषु B. Cb. O.

10) Left out in B. K. A break in O.

11) भवत्विति । इयं पृथिवीप्रदेश K.

12) प्रवर्षयन्तु K. मभि — — O From the following it appears that the
 true reading is अभिप्रवर्षन्तु.

13) K. adds चा.

14) A. Cb. add न.

दर्शनेन बोधिसत्त्वेन महांसत्त्वेनाथ खल्वियं⁽¹⁾ त्रिसाकृन्नमहांसकृन्नो लोकधातुः षड्विकारं
 प्रकम्पित⁽³⁾ उपर्यत्तरोत्ताच्च महांसत्त्वेन वर्षमभिप्रवर्षितं⁽⁴⁾ । तस्य च सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बो-
 धिसत्त्वस्य महांसत्त्वस्य स बाहुर्पथा पौराणः संस्थितो ऽभूद्युतं⁽⁵⁾ तस्यैव बोधिसत्त्वस्य
 महांसत्त्वस्य ज्ञानबलाधानेन⁽⁶⁾ पुण्यबलाधानेन⁽⁷⁾ च । स्यात्खलु पुनस्ते⁽⁸⁾ नत्तत्रराज्ञसंकुमुमि-
 5 ताभिज्ञ काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वान्यः स तेन कालेन तेन समयेन सर्वसत्त्व-
 प्रियदर्शने⁽⁹⁾ बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो ऽभूत् । न खलु पुनस्ते⁽¹⁰⁾ नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञैवं
 द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । अयं स नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो
 महांसत्त्वस्तेन कालेन तेन समयेन सर्वसत्त्वप्रियदर्शने⁽⁹⁾ बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो ऽभूत् । इयत्ति
 नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ भैषज्यराज्ञो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वो दुष्कारकोटीनयुतशतसकृत्सा-
 10 षि करोत्यात्मभावपरित्यागांश्च करोति । बहुतरं खल्वपि स नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ
 बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वेमामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमाकाङ्क्ष-
 माणो यः पादाङ्गुष्ठं तथागतचैत्येष्वारोपयेदेकां कृस्ताङ्गुलिं पादाङ्गुलिं वैकाङ्क्षं वा बाहु-
 मादोपयेद्बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः⁽¹²⁾ स कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा बहुतरं पुण्याभिसंस्कार

1) ल्व A. B. W. ल्वि Cb. K.

2) न्नो A. B. न्ने Cb. न्नो K. न्न W.

3) प्रकंपति A. प्रकंपित B. W. प्रकंपतिः Cb. प्रकम्पिता K.

4) वर्षमपि प्रावर्षत् A. W. वर्षं प्रवर्षत् B. वर्षं प्रवर्षितं Ca. वर्षमभिप्रव-
 र्षितं Cb. K.

5) यादृन् K.

6) ज्ञानबलेन A. W.

7) पुण्याध्यानबलेन A. W. left out in Cb.

8) स्तेन च B. स्तेन Cb. K.

9) A. K. W. add नाम.

10) स्तेन B. ते or तेन left out in Cb.

11) Left out in A. W.

12) Left out in K.

प्रसवति न त्वे⁽²⁾ राघ्यपरित्यागात्र प्रियपुत्रडुक्तिर्भार्यापरित्यागात्र त्रिसाक्षमहासा-
 स्त्रो⁽⁴⁾ लोका⁽⁵⁾ धातुः सवनसमुद्रपर्वतोत्ससरस्तडागकूपारामायाः⁽⁸⁾ परित्यागात् । यश्च खलु
 पुनर्नत्त्रराजसंकुमुमिताभिन्न बोधिसत्त्वपानसंप्रस्थितः कुलपुत्रो वा कुलडुक्ति⁽⁹⁾ वेमा त्रि-
 साक्षमहासाक्षो⁽¹⁰⁾ लोकाधातुं सप्त⁽¹¹⁾ रत्नपरिपूर्णा कृत्वा सर्वबुद्धबोधिसत्त्वश्रावकप्रत्येकबु-
 द्धेभ्यो दानं दद्यात्स नत्त्रराजसंकुमुमिताभिन्न कुलपुत्रो वा कुलडुक्ति वा तावत्पुण्यं 5
 प्रसवति यावत्स कुलपुत्रो वा कुलडुक्ति वा य इतः महर्मपुण्डरीकाक्षर्मपर्यायादत्तश-
 श्रुतुष्यादिकामपि गाथां धारयेत्⁽¹²⁾ । इमं तस्य बद्धतरं पुण्याभिसंस्कारं वदामि न त्वे⁽¹⁴⁾ त्रेमां
 त्रिसाक्षमहासाक्षो⁽¹⁵⁾ लोकाधातुं सप्त⁽¹⁶⁾ रत्नपरिपूर्णा कृत्वा दानं ददतस्तस्य सर्वबुद्धबोधि-
 सत्त्वश्रावकप्रत्येकबुद्धेभ्यः ॥

तद्यथापि नाम नत्त्रराजसंकुमुमिताभिन्न सर्वेषामुत्ससरस्तडागानां महासमुद्रो 10
 मूर्धप्राप्तः । इवमेव नत्त्रराजसंकुमुमिताभिन्न सर्वेषां तद्वागतभाषितानां सूत्रात्तानामप्यं

- 1) प्रसूयते B.
- 2) त्वे A. B. Ca. W.
- 3) राजकुल Cb.
- 4) स्त्रो A. B. स्त्र Cb. स्त्राया K. स्त्रां W.
- 5) तौ B तोः K. तु A. Cb.
- 6) म left out in Cb
- 7) All but Cb. K. add स.
- 8) रामायाः B. K. The rest have म.
- 9) वा इमं A. B. W. वा इमां Cb. K.
- 10) स्त्रां A. W. स्त्रो Ca. स्त्रां K.
- 11) पूर्णा A. Cb. W. पूर्णा B. K.
- 12) ष्यदीमपि K.
- 13) दे B. K.
- 14) मं A. B. Cb. W. मां K.
- 15) स्त्रं A. B. Cb. W. स्त्रो K.
- 16) र्णा A. B. Cb. W. र्णां K.

सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो मूर्धप्राप्तः १ । तद्यथापि नाम नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिन्न सर्वेषां
 कालपर्वतानां चक्रवाडानां मङ्गलचक्रवाडानां⁽¹⁾ च सुमेरुः पर्वतराज्ञो मूर्धप्राप्तः । एवमेव
 नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रा-
 त्तानां राज्ञ मूर्धप्राप्तः २ । तद्यथापि नाम नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिन्न सर्वेषां नक्षत्राणां
 5 चन्द्रमाः प्रभाकरो ऽग्रप्राप्तः । एवमेव नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिन्न सर्वेषां तथागतभाषितानां
 मूत्रात्तानामयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायश्चन्द्रकोटीनपुतशतसङ्घातिरेकप्रभाकरो ऽग्र-
 प्राप्तः⁽⁴⁾ ३ । तद्यथापि नाम नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिन्न सूर्यमण्डलं सर्वं तमोऽन्धकारं त्रिधम-
 ति । एवमेव नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वाकुशलतमोऽन्ध-
 कारं त्रिधमति ४ । तद्यथापि नाम नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिन्न त्रार्यास्त्रंशानां देवानां शक्रो
 10 देवानामिन्द्रः । एवमेव नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां
 तथागतभाषितानां सूत्रात्तानामिन्द्रः ५ । तद्यथापि नाम नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिन्न ब्रह्मा
 सङ्घोपतिः सर्वेषां ब्रह्मकायिकानां देवानां राज्ञा ब्रह्मलोके पितृकार्यं करोति । एवमेव
 नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां सञ्ज्ञानां शैताशैताणां च
 सर्वश्रावकाणां⁽⁷⁾ प्रत्येकबुद्धानां बोधिसङ्घयानसंप्रस्थितानां च पितृकार्यं करोति ६ । तद्य-
 15 थापि नाम नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिन्न सर्वबालपृथग्जनानतिक्रान्तः स्त्रोतघ्रापन्नः सकृदा-
 गाम्यनागाम्यरुत्प्रत्येकबुद्धश्च । एवमेव नक्षत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको
 धर्मपर्यायः सर्वैस्तथागतभाषितान्मूत्रात्तानतिक्रम्याभ्युद्गतो मूर्धप्राप्तो वेदितव्यः । ते ऽपि

1) Left out in A. K. W.

2) A. K. W. add पर्वतानां.

3) ज्ञा Ca. K.

4) पर्यायो मूर्धप्राप्त चन्द्रकोटीनपुत K.

5) देवपुत्राणां B. देवनिकायानां K.

6) Left out in A. W.

7) श्रावकप्रत्येक K.

8) न left out in A.

नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ सत्त्वा मूर्धप्राप्ता वेदितव्या ये खर्त्त्वमं सूत्राज्ञं धारयिष्य-
 त्ति ७ । तद्यथापि नाम नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां बोधिसत्त्वो
 ऽप्यं ग्राह्यायते । एवमेव नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां
 तथागतभाषितानां सूत्रान्तानामप्यं ग्राह्यायते ८ । तद्यथापि नाम नत्त्रराज्ञसंकुमुमिता-
 भिज्ञ सर्वेषां श्रावकप्रत्येकबुद्धानां बोधिसत्त्वानां तथागतो धर्मराज्ञः पट्वद्धः । एवमेव नत्त्र-
 राज्ञसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायस्तथागतभूतो बोधिसत्त्वपानसंप्रस्थिता-
 नाम् ९ । ज्ञाता खर्त्त्वपि नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वस-
 त्तानां सर्वभयेभ्यो विमोचकः सर्वदुःखेभ्यः । तडाग इव तृषितानामग्निरिव शीतार्त्तानां
 चैलमिव नग्नानां सार्थवाह इव वणिजानां मातेव पुत्राणां नौरिव पारगामिनां वैश्व
 इवातुराणां दीप इव तमोऽन्धकारावृत्तानां रत्नमिव धनार्थिनां चक्रवर्तीव सर्वकोट्टराज्ञानां 10
 समुद्र इव सरितामुल्लेखे सर्वतमोऽन्धकारत्रिधमनायं । एवमेव नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभि-
 ज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वदुःखप्रमोचकः सर्वव्याधिच्छेदकः सर्वसंसारभयबन्ध-
 नसंकटप्रमोचकः । येन चायं नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः श्रुतो
 भविष्यति यथ लिखति यथ लेखयति । एषां नत्त्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ पुण्याभिसंस्का-

1) ग्ये A. अग्र B. K. ज्या Cb. ग्य W.

2) ग्य A. W. Cp. Pali *aggr*.

3) तत्र (instead of खर्त्त्वपि) in B. Cb.

4) धमतया A. K. W. धननेन B. धमतायाः Cb. Our reading conjectural.
 Equally admissible would be धमनतायै.

5) In B. Cb. only.

6) भय in B. Cb. only.

7) भवति B.

8) Left out in K.

9) लिखियिष्यति K.

10) लेखापय K. more original.

राणां बौद्धेन ज्ञानेन न शक्यं पर्यतो ऽधिगन्तुम् । यावत्तं⁽¹⁾ पुण्याभिसंस्कारं⁽²⁾ स कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा प्रसविष्यतीमं⁽³⁾ धर्मपर्यायं⁽⁴⁾ धारयित्वा⁽⁴⁾ वाचयित्वा⁽⁵⁾ वा देशयित्वा⁽⁶⁾ वा श्रुत्वा वा लिखित्वा वा पुस्तकगतं वा कृत्वा सत्कुर्याद्दुरुकुर्यान्मानयेत्पूजयेत्पुष्पधूपमन्धमात्स्य विलेपनचूर्णचोवरच्छन्नधनपताकविज्ञपत्तीभिर्वा⁽⁸⁾ श्वस्त्राञ्जलिकर्मभिर्वा घृतप्रदोपैर्वा गन्धतैलप्रदोपैर्वा चम्पकतैलप्रदोपैर्वा⁽¹⁰⁾ सुमनतैलप्रदोपैर्वा पाटलतैलप्रदोपैर्वा वार्षिकतैलप्रदोपैर्वा⁽¹³⁾ नवमालिकतैलप्रदोपैर्वा⁽¹⁴⁾ सत्कारं⁽¹⁵⁾ कुर्याद्दुरुकारं⁽¹⁵⁾ कुर्यात् ॥

बद्ध स ननत्रराजसंकुमुमिताभिन्न बोधिमद्वयानमंप्रास्यतः कुलपुत्रो वा कुलडुहिता वा प्रसविष्यति⁽¹⁶⁾ य इमं भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तं धारयिष्यति वाचयिष्यति श्रोष्यति⁽¹⁷⁾ । मचेत्पुनर्ननत्रराजसंकुमुमिताभिन्न मातृग्राम इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा⁽¹⁸⁾ श्रुत्वा⁽¹⁸⁾ धारयिष्यति

1) यावत् B. यावे Cb. यावत् K. यावतां W.

2) स्काराणां स Cb.

8) प्रसवति । य इमं K

4) Left out in K.

5) In A. only.

6) Left out in all MSS.

7) B. adds घण्टा.

8) वैज्ञपत्तीभिर् left out in K.

9) भिर् added in W.

10) Left out in Cb.

11) In K. W. only.

12) लि K.

13) Left out in K.

14) A. W. add बद्धविधाभिश्च.

15) Left out in Cb. The 2-nd कुर्यात् left out in K.

16) प्रसवति यः । Cb.

17) A. adds च स B. adds स च W. adds च.

18) इ K. W.

(1) प्यति तस्य स एव पश्चिमः स्त्रीभावो भविष्यति । यः कश्चिन्नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञेन
 भेदव्यराजपूर्वयोगपरिवर्तं पश्चिमायां पञ्चाशत्यां श्रुत्वा मातृग्रामः⁽⁸⁾ प्रतिपत्स्यते स खल्वि-
 तश्च्युतः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यते । यस्यां स⁽⁴⁾ भगवानमितायुस्तथागतो ऽर्क-सम्य-
 कसंबुद्धो बोधिसत्त्वगणपरिवृत्तस्तिष्ठति । धपते पापयति । स तस्यां पद्मगर्भे सिंहासने
 निपद्यते उपपत्स्यते न च तस्य रोगो⁽⁷⁾ व्याधिष्यते⁽⁸⁾ न द्वेषो न मोक्षो न मानो न मातृसर्प 5
 न क्रोधो न व्यापादः । सकोपपन्नश्च पञ्चाभिज्ञाः प्रतिलप्स्यत अमुत्पत्तिकधर्मतांस्तं च
 प्रतिलप्स्यते । अमुत्पत्तिकधर्मतांति⁽⁹⁾प्रतिलब्धः स खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ
 बोधिसत्त्वो मत्सत्त्वो द्वासप्ततिगङ्गानदीवालिकसमांस्तथागतान्द्रक्ष्यति । तादृशं चास्य
 चतुरिन्द्रियं परिशुद्धं भविष्यति येन चतुरिन्द्रियेण परिशुद्धेन तान्बुद्धान्भगवतो रक्ष्यति ।
 ते चास्य⁽¹³⁾ बुद्धा भगवन्तः साधुकारमनुप्रदास्यन्ति । नाधु साधु कुलपुत्र पत्न्यां सद्धर्मपुण्ड- 10
 रीकं धर्मपर्यायं श्रुत्वा तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्कतः सम्यकसंबुद्धस्य प्रवचन

1) K. adds वाचयिष्यति.

2) Cb. adds न.

3) ग्राम A. B W. ग्रामन् Cb. ग्रामः K.

4) Left out in B. K.

5) भ A.

6) Left out in K.

7) रोगो K.

8) व्यावाधिष्यति B. वाधिष्यते Cb. व्यावाहयिष्यति K Cp. Pāli *vya-*
bādheti.

9) त्तिप्र K.

10) तिर्ग B.

11) लु B. Cb.

12) भवति Cb.

13) तस्य तच्चास्य Cb.

14) रं दा A. W.

15) स त्वं यः A. यस्त्वं B. K. वत्त्वया Cb. यः त्वं यः W.

उद्दिष्टं स्वध्यायितं भावितं चिन्तितं मनसिकृतं परसत्त्वानां च संप्रकाशितम् । ययं ते
 कुलपुत्र पुण्याभिसंस्कारो न शक्यमग्निना दग्धुं नोदकेन कर्तुम् । ययं ते कुलपुत्र पुण्या-
 भिसंस्कारो न शक्यं बुद्धसकृन्नेणापि निर्दुष्टम् । विद्वन्मारप्रत्यर्थिकस्त्वं कुलपुत्रोत्तो-
 र्णभयसंघामो मर्दितशत्रुकण्ठकः । बुद्धशतसकृन्नाधिष्ठितो ऽसि⁽⁴⁾ । न तव कुलपुत्र सदेवके
 5 लोके समारके सब्रह्मके सस्रमणान्नात्याणिकायां प्रज्ञायां⁽⁵⁾ सदृशो विद्यते तथागतमेकं वि-
 निर्मुच्य । नान्यः कश्चिच्छ्रावको वा प्रत्येकबुद्धो वा बोधिसत्त्वो वा यस्त्वां शक्तः⁽⁶⁾ पुण्येन
 वा⁽⁷⁾ प्रज्ञया वा समाधिना वाभिव्यक्तुम् । एवं ज्ञानबन्धनाधानप्राप्तः स नत्तत्रराजसंकुमुमिता-
 भिन्न बोधिसत्त्वो भविष्यति ॥

यः कश्चिन्नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिन्नेमं भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तं भाष्यमाणं श्रुत्वा
 10 साधुकारमनुप्रदास्यति तस्योत्पलगन्धो मुखाद्दास्यति गात्रेभ्यश्चास्य चन्द्रगन्धो भवि-
 ष्यति । य इह⁽⁹⁾ धमपर्याये साधुकारं दास्यति तस्येव एवंद्रवा दृष्टधार्मिका⁽¹⁰⁾ गुणानुशमा⁽¹¹⁾
 भविष्यन्ति ये मयैतर्हि निर्दिष्टाः । तस्मात्तर्हि नत्तत्रराजसंकुमुमिताभिन्नानुपरिन्दाम्य-
 क्कमिमं सर्वमज्ञप्रयदर्शनस्य बोधिमत्तस्य मत्तासत्तस्य पूर्वयोगपरिवर्तं यथा पश्चिमे काले
 पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमानायामस्मिन्नम्बुद्वीपे प्रचरेत्तार्थानं गच्छेत्⁽¹²⁾

1) A. adds परपुद्गलानां च.

2) शत added in A. W.

3) For कण्ठकः, like in Pāli.

4) ऽसि added by us.

5) याः A. W. B. यां Cb. या K.

6) MSS. तव.

7) Cb K. add ज्ञानेन वा.

8) शब्दन B. W.

9) इमं A. W.

10) तस्येमे ईदृशा धार्मिका B. Ca. K.

11) संशा A. B. K. संसा Cb. W.

12) Left out in K.

13) वर्तमानायां left out in A. W.

मारः पाषाणानवतारं लभेन्न मारकायिका देवता न नागा न यता न गन्धर्वा न कुम्भाण्डा
 श्रवतारं लभेयुः । तस्मात्किं नतत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञाधि⁽¹⁾तिष्ठामोमं धर्मपर्यायमस्मिञ्च-
 म्बुद्वीपे । भेषज्यभूतो भविष्यति ग्लानानां सन्नानां व्याधिस्पृष्टानाम् । इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा
 व्याधिः काये न क्रमिष्यति न ररा नाकालमृत्युः । सचेत्पुनर्नतत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ⁽²⁾ पः
 कश्चिद्धोधिस्तत्रयानमंप्रस्थितः पश्येदेवंद्वयं सूत्रान्तधारकं भित्तुं तं⁽³⁾ चन्द्रचूर्णोर्नालोत्पलै- 5
 र्भयवकिरिभयवकीर्यं चैवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । गमिष्यत्ययं कुलपुत्रो बोधिमण्डं ।
 प्रकीष्यत्ययं तृणानि⁽⁴⁾ प्रक्षिपयिष्यत्ययं⁽⁵⁾ बोधिमण्डे तृणसंस्तरं । करिष्यत्ययं मारयत्परा-
 जयं । प्रपूरयिष्यत्ययं धर्मशङ्कं । पराकृनिष्यत्ययं धर्मभेरीमुत्तरिष्यत्ययं भवमागरम् । एवं
 नतत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ तेन बोधिसत्त्वयानसंप्रास्थितेन कुलपुत्रेण वा कुलडुक्त्रिणा वैवं- 10
 द्वयं सूत्रान्तधारकं भित्तुं दृष्ट्वैवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । इत्येतादशाशास्य गुणानुशंसा भवि-
 ष्यति यादशास्तथागतेन निर्दिष्टाः ॥

अस्मिन्खलु पुनर्भेषज्यराज्ञपूर्वयोगपरिवर्ते निर्दिश्यमाने चतुरशोतीनां बोधिसत्त्व-
 सत्सन्नाणां सर्वकृतकौशलत्यानुगताया धारण्याः प्रतिलम्भो भूत् । स च भगवान्प्रभूतरत्न-
 स्तथागतो र्जुनसम्यक्संबुद्धः साधुकारमदात् । साधु साधु नतत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञ यत्र
 किं नाम तमेवमचित्त्यगुणा⁽⁶⁾धर्मास्तथागतेन निर्दिष्टास्त्वं चाचित्त्यगुणा⁽⁶⁾धर्मसमन्वागतं⁽⁷⁾ 15
 तथागतं⁽⁸⁾ परिपृच्छतीति ॥

1) धिष्ठिता A. B. Cb. W. धिष्टिका

2) ना क B. नापक्र K.

3) Left out in K.

4) Left out in A. W.

5) प्रक्ष B. प्रक्ष्णा Cb. पला K.

6) The words between brackets are a clumsy interpolation

7) समन्वागतं left out in K.

8) In Ca. K only.

॥ इति श्रीसिद्धर्मपण्डरीके धर्मपर्याये भैषज्यग्रन्तपूर्वयोगपरिवर्तो नाम द्वाविंश-
तिमः ॥⁽²⁾

1) ग्रार्थ (instead of इति श्री) in K.

2) वर्तस्त्रयोविंशतिमः Cb. °तितमः W.

XXIII.

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कन्सम्यकमंबुद्धस्तस्यां वेलायां मक्तापुरु-
 प्रलतणाद्बुधिवरात्तराहूर्णाकोशात्प्रभां प्रमुमोच । यया प्रभया पूर्वस्यां दिश्यष्टादशगङ्गान-
 दीवालिकामानि बुद्धनेत्रकोटीनपुतशतसकृन्नाण्याभया स्फुटान्यभूवन् । तानि चाष्टादश-
 गङ्गानदीवालिकामानि⁽¹⁾ बुद्धनेत्रकोटीनपुतशतसकृन्नाण्यतिक्रम्य वैरोचनरश्मिप्रतिम-
 पिउता⁽²⁾ नाम लोकधातुः । तत्र कमलदलविमलनतत्ररात्रसंकुमुमिताभिज्ञो नाम तथागतो 6
 ऽर्कन्सम्यकमंबुद्धस्तिष्ठति धियते यापयति विपुलेनायुष्प्रमाणेन विपुलेन बोधिमह्वसंधेन
 मार्ध⁽³⁾ परिवृतः पुरस्कृतो धर्मं देशयति स्म । अथ खलु⁽⁴⁾ या भगवता शाक्यमुनिना तथाग-
 तेनार्कता सम्यकमंबुद्धेनोर्णाकोशात्प्रभां⁽⁵⁾ प्रमुक्ता सा तस्यां वेलायां वैरोचनरश्मिप्रतिम-
 पिउतां लोकधातुं मक्त्याभया स्फुरति स्म । तस्यां⁽⁶⁾ खलु पुनर्वैरोचनरश्मिप्रतिमापु-
 तायां⁽⁷⁾ लोकधातौ गद्गद⁽⁸⁾स्वरो नाम बोधिमह्वो मक्तासह्वः प्रतिवसति स्मावरोपितकुश- 10
 लमूलो दृष्टपूर्वाश्च⁽⁹⁾ तेन बहूनां तथागतानामर्कतां सम्यकमंबुद्धानामेवंद्रया रश्म्यवभा-

1) Left out in Cb. B.

2) तो Ca.

3) Left out in B.

4) सा A. या सा B. Cb. K. सो W.

5) प्र Left out in A. B. W.

6) तस्मिं B.

7) पिउते B. Cb.

8) गद्गद in all MSS.

9) पूर्वाश्च A. B. K. W. पूर्वश्च Cb.

- साः । ⁽¹⁾बहुसमाधिप्रतिलब्धश्च ⁽²⁾सं ⁽³⁾गद्गस्वरो ⁽⁴⁾बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः । तद्यथा ध्वजाप्रके-
 पूरसमाधिप्रतिलब्धः १ सद्धर्मपुण्डरीकसमाधिप्रतिलब्धो ⁽⁵⁾२ विमलदत्तसमाधिप्रतिल-
 ब्धो ⁽⁶⁾३ ननत्रराजविक्रीडितसमाधिप्रतिलब्धो ४ अनिलम्भसमाधिप्रतिलब्धो ५ ज्ञान-
 मुद्रासमाधिप्रतिलब्धश्चन्द्रप्रदीपसमाधिप्रतिलब्धः ⁽⁷⁾६ । ७ सर्वरूतकौशल्यसमाधिप्रति-
 ८ लब्धः ८ सर्वपुण्यसमुच्चयसमाधिप्रतिलब्धः ९ प्रसादवतीसमाधिप्रतिलब्ध १० शक्ति-
 विक्रीडितसमाधिप्रतिलब्धो ११ ज्ञानोत्कासमाधिप्रतिलब्धो १२ व्यूकराजसमाधिप्र-
 तिलब्धो ⁽¹⁰⁾१३ विमलप्रभाससमाधिप्रतिलब्धो १४ विमलगर्भसमाधिप्रतिलब्धो १५
 ऽटकृत्स्नसमाधिप्रतिलब्धः १६ मूर्यावर्तसमाधिप्रतिलब्धः १७ । पेयालं यावद्गङ्गानदीवा-
 लिकोपसमाधिप्रतिलब्धो ⁽¹³⁾कौटोत्पलशतसकृत्प्रतिलब्धो गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो महांसत्त्वः ।
 10 तस्य खलु पुनर्गद्गस्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महांसत्त्वस्य सा प्रभा काये निपतिताभूत् ।
 अथ खलु गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो महांसत्त्व उत्थायामनदीकाममुत्तरामङ्गं कृत्वा दक्षिणं ⁽¹⁴⁾
 ज्ञानमुपल्लं पृथिव्यां प्रतिष्ठाय्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य ⁽¹⁵⁾तं भगवत्तं कमलदल-

1) बहु in Cb. only.

2) In K. only.

3) गद्ग K.

4) K. adds नाम.

5) K. adds विरुद्धो.

6) K. adds व्यूकराजसमा°.

7) प्रभ A. Cp. Engl. translation p. 394, note 2.

8) B. Ca. add नुगत.

9) प्रसादवति A. K. W. प्रसादिवती B. प्रसादवती Ca.

10) Left out in B. Ca. K.

11) म in Cb. only.

12) मूर्यगर्भ Cb.

13) Rather कासम.

14) ए K.

15) All प्रणाम्य.

त्रिमलनत्तत्राज्ञसंकुमुमिताभिज्ञं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धमेतद्वोचत् । गमिध्याम्यहं
 भगवन्स्तां सक्तां लोकधातुं तं भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं दर्शनाय
 वन्दनाय पर्युपासनाय तं च मञ्जुश्रियं कमारभूतं दर्शनाय तं च भैषज्यराज्ञं बोधिसत्त्वं
 दर्शनाय तं च प्रदानशूरं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च नत्तत्राज्ञसंकुमुमिताभिज्ञं बोधिसत्त्वं
 दर्शनाय तं च विशिष्टचारित्रं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च व्यूहराज्ञं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च 5
 भैषज्यराज्ञसमुद्गतं बोधिसत्त्वं दर्शनाय ॥

अथ खलु भगवान्कमलदलत्रिमलनत्तत्राज्ञसंकुमुमिताभिज्ञस्तथागतो ऽर्हन्सम्य-
 कसंबुद्धस्तं गद्गदस्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतद्वोचत् । न तथा कुलपुत्र तस्यां सक्ता⁽¹⁾
 लोकधातौ गत्वा क्थनमंज्ञोत्पादयितव्या । मा खलु पुनः कुलपुत्र लोकधातुस्तत्कूलनि-
 कूला⁽⁵⁾ मृन्मयी⁽⁴⁾ कालपर्वताक्रोणा⁽⁵⁾ गूधोडिल्लपरिपूर्णा⁽⁷⁾ । स च भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथा- 10
 गतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऋस्वकायस्ते च बोधिसत्त्वा ऋस्वकायास्तव च कुलपुत्र द्वाच-
 वारिंशच्चोन्नतशतसंख्याएयात्मभावप्रतिलाभः । मम च कुलपुत्राष्टषष्टियोन्नतशतसं-
 ख्याएयात्मभावप्रतिलाभः⁽¹²⁾ । त्वं च कुलपुत्र प्रासादिको दर्शनीयो ऽभिरूपः परमश्रुभवर्षा-⁽¹³⁾

-
- 1) तस्मिं सक्ते B.
 - 2) म A. B. Cb. W. सा K.
 - 3) ल B. लो Cb.
 - 4) यः B. यो Cb. या the rest.
 - 5) र्णा B. Cb.
 - 6) ल B.
 - 7) र्णाः B. Cb.
 - 8) शत in Cb. K. only.
 - 9) Sic A. K. W. लब्धो the rest.
 - 10) ष्टु A. W.
 - 11) र्णे K.
 - 12) लाभः A. W. लम्भ K.
 - 13) या added in A. Ca. W.

पुष्करतया समन्वागतः पुण्यशतसङ्घातिरेकलक्ष्मीकः । तस्मात्तर्हि कुलपुत्र तां सङ्घा
लोकधातुं गत्वा मा क्वीनसङ्घामुत्पादयिष्यामि तथागते च बोधिसत्त्वेषु च तस्मिंश्च बुद्ध-
क्षेत्रे ॥

एवमुक्ते गङ्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं भगवत्तं कमलदलविमलननत्रराज-
5 संकुमुमिताभिन्नं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । तथाहं भगवन्कार्ष्ये यथा
तथागत आज्ञापयति⁽⁵⁾ । गमिष्याम्यहं भगवन्तां सङ्घां लोकधातुं तथागताधिष्ठानेन तथा-
गतबलाधानेन⁽⁶⁾ तथागतविक्रोडितेन तथागतव्यूहेन तथागताभ्युद्गतज्ञानेन⁽⁷⁾ । अथ खलु
गङ्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायामनुच्चारालत एव तस्माद्बुद्धतेत्रादनुत्थित-
शैथ तस्मादासनात्तथाद्रूपं समाधिं समापद्यते स्म यस्य समाधेः समनत्तरममापन्नस्य गङ्ग-
10 दस्वरस्य बोधिसत्त्वस्याथ तावदेवेकं⁽⁹⁾ सङ्घायां लोकधातौ गृध्रकूटे पर्वते तस्य⁽¹⁰⁾ तथागतध-
र्मानस्य पुरस्ताच्चतुरशीतिपद्मकोटोत्पुतशतसङ्घाणि प्राडुर्भूतान्यभूवन्सुवर्णादण्डानि
त्रय्यपत्राणि पद्मकिंशुकवर्णानि⁽¹¹⁾ सङ्गृह्यते स्म ।⁽¹²⁾

अथ खलु मञ्जुश्रोः कुमारभूतस्तं पद्मव्यूहप्राडुर्भावं दृष्ट्वा भगवत्तं शाक्यमुनिं तथा-

1) ज्ञाभि A.

2) From here, in K. lost one leaf (107). ज्ञामु our correction for ज्ञो of the MSS.

3) च in A. W. only.

4) च in Cb. only.

5) This paragraph is left out in B. Cb.

6) Left out in Cb.

7) तेन A. Cb. K. W.

8) B. adds च.

9) स्याद्यतादेवेकं A. तावदेकं the other MSS.

10) Left out in B. Cb.

11) किञ्चलक Cb.

12) सं in B. only.

गतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धमेतद्वोचत् । कस्येदं⁽¹⁾ भगवन्पूर्वनिमित्तं येनेमानि चतुरशीतिपद्म-
 कोटीनयुतशतसङ्घ्राणि संदृश्यते स्म सुवर्षादपदानि⁽²⁾ द्रव्यपत्राणि⁽³⁾ पद्मकिंप्रुकवर्णानि⁽⁴⁾ ।
 एवमुक्ते भगवान्मञ्जुश्रियं कुमारभूतमेतद्वोचत् । एष मञ्जुश्रीः पूर्वस्माद्दग्धभागद्विरोचनर-
 श्मिप्रतिमण्डिताया लोकधातोस्तस्य भगवतः कमलदलविमलनक्षत्ररात्रसंकुसुमिताभि-
 क्षस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य बुद्धतैचाद्भद्रस्वरो बोधिपञ्चो म्हासङ्घशतुरशी- 6
 तिवोधिसङ्घकोटीनयुतशतसङ्घैः परिवृतः पुरस्कृत इमां सदां लोकधातुमागच्छति
 मम⁽⁶⁾ दर्शनाय चन्दनाय पर्युपासनायास्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य श्रवणाप्य ।
 यद्य खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूतो भगवत्समेतद्वोचत् । कस्तेन भगवन्कुलपुत्रेण कुशलसं-
 भारः कृतो येन स कुशलसंभारेण कृतेनोपचितेनायं विशेषः प्रतिलब्धः । कतमस्मिंश्च
 भगवन्समाधौ स बोधिसङ्घश्चरति । तं वयं भगवन्समाधिं शृणुयाम तत्र च वयं भगवन्स- 10
 माधौ चरेम । तं च वयं भगवन्बोधिसङ्घं म्हासङ्घं पश्येम कांशस्तस्य बोधिसङ्घस्य वर्णाः
 कीदृश्रं कीदृग्लिंगं कीदृक्संस्थानं कीदृश्याचार इति । तत्साधु भगवन्करोतु⁽⁷⁾ तथाग-
 तस्तथाद्वयं निमित्तं येन निमित्तेन संचोदितः समानः स बोधिसङ्घो म्हासङ्घ इमां सदां
 लोकधातुमागच्छेत् ॥

अथ खलु भगवाञ्चाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धस्तं भगवत्तं प्रभूतरत्नं 15
 तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतमेतद्वोचत् । करोतु भगवांस्तथाद्वयं निमित्तं येन
 गद्गदस्वरौ बोधिसङ्घो म्हासङ्घ इमां सदां लोकधातुमागच्छेत् । अथ खलु भगवान्प्रभूत-

1) कस्येवं A. K. W. कस्येदं B. Cb.

2) In Cb. only.

3) पद्म left out in Cb.

4) गर्भा (instead of वर्णा) Cb.

5) A. B. K. W. add भिर्.

6) In A. added च.

7) करोतु is put in after तथागतः in B. Cb.

रत्नस्तथागतो र्कन्सम्यक्संबुद्धः परिवर्तितस्तस्यां वेलायां तथाद्वयं निमित्तं प्राडुशकारं⁽¹⁾
 गद्गस्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य संबोदनार्थम् । घ्रागच्छ⁽²⁾ कुलपुत्रेणां सहां लोकधा-
 तुमयं ते⁽³⁾ भञ्जुश्री. कुमारभूतो दर्शनमभिनन्दति । अथ खलु गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो महा-
 सत्त्वस्तस्य भगवतः कमलदलत्रिमलनतत्रसंकुसुमिताभिन्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्सं-
 5 बुद्धस्य पादौ शिरसाभिवन्ध्य त्रिप्रदत्तिणीकृत्य सार्धं तैश्च⁽⁵⁾तुरशीतिबोधिसत्त्वकोटीन्यु-
 तशतसङ्घैः परिवृतः पुरस्कृतस्तस्यां⁽⁷⁾ वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डितायां⁽⁸⁾ लोकधातोर्त्सार्कत
 इमां सहां लोकधातुमागच्छति स्म प्रकम्पाद्भिः तेत्रैः प्रवर्षाद्भिः पद्मैः प्रवाद्यमानैस्तूर्यको-
 टिन्युतशतसङ्घैः । नोलोत्पलपद्मनेत्रेण वदनेन सुवर्णवर्णेन कायेन पुण्यशतसङ्घालं-
 कृतेनात्मभावेन श्रिया ज्ञान्यत्यमानस्तेजसा देदीप्यमानो लक्ष्मणैर्विचित्रितगात्रो नारा-
 10 णसंरुननकायः । सप्रत्नमयं कूटागारमभिरूच्य वैकायसे सप्ततालमात्रेण बोधिसत्त्वगण-
 परिवृतः पुरस्कृत घ्रागच्छति स्म । स धेनीयं सहा लोकधातुर्येन च गृध्रकूटः पर्वतराजस्ते-
 नोपसंक्रामडुपसंक्रम्य तस्मात्कूटागारादवतीर्य शतसङ्घसमूह्यं मुक्ताहारं गृहीत्वा⁽¹¹⁾ येन
 भगवांस्तेनोपसंक्रामडुपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्ध्य⁽¹²⁾ सप्तकूलः प्रदत्तिणीकृत्य

1) र य A. रा Cb. र ये W.

2) A. adds तु.

3) तेन Cb.

4) दर्शनायम A. दर्शनाम W.

5) तैष् left out in Cb.

6) शीत्या Cb. शीतिभिर्बो A. B. W.

7) तस्यास्माद्द्वैरो A. तस्माद्द्वैरो B. तस्यां वैरो Cb. तस्मात् वैरो W.

8) यां A. Cb. ताह्यो B. याः W.

9) तौ Cb.

10) राज left out in B. Cb.

11) गृह्य A. W.

12) वदित्वा B.

तं मुक्ताहारं भगवतः पूजाकर्मणे निर्यातयामास निर्यात्य⁽¹⁾ च भगवत्तमेतद्वोचत् । कमल-
दलविमलनतत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञो भगवांस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धो भगवतः परि-
पृच्छत्यल्पाबाधता⁽²⁾ अल्पपातङ्कतां लघूत्थानतां यात्रां बलं⁽³⁾ मुखसंस्पर्शविह्वारतां । एवं
च स भगवानवोचत् ।⁽⁵⁾ कश्चित्ते⁽⁶⁾ भगवन्तमणीयं कश्चिद्यापनोयं कश्चिद्घातवः⁽⁸⁾ प्रतिकुर्वीत्त
कश्चित्ते⁽⁹⁾ सत्त्वाः स्वाकाराः सुविनेयाः⁽¹⁰⁾ मुचित्रित्साः कश्चिच्छुचिकाया मातीव रगचरिता 6
मातीव द्वेषचरिता मातीव मोक्षचरिता मातीव भगवन्सत्त्वा इर्ष्यालुका⁽¹²⁾ मा मत्सरिणो
मामातृज्ञा⁽¹⁴⁾ मापितृज्ञा⁽¹⁴⁾ माभ्रामणया⁽¹⁵⁾ माब्राह्मण्या⁽¹⁶⁾ मा मिथ्यादृष्टयो मारात्तचित्ता⁽¹⁷⁾ मागुप्तेन्द्र-

1) निर्यातयित्वा A. W.; O. here again beginning with यित्वा.

2) अल्पाबाधताय अल्पपातङ्कताय लघूत्थानताय परिपृच्छति O. त्यल्पातङ्क-
तां A. ति स्म । अल्पपातङ्कतां Cb. त्यल्पाबाधतात्यल्पातङ्कतां W.

3) पावां बलं A. यात्रां च बलं च B. यात्रां च बलां च Cb. बलंच W.
MSS. add च after each substantive यात्रार बलं W.

4) मुखसं left out in B. सं left-out in Cb. सुखाय स्पर्शविह्वारताय O.

5) कश्चि A. B. कश्चित्ते Cb. कचि W.

6) तय Cb.

7) कश्चि B. Cb. कश्चि A.

8) कश्चिद्घातवः A. Cb. कश्चिद्घातव B कश्चिद्घातवः W.

9) कश्चि A. B. केचि Cb. कश्चि W.

10) वेनेयाः O. विनेयाः the rest. Cp. Pāli *veneyya*.

11) कश्चि मुचि A. कश्चि मुचि B. कश्चि मुचि W.

12) इर्ष्यालुका A. Cb. इर्ष्याबहुला B. इर्ष्यारुका W. इर्ष्यालुका O.

13) रिक्ता A. W. रिणा B. Cb. Here begins K. I. 108.

14) ज्ञा A. B. W. ज्ञाः K. ज्ञताः Cb.

15) एया B. एयता Cb. एयाः K. The whole word left out in A. W.

16) एया A. B. W. एयता Cb. एयाः K.

17) यः । Cb. ष्टिका O.

18) ता A. B. W. तता Cb: ताः K.

याः । कश्चित्ते भगवन्निर्कृतमारप्रत्यर्थिका⁽²⁾ एते सन्नाः । कश्चिद्भगवन्प्रभूत्रत्नस्तथागतो
 ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धः परिनिर्वृत इमां सदां लोकघातुमागतो⁽⁴⁾ धर्मश्रवणाय सत्प्रत्नमये स्तूपे
 मध्यगतः । तं च भगवत्तं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं स भगवान्परिपृच्छति⁽⁵⁾ कश्चिद्भग-
 वंस्तस्य भगवतः प्रभूत्रत्नस्य तथागतस्यार्कत्तः सम्यक्संबुद्धस्य तमणीयं कश्चिद्वापनीयं
 5 कश्चिद्भगवन्प्रभूत्रत्नस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धश्चिरं स्थास्यति । वयमपि भगवंस्तस्य
 प्रभूत्रत्नस्य तथागतस्यार्कत्तः सम्यक्संबुद्धस्य धातुविग्रहं पश्येम । तत्साधु भगवान्दर्श-
 यतु तथागतस्तस्य भगवतः प्रभूत्रत्नस्य तथागतस्यार्कत्तः सम्यक्संबुद्धस्य धातुविग्रह-
 मिति ॥

अथ खलु भगवाच्छाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धस्तं भगवत्तं प्रभूत्रत्नं
 10 तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं पारिनिर्वृतमेतदवोचत् । अयं भगवन्गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो
 मत्कामस्त्रो भगवत्तं प्रभूत्रत्नं तथागतमर्कत्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतं ऋष्टुकामः । अथ खलु
 भगवान्प्रभूत्रत्नस्तथागतो ऽर्कन्सम्यक्संबुद्धस्तं गद्गस्वरं बोधिसत्त्वं मत्कामस्त्रमेतदवो-
 चत् । साधु साधु कुलपुत्र यत्र किं नाम त्वं भगवत्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्कत्तं सम्यक्सं-

1) कश्चि A. W. कश्चित्ते B. कश्चि Cb. कश्चि W.

2) र्थिकाः सन्नाः B. र्थिकाः । O. र्थिन the rest.

3) कश्चि A. B. Cb. W. कश्चि K. भगवन् left out in A. W.

4) आगतो is put in after णाय in A. K. W.

5) Cb. K. add स्म.

6) कश्चि A. B. Cb. W. कश्चि K.

7) कश्चि A. B. Cb. कश्चि K. W.

8) स्त left out in A. B. W. Here again O. breaks off.

9) Cb. reads प्रभूत्रत्न for शाक्यमुनि and leaves out भगवत्तं अयं भगवन्.

10) From गद्ग° till °संबुद्धस्तं left out in A. Cb. तं is added after अयं भगवन् in K.

11) From परिनि° till °संबुद्ध left out in K.

12) A. adds च; W. adds व.

बुद्धं द्रष्टुकामो ऽभ्यागत इमं च सहर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं श्रवणाद्य मञ्जुश्रियं च कुमारभूतं दर्शनायेति ॥

अथ खलु पद्मश्रोर्बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वो भगवत्तमेतद्वोचत् । कीदृशं⁽¹⁾ भगवन्गद्ग-
स्वरेण बोधिसत्त्वेन मक्षासत्त्वेन⁽²⁾ पूर्व कुशलमूलमवरोपितं⁽⁸⁾ कस्य वा तथागतस्यात्तिके ।
अथ खलु भगवाऽशाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः पद्मश्रियं बोधिसत्त्वं मक्षासत्त्व- 5
मेतद्वोचत् । भूतपूर्वं कुलपुत्रातीति ऽघ्न्यसंख्येये⁽⁵⁾ कल्पे⁽⁵⁾ ऽसंख्येयतरे विपुले ऽप्रमेये
ऽप्रमाणे यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्य-
क्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकत्रिदनुत्तरः पुरुषदम्यनारयिः
शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्सर्वज्ञसंदर्शनायां⁽⁶⁾ लोकधातौ प्रियदर्शने
कल्पे । तस्य खलु पुनः कुलपुत्र भगवतो मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञस्य तथागतस्यार्कतः सम्य- 10
क्संबुद्धस्य गद्गस्वरेण बोधिसत्त्वेन मक्षासत्त्वेन तूर्पशतसंख्येयप्रवादितेन द्वादशवर्षशतस-
ंख्याणि पूजा कृताभूत् । सप्तत्रयमयानां च भाजनानां चतुरशीतिसंख्याणि दत्तान्यभूवन् ।
तत्र कुलपुत्रं⁽¹²⁾ मेघडुन्दुभिस्वरराज्ञस्य⁽¹³⁾ तथागतस्य प्रवचने गद्गस्वरेण बोधिसत्त्वेन मक्षा-

1) शो A.

2) पूर्व A. B. K. पूर्व W. left out in Cb.

3) मूलाबलाधानेन Cb. °वरुसं K. which is also the usual form in O.

4) वा द्वा K.

5) Cb. adds पु.

6) रूप left out in A.

7) दर्शने B.

8) सं B. K.

9) शत left out in B. Cb.

10) भो K.

11) तिभिः A. तिः B

12) Left out in A. W.

13) इत् K. So, too, p. 492, l. 3.

14) A. W. add न.

(1) सन्नेयमीदृशी (3) श्रीः प्राप्ता (4) । स्यात्खलु पुनस्ते कुलपुत्र काङ्क्षा वा त्रिमतिर्वा विचि-
 कित्सा चान्यः स तेन कालेन तेन समयेन गद्गदस्वरो नाम बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वो (5) भूयेन
 सा (6) तस्य भगवतो मेघडुन्दुभिस्वरराजस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजा कृता
 तानि (7) चतुरशीति (8) (9) दत्तानि । न खलु पुनस्ते कुलपुत्रैवं दृष्टव्यम् । तत्कस्य
 5 केतोः । घयमेव स कुलपुत्र गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वो भूयेन (10) सा तस्य भगवतो
 मेघडुन्दुभिस्वरराजस्य (11) तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजा कृता तानि (12) चतुरशीति-
 भाजनमद्वन्नाणि दत्तानि । एवं ब्रह्मबुद्धपर्युपासितः कुलपुत्र गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो मक्षा-
 सत्त्वो ब्रह्मबुद्धशनमद्वन्नावरोपितकुशलमूलः कृतबुद्धपरिकर्मा । दृष्टपूर्वाशानेन गद्गदस्वरो ण
 बोधिसत्त्वेन मक्षासत्त्वेन गङ्गानदीकालिकाममा बुद्धा भगवत्तः । पश्यामि त्वं पद्मश्रीरेतं (16)
 10 गद्गदस्वरं बोधिसत्त्वं मक्षासत्त्वं । पद्मश्रीराक । पश्यामि भगवन्पश्यामि तुगत । भगवा-

1) Left out in A. K. W.

2) द K.

3) शीघ्रं A. शी Cb. B.

4) साः A. W.

5) Left out in A. B. Cb. W.

6) सो A. W.

7) K adds च.

8) भो W.

9) B. adds शत.

10) सो A. B. Cb. W. सा K.

11) ससु K.

12) तानि च भाजनानि दत्तानि B. K.

13) कत A. B. Cb. W. कृत K.

14) पूर्वा Cb. K.

15) लुकोप A. K. W. लुकास B. लिकाम Cb.

16) श्रीगर्भ एतं तं A. श्रीरेवं B. श्री एवं Cb. श्रीरेतं K. श्रीगर्भ एतं W.

नाह । एष खलु पुनः पद्मश्रीर्गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वो ब्रह्मभी रूपैरिमं⁽¹⁾ सद्धर्मपु-
 एउरीकं धर्मपर्यायं देशयति स्म⁽²⁾ । तद्यथा क्वचिद्भ्रूवत्रेण क्वचिद्भ्रूवत्रेण⁽³⁾ क्वचिच्छ्रूवत्रेण⁽⁴⁾
 क्वचिरीश्वरत्रेण क्वचित्तेनापतित्रेण⁽⁵⁾ क्वचिद्वैश्वानत्रेण क्वचिच्चक्रवर्तित्रेण क्वचि-
 त्कोट्टराजत्रेण क्वचिच्छ्रेष्ठित्रेण क्वचिद्रूपतित्रेण क्वचिन्नैगमत्रेण क्वचिद्वासण-
 त्रेणोमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं देशयति स्म⁽⁶⁾ । क्वचिद्भ्रूवत्रेण क्वचिद्भ्रूवणीत्रेण 6
 क्वचिद्भ्रूवपासकत्रेण क्वचिद्भ्रूवपासिकात्रेण क्वचिच्छ्रेष्ठिभार्यात्रेण क्वचिद्रूपतिभार्या-
 त्रेण क्वचिन्नैगमभार्यात्रेण⁽⁷⁾ क्वचिद्दार्कत्रेण क्वचिद्दार्किकात्रेण गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो
 मक़ासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां⁽⁸⁾ देशयति स्म⁽⁹⁾ । इयद्विः कुलपुत्र रूपसंद्दर्श-
 नीर्गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां⁽¹¹⁾ देशयति स्म⁽¹²⁾ ।
 यावत्केषांचिद्यत्नत्रेण गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं 10
 सत्त्वानां⁽¹³⁾ देशयति स्म⁽¹⁴⁾ । केषांचिद्गुरुत्रेण केषांचिद्गुरुत्रेण केषांचित्किंनरत्रेण केषा-
 चिन्महोरगत्रेण गद्गस्वरो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्व इमं सद्धर्मपुएउरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां

-
- 1) ब्रह्मभिरूपैरिमं B. Cb.
 - 2) Left out in B.
 - 3) Left out in B. Cb. K.
 - 4) Left out in Cb.
 - 5) A. Ca. W. add क्वचिच्छ्रेष्ठवत्रेण.
 - 6) Left out in B. Cb.
 - 7) In Cb. only.
 - 8) Left out in A. W.
 - 9) धर्मन् is added in K. W.
 - 10) Left out in B.
 - 11) Left out in A.
 - 12) Left out in B. Cb.
 - 13) Left out in W.
 - 14) A. adds धर्म.
 - 15) Left out in B. Cb. K.

- देशयति स्म⁽¹⁾ । यावन्निरपतिर्यग्योनियमलोकात्तपोपपन्नानामपि सन्नानां गङ्गद्वयरो बो-
 धिसन्नो मरुसन्न⁽²⁾ इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं देशयन्नाता भवति⁽³⁾ । यावदन्तःपुरमध्यग-
 तानामपि सन्नानां गङ्गद्वयरो बोधिसन्नो मरुसन्नः स्त्रीद्वयमभिनिर्मायेमं सद्धर्मपुण्डरीकं
 धर्मपर्यायं सन्नानां⁽⁴⁾ देशयति स्म⁽⁴⁾ । अस्यां सद्गायां⁽⁵⁾ लोकधातौ सन्नानां धर्मं देशयति स्म⁽⁶⁾ ।
 8 त्राता खल्वपि⁽⁷⁾ पद्मश्रीर्गङ्गद्वयरो बोधिसन्नो मरुसन्नः सद्गायां⁽⁸⁾ लोकधातावुपपन्नानां
 सन्नानाम्⁽⁹⁾ । तस्यां च सद्गायां⁽¹⁰⁾ लोकधातावेव स गङ्गद्वयरो बोधिसन्नो मरुसन्न इयद्गो
 द्वपनिमित्तिरिमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सन्नानां देशयति⁽¹¹⁾ । न चास्य सत्पुरुषस्यार्द्धका-
 निर्नापि प्रज्ञादानिः⁽¹²⁾ । इयद्भिः कुलपुत्र ज्ञानावभासिर्गङ्गद्वयरो बोधिसन्नो मरुसन्नो ऽस्यां
 सद्गायां⁽⁶⁾ लोकधातौ प्रज्ञायते । अन्येषु च गङ्गानदीवालिकासमेषु⁽¹⁵⁾ लोकधातुषु बोधिसन्न-
 10 वैनेयानां⁽¹⁶⁾ सन्नानां बोधिसन्नद्वयेण धर्मं देशयति । आवकवैनेयानां⁽¹⁷⁾ सन्नानां आवकद्वयेण

1) Left out in Cb. K.

2) From इमं till देशयन् left out in A. W.

3) देशयन्ता भविष्यति Cb.

4) Left out in B. Cb. K. O.

5) अस्मिं सद्गे B.

6) Left out in B. Cb. O.

7) त्रातारभूतः प O.

8) सद्गे B. O.

9) सन्नानाम left out in A. Cb. W.

10) तस्यां च वैरोचनरश्मिप्रतिमंडितायां A. W. अस्मिञ्च B. तस्यां वैरोच-
 तायां K. तस्यां च सद्गायां Cb.

11) धातावेषु ग° B. Cb. धातौ । एष ग° K.

12) मि K. W.

13) In B. added स्म.

14) From नापि till निः left out in A. K. W.

15) लुकोपमेषु A. B. W. लिंकासमेषु Cb. O. लुकोपमासु K.

16) वैनेयिकानां A. Cb. W.

17) The whole paragraph is left out in W.

धर्मं देशयति । प्रत्येकबुद्धवैनेयानां सत्त्वानां प्रत्येकबुद्धरूपेण धर्मं देशयति । तथागतवैने-
 यानां सत्त्वानां तथागतरूपेण धर्मं देशयति । यावत्तथागतधातुवैनेयानां सत्त्वानां तथागत-
 धातुं दर्शयति । यावत्परिनिर्वाणवैनेयानां सत्त्वानां परिनिर्वृतमात्मानं दर्शयति । एवं
 ज्ञानबलाधानप्राप्तः खलु पुनः पद्मश्रीगर्भद्वस्वरो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वः ॥

अथ खलु पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वो भगवत्समेतद्वोचत् । अत्रोपितकुशलमूलो 5
 ज्यं भगवन्गर्भद्वस्वरो बोधिसत्त्वो मक़ासत्त्वः । कतम एष भगवन्समाधिर्घस्मिन्समाधावव-
 स्थितेन गर्भद्वस्वरेण बोधिसत्त्वेन मक़ासत्त्वेनेपसः सत्त्वा विनीता इति । एवमुक्ते भगवाच्छा-
 क्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः पद्मश्रियं बोधिसत्त्वं मक़ासत्त्वमेतद्वोचत् । एष हि
 कुलपुत्र सर्वत्रपसंदर्शनो नाम समाधिः । अस्मिन्समाधाववस्थितेन गर्भद्वस्वरेण बोधिसत्त्वेन
 मक़ासत्त्वेनैवमप्रमेयः सत्त्वार्थः कृतः ॥ 10

अस्मिन्खलु पुनर्गर्भद्वस्वरपरिवर्ते निर्दिश्यमाने यानि गर्भद्वस्वरेण बोधिसत्त्वेन
 मक़ासत्त्वेन साधं चतुरशीतिबोधिसत्त्वकोटिनपुत्रशतसक़्त्राणीमां सक़ां लोकधातुमांगतानि
 सर्वेषां तेषां सर्वत्रपसंदर्शनस्य समाधेः प्रतिलम्भो ऽभूत् । अस्यां च सक़ायां लोकधातौ
 गणानां समतिक्रातानां बोधिसत्त्वानां मक़ासत्त्वानां येषां सर्वत्रपसंदर्शनस्य समाधेः प्रांत-
 लम्भो ऽभूत् ॥ 15

1) नेयानां B. K. W. नेयिकानां A. B. Cb.

2) B. reads धातुत्रूपेण धर्म. O. has त्रूपमात्मानमुप - .

3) नेयाना A. B. K. W. नेयिकानां Cb.

4) नित्राण A. W.

5) धानगतः Cb.

6) धौ व्यव Cb.

7) वांच्छा B. Cb. K.

8) य A. K. यत्र O.

9) इक् सक्के लोकधातौ आग° O.

10) लाभो A. W. O.

11) अस्मिं सक्के B. O.

षड् षड् गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो मक्यासत्त्वो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्कतः
 सम्यक्संबुद्धस्य तस्य च भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुस्तूपे
 विपुला विस्तोर्णा⁽⁸⁾ पूजा कृत्वा पुनरपि सप्तरत्नमये कूटागरे ऽभिरुक्ष्य प्रवर्ष्यद्भिः⁽⁴⁾ तैत्रैः
 प्रवर्षद्भिः पद्भैः प्रवाच्यमानैस्तूर्यकोटोनयुतशतसकृन्नेः सार्धं तैश्च⁽⁵⁾तुरशीतिबोधिसत्त्वकोटी-
 8 नयुतशतसकृन्नेः परिवृतः पुरस्कृतः पुनरपि स्वं बुद्धतेजमभिगतः । समभिगम्य च तं
 भगवत्सो कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुमुमिताभिर्दं तथागतमर्कतं सम्यक्संबुद्धमेतदवो-
 षत् । कृतो मे भगवन्सक्यायां लोकाधातौ सत्त्वार्थस्तस्य⁽⁸⁾ च भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथाग-
 तस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुस्तूपो दृष्टो वन्दितश्च स च भगवाच्छाक्यमुनिस्तथागतो
 दृष्टो वन्दितश्च⁽⁹⁾ स च मञ्जुश्रीः कुमारभूतो दृष्टः स च मैषड्यराज्ञो बोधिसत्त्वो मक्यासत्त्वो⁽⁹⁾
 10 वीर्यबलवेगप्राप्तः स च प्रदानप्रूरो बोधिसत्त्वो मक्यासत्त्वो दृष्टः सर्वेषां च तेषां⁽¹⁰⁾ चतुरशी-
⁽¹¹⁾ तिबोधिसत्त्वकोटोनयुतशतसकृन्नाणां सर्वत्रपसंदर्शनस्य समाधेः प्रतिलुम्भो⁽¹⁸⁾ ऽभूत् ॥
 षस्मिन्⁽¹⁴⁾ षड् पुनर्गद्गदस्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मक्यासत्त्वस्य⁽¹⁵⁾ गमनागमनपरिवर्ते भाष्य-

- 1) Left out in B. and put in after विस्तोर्णा in Cb.
- 2) र्णम् K. Cb. र्णा O.
- 3) Left out in B. Cb.
- 4) प्रमनिः B.
- 5) तैष् in B. K. only, and तेभिष् O.
- 6) A. adds भिर B. reads शीत्या.
- 7) सम् left out in A. W.
- 8) In Cb. only.
- 9) Left out in K. W.
- 10) चेषां A. K. W.
- 11) शीतीनां A. W. K. शीति B. शीति Cb.
- 12) कोटोनयुतशत left out in K.
- 13) लाभो A. W.
- 14) षस्मिन् K.
- 15) गमना left out in K.

माणे द्वावन्नारिंशतां बोधिसत्त्वसकृन्नाणामनुत्पत्तिकधर्मतासिप्रतिलम्भो⁽¹⁾ भूत् । पञ्च-
 म्प्रियवश बोधिसत्त्वस्य मत्तासत्त्वस्य सद्धर्मपुण्डरीकस्य सभाधेः प्रतिलम्भो⁽²⁾ भूत् ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये गद्गदस्वरपरिवर्तो नाम त्रयोविंशतिमः⁽⁴⁾ ॥

—

- 1) केषु धर्मेषु A. K. W. कधर्म B. Cb.
- 2) लाभो A. W.
- 3) धार्य (for इतिथी) K.
- 4) चतुर्विंश Cb. Reading of O. unknown.

XXIV

अथ खल्वनपमतिर्बोधिसत्त्वो मद्दामसत्त्व⁽¹⁾ उत्थायामनादेकासमुत्तरामङ्गं कृत्वा दत्तिण⁽²⁾
 ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽³⁾ भगवत्समेतद्वोचत् । केन
 कारणेन भगवन्भवलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो मद्दामसत्त्वो ऽवलोकितेश्वर इत्युच्यते । एवमुक्ते
 ६ भगवाननपमतिं बोधिसत्त्वं मद्दामसत्त्वमेतद्वोचत् । इह कुलपुत्र पावर्त्ति सत्त्वकोटीनपुन-
 शतसकृन्नाणि यानि⁽⁴⁾ दुःखानि प्रत्यनुभवन्ति तानि⁽⁵⁾ सचेदवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य
 मद्दामसत्त्वस्य नामधेयं प्रणायुस्ते सर्वे तस्माद्दुःखस्कन्धात्परिमुच्येरन् । ये च कुलपुत्र सत्त्वा
 ष्ववलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मद्दामसत्त्वस्य नामधेयं धारयिष्यन्ति⁽⁸⁾ सचेत्ते मक्त्यग्नि-
 स्कन्धे⁽⁹⁾ प्रपतेयुः सर्वे ते⁽¹⁰⁾ ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मद्दामसत्त्वस्य तेजसा तस्मान्मक्तो

1) Left out in A.

2) णा K.

3) MSS. प्रणाम्य.

4) Cb. add.: च.

5) ते सर्वे °व A. ते सचेद्व B. Ca. K. तानि च ष्व Cb.

6) In a text published in Pekin (?) (in the possession of the late Prof. Max Müller — des. as Ch. in the notes hereafter — the following passages are given between प्रणायुस् and ते सर्वे तान्सर्वास्तास्माद्दुःखस्कन्धादवलोकितेश्वरः पारमो-
 चपेदीश्वरविधानेनावलोकितेन । तत्कस्य क्तेतोः । नानादेशेषु नानास्थानेषु नानाज्ञाध्विपि
 नरकतिर्यग्योनिप्रेतयमलोकेश्वरपुत्रसंस्वेदश्रीपपाडुकानि समकालस्मृत एव कुल-
 पुत्रार्यमहादृष्टौ⁽⁷⁾ श्रयणा विधानेन ईदृशो ऽस्य प्रभावो ऽस्मात्कारणादवलोकितेश्वरस्याव-
 लोकितेष्वत्वं । ये च.

7) च्येयुः Ca. K. O.

8) धारयन्ति A. B. Ca. K. W. धारयिष्यन्ति । ते च Cb. धारयन्ति ते सर्वे O.

9) Cb. adds न.

10) प्रपतेयुस्ते O.

ऽग्निस्कन्धात्परिमुच्ये⁽¹⁾ । सचेत्पुनः कुलपुत्र सत्त्वा⁽²⁾ नदीभिरूच्यमाना अवलोकितेश्वरस्य
 बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्याक्रन्दं कुर्युः सर्वास्ता नद्यस्तेषां सत्त्वानां गाधं दद्युः । सचेत्पुनः⁽³⁾
 कुलपुत्र सागरमध्ये वरुणाभिव्रूढानां⁽⁴⁾ सत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणां किरण्यसुवर्षामणिमु-
 क्ताव⁽⁵⁾त्रैडूर्यशङ्कशिलाप्रवाड⁽⁶⁾मगर्भमुसारगल्वल्लोहितमुक्तादीनां⁽⁷⁾ कृतनिधीनां⁽⁸⁾ स पो-
 तस्तेषां⁽⁹⁾ कालिकाव्यातेन⁽¹⁰⁾ रातसीद्वीपे⁽¹¹⁾ तिस्रः स्यात्तस्मिंश्च कश्चिदेकः⁽¹²⁾ सत्त्वः स्याद्यो 5
 ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्याक्रन्दं कुर्यात्सर्वे ते परिमुच्येरंस्तस्माद्वात्त-
 सीद्वीपात् । अनेन⁽¹⁴⁾ खलु⁽¹⁴⁾ पुनः कुलपुत्र कारणेनावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो
 ऽवलोकितेश्वर इति संज्ञायते⁽¹⁵⁾ ॥

सचेत्कुलपुत्र कश्चिदेव वध्योत्सृष्टो ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्या-

1) छेयुः Ca. K. O.

2) सत्त्वा is put in after °माना in Ca. Cb.

3) पुनः left out in B. K. O.

4) वरुणाभिव्रूढानां A. B. W. वरुणाभिव्रूढानां Ca. Cb. K. वरुणाभि° Cb. Differ-
 ently in O.

5) वज्र left out in B. Ca. Cb. W. O.

6) After प्रवाड Ch. adds रजतजातत्रप. O. leaves out शङ्कशिलाप्रवाड, and
 has अश्च for अश्म.

7) मुक्ताश्च Ca. K.

8) कृतशीगतानां B. Ch. सेगता Ca. कृतसौ° K. कृतसो° W. कृतेन गता
 भवेयुस्तेषां O.

9) W. adds का.

10) का left out in Ca. केन Cb.

11) ये Ca. K. O. ये the rest.

12) कश्चिदेकः Ca. Cb.

13) छेयुम् A. C. K. O.

14) Left out in Cb. K. O. अक्षयमते for कुलपुत्र O.

15) इति व्यवस्था स्यात् Cb. इति संज्ञानीयते O.

क्रन्दं कुर्यात्तानि⁽¹⁾ तेषां वध्यघातकानां शस्त्राणि विकीर्णैर्न⁽²⁾ । सचेत्खलु पुनः कुलपुत्राय⁽⁴⁾
 त्रिसाक्षमकासाक्ष्मो⁽⁵⁾ लोकधातुर्धनैरात्तैः परिपूर्णा भवेत्ते ज्वलोकितेश्वरस्य मकास-
 हस्य नामधेयग्रहणेन दुष्टचित्ता द्रष्टुमप्यशक्ताः⁽⁷⁾ स्युः । सचेत्खलु पुनः कुलपुत्र कश्चिदेव⁽⁹⁾
 सन्नो दार्वार्यस्मैर्दृडिनिगडबन्धनैर्बद्धो भवेत्पराध्यनपराधी वा तस्यावलोकितेश्वरस्य
 5 बोधिसत्त्वस्य मकासहस्य नामधेयग्रहणेन तिप्रं तानि दृडिनिगडबन्धनानि विवरमनु-
 प्रयच्छति⁽¹²⁾ । इदंशः कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मकासहस्य प्रभावः⁽¹⁸⁾ ॥

सचेत्कुलपुत्राय⁽¹⁴⁾ त्रिसाक्षमकासाक्ष्मो⁽¹⁵⁾ लोकधातुर्धनैरिमित्रैश्चौरैश्च शस्त्रपाणिभिः
 परिपूर्णा⁽¹⁶⁾ भवेत्तस्मिंश्चैकः सार्थवाको मकासं⁽¹⁷⁾ साथं⁽¹⁸⁾ रत्नाढ्यमनर्घ्यं⁽¹⁹⁾ गृह्णीता गच्छेत् । ते⁽²⁰⁾

1) तानि is put in before शस्त्राणि in Ca. K. while A. W. repeats it in the same place.

2) र्णयुः Ca. K. खण्डखण्डानि गच्छेयुः O.

3) The paragraph is left out in Cb.

4) त्रेयं Ca. त्रेवं K.

5) स्त्री Ca. K.

6) पूर्णा K.

7) In Cb. only.

8) खलु पुनः in B. Cb. only.

9) एव in Cb. only.

10) Left out in Cb. दारुमयैर्वा अयस्मयैर्वा O.

11) धेय wanting in all but O.

12) A. B. Cb. K. W. add स्म. दास्यति for अनुप्रयच्छति O.

13) विषयः O.

14) त्रेयं Ca. K.

15) स्त्री Ca. स्त्री O.

16) पूर्णा B. Ca. Cb. K.

17) मकासं सत्वसार्थं A. W. मकासं सर्वसार्थं B. K. मकासत्वः सार्थं Cb. मक्तं सार्थं O.

18) घना Cb.

19) मनर्घ्यं left out in Cb. K.

20) Left out in A. B. W. ते च सार्थिकास्तं मार्गं गच्छन्तस्तां O.

गच्छेत्स्तांशौरान्यूर्तांशत्रूश्च शस्त्रकस्तान्यश्रेयः⁽²⁾ । दृष्ट्वा च पुनर्भीतास्त्रस्ता अशरणमा-
 त्मानं संज्ञानोयुः । स⁽³⁾ च सार्थत्राकस्तं सार्थमेवं ब्रूयात् । मा भैष्ट कुलपुत्रा मा भैष्टाभयंद-
 मवलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं मक्षासत्त्वमेकस्वरेण⁽⁵⁾ सर्वं समाक्रन्दधम् । ततो पूयमस्माञ्चौरभ-
 यादमित्रभयात्तिप्रमेव⁽⁶⁾ परिमोक्ष्यधे । अथ खलु सर्व एव स सार्थ एकस्वरेणावलोकिते-
 श्वरमाक्रन्देत्⁽⁷⁾ । नमो नमस्तस्मां⁽⁸⁾ अभयंददायावलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय मक्षासत्त्वायेति । ४
 सकृनामग्रकृणेनैव स सार्थः सर्वभयेभ्यः परिमुक्तो भवेत् । ईदृशः कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य
 बोधिसत्त्वस्य मक्षासत्त्वस्य प्रभात्रः ॥

ये कुलपुत्र रागचरिताः सत्त्वास्ते ज्वलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मक्षासत्त्वस्य
 नमस्कारं कृत्वा विगतरागा भवन्ति । ये द्वेषचरिताः सत्त्वास्ते ज्वलोकितेश्वरस्य बोधि-
 सत्त्वस्य मक्षासत्त्वस्य नमस्कारं कृत्वा विगतद्वेषा भवन्ति । ये मोक्षचरिताः सत्त्वास्ते ज्वलो- 10
 कितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मक्षासत्त्वस्य नमस्कारं कृत्वा विगतमोक्षा भवन्ति । एवं मक्ष-
 र्द्विकः कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो मक्षासत्त्वः ॥

यश्च कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मक्षासत्त्वस्य पुत्रकामो मातृग्रामो
 नमस्कारं करोति तस्य⁽⁹⁾ पुत्रः प्रजायते ऽभिव्रूयः प्रासादिको दर्शनीयः⁽¹⁰⁾ पुत्रलक्षणसमन्वा-

1) गच्छेत्ता A. गच्छेते तान् Ca. गच्छतान् Cb. गच्छेत्तां K. W.

2) पश्येत् A. W.

3) नीया A. नोरन् B. Cb. नीयः Ca. नीयुः K. संज्ञारं W. नेयुः O.

4) Left out in A. Ca.

5) सर्वे A. सर्वे W. left out in B. Ca. Cb. K. O.

6) तिप्रमेव in Ch. only.

7) क्रन्दयुः A. क्रन्देयुः B. W. O. क्रन्दतः Ca. क्रन्देरन् Cb.

8) तस्मै A. Cb. K. W. तस्मिन् Ca. A break in O.

9) तस्या A. W. तस्य B. Cb. K. तस्याः Ca.

10) पुरुष A. W. B. पुत्र Ca. Cb. K.

गतो बहुजनप्रियो मनापो ज्वरोपितकुशलमूलश्च भवति । यो दारिकामभिनन्दति तस्य⁽⁸⁾
 दारिका प्रत्रायते ऽभिद्वया प्रासादिका दर्शनीया परमया⁽⁴⁾ प्रभुवर्णापुष्करतया⁽⁴⁾ समन्वागता⁽⁴⁾
 दारिकालतणसमन्वागता⁽⁵⁾ बहुजनप्रिया मनापावरोपितकुशलमूला च भवति । ईदृशः
 कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मङ्गसत्त्वस्य प्रभावः ।

5 ये च⁽⁷⁾ कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य⁽⁸⁾ बोधिसत्त्वस्य⁽⁹⁾ मङ्गसत्त्वस्य⁽⁹⁾ नमस्कारं करिष्यति⁽¹⁰⁾
 नामधेयं च धारिष्यति⁽¹¹⁾ तेषाममोघफलं भवति । यश्च कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधि-
 सत्त्वस्य मङ्गसत्त्वस्य नमस्कारं करिष्यति⁽¹²⁾ नामधेयं च धारिष्यति⁽¹³⁾ । यश्च⁽¹⁴⁾ द्वाषष्टीनां
 गङ्गानदीवालिकासमानां बुद्धानां भगवतां⁽¹⁵⁾ नमस्कारं कुर्यान्नामधेयानि च धारयेद्यश्च ता-
 वतामेव⁽¹⁷⁾ बुद्धानां भगवतां तिष्ठतां⁽¹⁸⁾ धियतां यापयतां चीवरपिपडपातशयनासनगलानप्रत्य-

1) मनापो A. W. मनघ्रापो B. Ca. मनापा Cb.

2) लो A. W. लश्च B. Ca. Cb. K.

3) तस्या A. Ca. W. तस्य B. Cb. K.

4) Left out in Cb.

5) समलं कृता B. K.

6) मना in all MSS.

7) च in B. K. only. B. adds तु.

8) कुलपुत्र left out in Ca. Cb.

9) °राय °वाय. So almost always in similar cases before and after in Ch.

10) करिष्यति A. °र्त्त W. left out in Cb. कुर्यति Ca. K.

11) From नाम° till प्यति left out in Ca. From नमस्कारं till प्यति left out in Cb.

12) कुर्यात् Ca.

13) धारयेत् Ca.

14) ष्टिगंगा B. K. ष्टोभ्यो Ch.

15) कोप A. W.

16) कोपमेभ्यो बुद्धेभ्यो भगवद्भ्यो Ch.

17) एव in Ch. only.

18) Left out in Cb. while B. Ca. read धियमानानां and put it after यापयतां.

यभैष्यपरिष्कारैः पूजां कुर्यात् । तत्किं मन्यसे कुलपुत्र कियत्सं⁽²⁾ स कुलपुत्रो वा कुलडु-
 क्तिता वा ततो निर्दानं⁽³⁾ पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेत्⁽⁴⁾ । एवमुक्ते ऽन्यमतिर्बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो⁽⁵⁾
 भगवत्समेतद्वोचत् । बद्धं भगवन्बद्धं सुगतं⁽⁶⁾ स कुलपुत्रो वा कुलडुक्तिता वा ततोनिदानं⁽⁷⁾
 बद्धं पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेत्⁽⁸⁾ । भगवानाह । यश्च कुलपुत्र तावतां बुद्धानां भगवतां
 सत्कारं कृत्वा⁽¹⁰⁾ पुण्याभिसंस्कारो यश्चावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मरुसत्त्वस्यात्तश्च 5
 एकमपि नमस्कारं कुर्यान्नामधेयं च धारयेत्समो ऽनधिको ऽनतिरेकः पुण्याभिसंस्कार
 उभयतो भवेत्⁽¹²⁾ । यश्च तेषां द्वाषष्टीनां गङ्गानदीवाल्मीकासमानां बुद्धानां भगवतां सत्कारं⁽¹³⁾
 कुर्यान्नामधेयानि च धारयेत् । यश्चावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मरुसत्त्वस्य नमस्कारं
 कुर्यान्नामधेयं च धारयेत् । एतावुभौ पुण्यस्कन्धौ न सुकरो जपयितुं कल्पकोटीनयुतशत-

1) भैष्य left out in W.

2) कियत्स K. स left out in A. Ca. W.

3) In Ca. only.

4) प्रसूयते B.

5) Ch. adds तं.

6) Left out in Cb.

7) Left out in Cb. बद्धतरं W.

8) रः प्रसूयते B.

9) ताव left out in B.

10) B. K. add गुरुकारं कृत्वा माननां पूजनामर्धनामपचायनां कृत्वा; for अर्थ to
 r. अर्थ.

11) From समो till धारयेत् (before एता) left out in Cb.

12) भवेत् in Ch. only.

13) नमस्कारं Ca.

14) धेये A. W.

15) This paragraph is left out in A. Cb.

सकृन्नैरपि । एवमप्रमेयं कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मत्कासत्त्वस्य नामधार्-
णात्पुण्यम् ॥⁽⁹⁾

अथ खल्वनयमतिर्बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वो भगवन्मत्तदवोचत् । कथं भगवन्मवलो-
कितेश्वरो बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वो ऽस्यां सकृत्⁽⁸⁾ लोकाधायी प्रविचरति⁽⁴⁾ कथं सत्त्वानां⁽⁵⁾ धर्मं
5 देशयति । कीदृशशावलोकिवेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य मत्कासत्त्वस्योपायकौशल्यविषयः ।
एवमुक्ते भगवाननयमतिं बोधिसत्त्वं मत्कासत्त्वमेतदवोचत् । सति कुलपुत्र लोकाधायो
येष्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वो बुद्धरूपेण⁽⁶⁾ १ सत्त्वानां धर्मं देशयति । सति लो-
काधायो येष्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वो बोधिसत्त्वरूपेण⁽⁷⁾ २ सत्त्वानां धर्मं देशय-
ति । केषांचित्प्रत्येकबुद्धरूपेणावलोकितेश्वरो ३ बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देश-
10 यति । केषांचिच्छ्रावणरूपेणावलोकितेश्वरो ४ बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशय-
ति । केषांचिद्ब्रह्मरूपेणावलोकितेश्वरो ५ बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति ।
केषांचिद्बुद्धरूपेणावलोकितेश्वरो ६ बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति । केषां-
चिद्ब्रह्मरूपेणावलोकितेश्वरो ७ बोधिसत्त्वो मत्कासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति ।⁽¹¹⁾ यत्नैवे-

1) A. W. add धेयं.

2) पुण्यः Cb. पुण्य Ca. left out in A.

3) ऽस्मिं सके B. K.

4) Cb. adds स्म.

5) सत्त्वैभ्यो Ch. So in similar cases hereafter.

6) K. adds च.

7) बोधिसत्त्व left out in Cb.

8) केन्यश्चित् Cb. So in similar cases hereafter.

9) ष्कृत् Ch. ष्कृत् Ch.

10) इत्थं Ch.

11) K. adds केषांचिद्.

यानां सन्नानां यज्ञद्रुपेण ८ धर्मं देशयति । ईश्वरवैनेयानां सन्नानामोश्वरद्रुपेण ९ धर्मं देश-
यति । मरुदेश्वरवैनेयानां सन्नानां मरुदेश्वरद्रुपेण १० धर्मं देशयति । चक्रवर्तिराज्ञवैनेयानां
सन्नानां चक्रवर्तिराज्ञद्रुपेण ११ धर्मं देशयति । पिशाचवैनेयानां सन्नानां पिशाचद्रुपेण १२
धर्मं देशयति । वैश्रवणवैनेयानां सन्नानां वैश्रवणद्रुपेण १३ धर्मं देशयति । सेनापतिवैने-
यानां सन्नानां सेनापतिद्रुपेण १४ धर्मं देशयति । ब्राह्मणवैनेयानां सन्नानां ब्राह्मणद्रुपेण १५ ४
धर्मं देशयति । वज्रपाणिवैनेयानां सन्नानां वज्रपाणद्रुपेण १६ धर्मं देशयति । एवम-
चित्यगुणसमन्वागतः कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वः । तस्मात्तर्हि कुल-
पुत्रावलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं मरुसत्त्वं पूजयेत्⁽¹¹⁾ । एष कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो
मरुसत्त्वो भोतानां सन्नानामभयं ददाति । अनेन कार्पणेनाभयं दद इति संज्ञायत इह सत्त्वा⁽¹²⁾
लोकधातौ ॥

10

अथ खल्वन्नपमतिर्बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो भगवत्तमेतदबोचत् । दास्यामो अयं
भगवन्नवलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय मरुसत्त्वाय धर्मप्राभृतं धर्माच्छादम् । भगवान्-
नाह । यस्येदानो⁽¹⁴⁾ कुलपुत्र कालं मन्यसे ॥ अथ खल्वन्नपमतिर्बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वः स्व-

- 1) नेयिकानां A. Cb. नयिकेभ्यः सत्त्वेभ्यो Ch. So in similar cases hereafter.
- 2) नयिक A. नेयक W.
- 3) The following three paragraphs are left out in B.
- 4) राज्ञ left out in A. Cb. K.
- 5) Left out in K.
- 6) नयिक A.
- 7) उच्छ्रेय (for वैश्रवण) Cb. Ch.
- 8) नेयिका Cb.
- 9) Ch. adds यावद्.
- 10) A. K. add ऽवलोकितेश्वरो बोधिसत्त्व (left out in K.) इत्युच्यते.
- 11) पूजयेत् B. K.
- 12) B. K. add अवलोकितेश्वर इत्युच्यते । then read भोतेभ्यः सत्त्वेभ्यो अयं.
- 13) मरु B. K.
- 14) Left out in Ca.

- कण्ठाद्बतार्थं ⁽¹⁾ शतसंस्कृतं ⁽²⁾ मुक्ताकारमवलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय म्हासत्त्वाय
 धर्माच्छा ⁽³⁾ दमनुप्रचक्षति ⁽⁴⁾ स्म । प्रतीच्छ ⁽⁵⁾ सत्पुरुषेभ्यं धर्माच्छा ⁽⁶⁾ दं ममात्तिकात् । स न प्रती-
 च्छति स्म ॥ अथ खल्वन्तपमतिर्बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो ज्वलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं म्हास-
 त्त्वमेतदवोचत् । प्रतिगृह्णा ⁽⁷⁾ त्वं कुलपुत्रेभ्यं मुक्ताकारमस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥ अथ
 5 खल्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो जन्तपमतेर्बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्यात्तिकात्
 मुक्ताकारं प्रतिगृह्णा ⁽⁸⁾ ति स्मान्तपमतेर्बोधिसत्त्वस्य म्हासत्त्वस्यानुकम्पामुपादाय तासां ⁽⁹⁾ च
 घतसृणां पर्वदां तेषां च देवनागपत्तगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्याणामनु-
 कम्पामुपादाय । प्रतिगृह्य च द्वौ प्रत्यंशौ कृतवान् कृत्वा ⁽¹⁰⁾ चैकं प्रत्यंशं ⁽¹¹⁾ भगवते शाक्यमुनये
 ददाति स्म द्वितीयं प्रत्यंशं भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य रत्न-
 10 स्तूपे ⁽¹²⁾ समुपनामयामास । ईदृश्या कुलपुत्रं ⁽¹³⁾ विक्रव्यावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो म्हासत्त्वो
 ऽस्यां ⁽¹⁴⁾ सत्त्वायां लोकघातावनुविचरति ⁽¹⁵⁾ ॥

1) दश (for शत) Cb. संस्कृत (for the same) Ca.

2) सं K.

3) दनम Ca.

4) स्म left out in B.

5) From प्रती° till स्म left out in Cb.

6) दं A. W.

7) गृह्णा A. Ca. Cb. W.

8) प्रतीच्छति B. K.

9) In Ca. only.

10) च तं द्विप्रत्यंशं कृत्वा (for च द्वौ°) Cb.

11) Left out in Cb.

12) समुत्थाम Cb.

13) क्रीव A. कुर्व Ca. Cb. क्रीड B. K. W.

14) ऽस्मिं सत्त्वे B. K.

15) स्म is added in A. Ca. Cb. W. but left out in B. K.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

(3) चित्रध्वजं (8) अन्नयोमती (4) एतमर्थं (5) परिपृच्छ (6) कारणात् (7) ।

(8) केन (9) जिनपुत्रे (10) हेतुना (11) उच्यते (10) (11) किं (10) (11) अवलोकितेश्वरः ॥ १ ॥

(12) अथ (13) तादृशता (14) विलोकितया (15) प्राणाधीनागुरु (16) अन्नयोमतिः ।

(17) चित्रध्वजमधिभाषते (18) श्रूय चर्यामवलोकितेश्वरे (19) ॥ २ ॥

1) Ch. reads खल्वन्नयमतिर्बोधिसत्त्वो मकासन्नस्तस्यां, which agrees with Kumārajīva's version, though the following verses were translated by Jñāna-rupta sometime after Kumārajīva, and added to the version of the latter. The verses are altogether left out in the oldest Chinese version by Dharmarakṣa Cp. the English translation, p. 413.

2) These verses seem to be in the metre वेतालीय.

3) नो Cb.

4) अन्नयमति A. W. Rather अन्नयामती.

5) तेधनमथु B.

6) च्छि Ch.

7) णा A. B. Ca. K. णात् Cb. Ch. षां W.

8) The metre requires one short syllable more.

9) ना left out in K.

10) left out in K.

11) उच्यते क्व वलो A. W.

12) अर्थ A. W.

13) सादृशतामेव वि A. सादृशनामव B. तादृशता दिशाव K.

14) कितेया B. कितोया W.

15) हू A. रू B. Cb. K. W.

16) तां A. B. K. W. तिः Cb. Ch.

17) नो Cb. न्न the rest.

18) षमो A. B. K. षती Ca. Cb. षते Ch.

19) रो A.

- (1) कल्पशतनेकाचत्तिया बक्रुबुद्धान सकृन्नकोटिभिः ।
 प्रणिधानं (3) यथा (4) विशोधितस्तथ (5) शृणुया किं (6) मम प्रदेशतः (7) ॥ ३ ॥
 अथ (8) दर्शनो (9) पि च अनुपूर्वं च तथा अनुस्मृतिः ।
 भवतीह अमोघप्राणिनां सर्वदुःखभवशोक्रनाशकः ॥ ४ ॥
- 5 सचि (11) अग्निखदाय (12) पातयेद्वातनार्यध प्रदुष्टमानसः ।
 स्मरतो भवलोकिते (13) अरिं अभिसिक्तो इव अग्निं शाम्यति ॥ ५ ॥
 सचि (14) सागरदुर्गि (15) पातयेन्नागमकरभूतघालये (16) ।
 स्मरतो भवलोकिते (17) अरिं जलराजे न कदाचि (18) सीदति ॥ ६ ॥

1) W. adds बक्रु.

2) शता A. B. W.

3) नु Ch.

4) यतो Cb.

5) तत्र Ca. ततो Cb. तथा W.

6) यतो Cb.

7) तो A. B. Cb. W. तेः Ca. तः Cb.

8) णा Ch.

9) अ left out in A. W.

10) सर्वभवदुःख B. K.

11) सच A. B. Ca. W. सचि Cb. Ch. K.

12) A. Ca. Cb. W. add प्र.

13) रो A. Cb. W. रं B. Ca. K. Ch.

14) सच B. W.

15) गरि दुर्ग A. B. K. गरि दुर्गि Ca. गरदुर्ग Cb. गरदुर्गि Ch.

16) भूतशातमारये A. भूगमालये W.

17) राज्ञो A. B. K. ज्ञे Ca. Ch. ज्ञ Cb. ज्ञो W.

18) Ch. adds से.

सचि⁽¹⁾ मेरूतलानुपातयेद्वातनार्थाय प्रदुष्टमानसः ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्वरं⁽²⁾ मूर्धभूतो⁽³⁾ व नभे प्रतिष्ठति⁽⁴⁾ ॥ ७ ॥
 वज्रमयपर्वताशनो⁽⁶⁾ घतनार्थाय च मूर्ध्नि⁽⁷⁾ शोषरेत्⁽⁸⁾ ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्वरं⁽⁹⁾ रोमकूपं न प्रभोत्ति⁽¹⁰⁾ किंसितुम्⁽¹¹⁾ ॥ ८ ॥
 सचि⁽¹²⁾ शत्रुगणैः परोवृतः शस्त्ररुस्तेभि⁽¹³⁾ विक्लिसचेतसैः⁽¹⁴⁾ ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्वरं⁽⁹⁾ मैत्रचित्तं तद् भोत्ति⁽¹⁵⁾ तत्तणाम् ॥ ९ ॥
 सचि⁽¹⁶⁾ आघतने उपस्थितो⁽¹⁷⁾ वध्यघातानि वशं गतो भवेत्⁽¹⁸⁾ ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्वरं⁽¹⁹⁾ खण्डखण्ड तद् शस्त्रं गच्छिष्युः⁽²⁰⁾ ॥ १० ॥

1) साच W.

2) रो A. B. Ca. Cb. K. रं Ch. W.

3) तं B. तो Cb. प्रभूतं A. W.

4) Left out in Ca.

5) छित्त A. छति B. Ca. K. W. छते Cb.

6) वज्र Ca. Ch.

7) सनि A. सनो B. W. Ca. K. यदिक्त् Cb. यदि Ch.

8) च यदि शोषधौ A. यदि शोषधी W. यदि मूर्धं ज्ञाषरो B. च दुष्टमानसो Cb.
 च मूर्ध्नि शोषरेन् Ch. च मूर्धं शोषरेत् K. Cp. शोसरति, शोशिरति Mahāvastu. I
 24,1; 143,18; 209,9; II, 4,8; 334,22.

9) रं A. B. K. W. रो Cb.

10) Left out in W.

11) किंसना Cb.

12) कि A. K. Cb. मि B. Ca. Cb.

13) मनसैः Ch.

14) मि Cb.

15) त्त ते भवन्ति Ca. त्त तद्भोत्ति K.

16) घा B. Ch.

17) ते Ca. Cb.

18) ना A.

19) रो Ca. Cb. So too in following verses.

20) ष A. B. Ca. Cb. K. W. यू W.

- सचि दारुमयैरयोमयैर्दुडिनिगडैरिर्दु बद्ध बन्धनैः ।
 स्मरतो भ्रवलोकिनेश्वरं त्तिप्रमेव विपटन्ति बन्धना ॥ ११ ॥
 मन्त्राबलाविद्यैश्चौषधी भूतवेताल शरोरनाशनाः ।
 स्मरतो भ्रवलोकिनेश्वरं तेन गच्छन्ति पतेः प्रवर्तिताः ॥ १२ ॥
 सचि घोत्रेकरैः परीवृतो यत्तनागासुरभूतराजसैः ।
 स्मरतो भ्रवलोकिनेश्वरं रोमकूपं न प्रभोत्ति र्दुंसितुम् ॥ १३ ॥
 सचि व्याडमृगैः परीवृतस्तीक्ष्णदंष्ट्रनखैर्मकाभयैः ।
 स्मरतो भ्रवलोकिनेश्वरं निप्रं गच्छन्ति दिशा समन्ततः ॥ १४ ॥
 सचि दृष्टिविषैः परीवृतो झलनार्चिशाखडुष्टदारुणैः ।
 स्मरतो भ्रवलोकिनेश्वरं त्तिप्रमेव तद् सन्ति निर्विषाः ॥ १५ ॥

- 1) रिर्दु A. W. रूपि B. K. Cb. मि Ca.
- 2) त्र A. Cb. W.
- 3) म्या Ca. 4) उ Ch. K.
- 5) शरोर left out in Cb.
- 6) In Ca. K. only.
- 7) घो A. B. Ca. W.
- 8) रि A. B. Ca. W. रो K.
- 9) नागमकरासुर Ca.
- 10) प्रभोत्तु K.
- 11) दंत Ch.
- 12) नखैर्मका Cb. Ch.
- 13) रो Cb.
- 14) प्रं B. Ch.
- 15) दिशा समन्ततो A. K. दिशानानसक्तः B. Ch. दिमानसमन्ततो Ca. दिशा
 भ्रवन्तः Cb. दिसा सम । ततो W.
- 16) पृष्टि A. K. W. स्मृष्ट B. Ch. दृष्टि Cb.
- 17) रि in all MSS.
- 18) शिखै Cb. 19) रो Ca.
- 20) ते भवन्ति A. Ca. W. ते left out in B. तद् संति Cb. भवन्ति K.

गम्भीरं⁽¹⁾ सविन्दुं⁽⁹⁾ निश्चरीं⁽⁸⁾ मेघवज्राशनिवारिप्रस्रवाः⁽⁴⁾ ।
 स्मरतो अत्रलोकितेश्वरं⁽⁵⁾ त्तिप्रमेव प्रशमन्ति तत्क्षणम्⁽⁶⁾ ॥ १६ ॥
 बद्धुःखशतेरुपद्रुतांसत्र दृष्ट्वा⁽⁷⁾ बद्धुःखपीडितान्⁽⁹⁾ ।
 प्रुभज्ञानबलो विलोकिया तेन त्रातारुं जगे सदेवके ॥ १७ ॥
 सद्बोबलपारिभगतो विपुलज्ञानउपापशिनितः ।
 सर्वत्र दशादिशी जगे सर्वतत्रेषु अशेष दृश्यते ॥ १८ ॥
 ये च घतणादुर्गतीभया नरकतिर्ययमस्य शासने ।
 ज्ञातोऽत्रर्व्याधिपीडिता अनुपूर्वं प्रशमन्ति प्राणिनाम् ॥ १९ ॥

- 1) रं A. Ca.
- 2) सु Cb. Ch. W.
- 3) Left out in A. W. निश्चरी for निश्चरे.
- 4) पारिप्रस्रवाः A. वारि left out in B. पारप्रस्रवा Ca. पारप्रेसेवा Cb. धार-
प्रस्रवाः Ch. वारिप्रस्रवाः K. वारिप्रस्रावां W.
- 5) रो Ca. Cb.
- 6) षो Cb. Ch.
- 7) ता A. Ca. W. तां B. Cb. तान् Ch. K.
- 8) सर्वदृष्ट A. W. सत्र दृष्टि B. K. सर्वसत्र दृष्ट Ca. सत्र दृष्ट Cb. सर्वा
दृष्टा Ch.
- 9) तां A. B. Ca. Cb. W. तान् Ch. ताः K.
- 10) क्रिया A. B. Ca. क्रियात् Cb. कितया W.
- 11) त्रातानुज्ञशमदेवके A. त्रातारुं जगे B. Ca. Cb. K. त्रातारुं जगे Cb. त्रा-
तारुं जग W.
- 12) से Ca. शि Cb. सि W. All दश.
- 13) सर्व left out in Cb.
- 14) त्ति B.
- 15) ये च मुक्ताक्षणा A. ये च सत्रा घतणा B. ये च सत्राक्षणा Cb. W. ये च सर्वा-
क्षणा K. ये सत्रा घतणा Ch. Our reading conjectural.
- 16) तोर्ययम A. तिर्ययम B. Ca. Cb. स्तिर्ययम Ch. तिर्यकयम K. तिर्यग्यम W.
- 17) ज्ञारु A. B. Cb. K. W. ज्ञरु Ca.
- 18) परिपीडिता K.

(1) अथ खल्वक्षयमतिर्दृष्टुष्टमना इमा गाथा अभाषत ॥
 शुभलोचन मैत्रलोचना प्रज्ञाज्ञानविशिष्टलोचना ।
 कृपलोचन⁽⁸⁾ प्रुद्धलोचना⁽⁴⁾ प्रेमणीया सुमुखा⁽⁵⁾ मुलोचना⁽⁶⁾ ॥ २० ॥
 अमलामल⁽⁷⁾निर्मलप्रभा वित्तिमिरज्ञान दिवाकर⁽⁸⁾प्रभा ।
 अपर⁽⁹⁾रक्तानलञ्जलप्रभा प्रतपन्नो जगती विरोचसे⁽¹⁰⁾ ॥ २१ ॥
 कृपसद्गुणमैत्रगर्जिता⁽¹²⁾ शुभगुण⁽¹³⁾ मैत्रमना मक्याघना ।
 ल्लेशायि शमेसि⁽¹⁴⁾ प्राणिनां धर्मवर्ष⁽¹⁵⁾ अमृतं प्रवर्षसि ॥ २२ ॥
 कलके च विवादविषके नरसंग्रामगतो मक्याभये⁽¹⁶⁾ ।
 स्मरतो अचल्लोकिते⁽¹⁷⁾श्च प्रशमेया⁽¹⁸⁾ अरिसंघपायका⁽¹⁹⁾ ॥ २३ ॥

-
- 1) This paragraph is left out in Cb. Ch. Cp. English translation p. 415.
 2) विप्रुद्ध Ch.
 3) कृपा A.
 4) कृपलोचन left out in Cb.
 5) विप्रुद्ध Cb.
 6) मु left out in A.
 7) अमलमल A. W. अमलविमल Ch.
 8) प्रभा A. W.
 9) त अनि B. Cb. रात अनि Ca. All have °निलञ्जल. The metre disturbed.
 10) रो K.
 11) सि B. Ca. K. ते Ch.
 12) संभूत B. Cb. K.
 13) शील Ch.
 14) ति Ch.
 15) र्ष अ A. B. Cb. K. W. र्षम Ca. Ch. We read र्ष अ for the sake of metre.
 16) यः Cb.
 17) रो Cb.
 18) प्रसमेसी Ca.
 19) पासका A. पाशका W. पायका B. पायको Ca. पातकान् Ch. संपयका Ch. संघुपायका K.

मेघस्त्रे⁽¹⁾ डुडुभिस्वरो⁽²⁾ ब्रलधरगर्जित ब्रह्ममुस्वरः⁽³⁾ ⁽⁴⁾

स्वामण्डलपारमिगतः स्मरणीयो⁽⁵⁾ श्रवलोक्तेश्वरः ॥ २४ ॥

स्मरथा स्मरथा⁽⁷⁾ माकाङ्क्षथा शुद्धसत्त्वं⁽⁸⁾ श्रवलोक्तेश्वरम् ।

मरणे व्यसने उपद्रवे⁽⁹⁾ त्राणु भोति शरणे⁽¹⁰⁾ परायणम्⁽¹¹⁾ ॥ २५ ॥

सर्वगुणपारमिगतः⁽¹²⁾ सर्वसत्त्वकृपमैत्रलोचनो⁽¹³⁾ ।

गुणभूत मद्गागुणोद्घो⁽¹⁵⁾ वन्दनीयो⁽¹⁶⁾ श्रवलोक्तेश्वरः⁽¹⁷⁾ ॥ २६ ॥

1) श्र Ch.

2) शरा Ch.

3) मु left out in Ch.

4) स्त्रो A. B. Ca. W. स्वरा Ch. स्वरः Ch.

5) स्म A. B. W.

6) पु Ca.

7) सा B. मा Ca. Ch. K. Is left out in A. Cb. W The long vowel of मा destroys the metre.

8) त्वमव in all MSS.

9) वृपद्रुते A.

10) षो Ca. Ch. षो Cb.

11) ने Cb. षो Ch.

12) Ch. adds धर्म. Perhaps the true reading is सर्वधर्म, for गुण is metrically wrong.

13) सर्व left out in A.

14) नो A. B. K. W. ना Ca. Cb. नः Ch.

15) गुणाभूत A. W. गुणभूत B. Ca. गुणभूमि Cb. गुणभूत K.

16) धि Cb.

17) ये Cb.

18) रो A. B. Ca. Cb. K. W. रः Ch.

(1) यो ऽसौ धनुकम्पको जगो बुद्ध⁽²⁾ भेष्यति⁽³⁾ अनागते ऽधनि ।
 सर्वदुःख⁽⁴⁾ भयशोकनाशकं⁽⁵⁾ प्रणामामो⁽⁶⁾ ध्रुवलोकितेश्वरम् ॥ २७ ॥
 लोकेष्वहं⁽⁸⁾ राजनायको भिन्नु⁽⁹⁾ धर्माकरुं⁽¹⁰⁾ लोकपूजितो ।
 बहुकल्पशतांश्चरित्वा⁽¹¹⁾ नायको⁽¹²⁾ बोधिं⁽¹³⁾ विरज्ञां⁽¹⁴⁾ अनुत्तराम् ॥ २८ ॥
 स्थित⁽¹⁵⁾ दक्षिणवामतस्तथा⁽¹⁶⁾ वीजयन्त⁽¹⁷⁾ अमिताभनायकम् ।
 मायोपम ते समाधिना सर्वत्रेत्र⁽¹⁸⁾ जिनगन्ध⁽¹⁹⁾ पूजिषु ॥ २९ ॥

1) The remaining seven verses are left out in the Chinese version.

2) A. Cb. W. add सो.

3) तो Ca. सि Ch.

4) दुःख left out in Ca.

5) भव B. K. W.

6) मनो A. B. K. W. सको Ca. सनं Cb. शकः Ch.

7) मो B. Ca. K. Cb. W. मि A. Ch.

8) श्वरु K. श्वर the fest.

9) रूणा A. रो Ca. W. र Cb. Ch. स K. left out in B.

10) तो A. B. K. W. ता Ca. Cb.

11) शतां चरित्वा नायनाः A. शतां चरित्वान B. सत चरित्वा नायका Ca. शत-
 सकृन् चरित्वा Cb. शतां अचिन्तिया Ch. शतां चरित्वा नायका K. शताश्चरित्वा नाय-
 काः W. The metre disturbed. Perhaps कल्पशत च°.

12) सो A. B. W. स Ca. Cb. Ch. K.

13) ज्ञा A. B. Cb. Ch. K. W. ज्ञां Ca.

14) रा A. B. Ca. Ch. K. W. रं Cb.

15) तो Cb.

16) तैस्त A. W. तो त B. Ca. Cb. K. तस्त Ch.

17) वीजंतु A. W. वीजंत Cb. °यसु K.

18) भु B. K. यु Ca. Ch.

19) This whole line is left out in Cb. We propose to read तै for ते.

20) जिन गत्वा K.

दिक्षु⁽¹⁾ पश्चिम⁽²⁾ यत्र⁽³⁾ मुखाकरा⁽⁸⁾ लोकधातु⁽⁴⁾ विरज्ञा⁽⁴⁾ मुखावती ।
यत्र⁽⁵⁾ र्ष⁽⁶⁾ अमिताभनायकः संप्रति⁽⁷⁾ तिष्ठति⁽⁷⁾ सन्नसारथिः ॥ ३० ॥
न च इस्त्रिणा तत्र संभवो नापि च मैथुनधर्म सर्वशः ।
उपपाडुक⁽⁸⁾ ते जिनोरसा⁽⁹⁾ पद्मगर्भेषु⁽¹⁰⁾ निषण्ण⁽¹¹⁾ निर्मलाः ॥ ३१ ॥
सो चैव⁽¹²⁾ अमिताभनायकः पद्मगर्भे विरज्ञे मनोरमे ।
सिंहासनि⁽¹³⁾ सनिषण्णको⁽¹⁴⁾ शालराज्ञो व⁽¹⁵⁾ यथा⁽¹⁶⁾ विराजते ॥ ३२ ॥
सो ऽपि⁽¹⁷⁾ तथा लोकनायको यस्य नास्ति त्रिभवे ऽस्मि⁽¹⁸⁾ सादृशः ।
यन्मे⁽¹⁹⁾ पापा म्बवित् मंनिने⁽²⁰⁾ तिप्र भोमि⁽²¹⁾ यथ त्वं नरोत्तम इति ॥ ३३ ॥

4) ते Ch.

5) सो ङ्कि Ch.

6) भु K.

7) साम्प्रतिस्तिष्ठति K.

8) का A. W.

9) नौ Ch. K.

10) रसा A. B. Ca. K. W. स्था Ch.

11) Left out in Ch.

12) सौ चैव अमिभ A. सो च तथ लोम B. सो पि अमिताभु Ca. सो च तथ लोक Ch. K. सा चैव अमितायु Ch. सो चैव अमिताभ W. One short syllable too much; moreover चैव against the rule; metrically possible सो तथ अ०.

18) ने A. Ca. W. न B. Ch. नि Ch. सनि left out in K.

14) को in all MSS.

15) जै व A. जीव K. B. Ch. ज व Ca. Ch. जो व W.

16) यद्वा Ca.

17) सार तथ B. सो च तथ Ch. K. तमपीङ्क् ङ्कि Ch.

18) स्मिं A. K. W.

19) यन्मया A. B. W. यत्सन Ca. यन्म Ch. यन्मे Ch.

20) संचित् A. संचित B. W.

21) भोम A. B. Ca. K. भोमि Ch. भोतु Ch. सोम W.

अथ खलु धरणिंधरो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्व उत्थायासनदेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा
 दत्तिणं ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य⁽¹⁾ भगवत्तमेतदवो-
 चत् । न ते भगवन्सत्त्वा अवरकेण कुशलमूलेन समन्वागता भविष्यन्ति ये ऽवलोकितेश्व-
 रस्य बोधिसत्त्वस्य मरुसत्त्वस्येयं धर्मपर्यायपरिवर्ते⁽²⁾ श्रोष्यन्त्यवलोकितेश्वरस्य बोधिस-
 5 त्वस्य मरुसत्त्वस्य⁽³⁾ विकुर्वा निर्देशं समत्तमुखपरिवर्ते⁽⁴⁾ नामावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य⁽⁵⁾
 विकुर्वाणा⁽⁶⁾ प्रातिरूप्यम् ॥

अस्मिन्खलु पुनः समत्तमुखपरिवर्ते⁽⁷⁾ भगवता निर्देश्यमाने⁽⁸⁾ तस्याः⁽⁹⁾ पर्वदृश्यतुरशी-
⁽¹⁰⁾तीनां प्राणिसकृन्नाणामसमसमायामनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तान्युत्पन्नान्यभूवन्⁽¹¹⁾ ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये समत्तमुखपरिवर्तो नामावलोकितेश्वरविकु-
 10 र्वा⁽¹²⁾ निर्देशश्चतुर्विंशतिमः⁽¹⁴⁾ ॥

1) All प्रणाम्य.

2) धर्मपर्याय in Ca. only.

3) From वि° till स्य (before वि) left out in Ca. विक्रीडित is read in A.
 B. Ca. K. W. विकुर्वा in Cb. and विकुर्वाणा in Ch.

4) परि° नाम left out in K.

5) स्य °स्य left out in A. W.

6) विकुर्वाणा Ca. Cb. विकुर्वाणा Ch.

7) दिश्यमाने added in Cb.

8) निर्दिश्यमानस्य A. निर्दिश्यमाने Ca. Cb. Ch. W.

9) तस्यां K.

10) ति B. K.

11) इति added in all but Ch.

12) घाय (for इति श्री) K.

13) विकुर्वाणा A. विकुर्वा B. Ca. विकुर्व Cb. W. विकुर्वित Ch.

14) पंचविंश Cb.

XXV.

अथ खलु भगवान्सर्वावतं बोधिसत्त्वगणामामन्नपामासं⁽¹⁾ । भूतपूर्वं कुलपुत्रातीति ऽध-
न्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयैर्यदासत्तिन कालेन तेन समयेन जलधरगर्जितघोषमुस्वरनत-
त्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञो⁽²⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसं-
पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भग- 8
वान्प्रियदर्शने कल्पे वैरोचनरश्मिप्रतिमपिउतायां⁽³⁾ लोकधातौ । तस्य खलु पुनः कुलपुत्रा
जलधरगर्जितघोषमुस्वरनतत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञस्य⁽⁴⁾ तथागतस्य प्रवचने शुभव्यूहो नाम
राज्ञाभूत् । तस्य खलु पुनः कुलपुत्रा राज्ञः शुभव्यूहस्य विमलदत्ता नाम भार्याभूत् । तस्य
खलु पुनः कुलपुत्रा राज्ञः शुभव्यूहस्य द्वौ पुत्रावभूतामेको विमलगर्भो नाम द्वितोयो वि-
मलनेत्रो नाम । तौ च द्वौ दारकावृद्धिमत्तौ चभूतां प्रज्ञावत्तौ च पुण्यवत्तौ च ज्ञानवत्तौ च⁽⁵⁾ 10
बोधिसत्त्वचर्यायां चाभियुक्तावभूताम् । तद्यथा दानपारमितायामभियुक्तावभूतां शीलपार-
मितायां⁽¹²⁾ तान्तिपारमितायां⁽¹³⁾ वीर्यपारमितायां ध्यानपारमितायां प्रज्ञापारमितायामुपायकौ-

1) This paragraph is left out in Cb. लयते स्म B. K.

2) राज्ञ left out in A.

3) मित्तो B. Cb. K.

4) पिउते B.

5) मित्तस्य in all MSS.

6) K. adds च.

7) च K.

8) Left out in Ca. Cb.

9) Left out in Ca. Cb.

10) Left out in Ca.

11) K adds त or च.

12) B. adds अभियुक्तावभूवतां ।

13) Cb. adds अभियुक्तौ B. adds अभियुक्तावभूवतां ।

शल्यपारमितायां मैत्र्यां⁽¹⁾ करुणायां मुदितायामुपेक्षायां यावत्सप्तत्रिंशत्सु बोधिपत्तिकेषु
 धर्मेषु⁽⁹⁾ । सर्वत्र पारं गतावभूतां⁽⁸⁾ विमलस्य समाधेः पारं गतौ नत्तराज्ञादित्यस्य समाधेः
 पारं गतौ विमलनिर्भासस्य समाधेः पारं गतौ विमलभासस्य⁽⁵⁾ समाधेः पारं गतावलंकार-
 शुभस्य⁽⁷⁾ समाधेः पारं गतौ मकृतेजोगर्भस्य समाधेः पारं गतावभूताम् । स च भगवांस्तेन
 5 कालेन तेन समयेनेमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं देशयामास तेषां सत्त्वानामनुकम्पायै तस्य
 च राज्ञः शुभव्यूहस्यानुकम्पायै⁽⁸⁾ । अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च
 दारको येन स्वमातां जनयित्रो⁽⁹⁾ तेनोपसंक्रामतामुपसंक्रम्य दशनखमञ्जलिं प्रगृह्य जन-
 यित्रोमेतदवोचताम् । एक्ष्म्व गमिष्यावस्तस्य भगवतो जलधरगार्जितघोषमुस्वरनत्त-
 राज्ञसंकुमुमिताभिज्ञस्य⁽¹⁴⁾ तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य सकाशं तं भगवत्तं जल-
 10 धरगार्जितघोषमुस्वरनत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञं⁽¹⁶⁾ तथागतमर्कतं सम्यक्संबुद्धं दर्शनाय
 वन्दनाय पर्याप्तनाय । तत्कस्य हेतोः । एषो क्ष्म्व स भगवाञ्जलधरगार्जितघोषमुस्वर-
 नत्तत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञस्तथागतो ऽर्कत्सम्यक्संबुद्धः सदेवकस्य लोकस्य पुरतः सद्ध-

1) मैत्र्यायां K. meant मैत्र्यायां.

2) Left out in A. W.

3) पारं गतां A. B. पारं गतावभूतां Ca. W. पारमितावभूतां Cb.

4) तारा (for राज्ञा) Cb. K. W. that agrees with Kumārajīva's version.

5) भाष A. विमलभस्वर Ca. Cb. °लाभाष W.

6) These three words are left out in B.

7) शुभ left out in B. सू K.

8) म्पायै Ca. Cb. K. म्पामुपादाय the rest.

9) स्वा Cb. माता left out in Ca. Cb.

10) जनेत्री A. K. Cb. W.

11) लो A. W. खावञ्जली B. इदञ्जलिं Cb.

12) एवं A. W.

13) म A. W. K. व B. Ca. मि Cb.

14) अभिज्ञ in Ca. only.

15) In Cb. added गला.

16) मितं in all MSS.

र्मपुण्डरीकं नाम⁽¹⁾ धर्मपर्यायं विस्तरेण संप्रकाशयति⁽²⁾ । तं श्रवणाय गमिष्यावः⁽³⁾ । एवमुक्ते
 कुलपुत्रा विमलदत्ता राज्ञार्या विमलगर्भं दारकं विमलनेत्रं च दारकमेतद्वोचत् । एष
 खलु⁽⁴⁾ कुलपुत्रौ युवयोः पिता राज्ञा शुभव्यूको ब्राह्मणेष्वभिप्रसन्नतस्मान्न लप्स्यथ⁽⁵⁾ तं
 तथागतं दर्शनाया⁽⁶⁾भिगत्तुम् । अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारको
 दशनक्षमञ्जलिं प्रगृह्य तां स्वमातरं⁽⁷⁾ जनयित्रोमेतद्वोचताम् । मिथ्यादृष्टिकुले ऽस्मिन्नावा 5
 ज्ञातावावा⁽⁹⁾ पुनर्धर्मराज्ञपुत्राविति ॥ अथ खलु कुलपुत्रा विमलदत्ता राज्ञार्या तौ द्वौ दार-
 कावेतद्वोचत् । माधु माधु कुलपुत्रौ युवां तस्य⁽¹⁰⁾ स्वपितू राज्ञः शुभव्यूकस्यानुकम्पायै
 किञ्चिदेव प्रातिकार्यं संदर्शयतम् । अप्येव नाम युवयोरत्तिके⁽¹²⁾ प्रसादं कुर्यात्प्रसन्नचित्तेश्चा-
 स्माक्रमनुज्ञानोपात्तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषमुस्वरनत्तत्रसंकुमुमिताभिज्ञस्य⁽¹⁵⁾ तथा-
 गतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धमभिगत्तुम् ॥ 10

अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारकस्तस्यां विलायां सप्तता-
 लमात्रं⁽¹⁶⁾ वैक्यापसमभ्युद्गम्य तस्य पितू राज्ञः शुभव्यूकस्यानुकम्पायै बुद्धानुज्ञातानि यम-

1) Left out in K.

2) Ca. Cb. K. add स्म.

3) MSS. मः.

4) Left out in A. K. W.

5) था A. Ca. W. धान् B. ते Cb. त K. It ought to be यस्.

6) Left out in Cb. K.

7) स्वां Ca. K. W.

8) जने A. K. W.

9) श्वावां left out in A.

10) पुत्राभ्यामस्य K.

11) से in Ca. only.

12) प्रा A. Cb. W.

13) प्रसन्न left out in A.

14) चित्त left out in Ca. Cb. K.

15) अभिज्ञ in Ca. only.

16) तालं (leaving out मात्रं) Ca. Cb. K.

17) ना A. W.

कानि⁽¹⁾ प्रातिकार्याण्यकुरुताम् । तौ तत्रैवात्तरीने⁽²⁾ गतौ शय्यामकल्पयतां तत्रैवात्तरीने
 चङ्कमतस्तत्रैवात्तरीने रज्ञो व्यधुनीतां तत्रैवात्तरीने ऽधःकायाद्वारिधारां प्रमुोचतु⁽⁷⁾र्ध-
 कायादग्निस्कन्धं प्रञ्चालयतः स्मोर्धकायाद्वारिधारां प्रमुोचतु⁽⁷⁾र्धःकायादग्निस्कन्धं प्रञ्चा-
 लयतः स्म⁽⁹⁾ । तौ तस्मिन्नेवाकाशे मृकान्ती भूवा खडुकी भवतः खडुकी भूवा मृकान्ती
 5 भवतः । तस्मिन्नेवात्तरीने⁽¹¹⁾ ऽन्तर्धायतः पृथिव्यामुन्मज्जतः⁽¹²⁾ पृथिव्यामुन्मज्जिताकाश उन्म-
 ज्जतः । इयद्भिः खलु पुनः कुलपुत्रा ऋद्धिप्रातिकार्यैस्ताभ्यां द्वाभ्यां दारकाभ्यां स शुभ-
 व्यूहो राज्ञा स्वपिता विनीतः । अथ खलु कुलपुत्राः स राज्ञा शुभव्यूहस्तपोदारकयो-
 स्तमृद्धिप्रातिकार्यं दृष्ट्वा तस्यां वेलायां तुष्ट⁽¹³⁾ उदय घ्रातमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यज्ञातो
 दशनखमञ्जलिं प्रगृह्य तौ दारकावेतदवोचत् । को पुत्रयोः कुलपुत्रौ⁽¹⁵⁾ शास्ता कस्य वा

1) Left out in Cb. यमलकानि K.

2) न B. K. W.

3) शय्यामवकल्पयतः Ca. शय्यां कल्पयतम् K.

4) चंक्रस्यमेतयोतः A. चंक्रम्येतम् B. चंक्रमतः । K. चंक्रम्यतयो W. left out in Ca. Cb.

5) व्यधुनीता B. विधूनतः Ca. विधुनतः K.

6) रा K.

7) प्रमुोचतुः A. W. प्रमुंचतुः B. प्रमुंचतः Ca. प्रमुोचतः K.

8) From स्मो till प्रञ्चालयतः left out in K.

9) Left out in all MSS., but added here conjecturally.

10) B. K. add च.

11) ऽन्तर्धायतः A. अन्तर्धता B. ऽन्तर्धायतः Ca. ऽन्तर्धायतः K. अन्तर्धायतः W.

Cp. Pāli *antaradhāyati*.

12) Left out in K.

13) A. W. add दृष्ट.

14) ली B. लीम् K.

15) त्रयोः K.

युवां शिष्याविति । अथ खलु कुलपुत्रास्तौ⁽¹⁾ द्वौ⁽²⁾ दारकौ तं राजानं शुभव्यूकमेतद्वोचत्⁽³⁾ ।
 एष स⁽⁴⁾ महाराज भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरननत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्तथागतो ऽर्ह-
 न्सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति धियते पापयति रत्नमये बोधिवृतमूले धर्मासिनोपविष्टः सदेव-
 कस्य लोकस्य पुरतः⁽⁷⁾ सद्धर्मपुण्ड्रको⁽⁸⁾ नाम धर्मपर्यायं विस्तरेण संप्रकाशयति⁽⁹⁾ । स आ-
 धोर्भगवाञ्शास्ता तस्यावां महाराज शिष्यौ । अथ खलु कुलपुत्राः स राजा शुभव्यूकस्तौ 5
 दारकावेतद्वोचत् । पश्यामो वयं कुलपुत्रौ तं युवयोः शास्तरं । गमिष्यामो वयं तस्य
 भगवतः सकाशम् ॥

अथ खलु कुलपुत्रास्तौ द्वौ दारकौ⁽¹²⁾ ततो ज्जत्तरोत्तादवतीर्य पेन स्वमाता जनयित्री⁽¹⁴⁾
 तेनोपसंक्रामतामुपसंक्रम्य दशनखमञ्जलिं प्रगृह्य स्वमातरं⁽¹⁸⁾ जनयित्रीमेतद्वोचताम् ।
 एष आवाभ्यामम्ब विनीतः⁽¹⁶⁾ स्वपितानुत्तरायां सम्यक्संबोधी । कृतमावाभ्यां पितुः शा- 10
 स्तृकृत्यं । तदिदानीमुत्सृष्टमर्कस्यैवां⁽¹⁷⁾ तस्य भगवतः सकाशे प्रव्रजिष्याव इति ॥

1) तौ left out in A. W.

2) द्वौ left out in Cb. K.

3) Rather चताम्.

4) Left out in B. Ca. Cb.

5) अभिज्ञ left out in all MSS.

6) सिद्ध added in A. W.

7) B. adds समारकस्य पुरतः सन्नस्यकस्य.

8) Left out in Ca. W.

9) Ca. Cb. K. add स्म.

10) वां च्छा K.

11) Left out in K.

12) K. reads: पुत्रा स राजा तौ दारकौ; A. W. leave द्वौ out also.

13) स्वा K.

14) ने W. left out in Cb.

15) ने A. W.

16) Left out in Ca. K.

17) त्सृष्टमर्कश्च वाचावां A. त्सृष्टमर्कस्यवं B. त्सृष्टमर्कस्यवावां Ca. त्सृष्ट-
 मर्कस्यां Cb. त्सृष्टमर्कस्यवाचावां W.

अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारकस्तस्यां वेलायां स्व-
मातरं ⁽⁹⁾ जिनपित्रो गायाम्यामध्यभाषताम् ॥

अनुजानीक्ष्वयोरेव ⁽⁸⁾ प्रत्रज्ञ्यामनगारिकाम् ।

आवां वै ⁽⁴⁾ प्रत्रज्ञिष्यावो ⁽⁵⁾ दुर्लभो ⁽⁶⁾ हि तयागतः ॥ १ ॥

5 श्रीदुम्बर् यथा पुष्पमतो ⁽⁷⁾ दुर्लभतरो ⁽⁷⁾ जिनः ।

उत्सृज्य प्रत्रज्ञिष्यामो ⁽⁸⁾ दुर्लभो ⁽⁹⁾ तपासंपदा ⁽¹⁰⁾ ॥ १ ॥

विमलदत्ता ⁽¹¹⁾ राजभार्याम् ॥

उत्सृजामि युवामश्च गच्छथा ⁽¹²⁾ साधु दारकौ ।

वयं पि प्रत्रज्ञिष्यामो दुर्लभो हि तयागत इति ॥ ३ ॥

10 अथ खलु कुलपुत्रास्तौ द्वौ ⁽¹³⁾ दारकाविमे गाये भाषित्वा ⁽¹⁴⁾ तो मातापितरवेतद्वोच-
⁽¹⁵⁾

1) तां A. W. स्व B. Cb. स्वां Ca. K.

2) जने A. K. W.

3) उत्सृज्यस्व अस्वमस्माकं B. उत्सृज्यस्वाम्बमस्माकं K. Probably a more original reading; cp. Pāli *ossajjati*, against Skr. °सृजति.

4) वयं च B. वयं वै K.

5) मो Ca. K.

6) वै Ca. K.

7) ततो K.

8) मो B. Ca. Cb. K. वो A. W.

9) भा A. B. K. W. भाः Cb.

10) दः A. दा B. Ca. Cb. K. दाः W.

11) राजभार्या left out in B. Cb. K.

12) उत्सृज्याम्यङ्गु युष्माकं साधु गच्छत B. गच्छेथ K. उत्सृज्यामि° गच्छतां Ca.
उत्सृज्याम्यङ्गं युष्मान् साधु गच्छत Ch. गच्छेथा A. W.

13) Left out in A.

14) Left out in B.

15) K. adds स्व.

ताम् । साधम्ब तातैत⁽¹⁾ वयं सर्वे⁽²⁾ सहिता⁽³⁾ भूवा गमिष्यामस्तस्य भगवतो जलधरगर्जित-
घोषमुस्वरननत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य सकाशमुपसं-
क्रमिष्यामस्तं भगवत्तं दर्शनाय वन्दनाय वर्जुपासनाय धर्मश्रवणाय⁽⁴⁾ । तत्कस्य हेतोः ।
डुर्लभो क्षम्ब तात⁽⁵⁾ बुद्धोत्पाद⁽⁶⁾ उडुम्बरपुष्पसदृशो मकार्णावयुगच्छिद्रकूर्मधोवाप्रवेशवत् ।
डुर्लभप्राडुर्भावा श्रम्ब तात बुद्धा भगवत्तः । तस्मात्तक्ष्मम्ब तात परम्पुण्योपस्तब्धा 5
वयमीदृशे प्रवचन उपपन्नाः । तत्साधम्ब तातोत्सृज्यधमावां गमिष्यावस्तस्य भगवतो
जलधरगर्जितघोषमुस्वरननत्रराज्ञसंकुसुमिताभिज्ञस्य⁽¹¹⁾ तथागतस्यार्कतः सम्यक्संबुद्धस्य
सकाशे प्रव्रत्तिष्यावः⁽¹⁰⁾ । डुर्लभं क्षम्ब तात तथागतानां दर्शनं । डुर्लभो क्ष्म्य कालः ।
ईदृशो धर्मराज्ञा ! परगडुर्लभेदृशी नणसंपत् ॥

तेन खलु पुनः कुलपुत्राः⁽¹⁸⁾ समयेन तस्य राज्ञः शुभव्यूकस्यान्तःपुराच्चतुरशीतिरक्षः- 10
पुरिकामरुद्वाणस्य सद्वर्गपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य भाजनभूतान्यभूवन् । विमलनेत्रश्च⁽¹⁵⁾

1) एत Ca. रेष Cb. All यूयं for वयं.

2) सर्वे W. left out in Cb. सर्व the rest.

3) समया K.

4) In Ca. K. only.

5) From बुद्ध till भावा श्रम्ब तात left out in B.

6) औ Ca. Cb. K.

7) According to Kumārajīva's version, here is wanting a word such as काण, or श्रन्ध or श्रन्धक in accordance with the Saṃyuktāgama-sūtra book 16.

8) व A.

9) श्य Ca.

10) व Ca. K. म A. B. W.

11) अभिज्ञ in B. only.

12) क्ष in Ca. only. Either श्रम्य कालः or ईदृशो धर्मराज्ञा an interpolation.

13) B. adds स्तेन कालेन.

14) पुरश्च Ca. पुरा च K.

15) भूत in B. Cb. K. only.

दारको ऽस्मिन्धर्मपर्याये चरितावी विमलगर्भश्च दारको बद्धकल्पकोटीनयुतशतसकृन्नाणि
 सर्वसङ्घपापत्रकृते समाधौ चरितो ऽभूत्कमिति सर्वसङ्घाः सर्वपापं ज्ञेयुरिति । सा च
 तपोदारकयोर्माता विमलदत्ता राजभार्या सर्वबुद्धसंगीतिं सर्वबुद्धधर्मगुह्यस्थानानि च संज्ञा-
 नीते स्म । अथ खलु कुलपुत्रा राजा शुभव्यूकस्ताभ्यां द्वाभ्यां दारकाभ्यां तथागतशासने
 5 विनीतो ऽवतारितश्च परिषाचितश्च सर्वस्वजनपरिवारः सा च विमलदत्ता राजभार्या सर्व-
 स्वजनपरिवारा तौ च द्वौ दारकौ राज्ञः शुभव्यूकस्य पुत्रौ द्वावत्वारिंशद्भिः प्राणिसकृन्नेः
 सार्धं सातःपुरौ सामात्यौ सर्वे सङ्किताः समया येन भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरन-
 तत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेनोपसंक्रामन्नपसंक्रम्य तस्य भग-
 वतः पादौ शिरसाभिवन्द्य तं भगवन्ने त्रिःशतं प्रदत्तिणीकृत्यैकास्ते तस्युः ॥

10 अथ खलु कुलपुत्राः स भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनतत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञ-
 स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो राजानं शुभव्यूकं सपरिवारमुपसंक्रान्तं विदित्वा धाम्या
 कथया संदर्शयति समादापयति समुत्तेजयति संप्रकर्षयति । अथ खलु कुलपुत्रा राजा शुभ-
 व्यूकस्तेन भगवता धाम्या कथया साधु च सुष्ठु च संदर्शितः समादापितः समुत्तेजितः
 संप्रकर्षितस्तस्यां वेलार्पां तुष्टु उदय घ्रातमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यज्ञातः कनीयसो
 15 धातुः पट्टं बद्ध्वा राशे प्रतिष्ठाप्य सपुत्रस्वजनपरिवारः सा च विमलदत्ता राजभार्या सर्व-

1) चरितावी वि Ca. K. चरित्रो वि Ob. चरितवान्वि the rest.

2) ज्ञेयुः K.

3) Left out in K.

4) K. adds च.

5) K. adds च स, the others कि.

6) अभिज्ञ in Ca. only.

7) शिरोभि K.

8) सप्तकत्वः A. B. W. सप्तकत्व K. Cp. त्रिखुतं, त्रिषुत, त्रिष्कत्वा, Mahāvastu I, 212, 5, 13; 231, 1; 246, 5, 8; 236, 15. Pāli tikkhattum.

9) अभिज्ञ in B. Ca. only.

10) MSS. बद्धा.

11) सर्वं left out in B. Cb.

स्त्रीगणपरिवारा⁽¹⁾ तौ च द्वौ दारकौ सार्धं तैर्द्वाचचारिंशद्भिः⁽²⁾ प्राणिसक्त्रैः सर्वे सक्त्रिताः
समयास्तस्य भगवतो ब्रह्मधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रसंकुसुमिताभिन्नस्य⁽³⁾ तथागतस्यार्कतः
सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचने अद्दयागारादनगारिकां प्रव्रजिताः । प्रव्रजितां च⁽⁴⁾ राजा शुभ-
व्यूहः सपरिवारश्चतुरशीतिवर्षसकृन्नाण्यभियुक्तो विजहार इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं
चित्तयन्भावयन्पर्यवदापयन् । अथ खलु कुलपुत्राः⁽⁵⁾ स राजा शुभव्यूहस्तेषां चतुरशीतीनां 6
वर्षसकृन्नाणामत्ययेन सर्वगुणालंकारव्यूहं नाम समाधिं प्रतिलभते स्म । सकृत्तिल-
ब्धाञ्चास्य⁽¹¹⁾ समाधेरथ⁽¹²⁾ तावदेव सप्ततल्लमात्रे⁽¹³⁾ वैद्यायममभ्युद्भक्ति स्म । अथ खलु कुलपु-
त्राः स राजा शुभव्यूहे गगणतले स्थितस्तं भगवतं ब्रह्मधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रासं-
कुसुमिताभिन्नं⁽¹⁶⁾ तथागतमर्कतं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचन् । इमौ भगवन्मम पुत्रौ शास्तारौ
भवतो⁽¹⁷⁾ यद्दुःखमभ्यामृद्धिप्रतिकर्षेण तस्मान्मर्कतो दृष्टिगताद्विनवर्तितस्तथागतशासने 10

- 1) परिवारा K.
- 2) तैश्चतुरशीतिभिः A. W.
- 3) अभिन्न in B. Ca. only.
- 4) प्रव्रजिताः A. Ca. Ch. K. W. प्रव्रज्य B. in B. added ल.
- 5) Left out in E.
- 6) A. W. add शत.
- 7) द left out in B. Ca. K.
- 8) in Ca. only
- 9) प्र for प in all but K.
- 10) तिल K.
- 11) तन्भाञ्च तस्य Ch. K. तन्भाञ्च W. left out in A.
- 12) Ch. K. add खलु.
- 13) मात्र in B. only.
- 14) स in B only
- 15) ल Ca. K. W.
- 16) अभिन्न in B. Ca. only.
- 17) भगवतः | A. B. Ca. K. भगवतो Ch. Our reading conjectural.
- 18) कृता B. Ch. K.

च प्रतिष्ठापितः परिपाचितश्चावतारितश्च तथागतदर्शनाय च संचोदितः । कल्याणमित्रौ
भगवन्मम⁽¹⁾ तौ द्वौ दारकौ पुत्रद्वयेण मम गृह्ण⁽²⁾ उपपन्नौ यदुत⁽⁸⁾ पूर्वकुशलमूलस्मरणार्थम्⁽⁴⁾ ॥

एवमुक्ते भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनतत्रराज्ञसंकुमुमिताभिज्ञस्तथागतो ऽर्क-
न्सम्यक्संबुद्धस्तं राजानं शुभव्यूकमेतदवोचत । एवमेतन्महाराज्ञैवमेत⁽⁵⁾थथा वदसि । अत्र-
5 रोपितकुशलमूलानि किं महाराज्ञ कुलपुत्राणां कुलडुक्तृणां च सर्वेषु भत्रगतिद्युत्युप-
पत्त्यायतनेषूपपन्नानां मुल्लभानि भवन्ति कल्याणमित्राणि यानि शास्तृकृत्येन प्रत्युपस्थि-
तानि भवन्ति । यान्यनुत्तराणां सम्यक्संबोधौ शासकान्यवतारकाणि परिपाचकानि भव-
न्ति⁽⁹⁾ । उदारमेतन्महाराज्ञ स्थानं यदुत⁽¹⁰⁾ कल्याणमित्रपरिग्रहस्तथागतदर्शनसमादायकः ।
पश्यामि त्वं महाराज्ञैतौ द्वौ दारकौ । अहम् । पश्यामि भगवन्पश्यामि सुगत । भगवानाह ।
10 एतौ खलु पुनर्महाराज्ञ कुलपुत्रौ पञ्चषष्टीनां गङ्गानदीवालिकासमानां तथागतानामर्हतां⁽¹¹⁾
सम्यक्संबुद्धानामात्मिके पूजां करिष्यत इमं च सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं धारयिष्यतः⁽¹⁴⁾
सञ्चानामनुकम्पायै मिथ्यादृष्टीनां च सञ्चानां सम्यग्दृष्टये वीर्यसंज्ञनार्थम् ॥⁽¹⁵⁾

1) भवंत एतौ A.

2) गृह्णन्तुपन्नौ A. गृह्णन्तुपन्नौ W. गृह्ण उपपन्नौ Cb.

3) यदिदं Ca. Cb. K.

4) मूलमनुस्मर K.

5) एवमेतत् repeated in B. only.

6) ता A. त B. Ca. Cb. K. W.

7) शासका A. शासनका K. सासना Cb.

8) चका Ca. K. चितानि the rest.

9) Left out in Ca. Cb. K.

10) यदिदं Ca. Cb. K.

11) षष्टि B.

12) लु Cb.

13) त A. K. तः B. W. ता Ca. ता Cb.

14) प्यति Cb. K.

15) Left out in B. Ca. Cb.

अथ खलु कुलपुत्राः⁽¹⁾ स राज्ञा शुभव्यूक्तस्ततो गगणतलादवतीर्य दशनखमञ्जलिं
 प्रगृह्य तं भगवत्तं ब्रह्मधरगर्जितधोषसुस्वरनतत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञं⁽²⁾ तथागतमर्कत्तं सम्य-
 कसंबुद्धमेतदवोचत् । तत्साधु भगवन्निर्दिशतु तथागतः कीदृशेन ज्ञानेन समन्वागतस्त-
 थागतो ऽर्कसम्यकसंबुद्धो येन मूर्धन्युष्णीषो विभाति विमलनेत्रश्च भगवान्भ्रुवोर्मध्ये चो-
 र्णा विभाति शशिशङ्खापाडराभां सा च⁽³⁾ समसक्ता दत्तावली वदनाक्षरे विराजति⁽⁴⁾ बि- 6
 म्बोष्ठश्च भगवांश्चारुनेत्रश्च सुगतः ॥

अथ खलु कुलपुत्राः⁽⁵⁾ स राज्ञा शुभव्यूक्त इयद्भिर्गुणैस्तं भगवत्तं ब्रह्मधरगर्जितधो-
 षसुस्वरनतत्रसंकुमुमिताभिज्ञं⁽⁶⁾ तथागतमर्कत्तं सम्यकसंबुद्धमभिष्टुत्यान्वैश्च गुणकोटीनयु-
 तशतमर्कत्नैस्तं भगवत्तमभिष्टुत्यं⁽⁷⁾ तस्यां वेलायां⁽⁸⁾ तं भगवत्तं ब्रह्मधरगर्जितधोषसुस्वरनत-
 त्रराजसंकुमुमिताभिज्ञं⁽⁹⁾ तथागतमर्कत्तं सम्यकसंबुद्धमेतदवोचत् । आश्चर्यं भगवन्त्यावन्महा- 10
 र्धमिदं⁽¹⁰⁾ तथागतशासनमचिन्त्यगुणसमन्वागतश्च तथागतप्रवेदितो धर्मविनयो यावत्सुप्र-
 क्षप्ता च तथागतशिला । अद्याद्येण⁽¹¹⁾ वयं भगवन्न भूयश्चित्तस्य⁽¹²⁾ वशगा भविष्यामो न भूयो

1) In B. only.

2) प्रणम्य K.

3) अभिज्ञ in Ca. only.

4) भगवन् K.

5) भाः A. W.

6) A. Ca. K. W. only add च.

7) ते Ca. Cb. K.

8) In B. only.

9) त्वा A. Cb. K. W.

10) त्वा A. W.

11) From भगवत्तमभि till तं left out in B.

12) Ca. K. add आश्चर्यं सुगत.

13) महात्म Cb. K.

14) K. adds ये.

15) स्य left out in K.

मिष्यादष्टेर्वशगा भविष्यामो न भूयः क्रोधस्य⁽¹⁾ वशगा भविष्यामो न भूयः पापकानां चि-
त्तोत्पादानां वशगा भविष्यामः । एभिर्कृं भगवन्नियद्विरकुशलैर्धर्मैः समन्वागतो नेच्छामि
भगवतो ऽस्तिकमपसेकमितुम् ॥

स तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषमुस्वरननत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञस्य⁽⁵⁾ तथागत-
5 स्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पादौ शिरसाभिवन्द्यात्तरोत्तगत एवास्थात् । अथ खलु⁽⁷⁾ स⁽⁸⁾ राजा
शुभव्यूकः सा च विमलदत्ता राजभार्या णतसकृन्मूल्यं मुक्ताकारं भगवत उपर्यत्तरोत्ते
ऽनैप्सीत्⁽⁹⁾ । समनत्तरत्तिस्मि⁽¹⁰⁾ स मुक्ताकारस्तस्य⁽¹¹⁾ भगवतो मूर्ध्नि मुक्ताकारः कूटागारः⁽¹²⁾
संस्थितो⁽¹³⁾ भूच्छतुरस्रश्चतुःस्थूपाः समभागः⁽¹⁴⁾ सुविभक्तो दर्शनीयः । तस्मिंश्च कूटागारे पर्यङ्कः⁽¹⁵⁾
प्राडुर्भूतो जनेकद्वयशतसकृन्संस्तृतस्तस्मिंश्च पर्यङ्कं⁽¹⁶⁾ तथागतविद्यकः पर्यङ्कबद्धः संदृश्यते
10 स्म । अथ खलु राज्ञः शुभव्यूकस्यैतद्भवत् । नहानुभावमिदं बुद्धज्ञानमचिन्त्यगुणसमन्वा-

1) स्य in K. only.

2) यद्विरकुश Ca. K. एतैकैः पापकैरकुश O. यद्विः कुशलमूलै° Cb.

3) In. O. added बभूव.

4) का A. B. K. W. क Ca. Cb. सास्तिके उप O.

5) अभिज्ञ in B. only.

6) अभिवेदिता A. W. वेदिता Ca. Cb.

7) In Ca. only.

8) In B. K. only स.

9) ने Cb. नै K. नो W. निपतः O. left out in A. B. Ca.

10) निति in Cb.

11) ततो K.

12) र A. B. Ca. रे W.

13) सं left out in Cb. K.

14) समो भागः A. W. समभागसः Cb. समः भागणः K. left out in B.

15) स्कृ Cb. K.

16) पर्यकं बद्धः A. Cb. पर्यकबद्धः W. पर्यङ्कबुद्धः K. ऽनिषणः B. पर्यङ्कबद्धः O.

गतश्च तथागतो⁽¹⁾ यत्र हि नामायं तथागतविग्रहः कूटागारमध्यगतः संदृश्यते⁽²⁾ प्रासादिको
दर्शनीयः परमशुभवर्णापुष्कर⁽³⁾तया समन्वावगतः ॥

अथ खलु भगवाञ्जलधरगर्जितघोषमुस्वरननत्रराजसंकुमुमिताभिज्ञस्तथागतश्च-
तन्नः पर्षदं ग्रामस्त्रयते स्म । पश्यथ⁽⁵⁾ भित्तवो⁽⁶⁾ पूर्णं शुभव्यूहं⁽⁷⁾ राजानं गगणतलस्थं सिंहेनादं
नदत्तम् । आहुः । पश्यामो भगवन्⁽⁸⁾ । भगवानाह⁽⁹⁾ । एष खलु भित्तवः शुभव्यूहो राजा मम 5
शासने भित्तुभावं कृत्वा शालेन्द्रराजो⁽¹¹⁾ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति
विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां
च बुद्धो भगवान्विस्तोर्षाव्रत्यां लोकधातावभ्युद्गतराजो⁽¹³⁾ नाम स कल्पो भविष्यति । तस्य
खलु⁽¹⁴⁾ पुनर्भित्तवः शालेन्द्रराजस्य तथागतस्यार्कतः⁽¹⁵⁾ सम्यक्संबुद्धस्याप्रमेयो बोधिसत्त्वसंघो
भविष्यत्यप्रमेयः⁽¹⁶⁾ श्रावकसंघः । समा पाणितलजाता वैडूर्यमयी सा विस्तोर्षाव्रतो लो- 10
कधातुर्भविष्यति । एवमचित्यः स तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भविष्यति । स्यात्खलु

- 1) च तथागतो left out in Cb.
- 2) स्म added in all but K. O.
- 3) ल O.
- 4) अभिज्ञ in B. Ca only.
- 5) घं Ca.
- 6) पूर्णं is put in before भित्तवो in B. O.
- 7) स्थितं Cb. गगणतले स्थितं O.
- 8) भगवान् left out in A. Cb. W.
- 9) भगवन् left out in B. K. and भगवानाह in O.
- 10) एष भोः पुनर्भि O.
- 11) सारे A. शाले Ca. राजा in O.
- 12) देवमनुष्याणां O.
- 13) राजा O.
- 14) भोः O.
- 15) अर्कतः सम्यक्संबुद्धस्य omitted in O.
- 16) पश्यास्य O.
- 17) Left out in Ca. Cb. वैडूर्यमयी wanting in O.

पुनः कुलपुत्रा युष्माकं काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा⁽¹⁾ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन शुभ्रव्यूक्तो नाम राज्ञाभूत् । न खलु⁽²⁾ पुनः कुलपुत्रा युष्माभिरेवं⁽³⁾ द्रष्टव्यम् । तत्कस्य केतोः । अथमेव स पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो मद्कासन्नस्तेन कालेन तेन समयेन शुभ्रव्यूक्तो नाम राज्ञाभूत् । स्यात्खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माकं⁽⁴⁾ काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा⁽¹⁾ अन्यः
 5 सा तेन कालेन तेन समयेन विमलदत्ता नाम राज्ञाभार्याभूत् । न खलु पुनः कुलपुत्रा युष्मा-
 भिरेवं द्रष्टव्यम् । तत्कस्य केतोः । अथ⁽⁵⁾ स वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डितधनराज्ञो नाम बो-
 धिसत्त्वो मद्कासन्नस्तेन कालेन तेन समयेन विमलदत्ता नाम राज्ञाभार्याभूत्स्य राज्ञः शुभ्र-
 व्यूक्तस्यानुकम्पायै तेषां च सन्नानां राज्ञः शुभ्रव्यूक्तस्य⁽⁶⁾ भार्यात्वमभ्युपगतो⁽⁷⁾ अभूत् । स्या-
 त्खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माकं काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा अन्यौ तौ तेन का-
 10 लेन तेन समयेन द्वौ⁽⁸⁾ दारकावभूताम्⁽⁹⁾ । न खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माभिरेवं द्रष्टव्यम्
 तत्कस्य केतोः । इमौ तौ भैषज्यराज्ञश्च भैषज्यसमुद्रतश्च तेन कालेन तेन समयेन तस्य
 राज्ञः शुभ्रव्यूक्तस्य पुत्रावभूताम् । एवमचित्त्यगुणसमन्वागतौ⁽¹⁰⁾ कुलपुत्रा भैषज्यराज्ञो भैष-
 ज्यसमुद्रतश्च बोधिसत्त्वौ⁽¹¹⁾ मद्कासन्नौ⁽¹²⁾ बद्धबुद्धकोटिनपुत्रशतसक्तस्त्रावरोपितकुशलमूलावेता-

1) विचिकित्सा वा omitted in O.

2) भोः O.

3) पुनरेवं द्र O.

4) स्यात्ते भोः पुनः कुलपुत्रैवेवं का O.

5) Left out in B. Ca. K.

6) Left out in Cb.

7) भ्युद्गतो Cb.

8) तौ K.

9) A. K. W. अभूताम्.

10) तौ Cb. only; तः in the other MSS.

11) Left out in Cb. त्र K.

12) त्वा Cb. त्वा in the other MSS.

XXVI.

अथ खलु समस्तभद्रो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः पूर्वस्यां दिशि गणानां समतिक्रान्तिर्बो-
 धिसत्त्वैर्महासत्त्वैः सार्धं परिवृतः पुरस्कृतः प्रकम्पद्भिः तेत्रैः प्रवर्षद्भिः पद्भिः प्रवायमानै-
 स्तूर्यकोटीनपुत्रशतसङ्घैर्महता⁽²⁾ बोधिसत्त्वानुभावेन⁽³⁾ महत्या बोधिसत्त्वविकुर्वया⁽⁴⁾ महत्या
 5 बोधिसत्त्वार्था महता⁽⁵⁾ बोधिसत्त्वमाहात्म्येन महता⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वसमाहितेन⁽⁷⁾ महता बोधि-
 सत्त्वतेजसा ज्ञान्बल्यमानेन⁽⁸⁾ महता बोधिसत्त्वयानेन महता बोधिसत्त्वप्रातिकार्येण मह-
 द्भिर्देवनागपत्तगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैः परिवृतः पुरस्कृत एवमचि-
 त्यैर्द्भिप्रातिकार्यैः समस्तभद्रो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमां सहा लोकाधातुं संप्राप्तः । स येन⁽¹¹⁾
 गृधकूटः⁽¹²⁾ पर्वतराजो येन च भगवांस्तेनोपसंक्रामडुपसंक्रम्य भगवतः पैदौ शिरसाभिवन्ध्य⁽¹⁴⁾

1) A. adds य.

2) K. adds च.

3) त्वानुकूपेन B. त्वगणेन Cb.

4) K. adds न (for III).

6) महत्या A. B. K. W.

6) महत्या Ca. K.

7) समन्वितेन A. Ca. Cb. K. W. समाहितेन B.

8) From न till यानेन महता left out in Cb.

9) महता देव B. महत्या देव Ca. Cb. K. W. महद्भिर्देव A.

10) मनुष्याविक्रीडया । अनेकैर्देव मनुष्यैः B. मनुष्याविकुर्वया Ca. K. महन्ति
 देव० ज्यैः Ca. महद्भिः । देव० K.

11) समयेन Ca. K. तेन समयेन Cb.

12) ट A. B. Cb. W.

13) पसंक्रामडु left out in K.

14) सा वन्दित्वा A. Ca. K. W. more original.

सप्तकृत्वः प्रदक्षिणाकृत्य भगवत्तमेतद्वोचत् अहं भगवंस्तस्य भगवतो रत्नतेजोऽभ्यु-
 इतराजस्य तथागतस्य बुद्धलेत्रादिकृत्य⁽²⁾ इह⁽³⁾ भगवन्सक्षायां⁽⁴⁾ लोकधातावयं सद्धर्मपुण्ड-
 रीको धर्मपर्यायो दृश्यत इति तमहं श्रवणायागतो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्य सका-
 शममूनि च भगवन्नेतावन्ति बोधिसत्त्वशतसकृन्नाणीमं सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्यायं श्रवणा-
 यागतानि । तत्साधु भगवन्देशयतु तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध इमं सद्धर्मपुण्डरीके धर्मप- 5
 र्यायमेषां⁽⁶⁾ बोधिसत्त्वानां मक्षासत्त्वानां विस्तरेण⁽⁷⁾ । एवमुक्ते भगवान्समत्तभद्रं बोधिसत्त्वं
 मक्षासत्त्वगेतद्वोचत् । उद्धटितज्ञा हि कुलपुत्रैते बोधिसत्त्वा मक्षासत्त्वाः । अपि त्वयं सद्धर्म-
 पुण्डरीको धर्मपर्यायो यदुतासंभिन्नतथता⁽⁸⁾ । ते बोधिसत्त्वा घ्राङ्कः । एवमेतद्भवमेवमेतत्सु-
 गते । अथ खलु⁽¹²⁾ या तस्यां पर्वदि भिन्नभिन्नपुण्यासक्रोपासिकाश्च संनिपतितस्तासां सद्ध-
 र्मपुण्डरीके धर्मपर्याये प्रतिष्ठापनार्थं पुनरपि भगवान्समत्तभद्रं बोधिसत्त्वं मक्षासत्त्वमेतद- 10
 वोचत् । चतुर्भिः कुलपुत्र धर्मैः समन्त्रागतस्य मातृग्रामस्यायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो
 कृस्तगतो भविष्यति । कतमैश्चतुर्भिः । यदुत बुद्धैर्भगवाद्द्राधिष्ठितो भविष्यत्यवरोपित-
 कुशलमूलश्च भविष्यति नियतराशिव्यवस्थितश्च भविष्यति सर्वसत्त्वपरित्राणार्थमनुत्तरा-

1) रत्नाप्रभाभ्यु W

2) तः । Ca. K.

3) Ca adds चं.

4) सद्धे B.

5) Left out in K.

6) घायमेव A. Cb. W. पायं B. Ca. पायं । एषां K.

7) K. adds संप्रकाशयतु.

8) उद्ध K. उद्ध। the other MSS.

9) से left out in B. K.

10) तेति K. Read तः.

11) All but B. K. add इति.

12) ये A. W. या K. left out in B. Ca.

13) यदिदं K.

14) व्य left out in Ca. K.

या⁽¹⁾ सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादयिष्यति । एभिः⁽²⁾ कुलपुत्र चतुर्भिर्धर्मैः समन्वागतस्य मातृ-
ग्रामस्यायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो कृत्स्नगतो भविष्यति ॥

अथ खलु समत्तभद्रो बोधिसत्त्वो मद्कासत्त्वो भगवत्तमेतदवोचत् । अहं भगवन्पश्चिमे
काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमानायामेवं⁽³⁾द्वयाणां⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾सूत्रात्तथाकाराणां भिन्नूणां
5 रत्नां करिष्यामि स्वस्त्ययनं करिष्यामि दण्डपरिकारं करिष्यामि विषदूषणं करिष्यामि
यथा न कश्चित्तेषां धर्मभाणकानामवतारंप्रेक्ष्यतारगत्रेष्यवतारं लप्स्यते न मारिः⁽⁶⁾ पापी-
यानवतारंप्रेक्ष्यतारगत्रेष्यवतारं⁽⁷⁾ लप्स्यते न मारपुत्रा न मारकायिका देवपुत्रा⁽⁸⁾ न मार-
कन्या न मारपार्षद्या यावन्न भूयो मारपर्युत्थितो⁽⁹⁾ भविष्यति । न देवपुत्रा न यत्ता न प्रेता
न पूतना न कृत्या न वेताडास्तस्य⁽¹⁰⁾ धर्मभाणकस्यावतारंप्रेक्षिणो⁽¹¹⁾ ऽवतारगत्रेषिणो ऽवतारं
10 लप्स्यते⁽¹²⁾ । अहं भगवंस्तस्य धर्मभाणकस्य सततसमितं नित्यत्रालं रत्नां करिष्यामि ।
यदा च स धर्मभाणको⁽¹³⁾ ऽस्मिन्धर्मपर्याये चित्तायोगमनुयुक्तशुभाभिन्नो⁽¹⁴⁾ भविष्यति तदाहं

1) या: K.

2) बोधेश्चित्तमुत्पादयिष्यति । एभिश्च K. उत्पादितुं भविष्यति the other MSS.

3) नो K.

4) वर्तमानायामेव B. ०मेवं K.

5) द्वयाणां in Ca. only.

6) र A. Ca. W. र: B. K.

7) गत्रेष्यवतारं in B. only.

8) देवता B.

9) र्युपस्थि A. Ca. र्युपस्ति W.

10) डास्वस्त्यस्तु तस्य A. डास्वस्त्यस्तुस्तस्य W.

11) कस्यात्तिकावतार K.

12) ते A. Ca. W. ते B. K.

13) In Ca. K. only.

14) In B. only.

15) नप्राप्ता: । K.

भगवंस्तस्य धर्मभाणकस्यास्तिके श्वेतषड्दत्तं गन्नरात्रिमभिरुक्त्य तस्य धर्मभाणकस्य चङ्ग-
कुटोमुपसंक्रामिष्यामि बोधिसत्त्वगणपरिवृतो ऽस्य धर्मपर्यायस्यारत्नाय । यदा पुनस्तस्य
धर्मभाणकस्यास्मिन्धर्मपर्याये चिन्तायोगमनुयुक्तस्य सत इतो धर्मपर्यायादत्तशः पदव्यञ्जनं
परिभ्रष्टं भावष्यति तदाहं तस्मिञ्श्वेतषड्दत्ते गन्नरात्रे ऽभिरुक्त्य तस्य धर्मभाणकस्य संमु-
खमुपदर्शयित्वा इमं धर्मपर्यायमविकलं प्रत्युच्चारयिष्यामि । स च धर्मभाणको ममात्मभावं 5
दृष्ट्वेमं च धर्मपर्यायमविकलं ममात्तिकाच्छ्रुत्वा तुष्टं उदयं आत्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौ-
मनस्यज्ञातो भूयस्या मात्रपास्मिन्धर्मपर्याये वीर्यमारुह्यते मम च सकृद्दर्शनेन समाधिं
प्रतिलप्स्यते धारणयावर्ता च नाम धारणीं प्रतिलप्स्यते कोटोशतसकृन्नावर्ता च नाम
धारणीं प्रतिलप्स्यते सर्वरूतकौशल्यावर्ता च नाम धारणीं प्रतिलप्स्यते ॥

ये च भगवन्पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां भिन्नवो वा भिन्नपयो 10

- 1) रात्र in Ca. only.
- 2) माकूटी K. मकुश W.
- 3) B. reads णकस्य मुखमुपदर्शयिष्यामि.
- 4) अस्य संरत्नायै K.
- 5) छुं W.
- 6) In A. W. only.
- 7) मुद्दर्शयित्वा A. मुपदर्शयिष्यामि B.
- 8) ते B. K.
- 9) का B. K.
- 10) Left out in K.
- 11) Left out in B. तुष्टा उदया K. W.
- 12) नातः B.
- 13) ता B. ताः K.
- 14) मौर Ca. मार K. माल् the rest.
- 15) ते B. K.
- 16) येन A. B. W. ये च Ca. ये K.
- 17) वा A. B.
- 18) एयुपासकोपासिका वा एवं K.

वोपासका वोपासिका वैवं सूत्रात्तधारका एवं सूत्रात्सलोचना⁽¹⁾ एवं सूत्रात्तमार्गका⁽¹⁾ एवं
 सूत्रात्तवाचका⁽¹⁾ ये पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्या⁽³⁾मिस्मिन्धर्मपर्याये त्रिस-
 साकमेकविंशतिदिवसानि चङ्गमाभिब्रूढा⁽⁴⁾ घभिपुक्ता भविष्यान्ति⁽⁶⁾ तेषामहं सर्वसङ्घप्रियदर्श-
 नमात्मभावं⁽⁷⁾ संदर्शयिष्यामि । तमेव श्रेतं षडृतं⁽⁸⁾ गङ्गराजमभिरूक्ष्य बोधिसङ्घगणपरिवृत
 5 एकविंशतिमे दिवसे तेषां धर्मभाषकानां चङ्गममागमिष्याम्यागत्य च तान्धर्मभाषकान्य-
 रिंसंक्षुर्षयिष्यामि⁽¹⁰⁾ समादापयिष्यामि⁽¹¹⁾ समुत्तेजयिष्यामि⁽¹¹⁾ संप्रक्षुर्षयिष्यामि । धारणां चैषां
 दास्यामि यथा⁽¹²⁾ ते धर्मभाषका न केनचिद्धर्षणोपाया भविष्यन्ति न चैषां⁽¹⁴⁾ मनुष्या वामनुष्या
 वावतारं लप्स्यन्ते न च नार्यो ऽपसंक्षुर्ष्यान्ति⁽¹⁵⁾ । एतां चैषां कारिष्यामि स्वस्त्ययनं कारि-
 ष्यामि⁽¹⁶⁾ दाउपरिहारं कारिष्यामि⁽¹⁷⁾ विषद्वेषणं कारिष्यामि । तेषां च त्रयं भगवन्धर्मभाषका-

1) Left out in B.

2) In B. K. only.

3) B. addis वर्तमानस्याम्.

4) मि left out in K.

5) भिब्रूढा left out in A.

6) From तेषां^o till धारणां चैषां left out in Cb.

7) Left out in K.

8) (पा)ण्डरं षडृतं कृस्तिराजानाम^o O.

9) ता A K. W.

10) संक्षुर्ष्याः A. W. संदर्शयिष्याः K. परि wanting in O.

11) Left out in Ca. W.

12) यदा Ca. च is added in B. Ca. Cb.

13) कस्य A. B. Ca. O.

14) From मनुष्यां till नार्योपि left out in B.

15) नारोभिः संक्षुर्षते O.

16) Left out in Cb.

17) Left out in A. K. W.

नामिमानि धारणीपदानि⁽¹⁾ दास्यामि । तानि⁽²⁾ भगवन्धारणीपदानि तद्यथा⁽³⁾ । षट्पडे दण्ड-
पति⁽⁴⁾ दण्डावर्तनि दण्डकुशले दण्डमुधारि⁽⁵⁾ मुधारि⁽⁵⁾ मुधारपति⁽⁵⁾ बुद्धपश्यने सर्वधारिणि⁽⁶⁾ श्राव-
र्तनि संवर्तनि संघपरिहिते संघनिर्घातनि⁽⁷⁾⁽⁸⁾ धर्मपरिहिते सर्वसत्त्वकृतकौशलत्यानुगते सिंद्ध-
विक्रोडिते⁽⁹⁾ श्रुवर्ते⁽⁹⁾ वर्तनि वर्तलि स्वाहा । इमानि तानि⁽¹⁰⁾ भगवन्धारणीपदानि यस्य
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य श्रोत्रेन्द्रियस्यावभासमागमिष्यन्ति वेदितव्यमेतत्समत्तभद्रस्य 5
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याधिष्ठानमिति ॥

अथ च भगवन्सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो ऽस्मिञ्जम्बुद्वीपे प्रचरमाणो येषां बोधि-
सत्त्वानां महासत्त्वानां कृस्तगतो भविष्यति तैर्भगवन्धर्मभाणैरेवं वेदितव्यम् । समत्तभद्र
स्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यानुभावेन यद्दस्माकमयं धर्मपर्यायो कृस्तगतः समत्तभद्रस्य
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य तेजसा । समत्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य चर्यायास्ते भग- 10

1) पदानि left out in A. भाणकानामारत्नानुगत्या धारणीपदानि भाषिष्या-
मि । O.

2) तानीमानि B. K. तत्रेमानि O.

3) प्रणुः A. स धर्मभाणकः प्रुणोति ॥ तद्यथा O.

4) दण्डपतिव्रते दण्डावर्ते दण्डावर्तनि O

5) दण्डमुधरे । मुधरे । मुधारपति । O.

6) सर्व only in O., then श्रावर्तनि. Then follows in it सर्वभाष्यावर्तनि । सु-
श्रावर्तनि । संघपरिहाणि । संघनिर्घातनि । सद्धर्मसुपरिहिते । अयोगे । संग्रहपगते । तृषधसं-
गतुल्यप्राप्ते । सर्वसंगसमतिक्राप्ते । सर्वधर्मसुपरिहिते । सर्वसत्त्व°. Cp. English transl.
p. 435.

7) तने A. W. शने B. सनि Ca. सने K.

8) B. adds स.

9) From श्रुवर्ते till स्वाहा in A. W. only.

10) Left out in K

11) Sic O. स्यात्मभावस्याभासमागमिष्यन्ति; स्याभासमा° Ca. Cb

12) एतत् left out in B. K.

13) स्य तदधि Ca. स्येदमधि K. स्यैतदधि O.

14) यदा K.

वन्सत्त्वा लाभिनो भविष्यति⁽¹⁾ बद्धबुद्धावरोपितकुशलमूलाश्च ते सत्त्वा भविष्यति तथाग-
 तपाणिपरिमार्षितमूर्धानश्च⁽²⁾ ते भगवन्सत्त्वा भविष्यति । य इदं⁽³⁾ सूत्रं लिखिष्यति धारयि-
 ष्यति मम तैर्भगवन्प्रियं⁽⁴⁾ कृतं भविष्यति ।⁽⁵⁾ य इदं सूत्रं लिखिष्यति ये चास्यार्थमनुभोत्स्यन्ते
 लिखित्वा च ते भगवन्निदं सूत्रमितश्च्युत्वा⁽⁷⁾ त्रयस्त्रिंशतां देवानां सभागतापोपपत्स्यन्ते सको-
 5 पपन्नानां चैषां चतुरशोतिरुत्तरसां सत्कृन्नाण्युपसंक्रामिष्यति । ते ऽधिमात्रेण मुकुटेन देव-
 पुत्रास्तासामुत्तरसां मध्ये स्थास्यति । इदंशः कुलपुत्रा इमं धर्मपर्यायं लिखित्वा पुण्य-
 स्कन्धः कः पुनर्वादी य एतमुद्देश्यति⁽¹⁰⁾ स्वाध्यायिष्यति चित्तयिष्यति मनसिकरिष्यति ।
 तस्मात्तर्हि कुलपुत्राः सत्कृत्यायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो लिखितव्यः सर्वचेतः सम-
 न्वाकृत्य⁽¹¹⁾ । यश्चावित्तिपेन⁽¹²⁾ मनसिकारिण⁽¹³⁾ लिखिष्यति तस्य बुद्धसकृत्⁽¹⁴⁾ कृस्तमुपनामयि-
 10 ष्यति मरणकाले चास्य बुद्धसकृत् संमुखमुपदर्शनं करिष्यति । न च दुर्गतिविनिपातगा-
 मो भविष्यति । इतश्च्युतश्च तुषितानां देवानां सभागतापोपपत्स्यन्ते यत्र स मैत्रेयो बोधि-

-
- 1) भवति Cb.
 - 2) मूर्धानश्च in all MSS
 - 3) इदं A. B. Cb. K. W. इदं Ca.
 - 4) ते Ca. च तैर् B. K. चैर् the other MSS.
 - 5) य Ca.
 - 6) From य till लिखिष्यति left out in Cb.
 - 7) श्यित्वा B. K. meant चवित्वा.
 - 8) भा B. K. क्वा the rest. Cp. below. note 16.
 - 9) तितं चत्स K.
 - 10) य एतमुद्दे A. W. Cb. यैः पुनरुद्दे B. यं उद्दे K.
 - 11) From सर्वे till त्य left out in B. सर्वे A. सर्व Ca. Cb. W. सर्व चेत
 °कृत्य K. °कृत्य A. Ca. Cb. W.
 - 12) वित्तिपेण Cb.
 - 13) मनसिका A. K. W. मनस्का B. Ca. Cb.
 - 14) कृस्ते उप Cb.
 - 15) सं in Ca. only.
 - 16) सभागता A. B. Ca. K. W. सक्ताव्यता Cb. °तायो Prākṛtic for °तायाम्.

सञ्चो मन्त्रोऽस्तिष्ठति द्वात्रिंशद्वरलक्षणो बोधिसत्त्वगणपरिवृतो ऽप्सरःकोटीनयुतशत-
 मरुत्पुरस्कृतो धर्मदेशयति⁽²⁾ । तस्मात्तर्हि कुलपुत्राः⁽³⁾ पण्डितेन कुलपुत्रेण वा कुलड-
 क्त्रिणा वायं सद्धर्मपण्डरीको धर्मपर्यायः सत्कृत्य लिखितव्यः सत्कृत्योद्दिश्यः⁽⁴⁾ सत्कृत्य
 स्वाध्यायितव्यः सत्कृत्य मनसिकर्तव्यः । इमं कुलपुत्रा धर्मपर्यायं लिखितोद्दिश्यं स्वा-
 ध्यायित्वा⁽⁶⁾ भावयित्वा मनसिकृतैवमप्रमेया गुणा भविष्यति । तस्मात्तर्हि तेन⁽⁷⁾ पण्डितेन⁽⁸⁾ 5
 भगवन्कुलपुत्रेण वा कुलडक्त्रिणा वायं सद्धर्मपण्डरीको धर्मपर्यायो धारयितव्य एतावत्त-
 स्तेषां⁽¹⁰⁾ गुणानुशंसा भविष्यति । तस्मात्तर्हि भगवन्नरुमपि तावदिमं धर्मपर्यायमधिष्ठा-
 स्यामि⁽¹¹⁾ यथा भगवन्ममाधिष्ठानेनायं धर्मपर्यायो ऽस्मिञ्जम्बुद्वीपे प्रचारिष्यतीति⁽¹²⁾ ॥

अथ खलु तस्यां⁽¹³⁾ वेलीयां⁽¹²⁾ भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः समत्तभ-
 द्राय बोधिसत्त्वाय मन्त्रोऽस्ति साधुकारमदात् । साधु साधु समत्तभद्र यत्र हि नाम त्वमेवं⁽¹⁰⁾
 बद्धजनकृताय⁽¹³⁾ बद्धजनसुखाय लोकानुकम्पायै मरुतो जनकायस्यार्थाय कृताय सुखाय
 प्रातपत्रः एवमचित्त्यधर्मसम्वागतो ऽसि मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति⁽¹⁴⁾
 मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति मन्त्रोऽस्ति⁽¹⁵⁾

1) द्वाचत्वारिंशत्वरलक्षणपर B. द्वात्रिंशद्वरलक्षणो Cb.

2) A. K. W. Cb. add स्म.

3) Left out in A. K. W.

4) Left out in B.

5) दिशित्वा A. Ca. Cb. K. W. दिश्य B.

6) स्वाध्याय्य B. Ca.

7) In Cb. only.

8) Left out in B. Cb.

9) Left out in B. (a. Cb.)

10) एतांस्तेषां K.

11) सद्धर्मपण्डरीको धर्मपर्यायो ह्यास Cb.

12) Left out in Cb.

13) From बद्धजनसुखाय till मुखाय left out in Cb.

14) य A. K.

15) सम । ग A. W. समाग K.

तेन चित्तोत्पादेन यस्त्वं स्वयमेव तेषां धर्मभाणकानामधिष्ठानं करोषि । ये केचित्कुलपु-
 त्राः समत्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधेयं धारयिष्यन्ति वेदितव्यं तैः शाक्यमु-
 निस्तथागतो दृष्ट इति । अयं⁽¹⁾ च सद्वर्णपुण्डरीको धर्मपर्यायस्तस्य भगवतः शाक्यमुनेरत्ति-
 काच्छुतः⁽²⁾ शाक्यमुनिश्च तथागतस्तैः पूजितः शाक्यमुनेश्च तथागतस्य धर्मं⁽³⁾ देशयतः साधु-
 5 कारो ऽनुप्रदत्तः । अनुमोदितश्चायं धर्मपर्यायो भविष्यति । शाक्यमुनिना च⁽⁴⁾ तथागतेन तेषां
 मूर्ध्नि पाणिः⁽⁵⁾ प्रतिष्ठापितो भविष्यति । भगवांश्च शाक्यमुनिस्तैश्चौरैरवच्छादितो भवि-
 ष्यति । तथागतशासनपरिघातकाश्च ते समत्तभद्रः कुलपुत्रा वा कुलडुक्तरो वा वेदित-
 व्याः । न च तेषां लोकापते रुचिर्भविष्यति न काव्यप्रमृताः सत्त्वास्तेषामभिहृचिता⁽⁶⁾ भवि-
 ष्यन्ति⁽⁷⁾ न नृत्तका न मल्ला न मल्लना न शौण्डिकौर्ध्रिककौक्कुटिकसौकरिकस्त्रीपोषकाः
 10 सत्त्वास्तेषामभिहृचिता भविष्यान्नि⁽⁹⁾ । इदंशाश्च⁽¹⁰⁾ सूत्रास्ताञ्छ्रुत्वा लिखित्वा धारयित्वा वाच-⁽¹²⁾

1) Sic Cb. दत्तयं the rest.

2) B. adds इति.

3) कारमुनु A. K. W. कारानु B. कारो ऽनु Cb.

4) Left out in A. K. W.

5) Left out in Cb.

6) भिरुचिता A. भिरुचिता B K. Ca. भिरुचिकृता W.

7) ति B. A.

8) न नृत्तका न मल्ला न मल्लना न शौण्डिकौर्ध्रिककौक्कुटिकसौकरिकस्त्रीपो-
 षकाः A.

न नृत्ता न मल्ला न शौण्डिकौर्ध्रिककौक्कुटिकसौ° B.

न नृत्तना न मल्ला न मल्लना न शौण्डिकौर्ध्रिककौक्कुटिकसौ°

°षकाः Ca. K.

न नृत्तका न मल्ला न मल्लना न मौ कौ क्कुटिकसौ°

°सकाः W.

This part is wanting in Cb., as the leaf is broken.

9) भवन्ति Cb.

10) शाश्च K.

11) सूत्राणांश्च K.

12) धारित्वा A. K. W.

यित्वा वा न तेषामन्यदभिरूचितं⁽¹⁾ भविष्यति । स्वभावधर्मसमन्वागताश्च ते सञ्जा वेदित-
व्याः⁽²⁾ । प्रत्यात्मकश्च तेषां योनिशो मनसिकारो भविष्यति ।⁽⁴⁾ स्वयुण्यबलाधाराश्च ते
सत्त्वा⁽⁵⁾ भविष्यन्ति प्रियदर्शनाश्च ते⁽⁶⁾ भविष्यन्ति सत्त्वानाम् । एवं सूत्रात्तधारकाश्च ये भिन्नवो
भविष्यन्ति । न तेषां रागो व्यावर्धयति⁽⁷⁾ न द्वेषो न मोहो नेर्ष्या न मात्सर्यं न⁽⁸⁾ भ्रतो न
मानो नार्धमानो न मिथ्यामानः⁽¹⁰⁾ । स्वलाभसंतुष्टाश्च ते समत्तभद्र धर्मभाषाका भविष्यन्ति । 6
यः समत्तभद्र पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमानायामस्य सद्धर्मपु-
ण्डरीकस्य धर्मपर्यापस्य धारकं भित्तुं पश्येत्⁽¹¹⁾ एवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । गमिव्यत्ययं
कुलपुत्रो बोधिमाण्डं निर्लेष्यत्ययं कुलपुत्रो⁽¹²⁾ मारकलिचक्रं प्रवर्तयिष्यत्ययं धर्मचक्रं परा-
ह्णान्यत्ययं⁽¹⁵⁾ धर्मदुन्दुभिं प्रपूरयिष्यत्ययं धर्मशङ्कं प्रवर्षयिष्यत्ययं धर्मवर्षमभिरोक्ष्यत्ययं⁽¹⁰⁾
धर्मसिंहासनम् । य इमं धर्मपर्यापं पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमा- 10

1) ता A. Ca. K. W. ते B. Cb.

2) भविष्यन्ति B.

3) मनस्कारो B.

4) सु A. W. स्व Ca. K. left out in B.

5) ते ते (for ते सत्त्वा) K. left out in B. Ca.

6) Left out in B. a.

7) व्यावर्धयति B. व्यावर्धयिष्यति Ca. व्यावर्धयति Cb. Cp. Pāli *vyā-
bādheti*.

8) क्राधो Cb.

9) Left out in B.

10) Left out in B. Cb. K.

11) पश्ये दृष्ट्वा A. W. पश्येत् । K. O. पश्याद्दृष्ट्वा चैव the rest. Our reading
conjectural.

12) Left out in B.

13) लि B. Ca. रि A. लिं W. धर्म in added to चक्र in A.

14) Left out in A. Ca. K.

15) Left out in K. Ca. प्रवर्षयिष्यत्ययं O.; परावर्षयिष्यत्ययं the rest.

16) भिरूक्ष्य A. W. भिरूक्ष्य B. Ca. भिरान h. व्यावर्धयति घ O.

नायां⁽¹⁾ धारयिष्यति न ते भित्तवो⁽²⁾ लुब्धा भविष्यति न चोवरगृह्णा न पात्रगृह्णा भवि-
 ष्यति । मञ्जुकाश ते धर्मभाषका भविष्यति त्रिविमोत्तलाभिनश्च ते⁽⁴⁾ धर्मभाषकां⁽⁵⁾ भवि-
 ष्यति । दृष्टधार्मिकं⁽⁶⁾ च तेषां⁽⁷⁾ सांप्रदायिकं निर्वर्तयिष्यति । य एवं⁽⁹⁾ सूत्रात्तधारकाणां धर्मभा-
 षकानां भित्तूणां मोक्षं दास्यति ज्ञात्यन्धास्ते सन्ना⁽¹⁰⁾ भविष्यति । ये चैवंद्रपाणां सूत्रात्तधा-
 5 रकाणां भित्तूणामवर्णं संभ्रावयिष्यति तेषां दृष्ट एव धर्मे कायश्चित्रो⁽¹²⁾ भविष्यति । य एवं
 सूत्रात्तलेखकानामुच्चगर्धनं⁽¹³⁾ करिष्यत्युल्लपिष्यति ते खण्डदत्ताश्च भविष्यति विरलदत्ताश्च
 भविष्यति⁽¹⁵⁾ बोभत्सोष्ठाश्च भविष्यति चिपिटनासाश्च भविष्यति विपरीतकस्तपादाश्च
 भविष्यति विपरीतनेत्राश्च⁽¹⁵⁾ भविष्यति दुर्गन्धिकायाश्च भविष्यति⁽¹⁶⁾ गण्डापिटकविचर्चिर्द-
 द्दुकपट्टाकीर्षाशरीराश्च भविष्यति । य ईदृशानां सूत्रात्तलेखकानां⁽¹⁹⁾ सूत्रात्तवाचकानां⁽²⁰⁾

1) Left out in Cb. K.

2) ल Cb.

3) पाने W. पात्र K. O. पान the other MSS.

4) K. adds भविष्यति.

5) K. adds श.

6) दृष्टधार्मिकाश्च B. दृष्टधात्मिकाश्च भविष्यति K.

7) In O. सांप्रदायिकं wanting.

8) निर्वर्तयिष्यति O. निर्वर्तयिष्यति the rest.

9) व W. O.

10) Left out in Cb. B. त्यन्धो भविष्यति O.

11) Left out in B. Ca. Cb.

12) काये चित्रो A. काये चित्रो K.

13) Badly for उन्न^०.

14) ष्यति O. In the sequel also the singular

15) Left out in Cb.

16) Sic Cb. O. चिक्क Ca. K. चिक्क A. B. W.

17) घ B. Ca. Cb.

18) O. adds किलास.

19) A. W. add एवं; O. has एवं, but leaves out ईदृशानां.

20) Left out in Ca. K.

सूत्रान्तधारकाणां⁽¹⁾ च सूत्रान्तदेशकानां⁽²⁾ चाप्रियां वाचं भूतामभूतां वा संश्रावयिष्यति तेषा-
मिदमागाढतरं पापकं कर्म वेदितव्यम् । तस्मात्तर्कं समन्तभद्रास्य धर्मपर्यायस्य धारका-
णां भिन्नूणां द्द्वरत एव⁽⁴⁾ प्रत्युत्थातव्यं यथा तथागतस्यात्तिके गौरवं कर्तव्यं तथा तेषामेव⁽⁵⁾
सूत्रान्तधारकाणां भिन्नूणामेव⁽⁶⁾ गौरवं कर्तव्यम् ॥

अस्मिन्खलु पुनः समन्तभद्रोत्साहनपरिवर्ते निर्दिश्यमाने गङ्गानदीवालिकासमानां⁽⁷⁾ ५
बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां कोटिशतसंख्यावर्ताया⁽⁸⁾ धारणयाः प्रतिलम्भो⁽⁹⁾ भूत् ॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये समन्तभद्रोत्साहनपरिवर्तो नाम षड्विंश-⁽¹¹⁾
तिमः ॥

1) in W. only.

2) Left out in Ca. K.

3) सं in Ca. only.

4) एवं A. B. W. एव Ca. Cb. K

5) एवं A. B. Ca. W. एव K.

6) एवं in B. K. only.

7) ने B.

8) वर्त K.

9) लाभो A. B. W. O. लम्भो Cb. Ca.

10) धार्य (for इति श्री) K.

11) सप्तविंश Cb. O.

XXVII.

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्कं सम्यकसंबुद्ध उत्थाय तस्माद्धर्मासना-
 त्सर्वास्तान्बोधिमत्त्वान्पिण्डोक्त्य⁽²⁾ दत्तिणेन पाणिनर्द्यभिसंस्कारपरिनिष्पत्तेन⁽³⁾ दत्तिणाक-
 स्तेष्वध्यालम्ब्य तस्यां वेलापामेतद्वोचत् । इमामकं कुलपुत्रा असंख्येयकल्पकोटीनयुत-
 5 शतसहस्रसमुदानीतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिं युष्माकं हस्ते परिन्दाम्यनुपरिन्दामि नि-
 त्तिपाम्युपनित्तिपामि । यथा विपुला वैस्तारिकी भवेत्तथा युष्माभिः कुलपुत्राः करणी-
 यम् ॥

द्वितीयकर्मपि त्रैतीयकर्मपि भगवान्सर्वावसं⁽¹¹⁾ बोधिसत्त्वगणां दत्तिणेन पाणिनाध्या-
 लम्ब्यैतद्वोचत् । इमामकं कुलपुत्रा असंख्येयकल्पकोटीनयुतशतसहस्रसमुदानीतामनुत्तरां
 10 सम्यक्संबोधिं युष्माकं हस्ते परिन्दाम्यनुपरिन्दामि नित्तिपाम्युपनित्तिपामि । युष्माभिः
 कुलपुत्रा उद्रक्तोत्थ्या⁽¹²⁾ धारयितव्या वाचयितव्या पर्यवासव्या देशयितव्या प्रकाशयित-

1) K. adds महासत्त्वा.

2) ला A. Ca. Cb. K. W. त्य.

3) In A. W. added च; from च till स्वा left out in B.

4) Conjectural for दत्तिणो हस्ते स्वा of the MSS.

5) ये Cb.

6) स्ते Cb.

7) स left out in A.

8) वै B. Ca. K. वि the rest.

9) मपि left out in Cb.

10) Left out in B.

11) सर्वाव left out in B.

12) In Cb. only; उद्भूय A. B. Ca. K. W.

व्या सर्वसत्त्वानां च संभ्रावयितव्या । अमात्सर्यो ऽर्कं कुलपुत्रा अपरिगृहीतचित्तो विशा-
 रदो बुद्धज्ञानस्य दाता⁽²⁾ तथागतज्ञानस्य स्वयंभूज्ञानस्य दाता । मक्तादानपतिरर्कं कुलपुत्रा
 युष्माभिरपि कुलपुत्रा ममैवानुशिक्षितव्यममत्सरिभिर्भूत्वेमं⁽³⁾ तथागतज्ञानदर्शनं मक्तोपाय-
 कौशल्यमागतानां कुलपुत्राणां कुलडुर्कितृणां चायं धर्मपर्यायः संभ्रावयितव्यः । ये चा-
 भ्राह्माः⁽⁵⁾ सत्त्वास्ते ऽस्मिन्धर्मपर्याये समादायितव्याः । एवं युष्माभिः कुलपुत्रास्तथागतानां 5
 प्रतिकारः कृतो भविष्यति ॥

एवमुक्त्वास्ते बोधिसत्त्वा मक्तासत्त्वा भगवता शाक्यमुनिना तथागतेनार्कता सम्य-
 कसंबुद्धेन मक्ता⁽⁹⁾ प्रीतिप्रामोद्येन स्फुटा अमूर्ध्वमकृच्च गौरवमुत्पाद्य येन भगवाञ्शाक्यमु-
 निस्तथागतो ऽर्कसम्यकसंबुद्धस्तेनावनतकायाः प्रपातकायाः सेनतकायाः शिरास्यवना-

1) अप्रगृही A. B. Ca. परिगृ Ch. K. अनिगृ W.

2) Left out in Ch.

3) ममैत्रामनुशिक्षितव्यः ॥ अमत्सरिभिर्भूत्वा इमं A.

ममैवानुशिक्षितव्य अमत्सरिभिर्भूत्वं B.

ममैवानुशिक्षितव्यम । अमत्सरिभिर्भूत्वेमं Ca.

शिक्षितव्या । अमत्सरिभूत्वेमत्तथा Ch.

ममैत्रामनुशिक्षितव्यः अमत्सरिभिर्भूत्वा इमं W.

ममैवानुशिक्षितव्यममत्सरिभि — त्वेमं O. इमं Prāk. for इरे.

4) B. Ch. add च. O. adds भ्राह्माणां.

5) ये च अद्धान् A. W. ये च सद्दाः Ch. Ca. ये च अद्दाः कुलपुत्रा कुलडुर्कित-
 रश्च ये च सद्दाः B. ये च अद्दाः कुलपुत्र कुलडुर्कितरश्च । ये चाअद्दाः K. अद्दाद्या
 सत्त्वा इहाप्रधर्मेषु O.

6) तस्मि A. W.

7) प्रती Ca. K. कृतो left out in O.

8) क्ते A. W. क्त B. क्ता Ca. क्ताम् Ch. K. क्ताः समानास्ते O.

9) मक्ती K.; B. Ch. K. add वीर्य.

10) Ca. adds प्र.

(1) म्याञ्जलिं (9) प्रगृह्य सर्व एकस्वरनिर्घोषेण भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबु-
द्धमेतद्गुरुः । तथा भगवन्करिष्यामि यथा (4) तथागतं (5) आज्ञापयति । सर्वेषां च तथागताना-
माज्ञां करिष्यामः परिपूरयिष्यामः (8) । अल्पोत्सुको भगवान्भवतु यथासुखविकारो । द्विती-
यकमपि त्रैतीयकमपि (9) सर्वान्बोधिसत्त्वगण एकस्वरनिर्घोषेणैवं भाषते स्म । अल्पो-
5 त्सुको भगवान्भवतु यथासुखविकारो । तथा भगवन्करिष्यामि यथा तथागतं आज्ञापयति ।
सर्वेषां च तथागतानामाज्ञां (11) परिपूरयिष्यामः ॥

अथ खलु भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सर्वोस्तांस्तथागतान-
र्हतः सम्यक्संबुद्धान्येभ्यो लोकधातुभ्यः समागतान्विसर्जयति (13) स्म यथासुखविकारं च (14)
तेषां तथागतानामारोचयति स्म । यथासुखं तथागता विकृत्वर्हन्तः (15) सम्यक्संबुद्धा इति ।
10 तं च तस्य भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य रत्नस्तूपं यथाभूमौ
स्थापयामास तस्यापि तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य यथासुखविकारमारोचयामास ॥ (16) (17)

-
- 1) नामपित्वा O. नम्या the rest.
 - 2) लो A. B. Ca. दशनखाञ्जलो O. वनामाञ्जलीः K.
 - 3) B. adds हृत; K. reads एकं स्वरनिर्घोषेण हृत.
 - 4) तथागतवन्क Cb. तथा तथागत क K.
 - 5) A. B. W. add भगवां.
 - 6) Left out in B.
 - 7) Left out in Cb.
 - 8) Left out in O.
 - 9) Omitted in B. K.
 - 10) B. K. add हृत.
 - 11) आज्ञप्तिं O.
 - 12) द्वानित्यन्ये A. W.
 - 13) विसर्जयति स्म left out in A. W. विसर्जयामास O.
 - 14) रतां A. W. रत्ते B. रथ Ca. रं Cb. रञ्च K. रे O.
 - 15) रंत्य A. W. रंत Cb.
 - 16) कार O. कारता the rest.
 - 17) सेति B. Ca. Cb. K. स इति A. W.

इमत्रोचद्भगवानात्तमनास्ते चाप्रमेया असंख्येयास्तथागता अर्कतः सम्यक्संबुद्धा
अन्यलोकधावागता रत्नवृत्तमूलेषु⁽³⁾ सिंहासनोपविष्टाः प्रभूतरत्नश्च तथागतो अर्कसम्य-
क्संबुद्धः स च सर्वाबन्धोधिसत्त्वगणस्ते च विशिष्टचारित्रप्रमुखा अप्रमेया असंख्येया⁽⁴⁾
बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ये⁽⁵⁾ पृथिवीवित्रेभ्यो ऽभ्युद्गतास्ते च महाश्रावकाः ताश्च चतस्रः
पर्षदः⁽⁶⁾ सदेवमानुषामुर्गन्धर्वश्च लोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दन्ति⁽⁷⁾ ॥

5

॥⁽⁸⁾ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये ऽनुपरोन्दनापरिवर्तो नाम सप्तविंशतिमः

समाप्तः ॥

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुं तेषां तथागतः ।

स्यवदत्तेषां च यो निरोध एवं वादि महाश्रमणः ॥

1) चाप्रमेय left out in A. W. असंख्येय is put in before अप्रमेया in Ca. K.

2) अन्यान्य B. अन्ये K.

3) षु in Ca. K. only.

4) Left out in A. W.

5) K. adds च; Ca. reads एत for ये; B. reads महासत्त्वास्ते चाप्रमेयासंख्येया बोधिसत्त्वा ये ते.

6) A. सा च सर्वावतो च चतुःपर्षत्

B. Ca. ताश्चतस्रः पर्षदः

Cb. ताश्चतस्रः परिषदः

K. सा च सर्वावती पर्षत्

W. स च चतुःपर्षत्

7) O. adds the following: अथ खलु भगवान्यथासुखविकारं तेषां तथागताना-
मारोचयित्वा श्रायुष्मत्तमानन्दमामन्त्रयामास । उद्भूतं त्वमानन्दं धर्मपर्यायं धारय वाचय
देश्य पर्याप्तुं परिषां च विस्तरेण संप्रकाशय एवमुक्त्वा श्रायुष्मानानन्दो भगवत्तमेतद्वो-
चत् उद्भूतो मे भगवन्नयं धर्मपर्यायो — विस्मयामि को नामाद्यं भगवन्धर्मपर्यायः कथं
चैनं नाम धार — — — (भ) गवानात् तस्मात्तर्हि त्वमानन्दं धर्मपर्यायं महाविपुल्यं बोधिमत
नाम — — — — क् । सद्धर्मपुण्डरीके इति नाम धार्यात्किं महाविपुल्यं बोधिमत — .

8) From here the text is given from B., but इति श्री is put in here for श्रायं in accordance with the former chapters, and ऽनुपरोन्दनापरिवर्तो is taken from Ch., adding नाम after it. The various readings will be seen following:

A. अष्टारकर्षगादित्वा आक्रम्य खुरसंस्तरं । गंतव्यं कुलपुत्रेण यत्र सूत्रमिदं
भवेत् ॥

B.

Ca.

Cb.

K.

W. अङ्गारकर्षगादित्वा आक्रम्य खुरसंस्तरं । गंतव्यं कुलपुत्रेण यत्र सूत्रमिदं
भवेत् ॥

A. धर्मरत्न विलिख्येदं यत्पूण्यसमुपाजितं । अस्यैव धर्मरत्नस्य जगतेनास्तु
भाजनमिति ॥

B.

Ca.

Cb.

K.

W. धर्मरत्नं विलिख्येदं यत्पूण्यसमुपाजितं । अस्यैव धर्मरत्नस्य जगतेनास्तु
भाजनं ॥

A. समाप्तं सद्धर्मपुंडरीकं धर्मपर्यायं सूत्रांतं

B. आर्यसद्धर्मपुंडरीके धर्मपर्याये सप्तविंशतिः परिवर्तः

Ca. सद्धर्मपुंडरीको धर्मपर्यायः सूत्रांतो

Cb. सद्धर्मपुंडरीको धर्मपर्याये अनुपरीन्दनापरिवर्तो अष्टाविं-
शतिः ॥ ॥

K. आर्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये परिवर्तो नाम सप्तविंशतिः

W. समाप्तं सद्धर्मपुंडरीकं धर्मपर्यायं सूत्रांतं

A. महुवैपुत्यं बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्ध-

B. समाप्तः ॥ ॥

Ca. म

Cb.

K. समाप्तः सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सूत्रांतो वैपुत्यो बोधिसत्त्वाववादः

सर्वबुद्ध-

W.

महुवैपुत्यं बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्ध-

A. परिग्रहं सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धज्ञाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व-
B.

Ca. सर्व

Cb.

K. परिग्रहः सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धज्ञाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व
W. परिग्रहं सर्वबुद्धरक्ष्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धज्ञाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व

A. बुद्धबोधिमंडं सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधन-
B.

Ca. बुद्धबोधिमंडः सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधन-

Cb.

K. बोधिधर्ममण्डः सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधन-

W. बुद्धबोधिधर्ममंडं सर्वबुद्धैकधन-

A. शरीरं सर्वोपायकौशल्यमेकयाननिर्देशं परमार्थनिर्हारनिर्देशमिति ॥ ॥

B.

Ca. शरीरं महोपायकौशल्यमेकयाननिर्देशः परमार्थनिर्हारनिर्देशमिति ॥ ॥

Cb.

K. शरीरं महोपायकौशल्यमेकयाननिर्देशः परमार्थनिर्देशमिति ॥ ॥

W. शरीरं सर्वोपायकौशल्यमेकयाननिर्देशः परमार्थनिर्देशमिति ॥ ॥

A. तं ते ये सूत्रराज्ञं मुनिवररचितं बोधिमन्त्रान्वादं सद्धर्मपुंडरीकं वरशिववृषदं

B. ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुतेषान्तथागतो ह्यवदतो निरोध एवं वादे मक्षाश्रवण

Ca. सम्पत् ३ ११४ ॥ ग्यसुक १ ५ ५८ ॥ गुक्कादन । श्रोलङ्गी ॥ ॥ का-
मदेवस्य

Cb. सम्पत् ३ ७ ह्य वैशाखंडुक्तान्दादृष्यां । परमभटारक श्रोपद्युस्तु कामदेवस्य

K. ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुतेषान्तथागतो ह्यवदत्तेषां

W. येभ्यागता इह सुरासुरनागयक्षागन्धर्वकिन्नरनरा श्रवणाय धर्मं रत्नतु ते

A. मोक्षमार्गैकलालं ॥ श्रुत्वा स्मृत्वा लिखित्वा शतगुणवदिता मानयन्यालयति

B. देवधर्मायं प्रवरमहायानुयायिना

Ca. विज्ञपराज्यालिखितमिति ॥ ० ॥ श्रनेन पुपयेन तु सर्वदर्शितामेव । व्येपिन्निक्य

- Cb. राद्ये विशुद्धचंद्रांडनिर्मै.....पडपोरध्यानित्रामिन्यामानकराणिकाया
K.
- W. जगदिदं त्रिनशासनं च धर्मं मुनोन्द्रकथितं च चरंतु नित्यम् । शीलतो यसमा
- A. प्राप्तभोग्यं समंतादपंगतकलुषाः मोक्षमते प्रयाति ॥ गुणायमनिधिवर्षे सम्यगा-
B.
- Ca. चदाधविधि ज्ञाह्नामितुताहोर्मिसंज्ञलासेमुद्धरेयेम्भवषा गगज्जगत् ॥
- Cb. संभारद्वयलवकामया सद्धर्मपुंडरीकपुस्तकामदं वेरेण्यं पुत्रनायकं लिखित्वा
K.
- W. पूर्णं प्रज्ञावत्त समन्वितं महोदधिरियागाथां विक्रधं यथामुखं । जलं विमुञ्चतु
- A. खाण्णगौरैप्युदुपतिपरिपूर्णे मूलभे सौम्य घप्रे ॥ व्यलिखदमृततनंदः सद्धर्षां भो-
B.
- Ca. सै ७०३ आषाढकृष्णसप्तमिष्टत्रक्कृत्य सद्धर्मपुंडरीका संपूर्णं सेने धुनका
द्वाखा-
- Cb. प्रतिष्ठापितं भवार्तोति ॥ अनेन पुण्ये चच सर्वदर्शितामव्युप्यनिज्ञि.....
महोत्सि-
- K.
- W. यथेप्सितं घनाप्ररोक्ष्यतां सत्यमुपैति चिन्तितौ ॥ प्रजाश्च धर्मेन नृपो भिरक्षितानु
- A. जसंज्ञं पुरिकनकप्रणायां मित्रपूर्णाविपद्यौ ॥ ॥
- B.
- Ca. चुकवा चानाचार्यं त्रयोसदागुरो ॥ अशास्त्रसदाया पुण्यनशाससद्वा क्वासाह्-
- Cb. संकुलात् समुद्धरेयं भवसागराज्जगत इति ॥ ० ॥
- K.
- W. चिरं च धर्मं सुगतस्य तिष्ठतु ॥ ॥
- A.
- B.
- Ca. ल्पञ्जयमान ॥ शुभ ॥
- Cb.
- K.
- W. शुभमस्तु सर्वदा ॥ ॥

Errata.

Page	1	line	4	श्रामु°	read	घायु°
»	8	»	5	मञ्जु°	»	मञ्जु°
»	11	»	14	श्रूण्या°	»	श्रून्या°
»	13	»	8	श्रौर्युषं संसर्ग	»	श्रौर्येषु संसर्ग
»	32	»	13	सखमा	»	मुखमा
»	33	»	2	दुःख	»	दुःख
»	39	»	5	°पुष्या°	»	°पुष्पा°
»	48	»	12	पूरयि	»	पूरिय
»	57	»	15	कोक्के	»	लोक्के
»	52	»	16	निर्वाणा°	»	निर्वाणा°
»	60	»	6	दर्शानात्	»	दर्शानात्
»	60	»	12	सत्त्वेषु	»	सत्त्वेषु
»	63	»	12	°यिस्त्यत्ति	»	°यिष्यत्ति
»	72	»	3	श्राव्यो	»	श्राव्यो

Page	72	line	12	अस्मिन्नैव	read	अस्मिन्नैव
»	73	»	3	नान्नस°	»	नोन्नस°
»	73	»	9	सत्रास°	»	संत्रास°
»	75	»	3	संक्रम्यैवं	»	संक्रम्यैवं
»	82	»	10	कोश°	»	कोश°
»	115	»	1	बाह्र्धा	»	बाह्र्धा
»	124	»	4	धार्यु°	»	धार्य°
»	132	»	13	निर्वाणमुते द्वे	»	निर्वाणमुते द्वे
»	137	»	1	शून्यतान°	»	शून्यतानि°
»	146	»	11	अत्तरककल्प	»	अत्तरकल्प
»	148	»	15	द्वादश	»	द्वादश
»	169	»	14	कथंचित्तोके	»	कथंचि लोके°
»	174	»	12	कोटी	»	कोटो
»	175	»	15	°ध्यष्ये°	»	°ध्यष्ये°
»	178	»	10	°वरस°	»	°वरं अ°
»	190	»	9	गुणाद्या	»	गुणाद्या
»	198	»	1	यूपं	»	यूपं
»	215	»	7	भवेश्चद्°	»	भवेश्चद्°
»	216	»	8	संन्यपस°	»	सम्यक्स°
»	218	»	8	चेतः प°	»	चेतःप°
»	220	»	16	राहुक°	»	राहुल°
»	224	»	8	कोच°	»	केचि°
»	225	»	11	°तरा वा पुरुषो	»	°तरो वा पुरुषः
»	230	»	8	आध्यात्मि°	»	आध्यात्मि°

Page 247	line	7	क्षेत्रा°	read	क्षेत्रा°
» 249	» 12		शाक्य°	»	शाक्य°
» 261	» 6		संरञ्जनी°	»	संरञ्जनी°
» 267	» 2		परिवारो	»	परिवारो
» 269	» 4		षड्दो°	»	षड्दो°
» 276	» 5		मांसिकान्न ⁽⁶⁾	»	मांसिकान्न
» 276	» 6		(7), (8), etc	»	(6), (7), etc.
» 283	» 2		आवाण°	»	आवाणि°
» 291	» 4		तेनैव	»	तेनैव
» 291	» 5		गुह्यं	»	गुह्यं
» 311	» 15		भगवन्न°	»	भगवान°
» 312	» 15		सर्वतनी°	»	सर्वतनी°
» 317	» 1		शक्यं	»	शक्यं
» 318	» 6		सञ्जानां	»	सञ्जानां
» 320	» 3		दोर्घ°	»	दोर्घ°
» 320	» 6		मेघवी	»	मेघावी
» 325	» 1		कीडा रती	»	कीडारती
» 336	» 9		शाक्य°	»	शाक्य°
» 345	» 12		सन्नस्या°	»	सन्नस्या°
» 363	» 10		गवयश्च	»	गवपाश्च
» 363	» 11		गुर्विण°	»	गुर्विणि°
» 364	» 10		स्थिता	»	स्थितो
» 371	» 8		भवेत्	»	भवेत्
» 372	» 1		समन्व°	»	समन्वा°

Page 372	line 4	सा ऽस्य	read	सो ऽस्य
» 377	» 3	तथोगतो	»	तथागतो
» 401	» 1	संगात्या	»	संगोत्या
» 410	» 12	°ननप°	»	°ननुप°
» 420	» 1	स्वध्या°	»	स्वाध्या°
» 427	» 5	बुद्धतेचा°	»	बुद्धतेत्रा°
» 428	» 9	देदीप्यमानो	»	देदीप्यमानो

INDEX.

Ābhāevara (pl.), 359, 365.
 Abhayandada, 441, 445.
 Athiçraddadhānatā, 333.
 Abhiçraddadhēti (Act. and Med.), 315.
 Abhidarçaniya, 128.
 Abhiçita (in Gītābhigīta), 191.
 Abhiñā (pl. the six), 90, 129, 150, etc.
 (the five), 135, 254.
 Abhiññāñānābhikkhū (= Mahābhijñāñā-
 nābhikkhū), 190.
 Abhiññānābhijñāta (var. °jñābhi°), 1.
 Abhinirhāra (the applying, application);
 dharmadeçanābhi°, 186, 317; gītābhi°
 329.
 Abhiprasanna, 459.
 Abhirati, a Lokadhātu, 184.
 Abhirucita, 480.
 Abhitūrṇa (syn. with *abhibhūta*), 320.
 Abhyudgatarāja, a Kalpa, 469.
 Acalā, a Rāḷkaṣaī, 400.
 Ācāragocara, 275, 278, 281. See also
 Gocara.
 Ācchāda (a present in reward), 440 Cp.
 Mahāvastu II, 98; III, 328; and
ācchādayati, to favour with, Divyā-
 vadāna, 136, seq.
 Acchaṭā, 392; acchaṭāsaṅghātaçabda, 388.
 Ācchoḍita (?), 151.
 Açaikṣa, 2, 71, 267, etc.

Āçcaryabhūta, 169.
 Açvajit, 1.
 Adbhuta, a division of the Buddhist scrip-
 tures, 45.
 Adhimātrakārupika, a Mahābrahman,
 167.
 Adhimucyati, °te, 187, 232, 255, etc.
 Adhimukti, 25, 31, 49, 53, 93, 110, etc.
 Adhyāçaya, 337, seq., 389, etc.
 Adhyatmika, 230
 Agnikhadā, 448.
 Agrabodhi, 10, seqq., 24, 26, 51, seqq.,
 63, 67, seqq. etc.
 Agrayāna, 61.
 Agrayanika, 140.
 Ājaneya, 1.
 Ajātoçatru, 5
 Ajita (= Maitreya), 19, seqq., 308, 327,
 332, seqq., 345.
 Ajivika, 276.
 Ājñāta-Kauṇḍinya, 1, 33, 206, 212.
 Akāçapratisthita, a Tathāgata, 184.
 Akaniṣṭha (pl.), 359.
 Akilāsi (dial.), 205. Cp. Pāli *akilāsu*.
 Akṣana, pl. unhappy states, 96, 163, 434,
 451.
 Akṣeyamati, 3, 438, seqq.
 Akṣobhya, a Tathāgata, 184. — A high
 number, 409.

- Alaṅkāraçubha** (var. °sūra) — samādhi, 458.
Alaṅkāraçubha, 458.
Alpābādha, 301, etc.
Alpābādhatā, 429.
Alpātāṅkatā, 429.
Amaṇṣya (pl.), 6, seq., 20, 69, 83, etc.
Amātsarya, 485.
Amitābha, 454, seq.
Amitāyus (= Amitābha), 184, 454.
Amoghadarçin (a virtuous man), 3.
Āmukhībhavati, 159.
Anābhībhū, 128, 190.
Anādikarmika, 66.
Anāgāmin, 347, 416.
Anāgārikā, 180, 462, 465.
Ānanda, 2, 215, seqq. = Ānanda — Bha-
 dra, 217, seq.
Anantacāritra, 300.
Anantamati, a prince, 19.
Anantanirdeçavara, a Samādhi, 23; =
 Anantanirdeçapratīṣṭhāna, 5, 19.
Anantavīkrāmin (var. °krama), 3.
Anavanāmitavaijayantī, a Lokadhātu, 216.
Anavatapta, a Nāgaking, 4.
Añcati, 168; cp. Hañcati.
Anikṣiptadhura, 3, 309.
Aniruddha, 2, 207.
Antaças, 277, 349, 401.
Ānubhāva (in Gāthā), 175.
Ānuçamsā, 296, 354, seqq. guṇānuçamsa
 479.
Ānuçāsaka, 413.
Anuçikṣate, 180.
Anujñātāvin, 29.
Anukṣudra, 129.
Ānulomika, 149.
Anukuṭṭaka, 272.
Anuniyatā, 128.
Anupādāya, 179.
Anupadhīçeça (— Nirvāṇadhātu), 21, 411.
Anupamati, 4.
Anuparindāti, °rindadāti, 410, seq. °rin-
 danā, 487.
Anupravrajita, 184.
Anupūrvaças, 112.
Anupūrveṇa, 102, 123, etc.
- Ānupūrvī**, 185.
Anupattikadharmakṣāntī (var. °kī dha°),
 186, 266, 327, 403, 419, 437.
Anuvyañjana (pl. the eighty), 259, etc.
Aṅvate (or aṅhate), 111.
Apacāyati, 5, etc.
Apahr̥ṣṭabhāra, 1. But Pāli has «ohita-
 bhāra».
Āpasamharati, 476.
Āpasmāraka (a spirit causing epilepsy),
 401.
Āpāyabhūmi, 170.
Aphalgu, 59.
Āpkṛtsna (— samādhi), 424.
Āpratipudgala, 69.
Āpratyanika (var. °tyāñīya), 95.
Ārabdhavīrya, 309, etc.
Ārādhayati (and var. Ārāgayati), 22, 27,
 70, 194, 153, 184, 222, 290.
Ārambaṇa, 6, 29, 41, seqq., 71, 318, seq.
Āraṇyadhuta, 310, seq.
Arhat, 30, 416, etc.
Āryasatyāni (the four), *17, seq. 80, 92,
 179, 191.
Āsamasama, 456.
Āsambhinatathatā, 473.
Āsampravedhamāna, 21.
Āsaṅgaṅikārāma, 309.
Āsevakā (?), 283.
Āsura, (pl.), 6, etc. °rendra (pl.), 5.
Aṣṭāpada, 65, 145, seq., 244, 337.
Aṣṭavimokṣadhyāyin, 347.
Audbilyaprāpta, 110.
Aupalambhika (dial. for *upalambhika*),
 384.
Aupamya (parable), 45.
Aupapāduka, 202, 260, etc.
Aurabhrika, 276 (var. r.); 280, 480.
Āvabhāsa, 477.
Āvabhāsaprabha, a Devaputra, 4.
Āvabhāsaprāpta, a Lokadhātu, 144.
Āvaivartika, 2, 155.
Āvaivartyadharmā, 2.
Āvalokiteçvara, 3, 438, seqq.
Āvarṇa, 482.
Āvatāragaveṣin, °prekṣin, 398, 400, 478.
Āvatāraṇa, 3; avatārayati, 46.

Āveṇika-dharma (pl. the sixteen), 62, 77, 259, etc.
 Avici, 6, 9, 94, 354, seqq.
 Avidvasū (dial.), 45, 55, seqq., 204.
 Avidyā, 179.
 Avihēṭhita, 161.
 Avivartya, 149.
 Avyābādha, 288.
 Avyāpanna, 339.
 Āyoga, 111.
 Āyuskaśāya, 43.
 Āyusmant, 1, etc.

Bakkula, Bakula, 2, 207.
 Bala (pl. the ten), 67, 259.
 Balacakravartin, 6, 20, 362, 367.
 Bal, an Asura chief, 5.
 Bāṣpa, 1.
 Bhadrā, a Lokadhātu, 269.
 Bhadrakalpa, 201.
 Bhadrāpāla, 3, 383.
 Bhadrīka, 1.
 Bhaiṣajyarāja, 3, 224, seqq., 267, 395, seqq., 404, 418, 470.
 Bhaiṣajyarājasamudgata, 425, = Bhaiṣajyasamudgata, 3, 470.
 Bharadvāja, a Mahāgrāvaka, 2.
 Bharadvājasagotra, 18.
 Bhargava (i. e. potter), 138. In the same meaning used Mahābhārata I, 190, 47.
 Bhava, 179, 466, etc.
 Bhavāgra, 354, 356, 361, 365.
 Bheruṇḍaka, 85, seq.
 Bhikṣu, passim.
 Bhiṣmakalpa, 119.
 Bhiṣmagarjitasvararāja, 375, seqq. Pl. 377.
 Bhiṣmasvararāja (= the preceding), 383.
 Bhūmisūcaka (dog), 96.
 Bodha (= Bodhi), 183, 303, etc.
 Bodhi, 47, 49 seqq., 70, 96, 119, 137, etc.
 Bodhimaṇḍa, 16, 30, 34, 54, 62, 91, 159, 205, 311, 316, etc.
 Bodhipakṣika (dharma, Pl. the 37), 458.
 Bodhisattva, passim. °caryā, 457.
 Bodhisattvāvāda, 5, 19, 22, 65, 181, 241.

Bodhisattvayāna, 79, 416.
 Bodhisattvayāniya, 224; 385 (var. °yānika); °yānika, 183.
 Bodhisatvotpāda, in Kashgar-MSS. for Bodhisattvāvavāda.
 Bodhivṛkṣa, 172, 461.
 Ḥodhyaṅga (Pl. the seven), 29, 80.
 Brahmācārya (n.), 118.
 Brahmadvaja, a Tathāgata, 184.
 Brahmakāyika (Pl.), a class of divine beings, 4, 159, 361, 367, 416.
 Brahmāloka, 164, 254, 329, 331, 338, etc.
 1. Brahman, the god, 433, 444; Brahman Sahāmpati, 4, 69, 416.
 2. Brahman, a class of divine beings (dial. Brahma), 129, 167, 367.
 Brahmavihāra (Pl. the four), 142.
 Buddha, Sing. and Pl. passim.
 Buddhabhūmi, 312, seq.
 Buddhābodhi, 55, 95, 110, 131, etc.
 Buddhādharma, 62.
 Buddhajñāna, 216, 255, etc.
 Buddhakṣetra, 6, seq., 20, 65, seq., 101, 148, etc.
 Buddhānetri (var. Dharmanetri), 92, seqq. 154.
 Buddhaputra, 46, seq., 57, 98, 344.
 Buddhayāna, 41, seqq., 81, 90, 132, 138.

Cailakabhūta (var. Cela°, Ceḍa°), 192.
 Cakravāla, passim.
 Cakravartin, 35, 129, etc.
 Candra, a Devaputra, 4.
 Candrapradīpa, name of a Samādhi, 424.
 Candrārkaḍḍika, a Tathāgata, 25.
 Candrasūryapradīpa, 17, seqq. The same with the former.
 Candrasvararāja, name of several Tathāgatas, 380.
 Candrasūryavimalaprabhāsaçri (var. °vimalasūrya°), 404, seqq.
 Cārikā, 131.
 Caritāvin, 180, 464.
 Caturdvīpaka (— lokadhātu), 328.
 Cāturmahārājakāyika (Pl. the four gods of the quarters), 160, 289.
 Caturthaka, a kind of fever, 401.

- Chadva (?) 352.
 Chambitātva (dial.), 63.
 Chanda, 47, 92.
 Citradhvaja, 447.
 Cittotpāda, 480.
 Cunda, 207.
 Cyuti, 466.
 Çaçiketū, a Tathāgata, 148.
 Çaikṣa, 2, 71, etc.
 Çaikṣabhūmi, 70.
 Çakra (Devānām indra), 4, 69, 361, 416.
 Pl. 129, 331, 367.
 Çākyādhirāja (= Çākyamuni), 28.
 Çākyamuni, 185, 240, 244 seqq., 299,
 seqq., 316, etc.
 Çākyasiṃha, 27, 147, 336.
 Çālarāja, 455. = Çāleन्द्रarāja, 469.
 Çāṅkhaçilā, 102, 111, 256, 439, etc.
 Çaradvatiputra = Çāriputra, p.
 Çāriputra, 2, 29, seqq. 58, 60, seqq., 97,
 264.
 Çarira, pl. relics, 241, 338.
 Çarirastūpa, 244.
 Çariravaistārika, 69.
 Çārisuta = Çāriputra, 31, 45, 47, seq.,
 56, 69, 92, 97.
 Çāstar, passim.
 Çauṇḍika, 480.
 Çikhiṇ, one of the Brahmakāyikas, 4,
 175; = a Mahābrahman, 175.
 Çīla-pāramitā, 382, 457.
 Çrāmaṇera, Çrāmaṇeri, 277.
 Çrāvaka, 24, 31, etc.
 Çrāvakayāna, 79, seq., 283.
 Çrāvakayānika, 33, 132, 183, 234, 282; =
 °yāniya, 137, 224, 234, 276, 282.
 Çrāvitaka (dial.), 194.
 Çrigarbha, a Bodhisattva, 21, 26.
 Çubhavyūha, a king, 457, seqq., °rājapūr-
 vayogaparivarta, Ch. XXV.
 Çūnyatā, 236.
 Çūnyatānimittāpraṇihita, 101, 136.
 Çveta-śaddanta (gajarāja), 475, seq.
- Devadattaparivarta, 256, footnote.
 Devarāja, a future Tathāgata, 259.
 Devasopāna, a Lokadhātu, 259.
 Dhāraṇi, 270, 327, seqq., 350.
 Dhāraṇi (mantra)-padāni. Several of them
 named 396, seqq. 477.
 Dharaṇindhara (var. Dharaṇidhara), 3, a
 Bodhisattva, 416; A virtuous man, 4.
 Dharaṇiçvararāja (var. of 2. Dharaṇi-
 dhara, 4.
 Dhāraṇyāvartā (dhāraṇi), 475.
 Dharmabhāṇaka, 22, 25, 28, 184, 227, etc.
 Dharmābhisamaya, 328.
 Dhārmaçravanika, 20, 283, 286.
 Dharmadāyāda, 61.
 Dharmadhara, a Kinnara king, 4.
 Dharmagaganābhyudgatarāja, a Tathā-
 gata, 218.
 Dharmakathika, 200, seq.
 Dharmamati, a prince, 19.
 Dharmanetri, 10, 25, 53, 251.
 Dharmaparyāya, 5, 17,* etc.
 Dharmaprabhāsa, a future Tathāgata,
 201, seqq.
 Dharmarājan, 58, 92, 125, 146, 170, etc.,
 °rāja, 289, seq., 417.
 Dharmarakṣa; his Chinese translation
 cited 224, 256, 447, in the footnotes.
 Dharmasaṅgīti, 286.
 Dharmaskandha (Pl. the 84000), 254.
 Dharmasvāmin, 121, 289, etc.
 Dhātu (relic), 14, seq. 51, 324, 411.
 Dhātustūpa, 7, 339, seq.
 Dhātuvigraha, 430.
 Dhṛtarāṣṭra, one of the four regents of
 the quarters, 4.
 Dhṛtiparipūrṇa, 67.
 Dhurāvāha (dial.), 256.
 Dhūtaguṇa, 135.
 Dhvajgrakeyūra (— samādhi), 424.
 Dhyāna-pāramitā, 457.
 Dīpaṅkara, 27, 317.
 Dṛṣṭadhārmika, 420.
 Dṛṣṭi-kaṣāya, 43; °gata, 465; mithyā°
 samyago, 466.
 Drugdhacitta, 135.
 Druma, a Kinnara king, 4.

Dundubhisvararāja, pl. Name of several
Tathāgatas, 380.
Durgatīvinipāta, 478.
Duradhimocya, 185.
Dvaitiyaka, a kind of fever, 401.
Dvātriṃṣatīlakṣaṇarūpadhārin, 63.
Dhyāna (pl. the four), 131, etc.
Dhyāna-pāramitā, 332, 335.

Ekāhika (for Aikāhika), a kind of fever,
401.
Ekatya (= Pāli *ekacca*), 71, 133.
Ekībhavivāna (dial.), 31.
Ekotsava (var. Ekonnaḍa, Ekāvacara), a
musical instrument, 51.

Gadgadasvara, 423, seqq.
Gaḍita (= galita), 83.
Gandharva, 6, seq. 20, 24, 35 69, 165. etc.
Gandharvakāyika (— Devaputrās), 4.
Garuḍa, pl. 6. seq., 20, 69, 165, etc.
Garuḍendra, pl. 5.
Gāthā, a verse, a stanza, passim. Pl. A
division (Aṅga) of Buddhist scriptures,
45.
Gati, state of existence; pl. the six, 6, 9,
135, 346, 372; the five, 131. Cp. Śaḍ-
gati.
Gatīngata (expert), 3, 131, 186, 200, etc.
Cp. Mahāvastu III, 386; 419.
Gautamī, 268, seqq. See also Mahāpra-
jāpati.
Gavāmpati, 2.
Gayā, 310; °nagara, 311; °yāhvaya, 312,
316.
Gayā-Kāçyapa, 2, 207.
Geya, a division (Aṅga) of Buddhist scrip-
tures, 45.
Ghoṣamati, a prince royal, 19.
Gilānabhaiṣajya (dial.), 13, 119.
Gocara = Ācāragocara, 276, seqq.
Goṇa (for *gau*), 75, 87, 89, 358.
Gṛdhrakūta, 1, 249, 261, 337, 426, 472.
Guhyagupta, 3.
Guhyaka, pl. a class of demigods, 190, 371.
Guruka, as the last part of a compound,
22.

Gurukaroti, 5, etc.
Gūthoḍigalla (var. Gūthoḍilla), 144, 148,
425.

Haḍi, 440, 450.
Hañcati, 111. Cp. Añcati.
Hāriti, a Rākṣasī, 400.
Harṣaṇīya, 123.
Heṣṭa, heṣṭha (dial.), 310; heṣṭena (dial.),
355; heṣṭima (dial.), 191.
Himavant, 133, seq.
Hinādhimukta, 110,5; 113,9; 114,4; 118,4,
°ktika, 109,2. — °ktikatā, 105,1; 109,3.
°ktikatva, 116,1.
Hinayāna, 46, 147.

Īçvara (a god), 4, 369, 433, 445.
Indradatta, 3.
Indradhvaja, a Tathāgata, 184.
Īryāpatha, 282.
Itivṛttaka, a division (Aṅga) of Buddhist
scriptures, 45.

Jaladharagarjitaghosasusvarānakṣatrarā-
jasaṅkusumitābhijña, a Tathāgata, 457,
seqq.
Jambudvīpa, 225, seq., 347, 376, 421, 477.
Jambūnadābhāsa, a future Tathāgata,
152; = Jambūnadaprabhāsa, 151.
Janayitri (var. °netri), 458, seq. 461, seq.
Jātaka, a division (Aṅga) of Buddhist
scriptures, 45.
Jinagandha, 454.
Jinātmaja, 116, seq.
Jinendra, 28, 229, 331, etc.
Jñānagupta; his Chinese translation cited
447, footnote.
Jñānākara, a prince, 160.
Jñānamudrā (— samādhi), 424.
Jñānolkā (— samādhi), 424.
Jyotiṣprabha, one of the Brahmakā-
yikas, 4.

Kāçyapa. See Mahā-Kāçyapa.
Kālavīnkaka, a bird distinguished from
the Kokila, 358; °vīnkasusvara, 169.
Kāla, a Çrāvaka, 207.

Kālodāyin, a Črāvaka, 207.
 Kalpa (Aeon), 25, etc. Antarakalpa (*al.* Abhyantara-kalpa), an intermediate Kalpa, 25, 67, etc.
 Kalpa-kaṣāya, 43, 65.
 Kamaladalavimalanakṣatrarājasauksumitābhijña, a Tathāgata, 423, seqq.
 Kapilavastu, 311; °lāhvaya, 312.
 Kapphina (Kapphina, Kapina, Kaspina), 2, 207.
 Karuṇā, 458, etc.
 Kaṣāya (pl. the five), 58.
 Kaṣṭhalikuñcikā (var. Kuṣṭhalikuñca, Koṣṭhalikuñca), 106, seqq., 114.
 Kaṣāsi, 48.
 Kathaṃkathā, 33, seq., 61, 71, 302.
 Kātyāyana. See Mahā-Kātyāyana.
 Kaukkuṭika, 276, 480
 Kaukṛtyam upasaṃharati, 285.
 Kauṇḍinya. See Ājñāta-Kauṇḍinya.
 Kauṇḍinyagotra = Kauṇḍinya, 207.
 Kausīdya, 20, 28.
 Kauṣṭhila. See Maha-Kauṣṭhila.
 Keçinī, a Rākṣasi, 400,
 Kharaskandha (var. Suraskandha), an Asura chief, 5.
 Khuḍḍaka, 460.
 Kilāsītā (weariness), 128, seq. 284.
 Kilikṛta (var. Gāḍikṛta), 319.
 Kinnara, pl. 6, seq., 20, 24, 165, etc.
 Kinnararāja, 4.
 Kleça, 188.
 Kleça-kaṣāya, 43.
 Kleçamāra, 290.
 Koḍasakkīn (dial., var. °sarpin), 95.
 Koṭi, passim.
 Koṭiçatasahasrāvartā (dhāraṇī), 475, 483.
 Koṭṭarājan, 417, 433.
 Kotthita. See Mahā-Kotthita.
 Kriḍāpana (dial.), 86; °naka (dial.), 86.
 Kriḍāpita (var. kriḍita), 347.
 Kṛīya (sorcerer), 398, 401, 474.
 Kṣānti-pāramitā, 332, 457.
 Kṣīṇāsra 1, 31, 33, 43, 61, 347, etc.
 Kuçalābhisaṃskāra (var. Kuçalamūlābhī°), 333, 348.

Kumārabhūta, 3, 7, seqq., 16, 260, seqq., 275, 426.
 Kumārajīva; his Chinese translation cited 92, 120, 131, 181, 256, 327.
 Kumbhāṇḍa, 86, 398, °ka, 85, seq.
 Kuṇḍaka, 95.
 Kuntī, a Rākṣasi, 400; °nti, 402.
 Kūṭadantī, a Rākṣasi, 400.
 Laghūtthānatā, 429.
 Lambā, a Rākṣasi, 400.
 Layana, 234.
 Lena (dial. = layana), 236.
 Liyanā (dial.), 235.
 Lohitamuktā, 439; °mukti, 151, 153, 240.
 Lokabandhu (an epithet of Buddha), 149, 214, 220.
 Lokadhātu (masc. and fem.), 24, 31, 126, etc.
 Lokanūtha (an epithet of Buddha), 177, 252, etc. °nāyaka, 190, etc.
 Lokapitar (an epithet of Buddha), 326.
 Lokapradya (an epithet of a Buddha), 177, 222, 274.
 Lokavid (an epithet of a Buddha), 17, 65, 67, 151, etc. °dū (dial.), 47, 166; cp. Pāli.
 Lokāyata, 99, 480.
 Lokāyatamantradhāraka, 276.
 Lokāyatika, 276.
 Lokeçvara (= Avalokiteçvara), 454.
 Lokendra (an epithet of a Buddha), 176, 253, etc.
 Madhura, a Gandharva, 5.
 Madhurasvara, a Gandharva, 5.
 Mahābhijñā (— prāpta), 202.
 Mahābhijñāñānābhībū, a Tathāgata, 156, seqq.
 Mahābhīṣatka, 294.
 Mahābrahman (Pl. a class of celestial beings), 164, seqq., 361, 365.
 Mahāçrāvaka, 1, 33, 121.
 Mahādharma, a Kinnara king, 4.
 Mahādhyāyin, 347.
 Mahāgaṇin, 298, 313, 387.
 Mahā-Kāçyapa, 2, 100, 116, 121, 144, seqq., 206.

- Mahākaruṇā**, 259.
Mahā-Kātyāyana, 2, 100, 147, 150, 152.
Mahā-Kauṣṭhila, 2.
Mahākāya, a Garuḍa chief, 5.
Mahāmaitrī (one of the four Bhāvanās), 259.
Mahāmāndārava, 5, 20, 69, 244, etc.
Mahāmāñjūśaka, 5, 200, 360.
Mahā-Maudgalyāyana, 2, 100, 146, 152.
Mahā-Mucilinda, mountain, 244, 246, seq.
Mahāmoditā (one of the four Bhāvanās), 259.
Mahānāman, 1.
Mahānanda, 2.
Mahāprajāpati, 2, 268, seqq. See also Gautamī.
Mahānirdeça, name of a Dharmaparyāya, 5
Mahāpratibhāna, 3, 240, 267.
Mahāpūrṇa, a Garuḍa chief, 5.
Mahāpuruṣalakṣaṇa (Pl. the 32), 259, 298, 423, etc.
Mahārāja (name of a quarter), 4.
Mahāratnadvīpa, 187, seq.
Mahāratnapratimanḍita, name of a Kalpa, 66.
Maharddhiprāpta, a Garuḍa chief, 5.
Mahārṇavayugacchidrakūrmagrivāpaveça, 463.
Mahārūpa, name of a Kalpa, 156.
Mahasambhavā, a Lokadhātu, 376, seqq.
Mahasattva, an epithet of Bodhisattvas, 3, and further passim.
Mahāsthāmaprāpta, 3, 376, seqq.
Mahātejas, a Garuḍa chief, 5.
Mahātejojgarbha (— samūbhi), 458.
Mahāvaiṣṭya, 19, 21, seq., 65, 181.
Mahāvīkrāmin (var. °krama), 3.
Mahāvīyūha, name of a Kalpa, 144.
Mahāyāna (in technical sense), 81, seq., 261.
Mahāyānika, 132.
Maheçākhyā, 180.
Maheçvara, a god, 4, 369, 445.
Mahopekṣā (one of the four Bhāvanās), 259.
Mahoraga, 6, seq., 20, 35, 69, 165, etc.
- Maitrāyaṇiṣṭha**. See Pūrṇa.
Maitreya, 3, 7, seqq., 16, 301, 307, seqq., 315, 327 seqq., 345, seqq., 478.
Maitreyagotra, 27.
Maitrī, 458, etc.
Maitribala, 167, 236; (var. maitrā°, maitrya°), 285.
Maitrīvihāra, 234.
Makutaḍanti, a Rākṣasi, 400.
Māladhārī, a Rākṣasi, 400.
Mānakūṭa, 401.
Manāpa, 442.
Manasvin, a Nāga king, 4.
Maṇḍa, 53.
Mandaglāna, 301.
Māndārava, 5, 8, 20, 23, 69, etc.
Mañjuçrī, 3, 7, seqq., 16, 260, seqq., 276, seqq., 386, 426, seq.
Mañjuḥṣa (= Mañjuçrī), 296.
Mañjusvara (= Mañjuçrī), 15, seq.
Mañjūśaka, 5, 8, 20, 364, etc.
Manobhirāma (var. Manāpābhirāmya), a Buddhakṣetra, 153.
Manojūa, a Gandharva, 5.
Manojūaçabdābhigarjita, name of a Kalpa, 216.
Manojūasavara, a Gandharva, 5.
Manyana, 282; manyita, 63, 336.
Māra, 12, 64, 145, 179, 289, 420. Pl. 64.
Mārakāyika, 421.
Māraparṣad, 145; Māraparṣadya, 474.
Mārakalicakra, 481.
Māraparyutthita, 474.
Mārapratyarthika, 420, 430.
Mārdava (Adj.), 324, seq.
Maru (dial. meaning: a god), 12, 15, 25, 30, 63, 65, 69, 208, etc.
Maṣṅkarotī, 156.
Mati, a prince, 19, 21.
Maudgalyaputra (= Maudgalyāyana), 154.
Maudgalyāyana. See Mahā-Maudgalyāyana.
Mauṣṭika, 276. Cp Mahāvastu III, 118.
Meghadundubhisvararāja, 431, seqq.
Meghasvaradīpa, a Tathāgata, 184.
Meghasvararāja, a Tathāgata, 185. Pl. Name of several Tathāgatas, 380.

Meru, mountain, 370, seq., 449.
Merukalpa, a Tathāgata, 184.
Merukūṭa, a Tathāgata, 184.
Mithyāmāna, 481.
Mrakṣa, 481.
Mrakṣin, 364.
Mucilinda, mountain, 244, 246, seq.
Muditā, 458.
Muktakusuma, 153.
Muṣṭika = Mauṣṭika, 279.
Nadi-Kāçyāpa, 2, 207.
Nāga, 6, 20, 24, 35, etc. Nāga kings, 4.
Nakṣatrarāja, a Bodhisattva, 3.
Nakṣatrarājāditya (— samādhi), 424.
Nakṣatrarājasāṅkusumitābbijñā, a Bodhi-
sattva, 404, seq.
Nakṣatrarājasāṅkusumitābbijñā (— sa-
mādhi), 424.
Nakṣatrarajavikrīḍita (— samādhi), 424.
Nakṣatra(tārā)rajāditya (— samādhi),
458.
Naladatta, var. of Naradatta, 3.
Nāmarūpa, 130, 179.
Nanda, a Nāga king, 4.
Naradatta, a virtuous man, 3.
Naraditya, an epithet of Buddha, 34
Nārāyaṇasamphananakiya, 428.
Navaṅga (— çasana), 46.
Nayuta, var. Niyuta, passim.
Nidāna, a division (Aṅga) of Buddhist
scriptures, 45
Nilamba (— samādhi), 424.
Nirāmiṣa, 199.
Nirgrantha, a sect, 276.
Nirihaka, 14.
Nirjināti, 289.
Niropadhi (dial. = nirūpadhi), 307.
Nirukti, 29, 39, 41, 71, 130, 238 (var.
vibhakti), 372.
Nirvāṇabhātu, 21.
Niṣpalāpa (var. °lāva), 39, 44.
Nityajvara, a kind of fever, 401.
Nityaparinirvṛta (var. °parivṛta), a Tathā-
gata, 184.
Nityodyukta, a Bodhisattva, 3.
Nivarāṇa (= Pāli), in °vigata°, 123.

Olokana, 114.

Omāraka, 401.

Ostāraka, 401

Osarati, 449.

Otariyati (dial., wrong for otthariyati)
353.

Padavyaājana, 22.

Padmaççri, a Bodhisattva, 3, 431, seq. 470.

Padmaprabha, a future Tathāgata, 65,
seqq.

Padmaççrabhavikrāmin, 67.

Pañcābbijñā (in Bahuvrīhi), 134, 136, 419.

Pañcagati (ñve states of ex'istence), 131;
°tyupapanna.

Pañcakamaṅga; pl. 79.

Pānini, cited, 320, footnote.

Pāpiyaṅ (Nom. case), var. Pāpiman, 289.

Parāmiṅgata, (dial.), 453.

Paramita (Pl. the sis), 17, seq., 142, 256,
259, 264, 332, etc. •

Pareṇaparatarāma, °reṇa, 156, etc.

Paricāraka, 219.

Parikṣiṇabhavasamyojana, 1.

Parindami, 484.

Parisamantakena, 159.

Paripācayati, 22, etc.

Parisphuṭa, 22

Parivrajaka 276.

Parisa, dial. for pariṣad, 9, 353, etc.

Paritoṣaniya, 123

Parṣavanta (dial. = pariṣadvant), 303

Paryāṅkam ābhujya (var. baddhva, 5, 19;
— baddhvā (var. ābaddhva), 245, seq.
— ābhujya (var. ābhujitvā), 409.

Paryavadāpayati, 465.

Paryavanaha, 77.

Paryaya = Dharmaparyāya, 292.

Paryupāsitaṅvin, 29, 225.

Pattiyati, 37, 44, 286, 312. Causat. pattiyā-
payati, 288.

Pavana (wood), 11, 90. Cp. Pāli pavana;
and Mahāvastu II, 211, 382.

Peyālam, 174, 299, 424.

Piçacaka, 85, 369; fem. °cikā, 369.

Piṇḍapāta, 442.

Pilindavatsa, 2.

Pithita (= pihita), 260.
 Prabhāsa = Samantaprabhāsa, 208.
 Prabhūtaratna, an extinct Tathāgata, 240, seqq., 299, seqq., 328, 427, seqq., 389, 486. Name of a Kalpa, 68.
 Pradānaçūra, 3, 39^b, seq., 425.
 Praḡbhita (extensive) 339.
 Prajñākūta, a Bodhisattva, 260, seqq.
 Prajñā-paramitā, 333, 457; °gatiṅgata, 3.
 Prakharati, 126.
 Pramocaka, 417.
 Praṇidhāna, 64, seq., 117, 213, 231, etc.
 Prasādavati (= samadhi), 424.
 Prasāra (Pāli *pasāta*), 480.
 Pratiçāmayati, 114, 13.
 Prātihārya, 459, 459, seq.
 Prātirūpaka, 67, 218, etc.
 Pratisaṃlayana, 182, 340.
 Pratisaṃlaya, 182.
 Pratisaṃvid(a), 202, 204, seq. °vidgatiṅgata 202.
 Pratiṅyasaṃmutpāda, 17, seq. 179, 376.
 Pratiṅyapāda, the same, 139.
 Pratiṅyati, 36, seq.
 Pratyekabodha, 33; °bodhi, 35, 203, 260.
 Pratyekabuddha, 32, 93, etc.
 Pratyekabuddhayāna, 33, 79, seq.
 Pratyekabuddhayānika, 132, 183. °yāniya, 224, 285.
 Pratyekajina, 138.
 Pratyuccārayati, 235, 475.
 Pravrajati, 465.
 Pravartanātā (var. °tanā), 169, 172, 175.
 Preta, 85, seq., 177, 401, 474.
 Priyadarçana, name of a Kalpa, 431, 457.
 Puṅyabhisaṃskara, 333, 345, seq., 414, seqq.
 Pūrna (Maitrīyaṃputra), 2, 199, seqq., 206.
 Pūrṇacandra, a Bodhisattva, 3.
 Puruṣadamyasarathi, 17, 65, 67, 151, etc.
 Puruṣarṣabha, 15, 57.
 Puruṣottama, 16, 49, 393.
 Pūrvayoga, 418, seqq.
 Pūrvayoga-parivarta, title of Chapters VII and XXV; 471.
 Pūrvayogacaryā, 199.
 Puṣkaratā (çubhavarṇa°), 442.

Puṣpagrahaṇi (ya), 239.
 Puṣpadanti, a Rākṣasi, 400.
 Pūtana, 398, 401, 474.
 Raçmiçatasahasraparipūrṇadhvaja, a future Tathāgata, 269.
 Raçmiprabhāsa, a Tathāgata, 144, seqq.
 Rāhu, an Asura chief, 5.
 Rābula, 2, 215, seqq. Rāhulabhadra, 219, seq.
 Rāhulamātar, 2, 269.
 Rājagṛha, 1.
 Rākṣasa, 12, 15, 35, etc. Rākṣasi, 400.
 Rākṣasidvīpa, 439.
 Ratiprapūrṇa (var. °pratipūrṇa), name of a Kalpa, 153.
 Ratna, as a term applied to Bodhisattvas in a Buddhakṣetra, 66.
 Ratnacandra, a Bodhisattva, 3.
 Ratnakara, a virtuous man, 3.
 Ratnaketurājas (var. °rājānas), name of a group of Tathāgatas, 221.
 Ratnamati, a prince, 19.
 Ratnapadmavikrāmin; pl. name of several Bodhisattvas, 66
 Ratnapāni, a Bodhisattva, 3.
 Ratnaprabha, a Bodhisattva, 3. — A god, 4.
 Ratnaprabhāsa (al. Ratnāvabhāsa), name of Kalpa, 205.
 Ratnasambhava, name of a Buddhakṣetra 148.
 Ratnasyaketu (p¹). = Ratnaketurājas, 222.
 Ratnatejobhyudgata, a Tathāgata, 473.
 Ratnāvabhāsa = Ratnaprabhāsa, 148, 202.
 Ratnaviçuddha, a Lokadhātu, 240.
 Rjeka, 482.
 Rddhivikriçita (— samādhi), 424.
 Rddhiprātihārya, 460, 465, 472.
 Revata, 2, 207.
 Rllaka, 480.
 Rṣipātana, 69.
 Rudra, 433.
 Sabhāgatā, 478.
 Sabrahmaka, 21, 64, 119, 166, etc.
 Saçramaṇabrāhmanikā (prajā), 21, 64, 166, etc.

- Sadāparibhūta, 377, seqq.
 Saddharmakoçadhara, 218.
 Saddharmapuṇḍarika (Dharmaparyāya),
 21, seq., 65, etc.
 Suddharmapuṇḍarika (— samādhi), 424,
 437.
 Sādhukāra, 479, seq.
 Sāgara, a Nāga king, 4. His daughter,
 263, seqq.
 Sāgarabuddhidhārin Abhijñāprāpta, 217,
 220; = Sāgaravaradharabuddhivikri-
 ãitābhijñā; a Tathāgata, 216, seq.
 Sāhāmpati. See Brahman.
 Sakhā-loka, °lokadhātu, 185, 241, 244,
 seqq., 265, etc.
 Sakṛdāgāmin, 347, 416.
 Samādāpaka, 40, 200.
 Samādāpanā, 40, seqq., 77. °payati, 464,
 476, 485.
 Samādhi, 5, 25, 29, 91 etc.
 Samantabhadra, a Bodhisattva, 472, seqq.
 Samantagandha, a Devaputra, 4.
 Samantamukha (— parivarta), 456
 Samantaprabhā, a Tathāgata. = Saman-
 taprabhāsa, 207. Pl. 208.
 Samantaprabhāsa, the same, 206, seqq.
 Samanvāharati, 478.
 Samāpanna, 5.
 Samatikrama, 17.
 Samāpatti, 29, 80, 119, 166, 170, etc.
 Samāra, °raka, 21, 64.
 Samavadhāna, 350.
 Samavasāraṇa (— Pāli *samosarāṇa*); saū-
 graha°, 71.
 Sambhavā, a Lokadhātu, 156.
 Saṃçleşayate, 114.
 Saṃçrāvitaka, 195.
 Samirita, 405, 412.
 Saṃliyanā, 57, 282.
 Saṃlūṣita (?), 85
 Samprabhaṇita, 405.
 Samprahaṛṣayati, 464, 476.
 Samprakāçanātā, 270, seq.
 Sampramoṣa, 372.
 Saṃekāra, pl. 179.
 Saṃsyandayati, 372.
 Samudānita, 178.
 Samuttejayati, 464, 476.
 Samudānayati, 148.
 Samyaksambodhi, 2, etc. °buddha, passim.
 Sandhābhāṣita, 125, 199, 233.
 Sandhābhāṣya, 29, 34, 60, 70, 273.
 Sandhāvācana (= sandhābhāṣya), 59.
 Saṅgha, 1, 56, etc.
 Saṅgiti, 312, 401, etc. — samasaṅgityā,
 167, 170, 173, 178.
 Saṅgraha (pl. the four), 142; °vastūni,
 259.
 Saṅkāradhāna, 106, 113.
 Sāṅkathya, 7.
 Santāraka (carrying across, saving), 3.
 Saptaratnapadmavikrāntagāmin (var. °vi-
 krāmin, °vikrama), a future Tathā-
 gata, 219, seq.
 Sārūpya, 161, seqq. etc.
 Sarvabuddhasandarçanā, a Lokadhātu,
 431.
 Sarvagūṇalāṅkāvayūha (— samādhi), 465.
 Sarvalokabbayacchambhātavividhvaṃsa-
 nakara (var. °lokādiptabbayamanyi-
 tavi°), a Tathāgata, 185.
 Sarvalokadhātūpadravodvegapratyutthirṇa,
 a Tathāgata, 184.
 Sarvalokavipratyanika (var. °niya, 230;
 °niyaka, 17).
 Sarvapūnyasamuccaya (— samādhi), 424.
 Sarvārthanaman, a Bodhisattva, 3.
 Sarvarūpasandarçana (— samādhi), 405,
 seq., 435, seq. — °nū, a Lokadhātu,
 431.
 Sarvarutakauçalya (— samādhi), 424;
 (— dhāraṇi, 409).
 Sarvarutakauçalyānugatā (dhāraṇi), 421;
 °lyāvartā (dharāṇi), 475.
 Sarvasattvapāpajahana (— samādhi), 464.
 Sarvasattvapriyadarçana, a future Tathā-
 gata, 269. — A Bodhisattva, 406, seqq.
 Sarvasattvatrātar, a Mahābrahman, 164.
 Sarvasattvojahāri (var. °sattvaōja°, sarva-
 tejohāri), a Rākṣasi, 400.
 Sarvāvāt, 6, 16, etc.
 Sarvavāṛṇasthānānugatā (var. °sthāyini),
 name of a plant, 133.
 Sarvaviçavināçini, name of a plant, 133.

- Sarvavyādhīpramocanī, name of a plant, 133.
- Satatasamitam, 474, etc.
- Satatasamitābhīyukta, a Bodhisattva, 3, 354, seq.
- Sātiyati (var. sādīyati), 277. Pāli *sādīyati*.
- Satkāyadr̥ṣṭi, 97.
- Satkṛtya, 479.
- Satpuruṣa, 3.
- Satyādhiṣṭhāna, 413.
- Sattva-kaṣāya, 43.
- Saukara, 280; °rika, 276, 480.
- Saunika (var. read.), 276.
- Sauratya, 236.
- Senāpati (i. e. Skanda), 433, 445.
- Siṃha, a Bodhisattva, 3.
- Siṃhacandrā, a Bhikṣuṇī, 383.
- Siṃhadhvaja, a Tathāgata, 184.
- Siṃhaghoṣa, a Tathāgata, 184.
- Siṃhavikrīḍitā, a Dhāraṇī,
- Siṃhikā, a Dhāraṇī,
- Skandamāra, 290.
- Smṛtīmān samprajānan (Nom. sg.), 182, etc.
- Sparṣa, 179.
- Sparṣavihāratā (var. saṃsparṣa^c), 248; sukha^o 429.
- Sphuṭa, 163, seq. 485.
- Srotāipanna, 347, 416.
- Sthāpetva (dial.), excepting, 91.
- Sthavira, 121, 145, etc.
- Strīpoṣaka, 480.
- Stūpa, 14, 150, seqq., 203, 239, seqq. etc.
- Subhūti, 2, 100, 146, 148, seq.
- Sucikitsa, 429.
- Sucimukha (needle-mouthed), 84.
- Suṣoḍhaka, 301, seq.
1. Sudharma, a Kinnara king, 4. — 2. A Mabābrahman, 171.
- Sudharmā (Devasabhū), 361.
- Sukhakarā = Sukhāvati, 455.
- Sukhāpana (dial.), 92.
- Sukhasaṃsparṣavihāra (var. °vīhāratā, sukhasparṣavihāratā), 301, 429.
- Sukhāvati, a heaven, 455.
- Sukhavihāra, title of Chapt. XIII.
- Sugata, passim.
- Sugatacetanā, an Upāsikā, 383.
- Sugati, 123.
- Sughoṣaka, a musical instrument, 51, 358. Cp. Mahāvastu III, 407.
- Sumati, a prince, 19.
- Sumeru, 165, 169, 172, 175, 244, seqq. etc.
- Sundara-Nanda, 2.
- Supratiṣṭhitacāritra, a Bodhisattva, 300.
- Suraskandha, var. of Kharaskandha, 5.
- Sūrata, 46.
- Sūrya, a god, 4.
- Sūryagarbha, a virtuous man, 4.
- Sūryāvarta (— samādhi), 424.
- Susamprasthita (var. Susaṃsthitā), a virtuous man, 2—4.
- Susārthavāha, a virtuous man, 3.
- Sūtra, 45, 58, etc.
- Sūtrānta, 5, 19, 22, 44, 65, etc.
- Sūtrāntadhara, 229.
- Sūtrāntadhāraka, 474.
- Suviṣoḍhaka = suṣoḍhaka, 301.
- Suviṣuddhā, a Lokadhātu, 202, 205.
- Suvijūpaka, 301, seq.
- Suvimuktacitta, 1.
- Suvinēya (var. °vencya), 301, seq. °vai-
neya, 429.
- Swādhyayati, °te, 235, 237, 391, 420.
- Svāgata, a Ḍrāvaka, 207.
- Svayamlhū (dial. °mbhu), 45, 47, 118, 155, 205, 229, etc.
- Svayambhūjñāna, 81, 228.
- Syandanikū, 144.
- Ṣaḍabhijña (Bahuvrihi), 155, 180, 255, 272.
- Ṣaḍāyatana, 179.
- Ṣaḍgati, pl. 135, 244.
- Ṣaḍgatika, 137.
- Ṣaḍindriya, 359.
- Takṣaka, a Nāga king, 4.
- Tamālapatracandanagandha, a future Tathāgata, 153, seq.
- Tamālapatracandanagandhābhijñā, a future Tathāgata, 184.
- Tathāgata, passim; °ṣarira (relic), 23.
- Tathāgatās, pl. (the sixteen), 184, seq.
- Tattaka, Tātaka, — (dia!); fem. tattikā, tātikā, 304.

Tāyin, 25, 57, 69, 116, 146, 208, etc.

Tilakūṭa, 402.

Tilapīḍa, 402.

Tiraṣṣayoni (dial.), sing. and pl. 371, 373.

Tīrthika, 272, 279.

Tīrthya (var. Tīrthika), 276.

Tīrya (dial. for tīryag (yoni), 451.

Tiṣya (= Ṣariputra), 91.

Traidhātuka, 79, seqq., 89, seq., 117, 131, 136, seq., etc.

Trailokavikrāmin (var. °krama), a Bodhisattva, 3.

Trāitīyaka, a kind of fever, 401.

Traividya (Adj.), 129, 150, 179, etc.

Trāyāstriṃṣa (gods), 159, 240, 361, 416.

Tribhava, 128.

Trisāhasri (var. °sru), 253, 264.

Trisāhasramahasasrī, 121, seqq., 202, 245; var. °sri, 123.

Trivimokṣalābhin, 482.

Tryadhva, 142.

Tulakūṭa (dial.), 402.

Tulyanāmadharmadhātu, 60. cp tulyeṣu dharmeṣu, 61, vs. 4.

Tuṣṭita (devah), 478.

Uccaghati, 382; uccagghana, 482.

Ucchadaka (in Baluvribhī), 341.

Udghatitajña, 473.

Ujjangala (arid land), 233.

Ujjuka (dial.), 125.

Ullapayati, 382.

Upadana, 179.

Upadeṣa (instruction, lesson), 45.

Upakleṣa, 318.

Upalambhika (scornful), for upā°, 335.

Upananda, an Arhat, 2. — A Nāga king, 4.

Upaukṣepaka, 120.

Upaṇiṣā, 333, 349; °ṇiṣad, 299, 349.

Upapatti, 466.

Upariṣṭina (dial.), 191.

Upastabdha, 339, 463.

Upāyakaucālyā, 7, 29, 41, seqq., 63, 71, seqq., 109, etc. pāramitā, 457.

Upekṣā, 458.

Ūrṇā, 8, 20, 243, 467.

Uruvilvā-Kācyapa, 2, 207.

Uṣṇiṣa, 467.

Utpalaka, a Nāga king, 4.

Utsada, 170.

Uttaramati, a virtuous man, 3.

Vaṣṭibhūta, 1, 206, etc.

Vaṣṭita (in sarvaceto°), 1.

Vaiṣāradya (the fourfold), 29, seq., 77, seqq., 239.

Vaiṣāmaṣa, var. of Vaiṣravaṇa, 4.

Vaiṣravaṇa, 4, 398, 433, 445.

Vaiṣvāsika, 25, 114.

Vaidehiputra, 5.

Vaiḥāyasam (Adv.), 239, etc.

Vaiḥāyasamgama, 202.

Vaijayanta (— priśada), 361, 364.

Vaineya = Vineya, 319, seq., 434, seq., 445.

Vaipulya (— sūtra) = Mahavaipulya, 1, 5, 19, 28, 46, 98, 146.

Vairocanaṣṣṭimpratimanditā, a Lokadhātu, 423, 427, 457.

Vairocanaṣṣṭimpratimanditadhvaṅgarā, a Bodhisattva, 470.

Vaistarika, 26, 411, 481. See also Čairavaistarika.

Vaiṣṭika, 103

Vajrapāṇi, 445.

Varaṇasi, 56, 69.

Vajraprabha, a Bodhisattva, 20, seq., 25, seqq.

Vardhamānamati, a virtuous man, 3.

Varuṇadatta, a virtuous man, 3.

Vārṣika, name of a flower, °taila, 403, 418.

Vāsuki, a Nāga king, 4.

Vedanā, 179.

Vemacitri (var. °citra), an Asura chief, 5.

Vetāda (= Vetāla), 401, 474.

Vicitraka (various), 83.

Viṣārada, 12, etc.

Viṣeṣamati, a virtuous man, 3; a prince, 19.

Viṣiṣṭācāritra, a Bodhisattva, 300, 387, 425.

Viṣuddhacāritra, a Bodhisattva, 300.

Vidyācaraṇasampanna, 17, 65, 67, 151, etc.

- Viḡaḡita (= vigaḡita), 72, 83.
 Viheṡṡhā, 402.
 Viheṡṡhaka, 63.
 Vijñāna, 179.
 Vijñin (dial.), 303.
 Vikaḡḡhamāna (dial.), 84.
 Vikriḡita (in Tathāgata^o), 308.
 Vijr̥mbhita (in Tathāgata^o), 308.
 Vikurvā (al. Vikurvaṅa), 446, 456, 472.
 Vilambā, a Rākṡasī, 400.
 Vimala (— samāḡhi), 458; ^ovā, a Lokadhātu, 265.
 Vimalābhāsa (— samāḡhi), 458.
 Vimaladatta, a king, 408, 457; seqq.
 ^odattā, bis queen, 457, seqq.
 Vimaladatta (— samāḡhi), 424.
 Vimalagarbha, a prince, 457; seqq. name of a Samāḡhi, 424.
 Vimalāgranetra, a future Tathāgata, 26.
 Vimalanetra, a future Tathāgata, 21; a prince, 457, seqq.
 Vimalanirbhāsa (— samāḡhi), 458.
 Vimalaprabhāsa (— samāḡhi), 424.
 Vimatīsamudghātin, a prince, 19.
 Vimocaka, 417.
 Vimokṡa (pl. the eight), 29, seq. 34, 47, 62, 91, 134, 137, 150, 202, etc.
 Vimukti, 33, 124, 128.
 Vināyaka, a spiritual leader. a Buddha, 169.
 Vinirbhoga, a Kalpa, 376.
 Vipācyin, one of the seven Buddhas, 201.
 Vipratyanika, 290, seq. ^oniya, 'niyaka, 17; 291.
 Viraja, a Buddhakṡetra, 65; = Virajā, a Lokadhātu, 66, 68.
 Virūḡhaka, 4, 399.
 Virūḡpākṡa, 4.
 Viryam ārabhate, 475.
 Virya-pāramitā, 332, 457.
 Viryārabdhī, 317.
 Viryārambha, 405, 408.
 Viṡadūṡaṅa (the making poison ineffectual), 402, 474, 476.
 Vistirnavati, a Lokadhātu, 469.
 Vrāṅnika, 94.
 Vṡṡabbhata (var. ^otā, (bhita), 199, 308, 311, 391.
 Vyāpadyati, 378.
 Vyāparaṅa, 292.
 Vyāvadhati (var. vyāvadhati), 419; (var.) vyāvādhayati, 481.
 Vyūha, 117, 146, 209, 219, seq.
 Vyūharāja (— samāḡhi), 419, 424. A Bodhisattva, 3, 425.
 Yaṡaskāma, a Bodhisattva, 22, 27.
 Yaṡodharā, 2, 269, seq.
 Yakṡa, 6, 12, 15, 20, 23, seqq. etc
 Yama, 451; ^omasya ḡāsana.
 Yāna (in technical sense), 40, seqq., 48, seq., 58, 79, 91, 93, 132, 136, etc.
 Yamaka (prātibhārya), 459.
 Yāpanīya, n = yāpya, 429, seq.
 Yathāsthānasthitasukhapradā, name of a plant, 133, seq.
 Yathāsukhavihāra, 486; ^orin, ib.
 Yattaka (dial.), 351.
 Yogūbhīyukta 405.
 Yogūcāra, 6.
 Yogin, 6.
 Yoniḡo manasikara, 309, etc.

Contents.

	Page-
Preface	I
Additional Note	V
I. निदानपरिवर्तः	1
II. उपायकौशल्यपरिवर्तः	29
III. औपम्यपरिवर्तः	60
IV. अधिमुक्तिपरिवर्तः	100
V. घोषधीपरिवर्तः	121
VI. व्याकरणपरिवर्तः	144
VII. पूर्वयोगपरिवर्तः	156
VIII. पञ्चभिन्नुशतव्याकरणपरिवर्तः	199
IX. व्याकरणपरिवर्तः	215
X. धर्मभाषाकपरिवर्तः	224
XI. स्तूपसंदर्शनपरिवर्तः	239
XII. उत्साहपरिवर्तः	267
XIII. सूत्रविकारपरिवर्तः	275
XIV. बौधिसत्त्वपृथिवीविवरसमुद्गमपरिवर्तः	297
XV. तथागतायुष्प्रमाणपरिवर्तः	315
XVI. पुण्यपर्यायपरिवर्तः	327
XVII. अनुमोदनापुण्यनिर्देशपरिवर्तः	345
XVIII. धर्मभाषाकानुशंसापरिवर्तः	354
XIX. सदापरिभूतपरिवर्तः	375
XX. तथागतद्व्यभिंसंस्कारपरिवर्तः	386
XXI. धारणीपरिवर्तः	395
XXII. भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तः	404
XXIII. गद्दस्वरपरिवर्तः	428
XXIV. अत्रलोकितेश्वरविकुर्षानिर्देशः	438
XXV. प्रुभव्यूहाराजपूर्वयोगपरिवर्तः	457
XXVI. समत्तभद्रोत्साहनपरिवर्तः	472
XXVII. अनुपरोन्दनापरिवर्तः	484
Errata	491
Index	495

SANSKRIT — WÖRTERBUCH

bearbeitet von

Otto Böhtlingk

und

Rudolph Roth

St. Petersburg 1855-75

SEVEN VOLUMES

Reprinted together with

NACHTRÄGE von Richard Schmidt, Leipzig 1928

Also published in three volumes:

SANSKRIT—WÖRTERBUCH

in Kürzerer Fassung

von

OTTO BÖHTLINGK

St. Petersburg 1879-89

Hailed as "the greatest achievement of Indological scholarship in 19th-century Europe" (Basham), the Sanskrit-Wörterbuch by Otto Böhtlingk and Rudolph von Roth remains unsurpassed even more than a hundred years after its first publication, from 1852 to 1875, under the auspices of the Russian Imperial Academy of Sciences. Indeed, all the Sanskrit dictionaries published subsequently draw heavily from this "splendid monument of German diligence" (Winternitz).

Published by

MOTILAL BANARSIDASS

PUBLISHERS PVT. LTD.

Delhi

BUDDHIST TRADITION SERIES

Edited by Alex Waymen
(ISBN: 81-208-0287-x)

Vol. 1 Indian Buddhism: A Survey with Bibliographical Notes—by Hajime Nakamura

(ISBN: 81-208-0272-1)

2 Nagarjuniana: Studies in the Writings and Philosophy of Nagarjuna—by Chr. Lindtner

(ISBN: 81-208-0288-8) (C)

(ISBN: 81-208-0395-7) (P)

3 Chinese Monks in India—by Latika Lahiri

(ISBN: 81-208-0062-1)

4 Buddhism in Central Asia—by B.N. Puri

(ISBN: 81-208-0372-8)

5 Dharmakirti's Theory of Hetu-Centricity of Anu—mana—by Mangala R. Chinchore

(ISBN: 81-208-0623-9)

6 The Legend of King Asoka: A Study and Translation of the Asokavadana—by John S. Strong

(ISBN: 81-208-0616-6)

7 Buddhist Insight—by George R. Elder

(ISBN: 81-208-0675-1)

8 Buddhism Transformed: Religious Change in Sri Lanka—by Richard Gombrich and Gananath Obeyesekere

(ISBN: 81-208-0702-2)

9 The Buddhist Tantras: Light on Indo-Tibetan Esotericism—by Alex Wayman

(ISBN: 81-208-0699-9)

10 The Lion's Roar of Queen Srimala—by Alex Wayman and Hideko Wayman

(ISBN: 81-208-0731-6)

11 The Buddha Nature: A Study of the Tathagatagarbha and Alayavijnana—by Brian E. Brown

(ISBN: 81-208-0631-x)

12 Evolution of Stupas in Burma—by Sujata Soni

(ISBN: 81-208-0626-3)

13 Buddhist Parables—by Eugene Watson Burlingame

(ISBN: 81-208-0738-3)

14 The Debate of King Milinda—by Bhikkhu Pesala

(ISBN: 81-208-0893-2)

15 The Chinese Madhyama Agama and the Pali Majjhima Nikaya—by Bhiksu Thich Minh Chau

(ISBN: 81-208-0794-4)

16 Sudden and Gradual—by Peter Gregory

(ISBN: 81-208-0819-3) (Shortly)

17 Yoga of the Guhya Samajatantra: The Arcane Lore of the Forty Verses—by Alex Wayman

(ISBN: 81-208-0872-x)

VOLUMES IN PROGRESS

The Anagata Vamsa Desana—Ed. John C. Holt Tr. by Udaya Meddegama

The Buddhist Art of Nagarjunakonda—*Elisabeth Rosen Stone*

Chinnamasta: The Aweful Buddhist and Hindu Tantric Goddess—*Elisabeth Anne Benard*

The Enlightenment of Vairocana—*Alex Wayman*

A History of Indian Buddhism—*Akira Hirakawa*, Tr. by *Paul Grover*

Introduction to the Buddhist Tantric Systems (MKHAS GRUB RJE)—*Ferdinand D. Lessing and Alex Wayman*, Trs

Nagarjuna's Refutation of Logic: Vadalya-prakarana: Edition of the Tibetan Text—*Fernando Tola & Carmen Dragonetti*

On Voidness—*Fernando Tola & Carmen Dragonetti*

The Salistamba Sutra—*N. Ross Reat*

The Skill in Means Sutra—*Mark Tatz*

Untying the Knots in Buddhism (Selected Essays)—*Alex Wayman*